OTKRIVENJE ISUSA KRISTA

Komentar knjige Otkrivenje

Ranko Stefanović

ANDREWS UNIVERSITY PRESS

BERRIEN SPRINGS, MICHIGAN

Ovaj komentar posvećujem

Jon Paulienu

nastavniku

kolegi

i prijatelju

čija je ljubav prema posljednjoj knjizi Biblije

bila veliko nadahnuće za mene.

SADRŽAJ

Uvodna riječ

Predgovor

Uvod

Pisac Otkrivenja

Mjesto i datum pisanja Otkrivenja

Cilj pisanja Otkrivenja

Tradicionalne metode tumačenja

Hermeneutičke smjernice u proučavanju Otkrivenja

Simbolička narav Otkrivenja

Ciljevi ovog Komentara

Književno uređenje Otkrivenja

Trostruka struktura Otkrivenja

Prolog

Prolog (1,1-8)

Uvod (1,1-3)

Pozdravi i doksologija (1,4-6)

Tema knjige (1,7.8)

Osvrt na Otkrivenje 1,1-8

Poruke upućene sedmerim crkvama

Pregled: Otkrivenje 1,9–3,22

Poredak sedam poruka

Oblik sedam poruka

Tumačenje sedam poruka

Sklad sedam crkava

Isus među svijećnjacima (1,9-20)

Ivan na Patmosu (1,9-11)

Viđenje proslavljenog Krista (1,12-20)

Osvrt na Otkrivenje 1,9-20

Kristove poruke crkvama (2–3,22)

Kristova poruka crkvi u Efezu (2,1-7)

Kristova poruka crkvi u Smirni (2,8-11)

Kristova poruka crkvi u Pergamu (2,12-17)

Kristova poruka crkvi u Tijatiri (2,118-29)

Kristova poruka crkvi u Sardu (3,1-6)

Kristova poruka crkvi u Filadelfiji (3,7-13)

Kristova poruka crkvi u Laodiceji (3,14-22)

Osvrt na Otkrivenje 2. i 3. poglavlje

Otvaranje zapečaćenog svitka

Pregled: Otkrivenje 4–11,19

Kristovo ustoličenje

Zapečaćeni svitak iz Otkrivenja 5

Viđenje nebeskog prijestolja (4,1-11)

Osvrt na Otkrivenje 4. poglavlje

Zapečaćeni svitak (5,1-14)

Osvrt na Otkrivenje 5. poglavlje

Pregled: Otkrivenje 6. poglavlje

Značenje sedam pečata

Novozavjetna pozadina Otkrivenja 6

Narav otvaranja sedam pečata

Otvaranje sedam pečata (6,1-17; 8,1)

Četiri jahača (6,1-8)

Otvaranje prvog pečata (6,1.2)

Otvaranje drugog pečata (6,3.4)

Otvaranje trećeg pečata (6,5.6)

Otvaranje četvrtog pečata (6,7.8)

Osvrt na četiri jahača (6,1-8)

Otvaranje posljednja tri pečata (6,9-17; 8,1)

Otvaranje petog pečata (6,9-11

Otvaranje šestog pečata (6,12-17)
Otvaranje sedmog pečata (8,1)
Osvrt na Otkrivenje 6,9-17; 8,1

Zapečaćeni sveti i veliko mnoštvo (7,1-17)
Zapečaćeni sveti (7,1-8)
Veliko mnoštvo (7,9-17)
Osvrt na Otkrivenje 7. poglavlje

Pregled: Otkrivenje 8. i 9. poglavlje
Narav oglašavanja sedam truba
Vrijeme oglašavanja sedam truba

Zala prvih šest truba (8,2–9,21)
Uvodni prizor: Molitve svetih (8,2-6)
Prve četiri trube (8,7-12)
Prva truba (8,7)
Druga truba (8,8.9)
Treća truba (8,10.11)
Četvrta truba (8,12)
Prva dva "jao" (8,13–9,21)
Upozorenje orla (8,13)
Peta truba (9,1-12)
Šesta truba (9,13-21)
Osvrt na Otkrivenje 8. i 9. poglavlje

Otvaranje malog svitka (10,1-11)
Mali svitak (10,1-7)
Prorok guta svitak (10,8-11)
Osvrt na Otkrivenje 10. poglavlje

Dva svjedoka (11,1-14)
Izmjera Hrama (11,1.2)
Dva svjedoka (11,3-14)

Osvrt na Otkrivenje 11,1-14

Treće "jao": Sedma truba (11,15-19)

Osvrt na Otkrivenje 11,15-19

Sadržaj svitka sa sedam pečata

Pregled: Otkrivenje 12–22,5

Uvodni ulomak: Otkrivenje 11,18

Pojava Kovčega saveza: Otkrivenje 11,19

Krivotvorene pobude u Otkrivenje 12–22,5

Zmaj i Žena (12,1-17)

Žena, Dijete i Zmaj (12,1-6)

Rat u nebu (12,7-12)

Sotona i Ženino potomstvo (12,13-17)

Osvrt na Otkrivenje 12. poglavlje

Dvije Zvijeri (13,1-18)

Zvijer iz mora (13,1-10)

Zvijer iz zemlje (13,11-18)

Osvrt na Otkrivenje 13. poglavlje

Božja posljednja vijest svijetu (14,1-20)

Božji otkupljeni narod (14,1-5)

Vijest prvog anđela (14,6.7)

Vijest drugog anđela (14,8)

Vijest trećeg anđela (14,9-11)

Vjerni ostatak (14,12.13)

Dvije žetve na zemlji (14,14-20)

Osvrt na Otkrivenje 14. poglavlje

Pregled: Otkrivenje 15.–18. poglavlja

Teološko značenje sedam posljednjih zala

Vrijeme izlijevanja sedam posljednjih zala

Trube i sedam posljednjih zala

Sedam posljednjih zala (15–16,21)

Priprema za sedam posljednjih zala (15,1-8)

Izvršenje pet posljednjih zala (16,1-11)

Šesto zlo (16,12-16)

Sedmo zlo (16,17-21)

Osvrt na Otkrivenje 15. i 16. poglavlje

Bludnica Babilon i uskrsla Zvijer (17,1-18)

Bludnica Babilon (17,1-6a)

Uskrsnula Zvijer (17,6b-18)

Osvrt na Otkrivenje 17. poglavlje

Sud nad Babilonom (18,1-24)

Poziv na odvajanje od Babilona (18,1-8)

Tužaljka nad Babilonom (18,9-24)

Osvrt na Otkrivenje 18. poglavlje

Dvije večere (19,1-21)

Jaganjčeva svadbena večera (19,1-10)

Velika Božja večera (19,11-21)

Osvrt na Otkrivenje 19. poglavlje

Milenij i posljednji sud (20,1-15)

Sotonin kraj (20,1-10)

Posljednji sud (20,11-15)

Osvrt na Otkrivenje 20. poglavlje

Obnovljena zemlja (21–22.5)

Novo nebo i zemlja (21,1-8)

Novi Jeruzalem (21,9–22,5)

Osvrt na Otkrivenje 21–22,5

Epilog

Epilog (22,6-21)

Osvrt na Otkrivenje 22,6-21

Dodatni materijali

Bibliografija

Kazalo suvremenih pisaca

Kazalo biblijskih tekstova

Kazalo izvanbiblijske literature

UVODNA RIJEČ

Ništa nastavniku ne donosi više radosti nego kad vidi da je neki student uspio u najvišem smislu ove riječi. Imao sam priliku da pratim Ranka Stefanovića od trenutka kad je došao na sveučilište Andrews kao stidljiv doktorand s ozbiljnim teškoćama u engleskom jeziku. Nijedan moj student nije učinio veće korake tijekom studija. Nijedan student nije marljivije nastojao da napreduje i bude bolji. On je danas jedan od najboljih biblijskih nastavnika u Sjevernoj Americi. Njegova predavanja su poticajna i dobro primljena. Njegova toplina prema studentima (uvelike potpomognuta njegovom živahnom ženom) snažno utječe na život mnogih mladih. Njegovi su spisi privukli pozornost znanstvenika u adventističkom društvu i izvan njega. S obzirom na kombinaciju napornog studija i rada kao nastavnika radi uzdržavanja, nije čudo da je proizveo ovako značajan komentar.

Zašto još jedan komentar o Otkrivenju? Samo u posljednjem stoljeću objavljeno je doslovce stotine komentara ove knjige. Ali govori se: ako nađete dvanaest sudenata Otkrivenja, oni će o toj knjizi imati trinaest različitih mišljenja. A pažljivo ispitivanje mnogih već objavljenih komentara navodi na zaključak da se malo komentatora posvetilo ozbiljnom razmatranju teksta u njegovom čitavom književnom kontekstu i s velikom pažnjom posvetilo izvornom tekstu. Ovaj je nedostatak još uočljiviji ako se ograničite na adventističke studije ove knjige. One su prvenstveno zaokupljene povijesnom primjenom (Uriah Smith, C. Mervyn Maxwll) ili poboljšanjem i razjašnjenjem adventističkog razumijevanja Otkrivenja (Roy C. Naden, Hans LaRondelle). Zato je bila veoma potrebna ozbiljna tekstualan analiza ove knjige – ne u prvom redu radi obrane adventističkog učenja, već u potrazi za unutarnjim značenjem i genijalnošću Božje namjere za tekst.

Ovaj komentar je izvanredno polazište za takav pristup Otkrivenju. On je plod godina brižljivo razmatranja teksta. On ne tvrdi da sadrži konačni odgovor za svaki problem tumačenja i ne vjerujem da je Stefanović uhvatio svaku nijansu teksta. Ali to bi bilo nerealno oečkivati od bilo kojeg komentatora Otkrivenja. Kvaliteta Stefanovićevog rada govorit će sama za sebe. Nema čitatelja ove knjige koji neće steći svježi pogled na tekst – pogled koji može potpuno promijeniti način na koji netko promatra Apokalipsu. Pozivam vas da slijedite Ranka Stefanovića na njegovom putovanju kroz knjigu Otkrivenje. Upijajte njegova shvaćanja, čudite se s njim i raspravljate s njim o tekstu u ovoj čudesnoj knjizi. Nećete požaliti!

Jon Paulien
Profesor tumačenja Novog zavjeta
Adventistički teološki seminar
sveučilišta Andrews
Berrien Springs, Michigan

PREDGOVOR

Ideju za pisanje komentara na knjigu Otkrivenje prvenstveno su potakli ponovljeni zahtjevi mojih studenata, kao i slušatelja na crkvenim saborima (campmeeting) i sastancima propovjednika, da svoja predavanja o Otkrivenju stavim na papir. Nisam očekivao da će se moj plan da napišem manju knjigu pretvoriti u velik i sažet komentar o posljednjoj biblijskoj knjizi.

Ova je knjiga komentar retka po redak utemeljenog na egzegezi teksta. Organizacija komentara slijedi glavne tematske dijelove Otkrivenja kako bi se odredila zajednička poruka cijele knjige. Prije davanja detaljne analize svakog dijela pregled raspravlja o pitanjima opće naravi koja se čine važnima za razumljivo tumačenje teksta. Analiza svakog većeg dijela počinje svježim prijevodom ovog pisca[*] kojemu slijede primjedbe o ključnim riječima i frazama iz teksta. Primjedbe obuhvaćaju znanstvene rasprave koje omogućuju uvid u tekst. Tome slijedi tumačenje retka za retkom. Na kraju svakog poglavlja nalazi se "Osvrt" koji sažima nalaze i pokušaje razumijevanja teksta i pokazuje kako se on odnosi na tekst koji slijedi.

Premda je osebujno djelo, ovaj komentar crpi najbolje od adventističkih i neadventističkih stručnjaka. Posebice gradi na temelju koji su svojim pionirskim doprinosima položili Keneth A. Strand i Hans K. LaRodelle adventističkom razumijevanju i tumačenju Otkrivenja. On odražava i mnoge točke značajnog doprinosa Jona Pauliena Adventističkoj crkvi na području eshatoloških studija tijekom prošlog desetljeća. Paulienova prisutnost u stručnim krugovima koji se bave Otkrivenjem značajno je pridonijela činjenici da stručnjaci za Novi zavjet danas mnogo ozbiljnije razmatraju adventističko tumačenje Otkrivenja. Međutim, Paulienov znanstveni profil ga nije spriječio da kao odani adventistički propovjednik služi Crkvi u mnogim mjesnim crkvama, kao i na crkvenim saborima i sastancima propovjednika u mnogim dijelovima svijeta, pokazujući podršku Crkvi i njenoj zadaći.

[*] U izvorniku. U hrvatskom prijevodu služili smo se Jeruzalemskom Biblijom.

Ovaj komentar ispunjava prazninu za adventistički na tekst usmjeren i kristocentričan pristup knjizi Otkrivenje. Ova je knjiga napisana držeći na umu razne čitatelje. Ona je namijenjena uporabi u koledžima i seminarima, ali se obraća i informiranom laiku. Ona je izraz moje velike želje da akademskim građanima, studentima, pastorima i laicima prikažem svjež pristup Otkrivenju i pomognem im u istraživanju značenja ove knjige iz teksta pomoću biblijske egzegeze, a ne alegorijske mašte. Nadam se da će ovaj komentar pridonijeti razumijevanju ove često pogrešno tumačene i zlorabljene novozavjetne knjige. Tijekom pisanja posebnu sam pozornost obratio pozivu Ellen White upučenom adventističkim pastorima i propovjednicima:

"Potrebno je da temeljitije istražujemo Božju Riječ; a posebno trebamo, kao nikad ranije u povijesti našeg djela, posvetiti pozornost Danielovoj knjizi i Otkrivenju. Možda ćemo o nekim predmetima povezanima s rimskom silom i papinstvom imati manje za reći, ali zato trebamo obratiti pozornost na ono što su proroci i apostoli napisali nadahnuti od Božjeg Svetog Duha. Sveti Duh je predmetima dao takav oblik, kako u izlaganju proroštva i prikazanim događajima, da ljudsko oruđe pouči kako se treba ukloniti iz vida, sakriti u Kristu, i da treba uzvisiti Gospodina Boga nebeskoga i njegov Zakon. … Kad mi kao narod budemo razumjeli što ova knjiga znači za nas, među nama će doći do velikog vjerskog buđenja. Mi ne razumijemo dovoljno lekcije kojima nas ona uči, unatoč savjetu da je istražujemo i proučavamo. … Jedno ćemo svakako razumjeti iz proučavanja Otkrivenja – da je veza između Boga i njegovog naroda prisna i čvrsta." (*Testimonies to Ministers and Gospel Workers*, str. 112-114)

Konačni cilj ovog djela jest primijeniti poruku Otkrivenja na sadašnju životnu situaciju Crkve u njenom nastojanju da objavi vijest evanđelja izgubljenom, napaćenom svijetu.
Teško mi je prikladno izraziti zahvalnost svima koji su mi ljubazno pomogli u ostvarenju ovog projekta. Prvo Jonu Paulienu s Adventističkog teološkog seminara pri sveučilištu Andrews za njegovo velikodušno ohrabrenje nakon što sam mu stidljivo spomenuo svoju odluku. On je koristio svaku priliku da me ohrabri da ustrajem u dovršenju ovog projekta. Zatim Larry Herru iz Kanadskog sveučilišnog koledža za njegovu stalnu podršku i produbljivanje mnogih ideja iznesenih u ovom komentaru tijekom dvogodišnjeg seminara o Otkrivenju koji smo zajedno održali za nastavnike i studente Kanadskog sveučilišnog koledža. Mojim studentima Geraldu Smithu, Paulu Speru, Campbellu Pageu i Željki Stefanović (mojoj kćeri) za korekturu rukopisa. Lynn Newman McDowell za korekturu prvog

dijela ove knjige. Svoju duboku zahvalnost dugujem upravi Kanadskog sveučilišnog koledža za jednokratnu financijsku pomoć za moje istraživanje. Posebno sam zahvalan svom kolegi Woodrowu Whiddenu II sa sveučilišta Andrews što je velikodušno posvetio svoje vrijeme čitanju i poboljšanju rukopisa i davanju vrijednih prijedloga; mojem prijatelju Johnu Markovicu iz sveučilišta Andrews za pomoć u pojašnjenju neki povijesnih primjena izraženih u odgovarajućim tekstovima; mojim kolegama na odjelu za religiju što su mi pružali stalnu podršku i ohrabrenje i kritičarima Hans LaRondellu i Beatrici Neall koji su dali korisne prijedloge. Posebnu zahvalnost dugujem osoblju Adrews University Pressa za pripremu rukopisa za tisak i izdavanje ovog komentara – naročito Ronaldu Knottu koji je pokazao posebno zanimanje za kvalitetu rada i Dorothy Everhart za konačno lekturiranje rukopisa i strpljivu korekturu i poboljšanje teksta. Također mnogo dugujem svim neimenovanim osobama koje su dio ovog djela i čije je ohrabrenje onogućilo dovršenje projekta.

Moja najdublja zahvalnost rezervirana je za moje najbliže, posebno moju suprugu Esteru; bez njene ljubazne podrške i stalnog ohrabrivanja ovaj komentar ne bi nikad mogao nastati. Ona i moja djeca Vladimir i Željka zaslužuju mnogo više od riječi zahvalnosti.

Ali iznad svega, sva slava i hvala za dovršenje ovog projetka pripada mojemu Bogu što mi je dao dobro zdravlje i trijezan um tijekom godina pisanja i razmatranja teksta. Njemu pripada "blagoslov i slava i čast i moć u vijeke vjekova".

Ranko Stefanović
pomoćni profesor Novog zavjeta
Sveučilište Andrews
Berrien Springs, Michigan

UVOD

Knjiga Otkrivenje pripada rodu apokaliptičkih spisa i jedina je takve vrste u Novom zavjetu. Ona je prepuna neobičnih simbola i prizora koje suvremeni čitatelj teško razumije. Brojni komentari i druge studije pokušale su protumačiti i objasniti njezine simbole i prizore. Oni sežu od stručnih izlaganja teksta do popularnih djela koja nude tumačenja izvedena uglavnom iz trenutnih događaja iznesenih u novinskim člancima i iz nečije mašte zasnovane na alegorijskim nagađanjima. Nije čudo da su tumačenja jednako brojna i različita kao i komentari na ovu knjigu. Zbog toga su mnogi proglasili Otkrivenje zapečaćenom knjigom. Jedan očajavajući komentator čak je otišao tako daleko da kaže kako "je onaj tko proučava *Otkrivenja* lud ili postaje lud".[1]

S druge strane, unatoč negativnog pristupa izraženog kod mnogih, te neobičnom jeziku i teškom stilu knjige, Otkrivenje je tijekom povijesti bilo izvor utjehe, hrabosti i nade svakom naraštaju kršćana koji su se usred patnji i životnih teškoća mogli pitati je li Bog još uvijek djeluje i ima kontrolu. Ova neobična knjiga postala je izvor nadahnuća u vrijeme kritične potrebe kad ih je neprijateljski nastrojen svijet prema evanđelju odbacio i progonio. Knjiga im je pomogla da nazru Krista i nebeske stvarnosti i probleme u kozmičkom sukobu, koje nije moguće naći nigdje drugdje. Kad čitatelji razumiju glavnu poruku knjige, ona ih potiče da žive čestitim životom. Ellen White je jasno rekla da bolje razumijevanje Otkrivenja neminovno vodi k potpuno drukčijem vjerskom iskustvu.[2]

Ovaj komentar predstavlja skromni doprinos razumijevanju ove često pogrešno tumačene i zlorabljene novozavjetne knjige. Nudeći svjež pristup Otkrivenju, on pomaže čitatelju da istraži tekst i nađe razumno tumačenje što je i bilo namjera nadahnutog pisca. Čitatelj će shvatiti da ova teška knjiga sadrži evanđeosku vijest i da je svakako vrijedi proučavati. Uobičajeno je da se s obzirom na knjigu Otkrivenje kao cjelinu prije detaljnog proučavanja teksta rasprave pitanja od općeg značaja. Ovaj komentar nije izuzetak. Prva polovica ovog uvodnog dijela raspravlja o osnovnim pitanjima autorstva i vremenskog razdoblja, cilju pisanja knjige i njenoj glavnoj temi te ispravnoj metodi za proučavanje Otkrivenja. Druga polovica ovog uvoda opisuje ciljeve ovog komentara i daje strukturalnu organizaciju i plan za čitavu knjigu.

Pisac Otkrivenja

Pisac knjige Otkrivenje predstavlja se samo kao Ivan (Otk 1,2.4.9; 22,8). On piše kršćanima u rimskoj provinciji Aziji (Otk 2,4.11), dajući praktične savjete za probleme s kojima se suočavaju. Ivan kaže za sebe da je "brat vaš i suzajedničar u nevolji, kraljevstvu i postojanosti, u Isusu" (1,9). Ovo pokazuje da je dobro poznavao azijske crkve i da je on njima bio dobro poznat. Prema tome njegovo je ime dovoljna punomoć za njegovu knjigu. Podaci pokazuju da su prvi kršćanski pisci – uključujući Justina Mučenika, Ireneja, Muratorijev kanon, Tertulijana i Klementa Aleksandrijskog[3] – smatrali da je pisac Otkrivenja apostol Ivan, Zebedejev sin pisac četvrtog evanđelja i triju poslanica.

Mnogi znanstvenici danas sumnjaju da je Otkrivenje pisao učenik Ivan. Obje knjige, tvrde, nije mogla pisati ista osoba. Jedan argument protiv tradicionalnog razumijevanja je očita razlika u jeziku Otkrivenja i četvrtog evanđelja. Gramatika u Evanđelju po Ivanu je jednostavna ali točna, dok je grčki u Otkrivenju zaražen mnogi gramatičkim nepravilnostima. Pisac Otkrivenja očito nije bio dobro verziran u grčkom. Osim toga, stil pisanja i teološki sadržaj su drukčiji.

Razlika u stilu i teološkom sadržaju ovih dviju knjiga proizlazi iz činjenice da je Otkrivenje apokaliptičko djelo. Međutim, Evanđelje po Ivanu iznosi događaje o Isusu. Ono je otvoren izvještaj o Isusovu životu. Jedno objašnjenje za gramatičke nepravilnosti jest da je Ivan bio palestinski Židov i da grčki nije bio njegov materinski jezik. Moguće je da je svoje Evanđelje napisao u Efezu uz pomoć nekog tajnika i urednika koji je revidirao i izglačao jezik. Znamo da je Pavao (vidi Rim 16,22; 1 Kor 1,1; 16,21; Kol 4,18) koristio pomoć tajnika i urednika. Ivan je Otkrivenje pisao kao zatočenik na otoku Patmosu gdje je očito bilo lišen takve pomoći. To može objasniti i mnoge razlike u stilu između Otkrivenja i četvrtog evanđelja.

Drugi znanstvenici zapažaju da se, unatoč očitim razlikama, u Otkrivenju i četvrtom evanđelju javljaju značajne sličnosti. Na primjer, od svih novozavjetnih knjiga, samo četvrto evanđelje i Otkrivenje nazivaju Isusa "Riječ Božja" (vidi Iv 1,1-14; Otk 19,13) i govore o njemu kao Jaganjcu (premda su u grčkom upotrijebljene različite riječi; vidi Iv 1,29.36; Otk 5,6-8); obje knjige citiraju "gledat će onoga koga su proboli" iz Zaharije 12,10 (vidi Iv 19,37; Otk 1,7).[4] Ovo su jedine dvije knjige Novog zavjeta u kojima nalazimo glagol "ušatoriti" (u Ivanu 1,14 prevedeno "nastaniti"; u Otkrivenju 7,15 – "Razapet će Šator"). Obje se knjige temelje na svjedočanstvu (vidi Iv 21,24; Otk 1,2). Osim toga odnos otac-sin, toliko istican u

Evanđelju po Ivanu, pojavljuje se i u Otkrivenju (2,27; 3,5.21).[5] Dok Otkrivenje poziva: "Tko je žedan, neka dođe" (22,17), evanđelje objavljuje: "Ako je tko žedan, neka dođe." (Iv 7,37) Sve ovo pokazuje da unatoč očitih teškoća postoji dovoljna podrška za tradicionalno gledište da je apostol Ivan pisac posljednje knjige Novog zavjeta.

Mjesto i datum pisanja Otkrivenja

Ivan je svoje Otkrivenje napisao za boravka na Patmosu, malom stjenovitom otoku u Egejskom moru. Otok je služio kao radni logor u koji su rimske vlasti slale prijestupnike (kao nekadašnji Goli otok u Hrvatskoj). Ivan kaže da je bio na Patmosu "radi riječi Božje i svjedočanstva Isusova" (Otk 1,9). Iz ove rečenice nije jasno je li progonstvo na Patmos bilo kazna ili je tamo otišao dragovoljno kao misionar.[6] Međutim, ranokršćanska predaja potvrđuje da je Ivanovo djelotvorno svjedočenje za evanđelje navelo postojeće vlasti da ga za vrijeme vladavine rimskog cara Domicijana (81.–96. godine) prognaju na Patmos, gdje je bio prisiljen raditi u kamenolomu.[7] Kasnije ga je oslobodio car Nerva i dozvolio mu da se vrati u Efez. Za boravka na Patmosu Ivan je dobio viđenja što ih nalazimo u Otkrivenju, koja je trebao napisati na svitak i poslati kao pastoralno pismo crkvama u Aziji (Otk 1,11). To je trebao učiniti zato što su se kršćani u Aziji suočavali sa sve većim problemima koji su u crkvu dolazili izvana i iznutra.

Otkrivenje je pisano u vrijeme neprijateljstva Rima prema kršćanima, koje se pretvorilo u izravno progonstvo. Među znanstvenicima postoje uglavnom dva različita gledišta o točnom datumu pisanja ove knjige. Neki tvrde da je pisana tijekom progonstva kršćana pod Neronom (54.–68. godine). Ovo se gledište zasniva na pretpostavci da je brojčana vrijednost hebrejskih slova za cara Nerona 666, što je upravo broj Zvijeri u Otkrivenju 13,18.[8] Također je postojala legenda da će se Neron poslije svoje smrti pojaviti na Istoku (vidi *Bilješke* na Otk 17,9). Međutim ovakva vrst argumenata zasnovana je na čistom nagađanju. Osim toga, Neronovo progonstvo kršćana bilo je osobne naravi i zasnovano uglavnom na nekoj vrsti ludila. Zbog toga je opće stručno mišljenje da je Otkrivenje napisano tijekom vladavine Domicijana (81.–96. godine). Isto tako se smatra da je četvrto evanđelje napisano poslije Otkrivenja. Ovaj datum pisanja Otkrivenja ima prednost zbog razloga koji slijede.

Prvo, Ivan je niz godina živio u Jeruzalemu; Palestinu je vjerojatno napustio neposredno prije razorenja Jeruzalema 70. godine. Nakon toga se smjestio u Efezu u Maloj Aziji. Crkve koje spominje u svojoj knjizi postojale su već dobar niz godina. U vrijeme pisanja Otkrivenja one

su bila u stanju duhovnog opadanja i otpada, koji se u nekim crkvama brzo odvijao. Prvi datum ne uklapa se u takvu povijesnu situaciju jer crkve u Maloj Aziji nisu osnovane prije ranih šezdesetih godina. One su tijekom Neronove vladavine još uvijek napredovale. Drugo, ranokršćanski pisci, uključujući Ireneja, Polikarpovog učenika (60.–150. godine), koji je bio Ivanov učenik, smatraju da je Otkrivenje pisano za vrijeme Domicijana.[9]

Treće, Otkrivenje je pisano u vrijeme kad su kršćani doživljavali teškoće i pritisak zbog odbijanja da udovolje popularnim zahtjevima za obožavanjem imperatora. Premda je štovanje pokojnih careva bilo promicano dugo vremena, Domicijan je bio prvi car koji je zahtijevao da ga se obožava još za života. Premda je bilo široko rasprostranjeno, obožavanje cezara se posebno prakticiralo u Aziji gdje su kršćani došli u sukob s vlastima zbog svog protivljenja takvom štovanju. Iako progonstvo kršćana koje je pokrenuo Domicijan nije bilo širokih razmjera, ono je bilo prethodnik mnogih nasilnih progonstava u budućnosti. Knjiga Otkrivenje je bila prikladno namijenjena "da pruži utjehu i nadu ugnjetavanim i tlačenim" kršćanima u zastrašujućim okolnostima[10] i da ih pripremi za susret s budućim krizama. Sve ove povijesne činjenice pokazuju da Otkrivenje odražava situaciju kakva je vladala krajem prvog stoljeća.

Cilj pisanja Otkrivenja

Knjiga Otkrivenje izvorno je napisana kao pismo. Osnove za razumijevanje bilo kojeg pisma zahtijevaju da se odredi tko je i kome pisano, a također i razlog (ili razlozi) za pisanje i slanje. "Što više možemo otkriti o prvim čitateljima, onima kojima je pismo bilo upućeno, to bolje možemo razumjeti razloge za tu vijest i njen značaj."[11]

Otkrivenje je besumnje prvenstveno bilo namijenjeno sedmerim kršćanskim zajednicama u rimskoj provinciji Aziji: "Ivan sedmerim crkvama u Aziji." (Otk 1,4) Proslavljeni Krist uputio je Ivana: "Što vidiš, napiši u knjigu i pošalji sedmerim crkvama." (r. 11) Ove crkve su odmah navedene; to su: Efez, Smirna, Pergam, Tijatira, Sard, Filadelfija i Laodiceja. One su postojale već dosta vremena. Ivan je živio u Efezu i očito je bio nadglednik mjesnih crkava. Vjerojatno je s vremena na vrijeme posjećivao crkve da im pomogne u njihovim potrebama. Pri kraju prvog stoljeća situaciju u ovim crkvama obilježili su duhovno opadanje i otpad. Crkve su se suočavale sa sve većim brojem problema, kako vanjskim tako i unutarnjim.

Vanjski problemi u azijskim crkvama

Niz problema koji su dolazili izvana uznemiravali su i mučili kršćane u Aziji u Ivanovo doba. Prvo, kršćani u Aziji suočili su se s protivljenjem pogana i optužbama da ne sudjeluju u društvenim aktivnostima. Oni su izbjegavali svetkovine koje su bile obilježene nemoralom i jedenjem hrane posvećene poganskim bogovima. Kršćane su optuživali za ateizam jer su štovali samo svojeg Boga (Rimljani su svakoga tko se nije klanjao imperatoru smatrali ateistom). Također su ih optuživali za ljudožderstvo s obzirom na Gospodnju večeru za koju su smatrali da jedu ljudsko meso i piju ljudsku krv. Širile su se priče da na svojim bogoslužjima žrtvuju djecu. Zbog toga su kršćani postupno gubili pravni položaj u društvu. Drugi problem s kojim su se crkve suočile bio je progonstvo. Ozbiljna prijetnja Crkvi bio je razvoj imperijalnog kulta obožavanja cara. Otkrivenje 2,13 izvještava o smrti čovjeka koji se zvao Antipa kojeg su rimske vlasti u Pergamu pogubile radi njegove vjere. Progonstvo je također prijetilo crkvama u Smirni i Filadelfiji (2,10; 3,10). Knjiga Otkrivenje pokazuje da je Ivan očekivao jačanje progonstva "uz vjerojatnoću da će niz slabijih i manje vjernih među vjernicima crkve otpasti".[12] Sve ovo stvorilo je u crkvama nesigurnu situaciju; vjernike je obuzeo strah o tome što će donijeti budućnost.

Osim toga crkve su patile od sukoba sa Židovima. Kršćanstvo je počelo kao ogranak judaizma. Knjiga Djela apostolska opisuju pomicanje prve crkve od povezanih odnosa prema odvajanju obiju religija. Odvajanje je ubrzano razorenjem Jeruzalema 70. godine od strane Rimljana. Poslije rata 70. godine kršćani nisu bili dobrodošli u sinagogi zbog odbijanja da se u ratu protiv Rimljana pridruže Židovima. Odmah po razorenju Jeruzalema Židovi su dodali osamnaesti blagoslov onim sedamnaest koje su recitirali na kraju bogoslužja u sinagogi. U stvari to nije bio blagoslov već prokletstvo protiv Krista i kršćana. Kršćani su vjerojatno odbili recitirati osamnaesti blagoslov i zbog toga su ih na kraju istjerali iz sinagoge.

Pri kraju prvog stoljeća odnos između kršćana i Židova bio je obilježen antagonizmom i neprijateljstvom. Kršćani su bili isključeni iz sinagoge i izgubili su svoj pravni status. Naime Židovi su uživali pravni položaj; rimske vlasti su ih priznale kao *religio licita* (legalna religija) s privilegijama da održavaju bogoslužja subotom i bili su oslobođeni obožavanja cara. Samo Otkrivenje dvaput spominje neprijateljstvo Židova prema kršćanima u rimskoj provinciji Aziji (Otk 2,9; 3,9). Njihovo protivljenje evanđelju i proganjanje kršćana učinilo ih je Sotoninim slugama.

Unutarnji problemi crkava u Aziji

Crkve u Aziji mučili su i problemi unutarnje naravi. Kao što pokazuje sedam pisama, kršćani u tim crkvama su bili ozbiljno podijeljeni po određenim pitanjima. U nekim crkvama, premda je većina bila vjerna, neki pojedinci, uključujući crkvene vođe, nisu bili vjerni i protivili su se Ivanu. U drugim crkvama – kao što su Tijatira, Sard i Filadelfija – većina je vjernika živjela u otpadu. U Sardu je bilo samo nekoliko "imena što ne okaljaše svojih haljina" (Otk 3,4); crkvi u Filadelfiji ostala je "malena… snaga" (redak 8). Čini se da je čitava crkva u Laodiceji otpala; kod nje se nije mogla naći ništa dobro. Očito da u mnogim ovim crkvama nisu cijenili Ivana.

Osnovni problemi s kojima su se kršćani u Aziji suočavali bili su hrana posvećena idolima i seksualni nemoral (vidi Otk 2,14.15.20). Jeruzalemski sabor je kršćane upozorio da ovo dvoje trebaju odbaciti (Djela 15,20). To je dvoje prijetilo jedinstvu crkava u Aziji jer je bilo povezano s popularnim zahtjevima društva u Aziji. Kršćani u rimskom carstvu bili su dio društva u kojem su živjeli i zato se od njih očekivalo da sudjeluju u svim građanskim obvezama. Od svih se građana očekivalo da na prvom mjestu sudjeluju u svečanostima koje su se održavale u poganskim hramovima. Oni koji su odbili sudjelovati bili su izvrgnuti podsmijehu i društvenoj izolaciji te gospodarskim sankcijama.

Kad je riječ o sudjelovanju u poganskim vjerskim svečanostima kršćani u Aziji suočili su se s najmanje dva problema. Prvi je bio uzimanje hrane posvećene idolima. Sudionici na poganskim svetkovinama obično bi se gostili hranom koja se uglavnom sastojala od mesa prinesenog mjesnom bogu pokrovitelju. Svetkovine bi završale pijanstvom i nemoralnim postupcima. Drugi problem vezan uz poganske vjerske svečanosti bila je kultska prostitucija. Hramska prostitucija je bila dio mnogih drevnih, poganskih religija. Spolni odnos s hramskim prostitutkama vršio se radi plodnosti zemlje i napretka društva. Tko god je želio imati gospodarski, politički ili društveni položaj u društvu, morao je zadovoljiti ove religijske zahtjeve. Sudjelovanje u poganskim vjerskim svečanostima zahtijevalo je kompromis s kršćanskim vjerovanjem i vrijednostima.

Crkve u Aziji bile su podijeljene u pogledu takvog sudjelovanja. Neki kršćani su na takav zahtjev odgovarali s odlučnim "ne". Neke skupine, radi utjecaja na društvo i zainteresirane za poslovni i komercijalni napredak, zastupale su kompromis. Ovi Ivanovi protivnici nazvani su različitim imenima (vidi *Bilješke* na Otk 2,6 i 20). U Efezu su bili poznati kao nikolaiti (Otk

2,6), u Pergamu kao bileamci (redak 14), a u Tijatiri kao sljedbenici poznate i utjecajne žene u crkvi koja se zvala Jezabela (redak 20). Sve tri skupine protivile su se Ivanu i zastupale kompromis i time navele mnoge crkve u Aziji da bludniče i jedu hranu prinesenu idolima (redci 14 i 20). Vjerojatno su "shvatili da je poganski društveni život bio otvoreno polje za Sotonino djelovanje i da oni koji stupe na njega to čine na vlastitu štetu"; međutim, vjerovali su da je "njihova kršćanska dužnost da što je moguće potpunije sudjeluju u poganskom društvu koje ih okružuje, da se poistovjete s uobičajenim životom u svom gradu".[13] Za svoje razmišljanje mogli su naći teološko opravdanje u Pavlovim spisima u kojima je tražio pokoravanje postojećim vlastima (vidi Rim 13,1-8; 1 Tim 2,1-4). Osim toga Pavao je jasno pokazao da hrana uzeta na poganskim svečanostima nije problem za kršćane; idoli nisu ništa (vidi 1 Kor 8; Rim 14).

Ivan je morao zauzeti stav u pogledu hrane prinesene idolima. U prividnoj suprotnosti Pavlu protivio se svakom kompromisu. Idoli mogu biti ništa, ali sudjelovati u poganskim vjerskim svečanostima znači kompromis za kršćansku vjeru i štovanje samog Sotone. S obzirom na skori Kristov dolazak kršćani trebaju biti na pravoj strani. Da bi mogli biti vjerni Kristu i evanđelju, moraju, se, ako je potrebno, povući od svijeta i žrtvovati svoj društveni ili poslovni prosperitet.

Prvenstveni cilj pisanja Ivanova Otkrivenja je bio pomoći kršćanima prvog stoljeća u rimskoj provinciji Aziji u njihovim prilikama i problemima. Suočeni sa sve većim neprijateljstvom Rima, kao i navalom krivovjerja i sve većeg otpada unutar crkve, kršćani u Aziji su bili zabrinuti za vlastiti identitet i postojanje. Što će budućnost donijeti Crkvi? Knjiga Otkrivenje trebala je dati odgovor. Ona objavljuje da premda situacija u svijetu izgleda prijeteća i neprijateljska prema Božjem narodu i budućnost može izgledati mračna, Bog u Kristu je još uvijek "gospodar povijesti". On jeste i uvijek će biti sa svojim narodom. On će ga "potpuno opravdati u velikom i slavnom eshatološkom vrhuncu".[14]

Tradicionalne metode tumačenja

Poruku Otkrivenja je bila često zamračena pristranim i subjektivnim pristupima. Tradicionalno su korištena četiri različita pristupa Otkrivenju. Dok komentatori obično slijede jedan od njih, neki suvremeni znanstvenici u svojim tumačenjima Otkrivenja kombiniraju najsnažnije elemente iz dva ili tri tradicionalna pristupa.

Preterizam. Preteristička metoda smatra da Otkrivenje prvenstveno govori o situaciji u kršćanskoj crkvi u rimskoj provinciji Aziji u prvom stoljeću poslije Krista. S obzirom na ovo tumačenje knjiga ne sadrži nikakvo proročanstvo o budućnosti. Njezin cilj je bio da ohrabri Crkvu koja se u Ivanovo vrijeme suočavala s predstojećim progonstvom carskog Rima. Bez obzira kako je strašno bilo neposredno predstojeće progonstvo, Bog će intervenirati i izbaviti svoj narod od ugnjetavanja Rima i osnovati svoje kraljevstvo. Osnovna prepostavka preterističke metode je da Otkrivenje opisuje sveopće progonstvo Crkve od strane Rima u prvom stoljeću. Ivan je navodno svoju knjigu napisao s ciljem da ohrabri kršćane svog vremena da istraju jer će Gospodin doći da uništi Rim i izbavi svoj narod. Problem s ovim pristupom je što ne postoji vjerodostojni vanbiblijski dokaz da podrži gledište prema kojem je Crkva u prvom stoljeću bila izložena sistematskom progonstvu u čitavoj državi.[15] S•mo Otkrivenje spominje lokalna progonstva kršćana u Aziji (vidi Otk 2,10.13; 3,10) u kojima je sam Ivan bio prognan na Patmos (Otk 1,9).

Idealizam. Idealistička metoda se protivi svakoj povijesnoj svrsi simbola u Otkrivenju. Prema njoj knjiga sadrži opis stalne borbe između dobra i zla koja se ne može primijeniti ni na koje povijesno razdoblje ili mjesto. Simboli u knjizi se ne odnose ni na koji poseban događaj u povijesti. Naglasak je na bezvremenskoj etičkoj istini i načelima, a ne na povijesnim zbivanjima. Idealistička metoda se zasniva na preterističkim idejama. Ona u Ivanovom viđenju ne vidi nikakav doslovan ili povijesni značaj.

Futurizam. Futuristička metoda smatra da je Otkrivenje (posebno poglavlja 4. do 22) proročanstvo o budućim događajima koji će se zbiti neposredno pred Kristov drugi dolazak ili poslije njega. Knjiga važi za posljednji naraštaj kršćana koji žive u vrijeme svršetka.
Historicizam. Historicistička metoda smatra da Otkrivenje pruža simbolički prikaz proročke skice budućeg smjera povijesti od apostolskih vremena do vremena svršetka. Zato su proročanstva u njoj u procesu ispunjenja. Ova metoda smatra da Otkrivenje ima svoj korijen u Danielovoj knjizi koja raspravlja o razdobljima što slijede jedna drugo u povijesti. Simboli

knjige prikazuju "različite povijesne pokrete i događaje u zapadnom svijetu i u kršćanskoj crkvi".[16]

Svi ovi pristupi sadrže neke elemente istine. Kao što Robert H. Mounce primjećuje: "Svaki pristup daje važan doprinos punom razumijevanju Otkrivenja… nijedan pristup nije sam po sebi dovoljan."[17] Kako dalje primjećuje, Ivan iz Otkrivenja "pisao je iz vlastite neposredne situacije, njegova proročanstva imat će povijesno ispunjenje, on je očekivao kraj u budućnosti i otkrio načela koja djeluju iza smjera kojim se kreće povijest".[18]

Međutim, svaka je metoda ranjiva na kritiku. Prvo, nastojanje preterizma na povijesnoj pozadini Otkrivenja zaslužuje ozbiljnu pozornost. Svakako da knjiga snažno govori kršćanima u Aziji pri kraju prvog stoljeća. Oni su u simbolima Otkrivenja našli značenje za svoje vrijeme.[19] Međutim, poruka knjige nije ograničena samo na prvo stoljeće. Bez obzira kakve su primjene kršćani Ivanovog vremena ili kasnije mogli vidjeti u Otkrivenju, ispunjenje proročanstava knjige bilo je iz Ivanove perspektive rezervirano za budućnost. Problem s preterizmom je što Otkrivenje lišava njegovog proročkog karaktera. Premda je prvenstveno bilo poslano kršćanima u Ivanovo doba da im pruži ohrabrenje i nadu s obzirom na predstojeće progonstvo, Otkrivenje također sadrži proročanstva o događajima u povijesti koji su, gledano iz Ivanove perspektive, još uvijek bili budućnost. Poruke knjige bile su namijenjene dobrobiti Crkve u svakom naraštaju tijekom povijesti – u svako vrijeme i na svakom mjestu – od Ivanovih dana do Kristovog drugog dolaska.

Istu kritiku možemo uputiti idealističkom pristupu. Otkrivenje sadrži teme i načela koja vrijede za svaki naraštaj kršćana u svako vrijeme i na svakom mjestu. Kao što primjećuje William G. Johnsson, zbog univerzalnosti velike borbe poruke Otkrivenja nalaze "stalne primjene za Božji narod tijekom povijesti".[20] Razni pozivi u knjizi obično počinju riječima kao što su "tko god" ili "svatko". Glavni problem kod idealizma jest što, kao preterizam, niječe proročki karakter knjige. Ivan je tvrdio da je poruke u Otkrivenju primio izravno od Boga. Ono što je vidio u viđenjima jednostavno je zapisao u knjigu i poslao je crkvama. Preteristički i idealistički pristupi Otkrivenju imaju neku vrijednost samo ako se u obzir uzmu proročki elementi i primijene na vrijeme koje seže iza Ivanovih dana.

Znakovito je što su proročki elementi knjige primijenjeni u dva preostala pristupa – naime u futurizmu i historicizmu. Svakako treba zapaziti doprinos futurističkog tumačenja. Premda su

poruke Otkrivenja bile značajne za kršćane Ivanovog vremena, knjiga istovremeno ukazuje na budućnost. Mnogi događaji pripadaju budućnosti čak i kad ih gledamo iz našeg doba. Mnogo toga što je prikazano u Otkrivenju dogodit će se u vremenu koje prethodi Kristovom drugom dolasku i nakon njega. Međutim, futuristi prelaze preko činjenice da Otkrivenje razmatra situaciju Crkve u svijetu tijekom čitave kršćanske ere.

U tome je djelotvoran historicistički pristup. Otkrivenje svakako govori o budućnosti gledano iz Ivanovog doba. Premda je središnja misao Kristov povratak, sadržaj knjige pokriva razdoblje od Kristova uzašašća na nebo do njegova povratka na zemlju. Historicistički pristup je ponekad problematičan zbog nastojanja da svaku pojedinost u tekstu pokušava uskladiti s ispunjenjem u povijesti. Tumačenje teksta kod mnogih historicista temelji se prvenstveno na alegoričkoj metodi umjesto na odgovarajućoj starozavjetnoj pozadini. Osim toga često se objašnjenje simbola u knjizi uzima iz novinskih članaka i povijesnih knjiga, umjesto iz Biblije.

Dobar komentar Otkrivenja ne daje prednost nijednom od tradicionalnih pristupa. Prirodno je da metoda tumačenja koju pisac bira utječe na način kako čita i tumači tekst. Obično se onda tumačenje silom stavlja u okvir unaprijed prihvaćene ideje bez obzira uklapa li se u kontekst ili ne. Takvo se tumačenje često koristi da bi se dokazala neka misao umjesto da se traži značenje teksta.

Ovaj komentar umjesto toga preporučuje pristup u kojem se dopušta tekstu da ravna s tumačenjem. Tumačenje teksta mora ovisiti o namjeri njegova pisca koja bi nam trebala reći što bismo trebali naći u njemu. Ako je poruka proučavanog teksta prvenstveno namijenjena Ivanovu vremenu, onda zahtijeva preteristički ili idealistički pristup. S druge strane, ako raspravlja o samom svršetku vremena, onda njegovo tumačenje zahtijeva futuristički pristup. Međutim, ako proučavani tekst iznosi događaje koji se zbivaju tijekom povijesnog vremena, onda zdravo tumačenje zahtijeva historicistički pristup tekstu. Snažni dokazi moraju pokazati da prizori i simboli u tekstu ukazuju na događaje koji obuhvaćaju čitavu povijest, a ne na one koji se prvenstveno odnose na Ivanovo vrijeme ili na svršetak vremena.

Hermeneutičke smjernice u proučavanju Otkrivenja

Biblijski stručnjaci već dugo debatiraju je li Otkrivenje apokaliptičko djelo ili proročanstvo. Sama knjiga tvrdi da je proročka (1,3; 22,7.18.19) i da su poruke iznesene u apokaliptičkom stilu. Knjiga je izvorno poslana kao pismo u proročko-apokaliptičkom stilu stvarnim ljudima u stvarnim mjestima, naime sedmerim crkvama koje su se nalazile u rimskoj provinciji Aziji (vidi 1,11). Kao pismo, Otkrivenje je podložno vremenu, mjestima i okolnostima kao svako starozavjedno proroštvo ili novozavjetna poslanica. Postavlja se pitanje: Kako proročanstva u Otkrivenju mogu biti značajna za nas danas ako je knjiga bila izvorno napisana za ljude na drugom mjestu i u drugom vremenu koji su živjeli u drukčijoj kulturi i prilikama i govorili drukčijim jezikom? Sljedeći ulomak sadrži temeljna načela za pristup Bibliji imajući u vidu ova pitanja.

Osnovni koraci u biblijskoj egzegezi

Znanost i umijeće proučavanja biblijskog teksta naziva se "hermeneutika". Ova riječ u biti znači "tumačenje". Biblijska hermeneutika je postupak kojim se otkriva kakvo značenje drevni biblijski tekst ima za nas danas. Kad se u analizi biblijskog teksta primijeni hermeneutika, mi to nazivamo "egzegezom" (riječ koja je posuđena iz grčkog a znači "izvlačiti"). Egzegeza je proces izvlačenja značenja iz biblijskog teksta premošćivanjem razmaka između biblijskog svijeta u vrijeme nadahnutog pisca i današnjeg čitatelja. Njen je cilj dopustiti "biblijskom tekstu da govori za sebe, a da ulomku ne namećemo značenje koje potječe od čitatelja".[21] Egzegeza zahtijeva proučavanje dijelova i ulomaka, a ne izoliranih redaka. Ona obraća pozornost na značenje riječi, na međusobni odnos riječi u rečenici, na strukturalnu organizaciju ulomka i na njegov neposredni kontekst. Nakon proučavanja pojedinih dijelova povezujemo ih u ujedinjeno i usklađeno tijelo biblijskih tema. Kad prikupimo različite biblijske teme, za njih kažemo da predstavljaju biblijsku teologiju.

Biblijska egzegeza sadrži dva osnovna koraka. Prvi određuje **što je tekst značio** u vrijeme kad je napisan. Prije nego što pokušamo otkriti značenje tog biblijskog teksta za nas danas, moramo razumjeti što je pisac želio prenijeti čitateljima svog vremena. Ova faza egzegeze nastoji odrediti *što* je nadahnuti pisac pokušao reći izvornim čitateljima i *zašto* je to rekao. Koji su ga razlozi potaknuli da napiše određeni tekst? U potrazi za razumnim odgovorima na ova pitanja tumač mora prvo saznati što je moguće znati o izvornim čitateljima, naime, upoznati njihovu društvenu sredinu i njihovo zanimanje koje je potaknulo nadahnutog pisca na pisanje. Drugo, tumač mora istražiti lingvistički, književni, povijesni, zemljopisni,

religiozni, filozofski i kulturalni kontekst vremena u kojem je biblijski tekst napisan. Takav pristup tekstu zahtijeva ozbiljno uključivanje i spremnost ulaganja truda popraćeno svim znanstvenim zahtjevima i alatima.

Isto načelo važi za proroštvo. Svako biblijsko proročanstvo prvenstveno je vezano uz vrijeme njegovog pisca. Ako nismo u stanju razumjeti uvjete koji su vladali u vrijeme života nadahnutog pisca, značenje proročanstva za bilo koje buduće razdoblje ostat će skriveno. Kako je ranije rečeno, Otkrivenje je u Ivanovo vrijeme bilo izvorno upućeno crkvama u Aziji (Otk 1,4; vidi 1,11). S obzirom na to poruka knjige se može shvatiti imajući na umu situaciju crkava u Aziji u prvom stoljeću.

Korisna su zapažanja Douglasa Ezella: "Da se čitatelj ne bi zabrinuo da bi kršćanska nada bila zapostavljena, dopustite mi da dam snažnu pozitivnu izjavu u prilog istinskog proročkog karaktera Ivanove vijesti. *On je prorok.* Njegova je vijest proroštvo u apokaliptičkom obliku. Ali što je proroštvo? U suštini ono je 'kazivanje'. Prorok ima vijest od Boga za svoje vrijeme. Pretkazivanje je poteklo iz takvih vijesti upućenih Božjem narodu u određeno vrijeme i na određenom mjestu. Pošto će Bog na ovaj način postupiti u sadašnjosti, On će na isti način postupiti i u budućnosti. Kontrolirajuća i odlučujuća vijest koju su proroci htjeli iznijeti nije bila budućnost *već Bog koji drži budućnost u rukama*. To je autentično proroštvo.
Ivan je uputio autentičnu Božju riječ njegovom narodu u nevolji. Zahvaljujući svom razumijevanju Božjeg otkrivenja za svoje vrijeme u vezi sa svršetkom vremena, on je kistom stavio nekoliko širokih poteza na platno budućnosti. Ivan je vidio svoje vrijeme u svjetlosti svršetka, a ono je to moglo biti da nije bilo Božje strpljivosti (2 Pt 3,8-10). Kao što Bog djeluje u krizi u kojoj se trenutno nalazimo, kaže Ivan, tako će postupati na svršetku jer On je istina jučer, danas i sutra.

Proroci su imali jedinstvenu nadu koja je bila povezana s trenutnom situacijom njihovih slušatelja i s konačnom budućnosti. S obzirom na otkrivenje Božjeg karaktera oni su objavljivali Božju volju za konačnu budućnost i tu volju primijenili na narod u njegovoj sadašnjoj povijesnoj krizi. Zbog načina na koji je Bog pokazao svoju volju u neposrednoj sadašnjosti, bili su kadri zamisliti i opisati neminovni Dan Gospodnji. Kao što je Bog u sadašnjosti došao da sudi i spasi, tako će na svršetku neminovno doći da sudi i spasi.
Ako to držimo na umu, razumijevanje da je Ivanova vijest bila upravljena na neposredne, povijesne okolnosti ne sukobljava se s razumijevanjem ove krize kao simboličnog

predstavljanja konačnog svršetka. Povijesna situacija iz koje i u kojoj je Ivan govorio, predstavljala je odskočnu dasku za Ivanov opis Kristove pobjede na svršetku vremena (Otk 19,11 i dalje). Kao što će Bog sigurno uništiti Rim, tako će na svršetku uništiti i 'Babilon'."[22]

Drugi korak u egzegetskoj analizi jest upitati se **što tekst znači** za današnjeg čitatelja. Premda su biblijske knjige izvorno bile poslane narodu u vrijeme života njihovih pisaca, značenje biblijskog teksta proteže se i na vrijeme poslije tih čitatelja. Vijest vezana uz vrijeme koju su zapisali proroci postaje Božja bezvremenska vijest koja se može primijeniti bilo gdje (vidi 2 Pt 1,19-21). Otkrivenje nije izuzetak.

Kako tumačiti Otkrivenje

Sada se postavlja pitanje: Kako da ova dva koraka biblijske egzegeze primijenimo u istraživanju Otkrivenja? Čini se da nam sam Ivan pokazuje put. On u Otkrivenju 1,19 kaže da je ono što je vidio u viđenjima na Patmosu u osnovi bilo sastavljeno od dvoga: "ono[ga] što jest" i onoga "što se ima dogoditi poslije". U Otkrivenju 4,1 Ivan je u viđenju pozvan da vidi ono "što se ima dogoditi nakon ovoga", naime poslije sedam pisama crkvama (1,9–3,22; vidi *Bilješke* na Otk 1,19). Mnogi znanstvenici priznaju da se fraza "ono[ga] što jest" u 1,19 odnosi na poruke poslane sedmerim mjesnim crkvama u Aziji (1,9–3,22), a da se fraza "što se ima dogoditi nakon ovoga" odnosi na 4–22,5.[23] Međutim, treba zamijetiti da 1,9–3,22 sadrži niz obećanja koja se trebaju ispuniti u budućnosti, jednako kao što se viđenja u 4–22,5 gledano iz Ivanove perspektive odnose na prošlost (uključujući poglavlja 4, 5 i 12).

Vidjeli smo da su se kršćani u sedam prvih crkava suočili sa sve većim brojem problema i izazova. Sedam pisama koje je Krist poslao preko Ivana trebala su tim crkvama pomoći u situacijama u kojima su se trenutno nalazile. Zbog toga Otkrivenje 1,9–3,22 treba prvenstveno razumjeti kao "kazivanje", premda neki tekstovi u njima sadrže pretkazivanja. Prvi korak u razumijevanju prva tri poglavlja Otkrivenja jest odrediti što su u Ivanovo vrijeme *značila* za kršćane u Aziji, a onda, u konačnoj analizi, što ona znače za nas danas (vidi "Osvrt: Otkrivenje 1,9–3,22).

Međutim, situacija se čini potpuno drukčijom kad je riječ o Otkrivenju 4–22,5. Ovaj dio se, gledano iz Ivanove perspektive u velikoj mjeri bavi događajima koji su se trebali odigrati u budućnosti, neposrednoj i dalekoj (Otk 4,1), premda neka viđenja (na primjer, poglavlja 4, 5 i 12) govore o prošlosti.Već smo ranije vidjeli da su Ivanovi kršćani u Aziji, tlačeni i gaženi,

bili zabrinuti za vlastiti identitet i postojanje. Teške okolnosti u kojima su se nalazili navele su ih da se pitaju je li Bog još uvijek aktivan i ima li kontrolu, i što će budućnost donijeti Crkvi. Premda se čitava knjiga (a posebice Otk 1,9–3,22) bavi onim što ih brine, Otkrivenje 4–22,5 je bilo posebno prikladno da ih obavijesti o onome što će budućnost donijeti Crkvi. Zbog toga se čini da je viđenja u Otkrivenju 4–22,5 trebalo razumjeti kao proročanstva Crkvi i svijetu tijekom čitavog kršćanskog razdoblja do eshatološkog svršetka. (Historicistički pristup po ovom pitanju može biti vrlo koristan.) Ova su proročanstva zato po svojoj nakani i dizajnu prvenstveno pretkazanja.[24]

Kršćani u Ivanovo vrijeme i sljedećih dvjesto godina svakako su mogli naći suvremenu primjenu u materijalu iz Otkrivenja 4–22,5.[25] Oni su čvrsto vjerovali u skori Kristov povratak. U svom su vremenu vidjeli ispunjenje znakova svršetka. Pretpostavljamo da su u opisu babilonske bludnice koja sjedi na zvijeri iz Otkrivenja 17 vidjeli simbol carskog Rima. Njihovi trenutni doživljaji mogli su biti posljedica kombinacije religije i države. U slici Zmaja u Otkrivenju 12 i smrtonosnoj rani zvijeri iz mora u 13. poglavlju i njenom izlječenju vidjeli su " iza moći carskog Rima sotonske sile i planove koji su ustale na njih u liku Nerona i Domicijana i koji su još snažnije djelovali u sljedećih dvjesto godina. Primjećujemo snažan prijelaz s Rimljanima 13 na Otkrivenje 13. U prvom tekstu je državu uspostavio Bog, da bi u drugom postala Sotonino oruđe."[26] Osim toga, ovi kršćani su možda također vidjeli "elemente imperijalnog kulta iza Zvijeri iz zemlje, čiji su napori bili usmjereni na uzvisivanje Zvijeri iz mora".[27] A zatim, u Ivanovom viđenju u osamnaestom i devetnaestom poglavlju, vjerojatno su vidjeli proročanstva o propasti carskog Rima. Kao što je Bog uništio drveni Babilon, tako će na kraju uništiti posljednji Babilon, naime carski Rim.

Ovu tvrdnju je teško opovrgnuti. Međutim, bez obzira koju primjenu i shvaćanje su kršćani u Ivanovo vrijeme i u sljedećem stoljeću mogli vidjeti u simbolima u Otkrivenju 4–22,5 bitno je da otkrijemo Ivanovu nakanu i cilj zapisivanja viđenja koja je primio, jer on jasno kaže da su se ona odnosila na vrijeme poslije prvog stoljeća (vidi 4,1). Za odgovorno tumačenje Otkrivenja 4–22,5 – posebno s obzirom na činjenicu da je jezik knjige često jako slikovit – bitno je da prije svega otkrijemo *što je Ivan mislio reći* u tekstu, a zatim, kakvo je značenje knjiga mogla prenijeti čitateljima kojima je izvorno upućena. Ovo posljednje je od velike važnosti za razumijevanje simboličkog jezika knjige, jer, kako ćemo kasnije pokazati, to je bio jezik koji su kršćani prvog stoljeća očito dobro poznavali. Ali usmjeriti se samo i isključivo na to kako su kršćani u prvom stoljeću mogli tumačiti i primijeniti Otkrivenje 4–

22,5 na situaciju u kojoj su se trenutno nalazili, bilo bi potpuno suprotno nakani i cilju nadahnutog pisca.

U primjeni ovdje navedenih načela biblijske egzegeze, ovaj komentar istražuje Otkrivenje ulomak po ulomak. Međutim, egzegeza nije sama po sebi cilj. Također treba pojedine dijelove povezati i grupirati u ujedinjene i suvisle teme, stvarajući tako jedinstvenu vijest za čitavu knjigu Otkrivenje. Krajnji cilj ovog komentara jest pomoći suvremenim kršćanima da poruke iz Otkrivenja, stečene postupkom hermeneutičkog tumačenja, primijene na svoje neposredne životne situacije i potrebe.

Simbolička narav Otkrivenja

U stilu tipičnom za apokaliptičke spise, jedna od posebno upadljivih karakteristika knjige Otkrivenje je njezin neobičan i simboličan jezik. Ivan na samom početku (Otk 1,1) tvrdi da mu je sadržaj ove knjige otkriven simboličkim i slikovitim jezikom (grčki *sēmainō* znači "objaviti znakovima"). Prema tome Otkrivenje ne sadrži fotografski prikaz nebeskih stvarnosti ili budućih događaja koje bi trebalo doslovno razumjeti. Njegove vijesti su prenesene simboličkim ili slikovitim prikazima. Ivan jasno kaže da su viđenja potekla od Boga (vidi Otk 1,1.2). Međutim, jezik kojim su ona prenesena preko nadahnutog pisca je ljudski i kao takav odgovara vremenu, mjestu i prilikama u Ivanovo vrijeme. Zbog toga je za razumljivo tumačenje ove knjige od ključne važnosti ozbiljno prihvaćanje njezine simbolične naravi i pritom se čuvati od nedostatne doslovnosti u istraživanju i tumačenju njenih proročanstava. Otkrivenje 1,3 pokazuje da su kršćani u Ivanovo doba s razumijevanjem trebali čuti simbolički jezik Otkrivenja. Čini se da kršćani u prvom stoljeću nisu imali većih teškoća u razumijevanju simbola knjige koja je bila pisana jezikom njihovog vremena.[28] Da bismo iz knjige izveli razumljivo tumačenje, potrebno je odrediti, koliko to možemo, kako bi izvorni primatelji razumjeli njene simbole i slike. Radi sigurnosti Otkrivenju treba pristupiti s pretpostavkom da su prikazani prizori i djela simboličke ili slikovite naravi, ukoliko kontekst jasno ne pokazuje da je namijenjeno doslovno značenje. Nema sumnje da treba doslovno shvatiti osobe i stvari kao što su Ivan na Patmosu, sedam crkava, Krist, nevolje, rat i smrt.

Za tumačenje simboličkog jezika Otkrivenja potrebno je prije svega objasniti značenje riječi "simbolički". Reći da je Otkrivenje simbolička knjiga ne znači da je njezin jezik apstraktan već slikovit.[29] Simbolički jezik Otkrivenja nije nastao u vakuumu već je čvrsto utvrđen u stvarnosti. Jon Paulien naglašava: "Riječi kojima se ljudi služe i značenje koje one nose

proizvod su njihovih ranijih iskustava. Jezik je ograničen na izraz koji ljudi u nekom vremenu i mjestu poznaju. Čak se i budućnost može opisati samo jezikom prošlih i sadašnjih iskustava ljudi."[30]

Premda proročanstva u Otkrivenju često govore o našoj budućnosti, važno je držati na umu da je jezik kojim su proročanstva iznesena bio jezik vremena i mjesta nadahnutog pisca, a ne naš. "Mnogo je lakše nametnuti tekstu značenje koje više odgovara našem vremenu i mjestu nego situaciji u kojoj je Bog svojevremeno govorio. Otkrivanje izvornog značenja jezika u tekstu čuva nas od naše prirodne sklonosti da biblijski tekst prepravimo u svoju vlastitu sliku."[31]

Zbog toga razumijevanje proročanstava iz Otkrivenja zahtijeva da što je moguće više saznamo o izvorima iz koji je Ivan, pod nadahnućem Svetog Duha, uzimao simbole i slike kojima se služio u opisivanju svojih viđenja. Općenito se smatra da se simbolički jezik Otkrivenja može naći u najmanje četiri izvora: Starom zavjetu, židovskim apokaliptičkim spisima, okružju Male Azije u prvom stoljeću i novozavjetnim spisima.

Starozavjetni izvori

U bilježenju viđenja Ivan je crpio simbole gotovo isključivo iz Starog zavjeta, reagirajući na religijsku, društvenu i kulturalnu sredinu prvog stoljeća.[32] Premda u pisanju proroštva nikad izravno ne citira iz Starog zavjeta – jedino aludira na njega "s nekom riječju ovdje, idejom ondje, frazom na drugom mjestu" – on se i te kako služi njegovim slikama.[33] Mnogi su znanstvenici pokazali da od 404 redaka u Otkrivenju 278 njih sadrži spomen ili aluzije, izravno ili neizravno, na Stari zavjet.[34] Čini se stoga da je ova knjiga "savršen mozaik ulomaka iz Starog zavjeta".[35] William Milligan tvrdi da je Otkrivenje "potpuno prožeta uspomenama, incidentima, mislima i jezikom Crkve u prošlosti; i to u takvoj mjeri da se u ovom slučaju može sumnjati da li uopće sadrži jednu jedinu sliku koja nije uzeta iz Starog zavjeta ili jednu jedinu potpunu rečenicu koja više-manje nije sagrađena na materijalu uzetom iz istog izvora".[36] Ovo sugerira da su kršćani Ivanova vremena mogli shvatiti sličnosti između Otkrivenja i Starog zavjeta pa bi svakako razumjeli "simbole u toj knjizi imajući u vidu starozavjetnu pozadinu".[37]

Da bi protumačio simbole u Otkrivenju, čitatelj danas mora potražiti najprikladniju starozavjetnu pozadinu. Jon Paulien primjećuje da "tko god pokušava razumjeti Otkrivenje bez temeljitog poznavanja Starog zavjeta, ustanovit će da je praktički nemoguće razumjeti

ovu knjigu".[38] On također primjeću da sveprožetost Otkrivenja Starim zavjetom "pokazuje da je on glavni ključ za razumijevanje značenja simbola u toj knjizi".[39] Ovaj komentar pokazuje kako se, na primjer, viđenje u četvrtom i petom poglavlju temelji na krunidbi izraelskih kraljeva (vidi Pnz 17,18-20; 2 Kr 11,12); da su starozavjetna prokletstva iz Saveza (vidi Lev 26,21-26) u pozadini viđenja o sedam pečata; da su 144.000 koje pobjedonosno stoje na staklenom moru i pjevaju pjesmu Mojsija i Janjeta jasna aluzija na Izlazak 15. poglavlje i da se prizor iz Otkrivenja 16,12–18,24 temelji na osvajanju povijesnog Babilona od strane Kira Perzijanca i njegove vojske (vidi Iz 44,26–45,7; Jr 50. i 51. pogl.).Trube, skakavci iz bezdana, Sodoma i Egipat, gora Sion, Babilon, Eufrat i harmagedonska bitka uzeti su svi iz izraelske povijesti.

U objavljivanju svoje sadašnje volje, kao i svojih planova za budućnost svog naroda, Bog se koristi jezikom prošlosti. Proročanstva u Otkrivenju se posebno temelje na najvećim i ključnim događajima iz svete povijesti: na stvaranju, Potopu, izlasku iz Egipta, Božjem savezu s kraljem Davidom i babilonskom progonstvu.[40] Namjena ovih događaja jest da izgrade vjeru čitatelja u spoznaji da će Božja spasiteljska djela u budućnosti biti vrlo slična Božjim spasiteljskim djelima u prošlosti. Isti moćni i vjerni Bog koji je u prošlosti čudesno djelovao za svoj narod, i koji isto to čini u sadašnjosti, jest Bog koji svom narodu jamči da će održati obećanja koja se odnose na njegovu budućnost.

Adventistički biblijski komentar ističe da je "…jasno razumijevanje ovih [starozavjetnih] navoda i aluzija u njihovom povijesnom okruženju prvi korak prema razumijevanju ulomaka tamo gdje se pojavljuju u Otkrivenju. Tada trebamo proučiti kontekst u kojem ih Ivan koristi da odredimo njihovo primijenjeno značenje. Posebno se ovo odnosi na imena osoba i mjesta, te na stvari, incidente i događaje."[41]

Izgleda nemoguće steći pravo razumijevanje proročanstava u ovoj knjizi ako ozbiljno ne uzmemo u obzir njihovu starozavjetnu pozadinu. "Bez takvog razumijevanja", ističe Paulien, "značenje ove knjige ostaje u velikoj mjeri skriveno."[42]

Okolnosti u Maloj Aziji

Otkrivenje je također odraz stvarnog svijeta u Maloj Aziji u prvom stoljeću. Ivan je zapisao viđenje običnim jezikom onog vremena. Premda uzet gotovo potpuno iz Starog zavjeta, materijal koji je uporabio da opiše viđenja preobrazio je u vrijeme, mjesta i okolnosti u kojima su živjeli prvobitni čitatelji. Jezik je često obojen onovremenim grčko-rimskim praksom i pobudama. Da bi svoje otkrivenje djelotvorno prenio onima koji su živjeli u poganskoj sredini i kulturi, nadahnuti prorok je upotrijebio jezik i izraz koji su im bili smisleni. Također je u dijalogu s poganskim svijetom, naime, osporavajući poganske ideje koje su prijetile čistoći kršćanske vjere i nudeći kritiku poganskih religija, Ivan uporabio jezik i pojmove poznate ljudima u Aziji. Simboli i koncepti "poslužili su mu kao živi izrazi koji će biti poznati svakome tko je u to vrijeme živio u Maloj Aziji".[43]

Niz komentara i drugih studija pruža mnogo informacija o drevnim usporedbama s različitim prizorima u Otkrivenju. Kad se s njima odgovorno postupa, ove usporedbe pomažu čitatelju da bolje razumije grčko-rimski okvir viđenja u Otkrivenju. Na primjer, David Aune, stručnjak za Otkrivenje i drevni grčko-rimski svijet,[44] povlači paralele između opisa proslavljenog Krista koji ima ključeve u Otkrivenju 1,13-18 i Hekate, helenističke božice, za koju se vjerovalo da ima ključeve neba i hadesa (vidi *Bilješke* na Otk 1,18).[45]

Osim toga, dok je opis prizora u Otkrivenju četvrtom i petom poglavlju utemeljen na starozavjetnom krunidbenom obredu izraelskih kraljeva, neke studije pokazuju kako je u mislima prvobitnih čitatelja ovaj prizor mogao jednako podsjećati na rimski carski dvor i obredne ceremonije.[46] Na isti je način opis novog Jeruzalema u Otkrivenju 21,10–22,5 odjek drevne ideje idealnog i sigurnog grada.

Apokaliptički jezik

Simbolički jezik Otkrivenja potječe iz židovne apokaliptike. Neka židovska apokaliptička djela kao Prva Henokova (etiopski Henok), Druga Henokova (slavonski Henok), 4. Ezrina i 2. Baruhova, bila su široko rasprostranjena i čitana u prvom stoljeću. Kao takva ona su u značajnoj mjeri oblikovala popularne židovske osjećaje, teologiju i očekivanja. Uobičajena za apokaliptičke spise je tvrdnja da je njihov sadržaj zasnovan na viđenjima dok je pisac bio "u Duhu" (vidi Otk 1,10) i razgovarao s anđelima. Pisac u viđenjima često bude prenesen u udaljena mjesta u kojima mu je dopušteno da promatra veličanstvene natprirodne prizore. Tako pisac Druge Henokove iz prvog stoljeća tvrdi da je u svom viđenju neba vidio kako

"stoji pred Gospodinom, dok njegovu volju provode kerubini i serafini koji okružuju njegovo prijestolje, sa šest krila i mnogo očiju, i pokrivaju cijelo njegovo prijestolje pjevajući pred Gospodinom umilnim glasovima: 'Svet, svet, svet je Gospodin Sabaoth, nebo i zemlja puni su njegove slave.'"[47] I sljedeći tekst iz 4. Ezrine (prvo stoljeće) podsjeća na onaj iz Otkrivenja 6,9-11: "Zar o tome ne pitaju duše pravednika u svojim prostorijama govoreći: 'Koliko ćemo dugo ostati ovdje? Kad će doći žetva naše nagrade?' A arkanđeo Jeremiel im je odgovorio i rekao: 'Dok se ne ispuni broj vaših sudrugova.'"[48]

Apokaliptički pisac nalazi da se doslovnim jezikom ne može prikazati natprirodne stvari i osjetljive nebeske stvarnosti. Pri njihovom opisu služi se veoma simboličkim jezikom. Zato su mnogi simboli i pojmovi u Otkrivenju – na primjer sedmoglavi zmaj, zvijeri, rogovi, zvijezde, četiri vjetra zemaljska i bitka na svršetku vremena – već bili poznati u široko rasprostranjenoj i čitanoj židovskoj apokaliptičkoj literaturi. Ovo pokazuje da su u vrijeme kad je pisano Otkrivenje apokaliptički simboli i pojmovi već bili dio narodnog rječnika.[49] Najvjerojatnije kršćani prvog stoljeća nisu imali nikakvih teškoća u razumijevanju glavnih simbola u knjizi. Slikovito izlaganje u Otkrivenju vrlo im je djelotvorno prenosilo poruke.

Tumač Otkrivenja će se danas obratiti apokaliptičkoj literaturi da bi shvatio kako je narod u Ivanovo vrijeme razumio apokaliptički jezik. To će pomoći u objašnjenju mnogih simbola u knjizi.

Novozavjetne paralele

Stavljeno na kraj Novog zavjeta, Otkrivenje, kako kaže Donatien Mollat, djeluje kao sažeta izjava o teološkim temama čitave Biblije.[50] Stari zavjet ukazuje na Krista (Iv 5,39), a Novi pokazuje ispunjenje starozavjetnih proročanstava. Otkrivenje je ovdje usklađeno s novozavjetnim učenjem da su se obećanja Izraelu ispunila u Kristu i njegovom vjernom narodu.[51] Kako to primjećuju Robert Jamieson, A. R. Fausset i David Brown: "U ovoj knjizi se susreću i završavaju sve druge biblijske knjige."[52] Materijal Otkrivenja prožet je starozavjetnim slikama protumačenima kroz osobu Isusa Krista i njegov život i službu. U zapisivanju svojih viđenja Ivan je prvenstveno držao na umu kršćane prvog stoljeća kojima je svako vjerovanje i naviještanje bilo motivirano razumijevanjem da je njihov Gospodin umro, uskrsnuo, uzašao na nebo i da je nakon toga na nebu sjeo na prijestolje sa svojim Ocem (vidi Dj 2,33-36; Rim 8,34; Ef 1,20; Fil 2,5-11; Heb 12,2).

Premda različito po stilu, rječniku i predmetu, Otkrivenje je prepuno brojnih paralela i aluzija na druge novozavjetne knjige koje su ranije napisane. Čini se da su vijesti u Otkrivenju utemeljene na teološkim idejama iz preostalog Novog zavjeta. Mnogi ulomci odražavaju Isusova kazivanja i povremeno Pavlove izjave.[53] Na primjer, neki znanstvenici vide Otkrivenje kao "proširenje govora" kojeg je Isus održao na Maslinskoj gori.[54] Da bismo potpuno shvatili značenja vijesti Otkrivenja potrebno je da u različitim ulomcima knjige posebnu pozornost posvetimo novozavjetnim paralelama.

Ciljevi ovog Komentara

Ovdje prelazimo na ciljeve i smjernice koje su ravnale pisanjem ovog komentara. Oni objašnjavaju piščevu filozofiju o odgovornom komentaru Otkrivenja.

Biblijska knjiga je božansko otkrivenje. Uvodni redci Otkrivenja ukazuju na božansko podrijetlo knjige (vidi Otk 1,1-3). Paulin izjavljuje: "Bez obzira na stajalište koje netko ima u pogledu podrijetla viđenja, izgleda da sam Ivan shvaća da je njegova knjiga više božanska konstrukcija nego njegov sastav."[55] On više puta naglašava kako je njegovo djelo "riječi ovog proroštva" (Otk 1,3; 22,7.10.18.19). Premda je istina da je Otkrivenje pisao čovjek u okružju prvog stoljeća u Maloj Aziji, prisutnost božanskog elementa u knjizi ukazuje na to da njeno konačno značenje nadilazi ono što je ljudski autor mogao razumjeti. Petar je izjavio da "nikada proroštvo ne bi ljudskom voljom doneseno, nego su Duhom Svetim poneseni ljudi od Boga govorili" (2 Pt 1,21). Sadržaj Otkrivenja odraz je Ivanovog vizionarskog iskustva koje je zapisao pod nadzorom Svetog Duha. Kao takvo, Otkrivenje je po autoritetu jednako svakom starozavjetnom proroštvu ili apostolskom spisu. Zato je od izuzetne važnosti da se pri rukovanju s tekstom ozbiljno uzme u obzir izvještaj o božanskom elementu Otkrivenja.
S tim u vezi potrebno je jedno objašnjenje. Kad se za tekst u ovom kometaru kaže, na primjer, "Ivanov cilj/nakana" ili "ono što je Ivan nastojao prenijeti čitatelju", onda to ne treba shvatiti kao da se Otkrivenju pristupa samo kao ljudskom proizvodu.

Po ovom pitanju je vrlo znakovita jedna izjava Ellen White: "Bibliju su pisali nadahnuti ljudi, ali ona nije Božji način razmišljanja i izražavanja. Nisu nadahnute riječi Biblije, nego su ljudi bili nadahnuti. Nadahnuće ne djeluje na čovjekove riječi ili na njegovo izražavanje već na samoga čovjeka koji je pod utjecajem Svetoga Duha prožet mislima. No riječi poprimaju utjecaj čovjekova uma. Božanski se um utiskuje. Božanski um i volja se povezuju s ljudskim umom i voljom; tako čovjekova kazivanja postaju Božje riječi."[56]

Spominjanje Ivanove nakane ili cilja u ovom komentaru samo je prikladan način istraživanja teksta u skladu s namjerom nadahnutog pisca kao posljednjeg u lancu prijenosa Otkrivenja (vidi Otk 1,1.2).

Otkrivenje je izvorno bilo okružnica (kao Pavlova i Petrova pisma), napisano u proročko-apokaliptičkom stilu. Zato se sa sadržajem Otkrivenja treba postupati na način sličan postupanju s Pavlovim spisima. Kako smo ranije primijetili, knjiga je izvorno poslana kršćanskim zajednicama u Maloj Aziji i bavi se neposrednim potrebama i životnim situacijama. Međutim Otkrivenje jasno pokazuje da njegov sadržaj nije ograničen na kršćane i rimsko carstvo u prvom stoljeću. Kao proročka knjiga, njegove poruke su dane "radi vođenja i tješenja Crkve tijekom kršćanskog razdoblja".[57] Knjiga pokriva povijest Crkve i svijeta između križa i Kristovog drugog dolaska uz snažnu usmjerenost na vrijeme svršetka. Zbog toga nam Otkrivenje i danas govori kao što je govorilo kršćanima u Ivanovo vrijeme. Ono nas podsjeća da Bog nadzire budućnost koju nam je otkrio preko svojih slugu proroka.

Otkrivenje je knjiga za Crkvu. Pisac je knjigu Otkrivenje namijenio čitanju u crkvi (Otk 1,3). Zato je cilj ovog komentara da osigura tumačenje Otkrivenja koje će koristiti Crkvi kao cjelini i služiti kao pomoć u sadašnjem iskustvu kršćana. Biblijsko proroštvo nije dano zato da u pogledu budućnosti zadovolji čistu znatiželju. Crkva u Otkrivenju imao određeno mjesto i zadaću u svijetu. Proučavanje proročanstava u Otkrivenju treba potaknuti Božji narod da privuče druge Kristu. Svakako da u Otkrivenju ima nekih stvari u pogledu budućnosti koje možda nikad nećemo potpuno razumjeti dok se ne ispune. Proučavanje Otkrivenja treba pomoći Crkvi da nađe svoje mjesto u proroštvu kao sredstvo Božjeg svjedočenja svijetu. Detaljne proročke karte bilo bi bolje zamijeniti zemljopisnim kartama uz ozbiljna pitanja kako da dopremo do onih koji još ne poznaju Krista.

Važan je tekst. Dobar komentar Otkrivenja mora biti vjeran Riječi, dopuštajući tekstu da govori, a ne da tekstu nametne neku teologiju ili agendu. On nastoji otkriti što tekst kaže, a ne što tumač želi da kaže. Ovaj komentar se prvenstveno oslanja na tekst, a ne na povijest. Kako primjećuje Jon Paulien, moguće je "obratiti toliku pozornost na povijest da zapostavimo književnu dinamiku biblijskog teksta na kojoj se mora zasnivati povijesna primjena". Adventistički tumači vrlo često skaču s detalja u tekstu na povijest, a onda različite povijesne primjene nastoje uklopiti u suvislu cjelinu. Tijekom tog procesa se često gubi unutarnja suvislost samog teksta. Cilj ovog komentara je "ostati s tekstom toliko dugo koliko je

potrebno da se prikaže njegova unutarnja dinamičnost. Tek kad je tekst potpuno razumljen mogu se izvući zdrave povijesne primjene. Biblijski je tekst onaj koji određuje okvir za biblijsko tumačenje povijesti."[58]

Biblija je najbolji tumač Otkrivenja. Vidjeli smo da Stari i Novi zavjet pruža dobar građevni materijal za proročanstva u Otkrivenju. Simboličke prikaze u Otkrivenju moramo objasniti i pojasniti prvenstveno Biblijom, u skladu s "nakanom i ciljem nadahnutog pisca, i značenjem knjige koje ona prenosi čitateljima kojima je bila izvorno upućena". U protivnom tumačenje proročanstava ove knjige iznesena simboličkim jezikom obično ne održavaju ništa osim osobnih mišljenja izvedenih iz alegorijske mašte ili trenutnih događaja.[59]

Krist je središte cjelokupnog proroštva. Uvodne riječi u Otkrivenju jasno pokazuju da je ono prvenstveno "otkrivenje Isusa Krista" (Otk 1,1). To ukazuje na to da je knjiga bila pisana iz Kristovog gledišta. Njeni simboli i slike trebaju biti usredotočeni na Krista. Ništa drugo ne smije prevladavati u izlaganju i tumačenju njenih proročanstava, ni povijest ni čista znatiželja u pogledu budućnosti. "Ako ne dopustimo da značenje Isusa Krista i njegova križa prožima simbole u Otkrivenju, tumačenje neće biti kršćansko bez obzira kako često u njegovom tumačenju spominjemo Kristovo ime."[60] Samo zahvaljujući Kristu i kroz Krista simboli i slike Otkrivenja dobivaju svoje konačno značenje.

Književno uređenje Otkrivenja

Čini se da struktura Otkrivenja nije bez značenja za razumijevanje čitavog tematskog razvoja knjige. Ona se protivi svakom proučavanja i tumačenju nekog ulomka ili dijela odvojeno od ostatka knjige. Tumačenje teksta mora se slagati s općim ciljem cijele knjige.

Književno uređenje Otkrivenja je vrlo složeno. Premda je općenito prihvaćeno da je struktura knjige bitna za razumijevanje njenih poruka, još ne postoji opće slaganje znanosti u pogledu njene osnovne strukture. Komentatori i izlagači ponudili su niz različitih prijedloga kakvo je značenje organizacijske strukture nadahnuti pisac namijenio Otkrivenju; teško da i dva tumača dijele isto gledište.

Sjedeći odsjeci istražuju neke od najreprezentativnijih prijedloga strukturalne organizacije u posljednjoj biblijskoj knjizi. Ne treba smatrati da se ovi prijedlozi uzajamno isključuju. Iako neki nude bolji uvid u strukturalni aranžman Otkrivenja od drugih, prijedlozi pokazuju široki

spektar tumačenja o dizajnu i kompoziciji knjige, kao i njene sveopće teme. Uzeti zajedno, oni otkrivaju namjeru pisca mnogo više nego što bi inače bilo moguće.

Značenje ulomaka koji služe kao odskočna daska

Otkrivenje ima posebne književne karakteristike. Pokazalo se da se ključ većem značenju glavnih dijelova knjige često nalazi u zaključnoj izjavi prethodnog dijela. Takva izjava djeluje kao odskočna daska u ulomku koji predstavlja zaključak onoga što je prethodilo i uvod u ono što slijedi. Na primjer, odsjeku o sedam pisama upućenih crkvama (2. i 3. poglavlje) prethodi izjava u Otkrivenju 1,20 koja predstavlja zaključak viđenja proslavljenog Krista (1,9-20). Ova završna izjava djeluje istovremeno kao uvod u drugo i treće poglavlje. Viđenje o zapečaćenju 144.000 (7. poglavlje) razrađuje i objašnjava završnu izjavu u Otkrivenju 6,16.17 u obliku pitanja o tome tko će opstati pred velikim gnjevom Jagnjeta. Zaključna izjava u Otkrivenju 12,17 koja se odnosi na rat s "ostatkom njezina potomstva", obrađena je u trinaestom i četrnaestom poglavlju. Otkrivenje 15,2-4 služi kao zaključak Otkrivenja 12. do 14. poglavlja i kao uvod u sedam posljednjih zala.

Više takvih ulomaka čini se pružaju za veće dijelove knjige pogled unaprijed. Kao što je već rečeno, Otkrivenje 3,21 čini se da pruža skicu objašnjenja za poglavlja četiri do sedam, a 11,18 za cijelu drugu polovicu knjige (Otk 12–22,5). Na isti način Otkrivenje 6,9.10 (koje svoju najpotpuniju potvrdu nalazi u 8,2-6 i 13) nagovještava razumijevanje naravi i svrhe zala sedam pečata i sedam truba.

Načelo odskočne daske omogućuje tumaču da nađe informaciju koja se nalazi u različitim ulomcima Otkrivenja. Ono pokazuje da je nadahnuti pisac imao jasno određenu nakanu u pogledu razumijevanja teksta, što je činjenica koja isključuje traženje kreativnog tumačenja izvan same knjige. Zanemarivanje ovog načela ograničilo bi razumijevanje piščeve namjere za knjigu.[61]

Uzorak identifikacije-opisa

Druga važna književna strategija Otkrivenja može pomoći tumaču u boljem razumijevanju nekih teških tekstova u knjizi. Kad god knjiga predstavlja novo lice, ona ga prvo predstavlja izrazima osobnog opisa ili povijesne uloge i djelovanja. Nakon što ga je predstavila, Ivan prelazi na opis njegove funkcije i djelovanja posebno važnih za viđenje. Ova književna strategija prvo se vidi kod Otkrivenja 1,9–3,22. Identifikacija uskrslog Krista dana je u

Otkrivenju 1,19.20 s popisom njegovih različitih karakteristika. Poruka upućena sedmerim crkvama slijedi u drugom i trećem poglavlju. Različite Kristove značajke prikazuju različite vidove njegove službe crkvama.

Istu tehniku možemo vidjeti u odnosu na viđenje o sedam pečata. Prije opisa Krista kako otvara pečate (Otk 6–8,1), Ivan u petom poglavlju opisuje Kristove jedinstvene kvalifikacije za otvaranje pečata zapečaćenog svitka. U Otkrivenju 11. poglavlju identifikaciji dvojice svjedoka (11,3-6) slijedi opis njihovih aktivnosti i iskustava koje su bitne za viđenje (11,7-13). Osim toga, prije nego što spomene Sotoninu srdžbu i njegovu odlučnost da uđe u završni sukob (Otk 12,17), Ivan ga identificira i otkriva razloge za njegovu srdžbu i gnjev (Otk 12,3-16).

Ova književna strategija čini se posebnom korisnom za jasno razumijevanje Otkrivenja od 13. do 17. poglavlja. Premda je Otkrivenje 13. poglavlje usmjereno na posljednju bitku u povijesti ovog svijeta, nije sve što se odnosi na zvijer iz mora u ovom poglavlju povezano sa svršetkom vremena. Prije opisa uloge i aktivnosti zvijeri iz mora tijekom "četrdeset dva mjeseca" kršćanske ere (13,5-7), Ivan u 13,1-4 opisuje tu zvijer općim izrazima. A onda, počevši od osmog retka, prelazi na opisivanje uloge i djelovanja zvijeri u posljednjoj krizi. Isto možemo primijeniti na Otkrivenje 17. poglavlje. Prije opisa uloge i djelovanja Babilona u vremenu svršetka i uskrsnule zvijeri u posljednjoj krizi (17,14-18), Ivan opisuje njegovu povijesnu ulogu i djelovanje. Načelo književne strategije identifikacije/opisa omogućuje da tumač nađe točne informacije koje je nadahnuti pisac utkao u tekst.

Razni pristupi strukturi Otkrivenja

Promatrajući Otkrivenje otkrit ćemo nešto što nadilazi osnovu strukturu knjige. Ovaj odsjek daje uvid u nekoliko neobičnih strukturalnih karakteristika Otkrivenja koje su istaknuli neki suvremeni znanstvenici.

Struktura rekapitulacije ili ponavljanja. Niz struktura ponavljanja u Otkrivenju spada u skupine po sedam: sedam crkava, sedam pečata, sedam truba i sedam čaša srdžbe. Kritički problem za tumače Otkrivenja jest treba li ove sedmerostruke skupine razumjeti kao paralelne ili rekapitulirajuće izvještaje istih događaja ili kao kontinuiran ili progresivan kronološki slijed događaja vremena svršetka, u kojem trube slijede pečate, a čaše srdžbe slijede trube.

Upravo je Viktorin Ptujski (umro oko 304. godine) uveo u Otkrivenje načelo rekapitulacije koje su uz neke modifikacije preuzeli tumači iza njega.[62]

Rekapitulacijske paralele između niza s pečatima i trubama izgledaju očite. Usporedbu između oba niza koju nalazimo u "Osvrt: Otkrivenje 8. i 9. poglavlje" pokazuje njihove usporedne strukture. Prije svega, trube i pečati posloženi su u skupine od četiri i tri. Zatim oba niza prekidaju interludiji između šeste i sedme trube i pečata. Također postaje jasno da oba niza počinju u prvom stoljeću i završavaju sa svršetkom vremena, što nije primjetno u nizu sedam čaša gnjeva. Osim toga, kao što pokazuje struktura "Uvodnih prizora Svetišta", pečati i trube po svemu sudeći pokrivaju cjelokupno kršćansko razdoblje. S druge strane, sedam posljednjih zala očito su postavljena na kraju povijesti naše zemlje.

Primjena načela rekapitulacije može biti vrlo korisna za tumača Otkrivenja. Informacija i uvid stečeni iz jasnih ulomaka mogu otkriti teološko značenje paralelnih teških ulomaka. Na primjer, Otkrivenje 7. poglavlje može pomoći u razumijevanju desetog i jedanaestog poglavlja, posebno u pogledu identiteta dvojice svjedoka. Isto tako možemo primijetiti da su nizovi sedam truba i sedam čaša srdžbe namjerno usporedni s obzirom na njihov jezik i sadržaj. Premda je očito da oba niza nisu ista (vidi "Osvrt: Otkrivenje 15. do 18. poglavlja), ispitivanje njihovih strukturalnih paralela može čitatelju pomoći da nađe dublje teološko značenje koje im je namijenio nadahnuti pisac u pisanju Otkrivenja.

Različite teorije o strukturi Otkrivenja. Niz znanstvenika smatra da broj "sedam" ima važnu ulogu u strukturi Otkrivenja. Međutim, mišljenja se kreću od četverostruke do osmerostruke strukture od kojih je svako zasnovana na broju sedam. Da bismo čitatelja upoznali sa složenošću pitanja koja se odnose na strukturu Otkrivenja, iznijet ćemo čitav niz gledišta o ovom predmetu. Pošto ova gledišta mnogi komentatori kritiziraju, ovdje ćemo ih ispitati bez detaljne kritike.

Eugenio Corsini, na primjer, smatra da se Otkrivenje dijeli u četiri skupine od po sedam događaja (sedam pisama, sedam pečata, sedam truba i sedam čaša srdžbe) koje "određuju čitavu strukturu i vijest knjige".[63] Jacques Ellul nalazi pet skupina po sedam – crkve, pečate, trube, čaše i skupinu viđenja koje počinju formulom: "I vidjeh" ili "Potom opazih".[64] Neki stručnjaci dijele knjigu u šest dijelova od kojih je svaki zasnovan na broju sedam. Za Merrilla C. Tenneya šest dijelova su crkve, pečati, trube, čaše, sedam osoba (žena, znaj, dijete, Mihael,

Janje, zvijer iz mora i zvijer iz zemlje) i sedam novih stvari (novo nebo, nova zemlja, novi narod, novi Jeruzalem, novi hram, novo svjetlo, novi raj).[65] Austin M. Farrer također vidi Otkrivenje podijeljeno na šest dijela od kojih se svaki sastoji od sedam pododjela.[66]

Farrerovu šemu prihvatio je uz manje prepravke A. Yabro Collins koji predlaže osmerostruku strukturu: prolog (1,1-8), sedam pisama (1,9–3,11); sedam pečata (4–8,1), sedam truba (8,2–11,19), sedam viđenja neoznačenih brojevima (12–15,4), sedam čaša srdžbe (15–16,21 s dodatkom Babilona (17–19,10), sedam viđenja neoznačenih brojevima (19,11–21,8) s dodatkom Jeruzalema (21,9–22,5) i epilog (22,6-21).[67] Ova struktura s dijelovima koji nisu "označeni brojevima" i dvjema dodacima čini se vrlo proizvoljnom i problematičnom. Osim toga, više znanstvenika se zalaže za sedmerostruku strukturu i vidi skupine sedmica u svima od glavnih sedam viđenja.[68] Po ovom pitanju je vrlo koristan komentar Gerharda Krodela: "Ne trebamo konstruirati cikluse od sedam tamo gdje Ivan svoja viđenja nije označio brojevima."[69]

Nema sumnje da u mnogim od ovih različitih prijedloga postoji i neki element istine. Upravo rastući broj svih takvih teorija i "nedostatak koncenzusa o strukturi Otkrivenja treba biti upozorenje čitatelju da ni jednu od njih ne prihvati kao definitivnu".[70] Na osnovi Otkrivenja 19. poglavlja David Aune uvjerljivo zastupa dvostruku strukturu: (1) 1,9–3,22 u kojoj je središte teofanija uzvišenog Krista i (2) 4–22,9 gdje je riječ o nizu epizodnih naracija viđenja s uvodom putovanja na nebo.[71] Auneova jednostavna struktura je vrlo uvjerljiva i očito ju je Ivan tako zamislio (vidi Otk 1,19; 4,1). Međutim, unatoč njenoj privlačnosti, ovakav pristup tumačenju ne vodi računa o činjenici da Otkrivenje 12. poglavlje počinje novu (eshatološku) podjelu knjige; ono jasno dijeli knjigu u tri različita dijela.

Uvodni prizori o Svetištu

Kenneth A. Strand dijeli Otkrivenje u osam osnovih viđenja, s prologom i epilogom. On je ustanovio da svakom viđenju prethodi "pobjedonosni uvodni prizor u okružju svetišta".[72] Gradeći na Strandovom istraživanju, Richard M. Davidson i Jon Paulien zastupaju sedmerostruku strukturu Otkrivenja, s prologom i epilogom, zasnovanu na okružju svetišta.[73] Oni su uvjerljivo pokazali da je prizor svetišta uvod u svaki od sedam glavnih dijelova. Čini se da je čitava knjiga postavljena u sustavu tipologije svetišta:

Prolog (1,1-8)

1. Uvodni prizor svetišta (1,9-20)

Poruke upućena sedmerim crkvama (2. i 3. poglavlje)

2. Uvodni prizor svetišta (4. i 5. poglavlje)

Otvaranje sedam pečata (6–8,1)

3. Uvodni prizor svetišta (8,2-5)

Oglašavanje sedam truba (8,6–11,18)

4. Uvodni prizor svetišta (11,19)

Srdžba naroda (12–15,4)

5 Uvodni prizor svetišta (15,5-8)

Sedam posljednjih zala (od 16. do 18. poglavlja)

6. Uvodni prizor svetišta (19,1-10)

Eshatološki svršetak (19,11–21,1)

7. Uvodni prizor svetišta (21,2-8)

Novi Jeruzalem (21,9–22,5)

Epilog (22,6-21)

Ovih sedam uvodnih prizora svetišta po svemu sudeći čine kostur Otkrivenja. Oni pokazuju da se nebeski hram u Otkrivenju smatra središtem svih božanskih aktivnosti. U stvari, čitavo viđenje Otkrivenja (4–22,9) se "očito promatra iz najpreglednijeg mjesta", iz nebeskog hrama.[74] Osim stalnog spominjanja bilo hrama ili onoga što se nalazi u njemu, opisu svih božanskih akcija koje se odigravaju na zemlji prethode prizori božanske aktivnosti u nebeskom hramu.

Struktura ovih uvodnih prizora svetišta ukazuje na dvije određene linije razvitka. Prvo, postoji savršeni krug od zemlje do neba i zatim ponovno natrag na zemlju. Zatim postoji određeni razvitak od ustoličenja u nebeskom svetištu do posredovanja, suda, prestanka funkcija u svetištu i konačno do njegove odsutnosti. Sljedeća tablica pokazuje čijastičku strukturu knjige:

1. Otk 1,12-20
2. Otk 4. i 5. pogl. Ustoličenje Zemlja
3. Otk 8,3-5 Posredovanje
4. Otk 11,19 Sud Nebo
5. Otk 15,5-8 Prestanak rada
6. Otk 19,1-10 Odsutnost
7. Otk 21–22,5 Zemlja

Vidljivo je da su prvi i sedmi paralelni odsjeci postavljeni na zemlji dok su drugi i sve do šestog postavljeni na nebu. Drugi i šesti opisuju prizor bogoslužja u svetištu; oni govore o prijestolju, klanjanju i Janjetu, dvadesetčetvorici starješina i slavljenju Svemogućeg Boga. Međutim, dok drugi sadrži najviše aluzija na svetište, u šestom prizoru svetišta "odsutne su izričite slike svetišta. Nebesko svetište nestalo je iz vida."[75] Isto tako, dok treći prizor prikazuje neprekidnu službu posredovanja u hramu koja uključuje prinošenje tamjana, peti prizor ukazuje na prestanak posredovanja u hramu. On je ispunjen dimom Božje slave i nitko ne može pristupiti prijestolju milosti da primi milosrđe i oproštenje. Četvrti prizor u svetištu je stavljen u sredinu. Ovakav književni aranžman pokazuje da poglavlja 12, 13 i 14 predstavljaju središnji dio knjige i da je Crkva koja stoji na pragu velikog sukoba posljednjeg vremena središnja točka čitave knjige Otkrivenje.

Postoji i određeni razvoj od stalne svagdašnje (*tamid*) službe prema godišnjim službama u starozavjetnom svetištu. Čini se da je struktura Otkrivenja zasnovana na uzorku svagdašnjih i godišnjih službi u Svetištu. Novije studije su pokazale upečatljive paralele između prve polovice knjige i redoslijeda svagdašnje službe (*tamid*) u hramu iz prvog stoljeća kad je Ivan pisao.[76]

Osnovni opis redoslijeda svagdašnje *tamid* službe prepisan je traktatom *Tamid* u Mišni iz drugog stoljeća, zbirci židovskih zakona, predaja i prakse zasnovane na ranijoj predaji.[77] Služba *tamid* počela je kad je odabrani svećenik ušao u prvu prostoriju hrama u kojoj je očistio svijećnjake i napunio ih novom zalihom ulja (*Tamid* 3,7.8; vidi Otk 1,12-20). Velika vrata Hrama ostala su otvorena (*Tamid* 3,7; vidi Otk 4,1; grčki tekst pokazuje da su vrata otvorena prije nego što ih je Ivan vidio u viđenju). Mišna i Otkrivenje spominju klanje janjeta (*Tamid* 4,1-3; vidi Otk 5,6). Krv janjeta izlivena je pod žrtvenik u vanjskom dvorištu Hrama (*Tamid* 4,1; vidi Otk 6,9). Nakon izlijevanja krvi svećenik je prinio tamjan na zlatnom žrtveniku u Svetinji (*Tamid* 5,4; Luka 1,8-11; vidi Otk 8,3.4). Dok je svećenik prinosio

tamjan na zlatnom žrtveniku, prisutni su kratko vrijeme šutjeli (*Tamid* 3,3; vidi Otk 8,1). Zatim su se oglasile trube da označe kraj službe (*Tamid* 3,3; vidi Otk 8,2.6).

Ovo bi pokazalo da razvoj događaja u prvoj polovici Otkrivenja pokazuje isti redoslijed kao dnevna služba u svetištu. O ovome Paulien primjećuje: "Ne samo što ovaj dio Apokalipse sadrži potencijalne aluzije na sve veće pojedinosti *tamid* liturgije, već na njih aludira u bitno istom redoslijedu. Zbog toga bi materijal koji predstavljaju skupine sedmica crkava, pečata i truba bio suptilno povezan s aktivnostima u hramu koje se odnose na stalnu ili *tamid* službu."[78] Prvi dio Otkrivenja je očito oblikovan prema svagdašnjoj službi u Svetištu. Druga polovica Otkrivenja je očito oblikovana prema godišnjoj službi Yom Kippura. Kako pokazuje Kenneth A. Strand, Otkrivenje 11,1.2 sadrži izričite aluzije na Dan pomirenja (vidi *Bilješke* na Otk 11,1).[79] Yom Kippur je bio dan suda; središnje aktivnosti u ovom blagdanu odigravale su se u Svetinji nad svetinjama. Otkrivenje 11,19 spominje *naos* (unutarnje svetište hrama; vidi *Bilješke* na Otk 11,19). Odavde u Otkrivenju postoji stalna usmjerenost na *naos* u kojem su se odigrale središnje aktivnosti na Yom Kippur (Otk 11,19; 14,15; 15,5-8; 16,1.17). "Sudski jezik i aktivnost, središnja tema u Yom Kippuru, također je glava preokupacija druge polovice Apokalipse."[80] (Vidi Otk 14,7; 16,5.7; 17,1; 18,8.10.20; 19,2.11; 20,4.12.13.)

Ova struktura prizora u svetištu ima niz posljedica za književno razumijevanje Otkrivenja. Ona pokazuje da se Otkrivenje 11,18 mora smatrati razdjelnicom između povijesnih i eshatoloških dijelova Otkrivenja (vidi "Osvrt: Otkrivenje 12,–22.5"), a ne Otkrivenje 14,20 kako to predlaže Strand. Otkrivenje 1–11 (sedam crkava, pečata i truba) usredotočeno je na čitavo kršćansko razdoblje, a Otkrivenje 12,–22.5 na završne događaje povijesti ove zemlje. Struktura potvrđuje, na primjer, gledište da se viđenje u Otkrivenju 4. i 5. poglavlju ne odnosi na prizor istražnog suda već na Kristovu krunidbu koja se dogodila na Pedesetnicu (vidi "Osvrt: Otkrivenje 4. do 11. pogl.") Također pokazuje da pečate i trube treba razumjeti kao opširan pregled kršćanske povijesti, dok je sedam posljednjih zala smješteno u vrijeme svršetka.

Godišnji ciklus blagdana

Neki su znanstvenici predložili da je struktura Otkrivenja također oblikovana prema godišnjim blagdanima hebrejskog religijskog kalendara kojeg je Mojsije uspostavio na Sinaju: Pashi, Pedesetnici, Blagdanu truba, Danu pomirenja i Blagdanu sjenica (vidi Lev 23).[81] Život drevnog Izraela okretao se oko ovih blagdana. Ne čudi da bismo njihove eshatološke

domašaje mogli otkriti u Otkrivenju, budući da ova knjiga, kao što smo vidjeli, obilno koristi starozavjetne slike. Premda se u takvim tvrdnjama može lako pretjerati, dokazi čini se podupiru gledište da opća skica Otkrivenja slijedi redoslijed židovskih godišnjih blagdana.

Pasha. Čini se da uvodno viđenje poruka upućenima sedmerim crkvama odražava pashalni koncept i temu (Otk 1,5.17.18). Nigdje u knjizi nema tako snažnog naglašavanja Kristove smrti i uskrsnuća. Otkrivenje predstavlja Krista kao "Svjedoka vjernoga, Prvorođenca od mrtvih", onoga "koji nas ljubi, koji nas krvlju svojom otkupi od naših grijeha" (Otkrivenje 1,5). "Ja sam Prvi i Posljednji i Živi! Mrtav bijah, a evo živim u vijeke vjekova te imam ključe Smrti, i Podzemlja." (redci 17.18) Jon Paulien kaže da nas "Kristovo temeljito promatranje crkvi podsjeća na traganje svakog židovskog domaćinstva za kvascem, da bi ga uklonilo prije Pashe" (vidi Izl 12,19; 13,7).[82] I M. D. Goulder vidi snažne paralele "s drevnom predajom prema kojoj svaka crkva ima zapaljenu pashalnu svijeću na bogoslužju od Uskrsa do Pedesetnice".[83] Poziv na večeru zajedništva (Otk 3,20) podsjeća na pashalni obrok. Budući da su kršćani u prvom stoljeću smatrali Pashu jedinim blagdanom koji se ostvario u zemaljskom Kristu (vidi Iv 19,35-37; 1 Kor 5,7), "prikladno je povezati ju s dijelom knjige u kojem je prikazana njegova služba crkvama na zemlji".[84]

Pedesetnica. Otkrivenje 4. i 5. poglavlje prikladno su povezani s Pedesetnicom. Obred ustoličenja-posjedanja Krista na prijestolje u nebeskom hramu "održan je tijekom deset dana nakon Kristova uzašašća i dosegnuo je vrhunac na dan Pedesetnice".[85] Tada se Sveti Duh izlio na zemlju (vidi Otk 5,6). U Otkrivenju 5,9.10 pjesma dvadeset četiri starješina (predstavnika otkupljenog čovječanstva) podsjeća na Izlazak 19,5.6; "munje, i glasovi, i gromovi" koji dolaze s prijestolja (Otk 4,5; vidi Izl 19,16), zvuk trube (Otk 4,1; vidi Izl 19,16-19) i poziv "Uziđi ovamo" (Otk 4,1; vidi Izl 19,20.24) također podsjećaju na događaj na gori Sinaj.[86] Davanje zakona Mojsiju uspoređeno je s Kristovim uzimanjem knjige Saveza u Otkrivenju 5. Zapazimo da su Izlazak 19–20,23 i Ezekiel 1. poglavlje (još jedna glavna književna pozadina za viđenje prijestolja u Otkrivenju 4. poglavlju) tradicionalno vjersko štivo koje se čitalo na blagdan Pedesetnice.

Blagdan truba. Niz oglašavanja sedam truba u Otkrivenju 8. i 9. poglavlju podsjeća na sedam mjesečnih blagdana mlađaka koji su pokrivali razmak između proljetnih i jesenskih blagdana (vidi Bro 10,10). Blagdan truba bio je vrhunac kad se izraelski narod pozivao na pripremu za predstojeći dan suda poznat kao Dan pomirenja ili Yom Kippur. Zbog toga

sedam truba u Otkrivenju "predstavljaju stalno razdoblje od sedam mjeseci s tim što sedma truba predstavlja sam Blagdan truba. Zanimljivo je da unutar sedme trube (Otk 11,18) nalazimo prvu izričitu uporabu terminologije suda u Otkrivenju. Prema židovskom shvaćanju sedmomjesečni Blagdan truba prethodio je vremenu suda koje je vodilo do Dana pomirenja (vidi Otk 11,18.19). U skladu s tim od Otk11,19 do gotovo kraja knjige nalazimo sve veću usmjerenost na sud."[87]

Dan pomirenja. Dok se čini da je prva polovica Otkrivenja oblikovana prema *tamidu* ili svakidašnjoj službi hebrejskog religijskog sustava, Otkrivenje 12–22,5 odražava godišnju službu Yom Kippura. Vidjeli smo da se od Otkrivenja 11,1.2 u drugoj polovici knjige aludira na elemente Yom Kippura.

Blagdan sjenica. Posljednji odsjek pet glavnih židovskih blagdana bio je Blagdan sjenica ili Sukkoth koji je slijedio iza Yom Kippura. Ovaj blagdan, poznat i kao Blagdan berbe, došao je nakon skupljanja žetve u žitnicu. Svrha mu je bila da u mislim ljudi održi svježim lutanje Izraela pustinjom do Obećane zemlje. To je bilo naročito vrijeme slavljenja i veselja pred Gospodinom (Lev 23,40), ispunjeno mahanjem palminim granama, pjevanjem, glazbom i velikom gozbom.[88] Posljednji dio Otkrivenja sadrži mnoge aluzije na Blagdan sjenica. Žetva je gotova i putovanju Božjeg naroda pustinjom je kraj (Otk 14–20). Božji narod se okuplja u novom Jeruzalemu gdje se Bog nastanio među njima (Otk 21,3). Ovdje se obilno slavi uz pratnju pjesama (Otk 7,9.10; 14,3; 15,2-4; 19,1-10), sviranja harfi-citri (14,2) i mahanja palminim granama (Otk 7,9). Osim toga, primarna karakteristika Blagdana sjenica – voda i svjetlo, koje je uspomena na vodu iz stijene i ognjeni stup tijekom putovanja pustinjom – nalazi svoje konačno ispunjenje u Otkrivenju 22,1-5.

Čijastička struktura

Sve veći broj suvremenih znanstvenika razmatra čijastičku strukturu u Otkrivenju. Riječ "čijazam" (izvedena iz grčkog slova X nalik na križ) odnosi se na oblik organizacije tipičan za Hebreje. Dok se danas književne skice temelje na uzorku A-B-C, čijastička skica temelji se na načelu A-B-A'. Čijazam je najbolje definirati kao izvrnuti paralelizam. Na primjer, tvrdnja

Bog je *dobar*

Gospodin je *milosrdan*

je sinonim za paralelizam u kojem drugi red drukčijim riječima ponavlja ono što kaže prvi red. Međutim kad se ista tvrdnja izrazi u obliku izvrnutog paralelizma

Bog je *dobar*

milosrdan je **Gospodin**

onda se to naziva čijazam. U čijastičkoj skici vrhunac teksta je postavljen u središte s odgovarajućim dijelovima koji se kreću prema njemu i od njega. Dio A ima paralelu u dijelu A' na kraju, B dijelu B', C dijelu C' dok ne dođemo do središta. Kad znamo kako funkcionira čijazam mnogo je lakše razabrati teološki naglasak sadržaja knjige prema nakani nadahnutog pisca.

Neke studije zastupaju sedmostruku čijastičku strukturu. Takvu je strukturu predložila E. Schüssler Fiorenza:[89]

A. 1,1-8
B. 1,9–3,22
C. 4,1–9,21; 11,15-19
D. 10–15,4
C'. 15,5–19,10
B'. 19,11–22,9
A'. 22,10-21

Unatoč atraktivnosti ove strukture, nije lako prikazati paralele između odgovarajućih dijelova. Kenneth A. Strand zastupa mišljenje da se knjiga prirodno dijeli u dva dijela, povijesni i eshatološki, s diobnom crtom u 14. poglavlju.[90] Premda je Strandova podjela na dva dijela u povijesni i eshatološki neporecivo prisutna u Otkrivenju, kontekst ne podupire diobnu crtu za koju tvrdi da je u četrnaestom poglavlju. Kontekst sugerira diobnu crtu između povijesnog i eshatološkog dijela u Otkrivenju 11,18. Pažljivo proučavanje pokazuje da je prva polovica Otkrivenja usmjerena na stvarnosti čitave kršćanske ere, dok je fokus čitave druge polovice knjige – ne samo poglavlja 15–22 – postavljen u eshatološki okvir usmjeren na događaje koji okružuju Kristov drugi dolazak.[91]

Ovaj komentar predlaže sljedeću skicu Otkrivenja koja preciznije sinkronizira čijastičke paralelne dijelove:

A. Prolog (1,1-8
B. Obećanja pobjedniku (1,9–3,22)
C. Božje djelo za spasenje čovječanstva (4–8,1)
D. Božja srdžba pomiješana s milosrđem (8,2–9,21)
E. Nalog Ivanu da prorokuje (10–11,18)
F. Velika borba između Krista i Sotone (11,19–13,18)
E'. Crkva navješćuje evanđelje o svršetku vremena (14,1-20)
D'. Božja posljednja srdžba nepomiješana s milosrđem (15–18,24
C'. Dovršeno Božje djelo spašavanja čovječanstva (19–21,4)
B'. Ispunjenje obećanja pobjedniku (21,5–22,5)
A'. Epilog (22,6-21)

Zapazimo da je prva polovica u ovom čijazmu usmjerena na čitavu povijest kršćanske ere, dok su njegovi čijastički pandani usmjereni isključivo na vrijeme svršetka. Dio u središtu ukazuje na središnju teološku temu knjige. Ako usporedimo prolog i epilog, paralele se nameću same od sebe:

Prolog	**Paralele**	**Epilog**
1,1	"da on pokaže slugama svojim"	**22,6**
1,1	"ono *što* se ima dogoditi ubrzo"	**22,6**
1,1	Isus šaje svog anđela	**22,6.16**
1,3	"blago onomu koji čuva…"	**22,7**
1,3	"riječi ovog proroštva"	**22,7**
1,3	"vrijeme je blizu"	**22,10**
1,4	"sedmerim crkvama"	**22,16**
1,8	"Alfa i Omega"	**22,13**

Ove paralele jasno pokazuju da su teme i koncepti s kojima knjiga počinje definitivno zaključeni. Kao da im je cilj vratiti čitatelje na početak, ne dopustiti im da počivaju u nekoj vrsti samozadovoljnog utopijskog sna, i potaknuti ih da izdrže tlačenje i progonstvo do samoga kraja.

Na isti je način sadržaju poruka upućenih sedmerim crkvama paralela materijal o novom Jeruzalemu. Posljednja dva poglavlja s pravom bi mogla biti naslovljena "To će biti baština pobjednikova" (Otk 21,7), jer mnoga obećanja dana pobjednicima u drugom i trećem

poglavlju (pristup stablu života, izbjegnuta druga smrt, dobivanje novog imena, vlast nad narodima, odijevanje u bijele haljine, ostavljanje imena u knjizi života, priznanje pred Ocem, biti stup u hramu i nikad ga ne napustiti, imati ime Božje napisano na sebi i sjediti s Isusom na njegovom prijestolju) nalaze ispunjenje u 21,6–22,5.

Dio C pokazuje da Otkrivenje 4–8 ima paralelu u 19–21,4. Oba ulomka počinju s prizorima nebeskog bogoslužja. Četvrto, peto i devetnaesto poglavlje spominju prijestolje, dvadeset četiri starješine, četiri živa bića i bogoštovlje praćeno usklicima hvale.[92] Sve ove elemente nalazimo kao skupinu samo u ova dva poglavlja. No dok je Otkrivenje 4–8,1 usmjereno na stvarnosti čitave kršćanske ere, njegov čijastički pandan je svakako ulomak koji se odnosi na svršetak vremena. Dok četvrto i peto poglavlje slave Boga kao Stvoritelja, a Krista kao Otkupitelja, hvala u devetnaestom poglavlju uzdiže se radi uništenja Babilona. Daljnje paralele nalazimo između 19,11-21 i sedam pečata, uključujući bijelog konja i jahača s krunom (krunama). Rečenica "Pogledam, a ono konj bijelac i … njegov(a) konjanik(a)" (6,2) se doslovce ponavlja u Otkrivenju 19,11. Međutim, dok u 6,2 jahač bijelca ima pobjednički vijenac, u 19,12 jahač nosi dijadem, kraljevsku krunu ("mnogo kruna"). Tek nakon eshatološkog svršetka Isus nosi kraljevsku krunu i vlada među svojim narodom na zemlji.

Postoje i mnoge druge paralele. Na primjer, šesto poglavlje postavlja pitanje: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" Otkrivenje 19,2 izjavljuje da je Bog sudio i osvetio "krv slugu svojih". Kao još jedan primjer prizor otvaranja šestog pečata odnosi se na kraljeve, velikaše, vojvode, bogataše, mogućnike, robove i slobodnjake koji prigodom Kristova dolaska užasnuti bježe u namjeri da se sakriju. S druge strane Otkrivenje 19,18 spominje kraljeve, vojvode, mogućnike, slobodnjake i robove koji su pobijeni pri Kristovom dolasku. Paralele nalazimo i između Otkrivenja 7,9.13.14 i poziva na Jaganjčevu svadbenu večeru u 19,7-10; oba teksta opisuju Božji otkupljeni narod obučen u bijele haljine. Isto tako 7,15-17 i 21,3.4 kažu da Bog stanuje sa svojim narodom i da će otrti "svaku suzu s očiju njihovih". Na kraju tišina "na nebu oko pola sata" u sedmom pečatu (8,1) može odgovarati "tišini" milenija u Otkrivenju 20.

Očite su i paralele u dijelu D. Prizori iz svetišta uvod su u oba ulomka. Međutim, dok je u 8,2-6 opisana stalna služba posredovanja u nebeskom hramu, u 15,8 riječ je o prestanku posredovanja u hramu. Ovo nagovještava da su sedam truba Božji sudovi pomiješani s

milosrđem, dok su izlijevanje sedam čaša zala izvršenje Božje posljednje srdžbe nepomiješane s milosrđem. Daljnje uspoređivanje pokazuju očite paralele između dva niza.

Sedam truba		**Sedam čaša**
Prva	Zemlja (8,7)	Zemlja (16,2)
Druga	More se pretvara u krv (8,8.9)	More se pretvara u krv (16,3)
Treća	Rijeke i izvori (8,10.11)	Rijeke i izvori (16,4)
Četvrta	Sunce, mjesec i zvijezde (8,12)	Sunce (16,8.9)
Peta	Tama iz bezdana, skakavci (9,1-11)	Tama nad prijestoljem Zvijeri (16,10.11)
Šesta	Rijeka Eufrat (9,14-21)	Rijeka Eufrat (16,12-16)
Sedma	Silni glasovi: došlo je kraljevstvo i Krist vlada	Snažan glas: Svršeno je (16,17-21)

Ova čijastička skica stavlja zala sedam truba u povijesni dio, dok izvršenje zala sedam čaša dolazi na kraju svijeta. Takva struktura daje slutiti da su zala truba i čaša jezikom i sadržajem namjerno stavljene paralelno; zala truba trebaju biti nagovještaj i upozorenje na buduće izvršenje Božjih sudova prikazanih u njihovoj punini u sedam posljednjih zala.

Na kraju, odsjek E postavlja paralelu Otkrivenja 10,11-18 sa 14,1-20. Ivan dobija nalog: "Treba da ponovno prorokuješ proti pucima i narodima i kraljevima mnogim" (10,11), a onda dva svjedoka da proriču stanovnicima zemlje (11,1-14). Četrnaesto poglavlje prvo opisuje Božji vjerni narod (redci 1-5), a onda naviještanje vječnog evanđelja "svim pozemljarima, svakom narodu i plemenu i jeziku i puku" (redci 6-13). Oba odsjeka spominju davanje slave Bogu (11,13; 14,7) i potrebu da ga se bojimo (11,18; 14,7). Otkrivenje 11,18 kaže da je došlo vrijeme da Božje sluge dobiju nagradu i "da se unište oni koji kvare zemlju". Četrnaesto poglavlje prvo opisuje okupljanje vjernog Božjeg naroda pojmovima žetve (redci 14-16), a onda sud nad zlima pojmovima gaženja grožđa u kaci (redci 17-20).

To nas dovodi do središnjeg dijela strukture (Otkrivenja 12. i 13. poglavlja). Velika borba između Krista i lažnoga trojstva – Sotone i njegova dva pomoćnika, zvijeri iz mora i zvijeri iz zemlje – središnja je točka čitave knjige. Ovaj dio određuje okvir materijala u knjizi iz perspektive velike borbe s posebnim naglaskom na posljednji sukob na završetku povijesti ovog svijeta.

Trostruka struktura Otkrivenja

Premda priznaje potencijal različitih mogućnosti u vezi sa strukturalnom organizacijom knjige, ovaj komentar zastupa trostruku strukturu Otkrivenja, s prologom (1,1-8) i epilogom (22,6-21). Takva je struktura očita na osnovi Otkrivenja 1,19 i tekst u 11,19 je uvod u potpuno novu podjelu koja, kako ćemo kasnije vidjeti, opisuje sadržaj malog svitka iz Otkrivenja 10. poglavlja. Prvi glavni dio obuhvaća poruke upućene sedmerim crkvama (1,9–3,22), druga je usmjeren na otvaranje svitka zapečaćenog sa sedam pečata (poglavlja 4 do 11), a treća raspravlja o eshatološkom kraju povijesti ove zemlje i konačnoj uspostavi Božjeg kraljevstva (12–22,5).

Svaki od ovih triju glavnih dijelova počinje uvodnim viđenjem Krista. Otkrivenje 1,9-20 predstavlja poruke sedmerim crkvama (2. i 3. poglavlje); dio koji obuhvaća 4. i 5. poglavlje počinje otvaranjem svitka zapečaćenog sa sedam pečata, a Otkrivenje 12,1-17 uvod je u eshatološki dio knjige. Svako uvodno viđenje prikazuje Krista u nekoj jedinstvenoj ulozi. Prikaz Krista u uvodnim dijelovima čini se da je ključ za razumijevanje preostalog materijala svakog dijela i određuje njegovu temu i sadržaj.

1. Poruke upućene sedmerim crkvama (Otk 1,9–3,22):

Krist kao Veliki svećenik

Prvi glavni dio Otkrivenja počinje viđenjem proslavljenog Krista koji kao Veliki svećenik hoda između sedam svijećnjaka (Otk 1,9-20). On je ovdje prikazan kao ispunjenje obećanog Saveza danog drevnom Izraelu: "Među vama ću hoditi i bit ću vam Bog, a vi ćete mi biti narod." (Lev 26,12). Time što hoda među crkvama Krist služi svakoj pojedinačno. Njemu je o svakoj sve poznato. Što više, On ima rješenje za njihove probleme i potrebe. To je razlog što nalaže Ivanu da piše ono što mu je otkriveno i prenese crkvama (Otk 1,11). Svaka od ovih poruka crkvama počinje predstavljanjem Krista i završava pozivom da slušaju Duha. U međuvremenu je Kristova posebna poruka prilagođena stvarnom stanju, prilici i potrebama pojedine crkve kojoj je upućena, zajedno s određenom povijesnom situacijom grada u kome se crkva nalazi. Krist dolazi u posjet kako bi svakoj crkvi pomogao da se pripremi za dolazeću krizu. Ako crkve žele učiniti odlučan "obrat", dovoljno je da slušaju poruke Onoga koji ih poznaje.

Prva tri poglavlja Otkrivenja, zajedno s posebnim predstavljanjem Krista, čine temelj na kojem se gradi proročki dio knjige (4–22,5). Ova poglavlja određuju narav i cilj čitave knjige

Otkrivenje – da Crkvi tijekom povijesti ponavljaju Kristovo vječno obećanje: "I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta." (Mt 28,20)

2. Otvaranje zapečaćena svitka (Otk 4–11):

Krist kao eshatološki vladar

Drugi glavni dio Otkrivenja počinje viđenjem Krista kao obećanog kralja iz Davidova roda (4. i 5. poglavlje). Ovaj uvodni prizor opisuje slikovitim jezikom ustoličenje uskrslog Krista kao općeg vladara i gospodara svijeta. Uzimajući svitak zapečaćen sa sedam pečata – što predstavlja prenošenje autoriteta i vlasti na njega – Krist je sjeo na prijestolje svemira s desne strane Ocu. Sada je predodređeni eshatološki vladar iz Davidova rodoslovlja (vidi Otk 5,5), "zahvaljujući spasiteljskom djelu koje je ostvario, pozvan da s vlašću provede Božji plan za završetak povijesti".[93]

Tako su četvrto i peto poglavlje polazište za tumačenje onoga što opisuju poglavlja 6 do 11. Ona pružaju panoramski pregled povijesti u prizoru otvaranja sedam pečata i oglašavanja sedam truba od Kristova uzašašća na nebo do njegova povratka na zemlju. Ovaj dio opisuje "događaje i prilike u povijesnom vremenu koji su priprema za otvaranje" zapečaćenog svitka u eshatološkom kraju.[94] Premda u neprijateljskom svijetu može doživjeti tlačenje i teškoće, on Božjem narodu jamči da njegov Gospodin i Kralj, koji vlada sa svemirskog prijestolja, sve drži pod kontrolom. On će povijest ovog svijeta dovesti do konačnog svršetka i zauvijek riješiti problem zla.

3. Sadržaj zapečaćenog svitka (Otk 12,–22,5):

kao apokaliptički Mihael

Posljednji od tri glavna dijela Otkrivenja (12–22,5) čini se da je otkrivanje dijela zapečaćenog svitka iz Otkrivenja 5. poglavlja (vidi "Osvrt: Otkrivenje 12–22,5"). Ovaj dio počinje velikim sukobom između Krista i Sotona u 12,1-17 u kojem je Krist prikazan u ulozi apokaliptičkog bojovnika Mihaela. Kao vojskovođa nebeskih vojski, Krist je uvijek pobjednik. On je pobijedio Sotonu kad ga je izbacio iz neba na zemlju, zatim svojom smrću na križu i uzašašćem Ocu te tijekom čitavog razdoblja kršćanske ere. Sotona je očajan zbog stalnog poraza pa se odlučio zaratiti "s ostatkom njezina [ženina] potomstva" (Otk 12,17). Čvrsto odlučan da pobijedi u posljednjoj bitci, on nalazi dva saveznika – zvijer iz mora i zvijer iz zemlje. Stvaranjem lažnog trojstva on koristi sva moguća sredstva da spriječi ostvarenje Božjih planova za svijet. Ono što slijedi u ostatku knjige (od 13. do 22. poglavlja) opis je

događaja koji vode završetku kozmičke drame i konačnoj uspostavi Božjeg vječnog kraljevstva.

Cilj Otkrivenja 12. poglavlja jest da Božjem narodu pruži sigurnost u završnom razdoblju povijesti ovog svijeta. Sveti se nalaze na prvoj crti bojišnice u posljednjoj bitci opisanoj u Otkrivenju 12. poglavlju. Ali upravo kao što je Krist porazio Sotonu i borio se za svoj narod tijekom niza Sotoninih pokušaja u povijesti da ga uništi, tako će On biti sa svojim narodom u vrijeme svršetka u posljednjoj krizi. Povremeno budućnost može izgledati mračna a eshatološki događaji prijeteći i zastrašujući, ali vjernici moraju držati na umu da je Sotona već izgubio bitku. Krist Pobjednik ratovat će dok neće potpuno pobijediti sile mraka. Sotonski trijumvirat i tlačitelji Božjeg naroda završit će u ognjenom jezeru (Otk 19,20–20,15), dok će trijumfalni Božji narod naći počinak u Novom Jeruzalemu (Otk 21–22,5).

Dosadašnja kratka analiza triju uvodnih viđenja glavnih dijelova Otkrivenja određuje glavnu temu knjige kako ju je zamislio nadahnuti pisac i objašnjava teološku perspektivu ovog komentara. Ona pokazuje da cilj posljednje knjige Biblije nije bio samo upozoriti na događaje u svijetu (bilo povijesne ili eshatološke), već pomoći vjernima da razumiju Božji plan za njih. Namjera joj nije toliko da otkrije budućnost, koliko da upozna čitatelje s Bogom Otkrivenja koji budućnost ima u svojim rukama. Ona im daje sigurnost da je Krist sa svojim vjernim narodom u povijesti i, posebno, u vrijeme kraja (vidi Mt 28,20).

Na osnovi gore spomenute trostruke strukture imamo sljedeći nacrt Otkrivenja:

1. Prolog (1,1-8)
- Uvod (1,1-3)
- Pozdravi i doksologija (1,4-6)
- Tema knjige (1,7.8)

2. Poruke upućene sedmerim crkvama (1,9–3,22)
- A. Uvodno viđenje: Krist kao svećenik i sudac (1,9-20)
  - Ivan na Patmosu (1,9-11)
  - Viđenje proslavljenog Krista (1,12-20)
- B. Kristove poruke crkvama (2–3,22)
  - Poruka crkvi u Efezu (2,1-7)
  - Poruka crkvi u Smirni (2,8-11)
  - Poruka crkvi u Pergamu (2,12-17)
  - Poruka crkvi u Tijatiri (2,18-29)
  - Poruka crkvi u Srdu (3,1-6)
  - Poruka crkvi u Fildelfiji (3,7-13)
  - Poruka crkvi u Laodiceji (3,14-22)

3. Otvaranje zapečaćenog svitka (4–11,19)
- A. Uvodno viđenje: Krist kao Kralj (4–5,14)
  - Viđenje o nebeskom prijestolju (4,1-11)
  - Svitak zapečaćen sa sedam pečata (5,1-14)
- B. Otvaranje sedam pečata (6,–8,1)
  - Otvaranje prvog pečata (6,1.2)
  - Otvaranje drugog pečata (6,3.4)
  - Otvaranje trećeg pečata (6,5.6)
  - Otvaranje četvrtog pečata (6,7.8)
  - Otvaranje petog pečata (6,9-11)
  - Otvaranje šestog pečata (6,12-17)
  - Umetak
    - Zapečaćenje svetih i veliko mnoštvo (7,1-17)
    - Zapečaćeni sveti (7,1-18)
    - Veliko mnoštvo (7,9-17)
- Otvaranje sedmog pečata (8,1)
- C. Zala sedam truba (8,2–11,18)
  - Uvodni prizor: Molitva svetih (8,2-6)
  - Prva truba (8,7)
  - Druga truba (8,8.9)
  - Treća truba (8,10.11)
  - Četvrta truba (8,12.13)
  - Peta truba (9,1-12)
  - Šesta truba (9,13-21)
  - Umetak (10–11,14)
    - Otvoreni mali svitak (10,1-11)
    - Dva svjedoka i izmjera hrama (11,1-14)
  - Sedma truba (11,15-18)
- D. Pojava Božjeg Kovčega saveza u hramu (11,19)

4. Sadržaj svitka sa sedam pečata (12–22,5)
- A. Uvodno viđenje: Krist kao bojovnik (12,1-17)
  - Žena, Dijete i Zmaj (12,1-6)
  - Rat na nebu (12,7-12)
  - Sotona i Ženino sjeme (12,13-17)
- B. Dvije zvijeri (13,1-18)
  - Zvijer iz mora (13,1-10)
  - Zvijer iz zemlje (13,11-18)
- C. Božja posljednja vijest svijetu (14,1-20)
  - Božji otkupljeni narod (14,1-5)
  - Vijesti trojice anđela (14,6-11)
    - Vijest prvog anđela (14,6.7)
    - Vijest drugog anđela (14,8)
    - Vijest trećeg anđela (14,9-11)
  - Vjerni ostatak (14,12.13)
  - Dvije žetve na zemlji (14,14-20)
- D. Sedam posljednjih zala (15–16.21)
  - Priprema za izlijevanje sedam posljednjih zala
  - Izlijevanje sedam posljednjih zala (16,1-21)
    - Prvo zlo (16,1.2)
    - Drugo zlo (16,3)

Treće zlo (16,4-7)
Četvrto zlo (16,8.9)
Peto zlo (16,10.11)
Šesto zlo (16,12-16)
Sedmo zlo (16,17-21)

E. Bludnica Babilon i uskrsnuće Zvijeri (17,1-18)
Bludnica Babilon (17,1-6a)
Uskrsnuće Zvijeri (17,6b-18)

F. Sud nad Babilonom (18,1-24)
Poziv na ljudi iziđu iz Babilona (18,1-8)
Tužaljka za Babilonom (18,9-24)

G. Dvije večere (19,1-21)
Jaganjčeva svadbena večera (19,1-10)
Božja velika večera (19,11-21)

H. Milenij i posljednji sud (20,1-15)
Sotonina sudbina (20,1-10)
Posljednji sud (20,11-15)

I. Obnovljena zemlja (21–22.5)
Novo nebo i zemlja (21,1-8)
Novi Jeruzalem (21,9–22,5)

5. Epilog (22,6-21)

Izvori

[1] William Barclay, *The Revelation of John*, 2. izdanje. The Daily Study Bible Series (Philadelphia, PA., Westminster Press, 1960), 1,2.

[2] Ellen G. White, *Testimonies to Ministers and Gospel Workers*. (Boise, ID., Pacific Press, 1962), 114.

[3] Justin Martyr, *Dialogue with Trypho* 81,15 (The Anti-Nicene Fathers, 1,240); Irenaeus *Against Heresies* 4.14.2; 4.20.11 (The Anti-Nicene Fathers, 1,479.491); Tertulian, *Against Marcion* 3,25 (The Anti-Nicene Fathers, 3,342); Clement of Alexandria *Stromata* 6,13 (The Anti-Nicene Fathers, 5,504); Hippolytus *Treatise on Christ and Antichrist* 36-42 (The Anti-Nicene Fathers, 5,211.212); Origen *Commentary on John* 2,45 (Fathers of the Church 80,106).

[4] Vidi Elisabeth Schüssler Fiorenza, *Revelation: Vision of a Just World*, Proclamation Commentaries (Minneapolis, MN., Fortress Press, 1991), 44.

[5] Donald Guthrie, *The Revelance of John's Apocalypse* (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1987), 56.

[6] Merryll Tenney, *Interpreting Revelation* (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1957), 15.

[7] Irenaeus, *Against Heresies* 5.30.3 (The Anti-Nicene Fathers, 1,559.560).

[8] Za primjedbe na ovakvo gledište vidi Richard Bauckham, *The Climax of Prophecy* (Edinburgh, T&T Clark, 1993), 387-389.

[9] Irenaeus, *Against Heresies* 5.30.3 (The Anti-Nicene Fathers, 1,559.560); Victorinus, *In Apocalupsi* 1.11; Eusebius, *Historia Ecclesiae* 3,18.1 (The Nicene and Post-Nicene Fathers, 2. serija, 1,148); Jerome, *Lives of Illustrious Men* 9 (The Nicene and Post-Nicene Fathers, 2. serija, 3,9)

[10] Kenneth A. Strand, "Foundational Principles of Interpretation" u *Symposium on Revelation – Book 1*. Daniel and Revelation Committee Series 6 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 13.

[11] Douglas Ezell, *Revelation on Revelation* (Waco, TX., Word Book, 1977), 26.

[12] Martin Rist, "Revelation of St. John Divine", *The Interpreter's Bible* (Nashville, TN., Abingdon Press, 1957), 12,354.

[13] G. B. Caird, *The Revelation of St. John Divine*. Harper's New Testament Commentaries (New York, Harper and Row, 1966), 44. (Caird piše riječ "Sotona" masnim slovima i time želi reći da dolazi izravno iz biblijskog ulomka o kojem raspravlja.)

[14] Strand, "Foundational Principles of Interpretation", 13.

[15] Vidi George E. Ladd, *A Commentary on the Revelation of John* (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1972), 8.

[16] Prema Laddovim riječima; isto, 11.

[17] Robert H. Mounce, *The Book of Revelation*. The New International Commentary on the New Testament (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1977), 43.

[18] Isto, 44.

[19] William G. Johnsson, "The Saints' End-Time Victory Over the Forces of Evil" u *Symposiun on Revelation – Book 2*. Daniel and Revelation Committee Series 7 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 9.
[20] Isto, 22.
[21] Jon Paulien, "Interpreting Revelation's Symbolism" u *Symposiun on Revelation – Book 1*. Daniel and Revelation Committee Series 6 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 82.
[22] Ezell, 18.19.
[23] Vidi David E. Aune, *Revelation 1–5*. Word Biblical Commentary 52a (Waco, TX., Thomas Nelson Publishers, 1997), 105.106; za eventualne primjedbe na takvo gledište vidi Gregory K. Beale, *The Book of Revelation*, The New International Greek Testament Commentary (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1998), 152-169.
[24] Strandovo razlikovanje između "apokaliptičkog proroštva" i "klasičnog proroštva" u mnogo čemu je problematično ("Foundational Principles of Interpretation", 11-26); Otkrivenje pokazuje da je ono proročka knjiga napisana apokaliptičkim stilom. Aune (*Revelation 1–5*, lxxxix) smatra da je Otkrivenje 1–3 više proročkog karaktera, dok 4–22,5 vidi kao apokalipsu.
[25] Johnsson, 22.
[26] Isto.
[27] Isto.
[28] Vidi i Philipp Mauro, *The Patmos Visions* (Boston, MA., Hamilton Brothers, 1925), 22-24.
[29] Beale, 51.
[30] Jon Paulien, "Interpreting Revelation's Symbolism", 74.
[31] Isto, 75.
[32] Elisabeth Schüssler Fiorenza, *The Apocalypse* (Chicago, IL., Franciscan Herald Press, 1976), 12; ovo je odraz važnog doprinosa Jona Pauliena, *Decoding Revelation's Trumpets,* Andrews University Seminary Doctoral Dissertation Series 11 (Berrien Springs, MI., Andrews University Press, 1987), 10-121.
[33] Paulien, "Interpreting Revelation's Symbolism", 80; Paulin zastupa mišljenje da treba razlikovati između starozavjetnih "izravnih aluzija" i "odjeka" u Otkrivenju (vidi isto, 83-92).
[34] Henry B. Swete, *The Apocalypse of St. John* (New York, Macmillan Company, 1906; reprint (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1951), cxl-clviii.
[35] William Milligan, *Lectures on the Apocalypse* (London, Macmillan, 1892), 76.
[36] Isto, 72.
[37] Paulien, *Decoding Revelation's Trumpets*,, 6.
[38] Jon Paulien, *What the Bible Says About the End-Time* (Hagerstown, MD., Review and Herald 1994), 135.
[39] Paulien, "Interpreting Revelation's Symbolism", 80.
[40] Vidi Paulien, *What the Bible Says About the End-Time*, 41-71.
[41] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, urednik F. D. Nichol, 2. izdanje (Washington, DC., Review and Herald, 1980), 7,725.
[42] Paulien, "Interpreting Revelation's Symbolism", 80.
[43] Isto, 78.
[44] David Aune, *Revelation 1–5* (1997), *Revelation 6–16* (1998) i *Revelation 17–22* (1998), World Biblical Commentary, sv. 521bc (Waco, TX., Thomas Nelson Publishers). Drugi korisni izvori su Barclayeva dva sveska *The Revelation of John*; Fiorenza, *Revelation: Vision of a Just World*; John P. M. Sweet, *Revelation*, TPI New Testament Commentaries (Priladelphia, PA., Trinity Press International, 1990).
[45] Aune, *Revelation 1–5*, 104.105.
[46] Fiorenza, *Revelation*, 59; Aune, "The Influence of Roman Imperial Court Ceremonial on the Apocalypse of John", *Biblical Research* 28 (1983), 5-9.22.23; isto, *Revelation 1–5* , 275-374; Aune smatra da su kraljevski ili carski edikti utjecali na oblik sedam pisama crkvama u Otkrivenju 2. i 3. poglavlju ("The Form and Function of the Proclamation to the Seven Churches [Revelation 2–3]", *New Testament Studies* 36 [1990]; *Revelation 1–5*, 126-129.
[47] 2. Henokova 21,1 (James H. Charlesworth, *The Old Testamen Pseudoepigrapha* [Garden City, NY., Doubleday & Company, 1983], 1,134.
[48] 4. Ezrina 4,35.36 (Charlesworth, 1,531); vidi i 2. Baruhova 21,19 (Charlesworth, 1,629).
[49] Vidi Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 38-91.
[50] Donatien Mollat, *Une Lecture pour aujourd'hui: L'Apocalypse*, 2. izdanje (Paris: Les Editions du Cerf, 1984), 30.
[51] Ezell, 29
[52] Robert Jamieson, A. R. Fausset i David Brown, *A Commentary, Critical, Experimental, and Practical, on the Old and New Testament*, rev. izdanje (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1961), 1526.
[53] Vidi popis paralela novozavjetnih teoloških ideja i tema u Rudolf Halver, *Der Mythos im letztem Buch der Bibel*, Theologische Forschung 32 (Hamburg-Bergstedt, Herbert Reich Evangelischer Verlag, 1964), 58-70; Swete, clvi-clviii.

[54] Milligan, *Lectures on the Apocalypse*, 58.
[55] Paulien, *Decoding Revelation's Trumpets*, 44 n.2.
[56] Ellen G. White, *Selected Messages* (Hagerstown, MD., Review and Herald, 1958), 1,21.
[57] Ellen G. White, *Djela apostolska*, str. 376 (Znaci vremena, Maruševec, 2003).
[58] Paulien, *What the Bible Says About the End-Time*, 111.
[59] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,724.
[60] Paulien, "Interpreting Revelation's Symbolism", 94.
[61] Isto, 83.
[62] Aune, *Revelation 1–5*, xci.xcii.
[63] Eugenio Corsini, *The Apocalypse: The Perennial Revelation of Jesus Christ*, Good News Studies 5 (Wilmington, DE., Michael Glazier, 1983), 62.63.
[64] Jacques Ellul, *Apocalypse* (New York, Seabury Press, 1977), 36-45.
[65] Tenney, 38.
[66] Austin M. Farrer, *A Rebirth of Images* (Glasgow, University Press, 1949; reprint Albany, NY., State University New York Press, 1986), 45.
[67] A. Yarbro Collins, *The Combat Myth in the Book of Revelation*, Harvard Dissertations in Religion 9 (Missoula, MT., Scholars Press, 1976), 13-39; isto, *The Apocalypse*, New Testament Message 22 (Wilmington, DE., Michael Glazier, 1979), xii-xiv; vidi također Alan Johnson, "Revelation", *The Expositor's Bible Commentary* 12 (Grand Rapids, MI., Eeerdmans, 1982), 411; o kritici ove strukture vidi Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 17 i Aune, *Revelation 1–5* , xciv.
[68] Vidi na primjer Ernst Lohmeyer, *Die Offenbarung des Johannes*, Handbuch zum Neuem Testament 16 (Tübungen, J. C. B. Mohr, 1926), 181-185; J. W. Bowman, "Revelation, Book of", *The Interpreter's Dictionary of the Bible* ((Nashville, TN., Abingdon Press, 1962), 4,64-70. Za druge predstavnike sedmerostrukih skica vidi Bowman, 66.67.
[69] Gerhard A. Krodel, *Revelation, Augsburg Commentary on the New Testament* (Minneapolis, MN., Augsburg Fortress, 1989), 60.
[70] Mounce, 46; za iscrpnu procjenu različitih pristupa strukturi Otkrivenja vidi Beale, 108-151.
[71] Aune, *Revelation 1–5*, xci.c-cv.
[72] Otkrivenje 1,10b-20; 4–5,14; 8,2-6; 11,19; 15–16,17; 16,18–17,31; 19,1-10; 21,5-11a; vidi Kenneth A. Strand, "The Eight Basic Visions in the Book of Revelation" (str. 197-121) i "The Victorious-Introduction Scenes' in Visions in the Book of Revelation" (str. 267-288) u *Andrews University Seminary Studies* 25 (1987). Reprint obje studije s nekim promjenama nalazimo u *Symposium on Revelation – Book 1*, Daniel and Revelation Committee Series 6 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 35-72.
[73] Richard M. Davidson, "Sanctuary Typology" (str. 112-115) i Jon Paulien, "Seals and trumpets: Some Current Discussions" (187.188) u *Symposium on Revelation – Book 1*, Daniel and Revelation Committee Series 6 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992); Jon Paulien, "The Role of the Hebrew Cultus, Sanctuary, and Temple in the Plot and Structure of the Book of Revelation" u *Andrews University Seminary Studies*, 33.2 (1995), 247-255; Aune također zamjećuje ove uvodne hramske prizore (vidi *Revelation 1–5*, xcvii.xcviii. Polazište Davidsona, Pauliena i Stranda je Otkrivenje 16,18–17,3a koju Strand smatra uvodnim viđenjem u hramskom okružju koje 17. i 18. poglavlje postavlja kao odvojeno viđenje. Paulien smatra 17. i 18. poglavlje proširenjem viđenja zala sedam čaša iz 15. i 16. poglavlja.
[74] Aune, "The Influence of Roman Imperial Court", 7.
[75] Paulien, "Seals and Trumpets", 188. Sljedeći odsjek (zajedno s tablicom) uzet je iz Paulienovih "Seals and Trumpets", 187-189.
[76] Paulien sažima paralele u "The Role of the Hebrew Cultus", 225-256; Daniel T. Niles (*As Seeing the Invisible*, New York, Harper & Brothers, 1961, 112-114) je prvi zapazio povezanost Otkrivenja 1–8. poglavlja s Mišnom, ali, kako to kaže Paulin, on te paralele bezuspješno pokušava primijeniti na cijelu knjigu. Vidi kritiku tog uspoređivanja Alberta R. Treiyersa (*The Day of Atonement and the Heavenly Judgment*, Siloam Springs, AR., Creation Enterprises International, 1992, 669-672).
[77] Sljedeće paralele su odraz Paulienove studije (vidi Mishnah *Tamid* 1–7, prijevod Danby [London, Oxford University Press, 1974], 582-589).
[78] Paulien, "The Role of the Hebrew Cultus", 256.
[79] Kenneth A. Strand, "An Overloked Old-Testament Background to Revelation 11,1", *Andrews University Seminary Studies*, 22 (1984), 322-325.
[80] Paulien, "The Role of the Hebrew Cultus", 256.257.
[81] Uključujući Farrera; M. D. Goulder, "The Apocalypse as an Annual Cycle of Prophecies", *New Testament Studies* 27 (1981), 342-367; Niles; Davidson "Sanctuary Typology", 119-125; Paulien, "Seals and Trumpets", 190-192; isto, "The Role of the Hebrew Cultus", 257-261. Čitav ovaj odsjek odraz je Davidsonova i Paulienova istraživanja.

[82] Paulien, "Seals and Trumpets", 258.
[83] Goulder, 355.
[84] Paulien, "Seals and Trumpets", 190.
[85] Davidson, 122.
[86] Isto, 123.
[87] Paulien, "The Role of the Hebrew Cultus", 259.260.
[88] Za postupke u drugom hramu za Blagdan sjenic• vidi Michnah *Sukkah* 1–5 (Danby, 172-181).
[89] E. Schüssler Fiorenza, "Composition and Structure of the Apocalypse", *The Catholic Biblical Quarterly* 30 (1968), 344-356; isto *Revelation*, 35.36; Beale (*Book of Revelation*, 131) zastupa deveterostruku strukturu.
[90] Kenneth A. Strand, *Interpreting the Book of Revelation* (Worthington, OH., Ann Arbor Publishers, 1976), 43-59; C. Mervyn Maxwell slijedi istu podjelu (*The Message of Revelation*, God Cares 2 [Boise, ID., Pacific Press, 1985], 60.61).
[91] David Marshall, *Apocalypse* (Alma Park, Autumn House, 2000), 57; konstruktivnu kritiku Stradova gledišta dao je Norman R. Gulley, "Revelation 4–5: Judgment or Inauguration?" *Journal of the Adventist Theological Society* 8,1-2 (1997), 64.65; vidi i Paulien, "The Seals and Trumpets", 192.
[92] Za strukturalne paralele između oba teksta vidi William H. Shea, "Revelation 5 and 19 as Literary Reciprocals", *Andrews University Seminary Studies*, 22 (1984), 251-257.
[93] Jürgen Roloff, *The Revelation of John*, The Continental Commentary (Minneapolis, MN., Fortress, 1993), 76.
[94] Strand, *Interpreting the Book of Revelation*, 57.

PROLOG

''Blago onomu koji čita i onima što slušaju riječi ovog proroštva te čuvaju što je u njemu napisano. Jer vrijeme je blizu!''

PROLOG (1,1-8)

Prvih osam redaka Otkrivenja čine prolog koji predstavlja opći sažetak i sadrži važne podatke o sadržaju čitave knjige. Prolog objašnjava kako i s kakvim je ciljem knjiga pisana, predstavlja njenog pisca i opisuje narav i glavne teme Otkrivenja; time daje ton ostalom dijelu knjige. Prolog se sastoji od tri dijela: uvodnog dijela (1,1-3), pozdrava i doksologije (1,4-6) te izjave o glavnoj temi knjige (1,7.8).

Uvod (1,1-3)

Prvi dio prologa je tipičan za uvod u drevnim pismima. Pisac prvo daje naslov knjige, zatim daje neke osnovne podatke o njenom piscu, o tome kako je otkrivenje primljeno, o naravi i cilju knjige i kako treba knjigu čitati.

[1]Otkrivenje Isusa Krista: njemu ga dade Bog da on pokaže slugama svojim ono što se ima dogoditi ubrzo. I on to označi poslavši svog anđela sluzi svomu Ivanu [2]koji posvjedoči za riječ Božju i za svjedočanstvo Isusa Krista – za sve što vidje. [3]Blago onomu koji čita i onima što slušaju riječi ovog proroštva te čuvaju što je u njem napisano. Jer vrijeme je blizu!

Bilješke

1,1. ***''Otkrivenje Isusa Krista.''*** Riječ "otkrivenje" potječe od grčke riječi *apokalupsis* (apokalipsa) što je složena riječ od *apo* ("od") i *kalupsis* ("veo" ili "prekrivalo"). Zato "apokalipsa" znači "skidanje vela" ili "otkrivenje".Ovaj izraz označava otkrivanje nečega što je ranije bilo skriveno ili tajno.[1] U Novom zavjetu rabi se isključivo za božansko otkrivenje (vidi Lk 2,32; Rim 16,25; Ef 3,5).

Fraza "Isusa Krista" može se protumačiti kao subjektivni ili objektivni genitiv. Može govoriti o Kristu kao onome tko otkriva ("otkrivenje od Isusa Krista") ili kao onome tko je otkriven ("otkrivenje o Isusu Kristu"). Gramatički je moguće jedno i drugo. Kontekst daje prednost prvom značenju jer Isus prima otkrivenje koje prenosi Ivanu. "Ja, Isus, poslah anđela svoga

posvjedočiti ovo po crkvama." (22,16) Međutim, tekst pokazuje da je Bog Otac autor Apokalipse (1,1; 22,6), a ne Isus Krist koji je u knjizi prikazan kao posrednik otkrivenja. Ali Krist je u svom djelovanju poslije uskrsnuća u prilog svog naroda dominantna ličnost od samog početka knjige (vidi 1,12-20). On je pravi sadržaj Apokalipse, što snažno naglašava da se ovdje podrazumijeva i drugo značenje. Premda je knjiga "otkrivenje od Isusa Krista", ona je istovremeno "otkrivenje o Isusu Kristu" i njegovom spasiteljskom djelovanju u prilog svog vjernog naroda.

''Ono što se ima dogoditi ubrzo.'' Fraza "ono što se ima dogoditi ubrzo" (grčki *ha dei genesthai*) podsjeća na Daniela 2,28 u grčkom prijevodu Starog zavjeta kao i na Isusovu raspravu na Maslinskoj gori (Mt 24,6; Mk 13,7; Lk 21,9). S obzirom na ovo okružje teksta, riječ "ima" ne treba razumjeti kao neku slijepu mogućnost već kao "sigurno ispunjenje Božje namjere otkrivene prorocima".[2]

''I on to označi.'' Grčka riječ *sēmainō* ("označiti", "pokazati znakom ili simbolom", "objasniti", "prenijeti kao znak ili simbol", "objaviti") znači posebno prenijeti ili objaviti neku vrst znaka.[3] Na drugim mjestima u Novom zavjetu ova se riječ dosljedno rabi za slikoviti prikaz koji ukazuje na neki budući događaj. Isus je označio "kakvom će smrću umrijeti" (Ivan 12,33, 18,32; vidi 21,19). Prorok Agab je pod nadahnućem Duha ukazao na veliku glad koja će zavladati pod vladavinom cara Klaudija (Djela 11,28). Riječ *sēmainō* ("o-značiti") u Otkrivenju 1,1 pokazuje da su viđenja u Otkrivenju prenesena Ivanu u slikovitom ili simboličkom prikazu.

1,2. ***''Koji posvjedoči … za sve što vidje.''*** Glagol "posvjedočiti" ili "svjedočiti" (*martureō*) je u prošlom vremenu, u takozvanom epistolarnom aoristu, što nagovještava da je Ivan pri pisanju knjige držao na umu svoje čitatelje, jer kad su u određenom trenutku čitali Otkrivenje, njegovo je svjedočanstvo bilo prošlost. Glagol *martureō* nalazimo samo ovdje i u 22,16.18.20 i odnosi se na prenošenje božanskog otkrivenja.

''Za riječ Božju i za svjedočanstvo Isusa Krista.'' Triput su u Otkrivenju povezane fraze "riječ Božja" i "svjedočanstvo Isusovo" (1,2.9; 20,4). "Riječ Božja" je u Starom zavjetu tehnički izraz za poruku ("riječ Gospodnja") koju su proroci primali od Boga (Jr 1,2; Hoš 1,1; Joel 1,1; Jona 2,2; Sef 1,1; Zah 1,1). Ponekad je izraz "riječ Božja" nadomješten frazom

"viđenje" (Iv 2,1; Mih 1,1; Zah 1,1). Ovo pokazuje da "riječ Božju" i Otkrivenje treba razumjeti isto onako kao "riječ Gospodnju (ili Jahvinu)" u Starom zavjetu. To što Ivan smatra "sve što vidje" kao "riječ Božju" pokazuje da se smatra nasljednikom starozavjetnih proroka i da Otkrivenje ima autoritet starozavjetnog proroštva.[4] Kontekst pokazuje da je izraz "svjedočanstvo Isusa Krista" u grčkom ovdje subjektivni genitiv. Ova fraza se odnosi na "riječ Božju" koju je Isus prenio Ivanu u viđenju ("što vidje").[5] Prema tome ono što je Ivan vidio bila je riječ Božja i svjedočanstvo Isusa Krista. Kad Ivan zapisuje "sve što vidje", knjiga je nazvana "riječi ovog proroštva" (Otk1,3; 22,7.10.18), odnosno knjiga Otkrivenje "da on pokaže slugama svojim ono što se ima dogoditi ubrzo" (Otk 1,1). Otkrivenje 19,10 kaže da je "svjedočanstvo Isusovo" kao "duh (je) proročki" ili "Duh koji govori preko proroka".[6]

1,3. ***"Blago onomu koji čita i onima što slušaju."*** Ova fraza ukazuje na javno čitanje knjige u crkvi. Riječ "blago" na grčkom je *makarios* ("sretan"); iz nje je izvedena riječ "makarizam" ("sreća").To je ista riječ koju je Isus upotrijebio u Blaženstvima na Gori (Mt 5,3-12). U Novom zavjetu ova riječ znači više od sreće u svjetovnom smislu; ona označava "duboku unutarnju radost onih koji su dugo čekali spasenje koje je Bog obećao i koji sada počinju doživljavati njegovo ispunjenje. *Makarioi* su duboko ili izvanredno sretni."[7]

Ovo je prvo od sedam blaženstava ("blago") u Otkrivenju:

- "Blago onomu koji čita i onima što slušaju riječi ovog proroštva." (1,3)
- "Od sada blaženi mrtvi koji umiru u Gospodinu!" (14,13)
- "Blažen onaj koji bdije i čuva haljine svoje." (16,15)
- "Blago onima koji su pozvani na svadbenu gozbu Jaganjčevu!" (19,9)
- "Blažen i svet onaj tko je dionik toga prvog uskrsnuća!" (20,6)
- "Blago onomu koji čuva riječi proroštva ove knjige!" (22,7)
- "Blago onima koji peru svoje haljine." (22,14)

Sljedeća skica pokazuje pažljivo izrađenu čijastičku strukturu ovih sedam blaženstava:

A 1,3 – čitanje knjige
B 14,13 – smrt
C 16,15 čuvanje haljine
C' 19,9 – svadbena gozba
B' 20,6 – smrt
A' 22,7 – čitanje knjige
D 22,14 – oprane haljine

Možemo primijetiti suodnos između prvog, drugog i trećeg blaženstva te šestog, petog i četvrtog blaženstva. Prvo i šesto otvara i zatvara Otkrivenje, dok je drugo paralelno petom, a treće odgovara četvrtom. Sedmo se pojavljuje kao vrhunac blaženstava koje pokazuje da je istinska sreća Kristovih sljedbenika posljedica pranja njihove haljine-karaktera. Ovaj sedmerostruki blagoslov Otkrivenja nalazi ravnotežu u sedmerostrukoj pojavi riječi "jao" (8,13; 9,12; 11,14; 12,12; 18,10.16.10).[8]

Tumačenje

Uvodni dio prologa naglašava ono što je važno za razumijevanje teških dijelova knjige do kojih ćemo kasnije doći.

1,1. Ivan počinje svoju knjigu frazom "otkrivenje Isusa Krista" koja djeluje kao naslov. Ona prikazuje knjigu kao "Otkrivenje [apokalipsu] Isusa Krista." To se može razumjeti dvojako: bilo da je Ivan dobio viđenja od Isusa Krista ili da se On, Isus Krist, osobno otkrio. Vjerojatno je Ivan imao na umu oba značenja. Otkrivenje je otkrivanje Isusa Krista – njegovo otkrivenje – u kojem otkriva svoju službu za Crkvu poslije Golgote. Otkrivenje, jednako kao i Pisma Starog zavjeta (Iv 5,39), svjedoče o Kristu.

S obzirom na to, posljednja knjiga Biblije počinje gdje završavaju četiri evanđelja. U evanđeljima je Isus Krist opisan kao čovjek iz Nazareta, sličan svim drugim ljudima. Otkrivenje objašnjava da je Krist nakon svog uzašašća sjeo na prijestolje svemira zdesna Ocu. U njemu On više nije čovjek bola, već Kralj i Gospodar cijelog svemira.

Čitatelji Otkrivenja moraju od samog početka shvatiti da posljednja biblijska knjiga nije samo "otkrivanje" (u uobičajenom smislu) užasnih budućih događaja (kao što su harmagedonska bitka, gladi, pošasti ili Božji sudovi). Mjesto toga knjiga jasno kaže da je ona otkrivenje *Isusa Krista*. Namjera joj je bila stvoriti Kristov portret kakvog se nigdje ne može naći. Knjiga ukazuje na Krista kao onoga koji je A i Ž (povijesti), "početak i svršetak" (21,6; 22,13) i "prvi i posljednji" (1,17;2,8; 22,13). On je zapravo sadržaj Otkrivenja. Uklonimo li Krista iz knjige i ona će postati "holivudskom apokalipsa" užasnih stvari i bizarnih događaja – knjiga koja prikazuje zastrašujuću budućnost lišenu nade.

Posljednja knjiga Biblije sadrži evanđelje Isusa Krista u punom značenju riječi "evanđelje" – "radosna vijest". Kenneth A. Strand to kaže ovako: "Pismo sadrži uvjerenje da je Bog uvijek brinuo za svoj narod: da je u povijesti uvijek prisutan da ga podrži i da će u velikom eshatološkom raspletu dati puno opravdanje i neshvatljivo bogatu nagradu u vječnom životu. Otkrivenje uzima i prekrasno proširuje ovu istu temu; time ono nikako nije neka vrst čudne apokalipse koja se ne slaže s biblijskom literaturom općenito; ona sadrži srž i bit biblijske poruke. Nema sumnje da, kako to Otkrivenje naglašeno ističe, 'Živi' – onaj koji je pobijedio smrt i grob (1,18) – nikad neće zaboraviti svoje vjerne sljedbenike; čak i onda kad umiru mučeničkom smrću oni su pobjednici (12,11) koje čeka 'vijenac života (vidi 2,10; 21,1-4 i 22,4)."[9]

Zatim Ivan iznosi cilj Otkrivenja. Namjera mu je bila da pokaže Božjem narodu ***ono što se ima dogoditi ubrzo***. Ova fraza prije svega ukazuje na Daniela 2,28 gdje Daniel objašnjava Nabukodonozoru da "ima na nebu Bog koji objavljuje tajne" i otkriva kralju "ono što će biti na svršetku dana". Osim toga, Isus je na Maslinskoj gori ukazao na ono što "treba da se (to) dogodi" (Mt 24,6; Mk 13,7; Lk 21,9). Ivan želi reći svojim čitateljima da je cilj Otkrivenja jamčiti kako će Bog ispuniti ono što je Daniel prorekao i što je Isus pokazao i istaknuo u raspravi na Maslinskoj gori.

Činjenica da se neki događaji *moraju* dogoditi prije svršetka pokazuje da prisutnost povijesti u Otkrivenju nije slučajna. Kako to kaže Jürgen Roloff: "Zbivanja u svijetu se ne odigravaju slijepim slučajem niti ljudskom inicijativom već prema planu koji je Bog odredio prije vječnosti."[10] Povijest Zemlje je križem ušla u svoju završnu fazu. Između križa i Drugog dolaska neke se stvari moraju dogoditi da bi se Božji plan, otkriven po Ivanu, mogao ostvariti ovdje na zemlji. Cilj knjige je objasniti iz Božje perspektive zašto i kako će se ovi događaji odigrati. Njena namjera nije zadovoljiti našu zaokupljenost znatiželjom o budućnosti već nam jamčiti da tu budućnost Bog drži u rukama.

Događaji u Otkrivenju se moraju odigrati *ubrzo* (1,1.3; 22,6). Čak je i u Ivanovo vrijeme Kristov drugi dolazak prikazan kao "ubrzo" (vidi Otk 2,16; 3,11; 22,7.12.20). Kako možemo shvatiti ovu neposrednost kraja s obzirom na činjenicu da je od obećanja danog preko Ivana prošlo gotovo dvije tisuće godina? Čini se jasnim da Ivan nije usmjeren na konačno ispunjenje proročanstva o kraju, već na početak ispunjenja. Ovo "ubrzo" svakako trebamo shvatiti iz Božje perspektive. Za njega je tisuću godina kao jedan dan (2 Pt 3,8). Ostvarenje

njegovih planova za zemlji ušlo je u završnu fazu.[11] Gledano iz njegove perspektive "vrijeme je blizu" (Otk 1,3). Za Sotonu je njegovo vrijeme kratko (Otk 12,10-12). Križ je iz njega načinio poraženog neprijatelja. Svijest da mu je vrijeme kratko čini ga odlučnijim nego ikad da spriječi ostvarenje Božje namjere u svijetu. Ovo "ubrzo" ima posebnu primjenu na ljude na zemlji. Mi ne znamo kad će Isus doći, hoće li to biti danas ili sutra. Vrijeme i prilika da se pripremimo za njegov dolazak je uvijek sada, a ne u budućnosti. Čitatelji Apokalipse su pozvani da shvate neposrednu blizinu Drugog dolaska u svoje vrijeme.[12] Isusov dolazak je i u Ivanovo vrijeme bio "ubrzo", a otad je za svaki naraštaj postao još bliži.

Ivan dalje objašnjava da mu je dano otkrivenje ***označeno*** od Isusa Krista. Sadržaj Otkrivenja nije fotografski opis nebeskih stvarnosti ili budućih događaja koje treba doslovno razumjeti, već je izražen slikovitim ili simboličkim jezikom. Čini se da tekst pokazuje da simbole u Otkrivenju nije izabrao Ivan već Bog. Ono što je Ivan vidio u viđenju on pod utjecajem Svetog Duha zapisuje svojim riječima.

Stoga je važno da suvremeni čitatelji Otkrivenja drže na umu njegovu simboličku narav. Poruke ne dolaze putem doslovnog razumijevanja njegovog sadržaja već preko tumačenja simbola. Otkrivenje 1,3 jasno pokazuje da Ivan, vođen Svetim Duhom, opisuje svoja viđenja simbolima i slikama koje bi kršćani prvog stoljeća u Maloj Aziji uglavnom razumjeli. Jezik je odraz svakodnevice u njihovoj povijesnoj, društvenoj, kulturalnoj i religijskoj sredini. S obzirom na to, simboli u Otkrivenju su privlačili, i još uvijek to čine, "ne samo intelekt već i emocije čitatelja ili slušatelja".[13] Zbog toga je prva zadaća u određivanju značenja slikovitog jezika otkriti kako su ga mogli razumjeti izvorni primatelji, naime kršćani u Ivanovo doba.

1,2. Ivan je ***posvjedočio… za sve što vidje***. Autor Otkrivenja je Bog.[14] Kao vjerni svjedok, nadahnuti prorok prenosi sve što je vidio u viđenju. A ono što je Ivan vidio bila je ***riječ Božja i (za) svjedočanstvo Isusa Krista***. Otkrivenje Isusa Krista je "riječ Božja" jer je Bog njegov autor. Kad Krist prenosi Božju riječ proroku u viđenju simboličnog izlaganja, ona postaje "svjedočanstvo Isusa Krista". Prema Otkrivenju 19,10 Isusovo svjedočanstvo "duh je proročki". Ivan je zapisao Isusovo svjedočanstvo i prenio ga Božjem narodu kao proročku riječ. On vrlo jasno kazuje da sadržaj Otkrivenja nisu njegove ideje. On je samo prenositelj božanskog otkrivenja. Zato je Apokalipsa isto tako proročka knjiga (1,3; 22,7) kao bilo koje starozavjetno proroštvo, i treba joj pristupiti i tumačiti je kao proročku knjigu.

1,3. Uvod u prologu završava obećanjem: ***Blago onomu koji čita i onima što slušaju*.** Ovo je prvo od sedam blaženstava u Otkrivenju (1,3; 14,13; 16,15; 19,9; 20,6; 22,7.14). Riječ "blago" u Bibliji označava vrhunsku sreću primatelja evanđelja. Zato bi tekst mogao glasiti: "Sretan je onaj koji čita i oni što slušaju riječi ovog proroštva." S obzirom na činjenicu da broj "sedam" ima ključnu ulogu u Otkrivenju, označavajući božansku puninu i cjelovitost, vjerojatno nije slučajno da u posljednjoj knjizi Biblije ima sedam blaženstava. Ona nagovješćuju da je svakom kršćaninu obećana punina blagoslova.[15]

S obzirom da tekst obećava posebne blagoslove čitaču i slušateljima Otkrivenja, bez sumnje se ovdje radi o čitanju u crkvi. Čitač je osoba koja javno čita proročku knjigu – odnosno propovjednik – čiji su slušatelji okupljeno vjerništvo koje sluša što se čita. Premda je čitanje i slušanje proročanstava vrlo važno, punina blagoslova obećana je posebno onima koji ***vrše*** njegove poruke (KS). Ovaj se blagoslov ponavlja na kraju knjige: "Blago onomu koji vrši proročke riječi ove knjige!" (Otk 22,7 – KS) Philip E. Hughes objašnjava: "Naravno da je čitanje ili slušanje prva potreba, ali obratiti pozornost na opomene i poslušati ono što proroštvo sadrži bitna je reakcija bez koje je sve čitanje i slušanje bezvrijedno."[16]

Prema tome Apokalipsa nije obična knjiga već proročka riječ – naime riječ Božja i svjedočanstvo Isusovo (1,2). Ona je poslana Božjem narodu da je čita u crkvi i čuje i vrši čitava zajednica vjernika. Kad slušatelji ovu proročku knjigu razumiju kao otkrivenje Isusa Krista, oni reagiraju prihvaćanjem i vršenjem njezine poruke kao riječi Božje. Isus je to preporučio kad je rekao: "Još blaženiji oni koji slušaju riječ Božju i čuvaju je!" (Luka 11,28) Blago crkvi koja ozbiljno uzima Božju riječ i Isusovo svjedočanstvo, ***jer vrijeme je blizu***. Opis svršetka vremena i posljednji događaji u Otkrivenju su nesumnjivo vrlo zastrašujući. Ali posljednja knjiga Biblije je stalni podsjetnik Božjem narodu da je Isus Krist uvijek s njim i da će uvijek biti, sve do svršetka vremena (Mt 28,20).

Pozdravi i doksologija (1,4-6)

Nakon osiguranja najosnovnijih podataka o cilju i sadržaju svog djela, Ivan se obraća izvornim primateljima knjige. Tekst sadrži trojedne pozdrave koji prerastaju u veličanstvenu pjesmu hvale proslavljenom Kristu za velika djela kojima je spasio svoj narod.

[4]Ivan sedmerim crkvama u Aziji. Milost vam i mir od Onoga koji jest i koji bijaše i koji dolazi i od sedam duhova što su pred Prijestoljem njegovim [5] i od Isusa Krista, Svjedoka vjernoga, Prvorođenca od mrtvih, Vladara nad kraljevima zemaljskim. Njemu koji nas

ljubi, koji nas krvlju svojom otkupi od naših grijeha [6]te nas učini kraljevstvom, svećenicima Bogu i Ocu svojemu: Njemu slava i vlast u vijeke vjekova! Amen!

Bilješke

1,4. ***''Milost vam i mir.''*** Ovu pozdravnu formulu su koristili Pavao i Petar na početku svojih pisama (vidi Rim 1,7; 1 Kor 1,3; 2 Kor 1,2; Gal 1,3; 1 Pt 1,2; 2 Pt 1,2) i možda je bila uobičajeni pozdrav u prvoj crkvi. Ona je u stvari kombinacija uobičajenog grčkog pozdrava *charis* ("milost") i hebrejske pozdravne riječi *šalom* ("mir"; grčki *eirēnē)* koja se proširila među prvim kršćanima. Povezivanje ovih dviju uobičajenih riječi ovdje "nadilazi razinu ljudskih pozdrava i dobrih želja: pisac svojim čitateljima govori o izvjesnosti života spasenja (*šalom*) u vrijeme svršetka koje je već počelo u daru Božje milosti u Isusu Kristu".[17]

''Od Onoga koji jest i koji bijaše i koji dolazi.'' Ova trostruka titula se vjerojatno odnosi na veliko zavjetno ime *Jahve* u Starom zavjetu (vidi Izl 3,14), kojim je izraženo vječno Božje postojanje u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti.[18] Da se ova fraza nesumnjivo odnosi na Boga Oca vidi se u 1,8 i 4,8 gdje je povezana s drugom božanskom titulom, Svevladar. Titula "onaj koji jest i koji bijaše i koji dolazi" odnosi se na "Božji eshatološki 'posjet'".[19] Ova fraza ovdje na samom početku pokazuje da Božju prisutnost u vrijeme svršetka u Otkrivenju treba razumjeti u svjetlosti njegovog prošlog i budućeg djelovanja.

''Sedam duhova što su pred Prijestoljem njegovim.'' Množina Svetog Duha javlja se i u Otkrivenju 22,6. "Sedam duhova što su pred Prijestoljem njegovim" isti su što i "sedam duhova Božjih" iz 3,1. Na drugim mjestima u Otkrivenju "sedam duhova Božjih" prikazano je kao "sedam ognjenih zubalja" koje gore pred prijestoljem (4,5) i "sedam očiju, to jest sedam duhova Božjih, po svoj zemlji poslanih" (5,6). Starozavjetnu pozadinu ove slike nalazimo prvo u grčkom prijevodu Izaije 11,1 koji spominje sedam obilježja Gospodnjeg Duha: duh mudrosti i umnosti, duh savjeta i jakosti, duh znanja [i pobožnosti (prema izvorniku)] i straha Gospodnjeg. Drugi tekst se nalazi u Zahariji 4. poglavlju gdje prorok vidi sedam žižaka (4,1) koji su označavali "sedam oči (su) Jahvine što strijeljaju po svoj zemlji" (redak 10). One se odnose na djelovanje Svetog Duha u svijetu (redak 6). Ivan rabi Zaharijine slike da prikaže Svetog Duha u njegovoj sedmerostrukoj punini.[20] U stvari "sedam duhova", ovdje povezani (Otk 1,4-6) s Ocem i Kristom kao jednakim izvorom milosti i mira, snažno nagovješćuju da se u četvrtom retku spominje sedmerostruko djelovanje Svetog Duha u prilog crkve. Naravno,

broj "sedam" moramo uzeti simbolički kao božansku puninu i savršenstvo (vidi *Bilješke* na Otk 5,1).

Sedam "duhova" paralela su sedmerim crkvama u kojima Duh djeluje.[21] Svako od pisama upućenima sedmerim crkvama završava savjetom: "Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!" Ako su ove crkve simbolički prikaz univerzalnosti kršćanske crkve, onda je značenje jasno: "sedam duhova" čini se da se odnosi na puninu i univerzalnost djelovanja Svetog Duha u prilog Božjeg vjernog naroda.

''Od … Svjedoka vjernoga, Prvorođenca od mrtvih, Vladara nad kraljevima zemaljskim.'' Ove su tri titule očito aluzija na Psalam 89 u grčkom prijevodu Starog zavjeta koji je čitav posvećen Savezu s Davidom u 2. Samuelovoj 7,8-16. U Psalmu 89,28 i 38 se za Davidovog potomka kaže da je Jahvin prvorođenac i " najviši(m) među kraljevima svijeta". Obećano je da će biti ustoličen na prijestolju kao "vjerni svjedok na nebu".
''Svjedok.'' Grčka riječ *martus* inače znači "svjedok". U vrijeme kad je pisano Otkrivenje mnogi vjerni svjedoci prve crkve pogubljeni su za svoju vjeru. Od te riječi je došlo značenje "martir", naime "onaj koji je svjedočio do smrti" (vidi Otk 2,13), dok je "Isusova smrt smatrana prvom mučeničkom smrću".[22]

''Prvorođenca od mrtvih.'' Grčka riječ *prōtotokos* doslovce znači "prvorođenac" i uzeta je iz Psalam 89,28 za Davidovog potomka: "A ja ću ga prvorođencem učiniti, najvišim među kraljevima svijeta." Za ovaj tekst su židovski znanstvenici rekli da se odnosi na dolazak Mesije. Titulu "Prvorođenac od mrtvih" rabi Pavao u Kološanima 1,18 gdje je Isus, kao i u Otkrivenju 1,5 naviješten kao suveren koji ima pravo na prvo mjesto časti i slave (vidi Fil 2,5-11). Fraza "Prvorođenac od mrtvih" nagovještava da Isus, zahvaljujući svome uskrsnuću, ima pravo na prvo mjesto časti i vlasti i ima vrhovnu vlast nad zemljom kao "vladar(a) nad kraljevima zemaljskim" (1,5).

''Njemu koji nas ljubi'' (doslovce "onaj koji nas ljubi"). Particip prezenta pokazuje da se radi o sadašnjem i neprekidnom postupku: On nas sada voli i nastavlja voljeti.

''Koji nas … otkupi od naših grijeha'' je particip aorista (prošlo vrijeme) koji ukazuje na djelo dovršeno u određeno vrijeme. Nasuprot Isusove stalno prisutne ljubavi, oslobađanje od grijeha je prošli, dovršen čin.

1,6. ''Te nas učini kraljevstvom, svećenicima'' je indikativ aorista koji pokazuje "što je bilo idealno ili potencijalno ostvareno u Božjoj nakani".[23]

Tumačenje

1,4. ***Ivan sedmerim crkvama u Aziji.*** Otkrivenje je ovdje prikazano kao pismo. " Ivan sedmerim crkvama u Aziji" podsjeća nas na Pavlova pisma: "Pavao, … Crkvi Božjoj u _____ ." (vidi 1 Kor 1,1.2; 2 Kor,1,1; Gal 1,1.2; Fil 1,1; 1 Sol 1,1; 2 Sol 1,1). Osim toga Otkrivenje tvrdi da je proročanstvo (1,3; 22,7.18.19) čije su vijesti iznesene apokaliptičkim stilom (vidi 1,1). Zbog toga je Otkrivenje pismo pisano proročko-apokaliptičkim stilom prvotno poslano sedmerim povijesnim crkvama koje su se nalazile u rimskoj provinciji Aziji (vidi 1,11), obraćajući se njihovim posebnim i neposrednim situacijama i potrebama.

Ovi sedam crkava bile su očito prave crkve u Maloj Aziji. Činjenica da je u Otkrivenju "sedam" simbolički broj koji označava puninu i cjelovitost, pokazuje da je u pisanju sedmerim crkvama u Aziji Ivan pisao cijeloj Crkvi tijekom povijesti.[24] Najstariji popis novozavjetnih knjiga, poznat kao Muratorijev kanon (2. stoljeće), kaže za Otkrivenje: "Jer Ivan i u Otkrivenju svakako piše sedmerim crkvama, ali govori svima."[25] Ovo svakako može biti istina kad se sjetimo kako Ivan stalno ponavlja: "Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!" (2,7.11.17.29; 3,6.13.22; vidi 13,9)

''Milost vam i mir.'' Ova je fraza uzimana kao uobičajen pozdrav u većini poslanica novozavjetnih pisama. Ona je osim toga dokaz da je Otkrivenje pisano u obliku poslanice. Pošto se obilno koristila među prvim kršćanima, ona je više od uobičajenog pozdrava. "Milost je božanska naklonost ukazana čovjeku, a mir je stanje duhovnog zdravlja koje je posljedica milosti."[26] Kako primjećuje Bruce M. Metzger, riječi "milost i mir" uvijek idu ovim redoslijedom; nikad ne čitamo "mir i milost"; obje riječi potječu od Boga i podsjećaju nas na "naklonost i prihvaćanje koje je Bog pružio vjernicima. Upravo zahvaljujući Božjoj milosti njegov narod može uživati mir – mir s Bogom kao i Božji mir koji je posljedica unutarnje uravnoteženosti i smirenosti, i u najtežim trenucima u životu."[27]

Ova milost i mir dolaze od triju božanskih osoba: ***od Onoga koji jest i koji bijaše i koji dolazi i od sedam duhova što su pred Prijestoljem njegovim i od Isusa Krista, Svjedoka vjernoga.*** Premda se riječ "trojstvo" ne javlja u Otkrivenju (niti u preostaloj Bibliji), sam početak knjige

predstavlja trio Osobe Božanstva koje djeluju u prilog Božjeg naroda u vrijeme svršetka. One su zajedno izvor milosti i mira za Crkvu. Ovo postaje posebno značajno s obzirom na činjenicu da druga polovica knjige predstavlja sotonsko trojstvo, krivotvorinu pravog Boga i njegovog spasiteljskog djelovanja za svoj narod (vidi "Osvrt: Otkrivenje 12,–22,5").

Prvi u tom trojstvu osoba oslovljen je kao onaj ***koji jest i koji bijaše i koji dolazi.*** Ovdje je riječ o Bogu Starog zavjeta. U Izlasku 3,14 Bog se predstavio Mojsiju kao "Ja sam koji jesam". Od tog trenutka je Jahve ime Boga Saveza iz Starog zavjeta. To pokazuje da je Onaj "koji jest i koji bijaše i koji dolazi" Bog Otac kao prva Osoba Božanstva. Bog koji je u prošlosti učinio čudesa za svoj narod i koji čini spasiteljska djela u sadašnjosti, Bog je koji nam jamči da će održati svoja obećanja o našoj budućnosti. Isti moćni i vjerni Bog ustat će i djelovati u prilog svog naroda u vrijeme svršetka.

Druga u trojstvu osoba oslovljena je kao ***sedam duhova što su pred Prijestoljem njegovim*****.** Ovdje je riječ o Svetom Duhu. Broj "sedam" je simboličan i označava puninu i univerzalnost djelovanja Svetog Duha. "Sedam duhova" su paralela sedmerim crkvama u kojima Duh djeluje. U Novom zavjetu postoji ideja o raspodjeli Svetog Duha (Heb 2,4), odnosno njegovim različitim očitovanjima u Crkvi (1 Kor 12,7; 14,32; Otk 22,6). "Prema tome ideja ovdje bila bi da sedam duhova predstavljaju dio Duha koje je Bog dao svakoj od sedam crkava."[28] Svaka je crkva pozvana da "posluša što Duh govori crkvama".

1,5. Isus dovršava trojstvo osoba. **Od Isusa Krista, *Svjedoka vjernoga, Prvorođenca* od mrtvih, Vladara nad kraljevima zemaljskim.** Ovim trima titulama Ivan pokazuje tko je Isus zapravo. Prvo, On je vjerni svjedok (vidi 3,14). Njegov čitav život je u Evanđelju po Ivanu opisan kao svjedočenje o Božjoj istini (Iv 3,11.32.33; 8,13.14). Isus je rekao Pilatu: "Ja sam se zato rodio i došao na svijet da svjedočim za istinu." (Iv 18,37) On je svoje vjerno svjedočenje zapečatio smrću na križu; tako je njegova smrt postala smrt prvog mučenika. Međutim, Isus je prvorođenac od smrti ili prvina uskrsnuća (1 Kor 15,23). Zahvaljujući uskrsnuću, On, uskrsli i proslavljeni Krist, postao je vladar kraljeva zemaljskih.

U izvještaju o kušanju Đavao je Isusa odveo na visoku goru i pokazao mu sva kraljevstva svijeta i njihovu slavu. Đavao je rekao Isusu da su zemaljska kraljevstva dana njemu (Lk 4,6) i ponudio mu: "Sve ću ti to dati ako mi se ničice pokloniš." (Mt 4,8.9; Lk 4,6.7) Isus je tu ponudu odbio. Vlast nad "kraljevima zemaljskim" koju mu je Đavao ponudio ako mu se

pokloni, Isus je stekao svojom smrću na križu i uskrsnućem. Sada vlada na nebeskom prijestolju kao Gospodar svemira (Otk 3,21). Poslije svog uskrsnuća je izjavio: "Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji!" (Mt 28,18) Očitovanje ove vlasti potaknuo je Otac kad ga "posjede sebi zdesna na nebesima iznad svakog Vrhovništva i Vlasti i Moći i Gospodstva i svakog imena imenovana ne samo na ovom svijetu nego i u budućemu" (Ef 1,20.21; vidi Rim 1,4).

Starozavjetni izvor ovih triju titula – vjerni svjedok, prvorođenac iz mrtvih i vladar kraljeva zemaljskih – očito se nalazi u Psalmu 89,28 i 38 u grčkom prijevodu Starog zavjeta, gdje se za Davidova potomka kaže da je Jahvin prvorođenac i " najviši(m) među kraljevima svijeta", koji vlada na nebeskom prijestolju kao "vjerni svjedok". Ove tri titule pokazuju da je Krist ispunjenje svih starozavjetnih obećanja i nada. Zahvaljujući vjernom svjedočenju svojim životom na zemlji, uskrsnuću i svojoj moćnoj vladavini na nebu, Isus Krist je sve što je potrebno Božjem narodu, posebno kad povijest ide svome kraju.

1,5b.6. Nakon što je predstavio Isusa, Ivan nastavlja opisom onoga što Isus čini. Ovo što slijedi zapravo je doksologija ili drevna pjesma pohvale silnim Božjim djelima (vidi Rim 11,36; Juda 24.25; Otk 5,13). Doksologija proslavlja ono što je Krist učinio za svoj narod: "Njemu koji nas ljubi, koji nas krvlju svojom otkupi od naših grijeha te nas učini kraljevstvom, svećenicima Bogu i Ocu svojemu: Njemu slava i vlast u vijeke vjekova! Amen!"

Kristove tri aktivnosti odgovaraju njegovim trima titulama, a sve se odnose na njegov narod. ***Njemu koji nas ljubi*** znači, kako to pokazuje grčki tekst, da nas Isus Krist ljubi bez prestanka. Zatim Ivan iznosi dvojaki dokaz Kristove stalne ljubavi prema njegovom narodu. Prije svega, onaj koji nas ljubi ***krvlju svojom nas otkupi od naših grijeha***. Ovdje dolazi do promjene glagolskog vremena. Grčki govori o jednom činu koji je dovršen u prošlosti, kad nas je Krist svojom smrću na križu jednom zauvijek svojom krvlju oslobodio naših grijeha. Ali On nas uvijek ljubi. Drugim riječima, "ono što se dogodilo na križu bilo je jedinstven pravovremeni čin koji je bio izraz Kristove stalne ljubavi prema nama."[29]

Drugi dokaz Kristove stalne ljubavi prema njegovom narodu je da nas je ***učini[o] kraljevstvom, svećenicima Bogu i Ocu svojemu*** (vidi Otk 5,9b.10; 20,6). Ovo je položaj koji otkupljeni u Kristu imaju zahvaljujući otkupljenja od grijeha. "Ne samo što su učinjeni

dijelom njegova kraljevstva i postali njegovi podanici, već su postavljeni i kao kraljevi s njim i dijele njegovu svećeničku službu zahvaljujući poistovjećivanju s njegovom smrti i uskrsnućem."[30] U drevnom svijetu su kraljevi i svećenici imali najveću moć u političkom i religijskom području. Obilježje kraljevstvo svećenika uzeto je iz Starog zavjeta iz događaja za vrijeme Izlaska. Pošto je ljubio Izrael (Pnz 7,6-8), Bog ga je oslobodio od ugnjetavanja u Egiptu i preko Mojsija obećao da će biti njegovo vlasništvo i izabrani narod među narodima. Izrael je trebao biti Božje kraljevstvo svećenika u svijetu (Izl 19,5.6). Pošto nisu sačuvali savez s Bogom, Izrael nije ispunio ulogu svećenika. U Novom zavjetu su titule i prednosti ponuđene drevnom Izraelu sada u posjedu kršćana kao pravog Izraela (vidi 1 Pt 2,8.10). Kao što je ljubio Izrael prigodom Izlaska, tako je Krist uvijek ljubio novozavjetni Božji narod, oslobodio ga od ropstva grijehu i učinio ga kraljevima i svećenicima Bogu.

Međutim, postoji osnovna razlika između poruke upućene drevnom Izraelu i onome što je rečeno Crkvi. Buduće obećanje Izraelu ("vi ćete mi biti kraljevstvo svećenika") dano je kršćanima kao nešto što se već dogodilo u prošlosti. Kristovi sljedbenici su već učinjeni kraljevstvom i svećenicima (vidi i Otk 5,10). Ova je ideja izražena u 1. Petrovoj 2,9: "A vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk." Upravo zbog Kristove stalne ljubavi i velikog izbavljenja od ropstva grijehu, njegovi sljedbenici su već uzdignuti na slavni položaj "kraljevstva svećenika". Prema Pavlu kršćani su uskrsli u Kristu i posađeni s njime na nebu u Isusu Kristu (Ef 2,6). "Tako dakle više niste tuđinci ni pridošlice, nego sugrađani ste svetih i ukućani Božji." Božji spašeni narod je već posađen na nebu i sudjeluje s Isusom u njegovoj slavi, premda zasad mora živjeti u ovome svijetu. Nasuprot tome, o onima koji nisu obuhvaćeni božanskom milošću stalno se govori kao "pozemljarima" ili "onima što stanuju na zemlji" (Šarić) (vidi Otk 6,10; 8,13; 11,10; 13,8.14; 14,6).

Činjenica da je kršćanin građanin neba stvara stalnu svijest da ovaj svijet nije njegov dom (vidi Fil 3,20). Adventistički biblijski komentar objašnjava: "Privrženost nekoj zemlji navodi ga da joj bude odan. Bez obzira gdje živio, on će se ponašati tako da bude na čast imenu njegove zemlje. Držanje na umu života kojim očekujemo živjeti na nebu, vodit će nas u našem životu na zemlji. Čistoću, poniznost, blagost i ljubav koju očekujemo doživjeti u budućem životu možemo pokazati već ovdje dolje. Naši postupci trebaju pokazati da smo građani neba."[31]

Premda su još uvijek na zemlji, ova čudesna ljubav čini da se otkupljeni osjećaju i žive kao kraljevi i svećenici koji žive na nebu. Oni su zajednički Božje "kraljevstvo" – narod ujedinjen u Kristu kao Božjoj crkvi u ovom svijetu. Pojedinačno, oni su svećenici. Kao svećenici u Starom zavjetu oni imaju neposredan pristup Bogu. Njegova prisutnost daje Kristovim sljedbenicima nadu za budućnost. Dok se povijest ovog svijeta brzo približava kraju, oni uvijek mogu prići "smjelo Prijestolju milosti" da bi mogli primiti "milosrđe i milost" i naći "pomoć u pravi čas" (Heb 4,16).

Zahvaljujući Kristovoj stalnoj ljubavi i njegovom daru slobode od robovanja grijehu i novom slavnom položaju kao kraljevstvu svećenika na koji je uzvisio svoj narod, Krist je dostojan primiti ***slavu i vlast u vijeke vjekova! Amen!*** Upravo to u Novom zavjetu znači hvalu Bogu. Kad ljudi shvate i razumiju što je Krist učinio za njih, oni spontano reagiraju s pjesmom hvale (vidi 2 Tim 4,18; Heb 13,21; 1 Pt 4,11; 2 Pt 3,14; Otk 7,10). Ovdje u Otkrivenju hvala je odgovor otkupljenih za Kristovu stalnu ljubav kojom ljubi svoj narod, kojom im je dao slobodu od grijeha i uzdigao ih na slavni položaj u njemu. Prema Otkrivenju 14,7 upravo je na to pozvan narod posljednjeg vremena: "Bojte se Boga i dajte mu slavu." Slaviti i hvaliti Boga je razlog postojanja.

Kakav veličanstven početak knjige Otkrivenja! Svakako ćemo se složiti s Jon Paulienom: "Knjiga Otkrivenje nije samo otkrivenje tko je Isus Krist već otkrivenje onoga što postajemo kad se sjedinimo s njim. Koliko god je Isus bio slavan, mi možemo sudjelovati u toj slavi ako s njim odlučimo sjediniti svoj život. Knjiga Otkrivenje je iznad svega veliki poziv Božjem narodu da ne gleda stalno na stvari ovog svijeta već da svoj pogled podigne da vidi Isusa na nebu, da vidi da je s njim postavljen na nebu. Kad vidimo ovaj novi položaj što ga imamo u Isusu, onda će nam stvarno biti stalo da ga slavimo, a i da mu služimo."[32]

Ivan će sada svu pozornost usmjeriti na centralnu temu svoje knjige – na skori povratak Isusa Krista u slavi i veličanstvu.

Tema knjige (1,7.8)

Zaključak prologa najavljuje temu knjige Otkrivenje imajući u vidu trijumfalni i slavni povratak Isusa Krista na zemlju.

[7]Gle, dolazi s oblacima i gledat će ga svako oko, svi koji su ga proboli, i naricat će nad njim sva plemena zemaljska. Da! Amen. [8]Ja sam Alfa i Omega, govori Gospodin Bog – Onaj koji jest i koji bijaše i koji dolazi, Svevladar.

Bilješke

1,7. ***''Gle, dolazi''*** (grčki *erchetai*). Futuristički prezent pokazuje nešto što se događa u budućnosti kao da se već zbiva. Uporaba futurističkog prezenta u ovom slučaju naglašava sigurnost kao i neposrednost Kristovog drugog dolaska.

1,8. ***''Alfa i Omega.''*** Alfa je prvo, a omega posljednje slovo grčke azbuke. Kasnije je ova fraza u Otkrivenju protumačena kao "početak i svršetak" (21,6) i "prvi i posljednji" (22,13), odnosno "od A do Ž". Izaija ukazuje na vječno Božje postojanje: "Prije mene nijedan bog nije bio načinjen i neće poslije mene biti." (Izaija 43,10b; vidi 41,4; 44,6; 48,12). Smatra se da fraza "Alfa i Omega" ne izražava "samo vječnost već beskonačnost, neograničeni život koji sve obuhvaća a istovremena sve nadilazi".[33] Fraza "prvi i posljednji" se u Otkrivenju 1,17 i 2,8 odnosi na Krista.

''Svevladar.'' Grčka riječ *pantokratōr* (Svevladar) u grčkom Starom zavjetu uzeta je za "Boga nad Vojskama" ili "Gospoda nad Vojskama" (vidi Hoš 12,6; Amos 9,5). Devet puta u Otkrivenju (1,8; 4,8; 11,17; 15,3; 16,7.14; 19,6.15; 21,22) ona govori o Božjoj nadmoćnosti; nju je najbolje definirati usklikom: "Aleluja! Zakraljeva Gospod, Bog naš Svevladar!' (19,6)

Tumačenje

1,7. Nakon što je opisao tko je Isus i što je učinio, Ivan pozornost svojih čitatelja usmjerava na ono što će Isus učiniti: ***Gle, dolazi s oblacima i gledat će*** **ga svako oko, svi koji su ga** ***proboli.*** Ova svečana izjava naviješta temu Otkrivenja. Doslovni i osobni Kristov povratak na ovu zemlju je događaj prema kojemu se u ovoj knjizi kreće sve ostalo. Njegov će dolazak obilježiti kraj povijesti ovog svijeta i početak vječnog kraljevstva. U stvaranju dojmljive slike drugog dolaska, Ivan povezuje prikaz onoga koji je "kao Sin čovječji", koji u Danielu 7,13 dolazi na oblacima nebeskim, s proročkim prikazom vremena svršetka u Zahariji 12,10-14 gdje stanovnici Jeruzalema gledaju onoga koga su proboli i oplakuju ga. Onda povezuje oba

ulomka s Isusovom proročkom raspravom na Maslinskoj gori: "I tada će se pojaviti znak Sina Čovječjega na nebu. I tada će proplakati sva plemena zemlje. I ugledat će Sina Čovječjega gdje dolazi na oblacima nebeskim s velikom moći i slavom." (Mt 24,30)

Fraza "Gle, dolazi" odnosi se na budući događaj kao da je sadašnja stvarnost. I na drugim mjestima u Otkrivenju drugi dolazak je spomenut u sadašnjem vremenu – "dolazim" (vidi Otk 2,16; 3,11; 22,7.12.20) – kao da se već zbiva, a ne da je budućnost: "Doći ću." To ukazuje na sigurnost drugog dolaska i njegovu neposrednost. Sigurnost Isusova povratka je potvrđena riječima: "Da! Amen." U grčkome je *nai* i *amēn*. (*Nai* je grčka, a *amēn* hebrejska riječ za potvrđivanje.) U kombinaciji ove dvije riječi daju naglašenu potvrdu: "Da, zaista." Sličnu misao nalazimo na kraju knjige: "'Da, dolazim ubrzo!' Amen! Dođi, Gospodine Isuse!" (22,20)

Završni ulomak prologa je potvrda vječno postojećeg Boga, Jahve. **Ja sam Alfa i Omega, govori Gospodin Bog.** On je, kako bismo rekli, od A do Ž. On je **onaj koji jest i koji bijaše i koji dolazi, Svevladar.** Gledano iz biblijske perspektive povijest ovog svijeta ima značajan početak i kraj zahvaljujući Kristu. Drugi dolazak je u stvari dolazak Boga koji djeluje. On je djelovao u prošlosti, sada je prisutan i uvijek će biti. Obećanje je toliko jako i pouzdano koliko onaj koji ga daje. Ovdje ga daje vječni i sveprisutni Bog. Kraj povijesti ovog svijeta neće doći "postupnim procesom" degradacije ili razvitka, već dolaskom Krista u slavi i veličanstvu.[34] A ovo proročanstvo će se ispuniti u skladu s njegovim vječnom naravi i planovima. Cilj knjige Otkrivenje nije prvenstveno da nas obavijesti o budućnosti već da predstavi vječnog i silnog Boga koji drži budućnost. Ona je tijekom povijesti uvjeravala kršćane da bez obzira što budućnost donosi, vječno postojeći Bog Svevladar sve nadzire. On zna što donosi budućnost i upravlja tijekom povijesti. I On je izvor otkrivenja Isusa Krista.

Osvrt na Otkrivenje 1,1-8

Razmatrajući ovih nekoliko redaka primijetili smo nekoliko stvari koje su, čini se, posebno važne za tumačenje poruka Otkrivenja. Prije svega, Ivan od samog početka jasno pokazuje da se Otkrivenje bavi dvjema dominantnim temama. Prva je Isus Krist – tko je On i što čini za svoj narod. Krist je očito u primarnoj žiži knjige. On je Alfa i Omega, prva i posljednja od svih poruka knjige. Druga dominirajuća tema je "ono što se ima dogoditi ubrzo", naime, Kristov dolazak, zajedno s posljednjim događajima u povijesti ovog svijeta. Drugi dolazak je događaj prema kojem se kreće sve u toj knjizi.

Svako tumačenje koje Apokalipsu čini samo otkrivenjem svršetka promašilo je prvenstveni cilj knjige. Ivan nam jasno kaže da je njegova knjiga otkrivenje Isusa Krista. Tema vremena svršetka ima značenje samo u svjetlosti onoga što se već odigralo na križu. Dok nastavljamo obrađivati knjigu i pokušavamo razumjeti njezine neobične slike i prizore, moramo držati na umu da ova knjiga počinje onim koji je umro na križu i koji je sada uskrsli Gospodin na prijestolju svemira na nebu. Krist iz Otkrivenja sve nadzire. Opis događaja vremena posljetka u Otkrivenju može biti dosta izazovan. Ali isti Krist koji je umro na križu dao je svome narodu obećanje koje još uvijek čvrsto stoji: "Ne boj se. Dolazim uskoro."

Prolog također pokazuje da je Otkrivenje pismo napisano proročko-apokaliptičkim stilom. Ovdje moramo naglasiti najmanje dvije važne činjenice. Kao Pavlova pisma i Apokalipsa je izvorno poslana kršćanskim zajednicama u Maloj Aziji. Ona se bavila stvarnim životnim situacijama i problemima. Premda iznesene slikovitim jezikom, njene poruke su kršćani prvog stoljeća uglavnom razumjeli. Da bismo razabrali značenje tih izraza i slika, moramo prvo odrediti kako su čitatelji u tim kršćanskim zajednicama u Maloj Aziji razumjeli ove slikovite prikaze.

Osim što je pismo, Otkrivenje je također proročka knjiga. Premda je izvorno poslana crkvama u prvom stoljeću, njene poruke su namijenjene kršćanima u svim vremenima. Zbog toga Otkrivenje danas još uvijek govori nama kao što je govorilo kršćanima u Ivanovo doba. Otkrivenje obuhvaća povijest ovog svijeta od križa do Kristovog drugog dolaska s jasnom usmjerenošću na vrijeme svršetka. Njegova vijest je da Bog vodi računa o budućnosti koju nam je otkrio preko svojih slugu proroka. Proročka riječ nije dana da bi zadovoljila nečiju znatiželju o budućnosti već da potakne Božji narod da danas živi ispravnim životom.[35] U ovoj knjizi ima nečega što je vezano uz budućnost, što možda nikad nećemo moći potpuno razumjeti dok se ne ostvari. Prije svog odlaska Isus je upozorio svoje učenike: "Kazao sam vam to sada, prije negoli se dogodi, da vjerujete kad se dogodi." (Iv 14,29; vidi 13,19) Cilj Otkrivenja je da nas pripremi za razumijevanje Božjeg plana za nas kako se zemlja približava kraju. Umjesto da je otkrivenje o svršetku vremena, ova knjiga je otkrivenje Krista s njegovim narodom u vrijeme svršetka.

Na kraju, prolog pruža osnovnu strukturu Otkrivenja. Uvod prologa (1,1-3) nam kaže da je sadržaj Otkrivenja dospio do Crkve preko lanca prijenosnika od Boga do Isusa Krista, koji otkrivenje preko svog anđela prenosi Ivanu. Ivan zapisuje Božju riječ i Isusovo svjedočanstvo

pa ga prenosi Crkvi u obliku proročke knjige. Tako ovdje vidimo odvijanje procesa u tri dijela:

a. Isus prima otkrivenje od Boga,

b. Isus šalje svog anđela koji otkrivenje prenosi Ivanu, a

c. Ivan ono što je vidio u viđenju prenosi crkvama kao riječ proroštva.

Ovaj prijenos otkrivenja naći ćemo i kasnije u knjizi. Prvo, u petom poglavlju vidimo da Isus prima otkrivenje od Boga Oca u obliku zapečaćene knjige. Zatim u desetom poglavlju silni anđeo daje Ivanu sada otvorenu knjigu. Nakon primanja te knjige Ivanu je naloženo da njezinu vijest prenese narodu kao riječ proroštva (10,11). Budući da Otkrivenje 12,1 započinje potpuno novi dio, čini se da Otkrivenje 12–22,5 opisuje sadržaj zapečaćene knjige.

Ovaj lanac prenošenja znakovito pokazuje da poruke u Otkrivenju nisu potekle od Ivana. Petar je upozorio svoje čitatelje: "Ponajprije znajte ovo: nijedno se proroštvo Pisma ne može tumačiti samovoljno … nego su Duhom Svetim poneseni ljudi od Boga govorili." (2 Pt 1,20.21) Poruke Otkrivenja potekle su s neba od Isusa. Prenesene su Ivanu pomoći viđenja u slikovitim prikazima. Ivan je napisao ono što je vidio i poslao Božjem narodu kao riječ proroštva. Dužnost je Božjeg naroda da obrati pozornost na riječ proroštva kao na "svjetiljku što svijetli na mrklu mjestu – dok Dan ne osvane i Danica se ne pomoli u srcima vašim" (2 Pt 1,19). Upravo je to Isus rekao: "I evo, dolazim ubrzo! Blago onomu koji čuva riječi proroštva ove knjige!" (Otk 22,7)

Izvori

[1] Tenney, 28.
[2] Swete, 2.
[3] F. J. A. Hort, Apocalypse of St. John (London, Macmillan, 1908), 6; Aune, *Revelation 1–5*, 15.
[4] Aune, *Revelation 1–5*.
[5] Strand pokušava, po meni bezuspješno, pokazati da su "riječ Božja i svjedočanstvo Isusa Krista" Stari i Novi zavjet ("The Two Witnesses of Rev 11,3-12", *Andrews University Seminary Studies* 19.2 [1981], 127-135).
[6] Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 160.
[7] Donald A. Hagner, *Matthew 1–13*, Word Biblical Commentary 33a (Dallas, TX., Word Books, 1993), 91.
[8] William H. Shea, "The Covenantal Form of the Letters to the Seven Churches", *Andrews University Seminary Studies* 21 (1983), 74.
[9] Kenneth A. Strand, "The Seven Heads: Do They Represent Roman Emperors?" u *Symposium on Revelation – Book 2*, Daniel and Revelation Committee Series 7 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 206.
[10] Roloff, 19.
[11] Isto.
[12] Paulien, The Bible Explorer, 2,1.
[13] Fiorenza, *Revelation*, 40.
[14] Isto.
[15] Vidi Barclay, *The Revelation of John*, 1,26.27.
[16] Philip E. Hughes, *The Book of Revelation* (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1990), 17.
[17] Roloff, 23.

[18] Vidi Martin McNamara, *The New Testament and the Palestinian Targum to the Pentateuch* (Rim, Potifical Biblical Institute, 1966), 101-105; od nedavno Aune tvrdi da je trostruko božansko ime posuđeno iz helenističkih izvora (*Revelation 1–5*, 30-31), što McNamara pobija u gorespomenutoj knjizi (vidi Aunove primjedbe na to gledište: *Revelation 1–5*, 32.33).
[19] Aune, *Revelation 17–22*, 939.940.
[20] Vidi Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 162-166.
[21] Swete, 6.
[22] Walter Bauer, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*, 2. izdanje (Chicago, University of Chicago Press, 1979), 494.
[23] Robert L. Thomas, *Revelation 1–7: An Exegetical Commentary* (Chicago, Moody Press, 1992), 71.
[24] Barclay, *The Revelation of John*, 1,29.
[25] *The Canon Muratory* 57-59 (Wilhelm Schneemelcher, urednik. *New Testament Apocypha*, 2. izdanje [Luisville, KY., Westminster, 1991], 1,36). Za ovaj tekst dugujem Barclayu (isto, 1,29).
[26] Mounce, 68.
[27] Metzger, *Breaking the Code: Understanding the Book of Revelation* (Nashville, TN., Abingdon, 1993), 23.
[28] Barclay, *The Revelation of John*, 1,40.
[29] Isto, 34.
[30] Beale, 192.
[31] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,172.
[32] Jon Paulien, The Bible Explorer, Audiocassette Series (Harrisburg, PA., TAG 1996), 2,1.
[33] Swete, 11.
[34] Herman Hoeksema, *Behold, He Cometh* (Grand Rapids, MI., Reformed Free Publishing Association, 1969), 27.
[35] Paulien, The Bible Explorer, 2,1.

PORUKE UPUĆENE SEDMERIM CRKVAMA (1,9–3,22)

Isus među svijećnjacima (1,9-20)

Ivan na Patmosu (1,9-11)

Viđenje proslavljenog Krista (1,12-20)

Kristove poruke crkvama (2–3,22)

Kristova poruka crkvi u Efezu (2,1-7)

Kristova poruka crkvi u Smirni (2,8-11)

Kristova poruka crkvi u Pergamu (2,12-17)

Kristova poruka crkvi u Tijatiri (2,118-29)

Kristova poruka crkvi u Sardu (3,1-6)

Kristova poruka crkvi u Filadelfiji (3,7-13)

Kristova poruka crkvi u Laodiceji (3,14-22)

"Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!"

PREGLED OTKRIVENJE 1,9–3,22

S Otkrivenjem 1,9 počinje prvi glavni dio knjige, naime poruke upućene sedmerim crkvama. Ovaj dio se jasno dijeli na dva različita dijela: viđenje proslavljenog Krista (1,12-20) i sedam poruka upućenih crkvama (2–3,22).

Nakon ohrabrujućih riječi – "Ne boj se! Ja sam Prvi i Posljednji, i Živi! Mrtav bijah, a evo živim u vijeke vjekova te imam ključe Smrti, i Podzemlja." (1,17.18) – uzvišeni Krist naložio je Ivanu da napiše ono što mu je otkriveno i da to prenese crkvama (1,19.20; vidi 1,11). Čini se da sedam poruka nije trebalo poslati "odvojeno" crkvama.[1] Ona su bila sastavljena kao jedna poruka i kao takva je trebala biti poslana s knjigom Otkrivenje svim sedmerim crkvama zajedno (vidi 1,11). Poruka upućena "pojedinoj crkvi očito je bila namijenjena ostalim šest" (vidi posebno 2,23).[2] Zato je, prije nego što u detalje analiziramo sadržaj svake poruke, potrebno raspravljati o poruci kao cjelini.

Poredak sedam poruka

Odmah na početku treba reći da su crkve kojima je bilo upućeno sedam poruka navedene određenim zemljopisnim redoslijedom. Gradovi u kojima je bilo osnovano ovih sedam crkava (vidi 1,11) nalazili su se na glavnim rimskim cestama koje su ih povezivale u razmaku od četrdeset do šezdeset pet kilometara i tako tvorile krug.[3] Putnik koji bi posjetio ove gradove krenuo bi u polukrugu s polazištem u Efezu, gradu najbližem Patmosu, u smjeru kretanja kazaljke na satu prema sjeveru do Smirne i Pergama, a zatim jugoistočno do Tijatire, Sarda, Filadelfije i, na kraju, Laodiceje. Moguće je da su poruke crkvama bila prenošene tim putem. "Poruke upućene u ovih sedam gradova lako bi doprle u okolna područja, a budući da je svaka morala biti napisana rukom, trebalo ju je poslati tamo gdje će najlakše doprijeti do najveće broja ljudi."[4]

Čini se da je redoslijed sedam crkava i odraz izgleda sedmokrakog svijećnjaka. Svaki žižak na jednoj strani svijećnjaka odgovara njegovoj paraleli na suprotnoj strani. Čini se da i sedam poruka djeluju na potpuno isti način. Prva i posljednja, Efezu i Laodiceji, svakako su paralelne; obje crkve su u velikoj opasnosti zbog nedostatka ljubavi i legalizma. Druga i šesta, Smirna i Filadelfija, pohvaljuje crkvu za vjernost; njima nije upućen ukor i objema se protive oni "koji se nazivaju Židovima" (2,9; 3,9). Treća i peta poruka, Pergamu i Sardu, paralele su u otpadu; o njima se ne može reći puno dobra. Četvrta poruka, upućeno srednjoj crkvi u nizu, Tijatiri, potpuno je drukčije. Ta je podijeljena crkva i njezino je pismo od svih najduže. U ovakvim paralelnim strukturama razumijevanje jedne strane paralele pomaže nam da razumijemo drugu stranu.

Oblik sedam poruka

"Harmonija poruka sedmerim crkvama", tabela na kraju ovog poglavlja komentara (vidi str. 84), osvjetljava strukturu sedam poruka. Svaka ima zajednički šesterostruki oblik s manjim razlikama od drugih poruka. Uspoređivanjem sličnih elemenata u svim porukama možemo steći bolji uvid u značenje njihovog sadržaja.

Prvo, svaka poruka počinje adresom: "Anđelu Crkve u _____ napiši." Svaka je crkva imenovana; Krist oslovljava crkve pojedinačno.

Drugo, poruka upućeno svakoj crkvi počinje frazom **"Ovo govori"** koja je slična frazi "ovako govori Jahve Gospod" u starozavjetnim proročkim izjavama. Ovdje očito govori Krist.

Kad On govori, crkva treba slušati i poslušati. Frazi "Ovo govori" slijedi kratak **opis Isusa Krista** kao pošiljaoca poruke. Krist se predstavlja nekim svojim karakteristikama iz velikog viđenja nekoga koji "kao Sin Čovječji" hoda "posred svijećnjaka" (vidi 2,1) u Otkrivenju 1,9–20. Uzete karakteristike odgovarale su i bile posebno prikladne situaciji u svakoj mjesnoj crkvi i specifičnom problemu ili problemima s kojima se svaka suočavala.

Treće, opisu je slijedila **Isusova pohvala crkve**. Ovaj dio počinje frazom: "Znam." Pet od sedam crkava Isus oslovljava riječima: "Znam tvoja djela", dok je u porukama Smirni i Pergamu rekao: "Znam tvoju nevolju", odnosno "Znam gdje prebivaš." Do ove razlike dolazi zbog posebnih okolnosti u ovim dvjema crkvama.

Krist prvo analizira duhovno stanje svake crkve. On tvrdi da ih jako dobro poznaje. Svojim "prodornim pogledom" otkriva "pravu situaciju svake crkve i ponekad preokreće ocjenu koju crkva daje o sebi".[5] On zna svaku crkvu ponaosob jer se kreće usred njih. Ako crkve žele znati kako da žive i kako da se mijenjaju, one trebaju slušati ono što im Krist govori. Krist prvo pohvaljuje crkvu riječima hvale za njene dobre osobine, s izuzetkom Sarda i Laodiceje kod kojih nema što pohvaliti. Zatim slijede riječi kritike zbog nedostatka u crkvi. Izuzetak su Smirna i Filadelfija; one nemaju ništa za što bi ih trebalo ukoriti. Čak ih ne poziva na pokajanje.

Četvrto, pohvali slijede riječi savjeta. Nakon analize duhovnog stanja svake crkve Krist je savjetuje da promijeni svoje stanje. Ili je poziva da se pokaže i promijeni svoje putove ili je hrabri da ostane vjerna i poslušna.

Peto, svaku crkvu poslije toga poziva **da posluša što Duh govori crkvama**. "Tko ima uho, nek posluša" podsjeća na riječi kojima Krist završava svoja kazivanja u Evanđeljima (na primjer, Mt 11,15; 13,9.43; Mk 4,9.23; Lk 8,8; 14,35). Ova fraza ukazuje na veći broj slušatelja nego samo jedne crkve. Krist govori preko Svetog Duha (vidi Iv 16,13). Ono što kaže ovim sedmerim mjenim crkvama u prvom stoljeću ono je što Sveti Duh kaže sveopćoj Crkvi i pojedinim kršćanima na svakom mjestu i u svako doba.

Šesto, svaka poruka završava **obećanjem pobjedniku**. (U posljednje četiri peti i šesti element su dani obrnutim redoslijedom.) Kršćani su pozvani da žive životom pobjede i odanosti Kristu. Alan Johnson primjećuje da obećanja dana pobjednicima podsjećaju na Postanak 2. i

3. poglavlje, odnosno da kažu kako je Krist ponovno vratio ono što je Adam izgubio u Edenu.[6] Ispunjenje ovih obećanja opisano je u posljednja dva poglavlja knjige (Otk 21. i 22. poglavlje).

Što se tiče uzorka strukture sedam poruka u drugom i trećem poglavlju, postoje dva različita prijedloga. S jedne strane William H. Shea smatra da oblik poruka slijedi formulaciju Saveza. Drevni ugovori o savezu sastojali su se od pet standardnih elemenata: (1) preambule, (2) prologa, (3) odredaba ili zahtjeva, (4) blagoslova i prokletstava, te (5) svjedoka. Primjenjujući ove elemente na sadržaj svake od sedam poruka crkvama, Shea zapaža u svakom slučaju njihovu prisutnost: (1) preambula predstavlja Krista frazom: ""Ovo govori Onaj koji…", kojoj slijedi titula; (2) prolog govori o ranijim odnosima izrazima kao što su "Znam tvoja djela"; (3) odredbe počinju zapovjednim načinom "pokaj se", kojemu slijede druge upute; (4) blagoslovi se sastoje od izjave o nagradi kao što su "Pobjedniku…", dok se prijetnje prokletstvima javljaju neredovito; i (5) Duh je svjedok kojeg crkve trebaju slušati. Tako Shea zaključuje da sedam poruka funkcioniraju kao izjave o obnovi saveza sa svakom od sedam crkvi.[7]

S druge strane David Aune slijedi neke druge pisce prijedlogom o utjecaju kraljevskih i carskih proglasa na oblik sedam poruka: (1) *praescriptio* (uvod); (2) središnji dio i (3) zaključak.[8] Aune drži da sedam poruka slijede ovu trostruku strukturu: (1) uvod; (2) središnji dio koji počinje sa "znam" i (3) dvostrukim zaključkom koji sadrži poziv na budnost i izjavu o pobjedi. On osim toga smatra da formula "Ovo govori", koja je osnovna karakteristika kraljevskih i carskih dekreta, a koju su rimski magistrati i carevi preuzeli od perzijskih kraljeva, klasificira sedam poruka kao edikte (koji su bili formalni i javni), a ne kao pisma (koja su neformalna i privatna). Uporabom oblika kraljevsko-carskog edikta Ivan prikazuje uzvišenog Krista kao kralja koji se obraća svojim podanicima, u suprotnosti "rimskom imperatoru koji je tek blijeda i dijabolična imitacija Boga. U svojoj ulozi kao vječni vladar i kralj kraljeva, Isus objavljuje svečane i autoritativne proglase koji odgovaraju njegovom položaju."[9]

Ova dva prijedloga ne trebamo smatrati međusobno isključivima već prije međuovisnima i dopunjavajućima. Oni služe kao primjer kako Otkrivenje kao cjelina odražava široku lepezu pozadinskih motiva. Dok ideja da se radi o formulaciji koja se koristi pri sklapanju saveza ukazuje na element i karakter saveza u prvom glavnom dijelu Otkrivenja, gledište o

kraljevsko-carskom ediktu pokazuje kako se oblik sedam poruka u Otkrivenju 2. i 3. poglavlju mogao djelotvorno obraćati kršćanima u prvom stoljeću u Maloj Aziji.

Tumačenje sedam poruka

Pitanje kako treba razumjeti i tumačiti sedam poruka crkvama od goleme je važnosti i zaslužuje ozbiljno razmatranje. Samo Otkrivenje jasno pokazuje da je sadržaj sedam poruka odraz određenog vremena i mjesta na koje se odnosi. Pa ipak, prema 1,19 sadržaj Otkrivenja povezan je s onim "što jest i što se ima dogoditi poslije". U 4,1 Ivanu je rečeno da su viđenja koja će vidjeti ono "što se ima dogoditi nakon ovoga" (u grčkom su rabljene iste riječi). Usporedimo li oba teksta, primijetit ćemo da je riječ o porukama sedmerim crkvama (Otk 2. i 3. poglavlje).

Kao što smo već spomenuli, sedam poruka vjerojatno nije poslano odvoje na sedam crkava, već su poslane svim sedmerim crkvama zajedno s čitavom knjigom Otkrivenje (vidi 1,11). Zaključni dio poruke "crkvama" pokazuje da je "vijest svakoj crkvi istodobno vijest svim crkvama".[10]

Sedam pisama naslovljeno je na sedam stvarnih crkvi u rimskoj provinciji Aziji (1,11); svaka poruka imenuje grad u kojem se određena crkva nalazi. Poruka je odraz trenutne situacija i prilika u crkvi kojoj je upućeno, zajedno s određenom povijesnom situacijom u gradu u kojem je bila smještena.[11] Krist posjećuje svaku crkvu da je pripremi za dolazeću krizu. On navodi određene i stvarne probleme, potrebe i okolnosti. Ako želimo razumjeti ove poruke i ispravno i razumljivo ih protumačiti, moramo ih čitati prvenstveno držeći na umu njihovo izvorno povijesno okružje.

Sedam crkava u Otkrivenju izabrano je da predstavljaju veći broj crkvi u provinciji Aziji u to vrijeme, uključujući Kolose, Hierapolis i Troju (Kol 1,2; 4,13; Dj 20,5; 2 Kor 2,12) te Milet (Dj 20,17). Broj "sedam" ovdje treba uzeti kao simbol punine i cjelovitosti. Dok su poruke izvorno upućena sedmerim crkvama, one su namijenjene i svim crkvama u provinciji Aziji, a vjerojatno i čitavoj kršćanskoj crkvi tijekom čitave povijesti.[12] Kako to ističe Merrill C. Tenney, smještanje crkvi u krug daje slutiti da "one mogu predstavljati čitav krug kršćanske vjere i kršćanskog napretka kako se očitovao putem vidljive crkve u svim vremenima".[13] Premda je sedam poruka prvenstveno bilo upućeno određenim crkvama u Ivanovo doba, one nadizlaze ograničenosti vremena i mjesta. One govore svim kršćanima u svakom naraštaju i

njihov sadržaj ima dublji smisao za sve koji ih čitaju. Činjenica što svaka poruka završava izričitim pozivom svakome tko želi čuti da posluša "što Duh govori crkvama", pokazuje da je sedam poruka bilo namijenjeno širem slušateljstvu a ne samo mjesnoj zajednici. Zahvaljujući stalnoj prisutnosti Svetog Duha, poruke poslane sedmerim crkvama važne su za Božji narod svih vremena i na svim mjestima. One se obraćaju različitim ljudima u njihovim različitim životnim prilikama i potrebama: onima koji su progonjeni kao crkva u Smirni, vjernim svjedocima kao onima u Filadelfiji, duhovno mrtvim kršćanima kao onima u Sardu ili mlakim kršćanima kao onima u Laodiceji. Premda sedam poruka moramo čitati nastojeći da razumijemo što su one značile onim sedmerim kršćanskim zajednicama u Aziji u njihovo vrijeme i u njihovom mjestu, njihov sadržaj možemo primijeniti na različite prilike u različitim crkvama i na svakog pojedinog kršćanina svuda koji je voljan slušati.

Međutim, Otkrivenje tvrdi da je proroštvo (1,3; 22,7.10.18.19) i zato mu moramo pristupiti kao proroštvu. Pošto je proroštvo pretkazivanje i kazivanje, proročka vijest upućena narodu u njegovo vrijeme istovremeno nadilazi to njegovo vrijeme. Kod sedam poruka crkvama u Otkrivenju 2. i 3. poglavlju, premda prvenstveno namijenjenim slušateljima u prvom stoljeću, lako je vidjeti da imaju posebno značenje za budućnost gledano iz Ivanove perspektive. "Sedam crkava daju primjere onoga što može poći po zlu u svakoj crkvi."[14]

Neki tumači razumiju da su sedam poruka u Otkrivenju 2. i 3. poglavlju proročanstva o sedam uzastopnih razdoblja kršćanske povijesti od Ivanovog vremena do Kristovog drugog dolaska. Prema takvom tumačenju Efez predstavlja crkvu prvog stoljeća u kršćanskoj eri, Smirna razdoblje progonstva u drugom i trećem stoljeću, Pergam crkvu kompromisa u četvrtom i petom stoljeću, Tijatira crkvu u srednjem vijeku, Sard razdoblje Reformacije i postreformacije od petnaestog do osamnaestog stoljeća, Filadelfija crkvu misionarskog pokreta krajem osamnaestog i u devetnaestom stoljeću, a Laodiceja crkvu vremena svršetka.

Međutim, jedno se čini jasnim: kontekst ne pokazuje da je sedam crkava trebalo biti proročka skica povijesti kršćanske crkve (kao na primjer, u Danielu 2. poglavlju). Ali nekoliko stvari pokazuje da poruke sedmerim crkvama u Otkrivenju 2. i 3. poglavlju imaju mnogo šire značenje za kršćane tijekom povijesti.

Posebno je zanimljivo zapaziti redoslijed crkvi. Neki veliki crkveni povjesničari kao Philip Schaff, skiciraju povijest kršćanske crkve u sedam glavnih razdoblja: (1) apostolsko

razdoblje; (2) razdoblje nevolje i progonstva crkve; (3) razdoblje kompromisa i ujedinjenja crkve i države; (4) srednjovjekovno razdoblje; (5) razdoblje Reformacije; (6) razdoblje protestantske ortodoksnosti kad dokrina postaje važnijom od prakse i (7) razdoblje nevjerstva i misije po čitavom svijetu.[15] Posebno je zanimljivo što se sedam poruka iz Otkrivenja mogu primjeniti na karakter sedam razdoblja crkve kako ih je prikazao Schaff, premda se svih sedam poruka ne mogu jednako primijeniti u svakom razdoblju crkvene povijesti.[16] Pa ipak se čini da sedam crkava nekako prikazuju crkvenu povijest kršćanstva i sasvim je moguće vidjeti kako napredovanje od Efeza do Laodiceje pokriva glavna razdoblja kršćanske crkve. Sedam poruka iz Otkrivenja 2. i 3. poglavlja mogu isto tako biti poruke koje je Bog uputio svom narodu u različitim trenucima povijesti, ukazujući na njihove posebne okolnosti i potrebe.

Jon Paulien je zamijetio paralele između jezika u pismu crkvi u Laodiceji (Otk 3,17.18) i posljednjeg upozorenja Božjem narodu za vrijeme harmagedonske bitke: "Blažen onaj koji bdije i čuva haljine svoje da ne ide gol te mu se ne vidi sramota!" (Otk 16,15) Ključne riječi u oba teksta su "haljine", "gol" i "sramota". Ivan se služi ovim jezikom u poruci crkvi u Laodiceji da uputi posljednju opomenu Božjem narodu u vrijeme svršetka. Ovo daje slutiti da je Laodiceja, posljednja u redoslijedu sedam crkava, povezana s crkvom u posljednjem razdoblju povijesti ovog svijeta. Paulien vjeruj da ovaj dodatni dokaz potkrepljuje gledište da poruke upućene sedmerim mjesnim zajednicama u provinciji Aziji imaju dublju nakanu.[17]
Recimo u sažetku da Ivan nikad ne pokazuje da su sedam poruka crkvama trebale biti uzastopna proročanstva povijesti kršćanske crkve. Međutim, navedeni dokazi pokazuju da sedam poruka nije ograničeno samo na povijesni trenutak u vremenu, već da se odnose na cijelu Crkvu u bilo koje vrijeme i na bilo kojem mjestu. Zato bi bilo prikladno čitati sedam poruka iz Otkrivenja 2. i 3. poglavlja u posljednjoj fazi tumačenja kao Kristovu ocjenu kršćanske crkve tijekom povijesti.

Herman Hoeksema kaže: "Smatrajući, dakle, da ovih sedam crkvi predstavlja čitavu crkvu kakva jest u svijetu u bilo kojem povijesnom razdoblju, i odbacujući gledište da svaka od njih predstavlja ograničeno razdoblje u povijesti crkve u novoj eri, mi ipak vjerujemo da je u općem načinu redoslijeda kojim je ovih sedam crkvi oslovljeno, prikazan trend koji će crkva u svijetu slijediti."[18]

Čini se da je važno držati na umu da sedam poruka ima značenje za mjesnu i univerzalnu crkvu kao i za pojedince kršćane svuda i u svako vrijeme u povijesti crkve. One su namijenjene svakome "tko ima uho", tko je spreman i voljan slušati.

Krajnje bilješke

[1] W. M. Ramsay, *The Letters to the Seven Churches*, 2. izdanje (Peabody, MA., Hendrickson, 1994), 143.
[2] Johnson, 431.
[3] Ramsay, 134.
[4] Barclay, *The Revelation of John*, 1,28.
[5] M. Eugene Boring, *Revelation*, Interpretation: A Bible Commentary for Teaching and Preaching (Louisville, KY., John Knox Press, 1989), 89.
[6] Johnson, 432.
[7] Shea, "The Covenent Form of the Letters to the Seven Churches", 71-84.
[8] Aune, "The Form and Function of the Proclamations to the Seven Churches", 182-204; isto, *Revelation 1–5*, 126-129.
[9] Aune, *Revelation 1–5*, 129.
[10] Metzger, *Breaking the Code*, 46.
[11] Boring, *Revelation*, 85.
[12] Leon Morris, *The Book of Revelation*, 2. izdanje, Tyndale New Testament Commentaries (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1987), 58.
[13] Tenney, 50.
[14] Isto.
[15] Philip Schaff, *History of the Christian Church*, 3. izdanje (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1910), 13-20.
[16] Hoeksema, 49.
[17] Paulien, The Bible Explorer, 2.3.
[18] Hoeksema, 49.

Harmonija sedam crkava

	Efez (2,1-7)	**Smirna (2,8-11)**
Adresa	Anđelu Crkve u Efezu napiši:	I anđelu Crkve u Smirni napiši:
Opis Krista	Ovo govori Onaj koji drži sedam zvijezda u desnici, Onaj koji stupa posred sedam zlatnih svijećnjaka:	Ovo govori Prvi i Posljednji, Onaj koji bijaše mrtav i oživje:
Kristova pohvala crkvi: ''Znam''	Znam tvoja djela, tvoj trud i postojanost tvoju i da ne možeš podnijeti opakih. Iskušao si one koji se prave apostolima, a nisu, i otkrio si da su lažljivci. Postojan si, podnio si za ime moje i nisi smalaksao. Ali imam protiv tebe: prvu si ljubav svoju ostavio.	Znam tvoju nevolju i siromaštvo – ali ti si bogat! – i pogrde od onih koji se nazivaju Židovima, a nisu, nego su sinagoga Sotonina.
Opomena	Spomeni se dakle odakle si pao, obrati se i čini prva djela. Inače dolazim k tebi i – uklonit ću tvoj svijećnjak s mjesta njegova ako se ne obratiš. Ali ovo imaš: mrziš nikolaitska djela koja i ja mrzim.	Ne boj se onoga što ti je trpjeti! Evo, Sotona, će neke od vas baciti u tamnicu da budete *iskušani.* Bit ćete u nevolji *deset dana.* Budi vjeran do smrti i dat ću ti vijenac života.
Poziv na slušanje Duha	Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!	Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!
Obećanje pobjedniku	Pobjedniku ću dati jesti od stabla života koje je u raju Božjem.	Pobjedniku neće nauditi druga smrt.

Harmonija sedam crkava, nastavak

Pergam (2,12-17)	**Tijatira (2,18-29)**	**Sard (3,1-6)**
I anđelu Crkve u Pergamu napiši:	I anđelu Crkve u Tijatiri napiši:	I anđelu Crkve u Sardu napiši:
Ovo govori Onaj u koga je mač dvosjek, oštar:	Ovo govori Prvi i Posljednji, Onaj koji bijaše mrtav i oživje:	Ovo govori Onaj koji ima sedam duhova Božjih i sedam zvijezda:
Znam gdje prebivaš - ondje gdje je Sotonino prijestolje - a čvrsto se držiš moga imena te nisi zanijekao moje vjere ni u one dane kad je Antipa, moj svjedok, vjerni moj, ubijen kod vas – gdje Sotona prebiva. Ali imam nešto malo protiv tebe: imaš ondje nekih što drže nauk Bileama što pouči Balaka da stupicu stavi sinovima Izraelovim te blaguju od mesa žrtvovana idolima i bludu se podadu. Tako i ti imaš takvih koji drže nauk nikolaitski.	Znam tvoja djela: tvoju ljubav, i vjeru, i služenje, i postojanost - i tvoja posljednja djela obilatija od prvašnjih. Ali imam protiv tebe: puštaš ženu Jezabelu, koja se pravi proročicom, da uči i zavodi moje sluge te se bludu podaju i blaguju od mesa žrtvovana idolima. Dadoh joj vremena za obraćenje, ali ona neće da se obrati od bludnosti svoje. Evo, bacam je na postelju, a bludne drugare njene u veliku nevolju ako se ne odvrate od njezinih djela; i djecu ću joj smrću pobiti. I znat će sve crkve: Ja sam Onaj koji istražuje bubrege i srca – i dat ću vam svakomu po djelima.	Znam tvoja djela: imaš ime da živiš, a mrtav si. Budan budi i utvrdi ostatak koji tek što ne umre. Doista, ne nađoh da su ti djela pred Bogom mojim savršena.
Obrati se dakle! Inače dolazim ubrzo k tebi da ratujem s njima mačem usta svojih.	Vama pak velim – vama drugim u Tijatiri koji ne drže ovog nauka te ne upoznaše takozvanih dubina sotonskih: Ne stavljam na vas drugoga bremena nego – što imate, čvrsto držite dok ne dođem.	Spomeni se dakle: kako si primio Riječ i poslušao, tako je i čuvaj – i obrati se. Ne budeš li dakle budan, doći ću kao tat, a nećeš znati u koji ću čas doći na te. Ali imaš u Sardu nekolicinu imena što ne okaljaše svojih haljina; oni će hoditi sa mnom u bjelini jer su dostojni.
Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!	Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!	Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!
Pobjedniku ću dati mane sakrivene i bijel ću mu kamen dati, a na kamenu napisano *ime novo* koje nitko ne zna doli onaj koji ga prima.	Pobjedniku, onomu što do kraja bude vršio moja djela, dat ću vlast nad narodima (27) i vladat će njima palicom gvozdenom, kao posuđe glineno satirati ih – kao što i ja to primih od Oca svoga. I dat ću mu zvijezdu Danicu.	Tako će pobjednik biti odjeven u bijele haljine i neću izbrisati imena njegova iz knjige života i priznat ću ime njegovo pred Ocem svojim i anđelima njegovim.

Harmonija sedam crkava, nastavak

	Filadelfija 3,7-13	**Laodiceja (3,14-22)**
Adresa	I anđelu Crkve u Filadelfiji napiši:	I anđelu Crkve u Laodiceji napiši:
Opis Krista	Ovo govori Sveti, Istiniti, Onaj koji ima ključ Davidov i kad otvori, nitko neće zatvoriti; kad zatvori, nitko neće otvoriti:	Ovo govori Amen, Svjedok vjerni i istiniti, Početak Božjeg stvorenja:
Kristova pohvala crkvi: ''Znam''	Znam tvoja djela. Evo, otvorio sam pred tobom vrata kojih nitko zatvoriti ne može. Doista, malena je tvoja snaga, a očuvao si moju riječ i nisi zatajio mog imena. Evo, dovest ću neke iz sinagoge Sotonine – koji sebe zovu Židovi, a nisu, nego lažu - evo, prisilit ću ih da dođu da ti se do nogu poklone te upoznaju da te ja ljubim. Budući da si očuvao moju riječ o postojanosti, i ja ću očuvati tebe od časa kušnje koji ima doći na sav svijet da se iskušaju svi pozemljari.	Znam tvoja djela: nisi ni studen ni vruć. O da si studen ili vruć! Ali jer si mlak, ni vruć ni studen, povratit ću te iz usta. Govoriš: 'Bogat sam, obogatih se, ništa mi ne treba!' A ne znaš da si nevolja i bijeda, i ubog, i slijep, i gol.
Opomena	Dolazim ubrzo. Čvrsto drži što imaš da ti nitko ne ugrabi vijenca.	Savjetujem ti: kupi od mene zlata u vatri žežena da se obogatiš i bijele haljine da se odjeneš da se ne vidi tvoja sramotna golotinja; i pomasti da oči pomažeš i vidiš. Ja korim i odgajam one koje ljubim. Revan budi i obrati se! Evo, na vratima stojim i kucam; posluša li tko glas moj i otvori mi vrata, unići ću k njemu i večerati s njim i on sa mnom.
Poziv na slušanje Duha	Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!	Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!
Obećanje pobjedniku	Pobjednika ću postaviti stupom u hramu Boga moga i odande on više neće izići i napisat ću na njemu ime Boga svoga i ime grada Boga svoga, novog Jeruzalema koji siđe s neba od Boga mojega, i ime moje novo.	Pobjednika ću posjesti sa sobom na prijestolje svoje, kao što i ja, pobijedivši, sjedoh s Ocem svojim na prijestolje njegovo.

KOMENTAR
OTKRIVENJE 1,9–3,22

ISUS MEĐU SVIJEĆNJACIMA (1,9-20)

Uvodni dio poruke upućene sedmerim crkvama opisuje Ivanov susret s uskrslim i proslavljenim Kristom na otoku Patmosu (Otk 1,9–3,22) i kako mu je Krist naložio da sve što je vidio u viđenju napiše u Knjigu i prenese crkvama (1,11). Kako je već rečeno, uvodni dio sa sedam poruka crkvama očito se odnosi na cijelu knjigu Otkrivenje.

Ivan na Patmosu (1,9-11)

Ovaj dio opisuje okolnosti u kojima je Ivan primio viđenja Otkrivenja zajedno s nalogom da ono što je vidio napiše i prenese crkvama.

[9]Ja, Ivan, brat vaš i suzajedničar u nevolji, kraljevstvu i postojanosti, u Isusu: bijah na otoku zvanu Patmos radi riječi Božje i svjedočanstva Isusova. [10]Zanijeh se u duhu u dan Gospodnji i začuh iza sebe jak glas, kao glas trublje. [11]Govoraše: "Što vidiš, napiši u knjigu i pošalji sedmerim crkvama: U Efez, Smirnu, Pergam, Tijatiru, Sard, Filadelfiju, Laodiceju."

Bilješke

1,9. ***''Patmos.''*** Ovaj mali, stjenoviti i pusti otok u Egejskom moru (danas nazvan Patino) pripada Sporadima, otočju koje se nalazi oko 80 km jugozapadno od obale Male Azije. Otok ima površinu od oko 34 km^2. Bio je kaznionica, neka vrsta radnog logora, u koji su rimske vlasti slale prijestupnike (kao svojevremeno Goli otok u Hrvatskoj). Zbog djelotovornog svjedočenja o Kristu, Ivan je, prema predaji, prognan na Patmos za vrijeme vladavine cara Domicijana (81.–96. godine) i prisiljen raditi u kamenolomima. Kasnije ga je car Nerva oslobodio i dozvolio mu povratak u Efez.

''Radi riječi Božje i svjedočanstva Isusova.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,2.

1**,10.** ***''Dan Gospodnji.''*** Fraza "dan Gospodnji" (grčki *hē kuriakē hēmera*) pojavljuje je samo ovdje u cijeloj Bibliji. Postoji pet glavnih mišljenja o vjerojatnoći značenje ove fraze.

Prvo, većina komentatora smatra da ova fraza označava nedjelju, prvi dan tjedna.[1] Oni koji zastupaju ovo gledište tvrde da je frazom "dan Gospodnji" u kršćanskim spisima od početka

drugog stoljeća označena nedjelja zbog Isusova uskrsnuća na taj dan. Međutim, izvorni grčki za ove izvore ne podržava ovo gledište. Dva kršćanska djela iz početka drugog stoljeća, Didahe[2] i pismo Ignacija Antiohijskog Magnezijancima,[3] koja se smatraju najsnažnijim dokazom za to gledište, u biti ne koriste *kuriakē hēmera* ("dan Gospodnji") već *kata kuriakēn* ("prema Gospodnjem"). Interni dokazi ne pokazuju da se pod ovim izrazom mislilo na Gospodnji dan; fraza u stvari znači "Gospodnje učenje" ili "Gospodnje zapovijedi".[4]

Prvi uvjerljivi dokaz uporabe *kuriakē hēmera* ("dan Gospodnji") za nedjelju potječe iz kraja drugog stoljeća i nalazi se u apokrifnom djelu *Evanđelje po Petru*.[5] Prvi crkveni otac, koji je izrazom "dan Gospodnji" označio nedjelju, bio je Klement Aleksandrijski (oko 190. godine).[6] Budući da se dokumenti kao ovaj pojavljuju gotovo stoljeće nakon pisanja Otkrivenja, oni nisu prihvatljivi dokaz za razumijevanje fraze "dan Gospodnji" kao nedjelje u Otkrivenju. Naprotiv, može biti da su pisci uzeli ovu frazu iz Otkrivenja i primijenili je na nedjelju kao prvi dan tjedna. Novi zavjet dosljedno spominje nedjelju kao "prvi dan sedmice" (Mt 28,1; Mk 16,2; Lk 24,1; Iv 20,1.19; Dj 20,7; 1 Kor 16,2), a ne kao "dan Gospodnji".

Drugo, nekoliko znanstvenika misli da se "dan Gospodnji" odnosi na uskrsnu nedjelju, kao godišnji događaj, a ne na sedmičnu nedjelju.[7] Tvrde da je tog dana na godišnjicu uskrsnuća Ivan bio u Duhu da sretne uskrslog Krista. Dokazi iz spisa crkvenih otaca potvrđuju da se frazom "dan Gospodnji" označavala uskrsna nedjelja, posebno u Maloj Aziji gdje su kršćani slavili Uskrs kao uspomenu na Isusovo uskrsnuće.[8] Međutim, i ovaj je dokaz mnogo kasnijeg datuma (negdje u drugom stoljeću) paga se ne može uzeti kao dokaz mnogo ranije uporabe ove fraze iz knjige Otkrivenje.[9]

Treće, neki pisci misle da ova fraza označava Imperatorov dan.[10] Adolf Deissman pokazuje da je riječ *kuriakos* bila uobičajena u prvom stoljeću, označavajući ono što je pripadalo rimskom caru koji je usvojio titulu *kurios* ("gospodar").[11] Premda natpisi potvrđuju da su Egipat i Mala Azija imali dan pozna kao Sebaste, posvećen rimskom caru,[12] teško je vidjeti vezu između fraze "dan Gospodnji" i fraze "dan Sebaste". Prije svega obje su potpuno različite; nije otkriven nikakav uvjerljiv dokaz koji bi ukazivao na to da se fraza *kuriakē hēmera* koristila za carski dan u čast imperatoru.[13] Malo je vjerojatno da je Ivan spominjao imperatorov dan u Otkrivenju 1,10 u vrijeme kad su kršćani u Aziji bili progonjeni zato što su cara odbili nazvati *kurios* i pokloniti mu se.

Četvrto, prema još jednom gledištu "dan Gospodnji" označava subotu, sedmi dan tjedna. Takvo razumijevanje odražava snažnu tradiciju adventističkog tumačenja;[14] i Ellen White je zastupala to gledište.[15] Fraza "dan Gospodnji" ne rabi se nigdje drugdje u Bibliji, ali je subota nazvana "moj sveti dan" i "sveti dan Gospodnji" (Iz 58,13). Sva tri sinoptika citiraju Isusove riječi: "Sin Čovječji gospodar je subote!" (Mt 12,8; Mk 2,27.28; Lk 6,5). Zato fraza "dan Gospodnji" može kazivati da je Ivan dobio viđenje u subotu, u sedmi dan tjedna, a ne u nedjelju. Čak J. Massynberde Ford, koji se muči oko značenja ovog izraza, priznaje: "Najvjerojatnije će kršćani još uvijek svetkovati subotu, sedmi dan."[16]

Peto, niz znanstvenika smatra da je Ivan frazu "dan Gospodnji" mogao uzeti misleći na eshatološki Dan Gospodnji (grčki *mera tou kuriou* ili *hēmera kuriou*).[17] Ivan je tog dana dobio viđenje da bude svjedok događaja koji vode eshatološkom Danu Gospodnjem, a koji su se odigravali pred njim. Frazu "dan Gospodnji" često koriste proroci u grčkom prijevodu Starog zavjeta (LXX Joel 2,11.31; Amos 5,18-20; Sef 1,14; Mal 3,23 – neki prijevodi 4,5) ali i novozavjetni pisci (Dj 2,20; 1 Sol 5,2; 2 Pt 3,10) koji spominju vrijeme svršetka. Ali Ivan se ne služi starozavjetnom frazom "dan Jahvin" već "dan Gospodnji". Ovaj problem nestaje u svjetlu činjenice da je Ivan mogao uporabiti poznati starozavjetni izraz i preoblikovati ga. Ivanova uporaba pridjeva (kao u "Gospodnji dan") umjesto imenice ("dan Gospodnji") ne predstavlja stvarnu promjenu u značenju već jednostavno naglasak između ovih dviju riječi.[18] Zato je vjerojatno da je fraza "dan Gospodnji" jednostavno jedna od mnogih različitih opisa – na primjer "Dan Gospodnji" (1 Sol ,2; 2 Pt 3,10), "Dan Gospodina našega Isusa Krista" (1 Kor 1,8; 2 Kor 1,14), "veliki Dan" (Juda 6), "Dan onaj veliki srdžbe" (Otk 6,17), "Dan veliki Boga Svevladara" (Otk 16,14) – dana Kristova dolaska.[19]

Jedan od prigovora ovom gledištu jest: pošto Ivan otkriva mjesto (na "otoku zvanu Patmos") i okolnosti ("radi riječi Božje i svjedočanstva Isusova") pod kojima je dobio viđenje, bilo bi logično zaključiti da se fraza "dan Gospodnji" odnosi na posebno vrijeme u koje je Ivan dobio viđenje.[20] Međutim, tekst ne kaže da je Ivan bio na Patmosu u dan Gospodnji kad je dobio viđenje, već *za vrijeme* dok je bio na Patmosu on je bio *u duhu u dan Gospodnji*. I u ovome je Ivan dosljedan u čitavoj knjizi; kad god je "u duhu" (vidi 4,2; 17,3; 21,10), ono što slijedi u tekstu uvijek se odnosi na neko simbolično, a ne doslovno vrijeme ili mjesto. Ako je u Otkrivenju 1,10 mislio na određeno, doslovno vrijeme, to bi bilo vrlo nedosljedno s obzirom na ostatak knjige.

Prema tome, čini se da se pojam Dan Gospodnji uklapa u kontekst čitave knjige. Premda pisana "za vodstvo i utjehu crkve u kršćanskom razdoblju",[21] knjiga Otkrivenje je sastavljena imajući u vidu eshatološki dan Gospodnji i događaje koji vode do njega. Međutim, držeći na umu središnju ulogu da sama subota, sedmi dan tjedna, kao što ćemo to vidjeti, ima ulogu u ovim eshatološkim događajima ("ono što se ima dogoditi ubrzo", 1,1), nije nerazumno u Ivanovoj zagonetnoj frazi vidjeti dvostruko značenje. Drugim riječima, Ivan je možda želio da njegovi čitatelji znaju kako je viđenje dobio u "dan Gospodnji" (subotu), jer je ono bilo o "Danu Gospodnjem" (posljednjem sudu) kad će subota biti važno središte.

Tumačenje

1,9. Pisac se predstavlja kao ***Ja, Ivan, brat vaš***. Ovakvo predstavljanje podsjeća na frazu "Ja, Daniel", koja se često pojavljuje u drugoj polovici Danielove knjige (vidi 8,15.27; 9,2; 10,2.7). Ove dvije knjige, Danielova i Otkrivenje, povezane su na poseban način. Usporedba Danielovog posljednjeg viđenja (Dn 10.–12.)s Ivanovim prvi viđenjem (Otk 1,12-20) jasno pokazuje da Otkrivenje počinje gdje Daniel završava. Posljednje proročko viđenje Daniela bio je božanski lik, prizor gotovo identičan viđenju uskrslog Krista u Otkrivenju 1,12-20. Osim toga, Danielova knjiga daje skicu povijesti iz Danielove perspektive četiriju svjetskih kraljevstava. Posljednje viđenje u Danielu (11–12,4) čini se da ide iza četvrtog svjetskog kraljevstva. A upravo tu počinju proročanstva u Otkrivenju. Knjiga Otkrivenje pokriva povijest kršćanske ere od Ivanovih dana do Kristova drugog dolaska. Ovo nagovještava da Otkrivenje gradi na Danielu; zbog toga obje knjige funkcioniraju kao komplet u dva sveska. Ivan se poistovjećuje s onima kojima piše "otkrivenje Isusa Krista". On je brat azijskih kršćana; on ih dobro poznaje i govori njihovim jezikom. On je i sudionik s njima, ***suzajedničar u nevolji, kraljevstvu i postojanosti, u Isusu*.** Samo onoga tko govori jezik naroda i sudjeluje u njegovim iskustvima, Bog može djelotvorno upotrijebiti da prenese otkrivenje Isusa Krista. Nevolja koju je Ivan trpio bila je slika nevolje kroz koju će prolaziti svi kršćani u povijesti. George E. Ladd kaže:

"Crkva je Božji narod kome je došlo kraljevstvo i koji će to kraljevstvo baštiniti kad dođe; ali kao takvo ono je predmet sotonske mržnje i određeno da prolazi kroz nevolje. Nevolje ovdje uključuju sve zlo koje će doći na crkvu, ali posebno veliku nevolju na svršetku, koja će biti samo intenziviranje onoga što je crkve trpjela tijekom sve povijesti."[22]

Ivan obavještava čitatelje da je bio ***na otoku zvanu Patmos*** kad je primio viđenja i poruke koje je zapisao u svojoj knjizi. Ova kratka izjava daje ton glavnoj poruci knjige. Patmos, mali stjenoviti otok, služio je u prvom stoljeću kao rimska kaznena kolonija. Ivan je bio tamo prognan zbog svog vjernog svjedočenja, ***radi riječi Božje i svjedočanstva Isusova.*** Na ovom golom otoku trpio je nevolje okružen morem. Posebno je zanimljivo što riječ "more" ima značajnu ulogu u knjizi i javlja se dvadeset pet puta. William Barclay navodi Strahana koji tvrdi da je otkrivenje koje je Ivan napisao puno "pogleda i zvukova beskrajnog mora". Zatim kaže: "Nigdje 'šum voda mnogih' nije muzikalan kao na Patmosu; nigdje izlazak i zalazak sunca ne stvara veličanstvenije 'stakleno more pomiješano s vatrom', ali nigdje nije prirodnija čežnja da više nema mora koje razdvaja."[23] More za Ivana postaje simbol razdvajanja i patnje. Njegovo progonstvo i odbacivanje njegovog vjernog svjedočanstva postaje simbol onoga što Božji narod posljednjeg vremena doživljava zbog svoje vjernosti Evanđelju. Ne čudi što u opisu novog neba i zemlje u svojem posljednjem viđenju Ivan prvo vidi da "mora više nema" (21,1). Nema više "mora" koje mu je na ovoj zemlji prouzročilo tolike patnje, jer "prijašnje uminu" (redak 4).

1,10a. ***Zanijeh se u duhu u dan Gospodnji.*** Usred upravo opisanog okružja na Patmosu, Ivan bude zanesen u duhu u sferu eshatološkog dana Gospodnjeg da u povijesti vidi ono "što se ima dogoditi ubrzo" (1,1), događaje koji vode Kristovom drugom dolasku i svršetku vremena. S obzirom na središnju ulogu koju će subota odigrati u ovim eshatološkim događajima, Ivanovi čitatelji su mogli vidjeti dvojako značenje u frazi "dan Gospodnji": Ivan je bio u Duhu u subotu "sveti dan… Jahvi posvećen" (Iz 58,13), jer je viđenje bilo o eshatološkom "danu Gospodnjem" (posljednjem sudu). Ivanov doživljaj "u duhu" mogao je biti sličan Pavlovom koji je "bio ponesen do trećeg neba… i čuo neizrecive riječi" (2 Kor 12,2-4). Ivan upravo treba vidjeti prikaz događaja i sila koje utječu na Božji narod tijekom povijesti i vode prema svršetku vremena.

Ove sile su počele djelovati u Ivanovo vrijeme. William Milligan primjećuje: "Od početka do kraja knjiga Vidioc je stalnoj u prisutnosti velikog dana, sa svime što je u njemu istovremeno veličanstveno i strašno."[24] Međutim, Ivanova vlastita situacija na Patmosu, kao i situacija crkava koje oslovljava (vidi Otk 2. i 3. poglavlje), predukus je buduće stvarnosti dana Gospodnjeg. Kad je Ivan ponesen u Duhu u viđenje da promatra događaje koji će se odigrati u kršćanskoj eri, on je već iskusio blizinu svršetka vremena. Zato je mogao govoriti da je dan Gospodnji blizu. Blizina Kristovog drugog dolaska uvećala je hitnost vijesti koju je Ivan

prenio svojim drugovima kršćanima (vidi Otk 1,3; 22,7.12.20). On je, zajedno sa crkvama kojima se obraćao, iskusio eshatološki "dan Gospodnji" kao sadašnju stvarnost.

1,10b.11. U viđenju Ivan čuje iza sebe ***jak glas, kao glas trublje*.** Ova fraza označava starozavjetnu božansku epifaniju, pojavu Boga koji dolazi. Trubi sličan glas izgovorio je Deset zapovijedi sa Sinaja (Izl 19,16). U Novom zavjetu zvuk trube najavljuje Kristov dolazak na oblacima (Mt 24,31; 1 Kor 15,52; 1 Sol 4,16). Drugim riječima, trubi sličan glas označuje prisutnost Boga koji govori. Isti trubi sličan glas koji se čuo sa Sinaja sada nalaže Ivanu da zapiše božansku poruku i pošalje je crkvama sa ciljem da je čitaju i čuju. Poruke knjige Otkrivenje su za Božji narod jednako važne kao i same Deset zapovijedi, pošto potječu od Krista.

Trubi sličan glas nalaže Ivanu da ***napiše u knjigu*** viđenja koja su mu pokazana i da ih pošalje kršćanskim zajednicama u rimskoj provinciji Aziji: ***u Efez, Smirnu, Pergam, Tijatiru, Sard, Filadelfiju, Laodiceju*.** Krist zna crkve po imenu gradova u kojima se nalaze. On poznaje svaku ponaosob i prisno i zna sve o njoj (zapazimo ponavljanje riječi "znam" u svakoj poruci – 2,2.9.13.19; 3,1.8.15). Poruke koje im šalje preko Ivana su izraz njegove ljubavi prema njima. Cilj im je pomoći vjernicima u njihovim teškim okolnostima i pripremiti ih za dolazeću krizu.

Viđenje proslavljenog Krista (1,12-20)

Ovaj dio opisuje prvo viđenje u Otkrivenju. Nakon što je čuo glas sličan trubi, Ivan susreće uskrslog Krista, proslavljenog i pobjedonosnog, čija je pojava prikazana simboličnim jezikom.

[12]Okrenuh se da vidim glas koji govoraše sa mnom. I okrenuvši se, vidjeh sedam zlatnih svijećnjaka, [13]a posred svijećnjaka netko kao Sin Čovječji, odjeven u dugu haljinu, oko prsiju opasan zlatnim pojasom; [14]glava mu i vlasi bijele poput bijele vune, poput snijega, a oči mu kao plamen ognjeni; [15]noge mu nalik mjedi uglađenoj, kao u peći užarenoj, a glas mu kao šum voda mnogih; [16]u desnici mu sedam zvijezda, iz usta mu izlazi mač dvosječan, oštar, a lice mu kao kad sunce sjaji u svoj svojoj snazi.
[17]Kad ga vidjeh, padoh mu k nogama kao mrtav. A on stavi na me desnicu govoreći: "Ne boj se! Ja sam Prvi i Posljednji, [18]i Živi! Mrtav bijah, a evo živim u vijeke vjekova te imam ključe Smrti, i Podzemlja. [19]Napiši dakle što si vidio: ono što jest i što se ima dogoditi

poslije. [20]Glede tajne onih sedam zvijezda koje vidje u mojoj desnici i sedam zlatnih svijećnjaka: sedam zvijezda anđeli su sedam crkava, sedam svijećnjaka sedam je crkava."

Bilješke

1,12. ***''Sedam zlatnih svijećnjaka,''*** Svijećnjaci (grčki *luchnia*, "svijećnjak") su načinjeni prema uzoru sedmokrakog zlatnog svijećnjaka u zemaljskom Svetištu (Izl 25,31-37) ili zlatnom svijećnjaku sa sedam žižaka iz Zaharije 4,2. Otkrivenje 1,12.13 kaže da je Ivan vidio sedam odvojenih svijećnjaka i Krista kako se kreće među njima. Kasnije je Ivan objasnio da su svijećnjaci predstavljali sedam crkava kojima je bilo upućeno sedam poruka (1,20). Prema židovskoj predaji slika svijećnjaka simbolizira "poslušnost Izraela Bogu".[25] U Starom zavjetu Bog je pozvao Izraela da bude svjedok svjetla (Iz 42,6.7; 49,6; 60,1-3). U Novom zavjetu ova je uloga prenesena na Crkvu. Prema Mateju 5,14-16 crkva je slična svjetiljci koja obasjava svijet (vidi Fil 2,15). Svjetiljku treba staviti na "svijećnjak" da svijetli (Mk 4,21; Lk 8,16). U Otkrivenju 11,4 Božja su dva svjedoka u svojoj proročkoj ulozi opisani kao "dva svijećnjaka što stoje pred Gospodarom zemlje" (vidi Zah 4,2-6.14). Ovi tekstovi pokazuju da svijećnjak određuje bitnu ulogu Crkve kao Božjeg svjedoka u svijetu.

1,13. ***''Kao Sin Čovječji.''*** Ova je titula uzeta iz Daniela 7,13.14 gdje Pradavni predaje kraljevstvo, čast i vlast nekome tko je "kao Sin čovječji". Titula "Sin Čovječji" u Novom zavjetu postala je povezana s Mesijom. U Marku 13,26 Isus je ulomak iz Daniela 7,13 primijenio na sebe. "Sin Čovječji" je omiljena titula u evanđeljima. On ju je često primjenjivao na sebe (na primjer, Mt 24,30.37.39.44; 26,46; Mk 13,26; 14,62; Lk 19,10). Sin Čovječji u Otkrivenju 1. poglavlju očito je sam Isus Krist i njegov opis je gotovo identičan s opisom božanske osobe u Danielu 10,5-12.

Daniel 10,5-12	**Otkrivenje 1,12-18**
Čovjek	netko kao Sin Čovječji
odjeven u lanene haljine	odjeven u dugu haljinu
oko pasa mu pojas od zlata ofirskoga	oko prsiju opasan zlatnim pojasom
oči kao baklje ognjene	oči mu kao plamen ognjeni
noge poput mjedi uglađene	noge mu nalik mjedi uglađenoj
zvuk riječi njegovih kao žamor mnoštva	glas mu kao šum voda mnogih
snaga me ostavi	Ivan mu pada k nogama kao mrtav
onesvijestih se i padoh licem na zemlju	stavio desnicu na Ivana

ruka me dotače	stavio desnicu na Ivana
"Ne boj se !"	"Ne boj se!"

''Odjeven u dugu haljinu.'' Grčka riječ ovu haljinu opisuje kao *podērēs*, što doslovce znači "sezati do nogu". Ista je riječ rabljena u grčkom prijevodu Starog zavjeta za dugu haljinu Velikog svećenika (Izl 28,4.31; 29,5; 39,22; Lev 16,4). Židovski povjesničar Josip Flavije kaže da je Veliki svećenik nosio "dugu haljinu koja je sezala do nogu".[26] S druge strane, *podērēs* je također haljina kraljeva i prinčeva u Izraelu (1 Sam 18,4; 24,5.11; Ez 26,16). Posebno je zanimljivo što je božanski glasnik u Danielu 10,5 bio obučen u *pod●r●s* (u grčkom prijevodu Starog zavjeta). Kad se u Otkrivenju 1. poglavlju pojavljuje uskrsli Krist obučen u kraljevsku svećeničku odjeću, On djeluje u svom kraljevskom i svećeničkom dostojanstvu i ulozi.

1,14. ***''Glava mu i vlasi bijele poput bijele vune, poput snijega.''*** Opis Kristove glave i kose "poput bijele vune, poput snijega" uzet je iz opisa Pradavnoga u Danielu 7,9a, kome je "odijelo… bijelo poput snijega; vlasi na glavi kao čista vuna". Ovo pokazuje da uskrsli Isus ima iste karakteristike kao vječni Bog.

''Oči mu kao plamen ognjeni.'' Ovaj opis Krist javlja se i u poruci upućenoj crkvi u Tijatiri (2,18) i u viđenju o pobjedničkom povratku Krista osvajača koji dolazi da sudi svojim neprijateljima (19,12). U Zaharijevom viđenju sedam žižaka na svijećnjaku predstavljaju "oči (su) Jahvine što strijeljaju po svoj zemlji" (Zah 4,10). Ivan kasnije objašnjava da sedam očiju Janjeta koje je dostojno da otpečati zapečaćenu knjigu simbolizira "sedam duhova Božjih, po svoj zemlji poslanih" (Otk 5,6). Ovo vjerojatno označava njegovu sposobnost i pravo da vlada i sudi.

1,15. ***''Noge mu nalik mjedi uglađenoj, kao u peći užarenoj.''*** Uzeta iz Daniela 10,6 ova fraza podsjeća na noge četiriju bića iz Ezekiela 1,7 koje "sijevahu poput glatke mjedi". Ovaj opis Kristovih nogu vjerojatno je trebao "dodati veličanstvenoj slici i snazi prikaza".[27]
''Glas mu kao šum voda mnogih.'' Ovaj je opis očito uzet iz Ezekiela 43,2 gdje prorok opisuje Božji glas "kao šum velikih voda".

1,16. ***''U desnici mu sedam zvijezda.''*** U Danielu 12,3 Božji narod je poistovjećen sa zvijezdama. U Malahiji se o Božjim svećenicima i vjesnicima govori kao anđelima (Mal 2,7;

3,1), što je ideja koja se javlja i u Novom zavjetu (vidi Mt 11,10). Kontekst nagovještava da anđeli ovdje predstavljaju crkve.[28] Kako to primjećuje Isbon T. Beckwith: "Oni predstavljaju crkve u toj mjeri da se praktično poistovjećuju s njima pa su odgovorni za stanje u kojem se nalaze."[29]

''Iz usta mu izlazi mač dvosječan, oštar.'' Ovaj opis Krista se često ponavlja u Otkrivenju (2,12.16; 19,15.21). Slika potječe iz Izaije 49,2; tu Bog pretvara usta svojeg slugu u oštar mač. U Psalmu 149,6 se dvosjeklim mačem vrši sud nad zlima. On podsjeća i na Hebrejima 4,12 gdje je "Riječ Božja (i) djelotvorna; oštrija je od svakoga dvosjekla mača". Pavao spominje "mač Duha, to jest Riječ Božju" (Ef 6,17). U Otkrivenju 19. poglavlju Isusovo ime je "Riječ Božja" kad odlazi u bitku protiv Božjih neprijatelja.

1,17. ***''Ne boj se!''*** Gramatička konstrukcija imperativnog prezenta pokazuje zaustavljanje postupka koji je već u tijeku. Tako je Ivanu rečeno da se prestane bojati.

1,18. ***''Imam ključe Smrti, i Podzemlja.''*** U grčkom tekstu i "smrt" i "podzemlje" imaju određeni član. Treba shvatiti da je "smrt" ovdje povezana s "podzemljem". Grčka riječ *hadēs* ovdje se odnosi na silu smrti. Prema Davidu Auneu, u helenističkom grčkom jeziku "hades se može odnositi na osobu ili mjesto"[30] – područje podzemlja i kraljevstvo mrtvih (hebrejski *še'ol*). U Otkrivenju hades je mjesto kamo odlaze umrli (vidi 6,8; 20,14), ali se odnosi i na demonske sile smrti. Jürgen Roloff objašnjava: "On vlada svijetom mrtvih i, kako je to očito iz grčkih opisa boga Hadesa, posjeduje ključeve kao karakteristiku svoje snage. Ali Krist je nadvladao smrt i hades, ovaj demonski par; oteo im je ključeve mjesta gdje su čuvali mrtve (vidi 1 Kor 15,26; Dj 2,27.31). Njegovi sljedbenici sudjeluju u ovoj pobjedi i više se ne moraju bojati smrti."[31] Prema Otkrivenju 20,14 druga smrt je kraj smrti i hadesa.
Aune primjećuje da je prikaz proslavljenog Krista u Otkrivenju 1,18 kao "prvog i posljednjeg", koji drži "ključe Smrti, i Podzemlja", jako sličan opisu helenističke božice Hekate koja je u vrijeme pisanja Otkrivenja bila vrlo popularna u Maloj Aziji. Hekati se pripisivala sveopća vlast; smatralo ju se izvorom i vladarem neba, zemlje i hadesa, sredstvom kojim će im doći kraj. Nazivali su je ljubavnicom kozmosa i "ključaricom" (grčki *kleidouchos*), jer se općenito smatralo da posjeduje ključeve neba i hadesa. Ona se mogla kretati između neba i zemlje i na zemlji izvještavati o onome što se zbiva na nebu, a na nebu o onome što se zbiva na zemlji. Osim toga, služila se anđelima da prenese svoje poruke. Često su je oslovljavali ovako: "Početak i svršetak [*archē kai telos*] ti si i jedina vladaš svime. Jer

sve je od tebe i ti sve činiš. Vječni, učini im kraj."[32] Čini se da je nakana Otkrivenja 1,13-18 bila da u mislima prvih čitatelja pobudi paralele s popularnim shvaćanjem, prikazujući Krista kao Onoga koji je "prisvojio vlast Hekate kao i vlast svakog drugog prirodnog ili natprirodnog autoriteta".[33]

1,19. ***''Napiši dakle što si vidio: [naime] ono što jest i što se ima dogoditi poslije.''*** Riječ "naime" izražena je na grčkom s kai ("i"), koja ovdje u tekstu služi kao objašnjenje. Neki komentatori drže da se ova rečenica jednostavno odnosi na ono što je Ivan upravo vidio u viđenju (1,12-16) i što je kasnije trebao vidjeti kao budućnost.[34] Međutim, ono "što se ima dogoditi poslije" jasno se odnosi na sedam pisama poslanih sedmerim crkvama (2. i 3. poglavlje). U 4,1 Ivanu rečeno je da će mu biti pokazano ono "što se ima dogoditi nakon ovoga", naime, ono što je zapisano u drugom i trećem poglavlju."Ono što se ima dogoditi poslije" u 4,1 rečeno je istim riječima kao u Otkrivenju 1,19b, što pokazuje da se fraza "što se ima dogoditi nakon ovoga" odnosi na poglavlja 4–22.[35]

1:20. ***''Sedam zvijezda anđeli su sedam crkava.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,16.

Tumačenje

1,12.13. Kad se osvrnuo, Ivan vidi ***sedam zlatnih svijećnjaka.*** On kasnije objašnjava da zlatni svijećnjaci predstavljaju sedam crkava kojima Ivan upućuje svoje poruke (1,20). Od Crkve se očekuje da mračnom svijetu svijetli evanđeljem (Mt 5,14-16; Fil 2,15). Ako to propusti učiniti, Crkva gubi svrhu postojanja (vidi Otk 2,5). Crkve predstavljene sa sedam svijećnjaka odgovaraju sedmostrukoj aktivnosti Svetog Duha u prilog crkava (vidi Otk 1,4) i time nagovještavaju puninu i univerzalnost djelovanja Svetog Duha u prilog Božjeg naroda. Svaka od crkava ima punu podršku Svetog Duha i zadaću koju treba obaviti u svijetu.

Usred svijećnjaka Ivan vidi nekoga tko je ***kao Sin Čovječji***. Ovaj je izraz uzet iz Daniela 7,13 gdje je Pradavni predao kraljevstvo, čast i vlast nekome tko je kao sin čovječji. "Sin Čovječji" je Isusova omiljena titula u Evanđeljima. Opis Isusa u Otkrivenju 1,12-18 odgovara opisu vjesnika iz Daniela 10,5-12 koji je poslan Danielu s naročitom vijesti u onome što će se dogoditi u vrijeme svršetka. Isus je ovdje prikazan kao Božji vjesnik. Ranije smo vidjeli da je otkrivenje Isusa Krista nešto što je Bog dao Isusu da pokaže svojim slugama ono što se ima dogoditi (Otk 1,1).

S obzirom na ovu starozavjetnu pozadinu, Isus se u Otkrivenju pojavljuje kao posljednji vjesnik s neba, s naročitom vijesti za Crkvu o onome što ima doći. Božanski vjesnik u Danielu 10. poglavlju je čovjeku slična osoba. Činjenica da se za Isusa kaže da je "kao Sin Čovječji" (oba izraza u Otk 1,13 i 14,14) i da je opisan riječima čovjeka iz Daniela 10. poglavlja, bila je posebno značajna za onih sedam crkava u provinciji Aziji. Isus je na ovoj zemlji živio i stradao kao čovjek. On je za crkve Onaj tko razumije ljudske probleme i patnju jer je sve to sam iskusio.

Prema Otkrivenju 2,1 proslavljeni Krist hoda između sedam svijećnjaka. Ovaj prizor podsjeća na Božje obećanje dano drevnom Izraelu: "Među vama ću postaviti svoje Prebivalište i neću vas odbaciti; među vama ću hoditi i bit ću vam Bog, a vi ćete mi biti narod." (Lev 26,11.12) Sada vidimo kako Krist ispunjava ovo obećanje simboličnim hodanjem među svijećnjacima. Isti Bog koji je hodio sa starozavjetnim Izraelom sada u Kristu hoda sa svojim novozavjetnim narodom. On mu služi ***odjeven u dugu haljinu, oko prsiju opasan zlatnim pojasom.*** Ova haljinu su u Starom zavjetu nosili veliki svećenici i kraljevi. Ovim prikazom naglašen je kraljevski i svećenički karakter proslavljenog Krista. On više nije čovjek iz Nazareta već uzvišeni Krist, "mrtav bijah, a evo živim" (1,18). U svom proročanstvu o mesijanskom izdanku iz Jišajeva panja Izaija objašnjava: "On će pravdom opasati bedra, a vjernošću bokove." (Iz 11,5)

Čovjeku sličan proslavljeni Isus hoda među crkvama s punim pravom kao Veliki svećenik koji služi svom narodu i s punim pravom kao Kralj koji vlada kraljevstvom koji je njegova Crkva. Kako otkrivaju sedam pisama, Crkva nije savršena; ona je slaba i daleko od ideala. Pa ipak ih Isus uvjerava u svoju prisutnost. U našem je kršćanskom životu vrlo važno znati da je Krist u stanju suosjećati s našim slabostima jer je bio "iskušavan(a) svime, osim grijehom" (heb 4,15). On je vjeran svom obećanju i hoda između svojeg naroda unatoč ili možda upravo radi njegovih slabosti. I On će biti s njima uvijek, do svršetka vremena (Mt 28,20).

1,14-16. Ivan sada uzima neke starozavjetne opise Boga i primjenjuje ih na uskrslog Krista. Kristove su ***vlasi bijele poput bijele vune***. Ovaj opis imamo u Danielu 7,9 za Pradavnoga, što je u Danielu titula za Boga. U drevnom svijetu bijela i sijeda kosa su simbolizirale mudrost i zrelo iskustvo (Job 15,10; Izr 20,29) te dostojanstvo (Izr 16,31). Prema drevnoj židovskoj predaji Bog kreće u rat kao crnokos mladić (Pjesma 5,11); međutim kad sjedi na sudu On je starac s bijelom kosom.[36] Zatim, ***glas mu kao šum voda mnogih*** podsjeća na opis Boga u

njegovoj slavi u Ezekielu 43,2. Uzimajući slike od Ezekije, Ivan izjavljuje da slava Boga koji je pohodio Izrael u Starom zavjetu sada dolazi u Isusu Kristu koji crkvama poručuje da se pokaju.

Zatim dalje čitamo da su Kristove oči bile ***kao* plamen *ognjeni.*** Ništa ne ostaje skriveno od Kristovih prodornih očiju.[37] A ***noge mu nalik mjedi uglađenoj, kao u peći užarenoj***. Ovaj opis dodaje "veličanstvenosti i snazi prikaza".[38] Uglađena ili svjetlucava mjed potvrđuje veličanstvenost proslavljenog Krista. ***U desnici mu sedam zvijezda.*** Zvijezde su anđeli ili starješine crkava (Otk 1,20). Ovo pokazuje da Krist vodi brigu o starješinama crkava. Situacija u crkvama izgleda vrlo loša, ali Krist ima nadzor.

Iz Kristovih usta ***izlazi mač dvosječan, oštar.*** Dvosjekli mač je u Starom zavjetu povezan s izvršenjem suda nad zlima (Ps 149,6). Otkrivenje 19. poglavlje prikazuje Krista koji se vraća, dok iz njegovih usta izlazi oštar mač da izvrši sud nad zlima (19,15.21). U drugom i trećem poglavlju Otkrivenja Krist namjerava ratovati sa crkvama. Crkvi u Pergamu je poslao poruku: "Inače dolazim ubrzo k tebi da ratujem s njima mačem usta svojih." (2,16; vidi r 12). Činjenica da dvosjekli mač dolazi iz Kristovih usta a ne iz njegove ruke, pokazuje da je ova bitka verbalne, a ne fizičke naravi. "Živa je, uistinu, Riječ Božja i djelotvorna; oštrija je od svakoga dvosjekla mača; prodire dotle da dijeli dušu i duh, zglobove i moždinu te prosuđuje nakane i misli srca." (Heb 4,12) ***Lice mu kao kad sunce sjaji u svoj svojoj snazi.*** Ivan je ranije bio svjedok, zajedno s još dvojicom učenika, Kristove slave na Gori preobraženja kad se Isus "preobrazi se pred njima. I zasja mu lice kao sunce" (Mt 17,2). Sada, pola stoljeća kasnije, Ivan ponovno vidi Kristovo lice, ali sada uzvišeno u slavi i veličanstvu.

1,17.18. Isus Krist se javlja Ivanu kao čovjek, ali sada je to proslavljeni Gospodin. Njegova bijela kosa i glas kao šum mnogih voda podsjeća nas na Božju prisutnost. Obučen je u haljinu moći, dostojanstva i vlasti. Njegove su oči kao plamen ognjeni, noge kao uglačana mjed, a lice mu sija kao sunce; ovo su metaforički opisi slave i veličanstva uzvišenog Krista. On je pobjedonosni Mesija oboružan dvosjeklim mačem koji izlazi iz njegovih usta. Ne čudi što Ivan, svladan njegovom slavom, pada kao mrtav, kao što se dogodilo ranije na Gori preobraženja (Mt 17,6). Ovo je uobičajena reakcija čovjeka koji se nalazi pred Božjom slavom (Još 5,14; Ez 1,28; 3,23; 43,3; Dn 8,17; 10,9.11; Mt 28,9). A to nas podsjeća i na događaj u Galileji (Lk 5,1-11), kad je Petar, poslije velikog ulova riba, počeo shvaćati tko je Isus, pa se spustio na koljena svjestan da je samo grešnik.

Kao na Gori preobraženja (Mt 17,7) Ivan još jednom osjeća Isusovu smirujuću ruku kad svoju desnicu stavlja na njega uz riječi: ***Ne boj se!*** Ivan je s Isusovih usana često čuo ove riječi zajedno s drugim učenicima (Mt 14,27; 28,10; Mk 6,50; Iv 6,20).

"Ne boj se" jer ***ja sam Prvi i Posljednji.*** Fraza "Ja sam Prvi i Posljednji" je vrlo značajna. Ona podsjeća na Izaijin izvještaj o Bogu saveza: "Ja sam prvi i ja sam posljednji: osim mene Boga nema." (Iz 44,6; vidi 41,4; 48,12) Služeći se ovim starozavjetnim opisom Boga ,Isus se poistovjetio čak sa starozavjetnim Jahvom iz Saveza. Na samom početku viđenja uskrsli Krist je "netko kao Sin Čovječji", ispunjavajući Božje zavjetno obećanje drevnom Izraelu: "Među vama ću hoditi i bit ću vam Bog, a vi ćete mi biti narod." (Lev 26,12) Simboličnim kretanjem među svijećnjacima Krist pokazuje svoju prisutnost i službu crkvama. Ovaj završni dio jasno pokazuje da je u uskrslome i uzvišenom Kristu sišao na zemlju sam Bog saveza i On ostaje sa svojim novozavjetnim narodom. Kako se kraj približava On je njihova jedina nada, jer "osim mene Boga nema". Bog je progovorio preko Izaije:

> Jer vi ste mi svjedoci, riječ je Jahvina,
> i moje sluge koje sam izabrao,
> da biste znali i vjerovali
> i uvidjeli da sam to ja.
> Prije mene nijedan bog nije bio načinjen
> i neće poslije mene biti.
> Ja, ja sam Jahve,
> osim mene nema spasitelja.
> Ja sam prorekao, spasio i navijestio,
> i nema među vama tuđinca!
> Vi ste mi svjedoci, riječ je Jahvina,
> a ja sam Bog
> od vječnosti – ja jesam!
> I nitko iz ruke moje ne izbavlja;
> što učinim, tko izmijeniti može? (Izaija 43,10-13)

Uskrsnuli i uzvišeni Krist nije nitko drugi do zavjetni Bog. U njemu su se ispunila zavjetna obećanja dana drevnom Izraelu.

Crkvama koje su se suočile s progonstvom i nevoljama Isus se predstavlja podsjećajući ih na svoje stradanje, smrt i uskrsnuće. On je ***Živi! Mrtav bijah, a evo živim u vijeke vjekova te imam ključe Smrti, i Podzemlja.*** Ova tvrdnja je kršćane Ivanova vremena morala podsjetiti na božicu Hekatu, popularno nazvanu "početak i svršetak" i "ključarica". koja drži ključeve vrata koja vode u nebo i hades. Ovdje Kristova vlast nadilazi "vlast Hekate kao i vlast svake druge

prirodne ili natprirodne sile",[39] kao što je Pavao izjavio "nebeskih, zemaljskih i podzemaljskih bića" (Fil 2,10). Krist je za vrijeme svoje službe iskusio smrt. Međutim, On je skršio moć smrti i zauvijek živi sa svojim narodom da ga podržava. Njegova pobjeda nad smrću dala mu je pravo na "ključe Smrti, i Podzemlja". Prema apostolu Pavlu "posljednji neprijatelj bit će obeskrijepljena Smrt" (1 Kor 15,26). U Otkrivenju hades predstavlja demonsku silu (vidi 6,8; 20,14). Sada ju je Krist nadvladao (vidi 1 Kor 15,26). Njegovi sljedbenici sudjeluju u ovoj pobjedi i više se ne trebaju bojati smrti, jer su sa Kristom već na nebu. Oni se više ne boje jer je onaj koji je "prvi i posljednji" s njima i On vodi nadzor.

1,19.20. Zatim je Krist naložio Ivanu: ***Napiši dakle što si vidio.*** Riječ "dakle" znači "s obzirom na prethodno". Zato bi ovaj tekst trebalo čitati ovako: "S obzirom da sam prvi i posljednji, i živi, onaj koji je pobijedio smrt, i imam moć nad demonskim silama koje prijete vašem životu, napiši ono što si vidio." Otkrivenje otkriva Isusa Krista i i njegovo djelovanje u prilog njegovog naroda kako povijest ide svome kraju. Njegov je cilj pokazati Božjem narodu "ono što se ima dogoditi ubrzo" u svjetlosti križa, i što Krist znači svome narodu. S obzirom na ono što Isus Krist jest i što čini, ovo je zapisano s ciljem da se Božjem narodu kaže: "Prestanite se bojati! Ja vodim nadzor. Bit ću s vama uvijek, sve do svršetka vremena."

Ivan jasno pokazuje da ono o čemu će pisati ima dva dijela: ***ono što jest i što se ima dogoditi poslije.*** "Ono što jest" odnosi se na prilike i potrebe sedam mjesnih crkava u njegovo vrijeme. Ono "što se ima dogoditi poslije" odnosi se na viđenja opisana u dijelu od četvrtog do dvadeset drugog poglavlja. Ovaj dio opisuje stalnu veliku borbu između sila dobra i sila zla koja se kreće kraju, kad će Bog konačno i zauvijek riješiti problem zla i uspostaviti svoje vječno kraljevstvo.

Osvrt na Otkrivenje 1,9-20

Na golom otoku Patmosu, okružen "mnogim vodama", Ivan susreće uskrslog Krista i dobija ohrabrenje. Ivan je starješina sedmerim crkvama u Maloj Aziji (vidi 2 Iv 1; 3 Iv 1). Potrebno mu je ohrabrenje. Isus mu se obraća riječima: "Prestani se bojati! Ja sve nadzirem. Savladao sam demonske sile i imam ključeve smrti. Bit ću s tobom uvijek, sve do kraja vremena." Upravo se o tome radi u otkrivenju Isusa Krista. Kako nas podsjeća Kenneth A. Strand: "Važno je da držimo na umu kako je cilj knjige Otkrivenje bio pružiti duhovno znanje i snagu progonjenim sljedbenicima Jaganjca."[40] Ova knjiga treba biti podsjetnik crkvama i njihovim starješinama koji trpe muke i teškoće "Patmosa" i da taj "Patmos" nevolja radi vjernosti

Evanđelju uvijek završava patmoskim iskustvom, naime, otkrivenjem Isusa Krista. Kad god se Božje sluge osjećaju obeshrabrenima i odbačenima, okružene "mnogim vodama", one mogu osjećati prisutnost proslavljenog Krista i čuti njegove ohrabrujuće riječi: "Ne boj se! Ja sam pobijedio demonske sile. Ja ću uvijek biti s tobom." Demonske sile mogu prijetiti da će naškoditi njihovom životu i učiniti da pate, ali Isus ima ključeve. Dolazi dan kad će smrt i hades, već pobijeđeni neprijatelji, biti konačno uništeni u ognjenom jezeru (Otk 20,14).
Isus je ne samo izišao u susret situaciji i potrebama Ivana kao starješine, već On izlazi u susret i situaciji i potrebama svake pojedine crkve kojoj je upućena poruka Otkrivenja. Otkrivenje 1,12-18 nabraja različite karakteristike Isusa Krista. Posebno je zanimljivo zapaziti da su sve one ponovno spomenute u porukama sedmerim crkvama. Svaka poruka počinje kratkim opisom Krista iz cjelovite slike:

> Anđelu Crkve u Efezu: *Ovo govori Onaj koji drži sedam zvijezda u desnici, Onaj koji stupa posred sedam zlatnih svijećnjaka* (2,1; vidi 1,13.16).
> Anđelu Crkve u Smirni: *Ovo govori Prvi i Posljednji, Onaj koji bijaše mrtav i oživje* (2,8; vidi 1,17.18).
> Anđelu Crkve u Pergamu: *Ovo govori Onaj u koga je mač dvosjek, oštar* (2,12; vidi 1,16).
> Anđelu Crkve u Tijatiri: *Ovo govori Sin Božji, Onaj u koga su oči kao plamen ognjeni, a noge mu nalik na mjed uglađenu* (2,18; vidi 1,14.15).
> Anđelu Crkve u Sardu: *Ovo govori Onaj koji ima sedam duhova Božjih i sedam zvijezda* (3,1; vidi 1,4.16).
> Anđelu Crkve u Filadelfiji: *Ovo govori Sveti, Istiniti, Onaj koji ima ključ Davidov i kad otvori, nitko neće zatvoriti; kad zatvori, nitko neće otvoriti* (3,7; vidi 1,18; Sveti i Istiniti nalazimo u 6,10).
> Anđelu Crkve u Laodiceji: *Ovo govori Amen, Svjedok vjerni i istiniti, Početak Božjeg stvorenja* (3,14; vidi 1,5a).

Gotovo sve različite karakteristike uskrslog Krista spomenute u Otkrivenju 1. poglavlju uzete su za uvod pisama sedmerim crkvama. Sedam opisa Krista prikazuju različite vidove njegove službe crkvama. Svaka od Kristovih upotrijebljenih karakteristika u svakoj poruci odnosi se na posebnu situaciju i potrebu svake crkve.[41] Na isti način četiri Evanđelja daju različite portrete Isusa. Svako od njih pruža jedinstvenu sliku Isusa koji rješava probleme i zadovoljava potrebe ljudi kojima je došao.

Svakoj pojedinoj crkvi Isus se predstavlja na jedinstven način. Nijedna od njih ne dobiva čitavog Isusa, i ni dvije od njih ne dijele istu karakteristiku. Ranije smo vidjeli kako sedmerostruko očitovanje Svetog Duha odgovara prilikama u sedam crkava u kojima djeluje (Otk 1,4). Svaka crkva doživljava drukčije očitovanje Svetog Duha jer svaka ima drukčiju

situaciju i potrebe. Isus se kreće među njima, služeći svakoj crkvi posebno i prilazeći joj tamo gdje se nalazi. Sveti Duh je očitovanje stvarnosti Isusove prisutnosti među crkvama. Crkve moraju obratiti pozornost vijesti i prepoznati autoritet onoga koji im se obraća.

Kako primjećuje Merrill C. Tenney, ovaj portret Krista u Otkrivenju 1. poglavlju je "ključ tog dijela. Za vrijeme vaganja i raspravljanja o raznim crkvama možemo vidjeti živoga Krista na djelu među svojim narodom. On im se ne javlja kao strašni vladar na prijestolju ili kao osvajač koji odlazi u bitku. On hoda među njima kao Gospodin koji više nastoji pohvačiti njihove vrline nego izložiti i kazniti njihove pogreške. Ove poruke su njegovo posebno upozorenje i savjet Crkvi svih vremena kako se njezini različiti vidovi pojavljuju pod izgledom njihovih sedam povijesnih mjesta."[42] Proslavljeni Gospodin još uvijek hodi usred svoje Crkve. On putem Otkrivenja Isusa Krista govori svojoj Crkvi posljednjeg vremena. On se svome narodu predstavlja na različite načine, osvjetljavajući probleme u njihovim različitim životnim situacijama i potrebama. On im prilazi tamo gdje su sada, kao što je u Ivanovo doba prilazio kršćanima sedmerim crkvama u provinciji Aziji.

Snažan poziv knjige Otkrivenje kršćanima danas jest da slijede Gospodnji put objavljujući vijest Evanđelja svijetu. Zbog toga je sveta dužnost Crkve da predstavi Isusa Krista – njegov karakter i službu – tako da dopre do ljudi tamo gdje se nalaze. Simbolički prikaz Crkve kao sedmokrakog svijećnjaka pokazuje da Crkva ima punu potporu Svetog Duha i punu zadaću koju treba obaviti. Prva je njena dužnost da bude svjetlost svijetu – da objavi Isusa riječima i djelima. Preko Crkve Krist danas prilazi ljudima sa svojim značajkama koje odgovaraju njihovim životnim prilikama i individualnim potrebama. Crkva je jedino svjetlo koje prikazuje Isusa. Crkva koja ne uspije izvršiti svoju ulogu gubi razlog za postojanje; On će ukloniti njezin svijećnjak (Otk 2,5; vidi Mt 5,16).

Krajnje bilješke

[1] Na primjer Swete, 13; Wilfrid J. Harrington, *Unterstanding the Apocalypse* (Washington, DC., Corpus Books, 1969), 78; Mounce, 76; Morris, 52; Ladd, 31; Fiorenza, *Revelation*, 50; Thomas, *Revelation, 1–7*, 90-92; *Revelation 1-5*, 83.84; Beale, 203.

[2] *Didache*, 14,1 (Holmes, *The Apostolic Fathers*, 266.267).

[3] Ignatius of Antioch, *To the Magnesians*, 9,1 (Holmes, *The Apostolic Fathers*, 154.155).

[4] Vidi Kenneth A. Strand, "'The Lord's Day' in the Second Century" u *The Sabbath in Scripture and History* (Washington, DC., Review and Herald, 1982), 346-351.

[5] *The Gospel of Peter* 9,35 (Schneemelcher, *New Testament Apocypha*, 1,224).

[6] Clement of Alexandria, *Miscellanies*, 14 (The Anti-Nicene Fathers, 2,459).

[7] Na primjer J. Massynberde Ford, *Revelation*, The Anchor Bible, 38 (New York, Doubleday, 1975), 384; Sweet, *Revelation*, 67; Johnson, "Revelation", 425.

[8] "Fragments from the Lost Writings of Irenaeus", 7 (The Anti-Nicene Fathers, 1,569.570).

[9] Za argumente protiv ovog gledišta vidi Richard Bauckham, "The Lord's Day" u *From Sabbath to Lord's Day*, urednik D. A. Carson (Grand Rapids, MI., Zondervan, 1982), 230.231; vidi i Samuele Bacciocchi, *From Sabbath to Sunday* (Rim, The Pontifical University Press, 1977), 118-123.
[10] Na primjer Adolf Deissman, *Light from the Ancient East* (reprint iz 1927; Peabody. MA., Hendricksen, 1995), 357-361; James Moffat, "The Revelation of St. John Divine", *The Expositor's Greek Testament* (reprint iz 1942; Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1961), 5,342; Robert H. Charles, *A Critical and Exegetical Commentary on the Revelation of St. John*, The International Critical Commentary (Edinburgh, T&T Clark, 1920), 1,23; Lohmeyer, 15; Barclay, *The Revelation of John*, 1,43; George R. Beasley-Murray, *The Book of Revelation*, 2. izdanje, The New Century Bible Commentary (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1981), 65.
[11] Vidi Deissman, 357.358.
[12] Vidi uz to Isto, 358-361.
[13] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 736.
[14] Vidi *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 735.736; Strand, "Another Look at 'Lord's Day' in the Early Church and in Rev. 1:10", *New Testament Studies* 13 (1966/1967), 180; Walter F. Specht, "Sunday in the New Testament" u *The Sabbath in Scripture and History* (Washington, DC., Review and Herald, 1982), 127; Desmond Ford, *Crisis! A Commentary on the Book of Revelation* (Newcastle, CA., Desmond Ford Productions, 1982), 2,250.251; Maxwell, 82-85.
[15] White, *Djela apostolska* (Znaci vremena, ??), str. 365.366.
[16] J. M. Ford, *Revelation*, 394.
[17] Na primjer William Milligan, *The Book of Revelation*, The Expositor's Bible (Cincinnati, Jennings & Graham, 1889), 13; J. A. Seiss, *The Apocalypse* (New York, Charles C. Cook, 1909), 1,20.22; Phillip Carrington, *The Meaning of Revelation* (London, Society for Promoting Christian Knowledge, 1931), 77.78; E. W. Bullinger, *The Apocalypse* (London, Eyre and Spottswood, 1935), 9-14; Walter Scott, *Exposition of the Revelation of Jesus Christ* (London, Pickering and Inglis, 1948), 36; Bacciocchi, *From Sabbath to Sunday*, 123-131.
[18] Vidi Bullinger, *The Apocalypse*, 12; Werner Foester, 'kurios, et al." u *Theological Dictionary of the New Testament*, urednik G. Kittel i G. W. Bromiley (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976), 1096.
[19] Bacciocchi, 127.128.
[20] Vidi *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 735.
[21] White, *Djela apostolska*, str. 367.
[22] Ladd, 30.
[23] Strahan u Barclay, *The Revelation of John*, 1,51.
[24] Milligan, *Lectures on the Apocalypse*, 136.
[25] Roloff, 34.
[26] Josephus, *The Jewish Antiquities*, 3,.7.2-4 (Whiston, The Works of Josephus, 88.89).
[27] Ladd, 33.
[28] Tenney, 55; za potpuniju obradu različitih pogleda o "anđelima sedam crkava" vidi Aune, *Revelation 1–5*, 108-112.
[29] Isbon T. Beckwith, *The Apocalypse of John* (Grand Rapids, MI., Baker, 1919; reprint 1967), 440.
[30] Vidi dalje u Aune, *Revelation 6–16*, 401.402.
[31] Roloff, 37.38.
[32] Aune, *Revelation 1–5*, 104.105.
[33] Isto, 117.
[34] Johnson, 429; najnovije argumente u prilog tog gledišta iizazio je Beale, 152-169.
[35] Ovo gledište je nedavno obranio Aune, *Revelation 1–5*, 105.106.
[36] The Babylonian Talmud, *Hagigah*, 141.
[37] Roloff, 36.
[38] Ladd, 33.
[39] Aune, *Revelation 1–5*, 117.
[40] Strand, "The Seven Heads", 205.
[41] Ezell, 35.
[42] Tenney, 55.

KRISTOVE PORUKE
CRKVAMA (2–3,22)

Sada ćemo analizirati sedam poruka upućenih crkvama. Svaku analizu započet ćemo povijesnim i suvremenim opisom grada u kojem se crkva nalazila. Zatim ćemo detaljno analizirati svaku poruku. Držimo na umu da ovih sedam poruka nisu pisma, kako se općenito smatra. One su poslane zajedno kao i preostala knjiga Otkrivenje da ih se čita u svim sedmerim crkvama. Informacija o gradu u kojem se nalazila pojedina crkva omogućava nam da razumijemo važnost poruke upućene toj crkvi.

Kristova poruka crkvi u Efezu (2,1-7)

[1]Anđelu Crkve u Efezu napiši:
"Ovo govori Onaj koji drži sedam zvijezda u desnici, Onaj koji stupa posred sedam zlatnih svijećnjaka: [2]Znam tvoja djela, tvoj trud i postojanost tvoju i da ne možeš podnijeti opakih. Iskušao si one koji se prave apostolima, a nisu, i otkrio si da su lažljivci. [3]Postojan si, podnio si za ime moje i nisi smalaksao. [4]Ali imam protiv tebe: prvu si ljubav svoju ostavio. [5]Spomeni se dakle odakle si pao, obrati se i čini prva djela. Inače dolazim k tebi i - uklonit ću tvoj svijećnjak s mjesta njegova ako se ne obratiš. [6]Ali ovo imaš: mrziš nikolaitska djela koja i ja mrzim. [7]Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama! Pobjedniku ću dati jesti od stabla života koje je u raju Božjem.

Bilješke

2,1. ***''Efez.''*** Efez je bio udaljen oko 95 km udaljen od Patmosa. U vrijeme pisanja Otkrivenja Efez je bio najveći i glavni grad rimske provincije Azije.[1] Kao metropola bio je poznato i važno političko, trgovačko i vjersko središte poganske religije. Imao je status slobodnog grada, s vlastitom upravom u svojim granicama. Bio je i središte Panionskih igara kojom prigodom bi se stanovništvo cijele provincije okupilo u Efezu.[2] Osim toga u gradu su bila dva hrama posvećena štovanju cara.

Grad je bio dom božice plodnosti Artemide, čiji je kip bio prikazan s mnogim dojkama (Dj 19,27). Vjerovalo se da je njezin kip pao s neba (redak 35). Veličanstveni hram posvećen toj božici bio je ponos efeških građana (vidi Dj 19,35) i smatrao se jednim od čuda drevnog svijeta. Unutarnje svetište hrama posvećenog Dijani bio je sigurno mjesto pohrane golemog broja vrijednosti iz čitavog Levanta; zbog toga je hram bio "jedno od najvažnijih financijskih središta u drevnom svijetu".[3] William Barclay kaže: "Hram je imao pravo azila. To znači, kad

bi netko počinio neki zločin, ako je mogao stići do hrama prije nego što bi ga uhitili, bio je siguran. Imunitet je obuhvaćao područje jednog dobačaja strijele ili 182 m oko hrama." Zato je hram bio dom "najprobranije zbirke zločinaca u drevnom svijetu".[4]

Efez je također bio poznat po praznovjernim postupcima i magiji (Dj 19,19). Barclay ističe "kako se u Efez slijevala rijeka svakovrsnih zločinaca, bjegunaca pred zakonom, koji su bježali od pravde i izbjegavali je, a u Efez se slijevala i bujica lakovjernog, praznovjernog naroda, jer u praznovjernom svijetu je Efez bio poznat kao najpraznovjerniji grad u svijetu".[5] Zatim objašnjava da su građani bili "poznati po zlu" a narod je smatran "hirovitim, praznovjernim i nemoralnim". U Efezu je živio poznati filozof Heraklit, na glasu kao "plačući filozof" koji se, govorilo se, nikad nije nasmiješio. Prema jednom drevnom spisu, nikad se nije smijao ni nasmiješio zato što je živio usred strahovite nečistoće stanovnika Efeza koji "su bili prikladni samo da ih se utopi".[6]

U Efezu se nalazila vjerojatno najutjecajnija kršćanska crkva u provinciji u vrijeme pisanja Otkrivenja. Ovu su crkvu osnovali Akvila i Priscila (Dj 18,18.19) i mladi propovjednik Apolon (Dj 18,23-26). Pavao je u Efezu djelovao oko tri godine (Dj 20,31) i ovoj crkvi je uputio pismo koje danas poznajemo kao Poslanicu Efežanima. U tom gradu izvojevane su neke od najvećih pobjeda evanđelja. Unatoč lošem glasu grada, crkva u Efezu je naglo rasla. Kasnije su Timotej i apostol Ivan u njemu proveli dosta vremena u službi. G. R. Beasly-Murray bilježi: "Lako je razumljivo da je Efez privukao učitelje svih vrsta i nijansi doktrine, da traže pokroviteljstvo crkve i utječu na njezin život."[7] Barclay ima zanimljivo opažanje: "Ponekad kažemo da je teško biti kršćanin u suvremenoj, industrijskoj, natjecateljskoj civilizaciji. Sjetimo se Efeza i podsjetimo se da je u njemu bilo kršćana."[8]
''Drži.'' Grčka riječ *krateō* je vrlo snažna i znači "drži čvrsto" ili "zgrabi". Vidi 1,16 gdje Isus ima sedam zvijezda u desnici.

2,1. ***''Znam tvoja djela, [naime] tvoj trud i postojanost tvoju.''*** U grčkom riječ *kai* ("i") ovdje funkcionira u smislu detaljnog objašnjenja kao "naime" ili "to je". Ona znači da će ono što slijedi objasniti ono što je ranije rečeno u tekstu. Zato su "trud" i "postojanost" paralelni ranije spomenutim "djelima".

''Trud.'' Grčka riječ *kopos* znači "naporan rad" ili "rad do umora i iscrpljenosti"[9] (vidi Rim 16,12; 1 Kor 15,10; Gal 4,11; 1 Sol 2,9). Naročita značajka ove riječi je da opisuje "vrstu truda koji zahtijeva čitav um i snagu koje čovjek može uložiti".[10]
''Opakih … koji se prave apostolima.'' Ovo se odnosi na skupinu krivovjeraca nazvanih nikolaitima (vidi *Bilješka* na Otk 2,6).

2,5. ***''Spomeni se.''*** U grčkom imperativni prezent govori o stalnom i trajnom ponašanju ili postupku, "prisjećaj se". Prema grčkome sjetiti se nije samo podsjetiti se nečega nego "držati na umu".
''Obrati se.'' [Drugi hrvatski prijevodi imaju: "čini pokajanje" (Šarić), "pokaj se" (B. Djaković).] Imperativni aorist zahtijeva odlučan "zaokret". Barclay slikovito opisuje ovaj postupak kao kad "čovjek okrenut u jednom smjeru – od Boga – u pokajanju mijenja smjer – prema Bogu. Pokajanje označava potpuni zaokret i okretanje u suprotnom smjeru".[11]
''Čini prva djela.'' Imperativni aorist ovdje znači: "Počni činiti prva djela."
''Uklonit ću tvoj svijećnjak s mjesta njegova.'' U Bibliji svijećnjak određuje ulogu Crkve kao Božjeg naroda koji svjedoči u svijetu (vidi *Bilješke* na Otk 1,12). Upozorenje crkvi u Efezu, da će Krist ukloniti svijećnjak s njegova mjesta, slično je Isusovim riječima u Marku 4,21-25 i Luki 8,16-18 da će onima koji ne svijetle svojim svjetlom biti oduzeta njihova uloga svjetlonoše.[12]

2,6. ***''Nikolaiti.''*** Kakva je to bila skupina ne znamo. Prema ranim kršćanskim piscima kao što su Irenej[13] i Hipolit,[14] nikolaiti su bili heretički sljedbenici Nikole (grčki Nicolaos) Antihijskog, jednog od sedmorice đakona prve crkve (Dj 6,5) koji je na kraju postao krivovjerac. Njihova je prisutnost u crkvi "prijetila da uništi integritet i čistoću kršćanske vjere i ponašanja".[15] Oni su stekli sljedbenike među nekim vjernicima crkve u Pergamu; u poruci crkvi u Pergamu nikolaiti su povezani sa skupinom krivovjeraca za koju se kaže da su to oni koji "drže nauk Bileama" (2,14.15). Možda su nikolaiti bili isti ljudi kao oni u Pergamu. Čini se da su Nikola i Bileam dva paralelna izraza; Nikolaos je složena grčka riječ (*nikaō* i *laos*) i znači "onaj koji pobjeđuje ljude". Bileam se može izvesti iz dvije hebrejske riječi – *am* ("ljudi") i *baal* (od bela, "uništiti" ili "progutati"), a znači "uništenje ljudi". Zbog toga *Nicolaos* može biti grčka verzija hebrejskog *Bileam*, i znači potpuno isto. Tako može biti da su ove dvije heretičke skupine promicale istu zabludu.

Prema Brojevima 31,6 Bileam je bio poticatelj na idolopoklonsto i blud među Izraelcima (Bro 25,1-6). Kad je moapski kralj Balak shvatio da Izraela ne može vojno poraziti, unajmio je Bileama, Božjeg proroka, da prokune Izraela, nadajući se da će Bog napustiti Izrael pa će ga Balak moći pobijediti. Međutim, umjesto prokletstva, iz Bileamovih usta potekli su samo blagoslovi. Kad je Bileam shvatio da ne može prokleti Izraela, savjetovao je Balaku da upotrijebi seksualni nemoral i privlačnost poganskih svečanosti – na kojima se jela hrana žrtvovana moapskim bogovima – kako bi mnoge Izraelce naveo da sagriješe. Zato se Bileam u Novom zavjetu smatra prethodnikom pokvarenih učitelja u crkvi. Na sličan su način lažni učitelji u Pergamu, oni koji su "držali nauk Bileama", poticali svoje suvjernike kršćane da "blaguju od mesa žrtvovana idolima i bludu se podadu" (Otk 2,14).

Kao dio građanskih obveza prema društvu u kojem su živjeli, od kršćana u Aziji se očekivalo da sudjeluju u vjerskim svečanostima u poganskim hramovima. Odbijanje da sudjeluju izazvalo je ruganje i probleme s društvenom izolacijom, te ekonomske sankcije. Kad se radilo o njihovom sudjelovanju u poganskim vjerskim svečanostima, kršćani u Aziji suočili su se najmanje s dva problema. Prvi je bio povezan s jedenjem hrane žrtvovane idolima.[16] Sudionici poganskih svečanosti obično bi uživali u hrani koja se uglavnom sastojala od mesa žrtvovanog mjesnom bogu zaštitniku. Ove su svečanosti često završavale pijankama i nemoralnim postupcima. Drugi problem vezan uz poganske vjerske svečanosti bila je kultna prostitucija, praksa koja je bila dio mnogih drevnih poganskih religija. Tko god je želio imati ekonomski, politički ili društveni status u društvu, morao je sudjelovati u ovim vjerskim zahtjevima.

Kršćani u Aziji su po ovim pitanjima očito bili podijeljeni. Sudjelovanje u poganskim vjerskim svečanostima u Aziji zahtijevalo je kompromis kršćanske vjere i vjerovanja. S jedne strane su bili oni koji su poslušno slijedili odluke Jeruzalemskog sabora da se uzdržavaju od hrane žrtvovane idolima i od kultske prostitucije obvezne za sve građane (Dj 15,20). S druge strane su bili oni koji su zastupali kompromis. Takva permisivna učenja i nedolično ponašanje bili su tipične karakteristike bileamaca u Pergamu i zle žene "Jezabele" u crkvi u Tijatiri, koji su naveli kršćane da vrše nemoral i jednu ono što je žrtvovano idolima (Otk 2,14.20). Može biti da se "nikolaiti" i oni koji "drže nauk Bileama" i "Jezabela" odnosi na tri skupine lažnih učitelja s istim permisivnim učenjem kompromisa, koji su na taj način nanosili veliku štetu mjesnim crkvama u Aziji.[17] Sve ovo pokazuje, kaže Barclay, da su nikolaiti vjerojatno učili da

su se kršćani oslobodili Zakona i da mogu raditi što im je volja. Oni su izvrnuli Pavlovo učenje (vidi 1 Kor 8) i kršćansku slobodu pretvorili u kršćansku razuzdanost.[18]

2,7. ***''Pobjedniku.''*** Grčka riječ *nikaō* znači "biti pobjednik", "biti pobjedonosan", "nadvladati". Particip prezenta nagovješćuje stalnu pobjedu, "nastavlja nadvlađivati" ili "stalno pobjeđuje". Nadvladati je česta tema u Otkrivenju (2,7.11.17.26; 3,5.12.21; 5,5; 12,11; 15,2; 17,14; 21,7). Kenneth A. Strand u njoj vidi jedan od ključnih motiva knjige.[19] Robert H. Charles objašnjava da riječ "podrazumijeva kako je kršćanski život rat u kome nema otpusta iz službe, ali je rat, uči naš pisac [Ivan], u kojem čak i najslabiji sveti može biti pobjednik".[20] ***''Raj.''*** Perzijska posuđenica koja označava "park" ili "vrt"; u Septuaginti (LXX) riječ "raj" rabi se kod spomena Edenskog vrta (Post 2,8-10). Božji raj u Otkrivenju simbolizira obnovljeni Edenski vrt u kojem će otkupljeni sudjelovati u daru vječnog života u kojem je Adam uživao prije ulaska grijeha u svijet.

Tumačenje

Ivan počinje putovanje po sedmerim crkvama s Efezom, najbližoj Patmosu od svih sedam gradova. Isus se ovoj crkvi predstavlja kao onaj koji čvrsto drži ***sedam zvijezda u desnici*** (vidi Otk 1,16) i ***stupa posred sedam zlatnih svijećnjaka*** (vidi Otk 1,12). Sedam zvijezda i sedam svijećnjaka su sedam crkava (Otk 1,20). Krist ima potpuni nadzor nad cijelom Crkvom. On je prisutan u Crkvi i dobro zna njenu situaciju i potrebe.

Isus pohvaljuje crkvu (2,2-4.6). Isusova pohvala crkve u Efezu je vrlo pozitivna. On je pohvaljuje za predivne osobine: iscrpljujući rad i strpljenje. Vjernici se **nisu umorili.** Oni podnose svakovrsne pritiske radi Kristova imena. To znači da su "ustrajali radi čistoće vijesti koju propovijedaju".[21] Crkva je doktrinalno zdrava; ona ne podnosi zle ljude i kuša **one koji se prave apostolima, a nisu.** Ona mrzi djela Nikolaita (2,6), krivovjerne skupine koja zastupa kršćanski kompromis i među ostalim kršćanima promiče gledište da "nema ničeg lošeg u razboritom usklađivanju" s poganskom praksom (vidi 2,14.15).[22]

Prisutnost krivovjerne skupine nikolaita u efeškoj crkvi "prijetila je da uništi integritet i čistoću kršćanske vjere i ponašanja".[23] Oko pedeset godina ranije u svom oproštajnom govoru Pavao je upozorio efeške starješine: "Ja znam da će nakon mog odlaska među vas uljesti vuci okrutni koji ne štede stada, a između vas će samih ustati ljudi koji će iskrivljavati nauk da bi odvukli učenike za sobom." (Dj 20,29.30) Pedeset godina kasnije to se proročanstvo ispunilo.

Prema Williamu Barclayu nikolaiti "su bili s praktičnog gledišta najopasniji od svih krivovjeraca jer bi, da je njihovo učenje bilo uspješno, rezultat bio da bi svijet promijenio kršćanstvo, a ne kršćanstvo svijet."[24] Budući da je bila energična crkva, Efežani su iskušali ove lažne učitelje i ustanovili da su lažljivci pa su bili vrlo odlučni u čuvanju zdrave doktrinu i ponašanja.

Međutim, nešto je pošlo po zlu u ovoj energičnoj, strpljivoj i doktrinalno zdravoj crkvi. To je bilo gubitak ljubavi. Krist nježno ukorava vjernike ove crkve: ***Ali imam protiv tebe: prvu si ljubav svoju ostavio*** (2,4). To je moglo značiti da je njihova "prva ljubav" prema Kristu i Evanđelju nestajala. Ovo podsjeća na situaciju u Izraelu prije sužanjstva, kako ju je opisao Jeremija (2,2). Unatoč posvećenosti Bogu u ranije vrijeme, došao je kraj "mladosti tvoje privržene, ljubavi tvoje vjereničke". Crkva u Efezu nalazila se u sličnoj situaciji. Prvi vjernici efeške crkve bili su poznati po svojoj "vjeri u Gospodinu Isusu" i žarkoj "ljubav[i] prema svima svetima" (Ef 1,15; Dj 20,37.38). Ali ono što je u početku obilježavalo religiju ove crkve, sada je nedostajalo. Oduševljenje je nestalo i vjernici su počeli gubiti dodir s Bogom i ljubav jedan prema drugome.

Religija u efeškoj crkvi je postala legalistička i lišena ljubavi. Okomiti odnos s Bogom normalno određuje vodoravni odnos s ljudskim rodom. Rečeno je da Efežani nisu mogli podnijeti lažno učenje. U postupanju s krivovjerjem i primjenom stege prema onima koji doktrinalno nisu bili zdravi, očito su bili žestoki, skloni osuđivanju, kritički nastrojeni i spremni tražiti greške. Bilo je jasno da je crkva, u naglašavanju zdravog nauka i provjeravanju ortodoksnosti kod svojih suvjernika, napustila značajke ljubavi iz Evanđelja i postala legalistička. Zdrav nauk, naporan rad i crkveni red su neporecivo važni. Međutim, nikakve dobre osobine nemaju vrijednosti bez ljubavi (1 Kor 13). Efežani su naglasak stavljali na zdrav nauk i naporan rad. To je bila dobra odluka, ali oni su otpali od prave, žarke ljubavi za Krista i svoje suvjernike koja ih je karakterizirala u prvim danima. Zaboravili su da samo Evanđelje može uravnotežiti religioznu dužnost s ljubavlju prema drugim kršćanima.

Isusov savjet crkvi (2,5.6). Premda se trudila da ostvari visoka mjerila, efeška crkva je gubila svoju prvu ljubav. Krist upućuje snažan poziv pomoću tri zapovijedi: ***Spomeni se … obrati se … čini prva djela.*** Prvo, trebaju se sjećati. Kako pokazuje grčki tekst, Efežani nisu zaboravili, nisu bili nesvjesni svog ranijeg stanja. Spomenuti se znači više nego podsjećati se prošlosti; ono znači držati na umu i održavati svježim prošlost i primijeniti je na sadašnjost. Upravo

zbog toga Isus poziva na odlučni zaokret i savjetuje nas da se obratim/pokajemo. Cijela je crkva pozvana da se pokaje, što znači da je cijela Crkva slabila u ljubavi. Pokajanje podrazumijeva radikalnu promjenu cjelokupnog životnog smjera. To je odlučno kidanje sa sadašnjom situacijom. Sjećanje i pokajanje navodi na vršenje prvih djela. "Prva djela" su posljedica "prve ljubavi". Philip E. Hughes komentira:

"Napuštanje prve ljubavi je promašaj; simptomatično je za opadanje u praksi kao i u privrženosti, jer prva ljubav i ***prva djela*** pripadaju zajedno: ovo drugo prirodno proizlazi iz prethodnog. Zbog toga nestanak prve ljubavi za sobom povlači i nestanak prvih djela koja se razlikuju po nesebičnoj revnosti i radosnoj privrženosti. Vratiti prvu ljubav znači vratiti se prvim djelima, a to je ono što crkva u Efezu treba učiniti ako da bi se mogla vratiti u ranije stanje pred Bogom."[25]

Povratak kršćanskom iskustvu prve ljubavi uvijek dovodi do doživljaju prvih djela. Dokaz pokajanje je povratak odanosti obilježene žarkom ljubavlju prema Bogu i suvjernicima. Isusov savjet Efežanima podsjeća na iskustvo izgubljenog sina koji se u dalekoj zemlji iznenada sjetio svog doma i ranijeg položaja, a onda izvršio odlučan preokret (Lk 15,17-19). Tako su i Efežani pozvani da se sjete ranije privrženosti i da učine odlučan preokret svoje sadašnje situacije; zatim trebaju početi vršiti djela koja su obilježavala njihovu raniju odanost u najranijoj fazi njihova postojanja.[26]

Ako Efežani propuste da se pokaju i čine prva djela, Krist ih upozorava da dolazi da im sudi: **uklonit ću tvoj svijećnjak s mjesta njegova.** U Otkrivenju Božji narod koji svjedoči uspoređuje se sa svijećnjacima (11,4). Kao što je drevni Izrael bio pozvan da bude Božji svjetlonoša i svjedok svijetu (vidi Iz 42,6.7; 49,6; 60,1-3), tako to treba biti i crkva u Efezu. Kad su Izraelci "odbacili svoj poziv da budu svjetlost narodima, Bog ih je uklonio kao svjetlonoše i ovu zadaću prenio na crkvu".[27] Crkva je pozvana da svijetli za Krista u svijetu (Mt 5,14-16; Fil 2,15). Ako se ne odazove ovom pozivu, ona gubi samu svrhu postojanja; u tom slučaju će biti uklonjen njen svijećnjak svjedočenja s njegova mjesta, kao što se to dogodilo Izraelu u Starom zavjetu.

Obećanje pobjedniku (2,7). Pobjedniku u efeškoj crkvi obećano je da će ***jesti od stabla života koje je u raju Božjem*** (vidi i 22,14). Ovaj tekst nas podsjeća na Edenski vrt sa "stablom života, nasred vrta" (Post 2,9) u koji su prvi ljudi stavljeni nakon stvaranja. Jesti sa stabla

života znači živjeti "navijeke" (Post 3,22). Nakon što su sagriješili, Adam i Eva su istjerani iz vrta; bio im je zabranjen pristup stablu života da ne bi jeli od njega (Post 3,23.24). Zahvaljujući Kristu situacija se promijenila. Vjerni Kristovi sljedbenici će na novoj zemlji (koja je u Otkrivenju opisana kao obnovljeni Edenski vrt) imati pristup stablu "života što rodi dvanaest puta, svakog mjeseca svoj rod. A lišće stabla za zdravlje je narodima." (Otk 22,2) Stablo života je slika vječnog života oslobođenog smrti i patnje. Pobjedniku u Efezu je obećan trajni dom u obnovljenom Edenu, u kojem će dijeliti dar vječnog života koji su Adam i Eva uživali prije ulaska grijeha u svijet.

Poziv da posluša Duha. Poruka crkvi u Efezu je snažan poziv svim kršćanima kod kojih se gasi žarka ljubav prema Evanđelju. Oni su pozvani da ispitaju svoj prošli život i da se sjete kako je bilo dok su bili zaljubljeni u Krista i kako su u tim prvim danima svoje privrženosti Kristu oduševljeno odgovorili "djelima" ljubavi u svojim odnosima prema drugim pripadnicima zajednice vjernih, kao i prema onima izvan nje.

Kristova poruka ovoj crkvi pokazuje da je najbolje mjesto za početak obnove odnosa držati na umu iskustvo prve ljubavi. Kao izgubljeni sin (Lk 15,11-24) mi nikad nećemo biti zadovoljni dok se ne vratimo iskustvu prve ljubavi s Kristom, vršeći "prva djela" koja su ranije obilježavala ovaj odnos. To znači da Krista moramo učiniti svojom religijom.

Tijekom povijesti kršćani su se često našli razapeti između ljubavi s jedne i poslušnosti s druge strane. Snažnim naglašavanjem ljubavi u Evanđelju može se lako prijeći preko zahtjeva poslušnosti u Evanđelju. Usmjerenošću na dužnost i očuvanje zdravog nauka (i često otkrivanjem krivovjerja i borbom protiv njega) kršćani vrlo često izgube ljubav jedan za drugoga. Podržavanje doktrine i crkvenog reda bez usmjerenosti na Krista je beskorisno i religija koja nije utemeljena na Evanđelju nema vrijednosti; ona je beživotna, mrtva. Prava religija je usredotočena na Krista; ona je utemeljena na okomitim i vodoravnim odnosima, s jedne strane obilježenima ljubavlju prema Kristu, a s druge ljubavi jedan prema drugome.

* * * * * *

Oni koji nastoje primijeniti Isusovu poruku crkvi u Efezu na određeno razdoblje povijesti kršćanstva nalaze da se situacija u toj crkvi podudarala sa situacijom u kršćanskoj crkvi tijekom razdoblja apostola (i neko vrijeme poslije njih). Ovo vrijeme je bilo veliki start za crkvu. Ali u vrijeme kad je Ivan pisao Otkrivenje, naime u posljednjem desetljeću prvog

stoljeća, kršćanska crkva je počela gubiti žar prve ljubavi i time se počela odvajati od jednostavnosti i čistoće Evanđelja.

Kristova poruka crkvi u Smirni (2,8-11)

[8]I anđelu Crkve u Smirni napiši:
Ovo govori Prvi i Posljednji, Onaj koji bijaše mrtav i oživje: [9]Znam tvoju nevolju i siromaštvo – ali ti si bogat! – i pogrde od onih koji se nazivaju Židovima, a nisu, nego su sinagoga Sotonina. [10]Ne boj se onoga što ti je trpjeti! Evo, Sotona, će neke od vas baciti u tamnicu da budete iskušani. Bit ćete u nevolji deset dana. Budi vjeran do smrti i dat ću ti vijenac života. [11]Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama! Pobjedniku neće nauditi druga smrt.

Bilješke

2,8. ***''Smirna.''*** Smirna, danas Izmir, bio je grad s trgovačkom lukom, smješten na istočnoj obali Egejskog mora, a na raskrižju putova u Frigiju i Lidiju. Grad je bio udaljen oko 56 km sjeverno od Efeza. U prvom stoljeću Smirna je mogla imati oko 200.000 stanovnika. Imala je status slobodnog grada; bila je političko, religijsko i kulturno središte poznao po znanosti i medicini koja je u njemu cvjetala. Ponosila se svojim čuvenim stadionom, knjižnicom i najvećim javnim kazalištem u provinciji koje je moglo primiti oko dvadeset tisuća ljudi. Bila je bogat i izuzetno lijep grad i smatrala se "slavom Azije". Grad je tvrdio da je mjesto rođenja poznatog pjesnika Homera. Smirna je imala posebne odnose s Rimom i tvrdila je da je prva u drevnom svijetu sagradila hram u čast *dea Roma* (božice Roma).

Život u kršćanskoj zajednici u Smirni je bio život "nevolje i siromaštva" (Otk 2,9). Dvije su stvari pridonijele bijednoj i po život prijetećoj situaciji crkve. Prvo, grad je bio središte štovanja cara. U vrijeme kad je pisano Otkrivenje, štovanje cara postalo je obvezatno. Jednom godišnje svaki je rimski građanin bio obvezan izvršiti vjersku dužnost prinošenja tamjana na žrtvenik božanskoga Cezara, nakon čega bi dobio potvrdu. Odbijanje je donosilo prijetnju smrću. Stanovnici Smirne su bili otvoreno neprijateljski nastrojeni prema kršćanima u gradu zato što su odbijali sudjelovati u štovanju cara.

Drugo što je izazvalo nevolje za kršćane u Smirni bila je prisutnost velike i snažne židovske populacije koja je također bila vrlo neprijateljski nastrojena prema kršćanima. U svojoj ogorčenosti Židovi su se pridružili poganima u mržnji i progonstvu kršćana. Klevetali su

kršćane pred mjesnim vlastima, iznoseći zlonamjerne optužbe, i tako potpirivali pogane protiv kršćana i poticali vlasti da ih progone. (Kršćani su bili optuženi da su kanibali, ateisti i nelojani vlastima.)[28] Ivan za ove Židove kaže da su "sinagoga Sotonina" (3,9). Premda u velikoj opasnosti, kršćani u Smirni su bili vjerni; mnogi od njih su hrabro podnijeli stradanje i smrt. Među onima koji su umrli mučeničkom smrću bio je Polikarp, poznati biskup iz Smirne u prvoj polovici drugog stoljeća, koji se u mladosti družio s Ivanom, piscem Otkrivenja.
''Onaj koji bijaše mrtav i oživje.'' U grčkom je "oživje" u aoristu koji opisuje radnju dovršenu u prošlosti. Ova se riječ ovdje odnosi na Isusovu smrt i uskrsnuće.

2,9. ***''Nevolju.''*** Grčka riječ *thlipsis* u biti znači "pritisak", "teret koji krši".[29]
''Siromaštvo.'' Grčka riječ *ptōcheia* označava izuzetno siromaštvo i oskudicu – kad nema ničega.
''Pogrde od onih koji se nazivaju Židovima.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,8 (vidi i "Uvod" u ovaj komentar: "Vanjski problemi crkava u Aziji.")
''Ne boj se.'' U grčkom prezent imperativa ukazuje na trajno i stalno ponašanje ili postupak. Sadašnje vrijeme pokazuje da su Smiranci u to vrijeme bili zabrinuti i u strahu.
''Deset dana.'' Većina znanstvenika smatra da je izraz "deset dana" bio uobičajen drevni izraz za relativno kratko razdoblje (vidi Post 24,55; 1 Sam 25,38; Dn 1,12-15; Dj 25,6).[30] David Aune smatra da je to vjerojatno povezano s činjenicom da je zbir svih prstiju deset.[31] Ovih "deset dana" predstavljaju razdoblje kušanja vjernosti i ustrajnosti zajednice u Smirni, kao deset dana probe za Daniela i njegove prijatelje u Babilonu (Dn 1,12-15).[32]
''Vijenac života.'' "Vijenac života." je također spomenut u Jakovu 1,12; na drugim mjestima u Novom zavjetu govori se o vijencu pravednosti (2 Tim 4,8) i vijencu slave (1 Pt 5,4). U grčkom su za vijenac rabljene dvije riječi: *diadēma*, koja označava kraljevsku krunu, i *stephanos* koja je upotrijebljena u ovom tekstu. *Stephanos* nije kraljevska kruna već pobjednički vijenac spleten od lišća ili cvijeća. Dobivali su ga atletičari koji bi pobijedili na olimpijskim igrama održavanima u Smirni i označavao je radost koja dolazi od pobjede. U Novom zavjetu ova se riječ odnosi na eshatološki Božji dar vjernicima. *Stephanos* je riječ koju Pavao koristi u 1. Korinćanima 9,25 kad spominje "raspadljiv vijenac". U Otkrivenju 12,1 pobjedonosna crkva nosi na glavi *stephanos* od dvanaest zvijezda. Frazu "vijenac života" treba razumjeti da znači "vijenac koji se sastoji od života". Primiti vijenac života znači primiti život.[33]

2,11. ***''Pobjedniku.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,7.

Tumačenje

Smirna je bila grad najbliži Efezu, udaljena šezdesetak kilometara sjeverno. Poruka crkvi u tom gradu je najkraća od svih sedam. Isus se predstavlja kao ***Prvi i Posljednji, Onaj koji bijaše mrtav i oživje*** (2,8; vidi 1,17). Ovaj Isusov uvod u potpunosti odgovara crkvi koja je izložena stradanju zbog teškog, stalnog progonstva. Ove riječi je Ivan čuo ranije kad je pao pred Isusove noge: "Ne boj se! Ja sam Prvi i Posljednji, i Živi! Mrtav bijah, a evo živim u vijeke vjekova." (1,17) Već smo ranije primijetili da se "Prvi i Posljednji" odnosi na starozavjetnog Jahvu, Boga saveza. Isus počinje svoju poruku vjernicima u Smirni podsjećajući ih na svoje stradanje i smrt. On je doživio najgore što život može pružiti; umro je, ali je ponovno ustao u život. Poistovjećujući se sa Smirancima, Isus im kaže da bez obzira što se dogodilo, On, uskrsli i proslavljeni Gospodin, može pomoći jer je sve to sam iskusio. On ostaje vjeran obećanju da će uvijek biti sa svojim narodom izloženom stradanju.

Isus pohvaljuje crkvu (2,9). Isus zna "nevolju i siromaštvo" crkve u Smirni. Vjernici se nalaze u velikoj opasnosti. U grčkom ***nevolja*** označava ozbiljnu muku, pritisak bremena koje krši. Ovaj pritisak dolazi izvana, naime, iz zahtjeva za štovanjem cara i zlonamjernog klevetanja Židova. Drugo, vjernici su izloženi krajnjem ***siromaštvu***. Grčki tekst pokazuje da nemaju ništa. Njihovo siromaštvo je nesumnjivo posljedica progonstva kroz koje crkva prolazi. Ono je svakako suprotno bogatstvu crkve u Laodiceji koja se hvali svojim materijalnim dobrima i kojoj ništa ne treba, ali nema ništa duhovnoga (3,17). Kršćani u Smirni su živjeli u jednom od najbogatijih gradova, a ipak su bili izuzetno siromašni. Međutim, premda siromašni, bili su bogati milošću i vjerom.

Isusov savjet crkvi (2,10). Kršćani u Smirni su izloženi velikom pritisku izvana. Rečeno im je da će u danima koji dolaze još više stradati. Bit će suđeni i utamničeni za deset dana – odnosno, za jedno kraće vrijeme, kao što su Daniel i njegovi prijatelji bili na kušnji deset dana (Dn 1,12-15). Premda kratko, ovo vrijeme kušnje bit će vrlo teško. Općenito se vjeruje da je tamnica u drevnom svijetu bila mjesto gdje su optuženici očekivali presudu koja je bila smaknuće ili progonstvo.

Ne boj se onoga što ti je trpjeti! Ovo zvuči kao blagi ukor. Smiranci su očito bili zabrinuti. Isus im kaže: "Prestanite se bojati! Ja imam sve pod nadzorom. Osobno sam iskusio smrt i

vratio se u život. Ja sam prvi i posljednji, i vjeran sam svome obećanju." Isus ponovno savjetuje Smirnu: ***Budi vjeran do smrti i dat ću ti vijenac života.*** Ova crkva je već bila vjerna i Isus je poziva da to i ostane. Nagrada za vjernost je "vijenac života", naime vijenac koji se sastoji od života. To nije kraljevska kruna, već pobjednička kruna, vijenac što ga dobiva pobjednik na olimpijskim igrama, a označava radost koju daje pobjeda.

Smiranci moraju držati oči usmjerene na nagradu. Pritisak i nevolja neće trajati zauvijek; oni koji ostanu vjerni primit će nagradu. "Blago čovjeku koji trpi kušnju: prokušan, primit će vijenac života koji je Gospodin obećao onima što ga ljube." (Jak 1,12) Pavao je s pouzdanjem i velikim očekivanjem mogao reći: "Dobar sam boj bio, trku završio, vjeru sačuvao. Stoga, pripravljen mi je vijenac pravednosti kojim će mi u onaj Dan uzvratiti Gospodin, pravedan sudac." (2 Tim 4,7.8) Nema sumnje da "sve patnje sadašnjega vremena nisu ništa prema budućoj slavi koja se ima očitovati u nama" (Rim 8,18).

Obećanje pobjedniku (2,10b.11). Oni koji ostanu vjerni primit će ***vijenac*** koji se sastoji od ***života***, odnosno, neće iskusiti drugu smrt. U Otkrivenju druga smrt znači potpuni nestanak zlih (20,14); ona je suprotnost vječnom životu. Smiranci su se stalno bojali fizičke smrti. Međutim, za vjerne je fizička smrt privremena; ona je slična snu i kao takva ne znači ništa zbog nade u uskrsnuće. Treba se bojati druge smrti – vječne smrti od koje neće biti uskrsnuća. Isus je upozorio svoje sljedbenike: "Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, ali duše ne mogu ubiti. Bojte se više onoga koji može i dušu i tijelo pogubiti u paklu." (Mt 10,28) Zahvaljujući smrti na križu i uskrsnuću Isus je slomio moć smrti. On je onaj koji ima "ključe Smrti, i Podzemlja" (Otk 1,18). On živi zauvijek za svoj narod. Vjerni će primiti krunu vječnog života i zato im neće nauditi druga smrt (vidi Otk 20,6) koja je rezervirana za zle (Otk 20,14; 21,8).

Poziv da posluša Duha. Poruka crkvi u Smirni još se uvijek odnosi na kršćane koji pate pod pritiskom života ili pritiskom neprijateljstva i nepravde. Ona je namijenjena onima koji su u strahu jer se boje budućih patnji. Isusov savjet važi za njih: "Prestanite se bojati! ja imam sve pod nadzorom. Ništa u životu ili smrti, u vremenu ili vječnosti, nitko i ništa vas ne može razdvojiti od moje ljubavi." (vidi Rim 8,38.39)

* * * * * *

Netko može smatrati da se iskustvo crkve u Smirni podudara s velikim progonstvom vjerne kršćanske crkve u rimskom carstvu tijekom drugog i trećeg stoljeća. Ovo je razdoblje također bilo obilježeno daljnjim odstupanjem od jednostavnosti Evanđelja.

Kristova poruka crkvi u Pergamu (2,12-17)

[12]I anđelu Crkve u Pergamu napiši:
Ovo govori Onaj u koga je mač dvosjek, oštar: [13]Znam gdje prebivaš - ondje gdje je Sotonino prijestolje - a čvrsto se držiš moga imena te nisi zanijekao moje vjere ni u one dane kad je Antipa, moj svjedok, vjerni moj, ubijen kod vas - gdje Sotona prebiva. [14]Ali imam nešto malo protiv tebe: imaš ondje nekih što drže nauk Bileama što pouči Balaka da stupicu stavi sinovima Izraelovim te blaguju od mesa žrtvovana idolima i bludu se podadu. [15]ako i ti imaš takvih koji drže nauk nikolaitski. [16]Obrati se dakle! Inače dolazim ubrzo k tebi da ratujem s njima mačem usta svojih. [17]Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama! Pobjedniku ću dati mane sakrivene i bijel ću mu kamen dati, a na kamenu napisano ime novo koje nitko ne zna doli onaj koji ga prima.

Bilješke

2,12. ***''Pergam.''*** U Ivanovo vrijeme Pergam (ili Pergamos) bio je prijestolnica rimske provincije Azije, udaljen oko šezdeset četiri kilometra od Smirne. Osim političkog značaja, Pergam je bio poznat kao središte intelektualnog života u čitavom helenističkom svijetu. Njegova poznata knjižnica s blizu 200.000 svezaka bila je druga iza Aleksandrije. Grad je bio zavičajno mjesto Galena, poznatog liječnika drevnog svijeta, koji je studirao u Asklepijevoj medicinskoj školi.

Pergam je isto tako bio veliko i važno religijsko središte; bio je poznat po veličanstvenim hramovima podignutima u čast Zeusa, Atene, Dionizija i Asklepija. Na brežuljku iznad grada dizao se veliki žrtvenik Zeusu, čiji je središnji dio izložen u Pergamskom muzeju u Berlinu. "Dvanaest metara visok stajao je na izbočenom stjenovitom grebenu. Izgledao je kao veliko sjedalo ili prijestolje na brijegu; i svakodnevno se čitavog dana dizao dim žrtava prinošenih Zeusu."[34] Blizu grada dizalo se golemo svetište posvećeno Asklepiju, iscjeljujućem bogu-zmiji. U Ivanovo vrijeme svetište je bilo vrlo popularno; iz čitavog svijeta dolazili su ljudi da ih bog Asklepije ozdravi. Pergam je stvarno bio "Lurd provincije Azije".[35] Zeus i Asklepije su nazivani "Spasiteljem" i bili predstavljani zmijom (znakom koji je zadržan i u suvremenoj medicini). Pergam je bio prvi grad Azije koji je podržao imperijalni kult i imao hram posvećen štovanju rimskog cara. To može biti objašnjenje zašto je grad opisan kao mjesto "gdje Sotona prebiva" ("sotonino prijestolje" u KS).

2,13. ***''Gdje prebivaš.''*** Grčka riječ *katoikeō*, "smjestiti se" znači trajno se nastaniti. ***''Sotonino prijestolje.''*** Grčka riječ *thronos* znači "tron" i "sjedište vlasti" (vidi Mt 19,28; Lk 1,32). Ova fraza se vjerojatno odnosi na grad kao utvrdu poganske religije i imperatorova kulta. Pergam je bio poznat po Zeusovom i Asklepijevom kultu koji je privlači narod iz bliza i daleka. Religija koja je imala zmiju kao simbol – smatrajući zmiju utjelovljenjem samog boga i povezujući ga s izrazom "Spasitelj"– mogla je kršćane ispunjavati samo užasom, podsjećajući ih da je Sotona "stara Zmija" (Otk 12,9). Možda je to bio razlog da su kršćani Pergam nazivali Sotoninim prijestoljem.

No najveća opasnost za kršćansku crkvu dolazila je od zahtjeva za obožavanjem cara. Grad je bio središte imerijalnog kulta provincije Azije. U Ivanovo vrijeme iskazivanje štovanje caru bila je sveta dužnost svih građana. Svaki građanin provincije morao se jednom godišnje pojaviti pred mjesnim magistratom (sudom) u Pergamu i staviti naprstak tamjana pred carev kip uz riječi: "Cezar je Gospodin"; na to bi dobio potvrdu. Štovanje cara bio je ispit odanosti Rimu, a odbijanje iskazivanja takvog štovanja i ne primanje potvrde značilo je progonstvo i smrt.[36] Kršćani u Pergamu su živjeli u samom mjestu "gdje je Sotonino prijestolje". Očito se od njih tražilo da se odreknu Krista i svoje vjere u njega (vidi Otk 2,13).

''Antipa, moj svjedok, vjerni moj.'' Antipa je uobičajeno grčko ime i najvjerojatnije se odnosi na nekog kršćanina u Pergamu koji je podnio mučeničku smrt za svoju vjeru i ostao vjeran. Ništa nam o njemu nije poznato; možda je njegova smrt bila cijena koju je platio zato što je odbio iskazati štovanje caru. Prema kasnijoj predaji bio je "spaljen u mjedenom biku" tijekom vladavine cara Domicijana.[37] Grčka riječ *martus* inače znači "svjedok". Kad su kasnije u prvoj crkvi mnogi vjerni svjedoci ubijeni za svoju vjeru, riječ *martus* je dobila značenje martira, mučenika, naime "nekoga tko je svjedočio do smrti" (vidi *Bilješke* na Otk 1,5).

2,14. ***Oni ''što drže nauk Bileama''*** ovdje su jasno povezani s nikolaitima (vidi Otk 2,15), što pokazuje da su sljedbenici Bileama i nikolaiti bili ista skupina. Oni simboliziraju lažne učitelje u pergamskoj crkvi koji su navodili svoje suvjernike kršćane na kompromis po pitanju religije i morala u pogledu hrane žrtvovane idolima i bluda (vidi *Bilješke* na Otk 2,6).

2,16. ***''Obrati se'',*** *odnosno* ***''pokaj se''.*** Grčki imperativni aorist ukazuje na odlučni postupak zaokreta (vidi *Bilješke* na Otk 2,5).

2,17. ***''Pobjedniku.''*** Vidi *Bilješke na Otkrivenje* 2,7.

''Mana sakrivena.'' Prema židovskoj predaji Kovčeg saveza – u koji je stavljena mana kao uspomena (Izl 16,32-34; vidi Heb 9,4) – uzeo je Jeremija prigodom razaranja Salomonovog hrama i sakrio u jednoj rasjelini na gori Sinaj; on će tamo ostati do Mesijina dolaska.[38] Tada će se ta mana uzeti kao hrana za mesijansko kraljevstvo: "I to će se dogoditi u vrijeme kad će blago mane sići s visine i oni će se od nje hraniti u tim godinama."[39] S obzirom na situaciju u crkvi u Pergamu, skrivena mana je simbol kad se uzima nebeska mana, "kruh nebeski" (Ps 78,24) ili "kruh anđeoski" (redak 25, Šarić), nasuprot hrane žrtvovane poganskim bogovima.

''Bijel … kamen.'' Mnogo je mišljenja izneseno o "bijelom kamenu", jer se u drevnom svijetu ono davalo iz različitih razloga; nijedno od tih mišljenja nije potpuno zadovoljavajuće. U kontekstu samog teksta, bijeli kamen se najvjerojatnije odnosi na *tesseru*, nagradu za pobjednika igara. Na njemu je bilo napisano njegovo ime i njime je stekao pravo na posebnu čast i prednosti, uključujući slobodan ulaz na javne svečanosti. Dobivanje bijelog kamena daje pobjedniku u crkvi u Pergamu pravo da sudjeluje na nebeskoj gozbi (Otk 19,7-9).

Tumačenje

Isus se poistovjećuje s crkvom u Pergamu kao onaj koji ima ***mač dvosječan, oštar*** (vidi Otk 1,16). Rimski upravitelj koji je stolovao u Pergamu imao je pravo mača, odnosno tvrdio je da ima vlast nad životom i smrću. Na njegovu zapovijed čovjek je mogao biti ubijen na mjestu i on je mač mogao u svakom trenutku upotrijebiti protiv bilo kojeg kršćanina. Ali na samom početku poruka crkvi poziva kršćane da ne zaborave da posljednju riječ još uvijek ima uskrsli Krist, koji ima oštar, dvosjekli mač. Prema Poslanici Hebrejima Božja Riječ je oštrija od svakog dvosjeklog mača (4,12). progonitelji Božjeg naroda mogu biti "sotonski moćni", ali je moć uskrslog Krista veća.[40] "U svijetu imate muku, ali hrabri budite – ja sam pobijedio svijet!" (Iv 16,33) On svakako ima sve pod nadzorom.

Isus pohvaljuje crkvu (2,13-15). Isus dobro zna situaciju u kojoj se nalazi ova crkva: ***Znam gdje prebivaš – ondje gdje je Sotonino prijestolje.*** Isus priznaje da je Pergam vrlo opasno mjesto. Kršćani u Pergamu su živjeli u religijskoj i moralnoj klimi neprijateljski raspoloženoj prema njihovoj vjeri. Grčki tekst pokazuje da su tu bili stalno nastanjeni. S jedne strane bili su okruženi poganstvom i njegovim veličanstvenim i raskošnim hramovima; a s druge bili su izloženi poganskom religijskom načinu života i nemoralnim postupcima. Nije čudo da je način života poganske religije bio, na svoj način, jako privlačan nekim kršćanima u Pergamu. Uz sve to štovanje cara stvorilo je tešku sredinu za ovu crkvu. U bilo kom trenutku vlasti su

mogle pozvati kršćane i narediti im da iskažu štovanje caru i odreknu se Krista pod prijetnjom progonstva i smrti; oni koji su pristali dobili su potvrdu. To je ovaj grad učinilo mjestom ***gdje Sotona prebiva*** i gdje je njegova vladavina bila posebno jaka. Ponavljanje u trinaestom retku da gradom vlada i u njemu prebiva Sotona pokazuje da je za kršćane moglo biti opasno živjeti u Pergamu.

Unatoč okolnostima, kršćani u Pergamu su ostali vjerni. ***I čvrsto se držiš moga imena te nisi zanijekao moje vjere ni u one dane kad je Antipa, moj svjedok, vjerni moj, ubijen kod vas.*** Unatoč činjenici da je Pergam bio vrlo opasno mjesto za kršćansku vjeru i prebivanje, i da su imali mnogo razloga da pobjegnu i žive negdje drugdje, kršćani su odlučili ostati čvrsti i živjeti i svjedočiti za Krista tamo gdje ih je život smjestio, naime gdje je Sotonina vladavina bila najjača. Oni su ostali vjerni čak i suočeni s progonstvom i smrću kao Antipa koji je vjerojatno bio jedan od vjernih u pergamskoj crkvi.

Posebno je značajno što Isus Antipu naziva "moj svjedok, vjerni moj". Ovo je Isusova vlastita titula u knjizi (Otk 1,5; 3,14). U prvoj crkvi je grčka riječ *martus* značila oboje, "svjedok" i "mučenik". Time je želio reći da biti svjedok za istinu često znači biti mučenik. Isus je vjerni svjedok/mučenik i svi koji svjedoče za njega često moraju stradati s njim i radi njega. Čak i danas, onaj koji svjedoči za Krista često je i mučenik radi Krista, ne toliko u smislu da mora dati svoj život za Krista, već u smislu da mora stradati radi kršćanskih načela. Ali jedno ne smije zaboraviti: onima koji su vjerni kao Antipa, Krist će dati "ništa manje od svoje vlastite titule". Stradati za Krista znači proći ono kroz što je Krist već prošao, i na kraju sudjelovati s njim u slavi.[41]

Međutim, drugi dio Isusove pohvale ovoj crkvi nije uopće ugodan. Pergamci su očito bili podijeljena crkva. Neki od njih, kao Antipa, čvrsto su se držali Kristova imena i nisu se odricali od svoje vjere; naime, protivili su se svakom kompromisu sa svjetovnim ponašanjem i načinom života. Drugi u Pergamu su se držali ***Bileamova*** nauka i ***nikolaita***. Dok su Efežani shvatili razorne posljedice lažnog učenja nikolaita, crkve u Pergamu i Tijatiri tolerirale su ove lažne učitelje i kompromise koje su učinili sa svojom religijom. Činjenica da su bileamci i nikolaiti spomenuti zajedno, pokazuje da su nekako bili srodni. Sreli smo ih ranije u Efezu i ponovno ćemo ih sresti u poruci crkvi u Tijatiri. Ovi lažni učitelji zastupali su kompromis i nastojali uvjeriti svoje sukršćane da nema ničeg lošeg u "razboritom usklađivanju sa svjetovnim mjerilima" da bi se izbjeglo progonstvo (vidi 2 Pt 2,15; Juda 11).[42]

Kršćani su pozvani da budu sveti, odnosno odvojeni i različiti od svijeta: "Zato izađite iz njihove sredine i odvojite se." (2 Kor 6,17) Međutim ovo odvajanje ne znači odvajanje i izolaciju od ostalih ljudi u svijetu niti mržnju prema njima. Isus je molio da Otac ne uzme njegove učenika sa svijeta već da ih sačuva "od Zloga" (Ivan 17,15.16). Da bi spasili svijet, Kristovi sljedbenici će nastojati da budu "svima … sve" (slijedeći Pavlov primjer) da neke spasu (1 Kor 9,22). Kršćani vrše "kompromis", recimo, da ljude mogu spasiti i podignu ih na razinu kršćanske vjere i života, a ne spuštaju kršćanstvo na razinu svijeta. Problem s nikolaitima bio je što su slijedili "politiku kompromisa" u svojoj odanosti Kristu kako bi izbjegli nelagode i nevolje u svijetu.[43]

Isusov savjet crkvi (2,16). Isusov savjet cijeloj crkvu u Pergamu je sličan onome koji je dao Efežanima (vidi 2,5): ***Obrati se dakle! (Pokaj se)*** Ako se oni koji zastupaju kompromis ne pokaju, posljedice će biti strašne. Krist kaže da će doći ***ubrzo k tebi da ratujem s njima mačem usta svojih.*** Ovo oružje podsjeća na Božju prijetnju Bileamu da će ga kazniti mačem (Bro 22,23.31.323). U ratu protiv Moabaca Bileam je poginuo od mača (Bro 31,8) zajedno s onima koje je naveo na grijeh (Broj 25,5). Sličan je sud namijenjen bileamcima i nikolaitima u Pergamu. Prema piscu Poslanice Hebrejima Božja Riječ je oštrija od svakog dvosjeklog mača i "prosuđuje nakane i misli srca" (Heb 4,12). I Pavao spominje "mač Duha, to jest Riječ Božju" (Ef 7,17). Prema tome mač je Kristova riječ. Sadašnje vrijeme na grčkom ukazuje na stvarnu prijetnju; Krist je već na putu da zarati i izvrši sud "mačem usta svojih" (vidi Otk 19,13-15). Jedini način da izbjegnu prijeteći sud jest da učine odlučan zaokret i da se pokaju.

Obećanje pobjedniku (2,17). Onima koji se pokaju dano je trostruko obećanje: dobit će skrivenu manu, bijeli kamen i novo ime napisano na kamenu. Lažni učitelji u Pergamu zastupali su kompromis uzimanja poganske hrane prinesene idolima da dobiju potvrdu i izbjegnu teškoće. Dolazi dan kad će oni koji ostanu vjerni i odbiju sudjelovati u poganskim svečanostima sudjelovati na gozbi i hraniti se nebeskom hranom – ***skrivenom manom*** – "kruhom nebeskim" (Ps 78,14), rezerviranim samo za pobjednike koji odbacuju kompromis i čvrsto se drže Kristova imena. Umjesto rimske potvrde dobit će ***bijeli kamen*** s ***novim imenom*** napisanim na njemu kao nagradu što su ostali vjerni i odani Kristu.

Novo ime u Bibliji ukazuje na nečiji novi odnos s Bogom (vidi Post 17,5; 32,27.28; Iz 62,2; 65,15; Otk 14,1). S obzirom na progonstvo i lažne optužbe crkve u Pergamu, "novo ime" predstavlja obnovu dostojanstva "dobrog imena". Bijeli kamen s novim imenom napisanim na

njemu daje pobjedniku pravo na posebnu prednost sudjelovanja na "svadbenoj gozbi Jaganjčevoj" u nebeskom gradu pri Kristovom drugom dolasku. "Blago onima koji su pozvani na svadbenu gozbu Jaganjčevu!" (Otk 19,9)

Poziv da posluša Duha. Situacija u kojoj su bili kršćani u Pergamu jasno pokazuje da je savršeno moguće biti Kristov sljedbenik u groznim okolnostima. Kršćani su pozvani da žive životom "vjernog svjedoka" tamo gdje ih je život stavio. Ako su u "Pergamu", gdje su Sotonin utjecaj i moć najjači, onda moraju živjeti i pokazati da su Kristovi sljedbenici, jer On sam bio je "vjerni svjedok".[44]

* * * * * *

Oni koji poruku crkvi u Pergamu žele primijeniti na kršćansku povijest ustanovit će da se situacija ove crkve najbolje uklapa u razdoblje poslije Konstantinova obraćenja na kršćanstvo 313. godine. Crkva je konačno izvojevala pobjedu nad poganstvom i postalo državna religija. Kršćani se više nisu trebali bojati progonstva ili vanjskog pritiska. Premda su tijekom ovog razdoblja mnogi kršćani ostali nepokolebljivi i vjerni Evanđelju, četvrto i peto stoljeće kršćanske ere bilo je obilježeno duhovnim opadanjem i otpadom tijekom kojeg se Crkva borila s kušnjom kompromisa.

Kristova poruka crkvi u Tijatiri (2,18-29)

[18]I anđelu Crkve u Tijatiri napiši:
Ovo govori Sin Božji, Onaj u koga su oči kao plamen ognjeni, a noge mu nalik na mjed uglađenu: [19]Znam tvoja djela: tvoju ljubav, i vjeru, i služenje, i postojanost - i tvoja posljednja djela obilatija od prvašnjih. [20]Ali imam protiv tebe: puštaš ženu Jezabelu, koja se pravi proročicom, da uči i zavodi moje sluge te se bludu podaju i blaguju od mesa žrtvovana idolima. [21]Dadoh joj vremena za obraćenje, ali ona neće da se obrati od bludnosti svoje. [22]Evo, bacam je na postelju, a bludne drugare njene u veliku nevolju ako se ne odvrate od njezinih djela; [23]i djecu ću joj smrću pobiti. I znat će sve crkve: Ja sam Onaj koji istražuje bubrege i srca – i dat ću vam svakomu po djelima. [24]Vama pak velim – vama drugim u Tijatiri koji ne drže ovog nauka te ne upoznaše takozvanih dubina sotonskih: Ne stavljam na vas drugoga bremena [25]nego – što imate, čvrsto držite dok ne dođem. [26]Pobjedniku, onomu što do kraja bude vršio moja djela, dat ću vlast nad narodima [27]i vladat će njima palicom gvozdenom, kao posuđe glineno satirati ih –- [28]kao što i ja to primih od Oca svoga. I dat ću mu zvijezdu Danicu. [29]Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!

Bilješke

2,18. ***''Tijatira.''*** Tijatira je bila smještena oko 65 km jugoistočno od Pergama. To je bio najmanji i najmanje važan grad od sedam njih; nije imao ni posebno religijsko ni političko značenje. Međutim bio je važan trgovački grad, posebno poznat po industriji bojanja i proizvodnji kraljevskog grimiza i proizvoda od vune. Lidija, prodavačica grimiza u Filipima – prvi kršćanski obraćenik u Europi – potjecala je iz Tijatire (Dj 16,14). Građani toga grada su uglavnom bili siromašni radnici, nasuprot onima koji su živjeli u Pergamu.

Kršćani u Tijatiri očito se nisu suočavali s opasnošću raskošnih poganskih religija ili poganskog načina života. Niti su bili izloženi pritisku da iskazuju štovanje caru niti prijetnjama židovskih protivnika. Prijetnja ovoj crkvi nije dolazila izvana već iznutra. Tijatira je bila poznata po mnogim trgovačkim cehovima; možda je opasnost koja je prijetila crkva u ovom gradu dolazila izravno od njih. Trgovac nije mogao raditi i zarađivati ako nije bio član svog trgovačkog ceha. To je predstavljalo pravi problem za kršćane u Tijatiri jer nisu mogli pristupiti nijednom trgovačkom cehu. Od članova ceha se očekivalo da prisustvuju cehovskim svečanostima u poganskim hramovima i sudjeluju u zajedničkim gozbama koje su se uglavnom sastojale od uzimanja hrane prinesene bogu zaštitniku ceha; svečanosti su često završavale pijanstvom i nemoralnim postupcima. One koji su odbili sudjelovati u gozbama bili bi ismijani i društveno izolirani te izloženi ekonomskim sankcijama.

2,19. ***''Tvoja djela: tvoju ljubav, i vjeru, i služenje, i postojanost.''*** Grčki veznik *kai* ("i") ovdje djeluje objašnjavajuće u značenju "naime" ili "odnosno".

2,20. ***''Žena Jezabela.''*** "Jezabela" je možda simbolično ime poznate žene u crkvi u Tijatiri koja je tvrdila da ima proročki dar i koristila se velikom vlasti za koju je tvrdila da ju je primila od Boga. Ime Jezabela dobila je po ženi starozavjetnog kralja Ahaba, koji je iskvario vjeru u Izraelu uvodeći štovanje Baala i Aštarte (1 Kr 16,31-33). Tko god bila, "Jezabela" je u Tijatiri vršila snažan utjecaj.

Kao što smo već rekli, gorući problem tijatirske crkve bio je mogu li kršćani sudjelovati u poganskim svečanostima i festivalima koje održavaju trgovački cehovi i u aktivnostima koje su s njima povezane. Jezabela je bila vođa pokreta koji je uz snažan utjecaj promicao kompromis sa svjetovnim mjerilima. Ona je navodila svoje sukršćane da sudjeluju u aktivnostima povezanima s trgovačkim cehovima koji su često podrazumijevali hranu

žrtvovanu poganskim bogovima, opijanje i spolni nemoral. Sve je to rađeno u "interesu posla i komercijalnog napretka".[45] Njezino permisivno učenje kompromisa bilo je isto kao kod nikolaita i bileamaca u Efezu i Pergamu koji su činili veliku štetu mjesnim crkvama u provinciji Aziji. Možda je bila vođa nikolaita u crkvi u Tijatiri (vidi dalje *Bilješke* na Otk 2,6). Većinu u crkvi je proročica očito navela na kompromis i da "se bludu podaju i blaguju od mesa žrtvovana idolima" (Otk 2,20).

2,23. ***''Djecu ću joj smrću pobiti.''*** Ovo je očito aluzija na sedamdesetero djece kralja Ahaba koje je Jehu smaknuo (2 Kr 10,6-8). Ovu tvrdnju u Otkrivenju 2,23 treba, naravno, uzeti simbolično.
''Onaj koji istražuje bubrege i srca.'' Ova je tvrdnja uzeta iz Jeremije 17,10 gdje istraživanje bubrega (često prevođeno kao "umova") i srca pripada samo Bogu (vidi 1 Kr 8,39; Izr 24,12). Drevni svijet je bubrege smatrao "sjedištem osjećaja", a srce "sjedištem razuma ili volje".[46]

2.24. ***''Koji … ne upoznaše takozvanih dubina sotonskih.''*** Pavao spominje "dubine Božje" – znanje koje kršćani mogu steći zahvaljujući Svetom Duhu (1 Kor 2,10; vidi Rim 11,33.34). Fraza "takozvanih dubina sotonskih" se odnosi na pogrešno učenje nikolaita koje se ukratko može opisati ovako: kršćanin koji ima znanje "dubina sotonskih" (koji je iskusio grijeh u njegovoj punini) u stanju je uživati punu slobodu u Kristu i može istinski shvatiti milost. Na one koji su ostali na "osnovnim uputama apostola, koji su se bojali pridružiti aktivnostima trgovačkih cehova i držali se odvojeni od svijeta" treba gledati sa žaljenjem.[47]

''Ne stavljam na vas drugoga bremena.'' Ovdje korišten rječnik povezan je sa zaključkom dekreta Jeruzalemskog sabora: "Zaključismo Duh Sveti i mi ne nametati vam nikakva tereta osim onoga što je potrebno: uzdržavati se od mesa žrtvovana idolima, od krvi, od udavljenoga i od bludništva." (Dj 15,28.29)

2,26. ***''Pobjedniku.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,7.

Tumačenje

Poruka upućena crkvi u Tijatiri najduža je od njih sedam. Kršćanima u njoj Isus dolazi kao ***Onaj u koga su oči kao plamen ognjeni, a noge mu nalik na mjed uglađenu*** (vidi Otk 1,14.15). U uvodnom viđenju Isus se javlja kao "Sin Čovječji (1,13), ali ovdje je Sin Božji. Njegov opis nas podsjeća na božanskog vjesnika u Danielovoj knjizi: "Oči kao baklje

ognjene, ruke i noge poput mjedi uglađene." (10,6) Plamteće oči simboliziraju Kristov prodorni pogled koji vidi duboko u unutrašnjost ljudskih bića. Noge poput mjedi uglačane označavaju njegovu beskompromisnu stabilnost. Crkva je očito pod intenzivnim i pažljivim motrenjem s prodornim rasuđivanjem Onoga ***koji koji istražuje bubrege i srca*** (Otk 2,23).

Isus pohvaljuje crkvu (2,29-23). Crkva u Tijatiri je nesumnjivo podijeljena crkva. Na površini je vrlo aktivna, puna ljubavi i vjere što se očituje u službi i ustrajnosti. Ljubav i vjera u Novom zavjetu idu zajedno (vidi Gal 5,6; Ef 1,15; 6,23; 1 Sol 3,6; 2 Tim 1,13; Flm 5). Služba je rezultat ljubavi (1 Sol 1,3; Heb 6,10), a ustrajnost je proizvod vjere (Kol 1,23; 2 Sol 1,4; Heb 6,12). U Otkrivenju su vjera i ustrajnost glavne značajke Božjeg vjernog naroda (14,12; vidi 13,10). Štoviše,Tijatira je crkva koje postaje boljom, jer su ***posljednja djela obilatija od prvašnjih.***

Međutim u Kristovim očima aktivna crkva ne znači uvijek i vjerna crkva. Kako Barclay primjećuje, prijetnja toj crkvi nije došla izvan nje – od progonstva, privlačnosti poganskog bogoslužja ili štovanja cara. Prijetnja dolazi iznutra, od onih koji tvrde da imaju vlast od Boga, ali su crkvu poveli stranputice s najopasnijim doktrinama za kršćansku crkvu – "doktrinom kompromisa".[48] Ova je otpala skupina opisana pojmom Jezabele, starozavjetne kraljice koja je Izrael navela na grijeh nadomještajući štovanje pravog Boga štovanjem Baala. Jezabela se u Tijatiri ***pravi proročicom*** (2,20). U prvoj crkvi i žene su dobile dar proroštva (Lk 2,36; Dj 21,9). Dar proroštva se visoko cijenio jer se smatralo da proroci dobivaju otkrivenje izravno od Boga.

Jezabela u Tijatiri je tvrdila da ima taj dar; prikazana je kao ona koja ***uči i zavodi moje sluge te se bludu podaju i blaguju od mesa žrtvovana idolima.*** Upravo to smo sreli u efeškoj i pergamskoj crkvi. Dok su ove dvije crkve bile opsjedane ovim lažnim učenjem, crkva u Tijatiri, kako to grčki tekst jasno pokazuje, dopuštala je ili tolerirala njegovu prisutnost. Proročica je otvoreno učila i promicala kompromis sa svjetovnim mjerilima i to je činila s velikim uspjehom, jer je većina vjerništva slijedila njeno zavodničko učenje. Samo manjina, koju pisac oslovljava s "vama drugima" (Otk 2,24; ili "vama ostalima" – KS), nije podlegla njenom uvjerljivom utjecaju i ostala je vjerna Evanđelju koje je Ivan propovijedao. Dok je crkvi u Efezu nedostajala žarka ljubav i dok je bila usmjerena samo na poslušnost Bogu i time postala legalistička i oštra u postupanju i provjeravanju onih koji doktrinalno nisu bili zdravi, crkva u Tijatiri je otišla u drugu krajnost. U naglašavanju ljubavi i Evanđelja, ova je crkva

tolerirala lažno učenje koje je izvrtalo zdrav nauk i ponašanje, što je nanijelo veliku štetu čistoći evanđeoskog učenja i jedinstvu crkve.

Kristu nije bilo drago kompromisno ponašanje ove žene i njenih sljedbenika. Zato je poduzeo neke odlučne korake. Prvo, dao ***joj je vremena za obraćenje*** (da se pokaje). Pošto je uporno odbijala da to učini, zaprijetio je da će je uvaliti u veliku nevolju i ***bludne drugare njene*** (odnosno njezine sljedbenike). U Bibliji nevjerstvo Bogu je često izraženo izrazima preljuba (Izl 34,15.16; Pnz 31,16; Hoš 9,1; Mt 12,39; Mk 8,38). Ovdje su Jezabela i njeno društvo, koji su pokušali učiniti kompromis i prilagoditi se svijetu, opisani kao oni koji vrše duhovno nevjerstvo. Zbog toga, kao posljednji korak, Isus je zaprijetio: ***djecu ću joj smrću pobiti.*** Ovo je vrlo ozbiljna prijetnja, premda izreku treba uzeti simbolično. Izvršenje suda na ovoj skupini služilo je kao upozorenje drugima u cilju spašavanja: ***I znat će sve crkve: Ja sam Onaj koji istražuje bubrege i srca – i dat ću vam svakomu po djelima.*** (2,23) Istraživanje bubrega (sjedišta osjećaja) i srca (sjedišta razuma ili volje) pripada samo Bogu (Jr 17,10; vidi 1 Kr 8,39; Izr 24,12). Kršćani u Tijatiri izloženi su ispitujućem oku samo Onoga tko je kadar prodrijeti u najdublje misli, osjećaje i pobude. Ništa nije skriveno od Kristovog prodornog pogleda (Heb 4,13).

Isusov savjet crkvi (2,16). Isus je one koji su ostali vjerni u Tijatiri nazvao "drugima" (KS, "ostalima"). Ovu frazu Otkrivenje rabi u naročitom smislu za Božji vjerni narod posljednjeg vremena (12,17). Ovi ostali su oni ***koji ne upoznaše takozvanih dubina sotonskih.*** Glagol "upoznati" u Bibliji znači više od intelektualnog znanja; on podrazumijeva znanje koje dolazi iskustvom, uključujući i spolni odnos (vidi Post 4,1; 19,5.8). Ovaj ostatak nije bio uključen u duhovni preljub sticanja iskustva u svom životu dubina Sotoninog prijevarnog učenja, već je ostao odan i nedirnut njegovom obmanom. A Isus je obećao: ***Ne stavljam na vas drugoga bremena nego – što imate, čvrsto držite dok ne dođem.*** "Drugo breme" se jasno odnosi na upute koje su dali apostoli na Jeruzalemskom saboru (vidi Dj 15,28.29).

Obećanje pobjedniku (2,26-28). Pobjednicima u Tijatiri, koji ostanu odani Kristu, dano je dvostruko obećanje. Prvo, dobit će ***vlast nad narodima.*** Podsjećamo se na Psalam 2,8.9: "Zatraži samo, i dat ću ti puke u baštinu, i u posjed krajeve zemaljske. Vladat ćeš njima palicom gvozdenom i razbit ih kao sud lončarski."

Isus je dobio pravo da vlada narodima (Otk 12,5; 19,15; vidi Mt 28,18; Otk 12,10). Crkvi u Tijatiri je dao obećanje da dolazi dan kad će vjerni i odani ostatak dijeliti vlast s Isusom, oni će vladati s njim (vidi Otk 1,6; 3,21). Ispunjenje obećanja iz Psalma 2 ostvareno je u Otkrivenju 20–22. poglavljima, kad je Božji narod na prijestolju i vlada s Isusom na nebu. Drugo obećanje glasi: ***I dat ću mu zvijezdu Danicu.*** U Otkrivenju 22,16 Isus se naziva "Sjajna zvijezda Danica." Sve nas to podsjeća na Bileamovo proročanstvo: "Od Jakova zvijezda izlazi." (Bro 24,17) A Barclay ističe: "Obećanje o zvijezdi Danici je obećanje samog Krista."[49] Ne samo što će pobjednici biti s Kristom i vladati s njime, već će s njim imati posebno prisnu vezu; nikad ga neće izgubiti i s njim će biti zauvijek.

Poziv da posluša Duha. Iskustvo manjine vjernika u crkvi u Tijatiri dokazuje da se ljubav i vjera, koje se očituju u kršćanskoj službi i ustrajnosti može doživjeti čak i u crkvama u kojima je većina izabrala slijediti put kompromisa sa svjetovnim mjerilima i pristala se prilagoditi nekršćanskom načinu života. Kršćanska služba i ustrajnost su posljedica djelovanja i preobražavajućeg utjecaja Svetog Duha na srce, i nisu uvjetovani pogodnim okolnostima.

* * * * * *

Neki smatraju da se srednji ili takozvani mračni vijek (od šestog do šesnaestog stoljeća) dobro uklapa u vrijeme tijatirske crkve. Bilo je to mračno i teško razdoblje povijesti kršćanske crkve, kad je crkvena predaja zamijenila Bibliju kao izvor učenja i ponašanja. Umjesto da naučava pravi biblijski nauk i ponašanje, crkva je promicala grešne postupke i lažno učenje i ono što se protivilo Bibliji. Tako je narod bio zaveden od jednostavnosti Evanđelja; djela su smatrana sredstvom za postizanje spasenja. Oni koji su se oduprli otpadu i iskvarenim utjecajima institucionalne crkve bili su odbacivani i progonjeni. Pri kraju ovog razdoblja podigli su se mnogi glasovi za reformom koji su doveli do pokret• Reformacije i obnove jednostavnosti i čistoće Evanđelja.

Kristova poruka crkvi u Sardu (3,1-6)

[1]I anđelu Crkve u Sardu napiši:
Ovo govori Onaj koji ima sedam duhova Božjih i sedam zvijezda: Znam tvoja djela: imaš ime da živiš, a mrtav si. [2]Budan budi i utvrdi ostatak koji tek što ne umre. Doista, ne nađoh da su ti djela pred Bogom mojim savršena. [3]Spomeni se dakle: kako si primio Riječ i poslušao, tako je i čuvaj – i obrati se. Ne budeš li dakle budan, doći ću kao tat, a nećeš znati u koji ću čas doći na te. [4]Ali imaš u Sardu nekolicinu imena što ne okaljaše svojih haljina; oni će hoditi sa mnom u bjelini jer su dostojni. [5] Tako će pobjednik biti odjeven u bijele

haljine i neću izbrisati imena njegova iz knjige života i priznat ću ime njegovo pred Ocem svojim i anđelima njegovim. [6]Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!

Bilješke

3,1. ***''Sard.''*** Sard se nalazio 42 km jugoistočno od Tijatire. Imao je sjajnu povijest. Oko šest stoljeća prije pisanja knjige Otkrivenje Sard je bio jedan od najvećih gradova u drevnom svijetu. Bio je prijestolnica lidijskog kraljevstva kojim je vladao bogati Krez. U rimskom razdoblju Sard je izgubio prestiž u drevnom svijetu. Premda je i dalje uživao u prosperitetu i bogatstvu, u Ivanovo vrijeme živio je od prošle slave i ponosa a ne sadašnje stvarnosti. Prema W. M. Ramsayu: "Nijedan grad u Aziji u to vrijeme nije pokazivao tako tugaljiv kontrast između prošlog sjaja i sadašnjeg propadanja kao Sard."[50] U prvom stoljeću Sard je bio središte industrije vune i bojenja. Zaštitničko božanstvo grada bila je božica Cibela čiji su hram vodili svećenici eunusi. Prema Robertu H. Mounceu smatralo se da ova božica (jednaka grčkoj Artemidi) "ima posebnu moć da vraća mrtve u život".[51]

3,2. ***'' Budan budi.''*** Ovaj Kristov savjet crkvi u Sardu prikladan je s obzirom na povijest grada. Sard je bio sagrađen na tako strmom brežuljku da se smatrao prirodnom utvrdom i njegova je obrana izgledala nesavladiva. Položaj grada učinio je građane samouvjerenima; zbog toga nisu posebno čuvali gradske bedeme. Grad je dvaput osvojen na prepad; prvo od strane Kira Perzijanca (549. pr. Kr.), a kasnije od Antioha (218. pr. Kr.). U oba slučaja neprijateljska vojska se noću uspela strminom i ustanovila da Sardijci nisu postavili stražu. Grad je osvojen i razoren zbog samouvjerenosti građana i propusta stražara da bdiju. Čini se da se ovakva nemarnost uvukla u crkvu; zato i upozorenje:" Budan budi!"

3,3 ***''Spomeni se.''*** Ova fraza je u imperativu prezenta što pokazuje na trajno i stalno ponašanje i postupanje. Grčki tekst ne daje ideju podsjećanja već "držanja na umu".
''I obrati se.'' (Pokaj se.) Aorist zapovjednog načina zahtijeva potrebu za odlučnim zaokretom (vidi *Bilješku* na Otk 2,5).

3,4. ***''Ne okaljaše svojih haljina.''*** Ova fraza se najvjerojatnije odnosi na kompromis s poganskim okruženjem što je bio problem s kojim se mučilo svih sedam crkava u provinciji Aziji.

3,5. ***''Pobjedniku.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,7.
''Knjiga života.'' Ova knjiga podrazumijeva postojanje nebeske knjige s izvještajima ili registrom u kojem su pravednici zapisani po imenu. Stari (Izl 32,32.33; Ps 69,29; Dn 12,1) i Novi zavjet (Lk 10,20; Fil 4,3; Heb 12,23) spominju nebesku knjigu – knjigu života – u kojoj su zapisana imena Božjeg spašenog naroda. U Izaiji 4,3 knjiga života sadrži imena onih koji žive u Jeruzalemu. U Daniel 12,1 ona je eshatološki registar spašenih. U Otkrivenju je knjiga života eshatološki registar na nebu onih koji su spašeni vjerom u Kristovu smrt na Golgoti i zato je nazvana Jaganjčeva knjiga života (13,8; 21,27). Brisanje nečijeg imena iz knjige života znači gubljenje vječnog života. Na posljednjem sudu će samo oni čija su imena zapisana "u knjizi" ući u novu zemlju (Otk 20,12.15; 21,27).

Tumačenje
Crkvi u Sardu Isus se predstavlja kao ***Onaj koji ima sedam duhova Božjih i sedam zvijezda.*** Kao u drugim porukama crkvama i ovaj opis potječe iz složene slike proslavljenog Krista i odgovara određenoj situaciji u kojoj se nalazi crkva (Otk 1,16; vidi r 4). Crkva u Sardu je crkva koja duhovno umire. Isus joj dolazi s puninom svog Duha buđenja; samo Sveti Duh može revitalizirati umiruću crkvu (vidi Rim 8,11), Sedam zvijezda simbolizira "anđele" crkava, odnosno, starješine (Otk 1,20). Krist drži sudbinu crkve u svojim rukama; on zna sve o njoj i ona treba poslušati njegovo upozorenje.

Isus pohvaljuje crkvu (3,1b.2). Od samog početka ton ove poruke je alarmantan. Crkva u Sardu od Krista ne dobiva nikakve pohvale već samo ukor***: Znam tvoja djela: imaš ime da živiš, a mrtav si.*** Kršćani u Sardu nisu krivi ni za koji poseban grijeh ili krivovjerje, već zato što su mrtvi. Crkva je na glasu ("ima ime") da je živa i aktivna, ali je duhovno mrtva; ne osjeća se život djelotvorne prisutnosti Svetog Duha.

Novi zavjet često govori o grijehu pojmovima smrti. Osoba je mrtva zbog prijestupa i grijeha (Ef 2,1) i može oživjeti samo pomoću Krista (Rim 6,13; Ef 2,5). "Ona, naprotiv, koja provodi lagodan život, živa je već umrla." (1 Tim 5,6) Izgubljeni sin je bio mrtav i oživje (Lk 15,24). Oni koji tvrde da su duhovno živi, a zapravo su mrtvi, su ljudi koji "imaju obličje pobožnosti, ali snage su se njezine odrekli" (2 Tim 3,5). Kršćani koji su živjeli u Sardu usvojili su karakter karekteristika svoga grada. U njima nije bilo života ni duha.

Crkva u Sardu je očito u ozbiljnoj nevolji. Premda ima ime da je živa i aktivna, Krist kaže: ***Ne nađoh da su ti djela pred Bogom mojim savršena*** – "njihova djela nisu dostigla Božje mjerilo".[52] Većina vjernika je očito načinila kompromis sa svojom poganskom sredinom. Njihova odanost Kristu je stvar prošlosti i oni se nalaze u stanju duhovne obamrlosti i smrti; zato su kršćani samo imenom. "Oni žive "na način koji izaziva sumnju da posjeduju pravu, živu vjeru u Krista".[53] Međutim, tu je još uvijek bio "ostatak" opisan u četvrtom retku kao ***nekolicina imena u Sardu***, koji je ostao vjeran i čvrst. Ovaj mali broj vjernika nije ***okaljao svojih haljina*** s kompromisom koji su mnogi u crkvi učinili. Ali čak i ovaj mali broj onih "ne okaljaše svojih haljina" nije pokazao veći duhovni napredak i koji ***tek što ne umre*** i ne prilagodi se letargičnom ozračju u sardskoj crkvi.

Međutim, situacija u ovoj beživotnoj crkvi nije beznadna. Jedini način da se kršćani oslobode duhovne letargije i izbjegnu dolazeći sud (vidi 3,3) jest da se probude i ***budu budni***. Ovo upozorenje ima posebno značenje za kršćane koji žive u Sardu. Njihovo letargično stanje bilo je posljedica propusta da bdiju. Crkva je očito patila od istog pretjeranog samopouzdanja i propusta da bdije kao onda kad su neprijatelji dvaput osvojili i razorili grad (vidi *Bilješke* na Otk 3,2). Krist uzima ove prošle događaje da upozori crkvu. Kršćani u Sardu trebaju naučiti lekciju iz povijesti grada u kojem žive; moraju shvatiti ozbiljnost svoje situacije i probuditi se od svojeg mrtvila i bdjeti. Recimo to Pavlovim riječima: "Probudi se, ti što spavaš, ustani od mrtvih i zasvijetljet će ti Krist." (Ef 5,14). Inače će slijediti smrt bez nade u uskrsnuće.

Isusov savjet crkvi (2,16). Kao kršćane u Efezu i one u Sardu, Isus poziva da prije svega drže na umu (***spomeni se dakle***) kako su primili i čuli. Grčki tekst pokazuje da nisu zaboravili. Da bi poboljšali svoje stanje moraju se i dalje podsjećati; ne smiju dopustiti da zaborave svoju prvu ljubav prema Kristu i svoju raniju privrženost njemu. Međutim, samo sjećati se nije dovoljno, jer to znači samo prisjećati se prošlosti. Sjećati se znači održavati svježom prošlost i primijeniti je na sadašnjost. Kršćani u Sardu trebaju voditi računa o onome što su primili i čuli i to pretvoriti u praksu.

Isus zatim poziva kršćane u Sardu da odlučno prekinu sa svojim sadašnjim stanjem uzvikom: ***Obratite se! (Pokajte se!)*** Kao izgubljeni sin u Isusovoj prispodobi (Lk 15,17-19), kršćani u Sardu moraju se prisjetiti svog ranijeg položaja i odlučno se osloboditi svog sadašnjeg letargičnog stanja. Kako je to rekao Barclay: "U kršćanskom životu mora nastupiti odlučan trenutak kad čovjek odluči da je gotovo sa starim putem i da počinje novi."[54]

Zatim Krist upozorava crkvu: ***Ne budeš li dakle budan, doći ću kao tat, a nećeš znati u koji ću čas doći na te.*** Ako crkva ne bude bdjela, Isus će joj iznenada doći sa sudom. Kao što lopov dolazi kad mu se najmanje nadaju, tako će Isus doći njima. U svojoj propovijedi na Maslinskoj gori Isus je rekao da će njegov dolazak biti sličan dolasku lopova u noći (Mt 24,42-44; Mk 13,35-37; vidi 1 Sol 5,2; 2 Pt 3,10). Osim toga rekao je da će letargično stanje sna biti obilježje većine onih koji očekuju Kristov dolazak. Ovo nagovještava da je u upozorenju upućenom crkvi u Sardu Isus mislio na svoj drugi dolazak. U svom letargičnom stanju vjernici u Sardu zanemarili su bdjeti i držati oči uperene u Krista i njegov povratak. Ovdje im pruža novu priliku. Ako ne budu bdjeli, Kristov će ih dolazak iznenaditi.

Za mali ostatak koji je u Sardu ostao vjeran, tekst kaže da ***ne okaljaše svojih haljina.*** To su oni koji su ostali neokaljani kompromisom. Zbog toga im je obećano da će ***hoditi sa mnom u bjelini jer su dostojni.*** Ispunjenje ovog obećanja opisano je u Otkrivenju 7,9-17 i 19,7.8 gdje Ivan vidi Božji spašeni narod pred prijestoljem u kraljevstvu, obučen u bijele haljine. Ove bijele haljine simboliziraju opravdani Božji narod (Otk 19,8; vidi 3,18; 6,11). "Oni dođoše iz nevolje velike i oprali su haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj." (Otk 7,14) Oni koji danas ostanu vjerni naći će se "dostojnima" kad dođe sud.

Obećanje pobjedniku (3,5). Pobjednicima u crkvi u Sardu dano je trostruko obećanje. Prvo, oni ***će biti odjeveni u bijele haljine***. Time ponavlja obećanje ranije dano ostatku u Sardu (3,4). Oni koji su oprali "haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj" (Otk 7,14) bit će dostojni da budu obučeni u bjelinu (vidi Otk 6,11). Prema Barclayu onog dana kad su Rimljani slavili neku pobjedu u ratu, svi bi se žitelji Rima obukli u bjelinu. Bijela haljina obećana kršćanima u Sardu je nagrada onima koji su pobijedili i ostali vjerni (vidi Otk 7,9).[55] Uz bijele haljine dolazi novo ime – promjena od "imaš ime" da si duhovno živ (dok su u stvari vjernici u Sardu bili mrtvi) u ime "pobjednik". Onome tko pobijedi obećano je da Krist ***neće izbrisati imena njegova iz knjige života.*** U Bibliji brisanje nečijeg imena iz knjige života znači smrt (Izl 32,32.33; Psl 69,29). U Otkrivenju će samo oni čija imena ostanu u knjizi života živjeti u Božjem kraljevstvu na novoj zemlji (21,27); oni koji su izbrisani iz nje bit će bačeni u ognjeno jezero (20,15).

Posljednje obećanje pobjedniku jest da će Krist priznati ***ime njegovo pred Ocem svojim i anđelima njegovim.*** U evanđeljima Isus obećava da će onog tko prizna Krista pred drugima jednog dana priznati pred Ocem, dok one koji ga ne priznaju, neće priznati pred Ocem i

anđelima (Mt 10,32.33; Lk 12,8.9). One koji svoje haljine sačuvaju neokaljanima i priznaju Isusa u svom sadašnjem životu, Isus će priznati kad ponovno dođe.

Poziv da posluša Duha. Poruka upućena crkvi u Sardu je, slično poruci crkvi u Efezu, snažan poziv svima koji se osjećaju malodušni i podijeljeni u svojoj privrženosti Bogu. Možda ne osjećaju isto oduševljenje koje su osjećali kad su prvi put primili i čuli Evanđelje, i možda im je teško da nastave služiti Bogu. Isusov poziv svima koji ***imaju uho da poslušaju što Duh govori crkvama***, pokazuje da se ono što se dogodilo kršćanima u Sardu može dogoditi svakom kršćaninu, bez obzira na mjesto i vrijeme.

Crkva može imati veliko ime i reputaciju i sjajna djela, a ipak biti duhovno beživotna i obamrla. Činjenica što je bila vjerna Gospodinu u neko vrijeme u prošlosti ne znači da će ostati vjerna. Jedini način da se vrati žar i prvo oduševljenje i privrženost Kristu jest držati na umu i stalno čuvati svježim prošlo iskustvo i primijeniti ga na sadašnjost. Zatim slijedi radikalna odluka i djelo izraženo pozivom koji zvuči kao zapovijed: "Obrati se! ("Pokaj se.") U životu svakog kršćanina koji napušta žarku ljubav za Krista mora postojati odlučni trenutak kad čvrsta, radikalna odluka dopušta novi početak.[56] Takva odluka daje Bogu prvo mjesto u životu koje mu stvarno pripada.

* * * * * *

Moguće je poruku crkvi u Sardu vidjeti kao odraz stanja u kršćanskoj crkvi u šesnaestom i sedamnaestom stoljeću – koje neki nazivaju razdobljem protestantskog skolasticizma. Tijekom tog razdoblja umro je živahni naraštaj Reformatora koji su probudili crkvu. Njihovi nasljednici su se sve više uključivali u grozničave doktrinalne polemike i sukobe i postupno degenerirali u beživotni formalizam i duhovnu obamrlost. Pri kraju tog razdoblja, pod naletom plime filozofskog racionalizma i sekularizma, nestalo je spasiteljske milosti Evanđelja i posvećenosti Kristu, ustupajući mjesto racionalizmu i teološkim argumentima. U tom je razdoblju crkva, premda naizgled živa, u stvari duhovno bila beživotna.

Kristova poruka crkvi u Filadelfiji (3,7-13)

[7]I anđelu Crkve u Filadelfiji napiši:
Ovo govori Sveti, Istiniti, Onaj koji ima ključ Davidov i kad otvori, nitko neće zatvoriti; kad zatvori, nitko neće otvoriti: [8]Znam tvoja djela. Evo, otvorio sam pred tobom vrata kojih nitko zatvoriti ne može. Doista, malena je tvoja snaga, a očuvao si moju riječ i nisi zatajio mog imena. [9]Evo, dovest ću neke iz sinagoge Sotonine – koji sebe zovu Židovi, a nisu, nego

lažu – evo, prisilit ću ih da dođu da ti se do nogu poklone te upoznaju da te ja ljubim.
[10]Budući da si očuvao moju riječ o postojanosti, i ja ću očuvati tebe od časa kušnje koji ima doći na sav svijet da se iskušaju svi pozemljari.* *[11]Dolazim ubrzo. Čvrsto drži što imaš da ti nitko ne ugrabi vijenca.* *[12]Pobjednika ću postaviti stupom u hramu Boga moga i odande on više neće izići i napisat ću na njemu ime Boga svoga i ime grada Boga svoga, novog Jeruzalema koji siđe s neba od Boga mojega, i ime moje novo.* *[13]Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!

Bilješke

3,7. ***''Filadelfija.''*** Filadelfija (suvremeni Alasehir) bila je najmlađa od sedam crkava, smještena oko četrdeset kilometara jugoistočno od Sarda. Smjestila se na visokom vulkanskom platou, tako da je grad bio jaka utvrda. Osnovao ga je pergamski kralj Attalus I (159.–138. pr. Kr.) koji je toliko volio svog brata Eumenesa II da mu je dao nadimak Philadelphus; po njemu je imenova Filadelfija ("bratska ljubav"). Ovaj se napredni grad nalazio na carskom poštanskom putu. Od samog nastanka Filadelfija je trebala biti misionarski grad za promicanje grčkog jezika i kulture u području Lidije i Frigije. Međutim, njen zemljopisni položaj učinio ju je izloženom povremenim potresima; posebno snažan potres 17. godine naše ere opustošio je Filadelfiju zajedno sa Sardom i drugim okolnim gradovima.

''Istiniti.'' Grčka riječ ovdje upotrijebljena je *alēthinos* u značenju "pravi" ili "stvaran" nasuprot nečemu što nije stvarno (to treba razlikovati od *alēthēs* što znači "istinito", nasuprot onome što je lažno). U starozavjetnom kontekstu ova je riječ označavala Božju vjernost njegovim obećanjima (vidi Ps 146,6; Iz 65,16).

''Ključ Davidov.'' Neposredan izvor ove slike je Izaija 22,20-22 gdje je Davidov ključ ključ kraljevske kuće. Kralj Ezekija je imao vjernog slugu Elijakima, koji je dobio ključ kao glavni upravitelj kraljevskog domaćinstva i imao potpuni nadzor i pristup kraljevoj riznici i tako vršio punu kraljevsku vlast. Njemu je Bog obećao: "Metnut ću mu na pleća ključ od kuće Davidove: kad otvori, nitko neće zatvoriti, kad zatvori, nitko neće otvoriti." (Iz 22,22) U ovoj poruci upućenoj crkvi u Filadelfiji Isus je onaj koji je dobio punu vlast i ima pristup nebeskoj riznici.

3,8.*''Otvorena vrata.''* Strateški položaj učinio je grad vratima Istoka. Od samog svog nastanka Filadelfija je bila namjerno sagrađena da bude "misionarski grad" za širenje grčke kulture i jezika među barbarskim plemenima u područjima Azije. Budući da se nalazila na carskom poštanskom putu, Filadelfiji su dana otvorena vrata za širenje grčkih ideja u čitavom području. Na to je uskrsli Krist mislio kad je govorio o otvorenim vratima koja su bila postavljena pred Filadelfiju. Upravo kao što se otvorio put stanovnicima Filadelfije da naširoko šire grčke ideje, tako je crkva u tom gradu dobila "veliku misionarsku priliku" da svijetu ponese vijest Evanđelja o Isusu Kristu.[57] Zbog toga se čini da u kontekstu poruke crkvi u Filadelfiji metafora "otvorena vrata" označava veliku priliku za službu i propovijedanje Evanđelja (vidi 1 Ko 16,9; 2 Kor 2,12; Kol 4,3).

3,9. *''Sinagoga Sotonina.''* Kao kod crkve u Smirni, glavni problem za crkvu u Filadelfiji dolazio je od Židova; vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,8.
3,11. *''Vijenac.''* Grčki *stephanos* (vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,10).
3,12. *''Pobjedniku.''* Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,7.

Tumačenje
Isus se crkvi u Filadelfiji predstavlja s tri velike titule: ***Sveti, Istiniti, Onaj koji ima ključ Davidov i kad otvori, nitko neće zatvoriti; kad zatvori, nitko neće otvoriti.*** U Starom zavjetu ime "Sveti" odnosi se na Boga i ukazuje na njegovu božansku bit. Izaija je u viđenju čuo pjesmu serafa: "Svet! Svet! Svet Jahve nad Vojskama." (Iz 6,3). "Jer ovako govori Višnji i Uzvišeni, koji vječno stoluje i ime mu je Sveti:" (Iz 57,15) "Ja sam Jahve, Svetac vaš, stvoritelj Izraelov, kralj vaš!" (Iz 43,15; vidi Hab 3,3). Ovo ime označava i Isusa iz Nazareta (Mk 1,24; Iv 6,69; 1 Iv 2,20). Ovdje uzvišeni Krist dijeli bit božanske naravi. On je također "istiniti" (Otk 3,14; 19,11). Isus je stvaran; On je pravi Bog, vjeran svim obećanjima koje je dao svome vjernom narodu.

Na kraju se Isus predstavlja kao onaj koji ima "ključ Davidov" koji je simbol njegove pune vlasti. Što On otvori, nitko ne može zatvoriti. Izaija 22,22 prikazuje Elijakima, vjernog nadstojnika dvora koji je dobio vlast nad kraljevim dvorom i njegovom riznicom. U Novom zavjetu Kristu je dana sva vlast (Mt 28,18). On je postavljen "nad svime – Glavom Crkvi" (Ef 1,22) i On je "vjeran u svojstvu Sina u svoj kući Božjoj" (Heb 3,6 – KS). Sada se predstavlja Filadelfijcima kao onaj koji je dobio svu vlast i ima pristup nebeskim riznicama i Božjem blagu. Odatle je u stanju dati pobjednicima u crkvama različita i predivna obećanja.

Isus pohvaljuje crkvu (3,8-10). Ova crkva "bratske ljubavi" ima veliku priliku. Isus je pred njom ***otvorio vrata*** prilika za službu ***kojih nitko zatvoriti ne može.*** "Otvorena vrata" je metafora za priliku propovijedanja Evanđelja. Pavao kaže: "Vrata mi se otvoriše velika i uspješna." (1 Kor 16,9; 2 Kor 2,12) On se također molio da im "Bog otvori vrata riječi te propovijedamo otajstvo Kristovo" (Kol 4,3). U svom izvještaju crkvi u Antiohiji govorio je kako je Bog "poganima otvori[o] vrata vjere" (Dj 14,27). Kad Bog otvori vrata nitko ne može zaustaviti kršćane u njihovoj službi Bogu.

Ta je crkva vjerna Božjoj riječi i Kristu. U njoj ***očuvao si moju riječ i nisi zatajio mog imena***; ona nije prihvatila kompromis niti otpad. To je crkva strpljenja i postojanosti (3,10). Međutim, premda je vjerna s otvorenim vratima prilika koje joj je Krist dao, ova crkva ima značajnu slabost: nije pokretana snažnom silom za Boga, jer ***malena je tvoja snaga.***

Kad Bog otvori vrata prilika za propovijedanje Evanđelja, neprijateljske snage su uvijek tu da ta vrata zatvore. Kad se Pavao radovao što mu je Bog otvorio "velika i uspješna" vrata za službu, primijetio je da ima " protivnika mnogo" (1 Kor 16,9). Isus je optužio farizeje i književnike da narodu zatvaraju vrata u nebo (Mt 23,13; Lk 11,52). Očito se to dogodilo u Filadelfiji. Ova se crkva suočila s istim problemom kao i crkva u Smirni s onima ***koji sebe zovu Židovi***, a u stvarnosti su ***iz sinagoge Sotonine*** (3,9; vidi 2,9). Ali Isus uvjerava ovu crkvu da je ljubi unatoč njene slabosti i da se već suočava s njenim protivnicima. Dolazi dan kad će njihovi neprijatelji koji vrše Sotonino djelo, doživjeti poniženje i morat će priznati da Bog ljubi filadelfijsku crkvu. Kad Bog otvori vrata prilika za ovu slabu crkvu, sve neprijateljske sile neće ih biti u stanju zatvoriti.

Zato što su Filadelfijci ***očuvali moju riječ o postojanosti***, Isus im jamči da će biti s njima i zaštititi ih u eshatološkom času kušnje: ***i ja ću očuvati tebe od časa kušnje koji ima doći na sav svijet da se iskušaju svi pozemljari.*** Riječ "pozemljari" (zapravo "stanovnici zemlje") uvijek se odnosi na zle (6,10; 8,13; 11,10; 13,8.14; 14,6; 17,8). Ovaj "čas kušnje" odnosi se nesumnjivo na Božji sud nad neprijateljima Boga i njegovog naroda, koji će se izliti prije Kristovog drugog dolaska prikazanog u Otkrivenju 16. poglavlju.

Pitanje je obećava li Krist da će sačuvati svoj vjerni narod *od* ili *u* vrijeme tog vremena kušnje. U svojoj posredničkoj moltivi Isus se molio: "Ne molim te da ih uzmeš sa svijeta, nego da ih očuvaš od Zloga." (Iv 17,15) U Otkrivenju veliki čas kušnje je vrijeme kad će se

izliti posljednja zala na "pozemljare", naime na one koji su prihvatili žig Zvijeri umjesto Božjeg pečata (Otk 16. poglavlje). Ovaj tekst čini se pokazuje da Božji vjerni narod neće biti sklonjen sa zemlje kad se budu izlili Božji sudovi; Krist obećava da će biti s njima i sačuvati ih u času kušnje (vidi Dn 12,1).

Isusov savjet crkvi (3,11). Isus obećava crkvi da će doći ubrzo. S obzirom na blizinu svog dolaska savjetuje crkvi: ***Čvrsto drži što imaš da ti nitko ne ugrabi vijenca.*** William Barclay daje popis ljudi u Bibliji koji su izgubili svoje mjesto u prilog nekog drugog zato što se pokazalo da su nedostojni zadaće koju im je Bog povjerio.[58] Ezav je izgubio svoje mjesto u prilog Jakovu (post 25,34; 27,36); Ruben je izgubio svoje mjesto u prilog Jude (Post 49,4.8); Šaul je izgubio svoje mjesto u prilog Davida (1 Sam 16,1.13); Juda je izgubio svoje mjesto u prilog Matije (Dj 1,25), a Židovi su izgubili svoje mjesto u prilog nezabožaca (Rim 11,11). Prava je tragedija kad Bog otvori vrata i nekome povjeri određenu dužnost, a onda ustanovi da ta osoba odbacuje poziv. On je tada uklanja i povjerava zadaću nekome drugome.[59]

Obećanje pobjedniku (3,12). Isus obećava da će pobjednika u crkvi u Filadelfiji ***učiniti stupom u hramu moga Boga.*** U 1. Timoteju 3,15 "Crkva Boga živoga" je "stup i uporište istine". Pavao spominje Petra, Jakova i Ivana kao stupove u prvoj crkvi (Gal 2,9). Stup u hramu ima zadaću potpore. Slika stupa u hramu "daje ideju stabilnosti i trajnosti".[60] Vjernim pobjednicima obećana je vječna sigurnost u Kristu jer iz njega ***sigurno više neće izići***.
Ovi pobjednici dobijaju još jedno obećanje: ***Napisat ću na njemu ime Boga svoga i ime grada Boga svoga, novog Jeruzalema koji siđe s neba od Boga mojega, i ime moje novo.***
Ispunjenje ovog obećanja opisano je u Otkrivenju 21,2 i 10. Ivan je kasnije u viđenju vidio 144.000 vjernih kojima je na čelima napisano Kristovo i Očevo ime. Oni koji imaju Božje ime pripadaju Bogu i pod njegovom su zaštitom (Otk 22,4). Osim toga, na vjernima će biti napisano i ime novog Jeruzalema. Prema Ezekielu ime novoga grada bit će "Jahve je ovdje" (Ez 48,35). Pobjednici će u novom Jeruzalemu imati vječnu prisutnost Božju: "Evo Šatora Božjeg s ljudima! On će prebivati s njima: oni će biti narod njegov, a on će biti Bog s njima." (Otk 21,3)

Poziv da posluša Duha. Premda Božji narod ima malo snage, Bog mu milostivo otvara vrata mogućnosti. Božji neprijatelj i njegov narod može pokušati zatvoriti ta vrata, ali Isus ima ključ nebeskoj riznici. Kad On otvori vrata, nitko ih ne može zatvoriti. On upravlja svime. Premda slab, Božji narod se treba držati onoga što ima, te iskre svoje vjernosti, uzdajući se u

Boga i dopuštajući mu da djeluje u njima i preko njih. Na taj način nitko im neće moći ugrabiti vijenca.

* * * * * * *

Neki smatraju da se crkva u Filadelfiji prikladno uklapa u razdoblje osamnaestog i devetnaestog stoljeća koje je bilo obilježeno velikim buđenjem protestantizma. Razni pokreti obnovili su pravu vjeru i duh kršćanskog zajedništva i samopožrtvovnosti. Crkva u tom razdoblju je svakako bila misionarska crkva poticana snažnom željom da Evanđelje donese cijelom svijetu. Ovo razdoblje je bilo vrijeme velikog napredovanja Evanđelja kakvo nije nikad ranije doživljeno u povijesti kršćanstva.

Kristova poruka crkvi u Laodiceji (3,14-22)

[14] I anđelu Crkve u Laodiceji napiši:
"Ovo govori Amen, Svjedok vjerni i istiniti, Početak Božjeg stvorenja: [15]Znam tvoja djela: nisi ni studen ni vruć. O da si studen ili vruć! [16]Ali jer si mlak, ni vruć ni studen, povratit ću te iz usta. [17]Govoriš: 'Bogat sam, obogatih se, ništa mi ne treba!' A ne znaš da si nevolja i bijeda, i ubog, i slijep, i gol. [18]Savjetujem ti: kupi od mene zlata u vatri žežena da se obogatiš i bijele haljine da se odjeneš da se ne vidi tvoja sramotna golotinja; i pomasti da oči pomažeš i vidiš. [19]Ja korim i odgajam one koje ljubim. Revan budi i obrati se! [20]Evo, na vratima stojim i kucam; posluša li tko glas moj i otvori mi vrata, unići ću k njemu i večerati s njim i on sa mnom. [21]Pobjednika ću posjesti sa sobom na prijestolje svoje, kao što i ja, pobijedivši, sjedoh s Ocem svojim na prijestolje njegovo. [22]Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!

Bilješke

3,14. ***''Laodiceja.''*** Laodiceja (suvremeni Eski-hisar) nalazila se 72 km jugoistočno od Filadelfije i oko 64 km od Efeza. Zbog svog povoljnog položaja u sustavu rimskih cesta grad je postao jedno od najvećih trgovačkih i financijskih središta u drevnom svijetu. Laodiceja je bila izuzetno bogata i time se ponosila. Kad ju je 60. godine razorio potres, njezini građani su se toliko oslanjali na svoje bogatstvo i nezavisnost da su, prema rimskom povjesničaru Tacitu, odbili primiti carsku pomoć i obnovili grad vlastitim sredstvima (*Anali*, 14.27). Najveći dio bogatstva potjecao je do prerađivačke industrije i bankovnih transakcija. Laodiceja je bila nadaleko poznata po vrlo kvalitetnoj mekanoj i sjajnoj crnoj vuni iz koje su se izrađivali razni odjevni predmeti i sagovi koji su se izvozili po cijelome svijetu. Ovaj trgovački prosperitet učinio je grad velikim bankovnim središtem u kojemu su bile pohranjene velike količine zlata.

Osim toga Laodiceja je bila poznata po svojoj medicinskoj školi koja je u čitavom drevnom svijetu bila poznata po liječenju očnih oboljenja pomoću očne masti spravljene od "frigijskog praha" pomiješanog s uljem. Komercijalni, financijski i industrijski procvat i uspjeh ispunili su bogate građane Laodiceje ponosom koji je očito prožimao i crkvu: "Bogat sam, obogatih se, ništa mi ne treba!' (Otk 3,17)

''Početak Božjeg stvorenja.'' Grčka riječ *archē* može imati razna značenja: "početak [u vremenu]", "podrijetlo", "izvor" ili "vladar". Pavao je istu riječ upotrijebio u Kološanima 1,18 gdje je Krist "početak" stvaranja, "sve je po njemu i za njega stvoreno" (Kol 1,16; vidi Iv 1,3). Činjenica da se Laodiceja nalazila u blizini Kolose i da je Pavao pozvao Kološane da njegovo pismo daju na čitanje Laodicejcima, pokazuje da su Laodicejci bili dobro upoznati s opisom Isusa kao "početkom Božjeg stvorenja". Prijevod ove riječi, bilo kao "izvor" ili "podrijetlo" ili "vladar", bilo bi u skladu s kontekstom.

3,15. ***''Ni vruć ni studen.''*** Grčka riječ *psucheros* može znači "ledeno hladan" (vidi Sirah 43,20 govori o hladnom sjevercu koji zamrzava vodu). Grčka riječ *zestos* znači "vreo". Glagol *ze✶*, "vreti", obično se prevodi kao "vatren", "gorljiv" (vidi Dj 18,25; Rim 12,11).
3,16. ***''Ali jer si mlak.''*** Većina stručnjaka je ovu misao tumačila imajući u vidu geografsku pozadinu grada. Bez obzira na svoje bogatstvo i prosperitet, veliki problem Laodiceje je bila loša voda. Desetak kilometara sjeverno od drevnog grada nalazio se grad Hierapolis. S padine brda spuštala se iz izvora vruća mineralna voda. Veći dio ove vode koristio se u medicinske svrhe. Pošto Laodiceja nije imala prirodnih izvorišta vode, koristila je vodu iz ovih vrućih izvora deset kilometara dugim akvaduktom; kad bi stigla do grada voda je postala mlaka i premda dobra za kupanje, bila je neukusna kao piće i nekorisna za liječenje bolesnika.[61]

3,17. ***''Ubog.''*** Grčka riječ *ptōchos* znači "jako siromašan", "siromašan kao prosjak".[62]

3,18. ***''Tvoja sramotna golotinja.''*** U drevnom svijetu se golotinju smatralo osudom i težkim poniženjem (vidi 2 Sam 10,4.5; Iz 20,4; Ez 16,37-39; Nah 3,5; Otk 17,16). Obući golu osobu značilo je pokriti njenu sramotu (Lk 15,22; Otk 16,15). S druge strane, obući fine haljine smatralo se iskazivanjem velike časti (vidi Post 41,42; 2 Kr 25,29; Est 6,6-11; Dn 5,29).

3,19. ***''Obrati se.'' (''Pokaj se.'')*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,5.

3,20. ***''Kucam.''*** Sadašnje vrijeme ukazuje na neprekidno kucanje.
''Večerati.'' Grčka riječ *deipneō* znači upravo to i odnosi se na večernji obrok koji je bio "glavni obrok i obično prigoda za gostoljublje".[63] Na osnovi svetih obroka iz grčko-rimske religijske prakse David Aune smatra da vrata na koja Krist kuca ukazuju na činjenicu da su kršćanski domovi u prvom stoljeću "obično korišteni kao mjesta okupljanja na bogoslužje". Međutim, Aune je svjestan da se ovaj ulomak odnosi na kršćane kao pojedince, a ne na zajednicu. Obrok koji Isus želi dijeliti sa štovateljem, po njegovom mišljenju može biti "Gospodnja večera, ali je vjerojatno obrok namijenjen samo dvojici, Isusu i vjerniku".[64] Pošto se u ovom tekstu pojavljuje kršćanin kao pojedinac a ne zajednica, obrok se najvjerojatnije odnosi na večeru zajedništva.

3,21. ***''Pobjedniku.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,7.
''Posjesti sa sobom na prijestolje svoje.'' Drevna prijestolja na Bliskom istoku bila su slična kaučima (ležajima).[65] Sjesti zdesna kralju na njegovu prijestolju smatralo se najvišom počasti. (vidi 1 Kr 2,19; Ps 110,1; vidi 1 Ezrina 4,29).

Tumačenje
Isus se crkvi u Laodiceji predstavlja s tri titule. Prvo, Isus je ***Amen***. Riječ "amen" dolazi iz hebrejskog preko grčkog i u suštini znači "uistinu"; prema Barclayu rabila se "da potvrdi i zajamči da je neka tvrdnja apsolutno istinita i pouzdana."[66] Ova nas titula podsjeća na onu iz Izaije 65,16 gdje je Bog nazvan "Bogom vjernim" (na hebrejskom "Bog *'amēn*'). U evanđeljima Isus često počinje svoju izjavu riječima "Zaista, zaista, kažem vam" (*'amēn*' na grčkom; vidi Iv 1,51; 3,3.5.11).

Isus je zatim opisan kao ***Svjedok vjerni i istiniti***. On je svjedok na kojeg se možemo potpuno osloniti. Najvjerojatnije je Pavao to imao na umu kad je rekao: "Doista, sva obećanja Božja u njemu su 'Da!'. I stoga po njemu i naš 'Amen!' Bogu na slavu!" (2 Kor 1,20) I na kraju, Isus je ***početak Božjeg stvorenja***, odnosno On je tvorac ovog svijeta i ima apsolutnu vlast nad njime. Samodostatnoj crkvi u Laodiceji Krist se predstavlja kao Božji "Amen" u vjernosti i pravom svjedočanstvu, jedini koji ima apsolutnu vlast nad svijetom jer je izvor i početak svega stvorenja.[67] Njegovo vjerno svjedočanstvo razotkriva pravo stanje crkve koja otpada o njega. Zbog toga, kad On govori, crkva treba slušati i poslušati.

Isusova procjena crkve (3,15-17). Isusova procjena crkve u Laodiceji počinje vrlo ozbiljnom optužbom: ***Znam tvoja djela: nisi ni studen ni vruć. O da si studen ili vruć!*** Ovome slijedi vrlo ozbiljna prijetnja: ***Ali jer si mlak, ni vruć ni studen, povratit ću te iz usta.*** Ova je slika uzeta iz opskrbe grada vodom. Laodiceja se snabdjevala vodom iz vrućih izvora Hierapolisa, udaljenog oko deset kilometara od Laodiceje. Kad bi stigla do Laodiceje, voda je bila mlaka i, premda dobra za kupanje, neukusna kao piće.

Isusu bi bilo draže da je crkva vruća ili hladna. Stanje mladosti ukazuje na kompromis. Laodicejci su bili podijeljeni između Krista i svijeta. Njihovo mlako stanje pokazuje da su pali u stanje ravnodušnosti i samodostatnosti. Izgubili su prvobitno oduševljenje i žar za duhovno (vidi 3,19). Njihovo mlako stanje ne pruža "ni osvježenje za duhovno umorne, ni liječenje za duhovno bolesne".[68] Čini se da ima više nade kad je u pitanju duh antagonizma i protivljenja nego stanje kompromisa i ravnodušnosti. Krist se gnuša od podijeljene odanosti i službi: "Nitko ne može služiti dvojici gospodara." (Mt 6,24; Lk 16,13)

Laodicejce ne osuđuje za otpad ili krivovjerje. Isus kod njih ne nalazi ozbiljnog grijeha, ali ne nalazi ništa dobro što bi mogao reći o njima. Oni čak nisu ni progonjeni. Njihov glavni problem je ravnodušnost. Čini se da su bili zaraženi ohološću i samodovoljnošću grada što se odrazilo na njihovom ponašanju: ***Bogat sam, obogatih se, ništa mi ne treba!***

Grad Laodiceja ponosio se svojim materijalnim bogatstvom, trgovinom tekstilom i poznatom pomasti za oči. Ovaj se duh uvukao u crkvu; laodicejski kršćani su se uzdali u svoje vlastito bogatstvo. No vjerojatno su ga smatrali "Božjim blagoslovom" i tako bili prevareni u pogledu svog "pravog duhovnog stanja".[69] To nas podsjeća na Efraimovo hvalisanje u Starom zavjetu: "Ipak sam se obogatio, stekao sam imetak. Sav posjed moj ne iskazuje mi nepravde što bi zaslužila poravnanje." (Hoš 12,8 – Šarić) Dok je crkva u Smirni siromašna, a u stvari bogata (Otk 2,9), Laodicejci misle da su bogati, a u stvari su u svojoj duhovnoj oholosti siromašni. ***A ne znaš da si nevoljan i bijeda, i ubog, i slijep, i gol.*** Oni su slijepi za svoje stanje i uvjereni su u suprotno od onoga kakvi su stvarno: duhovno su izuzetno siromašni (kako to pokazuje grčki tekst), goli i slijepi. Onaj koji ne zna i onaj koji ne zna da nezna u istoj su opasnoj situaciji.

Isusov savjet crkvi (3,18-20). Činjenica da Krist namjerava povratiti mlake Laodicejce iz svojih usta pokazuje da još uvijek imaju priliku da se pokaju (vidi 3,19). Isusov savjet crkvi odgovara samozavaravajućem stanju Laodicejaca. Prije svega Isus ih savjetuje: ***Kupi od mene zlata u vatri žežena da se obogatiš.*** Činjenica da Laodicejce poziva da kupe, pokazuje da moraju nešto dati u zamjenu za ono što mogu dobiti. Očita je potreba da se odreknu svoje oholosti i samodostatnosti. Novozavjetni tekst, koji nam pomaže da razumijemo što je Isus misli nudeći Laodicejcima ***zlata u vatri žežena*** je 1. Petrova 1,7 gdje je ono slika vjere izložene kušanju: "Da prokušanost vaše vjere – dragocjenija od propadljivog zlata, koje se ipak u vatri kuša – stekne hvalu, slavu i čast o Objavljenju Isusa Krista." Netko može imati bogatstvo, ali ono ne može kupiti ni osigurati sreću i duhovnost.

Krist dalje savjetuje crkvu "da kupi" od njega ***bijele haljine*** kako bi se pokrila ***tvoja sramotna golotinja.*** Bijele haljine u Otkrivenju su često simbol spasenja i ispravnog stanja pred Bogom (vidi Otk 3,4.5; 6,11; 7,9.13.14). Blistave i bijele haljine "pravedna su djela svetih" (Otk 19,8). "Odjenu [me] haljinom spasenja", uskliknuo je Izaija. "Zaogrnu [me] plaštem pravednosti." (Iz 61,10) Bijele haljine spasenja su očito sadašnja stvarnost i buduće obećanje (vidi Otk 3,4.5). Biti obučen u bijele haljine znači biti izbavljen od ponižavajućeg položaja golotinje i sramote grijeha. Kad se izgubljeni sin vratio kući, na njega su stavili najljepšu haljinu da pokriju njegovu golotinju (Lk 15,22). Haljine su značajne za Božji narod posljednjeg vremena za vrijeme harmagedonske bitke: "Blažen onaj koji bdije i čuva haljine svoje da ne ide gol te mu se ne vidi sramota!" (Otk 16,15; vidi Mt 22,11-14) Laodicejcima su potrebne haljine Kristove spasiteljske pravednosti da pokriju svoje bijedno i jadno stanje golotinje.

Međutim ono što je najpotrebnije ovoj crkvi jest **pomast(i) da oči pomažeš** kako bi mogli vidjeti i shvatiti svoje pravo duhovno stanje. To je očito najpotrebnije crkvi u Laodiceji. Tek kad im se otvore oči Laodicejci će biti u stanju vidjeti da nisu ono što tvrde da jesu. Pisac 119. psalma se molio: "Otvori oči moje da gledam…" (r 18) Na isti način se Pavao molio za kršćane u Efezu da bi im Bog dao "Duha mudrosti i objave kojom ćete ga spoznati; prosvijetlio vam oči srca da upoznate koje li nade u pozivu njegovu, koje li bogate slave u baštini njegovoj među svetima" (Ef 1,17.18). Laodicejcima je u njihovom životu potreban rasuđujući i djelujući utjecaj Svetog Duha.

Oni nisu prepušteni beznadnoj situaciji; još uvijek imaju priliku da se pokaju. ***Ja korim i odgajam one koje ljubim. Revan budi i obrati se!*** Ovo je izravna aluzija na Izreke 3,12: "Jer

koga Jahve ljubi onoga i kori, kao otac sina koga voli." (vidi i Job 5,17) Krist ljubi Laodicejce i u svojoj ih ljubavi kori i ispravlja. Pavao kaže da "nas sudi Gospodin, odgaja nas da ne budemo sa svijetom osuđeni" (1 Kor 11,32). Svrhu primjene božanske discipline objasnio je pisac poslanice Hebrejima:

"Sine moj, ne omalovažavaj stege Gospodnje i ne kloni kad te on ukori. Jer koga Gospodin ljubi, onoga i stegom odgaja, šiba sina koga voli. Poradi vašega odgajanja trpite. Bog s vama postupa kao sa sinovima: a ima li koji sin kojega otac stegom ne odgaja? Pa ako niste pod stegom, na kojoj su svi imali udjela, onda ste kopilad, a ne djeca. Zatim, tjelesne smo oce imali odgojiteljima i poštovali ih. Pa nećemo li se kudikamo više podlagati Ocu duhova te živjeti? Oni su nas doista nešto malo dana stegom odgajali kako se njima činilo, a On - nama na korist, da postanemo sudionici njegove svetosti. Isprva se doduše čini da nijedno odgajanje nije radost, nego žalost, ali onima koji su njime uvježbani poslije donosi mironosni plod pravednosti." (Hebrejima 12,5b-11)

Posebno je zanimljivo da je od sedam crkava, samo Filadelfijcima i Laodicejcima izričito rečeno da ih Krist ljubi. Krist ljubi svoj vjerni narod; čak i one koji koji nisu vjerni predmet su njegove ljubavi. Međutim, ova je ljubav izražena u obliku stegovnih mjera i ukora s namjerom da postanu revni (što je jednako da budu "vrući") i da se pokaju. Pokajanje znači okret i prekid sa sadašnjom situacijom. Barclay ukazuje na zagonetnu tvrdnju iz apokrifnih *Djela Petrovih* koju je navodno Isus izgovorio: "Ako ne budete desnicu učinili kao ljevicu i ljevicu kao desnicu, i ono što je gore kao ono što je dolje, i ono što je ispred kao ono što je iza, nećete upoznati Božjeg kraljevstvo." Barclay dalje objašnjava:

Kada desnica postaje ljevica, a ljevica desnica, i ono što je ispred postaje iza? *Očito kad se čovjek okrene*. Kad ono što je gore postane kao ono što je dolje? Kad čovjek, recimo, stoji na glavi, odnosno kad svijet gleda obrnuto, kad okrene svoje vrijednosti, kad ono što je smatrao važnim postane nevažno i ono što je prezirao postane najvažnije u životu. Pokajanje znači okretanje smjera u životu da se suočimo s Bogom.[70]

Na ovaj način Bog potiče kršćane u Laodiceji na pokajanje. Kristova ljubav za Laodicejce najbolje je prikazana upečatljivom slikom Krista koji stoji pred vratima: ***Evo, na vratima stojim i kucam; posluša li tko glas moj i otvori mi vrata, unići ću k njemu i večerati s njim i on sa mnom.*** Ovaj nas prizor podsjeća na zaručnika iz Pjesme nad pjesmama koji kuca na

vrata svoje drage i moli da mu otvori (5,2-6). "Na bliskom istoku zajednička večera ukazuje na izgradnju snažne veze ljubavi i druženja. Zato je postala uobičajenim simbolom prisnosti u kojoj će se uživati u budućem mesijanskom kraljevstvu."[71] U svojoj slijepoj samodostatnosti Laodicejci su izbacili Krista iz svog života. Njihova religija nije bila usmjerena na Krista. Leon Morris primjećuje: "Do ove točke je pismo bilo upućeno crkvi kao cjelini, ali sada nastupa promjena. *Poslušali tko* je poziv upućen pojedincu. Čak i ako crkva kao cjelina ne prihvati upozorenje, neki pojedinci mogu."[72] Isus stoji pred vratima ljudskog srca i čega da bude pozvan na večeru zajedničke i prisne ljubavi. On ne provaljuje. Mlaki i malodušni Laodicejci moraju sami odlučiti, jer uskoro može biti prekasno.

Obećanje pobjedniku (3,21). Isus pobjedniku u crkvi u Laodiceji obećava***: Pobjednika ću posjesti sa sobom na prijestolje svoje, kao što i ja, pobijedivši, sjedoh s Ocem svojim na prijestolje njegovo.*** Ovdje vidimo kakav je stvarni položaj kršćanina u Kristu. Ovo obećanje Laodicejcima obuhvaća sva druga obećanja. Kao što je Isus Krist već bio uzdignut na prijestolju svemira zdesna Ocu, tako Bog "nas zajedno s njim uskrisi i posadi na nebesima u Kristu Isusu" (Ef 2,6). Ova slika postaje jasnija ako držimo na umu da je na drevnom Bliskom istoku prijestolje "više sličilo na kauč (ležaj) nego sjedalo".[73] Božjem vjernom narodu obećano je da će sjediti s Isusom na njegovu prijestolju. Oni su *već* postavljeni na nebesima (vidi Otk 1,6; 5,9.10). Ali konačno ispunjenje obećanja pobjedniku da će s Kristom dijeliti prijestolje ostvarit će se tek prigodom Drugog dolaska (vidi Otk 20,4-6).

Poziv da posluša Duha. Vijest upućena crkvi u Laodiceji upućena je svima koji se uzdaju u svoj materijalni i zemaljski napredak – onima koji u stanju samodostatnosti vjeruju da njihov materijalni napredak ukazuje na Božju naklonost. Kad današnji kršćani, kao crkva u Laodiceji, izgledaju mlaki i malodušni u svojoj zajednici s Kristom, najbolje je rješenje da prihvate savjet koji je Isus ponudio: "Savjetujem ti: kupi od mene zlata u vatri žežena da se obogatiš i bijele haljine da se odjeneš da se ne vidi tvoja sramotna golotinja; i pomasti da oči pomažeš i vidiš." (Otk 3,18)

Laodicejcima je iznad svega potrebna pomast za oči da bi mogli jasno uvidjeti svoje pravo duhovno stanje. Činjenica da su slobodni od otpada ili krivovjerja, da među njima nije nađen nikakav ozbiljni grijeh i da imaju vrlo pozitivano mišljenje o sebi, nije jamstvo za njihovu zajednicu s Kristom. Isus čezne da postane središte cjelokupne pažnje Crkve – središte njezina života, bogoslužja, aktivnosti i ponašanja. Premda je Ccrkva kao cjelina u stanju

samodostatnosti i mlake službe Bogu, poziv na pokajanje upućen je svakom vjerniku. Isus očekuje da pojedinci odgovore na njegov poziv. To će dovesti do buđenja i reformacije mlake i trome Laodiceje.

* * * * * * *

Da je Ivan namjeravao poslati poruku Laodiceji kao primjer za crkvu u posljednjem razdoblju zemaljske povijesti potkrijepljeno je verbalnim i konceptualnim paralelama između poruke Laodiceji i posljednjeg upozorenja kršćanima koji žive u vremenu pred harmagedonsku bitku (Otk 16,15). Čini se da je ova posljednja crkva najjadnija; ona prolazi kroz velike političke, religiozne i svjetovne potrese i suočava se s izazovima koje nijedan raniji naraštaj kršćana nije poznavao. Ali ona je ravnodušna i samodostatna crkva, obilježena mladošću i borbom s problemima vezanim uz svoju autentičnost.

Osvrt na Otkrivenje 2. i 3. poglavlje

U ispitivanju sedam poruka upućenih kršćanskim zajednicama u rimskoj provinciji Aziji vidjeli smo nekoliko stvari. Prvo, poruke uzvišenog i proslavljenog Krista iznesene su jezikom i slikama koje su ovi kršćani mogli razumjeti. Da bi dopro do srca i ostavio trajan dojam na ove kršćane prvog stoljeća, Isus se poslužio događajima iz povijesti, starozavjetnim prizorima i pojmovima te stvarima iz svakidašnjeg života. Ove su poruke imale preobražavajuće značenje za ove kršćane, jer su odražavale njihovu svakidašnju stvarnost i ukazale na njihove posebne potrebe i okolnosti.

Drugo, sve poruke počinju jednako i isto tako završavaju. Svaka počinje Kristom i završava pozivom da poslušaju Svetog Duha. A u tom okviru je posebna poruka prilagođena stvarnom stanju i potrebi svake od crkava kao posljedica pažljivog prosuđivanja uzvišenog Krista. Isus dobro poznaje životnu priliku i potrebe svake crkve. On je znao, na primjer, da je ljubav Efežana ohladnjela. Znao je da Smiranci pate i da su u stalnom strahu od budućnosti. Znao je okolnosti u kojima su Pergamonci živjeli i sve o podijeljenoj crkvi u Tijatiri. On je znao da su Sardijci duhovno mrtvi i sve o otvorenim vratima prilika za duhovno slabe Filadelfijce. Na kraju znao je za samodostatnost i sljepoću Laodicejaca. Znao je sve o njima. Ništa nije izbjeglo njegovim pronicljivim očima koje čitaju tajne ljudskog srca. Ako su crkve htjele znati kako da žive i učine "preokret" u svojoj religiji, dovoljno je bilo da poslušaju Kristove poruke.

Kršćani su pozvani da vide važnost ovih poruka za danas i da ih primijene na svoje životne situacije i potrebe. Svaka od poruka završava osobnim pozivom: "Tko ima uho, nek posluša što Duh govori crkvama!" Svaki kršćanin, bez obzira na mjesto i vrijeme u kojem živi, pozvan je da obrati pozornost na ove poruke. Isus, koji je znao situaciju i potrebe kršćana u prvom stoljeću u provinciji Aziji, još je uvijek isti Krist. Putem sedam poruka crkvama On govori o današnjim situacijama i potrebama svakog kršćanina.

Treće, svaki poziv upućen crkvi sadrži i obećanje. Jon Paulien zamjećuje neke važne elemente koji zaslužuju da ih naglasimo.[74] On primjećuje duhovno opadanje ili degeneraciju u sedam crkava. Prve tri su uglavnom vjerne, premda se neki u njima ne ponašaju kao što bi Isus želio. Jedan broj samovoljnih ljudi u prvim trima crkvama su bili "loši". U crkvi je bilo krivovjeraca. Četvrta crkva, Tijatira, bila je podijeljena crkva i imala je dvije faze u vjernosti Kristu. S druge strane u petoj i šestoj crkvi, naime u Sardu i Filadelfiji, ostatak je bio Božji dio crkve. Većina nije bila u suglasju s Evanđeljem. Kad je riječ o Laodiceji, o njoj se ništa dobro ne može reći; crkva je bila samodostatna i ravnodušna. Premda je crkva u Efezu napustila svoju prvu ljubav, još uvijek je bila vjerna Bogu. Laodiceja je bila drukčija. Uopće nije marila za prijetnju: "Povratit ću te iz usta."

S druge strane, zajedno s očitim duhovnim opadanjem, postoji povećanje u obećanjima crkvama. Svaka crkva dobija više obećanja od prethodne. Crkvi u Efezu obećano je stablo života (2,8). Crkvi u Smirni obećan je vijenac života i oslobođenje od druge smrti (2,10.11). Treća crkva, Pergam, dobila je tri obećanja: skrivenu manu, bijeli kamen i novo ime (2,17). Tijatira je dobila obećanje vlasti nad narodima – vladanje narodima sa željeznim žezlom koja ih potpuno razbija – i jutarnju zvijezdu (2,26-28). Onima u sardskoj crkvi, petoj po redu, obećano je da će hodati s Isusom, biti obučeni u bjelinu, imati svoje ime napisano u knjizi života, biti priznati pred Ocem i anđelima (3,4.5). Onima u Filadelfiji obećano je da će biti sačuvani od časa kušnje, da će biti stupovi u domu, da nikad neće napustiti hram i da će na sebi imati napisano Božje ime, ime Božjega grada i Božje novo ime (3,10.11). Međutim, posljednjoj od sedam crkava, Laodiceji, dao je samo jedno obećanje – da će sjediti s Isusom na njegovom prijestolju (3,21). U stvari, ovo obećanje obuhvaća sva druga dana crkvama. Sjediti s Isusom na njegovu prijestolju znači imati sve. Tako je svaka crkva u opadanju uspoređena s prethodnom. Ali svaka dobija više obećanja od prethodne.

Ovo povećanje u obećanjima, zajedno s duhovnim opadanjem u crkvama, podsjeća nas na ono što je Pavao mislio kad je rekao da gdje se umnožio grijeh, nadmoćno izobiluje milost (Rim 5,20). Ellen White nas poziva da držimo na umu "da je crkva, premda slaba i nesavršena, jedini predmet Kristove najveće pažnje na zemlji. On nad njom bdije najvećom brižnošću i jača je svojim Svetim Duhom."[75] Krist čini sve da svoju crkvu navede da prepozna svoje stanje i raskine okove oholosti i samodostatnosti kojima je vezana. Jedina nada crkve je Krist. Samo njegovom milošću će Božja crkva na kraju sresti svojega Gospodina i Spasitelja i doći "na svadbenu gozbu Jaganjčevu" (Otk 19,5-9).

Na kraju, sedam poruka crkvama ne mogu se čitati odvojeno od ostalog Otkrivenja. U stvari čini se da je proročki dio knjige, koji počinje od četvrtog poglavlja, izgrađen na ovim sedmerim porukama. U njima se Krist predstavlja kao Onaj koji može zadovoljiti sve potrebe svog naroda. On poznaje svoj narod jer hoda među njima i brine za njih. I dok se crkva suočava s eshatološkim kušnjama i očekuje Kristov drugi dolazak, još uvijek kao truba odjekuje obećanje uzvišenog Krista: "Ne boj se! Ja sam Prvi i Posljednji, i Živi! Mrtav bijah, a evo živim u vijeke vjekova te imam ključe Smrti, i Podzemlja." (Otk 1,17.18) Isus je vjeran obećanju koje je dao na Maslinskoj gori: "I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta." (Matej 28,20)

Krajnje bilješke

[1] Za potpuniji opis Efeza i njegovog značaja u drevnom svijetu vidi Aune, *Revelation 1–5*,136-141; Barclay, *Letters to the Seven Churches* (New York, NY, Abingdon, 1957), 11-17.
[2] Barclay, *Letters to the Seven Churches*, 13,14,
[3] Isto, 17.
[4] Barclay, *Letters to the Seven Churches*, 16.
[5] Isto, 17.
[6] Isto.
[7] Beasley-Murray, 73.
[8] Barclay, *Letters to the Seven Churches*, 19.
[9] Fritz Rienecker, *A Linguistic Key to the Greek Testament* (Grand Rapids, MI., Zondervan, 1976), 815.
[10] Barclay, *The Revelation of John*, 1,62.
[11] Barclay, *The Mind of Jesus* (San Francisco, CA., Harper & Row, 1976), 43.
[12] Beale, 231.
[13] Irenaeus, *Against Heresis*, 1,26.3; 3,11 (*The Anti-Nicene Fathers*, 1,352.426-429).
[14] Hippolytus, *Refutation of All Heresis*, 7,24 (*The Anti-Nicene Fathers*, 5,115).
[15] Hughes, 37.
[16] O jedenju hrane žrtvovane idolima vidi Aune, *Revelation 1-5*, 191-194.
[17] Vidi Fiorenza, *The Apocalypse*, 48-50; za potpunije razmatranje ovog predmeta vidi Aune, *Revelation 1-5*, 148.149.
[18] Barclay, *Letters to the Seven Churches*, 24.
[19] Kenneth Strand, "'Overcomer': A Study of the Macrodynamic of Theme Development in the Book of Revelation", *Andrews University Seminary Studies*, 28.3 (1990), 237-254.
[20] Charles, 1,53.53.
[21] Thomas, *Revelation 1-7*, 139.
[22] Barclay, *The Revelation of John*, 1,92.
[23] Hughes, 37.

[24] Barclay, *The Revelation of John*, 1,68.
[25] Hughes, 36.
[26] Mounce, 89.
[27] Beale, 231.
[28] Za opširniju raspravu o ovom predmetu vidi Aune, *Revelation 1-5*, 162-164.168-172..
[29] Morris, 63.
[30] Mounce, 93.94; Aune, *Revelation 1-5*, 166.
[31] Aune, *Revelation 1-5*, 166.
[32] J. M. Ford, 395.
[33] Barclay, *The Revelation of John*, 1,83.
[34] Isto, 1,89.
[35] Charles, 1,60.
[36] Vidi i Barclay, *The Revelation of John*, 1,15-20.
[37] Vidi Swete, 35.36.
[38] 2. Makabejci 2,4-8 (*Biblija, Stari i Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, 1991; 2. Baruhova 6,1-9 (Charlesworth, *The Old Testament Pseudoepigrapha*, 1,623).
[39] 2. Baruhova 29,8 (Charlesworth, 1,631; Sibylline Oracles, 7,149 (Charlesworth, 1,413).
[40] Barclay, *The Revelation of John*, 1,90.
[41] Barclay, *Letters to the Seven Churches*, 50.
[42] Barclay, *The Revelation of John*, 1,92.
[43] Isto, 193.
[44] Barclay, *Letters to the Seven Churches*, 48.49.
[45] Barclay, *The Revelation of John*, 1,102.
[46] J. M. Ford, *Revelation*, 403.
[47] Beasley-Murray, 92.
[48] Barclay, *Letters to the Seven Churches*, 61.
[49] Barclay, *The Revelation of John*, 1,111.
[50] Ramsay, 275.
[51] Mounce,100.
[52] Archibald T. Robertson, *Word Pictures in the New Testament* (Grand Rapids, MI., Baker, 1960), 6,314.
[53] Beale, 273.
[54] Barclay, *The Revelation of John*, 1,152.
[55] Isto, 1,122.
[56] Isto, 1,120.
[57] Isto, 1,125.
[58] Isto, 1,133.
[59] Isto.
[60] Mounce,120.121.
[61] Vidi Stanley E. Porter, "Why the Laodiceans Received Lukewarm Water (Revelationn 3,15-18)", *Tyndale Bulletin*, 38 (1987), 143-149.
[62] Rienecker, 821.
[63] Swete, 64.
[64] Vidi Aune, *Revelation 1-5*, 254.
[65] Barclay, *The Revelation of John*, 1,148.
[66] Barclay, *Letters to the Seven Churches*, 96.
[67] Johnson, 457.
[68] Mounce,125.
[69] Johnson, 458.
[70] Barclay, *The Mind of Jesus*, 44.
[71] Metzger, *Breaking a Code*, 46.
[72] Morris, 83.
[73] Barclay, *The Revelation of John*, 1,148.
[74] Paulien, The Bible Explorer, 2.3.
[75] White, *Selected Messages*, 2,396.

OTVARANJE ZAPEČAĆENOG SVITKA (4–11,19)

Kristovo ustoličenje (4–5,14)
Viđenje nebeskog prijestolja (4,1-11)
Zapečaćeni svitak (5,1-14)

Sedam pečata (6–8,1)
Otvaranje sedam pečata (6,1-17; 8,1)
Zapečaćeni sveti i veliko mnoštvo (7,1-17)

Sedam truba (8,2–11,19)
Prvih šest truba sa zlima (8,2_9,21)
Otvoren mali svitak (10,1-11)
Dva svjedoka (11,1-14)
Sedma truba (11,15-19)

''Evo, pobijedi Lav iz plemena Judina,
Korijen Davidov, on će otvoriti knjigu
i sedam pečata njezinih.''

PREGLED
OTKRIVENJE 1–11,19

Četvrtim i petim poglavljem počinje druga glavna podjela knjige Otkrivenje. Nakon što je imao viđenje o onome "što se ima dogoditi ubrzo" – naime o porukama sedmerim crkvama (1,9–3,22) – Ivanu je sada pokazano ono "što se ima dogoditi poslije" (4,1; vidi 1,19). Zato se viđenja od Otkrivenja 4. pogl. do 22,5 odnose na ono što dolazi poslije Ivanova vremena i sedam crkava. Međutim, prije nego što će dati panoramski pregled povijesti crkve i svijeta u simboličkom otvaranju sedam pečata i trubljenju sedam truba, a u skladu s "identifikacijsko-opisnom" strategijom Otkrivenja, Ivan prvo opisuje Kristovu jedinstvenu kvalifikaciju za otvaranje pečata (o ovoj književnoj strategiji vidi "Uvod").

Dok u odsjeku 1,9–3,22 vidimo Isusa kako hoda usred crkava na zemlji (vidi 1,12; 3,1), s četvrtim poglavlje prizor prelazi na nebo. I tamo, u blještavoj slavi nebeske prijestolne dvorane, sva je pozornost usmjerena na slavno prijestolje okruženo nebeskim bićima koja su se okupila za ovu posebnu prigodu. Veličanstvena liturgija je za trenutak prekinuta i puna pozornost usmjerena na svitak zapečaćen sa sedam pečata zdesna Bogu. Ivan shvaća da nitko u čitavom svemiru nije "dostojan" otvoriti važni svitak. Na kraju se ispostavi da je jedino

Jaganjac/Lav, "Korijen Davidov", kao zaklan, dostojan da otvori svitak. Kad je uzeo svitak iz Božje desnice, svemirom odjekuje niz himni hvale.

Čini se da je središte četvrtog i petog poglavlja, svitak zapečaćen sa sedam pečata, središnji element u drugom velikom dijelu knjige (poglavlja 4–11). Postava čitavog ovog dijela kao da se okreće oko tajanstvenog svitka. To je vidljivo iz sljedeće činjenice: dok peto poglavlje prikazuje svitak savijen i zapečaćen sa sedam pečata, kojeg nitko u čitavom svemniru ne može otpečatiti i razviti, deseto poglavlje prikazuje otvoren svitak kojeg moćni anđeo daje Ivanu – čiji sadržaj Ivan treba prenijeti crkvama. Između petog i desetog poglavlja su simbolični prizori otvaranja sedam pečata i trubljenja sedam truba koji opisuju pripremne događaje i uvjete za otvaranje zapečaćenog svitka.

Prema tome čini se da su četvrto i peto poglavlje ključni dio čitave knjige. Ova dva poglavlja postavljaju pozornicu za ono što slijedi. Poznavanje njihovog sadržaja je važno za razumijevanje preostale knjige. Zato je potrebno prvo definirati prizor koji prikazuje Otkrivenje 4 i 5, zajedno sa značenjem i znakovitošću zapečaćenog svitka u prizoru. Kasnije ću pokazati kako zapečaćeni svitak određuje strukturalni raspored ne samo dijela od četvrtog do jedanaestog poglavlja, već i preostale knjige.

Kristovo ustoličenje

Čini se da Otkrivenje 4–5 opisuje jedan određeni, odlučujući događaj u povijesti svemira. S pravom možemo postaviti pitanja: Koji je događaj ovdje prikazan? Što je svrha i uloga zapečaćenog svitka u tom događaju? Upečatljiv dokaz nas navodi da povjerujemo kako ova dva poglavlja opisuju uzvisivanje proslavljenog Krista nakon njegova uzašašća na nebo, na prijestolje zdesna Ocu.

Prijelazni tekst: Otkrivenje 3,21

Otkrivenje 3,21 daje prvi argument u prilog mišljenja da se ovdje radi o ceremoniji ustoličenja. Očito da ovaj tekst služi kao prijelaz, jer završava dio s porukama upućenim sedmerim crkvama, i predstavlja uvod u ono što slijedi (vidi "Uvod" u ovom komentaru). Ako slijedimo uzorak prijelaznog teksta, čini se da ključ za razumijevanje cijelog prizora u Otkrivenju 4–5 nalazimo u završnom sažetku o sedam crkava: "Pobjednika ću posjesti sa sobom na prijestolje svoje, kao što i ja, pobijedivši, sjedoh s Ocem svojim na prijestolje njegovo." (3,21) Ova izjava služi kao uvodni tekst u Otkrivenje 4–7.[1]

Otuda je Otkrivenje 3,21 u kojem Krist obećava pobjedniku (kao nešto što se zbiva sada) buduću nagradu u dijeljenju njegovog prijestolja – kao što je On nadvladao i sjeo s Ocem na njegovu prijestolju (kao prošli događaj) – "prijelazni tekst" prizora u četvrtom i petom poglavlju i treba ga uzeti kao najbolje polazište tumačenja čitavog prizora. Kako primjećuje Jon Paulien, središnje teme Otkrivenja 4–5 su Očevo prijestolje (poglavlje 4), Kristova pobjeda (5,5) i njegovo pridruživanje Ocu na njegovu prijestolju (5,6-14). "Tek je u sedmom poglavlju Otkrivenja izričito dozvoljeno otkupljenima da se pridruže veselju i bogoslužju u nebeskom dvoru (7,9-12). Upravo kao što je nagrada svetih povezana s Kristovom nagradom u Otkrivenju 3,21, tako su oba prizora prijestolja u Otkrivenju 5 i 7,9 povezana, premda kronološki jednako odvojena."[2]

Zato, dok prizor u Otkrivenju 4–5 – s obzirom na Kristovo ustoličenje služi kao obrađivanje posljednjeg dijela u 3,21 – prizor u 7,9-17 opisuje ispunjenje njegovog prvog dijela imajući u vidu pobjednike koji će se pridružiti Kristu na prijestolju. Paulien zaključuje: "Između oba prizora ustoličenja nalazi se šesto poglavlje. Zato pečati u šestom poglavlju odgovaraju tvrdnji u 3,21 ('pobjedniku'); oni premošćuju vrijeme od Jaganjčeve pobjede do nagrade zapečaćenima."[3] Zato se čini da pečati u šestom poglavlju imaju veze sa sadašnjim razdobljem, u kojem je Božji narod u tijeku pobjeđivanja dok se ne pridruži Kristu na njegovom prijestolju.

Ceremonija ustoličenja

Drugi argument za gledište da se ovdje radi o ceremoniji ustoličenja jest da su kontekst i rječnik Otkrivenja 4–5 slični onima u starozavjetnim proročkim tekstovima o budućem, idealnom davidskom kralju (ili kralju iz Davidove loze). Kako pokazuje egzegetička analiza, svi ključni izrazi i fraze (uključujući prijestolje, "desnicu", "Lava iz Judina plemena", "Davidov izdanak" i "dostojan"), namjerno su i prikladno odabrani u opisu prizora iz Otkrivenja 5. Svi oni mogu imati zajednički nazivnik – uzvišenu službu časti i vlasti.[4] U starozavjetnim knjigama ovi su izrazi često uzimani u spominjanju budućeg idealnog kralja iz Davidova potomstva koji će sjesti na Davidovo prijestolje. Također su upotrijebljeni u Otkrivenju 5 u izrazima ispunjenja starozavjetnih obećanja s obzirom na uzdizanje Isusa Krista, obećanog Davidovog potomka, na prijestolje svemira.

Čini se da je opis prizora u Otkrivenju 5 načinjen po uzoru starozavjetnih ceremonija krunidbe i ustoličenja (vidi 2. Kr 11,12-19; 2 Ljet 23,11-20). U Starom zavjetu je ceremonija

ustoličenja imala dva dijela: krunidbi, koja je obavljena u hramu, slijedilo je ustoličenje koje je obavljeno u kraljevskoj palači. Ustoličenje se sastojalo od dodjele kraljevskih obilježja novome kralju (2 Kr 11,12), kojemu je slijedio obred pomazanja kao bitan element obreda krunidbe (vidi 2 Sam 2,4; 5,3; 1 Kr 1,34.39; 2 Kr 23,30). Pomazanje je označavalo božanski izbor i dolazak Božjeg Duha koji bi sišao na pomazanog kralja (vidi 1 Sam 10,10; 16,13). Tako je vladajući kralj postao Gospodnji mesija (vidi 1 Sam 24,7.11; 26,9.11.16.23; 2 Sam 1,14-14; 19,22; Tuž 4,20). ("Pomazanik" je prijevod hebrejske riječi "Mesija".)

Ceremonija krunidbe završena je radosnim klicanjem okupljenog mnoštva novom vladaru – od strane dostojanstvenika i naroda (1 Kr 1,34.39; 2 Kr 11,12.14). Klicanjem u čast novookrunjenog kralja narod je priznao kraljevu vlast i pokornost. Poslije krunidbenog obreda u Svetištu okupljeno mnoštvo bi napustilo Svetište i pošlo do kraljevske palače gdje je novi kralj sjeo na prijestolje (vidi 1 Kr 1,46; 2 Kr 11,19), praćen bučnim iskazivanjem radosti mnoštva (2 Kr 11,20).

Kad Otkrivenje 5 usporedimo sa starozavjetnim izvještajima o krunidbi, primijetit ćemo nekoliko paralelnih pojedinosti. Prvo, dva dijela drevne ceremonije ustoličenja (prvi u Svetištu, a drugi u kraljevoj palači) u Otkrivenju se spajaju u jedan te isti događaj. To se može objasniti na osnovi činjenice da se u Otkrivenju hram i palača ne razlikuju već su jedna cjelina, kako je to kasnije vidljivo u ovom poglavlju. Zatim je predaja kralju svitka/"svjedočanstva" paralelna Jaganjčevom uzimanjem svitka (Otk 5,7). I na kraju, u Otkrivenju 5 posebno je istaknuta radost zbog ustoličenja, u kome je novoustoličeni Krist slavljen carskim klicanjem: "Dostojan si!"

Daljnja analiza Otkrivenja 4–5 potvrđuje da se radi o krunidbi. U četvrtom poglavlju postavljena je pozornica za ustoličenje vladara. U nebeskoj prijestolnoj dvorani (s blještavim sjajem dragog kamenja, duge, grmljavine i munja) sva je pozornost usmjerena na sjajno prijestolje okruženo s četiri Bića (uzvišenog anđeoskog reda) i dvadeset i četiri starješina (otkupljenom ljudskom rodu, kako se kasnije vidi). Neprekidno klicanje "onomu koji sjedi na prijestolju" izražava ozračje očekivanja ovog veličanstvenog trenutka. Dok je u četvrtom poglavlju prednost dana unutrašnjosti hrama/palače, u petom ono prelazi u pozadinu. Drugi događaj postaje bitan: sva pozornost je usmjerena na Jaganjca koji uzima zapečaćen svitak, a kojemu slijedi

oduševljeno slavljenje i klanjanje "onomu koji sjedi na prijestolju" i Janjetu. Posebno je značajno što uzimanje zapečaćenog svitka, a ne njegovo otvaranje, uzrokuje radost i izaziva klicanje nebeskih bića.

Između oba poglavlja mogu se uzeti neke zanimljive paralele. Prvo "sjedenje" na prijestolju "onoga" u četvrtom poglavlju jednako je posjedovanju zapečaćenog svitka u rukama Jaganjca, po svemu sudeći Krista, u petom poglavlju. Drugo, u četvrtom poglavlju je Bog proglašen dostojnim da primi slavu, čast i silu jer je sve stvorio (4,11); u petom je Krist proglašen dostojnim da uzme zapečaćeni svitak i otvori njegove pečate jer je zaklan (5,9). I zatim, zahvaljujući uzimanju svitka, Krist je dostojan da primi "moć, i bogatstvo, i mudrost, i snagu, i čast, i slavu, i blagoslov" (5,12). Ovo je jednako preuzimanju vlasti. Ovo tumačenje je u skladu s najprirodnijim razumijevanjem teksta koje mu je pisac namijenio.

Tako je prikazan trenutak kad je uskrsli Krist, u nebeskom hramu/palači pristupio prijestolju i uzeo zapečaćeni svitak s prijestolja zdesna Bogu kao simbol prijenosa sve vlasti i suvereniteta koji je Sotona pokušao prisvojiti. Zatim je Krist sjeo na prijestolje svemira zdesna Ocu i primio obožavanje i klicanje koje pripada samo kralju.

Vrijeme prizora u Otkrivenju 4–5

Kada se stvarno odigralo njegovo uzašašće i primanje vlasti? Brojni novozavjetni tekstovi svjedoče da se Kristovo uzvisivanje na nebesko prijestolje zdesna Ocu zbilo nakon njegove žrtvene smrti, uskrsnuća i uzašaća na nebo (Dj 2,32-36; 13,33.34; Rim 8,34; Ef 1,20-22; Heb 1,3; 10,12; 12,2; 1 Pt 2,21.22) – odnosno na Pedesetnicu. (Otkrivenje 5,6 spominje da je Sveti Duh poslan po svoj zemlji, što se dogodilo na Pedesetnicu; vidi Dj 2,32-36.) G. R. Beasley-Murray primjećuje: "Unatoč objavi u 4,1 da Ivan sada treba vidjeti 'što se ima dogoditi nakon ovoga', očito je da je Krist svojim križem i uskrsnućem već pobijedio, da je uzašao na Božje prijestolje i da je njegova vladavina počela."[5]

Kako onda možemo objasniti da premda je Krist već sjeo s Ocem na njegovu prijestolju (vidi Otk 3,21), stvarno sjedanje na prijestolje nedostaje u Otkrivenju 5? Kako to da su Krist i prijestolje, premda čvrsto povezani, sada odvojeni i različiti tijekom većeg dijela knjige? Zašto tek uspostavom eshatološkog kraljevstva božansko prijestolje postaje Kristovo kraljevsko pravo i vladajuće sjedište (Otk 22,1.3; vidi 7,17)? Čini se da Otkrivenje treba razumjeti u okviru općeg novozavjetnog pojma "već" i "ne još", odnosno uspostavljene i

ostvarene eshatologije. Prizor u Otkrivenju 5 uspostavlja Krista u njegovoj kraljevskoj službi. On je već Kralj svemira, kojemu je dana "sva vlast na nebu i na zemlji" (Mt 28,18; vidi Otk 2,27). Prema Pavlu "on treba da kraljuje dok ne podloži sve neprijatelje pod noge svoje" (1 Kor 15,25). Ova Kristova vladavina je predmet Otkrivenja 6–11. Međutim, pokoravanje svih neprijatelja još nije ostvareno, već pripada budućem sudu (vidi 1 Kor 15,24-28). Zbog toga Ivan čuva Kristovo sjedanje na prijestolje do samoga kraja. Premda Kristovo ustoličenje obilježava početak kraja, ostvarenje eshatološkog koncepta odsutno je u Otkrivenju 5 i rezervirano za kraj knjige.

Otkrivenje 4–5 i gledište da se radi o prizoru suda

Jedno popularno gledište smatra da Otkrivenje 4–5 opisuje prizor suda. Oni koji podržavaju ovo gledište vjeruju da se Otkrivenje 4–5 oslanja posebno na Daniela 7,9-14. Očite su neke paralele s Danielom: prisutnosti više od jednog prijestolja (Dn 8,9; vidi Otk 4,4), Bog sjedi na prijestolju koje zrači (Dn 7,9b; vidi Otk 4,2.3), prisutnost bezbrojnih nebeskih bića (Dn 7,10b; vidi Otk 5,11), spominjanje knjige(a) (Dn 7,10b; vidi Otk 5,1), Sin čovječji dobiva vlast (Dn 7,13.14; Otk 5,6-9) te prisutnost svetih (Dn 7,14; vidi Otk 5,9). Međutim, unatoč očitim paralelama, ništa u tekstu ne ukazuje da je Otkrivenje 4–5 prizor suda.

Prije svega, u Otkrivenju 4–5 nema rječnika suda. Dok u ostatku knjige često nalazimo na rječnik suda (na primjer Otk 6,10; 11,18; 14,7; 16,5; 17,1; 18,10.20; 19,2; 20,4.12.13), on je namjerno izbjegnut u Otkrivenju 4–5. Jedino javljanje rječnika suda u prvoj polovici knjige nalazimo u Otkrivenju 6,10; ovaj tekst jasno pokazuje da iz perspektive četvrtog i petog poglavlja sud još nije počeo. Mučenici pod žrtvenikom viču Bogu: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?"

Upotreba ključnih izraza kao što su "desnica", "dostojan", "Lav iz Judina plemena" i "Davidov izdanak" ne označavaju sud već kraljevsko dostojanstvo. Klicanje na slavu, čast, vlast i blagoslov (Otk 4,11; 5,13) ne uklapa se u prizor suda, već je upućeno kraljevskom dostojanstveniku koji vlada na prijestolju ili ga upravo treba zaposjesti. Ovakvi radosni pokliči obožavanja ne odjekuju u prizorima suda u Bibliji (vidi Dn 7,9-14; Otk 20,11-15) ili u židovskoj apokaliptičkoj literaturi. Oni se jednostavno ne uklapaju u ozračje suda.

Na kraju, u biblijskoj i židovskoj literaturi sudski prizor uključuje otvaranje "knjiga". U Otkrivenju 5 nalazimo samo jednu knjigu, zapečaćeni svitak, i nema riječi o njegovu

otvaranju. Tu se radi o Kristovu uzimanju, a ne otvaranju svitka koje izaziva eksploziju radosti, obožavanja, kraljevskih priznanja i klanjanja nebeskih bića (Otk 5,7-14). Otvaranje sudskih "knjiga" sačuvano je za kraj Otkrivenja gdje je posljednji sud opisan jasnim sudskim rječnikom (Otk 20,11-15).

Međutim, sudsko djelovanje ne mora biti sasvim isključeno od ustoličenja. Treba držati na umu da su drevne ceremonije ustoličenja imale i sudski značaj. Kralja se smatralo vladarem i sucem (vidi 1 Kr 3,16-28; Izr 31,9). Tako je starozavjetnim ceremonijama ustoličenja obično slijedio sudski postupak, kad bi novoustoličeni kralj odlučio kazniti one koji su se pokazali nevjernima i buntovnima, a blagonaklono nagradio odane sljedbenike (1 Kr 2; 16,11; 2 Kr 9,14–10,27; 11,1.13-16). U Izaiji 11,1-5 "mladica iz panja Jišajeva" obdarena je Božjim Duhom mudrošću i razumijevanjem da bi mogla pravedno suditi. To možemo usporediti s molitvom za razumijevanje da može pravedno suditi narodu, koju je uputio novookrunjeni kralj Salomon (vidi 1 Kr 3,8-11). Prema drugom i sto desetom psalmu pomazani i ustoličeni kralj vlada tako da sudi buntovnicima (vidi Ps 2,7.11 i Otk 18,15.16).

Samim Kristovim ustoličenjem vjerni postaju "Bogu našemu kraljevstvom i svećenicima i kraljevat će na zemlji" (5,9.10; vidi 7,9-17). Ali postupci novoustoličenog Krista koji slijede ceremoniju ustoličenja (prikazanoj u otvaranju sedam pečata) su "preliminarni sudovi" koji se zbivaju na zemlji redoslijedom: rat, ubijanje, glad i epidemija. Kako je pokazano u odnosu na šesto poglavlje, pojmovi rata, gladi, epidemija i divljih zvijeri podsjećaju na prokletstva izrečena u Savezu zapisanom u Petoknjižju (vidi Lev 26,21-26) i na njihovo ostvarenje za vrijeme babilonskog izgnanstva (Jr 14,12.13; 21,6-9; 24,10; 29,17.18; Ez 6,11.12; 33,17-29). Ovi su pojmovi postali tehnički izrazi za "jao" vezanih uz Savez, kojima Bog kažnjava otpad i nevjeru prema Savezu (Jr 15,2.3; Ez 5,12-17; 14,12-23; Hab 2,12-16).[6] Zato Kristova krunidba u Otkrivenju 5 označava početak izvršenja suda.

Otuda, premda Otkrivenje 5 nije prikaz suda, sud slijedi. Zato, kad je u Otkrivenju 5 sjeo na nebesko prijestolje (koje je i sudsko prijestolje; Otk 20,11-15; vidi Dn 7,9.10), Krist preuzima položaj i kralja i suca (vidi Iv 12,31.32). Njegova dostojnost, i njegovih "sedam rogova i sedam očiju, to jest sedam duhova Božjih" (Otk 5,6), označavaju njegovu sposobnost i pravo da vlada i sudi. Sudbina ljudskog roda stavljena je u njegovu ruku kad je pristupio nebeskog prijestolju i uzeo zapečaćeni svitak.

Ovdje je potrebno dati nekoliko komentara s obzirom na popularno mišljenje da Otkrivenje 4–5 opisuje prizor istražnog suda iz 1844.[7] Prvo, navedeni argumenti ne podržavaju gledište o prizoru suda u Otkrivenje 4–5. Drugo, ako Otkrivenje 4–5 opisuje prizor istražnog suda iz 1844., onda će se sve što slijedi u Otkrivenju 5, uključujući i sedam pečata, sedam truba i služba dvojice svjedoka u Otkrivenju 11, dogoditi poslije 1844. Pažljiva analiza Otkrivenja 6–11 ne podržava takvu ideju. Štoviše, rasprava o književnoj konstrukciji Otkrivenja u uvodu ovog komentara pokazuje da je strukturalni sastav prve polovice knjige usmjeren na kršćansku eru, a ne na eshatološko razdoblje. Ovo jasno podržava gledište da Otkrivenje 4–5 opisuje ustoličenje uskrslog Krista koji sjeda s desne strane Ocu (vidi Dn 7,13.14; Fil 2,6-11), što se dogodilo na Pedesetnicu (Dj 2,32-36), a to je najzadovoljavajuće tumačenje. Prema tome, očekivali bismo da materijal koji slijedi Otkrivenje 5 pokriva povijest tijekom kršćanske ere od prvog stoljeća do Kristovog drugog dolaska.

Zapečaćeni svitak iz Otkrivenja 5

Ako Otkrivenje 4–5 opisuje prizor uzvisivanja uskrslog Krista na prijestolje svemira zdesna Ocu (a dokazi snažno potvrđuju takvo gledište), što je onda uloga i značenje zapečaćenog svitka prikazanog u ustoličenju? Da bismo našli prikladan odgovor, potrebno je da odredimo odgovarajuću starozavjetnu pozadinu čitavog prizora u Otkrivenje 5.

Knjiga Saveza i ceremonija ustoličenja

Naša potraga za starozavjetnim motivom u kojem je svitak povezan s prijestoljem dovodi nas u Ponovljeni zakon 17,18-20. Ovaj tekst pokazuje da je prva dužnost izraelskog kralja, kad je stupio na prijestolje, bila da sebi u svitak prepiše Zakon. Ovaj "zakon", Božja knjiga Saveza, očito je bio ono što danas nazivamo Ponovljenim zakonom. Mojsije je njegov sadržaj napisao u svitak i predao u Svetište na čuvanje levitima (Pnz 31,9.24.26). Iz ovog izvornog rukopisa Ponovljenog zakona novookrunjeni kralj trebao je prigodom ustoličenja načiniti prijepis za sebe. Kralj je ovaj svitak trebao čuvati tijekom svog života, stalno ga čitati i proučavati te marljivo izvršavati sve njegove upute.

Knjiga Saveza imala je vrlo važnu ulogu u povijesti starozavjetnog Izraela i njegovih kraljeva. Kad bi izraelski kralj sjeo na prijestolje, pružili bi mu primjerak Knjige Saveza. Na primjer, čitamo kako je pri krunidbi prvog izraelskog kralja (Šaula) "Samuel objavi narodu kraljevsko pravo i zapisa ga u knjigu koju položi pred Jahvu" (1 Sam 10,25). Prema 2. o Kraljevima 11,12 judejski kralj Joaša su prigodom njegova ustoličenja doveli na posebno mjesto

rezervirano za kralja u "Domu Jahvinu", gdje je dobio kraljevska obilježja "krunu i (dade mu) Svjedočanstvo". Kruna i 'Svjedočanstvo" su obilježja kraljevske časti. Oni označavaju pravo na vladanje.

U Starom zavjetu Svjedočanstvo je uvijek označavalo Zakon i Božje upute (Izl 31,18; 32,15; Ps 19,8; 119,13-16.35.36.143.144). Svjedočanstvo je očito bilo izlaganje Zakona u Ponovljenom zakonu (vidi 4,45; 6,17.20) ili "ovaj Zakon" iz Ponovljenog zakona 17,18. Posebno je zanimljivo što je mladi princ Joaš proglašen kraljem nakon što mu je stavljena kruna na glavu i što je u ruku dobio Knjigu Saveza. I u 23. poglavlju 2. o Kraljevima vidimo kako mladi kralj Jošija uzima svitak Ponovljenog zakona i iz njega poučava.

Kad bi sjeo na prijestolje, novi kralj bi počeo vladati (1 Kr 16,11; 2 Kr 13,13). Posjedovanje svitka Saveza i mogućnost da ga otvori i čita pokazivali su njegovo pravo da vlada i rješava svaku krizu s kojom bi se mogao suočiti. S druge strane svitak je bio stalni podsjetnik da je za vršenje svoje vlasti bio odgovoran Bogu, velikom Kralju. Kraljevsko prijestolje na kojem je sjedio bilo je u stvari "Jahvino prijestolje" (1 Ljet 29,23) ili, rečeno određenije, "prijestolje Jahvina kraljevstva nad Izraelom" (1 Ljet 28,5). Izraelski kralj je bio suvladar s Bogom, počašćen da sjedi zdesna njemu (Ps 110,1; vidi 80,18).

Vršeći svoje kraljevske dužnosti, izraelski kralj je bio Božji predstavnik i posrednik Saveza. Posjedovanjem Knjige Saveza preuzeo je odgovornost čitanja njenog sadržaja u određenim prigodama svojim podanicima. Osim toga, njegova je dužnost bila da poučava narod o njegovom sadržaju preko posebnih pomoćnika.Tako, na primjer, čitamo o velikoj reformi pod vjernim kraljem Jošafatom, koji je poslao skupinu knezova i levita da poučavaju "po Judeji noseći sa sobom Knjigu Zakona Jahvina i obilazili sve judejske gradove učeći narod" (2 Ljet 17,7-9).

U čitavom Starom zavjetu Knjiga Saveza imala je odlučnu ulogu u životu i budućnosti izraelskog naroda. Premda je spomenuta krunidba kralja Joaša (2 Kr 11,12) jedini izričitio spomen da su izraelski kraljevi slijedili propise iz Ponovljenog zakona 17,18, neki indirektni tekstovi pokazuju da se život vjernih kraljeva upravljao prema uputama Knjige Saveza. Svako novo ustoličenje bilo je istovremeno obnova zavjetnog odnosa između Boga, velikog Kralja, i njegovog naroda.

Značajan trenutak u izraelskoj povijesti nastupio je s Davidom kojega je Gospodin "odredio (ga) za kneza nad svojim narodom" (1 Sam 13,14). Bog je s Davidom sklopio Savez kojim mu je obećao trajnost njegove dinastije (2 Sam 7,1-17). "Jahve se zakle Davidu zakletvom tvrdom od koje neće odustati: 'Potomka tvoje utrobe posadit ću na prijestolje tvoje.'" (Ps 132,11) Da bi doživjeli ispunjenje ovog obećanja, David i njegovi potomci su trebali živjeti u skladu sa Savezom kako je propisan u Knjizi Saveza. "Budu li ti sinovi Savez moj čuvali i naredbe kojima ih učim, i sinovi će njihovi dovijeka sjedit' na tvom prijestolju." (r 32) U svom posljednjem obraćanju Salomonu, David ga je ozbiljno pozvao: "Slušaj naredbe Jahve, Boga svoga, idi njegovim stazama, drži se njegovih zakona, zapovijedi, naredaba i njegovih pouka, kako je napisano u Zakonu Mojsijevu, da bi uspio u svemu što poduzmeš i svagdje kamo se okreneš; da bi Jahve ispunio svoje obećanje koje mi je dao." (1 Kr 2,3.4; vidi 1 Ljet 22,13)

Pečaćenje Knjige Saveza

Kasnija povijest izraelovih kraljeva pokazuje da je samo mali broj njih slijedio Božje upute u vezi s Knjigom Saveza. Povijesne klnjige jasno pokazuju da se Božji ideal da kralj sluša Knjigu Saveza rijetko kad ostvario. Propast izraelskog kraljevstva opisana je kao posljedica raskidanja Svaeza s Bogom (2 Kr 17,7-23). Situacija u Judi nije ništa više obećavala.

Vijesti koje su objavljivali proroci u razdoblju prije odlaska u babilonsko ropstvo bile su u stvari optužbe Jude i njenih kraljeva za raskid Saveza. Ovo je razdoblje opisano kao veliki vjerski otpad koji je očito počeo s propustom kraljeva kakav je bio Ahaz, da žive u skladu s davidskim Savezom (vidi 2 Ljet 28,1-27; Iz 7–12). Tijekom Manašeove vladavine i njegovog nasljednika Amona, Knjiga Saveza je bila potpuno zaboravljena. Jošijina reforma (1 Kr 23) nije promijenila smjer judinih kraljeva i možemo sumnjati da većina naroda uopće nije doživjela promjenu srca. Na samom pragu izgnanstva Jeremija je pozvan da objavi prijeteće sudove nad nevjernim kraljem koji je sjedio "na prijestolju Davidovu" (Jr 13,13; 22,2; 29,16; 36,30). Predstojeći sudovi su bili neizbježni. Izgnanstvo u Babilon označilo je kraj davidovskog kraljevstva i Davidove dinastije.

Posebno je značajno što su prije i za vrijeme izgnanstva proroci objavljivali pečaćenje Božjeg otkrivenja. Prvu objavu nalazimo u Izaiji, u knjizi koja od samog početka svjedoči o velikom otpadu naroda u Judi i njezinih kraljeva: "Pohrani ovo svjedočanstvo, zapečati ovu objavu među učenicima svojim." (Iz 8,16) Ovdje jasno vidimo da su pečaćenje i pohranjivanje paralelni sa svjedočanstvom i objavom. Svjedočanstvo je zapravo "knjiga Zakona", naime

knjiga Ponovljenog zakona, položena "uz Kovčeg saveza Jahvina" (Pnz 31,26) koju je izraelski kralj dobio prigodom svog ustoličenja (2 Kr 11,12). Viđenja su sada trebala biti zapečaćena, jer ih je narod odbio prihvatiti. Izaija kasnije govori o ovoj zapečaćenoj Knjizi Saveza kad svoja viđenja uspoređuje s "riječi[ma] u zapečaćenoj knjizi" koju nitko nije mogao pročitati jer je bila zapečaćena (Iz 29,11). "Zapečaćena knjiga" je očito "svjedočanstvo" spomenuto u Izaiji 8,16 koje je trebao zapečatiti. Slikoviti jezik u tekstu odnosi se na svitak koji se umotao, povezao konopcem i zapečatio. Kontekst ovog ulomka ukazuje na simbolično "zapečaćenje" Božjeg otkrivenja kao posljedicu božanskog djelovanja:

> Stanite, skamenite se od čuda,
> oslijepite i obnevidite!
> Pijani su, ali ne od vina,
> posrću, ali ne od silna pića.
> Jahve je izlio na vas duh obamrlosti,
> zatvorio je oči vaše – proroke,
> zastro glave vaše – vidioce.
> Zato će vam svako viđenje biti kao riječi u zapečaćenoj knjizi: dade li se kome tko zna čitati govoreći: "De, čitaj to!" – on će odgovoriti: "Ne mogu jer je zapečaćena." A dade li se kome tko ne zna čitati govoreći: "Čitaj to!" – on će odvratiti: "Ne znam čitati." Jahve reče:
> "Jer mi narod ovaj samo ustima pristupa
> i samo me usnama časti,
> a srce mu je daleko od mene
> i njegovo štovanje naučena ljudska uredba,
> zato …propast će mudrost njegovih mudraca,
> pomračit se umnost njegovih umnika."

Ovaj ulomak pokazuje da je "zapečaćenje" povezano s nesposobnošću ljudskih bića da proniknu i shvate otkrivenju Božju volju. "Zapečaćenje" u Izaiji je jasno bilo posljedica nevoljkosti i nespremnosti izraelskog naroda da prione uz Božje otkrivenje dano preko Mojsija i proroka.

Da Božje otkrivenje može biti zapečaćeno za ljude izričito je rečeno u Danielovoj knjizi, pisanoj za vrijeme babilonskog ropstva: "Ove su riječi tajne i zapečaćene do vremena svršetka." (Dn 12,9; vidi 8,26; 12,4) Pečaćenje ovdje jasno podrazumijeva skrivanje Božjeg otkrivenja, naime skrivanje pretkazanja i njegovih planova suda i spasenja, za određeno razdoblje.

Židovski izvori pružaju dovoljno dokaza da su Židovi u Ivanovo vrijeme na osnovi gore spomenutih starozavjetnih tekstova vjerovali da je odbijanje Izraelaca da poštuju Knjigu Saveza prouzrokovalo njeno pečaćenje. Ovu ideju prvi put nalazimo u židovskoj zajednici u Kumranu. Zanimljiv fragment koji sadrži *pesher* o Izaiji 29,10.11 pokazuje da su Kumranci očito razumjeli da pečaćenje predstavlja skrivanje Jahvina otkrivenja narodu:

Iz 29,10.11 [Jer]$_1$ Gospodin [izlijeva] na tebe [dah] tromosti i pokrit će [vaše oči – proroci - i]$_2$ pokrit će vaše glave – vidioci – . Za vas će [svako viđenje] biti [kao tekst]$_3$ [zapeča]ćene [knjige:] koju daju nekome tko zna čitati pa mu [kažu: Čitaj to,]$_4$ [a on odgovara: Ne mogu jer] je zapečaćeno.[8]

Ideju "zapečaćene knjige Zakona [Tore]" nalazimo i u *Damaštanskom pravilniku*:

A što se kneza tiče zapisano je: "I neka nema mnogo žena" (Pnz 17,17); ali David nije čitao zapečaćenu knjigu Zakona koja je bila u kovčegu (Saveza), jer nije bila otvarana u Izraelu od Eleazarove i Jošuine smrti, i starješina koji su [ili zato što su] štovali Aštartu. Bila je skrivena (i nije bila) otkrivena do dolaska Zadoka.[9]

Ovaj neobičan ulomak pokazuje da je kumranska sljedba smatrala da je "knjiga" Tore, koja se očito odnosila na propise za kralja u Ponovljenom zakonu 17,14-20, mogla biti zapečaćena zato što nije bilo kralja u Izraelu; ovdje u tekstu je bila "zapečaćena" u Kovčegu tijekom razdoblja od Jošue do pojave Zadoka svećenika – velikog svećenika u Davidovo vrijeme[10] (odnosno tijekom razdoblja "kad nije bilo kralja u Izraelu"). "Zapečaćenje", koje očito treba uzeti simbolično, pripisano je isključivo grijehu i nevjerstvu narodnih vođa. Pojavom davidske kraljevstve časti, svitak je vjerojatno "otpečaćen".

Židovski rabini su vjerovali da su nevjerstvo hebrejskih kraljeva i njihova nespremnost da slijede Knjigu Saveza izazvali ovo "zapečaćenje". Takva je ideje već izražena u Targumima, u kojima je odbacivanje zakona u Izaijino vrijeme od strane naroda postalo razlogom za zapovijed upućenu proroku: "Proroče, čuvaj svjedočasntvo, ne svjedoči među njima jer ne žele poslušati. Zapečati i sakrij zakon; oni ne žele učiti iz njega."[11] "Zapečaćenje" je u sinagogi povezivano s prijetnjom odlaska šekine i odlaska u izgnanstvo.[12] Prema istom izvoru, jedan dio zadaća Jahvinog "sluge Mesije" bit će "da otvorio či domu Izraelovu koji je slijep kao Tora".[13]

Rabini su također vjerovali da je zapečaćenje Zakona počelo za vladavine kralja Ahaza koji je "ukinuo službu prinošenja žrtava i zapečatio Toru, kako je napisano: 'Pohrani ovo svjedočanstvo, zapečati ovu objavu među učenicima svojim.'" (Iz 8,16) Kraljevi koji su došli poslije Ahaza – Manaše, Amon i Jojakim – bili su jednako krivi za odbacivanje Zakona i tako pridonijeli "zapečaćenju".[14] Oni su očito razumjeli ukidanje izraelske kraljevske časti kao božansko djelo simbolične "pohrane" Knjige Saveza i skrivanje njenog sadržaja za određeno razdoblje.

Tako je babilonsko ropstvo i propast monarhije u židovskom umu obilježilo kraj davidske kraljevske časti čime je Knjiga Saveza postala "zapečaćena". "Zapečaćenje" Božjeg otkrivenja u Izaiji bilo je jasna posljedica nevoljkosti i nespremnosti naroda da slijedi Božje otkrivenje dano preko Mojsija i proroka. "Zapečaćenje" Knjige Saveza ne treba razumjeti u smislu da narod nije imao mogućnosti saznati Božju volju, već da Izrael na prijestolju više nije imao kralja Davidove loze. Premda je židovski narod kasnije opet imao kraljeve, oni nisu bili zakoniti Davidovi potomci. Starozavjetno obećanje o idealnom izraelskom kralju iz Davidove loze bilo je rezervirano za buduće eshatološko vrijeme.

Krist kao pravi davidski kralj

Nakon ropstva, kad izraelski narod više nije imao na prijestolju kralja iz Davidove loze, oni su oblikovali zajednicu podložnu božanskom zakonu u kojoj su autoritativni tumači bili svećenici a ne kraljevi. Čitava nada Izraela postupno se pomakla prema pojavi budućeg kralja iz Davidove loze, koji će ostvariti ulogu idealnog i pravog izraelskog kralja.

Upravo su za vrijeme otpada judejskih kraljeva i naroda prije sužanjstva proroci ukazivali na budući dolazak idealnog kralja iz Davidove loze, Mesije koji će sjesti na Davidovo prijestolje i vjerno poučavati narod. Prema Jeremiji, nestanak izraelskog kraljevskog položaja ni u čemu nije ukinuo zavjetno obećanje Davidu: "Davidu neće nikad nedostajati nasljednika koji bi sjedio na izraelskom prijestolju" (Jr 33,17; vidi 23,5), jer Bog je još uvijek bio vjeran svom zavjetnom obećanju Davidu (Jr 33,20.21). Za vrijeme babilonskog sužanjstva Ezekiel je prorekao da će se dolaskom Mesije ostvariti zavjetno obećanje dano Davidu: "I sluga moj David bit će im kralj i svima će im biti jedan pastir. Živjet će po mojim zakonima, čuvajući i vršeći moje naredbe." (Ez 37,24; vidi 34,23-25)

Židovski izvori nakon sužanjstva pokazuju da je narod željno očekivao dolazak obećanog Davidovog potomka: Mesiju ili Krista ("Pomazanika"). On će kao idealan kralj vladati na Davidovu prijestolju i vjerno poučavati narod Božjem Zakonu.[15] Upravo je s obzirom na nestanak ovog starozavjetnog davidovskog kraljevskog položaja i u klimi očekivanja ispunjenja starozavjetnog obećanja u židovskom narodu, Ivan predstavio Krista. On je "Lav iz plemena Judina, Korijen Davidov" (Otk 5,5), koji je jedini bio "dostojan" da uzme zapečaćeni svitak kao zalog vlasti.

Kako se moglo očekivati, starozavjetno obećanje o idealnom kralju iz Davidove loze ispunilo se u osobi Isusa Mesije u Novom zavjetu (Dj 2,29-36; 13,22-38; Heb 1,2-13). Kad je Krist poslije svog uskrsnuća sjeo na nebesko prijestolje zdesna Bogu, ostvarilo se starozavjetno proročanstvo (Dj 2,33-36; 5,31; Rim 8,34; Ef 1,20; Kol 3,1; Heb 1,3.13; 8,1; 10,12; 12,2; 1 Pt 3,22). Natanovo obećanje Davidu (2 Sam 7,12-16) ostvarilo se u Isusu Kristu. On je Davidov potomak (Lk 1,27; Rim 1,3; 2 Tim 2,8) ili "sin Davidov" (Mt 9,27; 21,9; Mk 10,47.48; Lk 18,38.39). U Luki Gabrijel je najavio Mariji da će sin kojeg će roditi biti nazvan "Sin Svevišnjega. Njemu će Gospodin Bog dati prijestolje Davida, oca njegova, i kraljevat će nad domom Jakovljevim uvijeke i njegovu kraljevstvu neće biti kraja." (Lk 1,32.33; Dj 13,22.23) U svojoj propovijedi na Pedesetnicu Petar je predstavio Krista kao zakonitog potomka Davidovog prijestolja (Dj 2,29-36). U Hebrejima je trajnost Božjeg prijestolja ostvarena u Kristu: "A glavno u ovom izlaganju jest: takva imamo Velikog svećenika koji sjede zdesna prijestolja Veličanstva na nebesima." (vidi Heb 8,1) U Isusu Kristu ispunila su se sva Božja obećanja (2 Kor 1,20).

Čini se da Ponovljeni zakon 17,18-20 – koji govori o izraelskom kralju i svitku Zakona – nalazi potpuno ostvarenje u naravi kraljevske časti koju je Isus pokazao u Novom zavjetu. Kao mesijanski Kralj iz Davidove loze, On je u evanđeljima prikazan kao veliki učitelj Zakona. Na primjer, dok Evanđelje po Mateju naglašava Isusovu kraljevsku ulogu (Mt 1,1;2,2; 25,31.34; 27,11.42), Isus je i tumač "zakona" u Govoru na Gori (Mt 5–7).

Prema Lukinom izvještaju, neposredno poslije krštenja, Isus je primio kraljevsko pomazanje Svetim Duhom i bio proglašen za Sina Božjeg. Kao Božji Pomazanik počeo je svoju javnu službu u nazaretskoj sinagogi kad je stao pred narod sa svitkom Pisma u rukama i čitao iz Izaije 61,1: "Duh Gospodnji na meni je jer me pomaza! On me posla blagovjesnikom biti siromasima, proglasiti sužnjima oslobođenje, vid slijepima, na slobodu pustiti potlačene,

proglasiti godinu milosti Gospodnje." (Lk 4,18.19) Nakon čitanja zaključio je: "Danas se ispunilo ovo Pismo što vam još odzvanja u ušima." (r 21) i time izazvao hvalu i zbunjenost kod slušatelja.

Zapečaćen svitak kao simbol vlasti

Upravo držeći na umu starozavjetne činjenice o krunidbi izraelskih kraljeva, kao i ulogu koju je Ponovljeni zakon kao Knjiga Saveza imao u ceremonijama krunidbe i u povijesti Izraela, treba razumjeti Otkrivenje 5. poglavlje. Već smo zaključili da Otkrivenje 4 i 5 opisuju ceremoniju ustoličenja u nebeskoj prijestolnoj dvorani kojom je uskrsnuli Krist postavljen i uzvišen na prijestolje svemira zdesna Ocu kao suvladar. Zapečaćeni svitak u Otkrivenju zbog toga mora imati istu svrhu i značenje kao Knjiga Saveza u starozavjetnim ustoličenjima. Ivan nam kaže da je zapečaćeni svitak pružen idealnom kralju iz Davidove loze, eshatološkom "Sinu" (Otk 1,13; 2,18;14,14; vidi Dn 7,13.14); On se našao dostojnim da uzme svitak kao znak kraljevske časti i da sjedne na Očevo prijestolje kao suvladar (Otk 3,21). Simbolična predaja zapečaćenog svitka u Kristove ruke mora se smatrati "formalnim ceremonijalnim činom, kojim je On priznat za Vrhovnog vladara svemira",[16] i znakom ustoličenja u njegovoj univerzalnoj vladavini i gospodstvu nad svijetom.

Ovo postavlja očito pitanje: Zašto je bilo potrebno da Krist primi svitak Saveza? Moramo držati na umu da je Ivan svoje Otkrivenje pisao prvenstveno za čitatelje svojeg vremena, koji su očito bili dobro upoznati s ovim starozavjetnim slikama i bili u duhu očekivanja ispunjenja starozavjetnih proročanstava. Ivan ih nije htio ostaviti u sumnji jesu li ova starozavjetna proročanstva našla ispunjenje u osobi i službi Isusa Krista. Upotrijebio je svaki mogući argument da dokaže kako je "sva vlast na nebu i na zemlji" dana Kristu (Mt 28,18). Zato je prikazao prijenos vlasti na Krista prema starozavjetnom običaju ustoličenja izraelskih kraljeva po Davidovoj lozi.

Kristu svakako nije bio potreban "svitak" kao izraelskim kraljevima, da bi ga podsjetio na dužnosti Saveza, kao što nije bilo potrebe da se krsti (što je bilo njegovo pomazanje) na početku svoje zemaljske službe. Međutim, time što se krstio, dao je odgovor koji je trebao dati čitav Izrael: "Ta dolikuje nam da tako ispunimo svu pravednost!" (Mt 3,15) Otac je objavio: "Ovo je Sin moj, Ljubljeni! U njemu mi sva milina!" (r 17) Izraelski narod se pokazao kao neposlušni sinovi koji su razočarali Boga; ali ovdje je bio "Sin" u kome se ostvarilo istinsko sinovstvo.

Ovo objašnjava zašto je Krist opisan prema izraelskoj kraljevskoj časti po davidskom savezu. Kraljevi po Davidovoj lozi pokazali su se kao neposlušni sinovi i nevjerni Savezu. Ali tamo gdje su oni promašili, Krist, idealni Davidov Sin, je uspio. Zbog toga, kad se u Otkrivenju 5 Krist pojavljuje na sceni u simboličnom obliku janjeta kao jedino "dostojnog" da uzme svitak, on odgovara kao što su to trebali starozavjetni kraljevi – i Izrael kao narod. Davidovo prijestolje više nije prazno ili nedjelotvorno, već je preneseno na pobjedničkog Krista koji provodi sve Božje planove. Svitak Saveza više nije zapečaćen sa svojim skrivenim sadržajem. Njegovim uzimanjem i prisvajanjem Krist je najavio dolazak obećanog kraljevstva. Od tog trenutka nadalje, i u samoj Isusovoj prisutnosti, Božje se kraljevstvo očituje i nastavlja očitovati.

Značenje zapečaćenog svietka

Davanje svitka Ponovljenog zakona kao Knjige Saveza novookrunjenom kralju u Starom zavjetu (Pnz17,18-20; 2 Kr 11,12) čini se da je ključna slika i pruža zadovoljavajuću pozadinu za prizor u Otkrivenju 5. Svitak djeluje kao simbol uspostavljanja uskrslog Krista na prijestolje svemira, označavajući njegovu vlast i pravo na vladanje.

Zapečaćeni svitak simbolizira Božje obećanje da će dati kraljevstvo svome narodu. Time što je predan Kristu, koji je svojom žrtvenom smrću i uskrsnućem ostvario obećanje o kraljevstvu (Otk 5,9.10), svitak pokazuje da je Kristu predano gospodstvo kao i vlast i moć da vlada u tom kraljevstvu (Otk 5,12; vidi Fil 2,9-11; 1 Pt 3,22). Kristovo primanje svitka također označava zakoniti prijenos vlasti nad svijetom koja je prokockana grijehom. Tako je svitkom Otac ustoličio Krista kao vladara posljednjeg vremena, prenoseći na njega "ostvarenje svog plana u povijesti".[17] Kao što će kasnije biti riječ, zapečaćeni svitak je povezan s pojmom "otajstvo Božje" ("Božja tajna"), što je fraza koja se u Novom zavjetu odnosi na Božji plan otkupljenja i okupljanje čitavog svemira te uspostavu njegovog vječnog kraljevstva.

Tako shvaćen, zapečaćeni svitak postaje svitak Božjeg vječnog Saveza – otkrivenje njegovih spasiteljskih djela u prilog čovječanstva. On je "izvještaj o kozmičkom sukobu",[18] simbol suštine Božjeg plana i svrhe za ljudski rod i čitav svemir. On sadrži sudove i spasenje koji će se ostvariti prigodom Drugog dolaska. Upravo je to Ellen White mislila kad je rekla da je zapečaćeni svitak "knjiga povijesti Božjih providnosti, proročke povijesti naroda i crkve. U njoj su se nalazile božanske riječi, njegov autoritet, njegove zapovijedi, njegovi zakoni, čitav simbolički savjet Vječnoga i povijest svih vladajućih sila u narodima. Simboličkim jezikom u

tom je svitku bio sadržan utjecaj svakog naroda, jezika i puka od početka zemaljske povijesti do njenog završetka."[19]

Sadržaj zapečaćenog svitka u Otkrivenju 5

Dokazi neminovno pokazuju da je zapečaćeni svitak tijesno povezan sa samom knjigom Otkrivenje. Prije svega sadržaj knjige je opisan kao *apokalupsis*, što u doslovnom smislu znači "otkrivanje". Ovaj izraz se očito odnosi na "otkrivanje nečega što je ranije bilo sakriveno".[20] Zato ovaj izraz može značiti da je Otkrivenje objavljivanje Božje vijesti koja je ranije bila zapečaćena ili držana sakrivena do određenog vremena, zbog čovjekove nevjernosti Bogu. Ivan je svojim čitateljima želio jasno reći da je proročeno vrijeme nastupilo i da je došao trenutak da se otkrije zapečaćeno božansko otkrivenje zahvaljujući "dostojnosti" pravog Davidovog potomka. Zato nalazimo uputu koju je Ivan dobio na kraju knjige: "Ne zapečati riječi proroštva ove knjige jer – vrijeme je blizu!" (Otk 22,10)

Drugo, uska veza između svitka u Otkrivenju 5 i samog Otkrivenja potkrijepljena je i znakovitim paralelama između Otkrivenja 1 i Otkrivenja 4–5. Otkrivenje 5 opisuje Krista kako uzima svitak zdesna Bogu koji je "Gospodin, Bog Svevladar, Onaj koji bijaše i koji jest i koji dolazi" (Otk 4,8; vidi 11,17), što je ime Jahve, starozavjetnog Boga Saveza. U prvom poglavlju otkrivenje je Isusu Kristu dao Bog koji je prikazan kao "Gospodin Bog – Onaj koji jest i koji bijaše i koji dolazi, Svevladar" (Otk 1,8; vidi 1,4). U oba teksta su "sedam duhova" pred njegovim prijestoljem (Otk 1,4; 4,5; 5,6).

Međutim, čini se da su neke razlike između oba ulomka posebno važne. Prije svega, dok Otkrivenje 5 opisuje zapečaćeni svitak koji nitko u svemiru nije bio u stanju otvoriti i pogledati u njega (5,1-3), Otkrivenje 1 spominje knjigu čini je sadržaj otkriven (1,1-3; vidi 22,10). Drugo, dok u Otkrivenju 5 svitak u Kristovoj ruci simbolizira njegovo pravo da vlada, u prvom poglavlju Krist dobiva otkrivenje koje treba poslati Božjem narodu. Krist ga je pomoću simbola preko anđela prenio Ivanu, koji je "u obliku 'proročke knjige [*bilion*]' (22,7.10.18.19) prenio crkvi ono što je vidio".[21] Kao što je prigodom ustoličenja starozavjetnim kraljevima predan svitak Saveza iz kojeg su trebali poučavati narod putem posebno izabranih pomoćnika, tako je i Otkrivenje, koje označava Kristovu kraljevsku vlast, namijenjeno za poučavanje crkava preko posebno izabranih pomoćnika. Uostalom, čitava knjiga Otkrivenje naslovljena je i poslana Božjem narodu.

Premda dokazi povezuju zapečaćeni svitak s Otkrivenjem, njegov je sasdržaj širi od onog u posljednjoj knjizi Biblije. Sama knjiga nas od samog početka izvještava da ju je Bog poslao crkvi preko lanca posrednika: Bog Otac je dao otkrivenje Kristu, koji ga je preko anđela predao Ivanu, koji ga je opet prenio crkvi u obliku svitka (1,11; 22,7.10). Ovo značajno odgovara prizoru u Otkrivenju 5 gdje novoustoličeni Krist uzima zapečaćeni svitak s desne strane Ocu. Izraelski kraljevi su otvarali svitak Saveza nakon svog ustoličenja. To je, čini se, jedan od razloga što prizor u Otkrivenju 5 ništa ne kaže o otvaranju zapečaćene knjige jer je sve usmjereno na Krista koji je uzima zdesna Ocu kao dio ceremonije ustoličenja.

Kad dođemo do desetog poglavlja, slika je sasvim drukčija. Tu vidimo snažnog anđela koji silazi s neba i u "ruci drži otvorenu knjižicu" (Otk 10,2). Knjižica (grčki *biblaridion*) predstavlja mali papirusni svitak, a ne svitak normalne veličine iz Otkrivenja 5. Činjenica da je ovaj mali svitak otvoren, izražena je na grčkom participom pasiva prošlog vremena. Prošlo vrijeme pokazuje da je sadržaj malog svitka bio otkriven u neko ranije vrijeme. Oblik pasiva ovdje funkcionira kao hebrejski božanski pasiv, što ukazuje da je otvaranje Božje djelo. Glavni razlog za upotrebu izraza "knjižice" i naglašavanje činjenice da je bila otvorena, možda je bio da je prikaže različitom od svitka u Otkrivenju 5, koji je bio veći, zamotan i zapečaćen.

Prema Otkrivenju 10,7 zapečaćeni svitak je povezan s pojmom "otajstvo Božje" ("Božja tajna"), što je novozavjetni izraz koji se uvijek rabi u eshatološkom smislu.[22] On se odnosi na čitavu Božju namjeru da izbavi i okupi čitav svemir. On govori o punoj uspostavi Božje vladavine i njegovog vječnog kraljevstva, pokazujući "građane koji će ga nastavati i one koji će iz njega biti isključeni"[23] (vidi Otk 11,15-18). Premda vijekovima skrivena, tajna je otkrivena propovijedanjem Evanđelja (Rim 16,25.26; 1 Kor 2,6-10; Ef 3,1-20; 1 Tim 3,16). Ova je tajna otvorena za Božji narod, ali zatvorena za one izvan kraljevstva (Mt 13,11). Međutim, čini se da je samo dio te tajne bio otkriven Božjem narodu, jer anđeo je zapovijedio Ivanu da je zapečati i ne zapisuje što je reklo sedam gromova (10,4). Ostatak će se otkriti prigodom Kristovog drugog dolaska, jer "u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje kao što on to navijesti slugama svojim prorocima" (r 7).

Sve ovo može nagovijestiti da knjižica (mali svitak) koju je u desetom poglavlju anđeo dao Ivanu, sadrži samo dio Božjeg otkrivenja njegovih spasiteljskih planova i otkupiteljskih djela prikazanih u zapečaćenom svitku u petom poglavlju.[24] Ona sadrži bitnu božansku providnost i

poruke korisne za Božji narod, objavljene Ivanu u simboličkom prikazu, a koje je Ivan prenio crkvi (vidi Otk 10,8-11).[25] Posebni vid "Božje tajne" (otajstva) bit će otkriven u dane sedme trube. Zbog toga do konačnog otvaranja zapečaćenog svitka kao knjige budućnosti, ispunjene otkrivenjem Božje tajne, dolazi na posljednjem sudu (Otk 20,11-15).

Raspored Otkrivenja 4–22,5

Poglavlja 4 i 5	Otac daje Kristu zapečaćeni svitak
Poglavlja 6–9	Pripremne radnje za otvaranje zapečaćenog svitka
Poglavlja 10 i 11	Krist daje Ivanu preko snažnog anđela mali svitak što je djelimično otkrivanje sadržaja zapečaćenog svitka, a Ivan ga predaje crkvama
Poglavlja 12–22,5	Otkrivanje sadržaja malog svitka (konačno otvaranje zapečaćenog svitka opisano je u 20,11-15)

S obzirom na sve dosad prikazano, Otkrivenje možemo smatrati djelomičnim otkrivanjem božanske tajne preko Ivana Božjem narodu. Sadržaj ove tajne, koji nam je otkriven preko Ivana u obliku knjižice iz desetog poglavlja, očito je opisan u Otkrivenju 12–22,5 nakon što se "otvori (se) hram Božji na nebu i pokaza se Kovčeg saveza njegova u hramu njegovu" (Otk 11,19). Upravo je u Kovčegu Saveza bila pohranjena Knjiga Saveza (vidi Pnz 31,9.24-26).

Konačno otvaranje zapečaćenog svitka s potpunim otkrivanjem "tajne Božje" pripada budućem eshatološkom razdoblju suda "koje će dovesti povijest do njenog predodređenog svršetka".[26] Sadržaj zapečaćenog svitka, koji je važan za Božji narod s obzirom na "ono *što* se ima dogoditi ubrzo", prikazan je u Otkrivenju 12–22. (Vidi još "Osvrt na Otkrivenje 10. poglavlje" i "Pregled: Otkrivenje 12–22,5.")

Izvori

[1] Fiorenza, *Revelation*, 58; Paulien, "The Seven Seals" u *Symposium on Revelation – Book 1*, Daniel and Revelation Committee Series 6 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 201.202.
[2] Paulien, "The Seven Seals", 202.
[3] Isto, 203.
[4] Za šire razmatranje ovog odsjeka vidi Ranko Stefanovic, *The Background and Meaning of the Sealed Book of Rev 5*, Andrews University Seminary Doctoral Dissertation Series 22 (Berrien Springs, MI., Andrewes University Press, 1996), 145-195.
[5] Beasley-Murray, 110.
[6] Paulien, "The Seven Seals", 222.223.
[7] Na primjer R. Dean Davis, *The Heavenly Court Judgemnt of Revelation 4–5* (New York, University Press of America, 1992), 22.23.157-188 i Treiyer, *The Day of Atonement and the Heavenly Judgment*, 474-567 prikazuju paralele između Otkrivenja 4–5 i prizora nebeskog suda u Danielu 7. poglavlju, tvrdeći da je Otkrivenje 4–5 prizor suda povezan s Danom pomirenja. Najnovije primjedbe na ovo gledište izrazio je Gulley, 59-64.
[8] 4Q163, 15.16 (Martinez, 189).
[9] CD5, 2-5 (Vermes, 86). (Kurzivom napisani i u uglaste zagrade stavljeni ulomci su u izvorniku.)

[10] Vidi Vermes, 1; vidi na primjer 2 Sam 8,17; 15,25-36; 20,25; 1 Ljet 29,22.
[11] *The Isaiah Targum*, 8,16 (Chilton, 20).
[12] Isto, 8,17.18 (Chilton, 20).
[13] Isto, 42,7 (Chilton, 81).
[14] Babilonski Talmud *Sanhedrin* 103b (Epstein, 4/6,703); vidi *The Midrash Rabbah Genesis, Lech Lecha*, 42,3 (Freedman, 1,342.343), *The Midrash Rabbah Leviticus, Shemini*, 11,17 (Freedman, 4,144.145), *The Midrash Rabbah Ruth, Proem* 7 (Freedman, 8,10.11), *The Midrash Rabbah Esther, Proem 2* (Freedman, 9,12.13).
[15] Više o tome vidi Stefanovic, 283-285.
[16] Mauro, 171.
[17] Roloff, 76.83.
[18] Gulley, 64.
[19] Ellen G. White, *Manuscript Release* 9, Letter 65, 1898 (Silver Sprins, MD., Ellen White Estate, 1990), 7.
[20] Tenney, 28.
[21] Paulien, "The Seven Seals", 217.
[22] Günther Bornkamm, "*Musterion*, et al." u *Theological Dictionary of the New Testament*, urednik G. Kittel i G. W. Bromiley (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964-1976), 4,817-824.
[23] William H. Shea, "The Mighty Angel and His Message" u *Symposium on Revelation – Book 1*, Daniel and Revelation Committee Series 6 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 314.315.
[24] Kako je ispravno primijetio Henry Alford, *The Greek Testament*, 3. izd. (Vambridge, Deighton, Bell, 1866; reprint, Chicago, Moody Press, 1958), 4,654; Alfred Plummer, "Revelation", *The Pulpit Commentary*, 2. izd. (London, Funk & Wagnalls, 1913), 22,163.273; i Morris, 134.
[25] Frederick D. Mazzaferri, *The Genre of the Book of Revelation* (New York, Walter de Gruyter, 1989), 287; Corsini, 132.
[26] Paulien, "The Seven Seals", 219; vidi i Strand, *Interpreting the Book of Revelation*, 57..

KOMENTAR
OTKRIVENJE 4–11,19

VIĐENJE NEBESKOG PRIJESTOLJA (4,1–11)

Otkrivenje 4 i 5 predstavlja književnu i tematsku cjelinu. Četvrto poglavlje je prvi dio viđenja o zapečaćenom svitku; kao takvo, ono postavlja pozornicu za scenu u Otkrivenju 5. poglavlju. Ovo poglavlje opisuje nebesku prijestolnu dvoranu i nebeska bića koja se u njoj klanjaju i slave Boga koji sjedi na prijestolju.

[1]Nakon toga vidjeh: gle, vrata otvorena na nebu! A onaj prijašnji glas, što ga ono začuh kao glas trublje što govoraše sa mnom, reče: "Uziđi ovamo i pokazat ću ti što se ima dogoditi nakon ovoga!" [2]I odmah se u duhu zanijeh kad gle: prijestolje stajaše na nebu i na prijestolje Netko sjede. [3]Taj što sjede bijaše nalik na jaspis i sard. A uokolo prijestolja duga slična smaragdu. [4]Uokolo prijestolja dvadeset i četiri prijestolja, a na prijestolja sjedoše dvadeset i četiri starješine, obučene u bijele haljine, sa zlatnim vijencima na glavi. [5]Od prijestolja izlaze munje, i glasovi, i gromovi; pred prijestoljem gori sedam ognjenih zubalja, to jest sedam duhova Božjih, [6]a pred prijestoljem kao neko stakleno more, nalik na prozirac.
U sredini prijestolja, oko prijestolja, četiri bića, sprijeda i straga puna očiju: [7]prvo biće slično lavu, drugo biće slično juncu, treće biće s licem kao čovječjim, četvrto biće slično letećem orlu. [8]Ta su četiri bića – u svakoga po šest krila – sve naokolo i iznutra puna očiju. Bez predaha dan i noć govore:
"Svet! Svet! Svet Gospodin, Bog Svevladar,
Onaj koji bijaše i koji jest i koji dolazi!"
[9]I kad god bića dadu slavu i čast pohvalnicu Onomu koji sjedi na prijestolju, Živomu u vijeke vjekova, [10]dvadeset i četiri starješine padnu ničice pred Onim koji sjedi na prijestolju i poklone se njemu - Živomu u vijeke vjekova. I stavljaju svoje vijence pred prijestolje govoreći:
[11]"Dostojan si, Gospodine, Bože naš,
primiti slavu i čast i moć!
Jer ti si sve stvorio,
i tvojom voljom sve postade i bi stvoreno!"

Bilješke

4,1 ***''Vrata otvorena na nebu.''*** U grčkom Starom zavjetu (LXX) riječ *thura* ("vrata") javlja se više od dvjesto puta, s tim što se mnogo puta odnosi izravno na svetište/hram.[1] Particip prošlog vremena glagola "otvoriti" pokazuje da su vrata bila otvorena prije nego što ih je Ivan vidio u viđenju. Vrata kroz koja je Ivan gledao unutrašnjost prijestolne dvorane bila su po svemu sudeći vrata nebeskog hrama.

''Što se ima dogoditi nakon ovoga!'' "Riječ "ovoga" se očito odnosi na "ono što jest" (Otk 1,19) – naime na poruke sedmerim crkvama (vidi *Bilješke* na Otk 1,19).

4,2 ***''Prijestolje.''*** Starozavjetno shvaćanje Božjeg prijestolja kao simbolični izraz njegovog suverenog veličanstva i vladavine besumnje je uzeto iz prikaza zemaljskog prijestolja u drevna vremena. Kad bi neki vladar sjeo na prijestolje, dobio bi kraljevsku vlast. Bog je često opisan kako sjedi na nebeskom prijestolju (1 Kr 22,19; Ps 47,9; Iz 6.1; Ez 1,26; Dn 7,9, i vlada u slavi i veličanstvu (Ps 93,1.2; 97,1-9; 99,1-5), okružen mnoštvom nebeskih bića (1 Kr 22,19; Iz 6,1-3; Ez 1,4-24; Dn 7,9.10). Kovčeg saveza smatran je Božjim prijestoljem, vidljivo prisutnim na zemlji (vidi 1 Sam 4,4). Božje prijestolje je jedan od predmeta koji se najčešće pojavljuju u Otkrivenju (spomenut je u šesnaest od dvadeset dva njegovih poglavlja). Nalazimo ga na početku (1,4) i na kraju knjige (22,3). Ponekad se pod prijestoljem misli na Boga; na primjer, "s prijestolja, iziđe jak glas" može značiti "Bog je progovorio" (vidi 16,17; 19,5) ili "pred prijestoljem" može značiti "pred Bogom" (7,9; 14,3). U novom Jeruzalemu "prijestolje (će) Božje i Jaganjčevo" (Otkr 22,3; vidi Otk 22,1) označava pokoravanje sotonskih sila i stalnu Božju prisutnost među njegovim spašenim narodom (Otk 21,3; vidi Ez 43.7).

4,3. ***''Nalik na jaspis i sard. A uokolo prijestolja duga slična smaragdu.''*** Identifikacija ova tri draga kamena je vrlo problematična. Platon spominje jaspis, sard i smaragd kao predstavnike dragulja.[2] Oni su među dragim kamenjem kojim je bio ukrašen tirski kralj (Ez 28,13) i nalazili su se na naprsniku velikog svećenika u Starom zavjetu; na njemu su bila napisana imena izraelskih plemena (Izl 28,17-20). Nalaze se i među kamenjem koje čini temelj Novog Jeruzalema (Otk 21,19) na kojem su napisana imena dvanaestorice apostola (21,14). Kao što primjećuje J. Massynberde Ford, sard (u nekim prijevodima rubin) i jaspis su prvi i posljednji kamena na naprsniku velikog svećenika, predstavljajući Rubena, najstarijeg, i Benjamina, najmlađeg od Jakovljevih sinova. Smaragd (u nekim prijevodima tirkiz), četvrti

kamen na popisu, predstavlja Judu,[3] što je posebno značajno s obzirom na titulu "Lav iz plemena Judina" (5,5).

4,4. ***''Dvadeset i četiri starješine.''*** Osim što se pojavljuju u četvrtom i petom poglavlju (4,4.10; 5,8.11.14), dvadeset i četiri starješine se spominju još nekoliko puta u Otkrivenju (7,11.13; 11,16; 14,3; 19,4). Budući da pisac Otkrivenja nikad ne kaže tko su oni, njihov identitet je ostavljen otvoren i neodređen. U čitavoj knjizi prikazani su da sjede na prijestoljima koja okružuju Božje prijestolje, odjeveni u bjelinu i s krunama na glavi (4,4; 11,16). Oni se neprekidno klanjaju Bogu i daju mu hvalu (4,10.11; 5,8-10; 11,16-18; 19,4); oni iznose pred Boga molitve svetih (5,8) i u dvjema prilikama jedan od njih objašnjava Ivanu ono što ne razumije u viđenju (5,5; 7,13.14). Oni su očito neka vrst nebeskih bića. Inače o njihovom identitetu postoje različita mišljenja.[4] Najšire prihvaćeno smatra da dvadeset i četiri starješine moraju biti anđeli, pošto se nalaze na nebu, a ne na zemlji.[5]

Međutim, postoje snažni dokazi da dvadeset i četiri starješine predstavlju otkupljena i proslavljena ljudska bića, a ne anđele. Prije svega anđeli nisu nikad nazvani starješinama ni u Bibliji ni u židovskoj literaturi; za njih se nikad ne kaže da dijele prijestolje s Bogom već da stoje pred Bogom. Drugo, dvadeset i četiri starješine imaju bijelu odjeću. Bijela odjeća u Otkrivenju je dosljedno povezivana s vjernim Božjim narodom (3,4.5.18; 6,11; 7,9.13.14). U Otkrivenju se za anđele nikad ne kaže da imaju bijele haljine. Treće, starješine imaju i zlatne krune pobjede. Na grčkom kruna je *stephanos*, pobjednički vijenac (vidi *Bilješke* na Otk 2,10) a ne kraljevska kruna (grčki *diadēma*), koji predstavlja vječni život, nagradu namijenjena onim vjernima koji pobijede (vidi 2,10; 3,11). Pavao je bio uvjeren da će primiti ovu krunu u dan Gospodnjeg dolaska (2 Tim 4,8): Činjenica da dvadeset i četiri starješine nose pobjedničke vijence pokazuje da nisu vladari već otkupljeni koji su pobijedili. Anđeli u Bibliji nikad nisu nosili krune *stephanos*. Svi takvi opisi ograničeni su na Božji narod i oni isključuju svaku vjerojatnoću da bi dvadeset i četiri starješine bile nebeski prezbiterij koji se sastoji ili od nebeskih bića[6] ili pravednika iz Starog zavjeta.[7]

Broj "dvadeset i četiri" povezan sa starješinama sastoji se od dvije skupine po dvanaest. "Dvanaest" je veoma važan broj u Otkrivenju. U Novom Jeruzalemu dvanaest vrata nosi imena dvanaest izraelskih plemena, a dvanaest temelja imaju imena dvanaestorice apostola. Sasvim je moguće da su dvadeset i četiri starješine nekako povezane sa 144.000, što je broj koji se očito temelji na računanju da je dvanaest puta dvanaest tisuća (vidi *Bilješku* na Otk

7,4). Osim toga u službi u starozavjetnom hramu izmjenjivalo se dvadeset četiri svećeničkih redova (1 Ljet 24,4-19) i oni su nazvani Božjim knezovima (1 Ljet 24,5). Dvadeset i četiri starješine su stalno uključeni u bogoslužje i prinošenje molitava svetih Bogu (Otk 5,8), što je posao svećenika.

Sve ovo snažno potkrepljuje da su dvadeset i četiri starješine proslavljeni sveti. Oni su vjerojatno simbolična skupina koja predstavlja sav spašeni i vjerni Božji narod starozavjetne i novozavjetne crkve, odnosno predstavljaju cjelokupnu Crkvu. Njihov se opis odlično uklapa u sliku otkupljenih u Otkrivenju; bijele haljine, pobjednički vijenac (*stephanos*) i sjedenje na prijestolju su sve obećanja dana Božjem narodu. To što sjede na prijestoljima pored Božjeg prijestolja (4,4) podsjeća na Isusovo obećanje pobjedniku u Otkrivenju 3,21. To što su istovremeno uključeni u nebesko bogoslužje ukazuje na njihovu dvostruku ulogu svećenika i kraljeva (vidi 5,8-10). Kada su ove starješine došle na nebo? Otkrivenje ne daje objašnjenje. Prema Mateju 27,51-53, kad je Isus umro na križu "zemlja se potrese, pećine se raspukoše, grobovi otvoriše i tjelesa mnogih svetih preminulih uskrsnuše te izišđoše iz grobova nakon njegova uskrsnuća". Tekst ne kaže što se s njima dalje događalo. Pavao kaže da je Krist poslije svog uskrsnuća uzašao na nebo i "na visinu uzađe vodeći sužnje" (Ef 4,8). Sasvim je moguće da su ovi uskrsli sveti uzašli s Isusom da predstavljaju otkupljeni ljudski rod na nebu.

4,5. ***''Sedam ognjenih zubalja, to jest sedam duhova Božjih.''*** Vidi *Bilješke* 1,4.

4,6. ***''Četiri bića.''*** Četiri bića se nekoliko puta spominju u Otkrivenju. Uvijek se nalaze u blizini prijestolja (4,6; 5,6; 14,3) i stalno su zaokupljeni klanjanjem i slavljenjem Boga (4,8.9; 5,8.9.14; 7,11.12; 19,4). Nema sumnje da je ova slika uzeta iz Ezekielova viđenja, u kojem je prorok vidio četiri sveta bića od kojih svako ima četiri lica: čovječje, lavlje, volujsko i orlovsko (Ez 1,6-10; 10,14) i sva su puna očiju (10,12). Ezekiel ih naziva kerubimima (rr 20-22). Četiri bića iz viđenja u Otkrivenju 4 podsjećaju i na Izaijino viđenje serafa sa šest krila i klicanjem: "Svet! Svet! Svet Jahve nad Vojskama!" (Iz 6,2.3) Blizina četiriju bića prijestolju u Otkrivenju 4 i Ezekielu 1 i 10 podsjeća nas na kerube povezane s Kovčegom Saveza; bili su postavljeni jedan nasuprot drugome, s krilima ispruženima nad prijestoljem milosti (Izl 25,18-21; 1 Kr 6,23-28). Bog je u Bibliji često prikazan kako sjedi na prijestolju među kerubima (2 Kr 19,15; Ps 80,2; 99,1; Iz 37,16). Sve ovo jasno pokazuje da su četiri bića u Otkrivenju uzvišeni Božji anđeli koji mu služe i čuvaju njegovo prijestolje; oni vode nebeske vojske u beskrajnom izražavanju štovanja i hvale. Kako to Henry B. Swete kaže, njihov lik može

prikazivati sve što je "najplemenitije, najjače, najmudrije i najbrže" u prirodi.[8] Oni su nekako uključeni i u očitovanje Božje srdžbe na zemlji (6,1.3.5.7; 15,7).

4,8. ***''Svevladar.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.

Tumačenje

Sedam crkava primilo je od proslavljenog Krista ocjenu svog duhovnog stanja i savjet kako da ispravi i poboljša svoje stanje. Prizor sada prelazi sa zemlje na nebo i Ivan počinje opisivati ono što je, po svemu sudeći, "srce knjige Otkrivenje".[9]

4,1.2a. Ivan kaže svojim čitateljima da ima novo viđenje u kojem vidi ***vrata otvorena na nebu***. Vrata kroz koja promatra unutrašnjost nebeske prijestolne dvorane najvjerojatnije su vrata hrama. On čuje glas proslavljenog Krista kao onaj prijašnji kad je čuo **jak glas poput *trube*** (vidi Otk 1,10). Ovaj glas ga sada poziva: ***Uziđi ovamo i pokazat ću ti što se ima dogoditi nakon ovoga!*** Nema sumnje da se fraza "nakon ovoga" odnosi na situaciju sa sedam crkava opisanih u drugom i trećem poglavlju. Ivanu će sada biti pokazano što će se iz njegove perspektive dogoditi u budućnosti s obzirom na crkvu i svijet. On kaže da je tijekom viđenja ***u Duhu***. Ovaj isti izraz upotrijebljen je ranije u uvodu viđenja o proslavljenom Kristu (Otk 1,10). Ovim jasno pokazuje da ono što vidi i čuje nije "ljudskom voljom doneseno" (2 Pt 1,21), već je posljedica djelovanja Svetog Duha.

4,2b.3. Kroz otvorena vrata na nebu Ivan u viđenju ulazi u prijestolnu dvoranu nebeskog hrama. Prvo što tamo privlači njegovu pozornost je ***prijestolje***. "Prijestolje" je ključna riječ u Otkrivenju 4; u tom se poglavlju pojavljuje četrnaest puta i središte je svega što se zbiva. Ono je u nebeskoj prijestolnoj dvorani simbol Božjeg suverenog veličanstva. Svi predmeti i sva zbivanja u četvrtom poglavlju usmjereni su na Božje prijestolje. Ona se spominju u frazama "na prijestolje" (r 2), "u sredini prijestolja" (rr 3.4.6; vidi 5,11), "od prijestolja" (r 5), "pred prijestoljem" (rr 5.6.10) ili "u sredini prijestolja" (r 6; 5,6). Upravo ova središnjost prijestolja u četvrtom poglavlju daje nam pravo da mjesto prizora opisanog u četvrtom i petom poglavlju opišemo kao "nebesku prijestolnu dvoranu".

Međutim, u Otkrivenju 4 nije samo opisano nebesko prijestolje već i njegovo veličanstveno okruženje koje podsjeća na viđenja prijestolja kod Izaije (6,1-3) i Ezekiela (1,4-28). Oko prijestolja je duga (Otk 4,3), a pred njim je sedam zubalja (r 5) i nešto slično staklenome moru

(r 6). Od prijestolja izlaze munje, i glasovi, i gromovi (r 5). Oko prijestolja nalaze se dvadeset i četiri prijestolja na kojima sjede dvadeset i četiri starješine (r 4) i četiri bića koja bez predaha slave Boga (rr 6-8).

Zatim Ivan na prijestolju vidi ***Nekoga da sjedi***. Prijestolje simbolizira pravo vladanja. Onaj tko sjedi na prijestolju ima kraljevsku vlast i moć da vlada kraljevstvom. Zanimljivo je da Ivan ne pokušava opisati Boga ni u kakvom ljudskom obliku. Na drugim mjestima u viđenju spominje ga kao "Onoga koji sjedi na prijestolju" (Otk 4,3.9.10; 5,1.7.13), premda ga dvaput imenuje izrazima "Gospodin, Bog Svevladar" (4,8) i "Gospodine, Bože naš" (r 11). Umjesto toga Božju veličanstvenu slavu opisuje izrazima blještavila ***jaspisa, sarda i smaragda***, tipičnog za drago kamenje. Ovaj opis Božje slave podsjeća nas na Ezekijelovo viđenje (1,26-28). Blještava svjetlost dragog kamenja prikazuje simboličkim jezikom Božje veličanstvo i slavu. Psalmist opisuje Boga kao Onoga koji je "svjetlošću ogrnut kao plaštem" (Ps 104,2), a Pavao kaže da "prebiva u svjetlu nedostupnu" (1 Timoteju 6,16). Kao znak Božjeg Saveza ***uokolo prijestolja duga*** (vidi Ez 1,28) pruža čvrsto jamstvo Božjeg zavjetnog obećanja da će biti sa svojim narodom i da će biti vjeran tom obećanju (Post 9,12-17).

Svi ovi opisi prijestolne dvorane u Otkrivenju 4 paralelni su starozavjetnim velikim viđenjima prijestolja. Prorok Mihej je uskliknuo da je vidio "Jahvu gdje sjedi na svome prijestolju, a sva mu vojska nebeska stajaše zdesna i slijeva" (1 Kr 22,19). Izaija je vidio "Gospoda gdje sjedi na prijestolju visoku i uzvišenu", okruženog slavom i veličanstvom (Iz 6,1-3). Daniel je vidio Boga kako sjedi na prijestolju koje je izgledalo "kao plamenovi ognjeni i točkovi kao žarki oganj. Rijeka ognjena tekla, izvirala ispred njega. Tisuću tisuća služahu njemu, mirijade stajahu pred njim." (Dn 7,9.10) Čini se da je ključna pozadina prizora u Otkrivenju 4 viđenje prijestolje u Ezekiji 1 (rr 4-10.13.14.18.26-28). Ali Ivanov opis prizora s prijestoljem u Otkrivenju 4 obuhvaća karakteristike svih velikih starozavjetnih viđenja prijestolja.

Posebno je zanimljivo što u Otkrivenju 4, na samom početku viđenja, prijestolje, a ne Bog, privlači Ivanovu pozornost. Bog Otac je jednostavno predstavljen kao Netko tko sjedi na prijestolju, premda je On predmet obožavanja i klanjanja nebeskog skupa (Otk 4,8-11). Gotovo istu rečenicu nalazimo u Otkrivenju 20,11 gdje je prijestolje mjesto posljednjeg suda. Ova je pojava objašnjena Ivanovim oklijevanjem da spomene božansko ime, kao što je ono izbjegavano u kasnijoj židovskoj literaturi. Međutim, Ivan u viđenju četiri puta proglašava Bogom Onoga što sjedi na prijestolju (Otk 4,8.11; 5,9.10), kako to čini i na drugim mjestima

u knjizi. Drugi smatraju da je izbjegavanje spominjanja božanskog imena nemogućnost izražavanja Božjeg zastrašujućeg bića ili izbjegavanje antropomorfnih pojedinosti Božjeg izgleda. Na primjer, zapečaćeni svitak vidi u desnici "Onoga koji sjedi na prijestolju" (Otk 5,1); grešnici ne mogu opstati pred licem "Onoga koji sjedi na prijestolju" (Otk 6,16; 20,11). Osim toga, Ivan povremeno spominje "Boga, koji sjedi na prijestolju" (Otk 19,4; vidi 7,10; 12,5). Svi ovi primjeri pokazuju da se Ivan nije libio upotrijebiti antropomorfni jezik kad je govorio o Bogu koji sjedi na prijestolju.

Očito da je ovdje upotrijebljen jezički stil usmjeren na prijestolje kao središte prizora zato što je ono božansko, a ne na Boga kao Biće. Ovo gledište se uklapa u čitavo viđenje u kojem je prijestolje jasan središnji predmet Otkrivenja 4. Osim toga, čini se da se prizor u Otkrivenju 4–5 temelji na završnoj izjavi u Otkrivenju 3,21 gdje Krist obećava pobjedniku da će sjediti na njegovu prijestolju, kao što je On pobijedio i pridružio se Ocu na prijestolju. Prizor u četvrtom poglavlju, u kojem božansko prijestolje zauzima središnje mjesto, uvod je u Kristovo dobivanje Očevog prijestolja u petom poglavlju. Buduće ispunjenje obećanja o nagradi pobjedniku da će sjesti s Isusom na prijestolje rezervirano je za Kristov drugi dolazak i opisano je u sedmom poglavlju.

Osim toga, značaj usmjerenosti na Božje prijestolje u četvrtom i petom poglavlju nalazimo u činjenici da je Ivan pisao kršćanima koji su bili izloženi progonstvu pokrenutim od carskog prijestolja u Rimu. Božje prijestolje suprotnost je za "Sotonino prijestolje" (Otk 2,13; vidi 13,2) i "prijestolje Zvijeri" (16,10; vidi 13,2). Kako tvrdi Daegeuk Nam, u Starom zavjetu se Božje prijestolje smatralo posljednjim utočištem nade u danima nevolje i očaja (vidi Ps 11,1-4; Jer 17,12.13; Tuž 5,19). U vrijeme prijetećih Božjih sudova proroci su govorili o "Božjem prijestolju kao mjestu priziva Bogu i kao mogućnosti buduće nade u obnovu". Božje prijestolje je bilo mjesto kojemu su napaćeni, progonjeni i oni s kojima se nepošteno postupalo mogli uputiti svoje molitve i računati na Božje izbavljenje; za sve njih je božansko prijestolje bilo "nepokolebljiv temelj njihove vjere i pouzdanja u Boga" (Ps 9,5.6; vidi Job 23,3).[10] U prikazivanju ovog starozavjetnog značaja božanskog prijestolja Ivan nastoji svojim sukršćanima prenijeti jasnu poruku da je Božje prijestolje nadzorna sila u ovom svemiru.

4,4-8. U blizi prijestolja Ivan vidi dvadeset i četiri prijestola i na njima ***dvadeset i četiri starješine, obučene u bijele haljine, sa zlatnim vijencima na glavi.*** Dvadeset i četiri starješine su najvjerojatnije proslavljeni sveti – simbolički predstavnici otkupljenog i vjernog

Božjeg naroda u Starom i Novom zavjetu. Tu su i **četiri bića**, svako sa ***po šest krila*** i ***sve naokolo i iznutra puna očiju***, što može simbolizirati brzinu kretanja i veliku inteligenciju i rasuđivanje. Kao kod keruba u Ezekielovu viđenju (Ez 10,20-22), lice im nalikuje na lava, vola, čovjeka i orla, i ona stalno hvale Boga. Oni su vjerojatno uzvišeni anđeoski red koji služi Bogu i vodi nebeska bića u štovanju i hvaljenju Boga (vidi Iz 6,2.3; Ez 1,6-10; 10,14). Kako to ističe William Hendriksen, prema opisu ona imaju "snagu lava" (vidi Ps 103,20), "sposobnost služenja vola" (vidi Heb 1,14), "razum čovjeka" (vidi Lk 15,10) i "brzinu orla" (vidi Dn 9,21), što su značajke koje Biblija pripisuje anđelima.[11]

Neki znanstvenici smatraju da je Otkrivenje 4 moglo prvobitne čitatelje lako podsjetiti na prizore iz onovremenog rimskog carskog dvora i kultnih obreda. "Kao što je rimski car bio okružen svojim prijateljima i savjetnicima kad je izricao presudu, tako je Bog ovdje prikazan okružen anđelima uzvišenog reda i predstavnicima otkupljenog čovječanstva."[12] U Otkrivenju se nebeske vojske ne okupljaju za dijeljenje pravde, već za posebnu prigodu – najvjerojatnije za veliku ceremoniju Kristovog ustoličenja na nebeskom prijestolju. Kao predstavnici ljudskog roda, oni se pridružuju cijelom svemiru u klicanju novoustoličenom Kralju svemira. Ivan dodaje neke pojedinosti u opisu prizora u nebeskoj prijestolnoj dvorani: ***od prijestolja izlaze munje, i glasovi, i gromovi*** (r 5). U Starom zavjetu ova je pojava uvijek bila povezana s javljanjem Boga (Ps 77,19; Ez 1,13). Ivan je najvjerojatnije držao na umu opis gore Sinaj u vrijeme davanja Zakona: "Prolomi se grmljavina, munje zasijevaše, a gust se oblak nadvi nad brdo. Gromko zaječa truba." (Izl 19,16) ***Pred prijestoljem*** gori ***sedam ognjenih zubalja*** koje Ivan predstavlja kao ***sedam duhova Božjih*** (Otk 4,5). Slijedeća pojava koja zaokuplja Ivanovu pozornost nalazi se pred prijestoljem, ***kao neko stakleno more, nalik na prozirac*** (r 6). "Njegova se kristalna površina proteže ispred prijestolja, odražavajući blještavo, raznobojno svjetlo s prijestolja, stvarajući površinu za aktivnosti oko prijestolja i stvarajući za Vidioca neiskazani uzvišen osjećaj Božje neprolaznosti i veličanstva"[13] (vidi Otk 15,2).

Opis ovog prizora nebeske prijestolne dvorane doseže svršetak i vrhunac neprekidnim slavljenjem od četiriju bića: ***Bez predaha dan i noć govore: "Svet! Svet! Svet Gospodin, Bog Svevladar, Onaj koji bijaše i koji jest i koji dolazi!"*** (Otk 4,8) To nas podsjeća na pjesmu serafa u Izaijinom viđenju: "Svet! Svet! Svet Jahve nad Vojskama!" (Iz 6,3)

4,9-11 Kad god četiri bića kliču ***slavu i čast pohvalnicu Onomu koji sjedi na prijestolju, Živomu u vijeke vjekova***, dvadeset i četiri starješine padaju ničice, stavljaju svoje krune pred

prijestolje i iskazuju štovanje Onome koji sjedi na prijestolju: ***Dostojan si, Gospodine, Bože naš, primiti slavu i čast i moć! Jer ti si sve stvorio, i tvojom voljom sve postade i bi stvoreno!*** Ovaj tekst odražava više prastarih običaja. Postupak dvadeset i četiriju straješina koji stavljaju zlatne krune pred Boga koji sjedi na prijestolju podsjeća na dvorski ceremonijal iz rimskih vremena kad bi kraljevi stavili svoje krune pred svemoćnog imperatora izražavajući svoju pokornost i odajući mu čast.[14] Prema E. Schüssler Fiorenzi, klicanjem "dostojan si" pozdravljalo se "trijumfalni ulazak rimskog cara".[15] "Naš Gospodin i Bog" bila je službena titula Domicijana, rimskog cara u vrijeme pisanja knjige Otkrivenje.[16] Upravo su zbog odbijanja da cara priznaju gospodinom i bogom kršćani Ivanovog vremena trpjeli progonstvo i smrt. Nasuprot zahtjevu rimskog cara, dvadeset i četiri starješine, kao predstavnici ljudskog roda u nebeskim dvorovima, objavljuju da je Bog jedini dostojan da se naziva Gospodinom i Bogom čitavog svemira.

Osvrt na Otkrivenje 4

Nema sumnje da Otkrivenje 4 postavlja pozornicu za prizor opisan u petom poglavlju. Vidimo Ivana kako promatra veličanstvenu slavu nebeske prijestolne dvorane prikazane blještavim svjetlom dragog kamenja, raznobojnom dugom, munjama, glasovima i gromovima te sa sedam gorućih zublji. Također se pred prijestoljem pruža kristalna površina staklenog mora, odsjajujući blještava, raznobojna svjetla koja dolaze od prijestolja. Svu pozornost posvećuje slavnom prijestolju okruženom četvoricom uzvišenih anđela koji vode nebeske vojske u štovanju i hvaljenju, zajedno s dvadeset i četiri starješina kao predstavnicima otkupljenog čovječanstva. Oni su zajedno s nebeskim vojskama okupljeni u prijestolnoj dvorani u ozračju očekivanja da dobrodošlicom pozdrave Isusa koji treba biti ustoličen s desne strane Ocu.

Odjednom se proslavljanje veličanstvene liturgije za trenutak povlači kad u petom poglavlju Jaganjac prilazi prijestolju i uzima zapečaćeni svitak iz Božje desnice. Zatim slijedi eksplozija bezgranične radosti koja dostiže veličanstveni vrhunac u kojem se cijeli nebeski skup klanja novookrunjenom kralju. Ovaj put kliču slavu i čast Onome koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu (Otk 5,14). Ovaj sjajan događaj i radosna svečanost je predmet sljedećeg poglavlja.

Izvori

[1] Paulien, "The Seven Seals", 207.
[2] Platon, *Phaedo* 110e (The Loeb Classical Library, 1,378.379).
[3] J. M. Ford, *Revelation*, 71.
[4] Za popis različiti gledišta vidi Aune, *Revelation 1–5*, 287-292.

[5] Vidi Ladd, 75.
[6] Vidi Bornkamm, "*Presbus*, et. al." u *Theological Dictionary of the New Testament*, 6,668.669; u novije vrijeme Alfred Pala tvrdi da su dvadeset četiri starješine savjet kozmičkih vladara koji su predstavnici bezgrešnih svjetova, isto što i u Jobu 1. i 2. poglavlju ("The Council of Cosmic Rulers", *Perspective Digest*, 3,2 [1998], 18-25). Međutim, nigdje u Otkrivenju na vidimo da Bog sjedi s njima u savjetu ili nagovještaj da starješine vrše sudačku službu. Krune *stephanos* koje nose ukazuju na to da nisu vladari koji bi vladali svojim područjem u svemiru.
[7] Za raspravu o ovome gledištu vidi Andrē Feuillet, *Johannine Studies* (Staten Island, NY., Alba Hause, 1964), 194-214.
[8] Swete, 71.
[9] Thomas, *Revelation 1–7*, 333.
[10] Daegeuk Nam, "The Throne of God' Motif in the Hebrew Bible" (Th. D. disertation, Andrews University, 1989), 464.465.
[11] William Hendriksen, *More than Conquerors* (Grand Rapids, MI., Baker, 1967), 87; Mounce, 138.
[12] Fiorenza, *Revelation*, 59.
[13] Mounce, 136.
[14] Vidi Aune, *Revelation 1–5*, 308.309.
[15] Mounce, 59.60.
[16] Vidi Aune, *Revelation 1–5*, 309-311.

(Prijevod završio 01. 09. 06 11:29:23; pregledao 21. 09. 06 07:56:14)

ZAPEČAĆENI SVITAK (5,1-14)

Peto poglavlje Otkrivenja temelji se na prizoru iz Otkrivenja 4. poglavlja. Ovdje Ivan vidi u desnici Boga koji sjedi na prijestolju knjigu (svitak) koja je "iznutra i izvana ispisana" i zapečaćena sa sedam pečata. On shvaća da nitko u čitavom svemiru nije dostojan otvoriti značajni svitak. Zatim se pojavljuje lik sličan Janjetu/Lavu, "korijen Davidov", koji izgleda kao zaklan; on je dostojan otvoriti svitak jer je pobjednik. Kad uzima svitak iz desnice Onoga koji sjedi na prijestolju, čitavim svemirom se prolamaju himne hvale.

[1]I vidjeh: na desnici Onoga koji sjedi na prijestolju – knjiga, iznutra i izvana ispisana, zapečaćena sa sedam pečata! [2]I vidjeh snažna anđela gdje iza glasa proglašuje: "Tko je dostojan otvoriti knjigu i otpečatiti pečate njezine?" [3]I nitko – ni na nebu, ni na zemlji, ni pod zemljom – nije mogao otvoriti knjige i pogledati u nju. [4]Briznem u plač jer se nitko ne nađe dostojan otvoriti knjigu i pogledati u nju. [5]A jedan od starješina reče: "Ne plači! Evo, pobijedi Lav iz plemena Judina, Korijen Davidov, on će otvoriti knjigu i sedam pečata njezinih.
[6]I vidjeh: posred prijestolja i četiriju bića i posred starješina stoji, kao zaklan, Jaganjac sa sedam rogova i sedam očiju, to jest sedam duhova Božjih, po svoj zemlji poslanih. [7]On pristupi te iz desnice Onoga koji sjedi na prijestolju uzme knjigu. [8]A kad on uze knjigu, četiri bića i dvadeset i četiri starješine padoše ničice pred Jaganjca. U svakoga bijahu citre i zlatne posudice pune kada, to jest molitava svetačkih. [9]Pjevaju oni pjesmu novu:
"Dostojan si uzeti knjigu i otvoriti pečate njezine jer si bio zaklan i otkupio, krvlju svojom, za Boga ljude iz svakoga plemena i jezika, puka i naroda;
[10]učinio si ih Bogu našemu kraljevstvom i svećenicima
i kraljevat će na zemlji."
[11]I vidjeh, i začuh glas anđela mnogih uokolo prijestolja, i bića i starješina. Bijaše ih na mirijade mirijada i tisuće tisuća. [12]Klicahu iza glasa:
"Dostojan je zaklani Jaganjac primiti moć, i bogatstvo, i
mudrost, i snagu, i čast, i slavu, i blagoslov!"
[13]I začujem: sve stvorenje, i na nebu, i na zemlji, i pod zemljom, i u moru - sve na njima i u njima govori:
"Onomu koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu
blagoslov i čast, i slava i vlast u vijeke vjekova!"
[14]I četiri bića ponavljahu: "Amen!" A starješine padnu ničice i poklone se.

Bilješke

5,1 ***''Na desnici.''*** Na grčkom *epi tēn dexian* se obično prevodi "u desnici", uglavnom zato što se smatralo da je Ivan ovu sliku uzeo iz Ezekiela 2,2-10 gdje prorok vidi svitak u ispruženoj Božjoj ruci. Prema tome bi Otkrivenje 5,1 prikazivalo Boga kako svitak drži u desnici. Fraza *epi tēn dexian* se nigdje drugdje ne pojavljuje u Bibliji i vrlo je rijetko nalazimo u grčkoj literaturi. Njeno povremeno pojavljivanje u literaturi od prvog do sedmog stoljeća daje slutiti da je *epi tēn dexian* idiom koji odgovara našem izrazu "zdesna". Prema ovome, ova fraza više govori o desnoj strani nego desnoj ruci (kao tjelesnom udu). Ona znači da je Ivan vidio da se zapečaćeni svitak nalazi na prijestolju s desne strane Bogu.[1]

''Knjiga.'' U prvom stoljeću je grčka riječ *biblion* bila uobičajena riječ za svitak, ali se koristila i za dokumente u bilo kom obliku, uključujući kodekse (povezane odvojene listove), spise, pisma i pravne dokumente, bez obzira na pisaći materijal (papirus, glinenu tablicu ili pergament). Prema postojećim dokazima zapečaćeni *biblion* u Otkrivenju 5 ima oblik svitka. Prvo, kodeksi su se pojavili tek u drugom stoljeću, a možda čak i krajem prvog stoljeća.[2] Drugo, sam Ivan pokazuje da je na umu imao svitak a ne kodeks kad opisuje da je nebo nestalo kao *biblion* kad se savije (Otk 6,14). Osim toga fraza "iznutra i izvana" prikladna je za svitak, a ne knjigu; "iznutra" se odnosi na unutrašnjost razvijenog svitka, a "izvana" na njegovu poleđinu nakon razvijanja.

''Iznutra i izvana ispisana.'' Ovakvo čitanje ove fraze se s pravom smatra ispravnim. Međutim, sasvim je moguće povezati "izvana" s frazom "zapečaćena sa sedam pečata" ("iznutra ispisana, a izvana zapečaćena sa sedam pečata"). Premda gramatički ispravno, takvo je čitanje manje moguće jer se fraza "iznutra i izvana ispisana" odnosi na relativno rijetki drevni postupak. Stare svitke su obično ispisivali samo s jedne (unutarnje) strane; poleđina (izvana) je obično ostavljana praznom. Međutim, ponekad se pismo započeto s unutarnje strane prenosilo i dovršilo na vanjskoj strani. Dokumenti s pismom na obje strane pergamenta, nazvani *opisthographos*, bili su rijetki u prvom i drugom stoljeću.[3] U Starom zavjetu spomenuta su najmanje dva dokumenta napisana s obje strane: "dvije ploče svjedočanstva" koje je Mojsije donio s gore (Izl 32,15) i svitak knjige koju je Ezekiel vidio razvijenu pred sobom, koja "bijaše ispisana iznutra i izvana" (Ez 2,9.10).

Fraza "iznutra i izvana ispisana" se isto tako mogla odnositi na takozvani "dupli dokument" koji je bio vrlo poznat i raširen u upotrebi u Ivanovo vrijeme. Dupli dokument se sastojao od

dva primjerka teksta na istom listu; gornja polovica papirusa bila je smotana i povezana vrpcom da bi se dokument zaštitio od preinaka i nepovlasnog diranja, dok je donji dio ostao nevezan, što je vlasniku omogućavalo da ga otvori u bilo kom trenutku. Složeni, povezani dio smatrao se unutarnjim tekstom, dok je donji nevezan bio vanjski tekst.[4] Teško je odrediti je li se fraza "iznutra i izvana ispisana" odnosi na dokument u obliku svitka koji je bio potpuno ispisan s unutarnje i obrnute strane ili na dupli dokument u obliku svitka. Kontekst Otkrivenja 5 ne pokazuje da je jedan dio svitka bio zapečaćen, a drugi nezapečaćen. Spominjanje knjižice (malog svitka) u Otkrivenju 10 može se odnositi na nezapečaćeni vanjski tekst duplog dokumenta.

''Zapečaćena.'' Knjiga u Otkrivenju 5 je opisana kao "zapečaćena sa sedam pečata"; to je bilo u skladu s uobičajenom praksom pečaćenja dokumenata u drevnom svijetu. Da bi se sačuvali pravni dokumenti (kao ugovori o prodaji, ostali ugovori, oporuke i pisma), obično se na kraju pisanog dokumenta utisnuo pečat pečatnjakom. Takav je pečat predstavljao potpis i potvrđivao je autentičnost, vjerodostojnost, autoritet, ratifikaciju ili zaštitu dokumenta. Da bi se sadržaj zaštitio od neovlaštenog otkrivanja, dokument bi se povezao vrpcama, a na čvorove bi se stavio pečat (komadić gline, voska ili nekog drugog mekanog materijala) u koji bi se utisnuo pečat koji bi držao papirus savijenim (Job 38,14). Nedirnut pečat pokazivao bi da zapečaćeni dokument nije otvaran. Samo je vlasnik imao pravo slomiti pečate i otkriti sadržaj. Praksa pečaćenja bila je uobičajena u drevnom Izraelu. U Jeremijinom izvještaju o kupovini "ugovor" je zapečaćen pred svjedocima i kao takav imao je pravno značenje (Jr 32,10.11). Izaija je vjerojatno imao na umu takav dokument kad je govorio o "riječi u zapečaćenoj knjizi: dade li se kome tko zna čitati govoreći: 'De, čitaj to!' – on će odgovoriti: 'Ne mogu jer je zapečaćena.'" (Iz 29,11) Dok su privatni pečati bili uobičajeni u okolnim narodima, u Izraelu su pečati bili uglavnom u rukama kraljeva i dužnosnika. U Starom zavjetu staviti pečat obično se smatralo službenim i pravnim činom koji su najčešće vršili kralj ili njegov službenik.

''Sa sedam pečata.'' Praksa pečaćenja dokumenata s više od jednim pečatom bila je u Ivanove dane proširena na čitavom Bliskom istoku. Arheolozi su iznijeli na svjetlo dana mnoge dokumente zapečaćene s dva do sedam ili više pečata. Na primjer, rimski zakon je propisivao da se oporuke moraju zapečatiti s najmanje sedam pečata svjedoka koji bi potvrdili da je njen sadržaj vjerodostojan, prema postoje dokazi da se tom prilikom koristilo i više od sedam pečata. Međutim, isti rimski pravni sustav je također zahtijeva da se neki drugi dokumenti, uključujući ugovore i registracija rođenja, potvrde potpisima sedam svjedoka. Pečati su imali

imena njihovih vlasnika i samo su ih oni mogli otvoriti. Ovo jasno pokazuje da je opis zapečaćenog svitka u Otkrivenju 5 u skladu s uobičajenom vrstom pravnih dokumenata u Ivanovo doba. Kao bilo koji svitak onog vremena, čini se da je svitak u Otkrivenju 5 bio smotan, povezan vrpcom i zapečaćen na vanjskim rubovima s pečatnim voskom nanesenim na čvorove. Kao takav nije se mogao otvoriti i saznati njegov sadržaj. Kidanje svih sedam pečata predstavlja početak i pripremu za stvarno otvaranje svitka i otkrivanje njegova sadržaja.[5]

''Sedam.'' Činjenica da je svitak bio zapečaćen sa sedam pečata posebno je značajna s obzirom na značenje broja "sedam" u Otkrivenju kao i u čitavoj Bibliji (pojavljuje se gotovo u šest stotina ulomaka bilo doslovno ili simbolički). "Sedam" je "jedini broj koji se u Svetom pismu rabi s razvidnim značenjem" i "to je jedini broj koji se s nekom dosljednošću simbolički koristi u onovremenoj vanbiblijskoj literaturi".[6] Općenito je prihvaćeno da je osnovna drevna i starozavjetna ideja simboličke uporabe broja "sedam" "vjernost", "potpunost" ili "savršenstvo". Karl H. Rengstorf objašnjava da njegovo značenje punine i cjelovitosti potječe od promatranja da vrijeme protječe u razdoblju od sedam dana. To vodi do povezivanja broja sedam s dovršenim razdobljem, a odavde je samo korak do izjednačenja apstraktnog broja sedam sa shvaćanjem nečega što je potpuno ili cijelo. Sedam odgovara potpunoj cjelini i zato je veličina kojom se kratko i sažeto izražava cjelovitost. Zbog toga broj sedam ima značenje cjelovitosti, odnosno cjelovitosti koju Bog želi i određuje.[7]

U Starom zavjetu "sedam" predstavlja sveti broj saveza između Boga i njegova stvorenja, jer su svi "zavjetni odnosi i obveze" i obredni sustav povezani s brojem "sedam".[8] S obzirom da izražava božansku cjelinu, broj "sedam" ima važnu ulogu u Otkrivenju (upotrijebljen je 56 puta u toj knjizi). Kako pokazuje uvod u ovaj komentar, broj "sedam" čini se da ima važnu ulogu u strukturi Otkrivenja.

5,2. ***''Dostojan.''*** Na grčkom *axios* znači "dostojan", "cijenjen", "onaj koji zaslužuje", "sposoban" i "odgovarajući". U Ivanovo vrijeme pojam "dostojan" se razvio od općeg svojstva ili vrline do određene osobine koja kandidata čini prikladnim ili prihvatljivim za visok položaj ili čast. Istaknuti rimski plemić smatrao bi se dostojnim divljenja i hvale za svoja posebna dostignuća. Od Ivanova vremena "dostojnost" je postala vrlina koja je imperatoru omogućavala da svoje pravo vladanja zasniva na načinu na koji je mogao steći ljubav i odanost svojih podanika. Ovakva uporaba ove riječi, povezane s kraljevskim dostojanstvom i časti, postupno je ušla u religiozni rječnik Židova i kršćana. Židovski pisci su ovaj izraz često

koristili za opis starozavjetnog kraljevskog i svećeničkog dostojanstva.[9] U Otkrivenju 4 i 5 izraz "dostojan" označava jedinstvenu kvalifikaciju za naročiti položaj i zadaću koju nema nitko do Boga. U 4,11 Bog koji sjedi na prijestolju dostojan je svake časti i slave. U petom poglavlju, zahvaljujući svojoj pobjedničkoj smrti (r 5) kojom je mogao otkupiti čovječanstvo, Jaganjac je proglašen dostojnim da uzme svitak (5,9); On je dostojan da primi kraljevsku čast i slavu (5,12). Na kraju, "Onaj koji sjedi na prijestolju" i Jaganjac primaju čast i štovanje svih nebeskih i zemaljskih bića (5,13.14).[10]

5,5. ***''Lav iz plemena Judina.''*** Ova titula nas vraća u Postanak 49,9 kad je Jakov u svojem posljednjem blagoslovu nazvao Judu lavom koji pobjeđuje. Snaga, odvažnost i veličanstvena pojava lava, koji je od pradavnih vremena bio smatran kraljem zvijerima, predstavlja u judaizmu prikladan simbol pobjedonosnog Mesije. Na primjer, apokrifna knjiga 4. Ezrina spominje veličanstven lik lava, opisanog kao "Mesija kojeg je Uzvišeni držao do svršetka dana, koji će se pojaviti iz Davidova potomstva".[11] Mnogi drugi primjeri pokazuju da u židovskoj predaji lik lava, protumačen u svjetlosti Postanka 49, označava mesijanske, kraljevske povlastice, i povezan je s Davidovim prijestoljem.[12]

''Korijen Davidov.'' Svrha ove titule je najvjerojatnije objašnjenje prethodne koja "Lava iz plemena Judina" prikazuje potomkom kralja Davida. Ova titula potječe iz Izaije 11,1 gdje piše: "Isklijat će mladica iz panja Jišajeva, izdanak će izbit' iz njegova korijena"; ona će osnovati kraljevstvo mira i pravednosti (vidi 11,10). U ovom ulomku "korijen" daje novu mladicu iz posječenog palog Davidovog stabla. Jeremija govori o budućnosti kad će Bog ispuniti obećanje i "podići (ću) Davidu izdanak pravedni. On će vladati kao kralj." (Jr 23,5.6; 33,14-16) Zaharija je prorekao: "Evo čovjeka komu je ime Izdanak; ispod njega će proklijati i on će sazdati Svetište Jahvino. On će sazdati Svetište Jahvino i proslaviti se. On će sjediti i vladati na prijestolju. A do njega će na prijestolju biti svećenik. Sklad savršen bit će među njima." (Zah 6,12.13)[13]

U spomenutim starozavjetnim ulomcima "izdanak" je povezan s vremenom kad je Bog s Davidom učinio savez kojim mu je obećao trajnost njegova prijestolja (vidi 2 Sam 7,12-16), a što će se ispuniti dolaskom potomka koji će sjediti na prijestolju i vladati narodima. U židovskom narodu u Ivanovo vrijeme "izdanak Davidov" postao je omiljena titula koja se odnosila na Mesiju koji će sjediti i vladati na Davidovu prijestolju (vidi Lk 1,32.33). U Novom zavjetu "izdanak Davidov" i "sin Davidov" bile su poznate titule kojima je opisan Isus,

Mesija, kralj *par excellence*. Tako Pavao izričito tvrdi da se tekst u Izaiji 11,10 ispunio u Kristu (Rim 15,12). Posebno je zanimljivo što Ivan predstavlja Krista kao "Korijen Davidov" (zapravo "izdanak") na početku glavnog proročkog dijela knjige (5,5), kao i u svojoj završnoj izjavi (22,16). Time je želio pokazati da su se starozavjetna obećanja ispunila u Kristu, Mesiji.

5,6 ***''Sedam rogova.''*** U Starom zavjetu rogovi predstavljaju snagu i moć. Bog je za Egipćane bio sličan rogovima divljeg bivola (Bro 23,22). U Mojsijevu blagoslovu Josip će svojim rogovima nabosti narode sve do krajeva zemaljskih (Pnz 33,17). Anin rog se uzvisuje u Gospodinu i ona se može odvažno suočiti sa svojim neprijateljima (1 Sam 2,1 gdje je "snaga" u izvorniku "rog"). Rog je na poseban način upotrijebljen kao simbol kraljevske moći. "Jahve daje silu svojemu kralju, uzdiže snagu [rog] pomazanika svoga." (1 Sam 2,10) Prorok Sidkija načinio je željezne rogove kao znak da će Ahab pobijediti Aramejce (1 Kr 22,11). Na ovaj način je rog simbolički upotrijebljen i u Otkrivenju (12,3; 13,1; 17,3.12; vidi Dn 7–8). "Sedam rogova" označavaju puninu sile ili svemoćnosti.

''Sedam očiju, to jest sedam duhova Božjih, po svoj zemlji poslanih.'' Ova je slika uzeta iz Zaharije 4,10 gdje prorok vidi sedam žižaka koji predstavljaju 'sedam Jahvinih očiju "što strijeljaju po svoj zemlji." "Sedam očiju" pokazuju svezanje (vidi *Bilješke* na Otk 1,4). U Otkrivenju je ovo simbolični prikaz Kristova slanja Svetog Duha po cijelom svijetu. Grčka riječ *apostello* ("poslati", "odaslati") bila je kod Židova tehnički izraz za slanje službenog predstavnika koji je trebao obaviti određeni zadatak (vidi Mt 11,10; Dj 10,17; Otk 1,1; 22,6).[14] Ovaj izraz se odnosi na djelovanje Svetog Duha po cijelom svijetu s punom Kristovom ovlašću.[15] Ovo poslanje i misija Svetog Duha kasnije je šire obrađena u Evanđelju po Ivanu (13,26; 15,26; 16,7-15).

5,7. ***''Iz desnice.''*** Fraza "na desnici" (5,1; u izvorniku "zdesna"), na grčkome *ek tēs dexias* – osim u Otkrivenju 5,7 – ne pojavljuje se drugdje u Novom zavjetu i vrlo je rijetka u grčkoj literaturi. Nešto malo dokaza pokazuje da može značiti "iz desnice" ili "s desne strane".[16] Međutim značenje ove fraze moramo definirati na osnovi ranijeg idioma u 5,1. Činjenica da se zapečaćeni svitak našao zdesne strane Bogu pokazuje da *ek tēs dexias* ovdje znači "s desne strane".

5,9. ***''I otkupio, krvlju svojom, za Boga ljude iz…''*** Šarićev prijevod glasi: "I otkupio si nas Bogu krvlju svojom od… " Ispravno čitanje ovog teksta bitno je za identificiranje starješina i

četiri bića. Ako u izvorniku stoji "nas", onda bi ovi pjevači (starješine i četiri bića) bili svrstani među otkupljene. Dokaz u prilog isključivanja riječi "nas" (*hēmas*) pružaju kodeks Aleksandrinus i jedna etiopska verzija, dok svi drugi grčki rukopisi i verzije stavljaju zamjenicu "nas" prije, iza ili umjesto "za Boga" ili "Bogu". Izostavljanje '"nas" iz teksta temelji se na utvrđenoj procjeni da je Aleksandrinus najbolji svjedok. Unatoč jake podrške rukopisa za uključivanje "nas", više činjenica u samom tekstu ide u prilog izostavljanja zamjenice "nas". Na primjer, nagli prijelaz s prvog lica u devetom retku na treće lice u desetom retku bio bi jako neusklađen. Također činjenica da ovu pjesmu pjevaju starješine i četiri bića, pokazivala bi da su četiri bića otkupljeni sveti, a takvu misao kontekst ne podržava.

5,10. ***''Učinio si ih… i kraljevat će na zemlji."*** Neki prijevodi stavljaju glagol "kraljevati" u sadašnje vrijeme ("kraljuju"). Jedan i drugi prijevod (u budućem vremenu "kraljevat će") imaju podjednaku podršku starih rukopisa. Većina komentatora se opredijelila za buduće vrijeme.

Tumačenje

Ivan još uvijek gleda kroz vrata nebeskog hrama/dvora. Odjednom veličanstvena liturgija jenjava, a svu pozornost privlači prijestolje.

5,1. Ovaj put Ivan primjećuje ***s desne strane Onoga što sjedi na prijestolju svitak***. Vidi svitak gdje leži na prijestolju zdesna Bogu, a ne da ga drži u desnici. Na drevnom Bliskom istoku prijestolje je "bilo sličnije kauču nego jednom sjedalu"[17] tako da je na njemu moglo sjediti više osoba. Zapečaćeni svitak čeka na dostojnog kandidata koji će doći i uzeti ga, te, nakon toga, sjesti na to mjesto na prijestolju zdesna Bogu. Pravo na uzimanje i otvaranje svitka predstavljat će pravo na vladanje.

Kad bi u starozavjetna vremena izraelski kralj stupio na prijestolje, on bi zajedno s kraljevskom krunom primio Knjigu Saveza, naime knjigu Ponovljenog zakona (2 Kr 11,12; vidi Pnz 17,18-20; 1 Sam 10,25). Knjiga Saveza postala je simbol ustoličenja na prijestolju; uzimanjem svitka novookrunjeni kralj sjeo bi na prijestolje i počeo vladati. Posjedovanje svitka i pravo da ga otvori i čita, pokazivali su kraljevo pravo da vlada i rješava svaku krizu koja bi se pojavila. Posjedovanje Knjige Saveza istodobno je pokazivalo da je izraelski kralj suvladar s Bogom, velikim Kraljem. Tako, na primjer, čitamo u Psalmima da izraelski kralj sjedi zdesna Bogu kao njegov suvladar (Ps 80,18; 110,1).

Razumijevanje činjenice da se zapečaćeni svitak nalazio zdesna Bogu na prijestolju, a ne *u* njegovoj desnici, važno je za ispravno tumačenje događaja. Posebno je značajno da je uskrsli Krist, poslije svog uzašašća, uzdignut na prijestolje "zdesna Bogu" (Rim 8,34; Ef 1,20; Kol 3,1; Heb 10,12; 1 Pt 3,22). Time je dobio svu vlast, moć i gospodstvo (Ef 1,20-22; Heb 1,13; 1 Pt 3,22). Uzvišeni Krist na prijestolju zdesna Ocu bilo je temeljno vjerovanje prvih kršćana (Dj 2,33-36; Heb 8,1) i ispunjenje starozavjetnog proročanstva (Ps 110,1; vidi Mt 22,41-45; 26,62-65).

Svitak je opisan izrazima pravnih dokumenata onog vremena. Ivan prvo kaže da je svitak ***iznutra i izvana ispisan***, što ukazuje na veliku količinu pisanog materijala. Međutim, ova se fraza može odnositi i na dva dokumenta napisana s obje strane, koji se spominju u Starom zavjetu. U Izlasku čitamo da su "dvije ploče svjedočanstva" koje je Mojsije donio s gore bile "ispisane na objema plohama; ispisane i s jedne i s druge strane" (Izl 32,15). Tako je i Ezekiel u viđenju vidio svitak knjige razvijene pred sobom, koja "bijaše ispisana iznutra i izvana" (Ez 2,9.10). S obzirom na ove starozavjetne ulomke, svitak u Otkrivenju 5, ispisan s obje strane, očito se odnosi na Božji Savez s njegovim narodom, s jedne strane, i na proročku vijest, s druge strane;[18] ili da to stavimo u okvir Novog zavjeta, svitak se očito odnosi na "Zakon i Proroke" (Dj 13,15; vidi Mt 5,17; Iv 1,45).

Također je moguće da je svitak bio takozvani "dupli dokument" (vidi *Bilješke* na Otk 5,1), dobro poznati i rašireni oblik u Ivanovo vrijeme. Otvoreni dio je bio vanjski tekst; bio je nezapečaćen i mogao se u svakom trenutku čitati. Duži dio je bio unutarnji tekst koji je bio zapečaćen. Ovaj se zapečaćeni dio mogao otvoriti samo kidanjem svih pečata u odgovarajućoj ustanovi u kojoj se sadržaj mogao usporediti i ovjeriti. Ako je zapečaćeni svitak dvostruki dokument, onda bi objasnio ulogu malog svitka (knjižice) u desetom poglavlju. Knjižica bi onda odgovarala vanjskom vidljivom tekstu zapečaćenog svitka iz Otkrivenja 5. Sadržaj malog svitka je jasno opisan u Otkrivenju 12–22,5 i daje uvid u zapečaćeni svitak iz Otkrivenja 5.

Rečeno je da je svitak ***zapečaćen sa sedam pečata***. U drevnom Izraelu pečati su se nalazili samo kod kralja i njegovih dužnosnika. Pečaćenje se odnosila na dvije osnovne činjenice. Moglo je značiti ozakonjenje ili ratifikaciju sadržaja. Značilo je da će netko ovlašten trebati utisnuti pečat ili pečatnjak na kraj pisanog dokumenta. Otisak pečata je tako predstavljao potpis kojim je potvrđena autentičnost, zakonitost ili ratificikacija dokumenta.

Međutim kontekst petog poglavlja jasno ukazuje da se u njemu radi o jednom drugom konceptu. "Zapečaćenje" u Danielu i Otkrivenju označava da se Božje otkrivenje treba "pohraniti" do određenog vremena zbog nevjerstva naroda i nespremnosti da ga prihvati (Dn 12,4.9; Otk 10,4). Svitak u Otkrivenju 5 očito je zapečaćen zato da prikrije njegov sadržaj i drži ga skrivenog; zato što je zapečaćen nitko "nije mogao otvoriti knjige i pogledati u nju" (5,3.4). Nije bilo moguće otvoriti ga i otkriti njegov sadržaj ako se ne razlome svi njegovi pečati.

Činjenica da je svitak zapečaćen sa sedam pečata je posebno značajna s obzirom na simbolično značenje broja "sedam" u Biblija kao "punini", "potpunosti" ili "savršenstvu". Prije svega "sedam" izražava ideju božanskog obilja i cjelovitosti. Drugo, pečaćenje sa sedam pečata pokazuje da je svitak "savršeno zapečaćen". Premda je u tekstu posebno naglašeno skrivanje sadržaja svitka (vidi 5,3.4), čitav kontekst jasno pokazuje da je prvenstveni razlog za snažno isticanje sedmostrukog zapečaćenja ne samo da se čitatelje Otkrivenja informira kako je sadržaj svitka duboko tajan i skriven od ljudskog znanja. Najvažniji cilj vidi se u činjenici da u Otkrivenju 5 nije bitno čitanje zapečaćenog svitka već je glavna svrha ovog teksta njegovo otvaranje i kidanje pečata (5,2.5.9). Primarna svrha tako snažnog naglašavanja sedmerostrukog pečaćenja jest uspoređivanje potpune "nedostojnosti" i nesposobnosti svih stvorenih bića u svemiru s Kristovim božanskim obiljem i njegovom savršenom "dostojnosti" i sposobnosti. Jedini je On u čitavom svemiru jednak Bogu. On može sjesti na prijestolje svemira zdesna Ocu i kao eshatološki vladar učiniti kraj povijesti ovog planeta.

Kontekst Otkrivenja 5 pokazuje da je upravo zbog ljudskog čimbenika, "nedostojnosti" i nesposobnosti ljudskog roda, svitak bio zapečaćen. Pitanje: "Tko je dostojan otvoriti knjigu i otpečatiti pečate njezine?" (5,2) neminovno vodi do zaključka da se "nitko – ni na nebu, ni na zemlji, ni pod zemljom" nije mogao naći dostojnim da otvori svitak i razlomi njegove pečate (5,2-4). Ova je činjenica posebno snažno naglašena. S druge strane, usklik: "Evo" u Otkrivenju 5,5 ukazuje na božansku "dostojnost" i svemoćnost u pojavi "Lava iz plemena Judina, Korijen Davidov" i da "zaklani Jaganjac" uzme zapečaćeni svitak i otvori njegove pečate. Nakon uzimanja svitka, Krist je od cijelog nebeskog skupa priznat "dostojnim" da primi slavu i čast koja pripada samo kraljevskoj osobi (5,11-14).

Snažni dokazi potvrđuju da su Knjigu Saveza, koja označava pravo i vlast izraelskih kraljeva da kao suvladari s Bogom vladaju na Davidovu prijestolju (Pns 17,18-20; 2 Kr 11,12), Židovi

u Ivanovo vrijeme smatrali "zapečaćenom" zbog nestanak Davidovog kraljevstva tijekom babilonskog sužanjstva. "Zapečaćenje" je bila posljedica "nedostojnosti" i nevjernosti izraelskih kraljeva i naroda kojim su vladali (Iz 8,16; Dn 12,4.9). Očekivali su pojavu budućeg Davidovog potomka koji će ostvariti ulogu idealnog i pravog izraelskog kralja (vidi "Pregled: Otkrivenje 4–11,19"). Na ovom starozavjetnom shvaćanju su Židovi i kršćani gradili svoje razumijevanje Mesije koji će doći kao kralj.

5,2-4. Jedan snažni anđeo glasno objavljuje: ***"Tko je dostojan otvoriti knjigu i otpečatiti pečate njezine?"*** Pitanje: "Tko je dostojan?" zahtijeva jedinstvenu kvalifikaciju. Kako smatra A. Yarbro Collins, iz konteksta čitave knjige Otkrivenje "jasno je da je problem s kojim se suočava nebeski savjet Sotonina pobuna uz koju ide i pobuna na zemlji. … Prorokove suze izražavaju želju vjernih za promjenom ove situacije."[19] Ivanu je jasno da ***nitko – ni na nebu, ni na zemlji, ni pod zemljom*** ne može ***otvoriti knjige i pogledati u nju*** je se nitko nije našao ***dostojnim***. "Dostojan" je ključna riječ u cijelom poglavlju. U Ivanovo vrijeme bila je potrebna naročita kvalifikacija koja je nekog kandidata osposobila i učinila prihvatljivim za neku visoku službu. Takva je kvalifikacija bila utemeljena na izuzetnim dostignućima kao što su junaštvo i hrabrost koju bi pokazao uspjehom u ratu. S obzirom na prijestolje (kao u Otk 4–5), riječ "dostojan" označava posebnu sposobnost koja će vladaru omogućiti da polaže prvo na prijestolje i vladavinu, kao i na ljubav i odanost svojih podanika.

Osim toga, u Otkrivenju 5 dostojnost predstavlja jedinstvenu kvalifikaciju koju nema nitko do Boga. U Otkrivenju 4,11 Bog je proglašen dostojnim da primi kraljevsku čast, slavu i moć zahvaljujući svom stvaralaštvu. On je na prijestolju i vlada svemirom. Na isti način, u petom poglavlju, bezbrojne nebeske vojske kliču pred Kristom Jaganjcem: "Dostojan si uzeti knjigu i otvoriti pečate njezine." (5,9) Njima se pridružuje klicanje četiriju bića i dvadeset i četiri starješina koji se klanjaju i odaju štovanje: "Dostojan je zaklani Jaganjac primiti moć, i bogatstvo, i mudrost, i snagu, i čast, i slavu, i blagoslov!" (r 12)

Kad su kršćani u prvom stoljeću čitali ove uzvike, koji su inače bili namijenjeni samo carskim osobama, i kada su nakon toga dvadeset i četiri starješine pale pred Onim koji je sjedio na prijestolju, te položili svoje krune pred prijestoljem (kao što su to činili orijentalni prinčevi pred svojim vladarima) kličući: "Dostojan si, Gospodine, Bože naš, primiti slavu i čast i moć!" (4,11) i "Dostojan je zaklani Jaganjac primiti moć, i bogatstvo, i mudrost, i snagu, i

čast, i slavu, i blagoslov" (r 12), sasvim je sigurno da su se sjetili na prizore iz zemaljskih kraljevskih i carskih ceremonija.

5,5.6. Uplakani Ivan dobiva odgovor na pitanje: "Tko je dostojan otvoriti knjigu?" On čuje: ***Evo, pobijedi Lav iz plemena Judina, Korijen Davidov, on će otvoriti knjigu i sedam pečata njezinih.*** Usklik "Evo" ovdje ukazuje na božansku "dostojnost" i svemogućnost u pojavi Krista koji je u čitavom svemiru jedini proglašen "dostojnim" da otvori zapečaćeni svitak. Premda je ova misao zasluge, imajući u vidu uskrsnulog Krista, prisutna na mnogo mjesta u Novom zavjetu (na primjer u Dj 2,22-36; Fil 2,5-11; Heb 12,2), u ovom je prizoru ona jedinstvena. Kristova pobjeda na križu učinila ga je dostojnim; prvo, da uzme zapečaćeni svitak Saveza, koji je zbog nedostojnosti starozavjetnih davidovskih kraljeva bio zapečaćen i sklonjen. Drugo, ovlastila ga je da dijeli nebesko prijestolje s Ocem (Otk 3,21) i preuzme kozmičku vladavinu i upravu.

Jedinstvena kvalifikacija koja je Krista učinila dostojnim da s Ocem dijeli prijestolje i kraljevske ovlasti, označena je činjenicom da je On kraljevskog podrijetla. Dvije Kristove titule – ***Lav iz plemena Judina*** (vidi Post 49,9) i ***Korijen (izdanak) Davidov*** (vidi Iz 11,1.10) – ovdje imaju posebno značenje. To su velike starozavjetne proročke titule koje govore o stupanju idealnog kralja, Davidova potomka, na izraelsko prijestolje: "Evo dolaze dani – riječ je Jahvina – podići ću Davidu izdanak pravedni. On će vladati kao kralj i biti mudar i činit će pravo i pravicu u zemlji. U njegove će dane Judeja biti spašena i Izrael će živjeti spokojno. I evo imena kojim će ga nazivati: 'Jahve, Pravda naša.' " (Jr 23,5.6) Starozavjetna proročanstva nalaze u Novom zavjetu ispunjenje u dolasku Isusa Krista. Kad se na Isusa primijene ove dvije titule, On je Sin Davidov, Mesija. Ispostavilo se da su izraelski kraljevi bili "nedostojni" i nevjerni. Zbog njihove "nedostojnosti" zapečaćena je Knjiga Saveza; ona je čekala da dođe dostojni Davidov Sin koji će je uzeti i otvoriti. Sada je ovdje obećani kralj iz Davidove loze. On je pravi nasljednik Davidova prijestolja. U njemu su se ostvarile sve nade i očekivanja Božjeg naroda, oba Saveza, starozavjetnog i novozavjetnog.

Kad su kršćani u prvom stoljeću čitali o "Korijenu Davidovu" koji je jedini "dostojan" pristupiti nebeskom prijestolju da uzme zapečaćeni svitak zdesna na prijestolju, i zatim, zajedno s "Onim koji sjedi na prijestolju", primi kraljevsko klicanje, oni su nesumnjivo u tome vidjeli ispunjenje starozavjetnih proročanstava. Shvatili su da je došao obećani "dan", kad je obećani kralj, "Korijen Davidov", ustoličen na nebeskom prijestolju.

Kad se Ivan okreće da vidi "Lava", on zapravo vidi kako ***stoji, kao zaklan, Jaganjac***. Dok Lav pokazuje što je Krist učinio (On je "pobijedio"), Jaganjac pokazuje kako je to učinio. Sliku Jaganjca, kao u ostalom dijelu Otkrivenja, moramo razumjeti na osnovi starozavjetnog shvaćanja žrtve i obreda u kojem je krv zaklanog janjeta bila povezana s otkupljenjem.[20] U tome je glavna svrha prizora. Krist je "dostojan" da uzme zapečaćeni svitak i da ga otvori zahvaljujući pobjedničkoj smrti na križu kojom je mogao otkupiti ljudski rod i pobijediti smrt (5,5.6). Križ je Krista učinio jedinstvenim i dostojnim ove časti. Zahvaljujući njegovoj pobjedi na križu, On sada ima pravo da nebesko prijestolje dijeli s Ocem (3,21).

Kristova jedinstvena kvalifikacija potkrijepljena je njegovim daljnjim opisom kao onoga ***koji ima sedam rogova i sedam očiju, to jest sedam duhova Božjih***. Sedam rogova i sedam očiju predstavljaju njegovu božansku moć i pravo da vlada i sudi. Činjenica da Jaganjac ima *sedam* rogova i *sedam* očiju posebno je značajna s obzirom na to da je svitak zapečaćen sa *sedam* pečata. Sedam rogova simboliziraju Kristovu svemoć i povezani su s njegovim pravom da uzme i otvori svitak zapečaćen sa sedam pečata. Sedam očiju koje predstavljaju njegovo sveznanje, vezane su za njegovo pravo da pročita svitak i svom narodu objavi njegov sadržaj. Sedam duhova označavaju puninu Svetog Duha, ***po svoj zemlji poslanih***.

Ovo je jedino mjesto u čitavoj knjizi gdje se spominje da je Sveti Duh poslan na zemlju (ranije u knjizi, "sedam duhova" se nalaze pred Božjim prijestoljem (vidi Otk 1,4; 4,5). Ako Otkrivenje 5 opisuje Kristovo ustoličenje koje se dogodilo na Pedesetnicu (a svi dokazi podržavaju ovu tvrdnju), onda je značenje ove fraze očito. Prema Ivanu 7,39 Sveti Duh "ne bijaše još došao Duh jer Isus nije bio proslavljen". U svojoj propovijedi na Pedesetnicu, Petar je objasnio da je dolazak Svetog Duha na zemlju bio posljedica Kristova uzvisivanja s desne strane Boga na nebu (Dj 2,32-36). Pošto je Krist sada izdignut na prijestolju svemira, djelo Svetog Duha je ograničeno u primjeni Kristove pobjedničke smrti na križu na život ljudskih bića i objavljivanje Božjeg kraljevstva na zemlji.

5,7. Ovdje dolazi vrhunac čitavog viđenja. ***On pristupi te iz desnice Onoga koji sjedi na prijestolju uzme knjigu.*** To je trenutak kad u prijestolnoj dvorani nebeskog hrama/dvorra, pobjedonosni Krist prilazi Božjem prijestolju i uzima s njega svitak s desne strane Bogu kao jamstvo kraljevske časti i simbol prijenosa sve vlasti i suverenosti na sebe. Ovim činom Otac je Kristu predao vlast nad svijetom. Knjiga Saveza, koja je bila zapečaćena i pohranjena zbog ljudske nedostojnosti, sada dolazi u ruke pobjedonosnom Kristu, obećanom idealnom kralju iz

Davidove loze, Lavu iz plemena Judina, koji je zapravo Korijen Davidov, eshatološki "Sin" (Dn 7,13.14; Otk 1,13; 2,18; 14,14).

Uzimanje svitka simbolički označava "formalni obredni čin" kojim je Kristu dodijeljen položaj "Vrhovnog vladara svemira" kao suvladara s Ocem.[21] Posjedovanje svitka čini ga zakonitim kraljem svemira. Njegovo pravo da otvori i pročita svitak označava "aktivno vršenje funkcije vladanja. Ovdje je Isus Krist prikazan kao vladar posljednjeg vremena koji je, zahvaljujući spasiteljskom djelu koje je izvršio, pozvan da s vlašću provede Božji plan za završetak povijesti."[22] Prema Božjoj vječnoj odluci, ovim je simboličnim uzimanjem zapečaćenog svitka sudbina cjelokupnog ljudskog roda stavljena u Kristove ruke.

5,8. U trenutku kad je Krist ***uzeo svitak***, njemu je upućeno obožavanje i klicanje koje pripada samo kraljevskoj osobi. U Otkrivenju 4,9.10 smo vidjeli da se svaki put, kad odjekne klicanje kralju kojim se odaje "slavu i čast pohvalnicu Onomu koji sjedi na prijestolju", starješine padaju ničice, stavljaju svoje krune pred prijestolje i klanjanju se Onome koji sjedi na prijestolju. Ovdje u Otkrivenju 5,6-8 Jaganjac ("Lav iz plemena Judina" ili "Korijen Davidov") stoji "posred" prijestolja i četiriju bića i "posred" starješina (r 6). Kad uzima svitak, starješine i četiri bića se ponovno klanjaju, ali ovaj put pred Kristom (5,8-10.12). Ovo pokazuje da biti dostojan uzeti zapečaćeni svitak (5,9) znači biti dostojan primanja kraljevske časti, slave i moći (u 4,11); osim toga, to je jednako preuzimanju vlasti što znači "primiti moć, i bogatstvo, i mudrost, i snagu, i čast, i slavu, i blagoslov" (5,12).

5,9.14. Zahvaljujući pobjedonosnoj smrti koja mu je omogućila da otkupi čovječanstvo ***iz svakoga plemena i jezika, puka i naroda*** i učini ***ih Bogu našemu kraljevstvom i svećenicima,*** Krist je proglašen dostojnim ***uzeti knjigu i otvoriti pečate njezine*** jer je bio ***zaklan***. Jedini je On dostojan zahvaljujući pobjedi koju je samo On mogao izvojevati. On je ***Živi*** koji je umro, a sada živi ***u vijeke vjekova*** (Otk 1,18). W. C. van Unnik kaže: "On je kušan u svojem stradanju i pobijedio. Veličina njegovog djela opisana je u devetom retku: iz svih naroda otkupio je robove i učinio njih, bivše robove, iz svih naroda, čak i pogane (!), svetim Božjim narodom, svećenicima i kraljevima, što je bila tipična prednost Izraela (Izl 19,5 i dalje)."[23] Sada je proglašen dostojnim da primi obožavanje i svu kraljevsku čast i slavu: ***Dostojan je zaklani Jaganjac primiti moć, i bogatstvo, i mudrost, i snagu, i čast, i slavu, i blagoslov!*** (5,12) Logičan bi zaključak bio da Krist u tom trenutku sjeda na prijestolje, zdesna Ocu. Odnosno, uzimanjem svitka On zauzima mjesto na kojem je bio svitak.

Posebno zanimljiv je položaj nebeskih bića u prijestolnoj dvorani – svi okružuju prijestolje i odaju kraljevsku počast Jaganjcu (5,11). Time je ponovno naglašena središnjost prijestolja iz četvrtog poglavlja, koja se izgubila na početku petog poglavlja, i tako dobiva novo značenje. Sada objema, Ocu i Kristu, koji imaju svitak, sva nebeska bića koja okružuju prijestolje, jednako odaju čast: ***Onomu koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu blagoslov i čast, i slava i vlast u vijeke vjekova!*** (r 13) Ovo su značajke koje se mogu pripisati samo kraljevskoj osobi. Činjenica da se Kristu iskazuje štovanje jednako kao i Ocu, ukazuje na njihovu jednakost, jer obojica su postavljeni zajedno – kao suvladari – na prijestolju svemira.

Ostatak Novog zavjeta prepun je tekstova o Kristu koji je, poslije svog uskrsnuća, sjeo "zdesna Bogu" i kome je dana vlast, moć i gospodstvo (Rim 8,34; Ef 1,20-22; Kol 3,1; Heb 10,12; 12,2; 1 Pt 3,21.22). U propovijedi na Pedesetnicu Petar je ustvrdio da je Krist tada počeo svoje suvladarstvo s Ocem (Dj 2,33-36). On vlada "iznad svakog Vrhovništva i Vlasti i Moći i Gospodstva i svakog imena imenovana ne samo na ovom svijetu nego i u budućemu. Sve mu [Otac] podloži pod noge, a njega postavi – nad svime – Glavom Crkvi, koja je Tijelo njegovo, punina Onoga koji sve u svima ispunja." (Ef 1,21-23)

Sada obojica, Otac i Krist, koji posjeduju svitak, primaju čast i štovanje od svih nebeskih bića: ***Onomu koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu blagoslov i čast, i slava i vlast u vijeke vjekova!*** (r 13)

Osvrt na Otkrivenje 5

Otkrivenje 4. i 5. poglavlje opisuju četvrti veliki događaj u planu spasenja, naime krunidbu uzašlog i proslavljenog Krista na nebeskom prijestolju zdesna Ocu nakon njegova utjelovljenja, smrti i uskrsnuća. Još se trebaju odigrati dva događaja: Kristov drugi dolazak, kojemu slijedi posljednji sud, kad će se Božji plan spasenja konačno ostvariti. Međutim, čini se da je Kristovo ustoličenje ključni trenutak u povijesti svemira. To je događaj koji je ustoličio Krista u njegovoj kraljevskoj službi; upravo je Kristovim uzdizanjem na nebesko prijestolje zajamčena pobjeda nad grijehom i Sotonom. Kristovo ustoličenje "označava početak kraja, određuje narav svršetka povijesti i opisuje tko će sudjelovati u Jaganjčevoj pobjedi".[24] Upravo to čini Otkrivenje 4–5 glavnim dijelom čitave knjige.

Prema van Unniku, Otkrivenje 5 "ima odlučujuće mjesto u strukturi cijele knjige; ono što je ovdje opisano ne može se izostaviti ili zanemariti, jer u tom slučaju redoslijed postaje

nerazumljiv".[25] Postoje najmanje dva razloga zašto je Otkrivenje 4–5 danas toliko značajno za Božji narod. Prije svega, Kristovo ustoličenje u nebeskom hramu zdesna Ocu označava uspostavu nebeskog Svetišta. Premda Otkrivenje posebno snažno ističe Isusovo ustoličenje u njegovoj kraljevskoj ulozi, Poslanica Hebrejima više opisuje svećenički element njegova uzvišenja. U Hebrejima, kao posljedica njegove žrtvene smrti na križu i njegova uskrsnuća, Isus je uzašao na nebo, ušao iza zastora i nakon toga sjeo na prijestolje zdesna Bogu (Heb 1,3.13; 8,1; 10,12; 12,2). Glavna misao Poslanice jest da "imamo Velikog svećenika koji sjede zdesna prijestolja Veličanstva na nebesima kao bogoslužnik Svetinje i Šatora istinskoga što ga podiže Gospodin, a ne čovjek" (Heb 8,1.2). Time što je sjeo na prijestolje, Isus se kvalificirao za službitelja u nebeskom Svetištu. Zbog toga se Otkrivenje i Poslanicu Hebrejima treba proučavati zajedno. Samo u tom slučaju kombinacija oba vida Kristove službe daje cjelovitu sliku. Oni nam daju potpuni uvid u Kristovu službu nakon uskrsnuća u prilog njegovog vjernog naroda.

Drugi razlog zašto su Otkrivenje 4 i 5 danas značajni za Božji narod je činjenica da je Kristovo ustoličenje obavljeno na Pedesetnicu. U svojoj propovijedi na Pedesetnicu, Petar je ustvrdio da je Kristovo uzdizanje na nebesko prijestolje zdesna Bogu otvorilo vrata dolasku Svetog Duha (Dj 2,32.33). Što znači, dolazak Svetog Duha bio je uvjetovan i prethodilo mu je Kristovo uzvisivanje. Prema Ivanu 7,39 Sveti Duh je mogao doći samo nakon Kristova proslavljanja. Upravo su Isusova smrt na križu, njegovo uzašašće i ustoličenje u nebeskom hramu učinili zakonitim i vidljivim očitovanje djelovanja Svetog Duha. Pavao tvrdi da Isus, kad "na visinu uađe vodeći sužnje, dade dare ljudima" (Ef 4,8). Tekst koji slijedi pokazuje da spomenuti darovi potječu od Svetog Duha (rr 11-14). Ovo objašnjava opis Isusa kao Jaganjca sa "sedam očiju, to jest sedam duhova Božjih, po svoj zemlji poslanih" (Otk 5,6). Kao broj punine, "sedam" odgovara sedmerim crkvama kojima je Otkrivenje prvobitno bilo namijenjeno kao simboličkom prikazu Božje univerzalne crkve. Premda je u Otkrivenju 1,4 i 4,5 Sveti Duh opisan kao "sedam duhova Božjih", samo u 5,6 stoji da su "po svoj zemlji poslani(h)", jer je Sveti Duh na Pedesetnicu poslan po svoj zemlji. Ellen White daje značajan komentar:

Kristovo uzašašće na Nebo bilo je znak da će Njegovi sljedbenici primiti obećani blagoslov. Njega su trebali čekati prije nego što krenu na rad. Kad je Krist prošao kroz nebeska vrata, bio je ustoličen uz obožavanje anđela. Čim je ovaj obred bio završen, Sveti Duh je sišao na učenike kao snažna struja i Krist je bio proslavljen slavom koju je oduvijek imao kod Oca.

Izlijevanje Duha na Pedesetnicu bilo je nebeska poruka da je Otkupiteljevo ustoličenje završeno. U skladu sa svojim obećanjem, poslao je s Neba Svetoga Duha na svoje sljedbenike kao jamstvo da je kao svećenik i kralj primio svaku vlast na Nebu i na Zemlji, i da je Pomazanik svojeg naroda.[26]

Ova vijest je od posebnog značenja za Božji narod koji živi pri kraju zemaljske povijesti. Dolazak Svetog Duha na Pedesetnicu označio je početak širenja Kristovog kraljevstva. Propovijedanje Evanđelja počelo je središnjom vijesti o Isusu koji je kao Gospodin ustoličen na nebeskom prijestolju. To je bila srž vjerovanja prvih kršćana (Fil 2,6-11; Heb 8,1) i kamen temeljac njihova propovijedanja (Dj 2,32-36; 5,30.31; Ef 1,20; Kol 3,1; Heb 8,1; 10,12; 12,2; 1 Pt 3,22). Činjenica da je proslavljeni Krist imao sve pod kontrolom vladajući na prijestolju svemira, pokretala ih je na djelovanje i bila izvor njihove vjere i odvažnosti u suočavanju s progonstvom i teškim životnim prilikama (Dj 7,55.56; Rim 8,34). A rezultat? Mnogi su odgovorili na njihovo propovijedanje. Od tog vremena nadalje, i zahvaljujući Isusovoj prisutnosti u službi Svetog Duha, Božje se kraljevstvo očitovalo i nastavlja očitovati.
Neka Božji narod zato danas nikad ne zaboravi osnove. Neka uvijek drži na umu da je glava zadaća Svetog Duha svjedočiti o Isusu (Iv 15,26) i njega proslaviti (16,14). Samo radosna vijest spasenja u Kristu može dosegnuti i preobraziti ljudska srca i potaknuti ljude da se odazovu pozivu vječnog evanđelja da se boje Boga, da mu daju slavu i da mu se poklone (Otk 14,7). Raspeti, uskrsli i proslavljeni Gospodin i Kralj je na prijestolju svemira. On je sa svojim narodom – On vrši nadzor. Neka Božji narod nikad ne zaboravi da će im držanje na umu suštine evanđelja donijeti uspjeh u propovijedanju posljednje vijesti izgubljenom i napaćenom čovječanstvu.

Krajnje bilješke

[1] Za dublje istraživanje ove fraze vidi Stefanovic, 145-155.
[2] Bruce Metzger, *The Text of the New Testament*, 2. izdanje (Oxford, Clarendon Press, 1964), 6.
[3] Stefanovic, 125.126.
[4] Isto..
[5] Ladd, 81.
[6] John J. Davis, *Biblical Numerology* (Grand Rapids, MI., Baker, 1968), 116-118.
[7] Karl H. Rengstorf, "*epta*, et al." u *Theological Dictionary of the New Testament*, urednici G. Kittel i G. W. Bromiley (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964-1976), 2,628; za simbolično značenje broja "sedam" u grčko-rimsko doba vidi Aune, *Revelation 1–5*, 114.115.
[8] Vidi Milton S. Terry. *Biblical Hermeneutics* (Grand Rapids, MI., Zondervan, 1890; reprint 1978), 382.383.
[9] Za potpuniju obradu ovog dijela vidi Stefanovic, 125.126.
[10] Isto, 167-181.
[11] 4. Ezra 12,31.32 (Charlesworth, 1,550).
[12] Vidi Stefanovic, 181-184.
[13] Vidi osim toga Stefanovic, 184-195.
[14] Karl H. Rengstorf, "*apostellō*, et aL." u *Theological Dictionary of the New Testament*, urednici G. Kittel i G. W. Bromiley (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964-1976), 1,400.

[15] Swete, 79; Ladd, 88.
[16] Vidi Stefanovic, 152.153.
[17] Barclay, *The Revelation of John*, 1,148.
[18] Charles H. Giblin, *The Book of Revelation* (Collegeville, MN., Michael Glazier, 1991), 75.
[19] Collins, *The Apocalypse*, 39.
[20] Za potpuniju obradu pojma Krista kao Jaganjca u Otkrivenju 5 vidi Aune, *Revelation 1–5*, 367-373.
[21] Mauro, 171.
[22] Roloff, 76.
[23] W. C. van Unnik, "'Worthy is the Lamb': The Background of Apoc 5" u *Mélanges bibliques en hommage au R. P. Béda Rigaux*, urednici A.Descamps i A. Halleux, 445-461 (Glembloux; Duculot, 1970), 460.
[24] Fred B. Craddock, "Preaching the Book of Revelation", *Interpretation* 40 (1986), 276.
[25] van Unnik, 445.
[26] White, *Djela apostolska* (Znaci vremena, Zagreb, 2003), str.

PREGLED OTKRIVENJA
6. POGLAVLJA

Prije nego što analiziramo svaki od sedam pečata, moramo naglasiti neke opće činjenice. One su od najveće važnosti za pravilno tumačenje Otkrivenja 6. poglavlja.

Prvo, Otkrivenje 6. poglavlje se temelji na četvrtom i petom poglavlju. Prizor otvaranja sedam pečata slijedi prizoru opisanom u četvrtom i petom poglavlju. Sve što se događa u šestom poglavlju rezultat je onoga što se dogodilo u petom poglavlju. Ovo je posebno značajno s obzirom na činjenicu da Otkrivenje 4–5 opisuje ustoličenje uskrslog Krista na nebeskom prijestolju i uspostavljanje njegovog kraljevskog položaja, što se dogodilo na Pedesetnicu. Zbog toga otvaranje sedam pečata počinje Kristovim ustoličenjem. Ali otvaranje šestog pečata opisuje Kristov drugi dolazak i događaje koji ga prate (6,15-17). To pokazuje da prizor otvaranja sedam pečata pokriva povijesno razdoblje od Kristova uzašašća i njegova uzdizanja na prijestolje svemira do drugog dolaska kad će se Krist vratiti na zemlju u punoj vlasti kao kralj i sudac svijeta.

Drugo, događaji u Otkrivenju 6 ne opisuju sam sadržaj pečata. Oni su posljedica Kristova kidanja pečata na nebu. Međutim, svi događaji koji nastaju otvaranjem sedam pečata zbivaju se na zemlji. Niti lomljenje sedam pečata niti događaji koji im slijede ne predstavljaju sadržaj zapečaćenog svitka iz Otkrivenje 5. Svitak nije otvoren i njegov sadržaj nije objavljen dok nisu raskinuti svi pečati.[1] Prema Georgeu E. Laddu lomljenje svih sedam pečata "prethodi stvarnom otvaranju knjige i događaja povezanih sa svršetkom".[2] Ili, kako to objašnjava Kenneth A. Strand, otvaranje sedam pečata predstavlja "korake ili sredstva kojima Bog preko Krista u povijesti priprema put za otvaranje i čitanje… knjige sudbine na sudu prigodom eshatološkog svršetka" (vidi Otk 22,12).[3]

Značenje sedam pečata

Mnogi suvremeni komentatori vjeruju da viđenje o sedam pečata treba razumjeti doslovno jer je odraz situacije u prvom stoljeću u rimskom carstvu, koje je bilo obilježeno ratovima.[4] Prema ovom tumačenju prvi pečat bi simbolizirao Parte, ratoboran narod koji je pri kraju prvog stoljeća bio stalna prijetnja rimskom carstvu. Uvijek su bili spremni prijeći rijeku Eufrat i nekoliko puta su porazili rimsku vojsku. Razumijevanje drugih pečata slijedi ovakvo tumačenje, pa prema njemu pečati simboliziraju političke, građanske i fizičke nerede koji su

potkopavali ugnjetavačku moć rimskog carstva.[5] Nema sumnje da su kršćani u prvom stoljeću vjerovali da žive u vrijeme svršetka i zbog toga u Otkrivenju 6 vidjeli suvremenu primjenu.

Međutim, upravo spomenuto razumijevanje je iz mnogo razloga problematično. Prije svega, kako to George E. Ladd primjećuje, situacija u rimskom carstvu krajem prvog stoljeća "nije bila posebno obilježena ratovanjem. U stvari snaga rimskih vojski djelotvorno je skršila otpor tako da je od Armenije do Španjolske vladao mir. Veliki *pax romana* dao je mediteranskom svijetu nekoliko stoljeća mira koji zapadni svijet nije nikad otad uživao. Međutim, to je bio mir zasnovan na sili i moć Rima bila je svuda prisutna u prisutnosti njegovih legija."[6] Drugo, doslovno tumačenje sedam pečata suproti se simboličkom karakteru Otkrivenja. Mnogi elementi u prizoru pečata (kao konj bijelac u prvom pečatu) ne uklapaju se u doslovnu primjenu. Na kraju, takvo razumijevanje ne uklapa se u teološki okvir čitave knjige. Teološko značenje Otkrivenje 6. poglavlja je mnogo dublje, na primjer, nego ratovi između Parta i rimskog carstva.

Što je onda teološko značenje događaja otvaranja sedam pečata? Ključ se nalazi u Otkrivenju 5. poglavlju. Prizor otvaranja sedam pečata počinje s Kristovim ustoličenjem. Kad je u Starom zavjetu novookrunjeni kralj zauzeo svoje mjesto na prijestolju, u njegove je ruke došla cjelokupna sudbina naroda. Starozavjetnim ceremonijama ustoličenja obično su slijedili sudski postupci novoustoličnog kralja kad je pošao kažnjavati nevjerne i buntovne; uz to bi svoje odane sljedbenike darivao raznim pogodnostima (vidi 1 Kr 2; 16,11; 2 Kr 9,14–10,27; 11,1.13-16). U kraljevskom drugom i sto desetom psalmu, koji su se prvobitno odnosili na izraelske kraljeve, pomazani i ustoličeni davidski kralj svoje je pravo da vlada pokazao suđenjem buntovnika (usp. Ps 2,7-11 i Otk 10,15.16). Ovaj je sudski element izražen viđenjem otvaranja sedam pečata.

Kad prigodom svog ustoličenja u Otkrivenju 5. poglavlju uzvišeni Krist prima Knjigu Saveza, koja predstavlja zavjetni odnos između njega i njegovog naroda, u njegove ruke stavljena je sudbina cjelokupnog čovječanstva. Vjerni su dobili pravo da "Bogu našemu" postanu "kraljevstvom i svećenicima i kraljevat će na zemlji" (Otk 5,9.10; vidi 1,5.6). Zatim je djelovanje novoustoličenog Krista, prikazano otvaranjem sedam pečata, potaknulo čitav niz događaja na zemlji: ratove i ubijanja, glad i epidemije. Bitno je da odredimo kako su kršćani u Ivanovo vrijeme razumjeli događaje iz Otkrivenja 6. poglavlja, bez obzira na primjenu koju su

mogli naći. Biblijski tekstovi na drugim mjestima bitni su za razumijevanje važnosti i značenja otvaranja sedam pečata.

Starozavjetna pozadina sedam pečata

Prokletstva vezana uz Savez. Kako primjećuje Jon Paulien, rječnik Otkrivenja 6,1-8 ima paralele u "prokletstvima vezanima uz Savez u Petoknjižju i u njihovom ostvarenju u babilonskom sužanjstvu".[7] Nakon što je Bog izveo svoj narod iz egipatskog ropstva, učinio je s njima savez koji je sadržavao određene uvjete. Ako Izraelci budu poslušali i surađivali s Bogom, primit će nagrade i blagoslove. Međutim, ako ne budu poslušni Savezu, pa budu nastavili svojom neposlušnošću, snaći će ih posljedice koje su poznate kao prokletstva saveza (vidi Pnz 28,15-68).

Ova prokletstva iz Saveza Stari zavjet opisuje kao "mač, glad, divlju zvjerad i kugu", za koje Ezekiel kaže da su "četiri ljuta biča" (Ez 14,21; vidi u Jr 15,3 "četiri nevolje"). Osnovni tekst ovih zavjetnih prokletstava je Levitski zakonik 26,21-26:

> Budete li se još i dalje protivili,
> ne htjednete li me poslušati,
> *sedmerostruko* ću još na vama povisiti rane
> za vaše grijehe.
> Na vas ću pustiti šumsku *zvjerad* …
> i sam ću vas još sedmerostruko udariti za vaše grijehe.
> Na vas ću dovesti *mač*
> neka se iskali osvetom za Savez.
> A kad se zbijete u svoje gradove,
> poslat ću na vas *kugu*
> i bit ćete predani u ruke neprijatelju.
> Još kad vam obustavim *namicanje kruha*,
> deset žena moći će vam peći kruh u jednoj peći
> i na mjeru će vam kruh davati.
> Jest ćete, ali se nećete nasititi. (kurziv dodao)

Ovdje su opisane kazne koje će Bog poslati na Izrael zbog nevjerstva. Očite su paralele između rječnika rabljenog u Levitskom zakoniku 26. poglavlju i onoga u Otkrivenju 6.

poglavlju: sedmostruka zla – mač, glad, kuga i zvijerad. Sve su to posljedice neposlušnosti Savezu. Uz to je glad opisana izrazom mjerenja kruha (Lev 16,16; vidi Otk 6,6). Isti rječnik i pojmovi ponovljeni su u Mojsijevom oproštajnom govoru u Ponovljenom zakonu 32,23-25. Zavjetna prokletstva su, u svojoj početnoj fazi, preliminarni Božji sudovi nad njegovim narodom. Cilj im je bio da ih probude iz otpalog stanja, navedu na pokajanje i navedu na stvaranje pozitivnog odnosa spram Boga. Iz Starog zavjeta je jasno da se u primjeni ovih prokletstava Bog poslužio neprijateljskim narodima kao što su bili Asirija i Babilon. Ovi su narodi često korišteni kao oruđa Božjeg suda nad njegovim vlastitim narodom. Bog je preko Izaije o Asiriji govorio kao "šibi gnjeva mojega, prutu kojim srdžba moja zamahuje! Na puk ga poslah nevjeran, na narod što me razjari." (Iz 10,5.6)

Prema tome, prokletstva iz Saveza se mogu objasniti ovako: kad bi Izrael postao nevjeran Savezu, Bog bi uklonio svoju zaštitu pa bi neprijateljski narodi došli i izraelski narod bi se našao u nevolji. Oni bi na njega donijeli mač. Šumske zvijeri bi im otimale djecu i uništile stoku. Kuga i glad bi dovršili pustošenje zemlje. Ako bi Božji narod ustrajao u svojim grijesima, nastupila bi krajnja posljedica: izgnanstvo iz obećane zemlje.

Kasnije u izraelskoj povijesti "četiri ljuta biča" (koji bi došli bilo kojim redom), postali su široko poznati i uobičajeno rabljeni izrazi za opis sudova radi nevjere Savezu. Postali su toliko poznati i stereotipni da su se mogli razumjeti samo kao posljedice Izraelovog upornog odbijanja da žive u skladu sa Savezom. Posebno su u knjigama Jeremije i Ezekiela postali tehnički pojmovi za zavjetna "zla" kojima je Bog kažnjavao otpad, nastojeći da narod navede na pokajanje (Jr 14,12.13; 15,2.3; 21,6-9; 24,10; 19,17.18; Ez 5,12-17; 6,11.12; 14,12-23; 33,27-29). Pošto se nisu pokajali, Izrael i Juda su morali iskusiti konačni sud – izgnanstvo. David Aune obraća pozornost na izvještaj koji je Dio Cassius dao o poginulim Židovima za vrijeme Bar-Kohbinog ustanka (132–135. godine): "U raznim napadima i bitkama [dakle *mačem*] pobijeno je petsto osamdeset tisuća muškaraca, a broj oni koji su izginuli od *gladi*, *bolesti* i vatre nije bilo moguće odrediti. Tako je gotovo čitava Judeja opustošena, što je bio rezultat na koji je narod bio unaprijed upozoren prije rata… i mnoštvo *vukova* i *hijena* jurnulo je zavijajući u njihove gradove" (frazu u zagradi stavio Aune).[8] U ovom opisu možemo naći sve elemente starozavjetnih prokletstava Saveza: mač, glad, bolest i zvijeri.

U konačnoj fazi, kad su ovi neprijateljski narodi, koje je Bog upotrijebio da izvrše sud, pretjerali u kažnjavanju njegovog naroda, Bog je okrenuo sudove na te neprijateljske narode da bi izbavio svoj narod. To je Mojsije najavio u Ponovljenom zakonu 32,41-43:

> Ne bio ja živ vječito ako naoštrivši mač svoj blistavi
> ne uzmem sud u svoje ruke
> da svojim odmazdim dušmanima,
> da naplatim onima koji mene mrze.
> Strijele svoje opojit ću krvlju
> i mač moj najest će se mesa…
> Kličite, puci, s njegovim narodom,…
> Jer će krv slugu svojih osvetiti,
> istom mjerom vratit' dušmanima…
> očistit' od grijeha zemlju svog naroda.

U svom proročanstvu protiv naroda, Joel objavljuje da će Bog suditi i kazniti sve narode za ono što su učinili njegovom narodu Izraelu (Jl 3,2-7). Jeremija je prorokovao o Babilonu: "Ali na vaše oči sada plaća Babilonu i svim Kaldejcima za sve zlo koje učiniše Sionu – riječ je Jahvina." (Jr 51,24)

Ovo se ispunilo s babilonskim sužanjstvom kad su se Božji sudovi, koji su bili usmjereni protiv njegovog naroda, sada okrenuli protiv neprijateljskih naroda koji su ugnjetavali njegov narod.[9] Zaharija 1,12-15 možemo uzeti kao tekst koji predstavlja ovu misao:

> Tada progovori anđeo Jahvin i reče: "Jahve nad Vojskama, kada ćeš se već jednom smilovati Jeruzalemu i gradovima judejskim na koje se već sedamdeset godina ljuto srdiš?" … I anđeo koji je govorio sa mnom reče mi: "Objavi ovo: 'Ovako govori Jahve nad Vojskama: Ljubavlju ljubomornom gorim za Jeruzalem i za Sion, a velikim gnjevom plamtim na ohole narode, jer kad se ono malo rasrdih, oni prijeđoše mjeru.'"

Slične tvrdnje nalazimo i u drugim tekstovima kod proroka (vidi Jr 50,17-20.33.34; 51,24; Jl 3,19-21; Sef 3,19.20; Zah 14,3-21).

Posebno je važno primijetiti da su zavjetna prokletstva, kad bi bila izvršena na Božjem narodu, bila "uvodni sudovi čiji je cilj bio navesti ga na pokajanje. Kad su bili vršeni na narodima koji su prolili krv njegovog naroda, oni su bili osvetnički sudovi (na primjer, peti pečat)."[10]

Paulien zaključuje da upravo navedeni tekstovi iz proročkih knjiga "pokazuju dovoljno paralela sa sedam pečata da upute na mogućnost, ali ne i sa sigurnošću, da ih je pisac Otkrivenja držao na umu dok je pisao šesto poglavlje".[11] Upadljive paralele između rječnika u Otkrivenju 6 i starozavjetnih ulomaka o savezu i prokletstvu snažno ukazuju na to da je prizor otvaranja sedam pečata povezan s novozavjetnim savezom uspostavljenim s Kristom i s posljedicama njegova kršenja. Kako kaže David Marshall, kad god se "evanđelje propovijeda i odbacuje, slijede posljedice".[12] Ovo podupire činjenica da je u Otkrivenju 5 Krist uzeo zapečaćenu Knjigu Saveza kao jamstvo svog uzdizanja na nebesko prijestolje, koji je čin predstavljao zavjetni odnos između njega i njegovog naroda. Njegovo ustoličenje na prijestolju obilježava početak izvršenja sadržaja Saveza.

Zaharijino viđenje. Drugi starozavjetni ulomak koji nam pomaže da razumijemo prizor otvaranja sedam pečata nalazimo u Zahariji 1,8-17. Prorok je u viđenju vidio četiri konja različite boje koji su izvršitelji božanskog suda. Dok u Otkrivenju 6. poglavlju boje četiriju konja označavaju djelo koje trebaju izvršiti, čini se da boje konja u Zaharijinom viđenju nemaju posebnog značenja. U Zahariji 6. poglavlju ova su četiri konja opisana kao "četiri vjetra nebeska pošto su stajali pred Gospodarem sve zemlje" (Zah 6,5). To može ukazivati na to da su četiri vjetra u Otkrivenju 7,1-3 povezani s konjima u šestom poglavlju, pušteni u obrtanju Saveza kao u Ponovljenom zakonu 32. poglavlju.[13]

Zaharijivo viđenje bilo je povezano s povratkom Izraela iz babilonskog sužanjstva. Božji narod je bio kažnjen za svoju neposlušnost i nevjerstvo Savezu. Pitanje u Zahariji 1,12: "Jahve nad Vojskama, kada ćeš se već jednom smilovati…?" podsjeća na povik mučenika pod žrtvenikom u prizoru otvaranja petog pečata u Otkrivenju 6. Zaharija je dobio odgovor: "Ljubavlju ljubomornom gorim za Jeruzalem i za Sion, a velikim gnjevom plamtim na ohole narode, jer kad se ono malo rasrdih, oni prijeđoše mjeru." (r 15) Bog je svoj narod kaznio za nevjerstvo i grijehe uklanjanjem svoje zaštitničke sile i predao ga u ruke njegovim neprijateljima. Sada je Bog bio spreman obnoviti svoj narod i provesti sud nad njegovim tlačiteljima.

Otkrivenje 6. poglavlje jasno slijedi uzorak zavjetnih prokletstava. Prizor prikazan u otvaranju prvih četiriju pečata opisuje posljedice ili uvodne sudove namijenjene buđenju Božjeg naroda, a koji ga vode pokajanju i obnovi. Kako je Petar rekao: Božji sudovi se prvo izlijevaju na njegov narod (1 Pt 4,17). U Otkrivenju 6. poglavlju Božji narod je izložen jakom progonstvu. U prizoru otvaranja petog pečata, mučenici pod žrtvenikom viču i traže odmazdu: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" (Otk 6,10) – što je snažna paralela gore navedenim riječima iz Zaharije 1,12-15.

U prizoru otvaranja šestog pečata, Božja srdžba se okreće protiv progonitelja njegovog naroda. Došlo je vrijeme da sudovi padnu na neprijatelje Boga i njegovog naroda. Bog spašava svoj narod i on se pojavljuje pred Božjim prijestoljem u Novom Jeruzalemu (7,9-17; vidi poglavlja 21 i 22). Na njihove se neprijatelje sada izlijevaju strašni sudovi prikazani u prizoru oglašavanja sedam truba. Zala sedam truba (Otk 8–9) su uvod u posljednji i konačni sud opisan u Otkrivenju 16–20.

Novozavjetna pozadina Otkrivenja 6. poglavlja

Otkrivenje 6 je i paralela sinoptičkoj Apokalipsi, eshatološkoj Isusovoj raspravi na Maslinskoj gori koju nalazimo u Mateju 24, Marku 13 i Luki 21. U toj propovijedi Isus opisuje događaje koji vode vremenu svršetka. Njegove riječi jako podsjećaju na Ivanove u Otkrivenju 6. poglavlju. U njemu sedam pečata vjerno slijede književni nacrt sinoptičke Apokalipse. Osim toga, između događaja u sinoptičkoj Apokalipsi i onima koji prate otvaranje sedam pečata javljaju se mnoge tematske paralele, premda ne uvijek istim redoslijedom. Mnogi komentatori su zapazili ove sličnosti između strukture Otkrivenja i sinoptičke Apokalipse kako je zapisana u Mateju 24 i Marku 13.[14] Sljedeće usporedbe pokazuju ove paralele:

Tema	**Otkrivenje**	**Evanđelja**
širenje evanđelja	Otk 6,1.2	Mt 24,14; Mk 13,10
rat	Otk 6,3.4	Mt 24,6.7; Mk 13,7.8; Lk 21,9.10
glad	Otk 6,5.6	Mt 24,7; Mk 13,8; Lk 21,11
kuga	Otk 6,7.8	Lk 21,11
progonstvo	Otk 6,9-11	Mt 24,9.10;Mk 13,9-13;Lk 21,12-17
znaci na nebu	Otk 6,12.13	Mt 24,29; Mk 13,24.25; Lk 21,25.26
plemena plaču	Otk 6,15-17	Mt 24,30
drugi dolazak	Otk 6,17	Mt 24,30; Mk 13,26; Lk 21,27

U opisivanju onoga što će Božji narod doživjeti između prvog stoljeća i Kristovog drugog dolaska, Isus se služi starozavjetnim rječnikom i motivima. Prokletstva pomiješana sa znacima na nebu prate "Dan Gospodnji".[15] Nadahnuti pisac Otkrivenja služi se sličnim uzorkom. Paralele između sinoptičke Apokalipse i Otkrivenja 6. poglavlja pokazuju da se prizor otvaranja sedam pečata odnosi na događaje koji se zbivaju na zemlji od vremena Kristova uzvisivanja na nebesko prijestolje sve do njegova povratka na zemlju.

Svakako su kršćani Ivanova vremena, koji su bili uvjereni da žive u vrijeme svršetka, smatrali da se znakovi svršetka – ratovi, ustanci, građanski i gospodarski sukobi, gladi, progonstvo vjernih, lažni proroci, propovijedanje evanđelja – ispunjavaju u njihovo vrijeme. Međutim, namjera nadahnutog pisca Otkrivenja očito seže iza prilika u prvom stoljeću.

Sinoptička Apokalipsa dijeli se uglavnom na tri dijela. U prvome Isus opisuje opće stanje u kršćanskom dobu između prvog stoljeća i svog drugog dolaska. To je vrijeme naviještanja Evanđelja i vrijeme ratova, gladi, kuge i progonstva (Mt 24,4-14). Isus objašnjava da ih ne treba uzimati kao znakove svršetka (Mt 24,6-8), jer su oni stalni podsjetnici svakom naraštaju kršćana da ova zemlja nije njihov dom i da Krist skoro dolazi. Prva četiri pečata su paralele Mateju 24,4-14; oni govore o stvarnostima čitave kršćanske ere, a ne samo svršetka vremena. U drugom dijelu Isus ukratko govori o posebnom razdoblju nevolje koje će slijediti razorenju Jeruzalema tijekom kojeg će narod doživjeti pojačano progonstvo (Mt 24,15-22). U Luki je ovo razdoblje nazvao "vremena pogana" (21,24). Prizor otvaranja petog pečata je očita paralela ovog ulomka. Premda je progonstvo počelo u apostolsko vrijeme, vika mučenika pod žrtvenikom ukazuje na razdoblje nevolja i progonstva koje je Isus prorekao u svojoj propovijedi na Maslinskoj gori, na razdoblje tjeskobe "kakve ne bijaše od početka svijeta sve do sada, a neće je ni biti" (Mt 24,21).

U trećem dijelu, u Mateju 24,23-31, Isus objašnjava da će ovom vremenu nevolje "slijediti prijevare i znaci na nebu vezani uz svršetak vremena koji će dovesti do samog Drugog dolaska".[16] Šesti pečat se dobro uklapa u razdoblje između velike nevolje u srednjem vijeku i Drugog dolaska. Ovo je razdoblje počelo razornim Lisabonskim potresom 1775., nebeskim znacima pomračenog dana 1780. i sljedećom noći kad je Mjesec bio crven, te spektakularnim pljuskom meteora 1833. Ove su pojave mnogi smatrali ispunjenjem onoga što je Isus prorekao u Propovijedi na Maslinskoj gori, kad je rekao da će odmah nakon razdoblja velikog

progonstva "sunce (će) pomrčati i mjesec neće više svijetljeti i zvijezde će s neba padati i sile će se nebeske poljuljati" (Mt 24,29).

Međutim, šesti pečat ukazuje na buduće događaje koji će se zbiti prije Kristovog drugog dolaska i u vezi s njim. Tišina koja slijedi otvaranju sedmog pečata (Otk 8,1) očito nastaje poslije Drugog dolaska.

Mt 24,3-14	Opći znaci	**Otk 6,3-8**
Mt 24,15-28	Razdoblje velike nevolje (tjeskobe)	**Otk 6,9-11**
Mt 24,29-31	Znaci Kristovog drugog dolaska	**Otk 6,12-17**

Jon Paulien primjećuje: "Zapazimo da su prijevar pri svršetku vremena izostavljene iz Ivanova kratkog opisa događaja koji se zbivaju kidanjem šestog pečata. Međutim, o njima kasnije govori s velikim pojedinostima u Otkrivenju 13–17. Zato događaje šestog pečata trebamo razumjeti kao vremenski jednake onima koji su opisani u ovom dijelu Otkrivenja."[17]

Narav otvaranja sedam pečata

Kakva je narav prizora u Otkrivenju 6. poglavlju? Uvodni tekst u Otkrivenju 3,21 – u kojem se nalazi obećanje da će pobjednik sjesti s Isusom na njegovu prijestolju kao što je Isus pobijedio i sjeo sa svojim Ocem na njegovu prijestolju – predstavlja ključ za razumijevanje naravi otvaranja sedam pečata. Vidjeli smo da Otkrivenje 4–5, koje govori o Isusovoj pobjedi kojoj slijedi sjedenje s Ocem na njegovu prijestolju, predstavlja širu raspravu drugog dijela Otkrivenja 3,21. Otkrivenje 7,9-17 opisuje ispunjenje njegovog prvog dijela s obzirom na pobjednike koji će se pridružiti Kristu na njegovu prijestolju. Pošto je šesto poglavlje smješteno između petog i sedmog, čini se da otvaranje sedam pečata odgovara izjavi: "Pobjednika ću…" u 3,21. Iz toga se može zaključiti da prizor otvaranja sedam pečata ima veze s "razdobljem koje je u tijeku, u kojem se Božji narod nalazi u procesu pobjeđivanja" dok se konačno ne pridruži Kristu na njegovu prijestolju.[18]

Otk 4–5	Krist pobjeđuje i pridružuje se svome Ocu na njegovu prijestolju
Otk 6	Pečati opisuju razdoblje u tijeku kojeg se Božji narod nalazi u procesu pobjeđivanja
Otk 7	Božji narod se pridružuje Kristu na Božjem prijestolju (rr 9-17)

Zato prizor otvaranja sedam pečata u Otkrivenju 6 moramo razumjeti kao prikaz događaja koji se zbivaju na zemlji između križa i Kristovog drugog dolaska, "s posebnom usmjerenošću na Evanđelje i iskustvo Božjeg naroda" u svijetu.[19] Kristovo ustoličenje na Pedesetnicu označava početak širenja Kristovog kraljevstva propovijedanjem Evanđelja. Tijekom njegova propovijedanja Božji narod na zemlji je često nevjeran. Situacija i potrebe sedmero kršćanskih zajednica u provinciji Aziji odražava situaciju i potrebe čitave kršćanske crkve u povijesti. Sedam poruka iz Otkrivenja 2–3 poslano je kao upozorenje Božjem narodu da ga probudi iz njegova grešnog stanja i navede na pokajanje. Konačni cilj je da budu pobjednici. Samo će pobjednici jednog dana dijeliti mjesto s Isusom na njegovu prijestolju i uživati sve blagoslove obećane u porukama sedmerim crkvama.

Zato možemo zaključiti da Otkrivenje 6. poglavlje opisuje stalni proces kojim Bog vodi svoj narod da postane pobjednik i da može dijeliti mjesto s Isusom na njegovu prijestolju.[20] Sedam pečata su sredstva koja Krist rabi "za posvećenje svoje Crkve i proširenje svog kraljevstva".[21] Sinoptička Apokalipsa pokazuje da su događaji koji navještavaju Kristov drugi dolazak dani zato da nas podsjete da je vrijeme svršetka blizu. To se jasno vidi iz zaključka Isusove rasprave na Maslinskoj gori: "Pazite na se da vam srca ne otežaju u proždrljivosti, pijanstvu i u životnim brigama te vas iznenada ne zatekne onaj Dan jer će kao zamka nadoći na sve žitelje po svoj zemlji. Stoga budni budite i u svako doba molite da uzmognete umaći svemu tomu što se ima zbiti i stati pred Sina Čovječjega." (Lk 21,34-36) Svrha je događaja simbolično opisanih u viđenju o otvaranju pečata i Isusovoj eshatološkoj raspravi na Maslinskoj gori, da probude Božji narod i navedu ga na pokajanje.

Još uvijek važi Kristovo obećanje u Otkrivenju 3,21. Pobjednici će jednog dana sjesti s Isusom na njegovu prijestolju. U prizoru otvaranja petog pečata mučenici pod žrtvenikom pitaju: "Ta dokle, Gospodaru?" A Otkrivenje 7. poglavlje daje jasan odgovor: "Ne još dugo!" Dolazi dan kad će Bog opravdati svoj vjerni narod. Međutim, on mora biti strpljiv. Prije nego što se ispuni obećanje, na neprijatelje i progonitelje svetih izlit će se Božji sudovi. Ovi su sudovi simbolično prikazani oglašavanjem sedam truba u Otkrivenju 8–9.

Krajnje bilješke

[1] Fiorenza, *Revelation*, 62.
[2] Ladd, 95.96; Fiorenza, *Revelation*, 57
[3] Strand, *Interpreting the Book of Revelation*, 57.
[4] Uključujući Charles, 1,160; Caird, 80,122; Barclay, *The Revelation of John*, 2,4; Morris, 102.
[5] Vidi Charles, 1,160; Fiorenza, 62-65.
[6] Ladd, 100.

[7] Paulien, "The Seven Seals", 222-224; vidi i Beale, 372-374. Ovaj odsjek odraz je Paulienove studije.
[8] Vidi Aune, *Revelation 6–16*; 402; istraži Dio Cassius, *Historiae Romanae*, 69.1.2, prijevod E. Cary, The Loeb Classical Library (New York, Macmillan, 1914–1927).
[9] Paulien, "The Seven Seals", 223.
[10] Isto.
[11] Isto, 223, bilješka 98.
[12] Marshall, 60.
[13] Paulien, "The Seven Seals", 224.
[14] Vidi između ostalog Milligan, *Lectures on the Apocalypse*, 42-59; Charles, 2,163; Johnson, "Revelatioon", 472; Ladd, 98.99; međutim, smatram da Milligan, Johnson i Ladd neuspješno primjenjuju sinoptičku Apokalipsu kao paralelu na čitavo knjigu Otkrivenje.
[15] Paulien, "The Seven Seals", 225.
[16] Isto, 225.
[17] Isto.
[18] Isto, 223.
[19] Isto, 226.
[20] Isto, 223.
[21] William Hendriksen, *More than Conquerors* (reprint; Grand Rapids, MI., Baker, 1982), 105.

OTVARANJE
SEDAM PEČATA (6,1-17; 8,1)

U Otkrivenju 5. poglavlju Krist je bio dostojan da uzme svitak sa sedam pečata zdesna Bogu koji je sjedio na svom prijestolju. Uzimanjem svitka Krist je ustoličen na nebeskom prijestolju i primio je svu vlast i pravo da vlada svemirom kao suvladar s Ocem. Kad Krist kao kralj s punim pravom kida jedan od sedam pečata svitka, na zemlji se zbiva niz događaja. Pri detaljnom analiziranju ovih događaja trebamo držati na umu da sedam pečata nisu sami događaji, već događaji koji prate kidanje pečata.

Otvaranje sedam pečata pojavljuje se u dva zamjetna dijela – prvi sa četiri, a drugi s tri – koji se razlikuju po obliku i težini. Otvaranje prvih četiriju pečata vodi nas do prizora četvorice jahača (6,1-8); otvaranje posljednja tri pečata vodi nas u pristupanje vremenu svršetka. Peti i šesti pečat (6,9-17) odvojeni su od sedmoga (8,1) umetka o zapečaćenju svetih (7. poglavlje), dijela koji ćemo analizirati u sljedećem poglavlju ovog komentara.

Četiri jahača (6,1-8)

Kad Krist otvara prva četiri pečata, Ivan primjećuje kako se pojavljuju četiri konja i njihovi jahači. Četiri jahača su očito zaokupljeni kršćanima i njihovim odgovorom na Evanđelje Isusa Krista. Evanđelje o kraljevstvu se propovijeda svim narodima na zemlji. Kad ga, nakon upoznavanju, ljudi odbace, posljedice su simbolično opisane pojmovima mača, gladi i kuge. Mač, glad i kuga konja su uvodni sudovi nad Božjim narodom koji odbacuje Evanđelje ili mu je neposlušan.[1] Međutim, ovi sudovi imaju spasiteljsku svrhu; cilj im je da probude Božji narod i da ga potaknu na pokajanje.

Otvaranje prvog pečata (6,1.2)

[1]I vidjeh: kad Jaganjac otvori prvi od sedam pečata, začujem gdje prvo od četiri bića govori glasom kao gromovnim: "Dođi!" [2]Pogledam, a ono konj bijelac i u njegova konjanika luk. I dan mu je vijenac te kao pobjednik pođe da pobijedi.

Bilješke

6,1. ***"Dođi!"*** U drevnim rukopisima postoje varijacije ovog teksta. Neki hrvatski prijevodi slijede grčke rukopise u kojima se nalazi fraza: "Dođi i vidi!" Međutim, najbolji grčki rukopisi, uključujući kodeks Alexandrinus, koji pokazuje najmanje dokaza o promjenama,

imaju kraći oblik: "Dođi!" kojim poziva četvoricu jahača da jedan po jedan izađu na scenu djelovanja (6,1.3.5.7).

6,2. ***''Konj bijelac.''*** Postoje tri glavna mišljenja u vezi s tumačenjem konja bijelca i njegovog jahača.

(1) Prema mnogi suvremenim komentatorima ovaj je prizor doslovan i odnosi se na vojnu moć i osvajanje u prvom stoljeću. Prema tome konj bijelac i njegov jahač opisuju Parte, ratoborni narod koji je živio na istočnoj granici rimskog carstva, koji su bili neprijatelji i stalna prijetnja Rimljanima.[2] "U ratu su kao konjanici bili poznati po brzini kretanja i spretnosti u rukovanju lûkom i strijelom."[3] Međutim, doslovno tumačenje ovog preterističkog gledišta je problematično. Prvo, ono lišava prizor njegovog proročkog značenja i ne uklapa se u teološki okvir viđenja o sedam pečata. Drugo, konj bijelac se ne uklapa u shemu gledišta o Partima. Pečate treba razumjeti simbolički, a ne doslovno.

(2) Prema drugom mišljenju jahač predstavlja "Antikrista i sile zla" kao protivnike Evanđelja.[4] S obzirom da ostala tri konja donose zla, zagovornici ovog gledišta tvrde da ih donosi i ovaj. Oni ukazuju na starozavjetne ulomke u kojima je lûk uzet kao simbol neprijatelja Božjeg naroda (vidi Jr 49,35 51,3.56; Ez 39,3; Hoš 1,5). Također ukazuju na činjenicu da je krivotvorina jedna od ključnih tema druge polovice knjige Otkrivenje; poglavlja 11 do 13 opisuju Zvijer koja pobjeđuje Božji narod rječnikom koji nalazimo u 6,1.2. Osim toga, primjećuju niz razlika između jahača na bijelcu u prvom pečati i jahača u Otkrivenju 19 koji je Krist. Sve ovo ukazivalo bi na to da je jahač u 6,1.2 Antikrist.

(3) Dokazi za treće mišljenje nadmoćno pokazuju da jahač na bijelcu simbolizira trijumfalno širenje Evanđelja koje je potaknuo Krist na križu, a otpočelo je na Pedesetnicu. U Otkrivenju bjelina uvijek, i bez izuzetka, ukazuje na Krista ili na njegove sljedbenike i nikad nije upotrijebljena da označi sile zla. Kako primjećuje George E. Ladd, uzvišeni Krist je u toj knjizi prikazan da ima "vlasi bijele poput bijele vune (1,14); vjerni će dobiti bijeli kamen s novim imenom napisanim na njemu (2,17) i bit će obučeni u bijele haljine (3,4.5.18); dvadeset i četiri starješine su obučeni u bijelo (4,4); mučenici dobijaju bijele haljine (6,11) kao i veliko mnoštvo (7,9.13); Sin Čovječji se nalazi na bijelom oblaku (14,14); vraća se na konju bijelcu praćen nebeskim vojskama obučenima u bijelo koji jašu na bijelcima (19,11.14); a na posljednjem sudu Bog sjedi na bijelom prijestolju (20,11)."[5]

Premda se lûk u Starom zavjetu ponekad uzima kao simbol neprijateljskih sila, on je i Božje oružje (Iz 41,2; Tuž 2,4;3,12; Hab 3,8.9; Zah 9,13). Vijenac *stephanos* koji nosi jahač u Otkrivenju uvijek je povezan s Kristim i njegovim narodom; Krist ga nosi s pravom s obzirom na njegovu pobjedu na križu (Otk 5,5.6) i pobjedu njegovog naroda kad nadvlada grijeh zahvaljujući njegovoj krvi i svojem svjedočanstvu (Otk 12,11). Zbog toga je razumno zaključiti da konj bijelac simbolizira širenje Evanđelja po svijetu.

''U njegova konjanika luk.'' Starozavjetni tekstovi za ovu sliku su Habakuk 3,8.9 i Psalam 45,4-6 u kojima Bog jaše na konju s lukom u ruci. Otkrivenje 19,11.12 prikazuje bijelog konja i jahača na njemu koji se zove Vjerni i Istiniti, pobjedonosni Krist, s mnogim pobjedničkim krunama.

''Vijenac.'' Ovdje upotrijebljena grčka riječ *stephanos* nije kraljevska kruna već vijenac pobjede kojim su kitili pobjednike na olimpijskim igrama (vidi za dalje objašnjenje *Bilješke* na Otk 2,10). U Otkrivenju se redovno koristi, s jednim izuzetkom (9,7), da opiše Krista ili njegov narod.

Tumačenje

6,1.2. Pri otvaranju prvog pečata Ivan čuje jedno od četiri bića kako gromoglasno govori: "Dođi!" Ovo je nesumnjivo prvo od njih, ono koje nalikuje na lava (Otk 4,7), jer gromki glas priliči lavu. Ono poziva ***konja bijelca*** čiji jahač ima ***luk. I dan mu je vijenac.*** William Barclay ističe da je "bijeli konj simbol osvajača". Rimski general bi jahao na bijelom konju da proslavi pobjedu.[6] U ovom dramatičnom prikazu Ivanu je simboličkim rječnikom pokazano pobjedonosno širenje Evanđelja u svijetu. Čini se da jahač na bijelcu simbolizira "Kristovo kraljevstvo i njegovo postupno osvajanje svijeta putem propovijedanja Evanđelja od strane njegove crkve".[7] U Otkrivenju 19,11.12 Krist jaše na bijelcu i odlazi u rat. Kako primjećuje Ladd, bijela boja u Otkrivenju je "dosljedno simbol Krista ili nečega povezanog s Kristom ili duhovna pobjeda".[8]

U Starom zavjetu Bog je ponekad prikazan kako jaše na konju s lukom u ruci i odlazi pobjeđujući svoje neprijatelje i neprijatelje svojeg naroda, donoseći mu spasenje (Hab 3,8-13; vidi Ps 45,5.6; Iz 41,2; Zah 9,13-16). U Otkrivenju 19. poglavlju Krist se vraća na zemlju na konju i donosi sud i pravdu (19,11-16). Dok u Otkrivenju nosi kraljevsku krunu, u šestom poglavlju ima vijenac pobjede. Taj je vijenac u Otkrivenju gotovo uvijek upotrijebljen pri

opisu Krista kao pobjednika ili njegovog pobjedonosnog naroda. S pobjedonosnom smrću na križu Krist je nadvladao i pobijedio kneza ovoga svijeta (Iv 12,31.32; 16,11). Zahvaljujući toj smrti (Otk 5,5), kojom je mogao otkupiti čovječanstvo, Krist je proglašen dostojnim da uzme zapečaćeni svitak (Otk 5,9). Sada, u šestom poglavlju, on nosi vijenac pobjede koji je zaslužio na križu.

Međutim, Krist još nije neprikosnoveni vladar svijeta. Neki još uvijek ne prihvaćaju njegovo gospodstvo i vladavinu u svom životu. "On treba da kraljuje dok ne podloži sve neprijatelje pod noge svoje." (1 Kor 15,25) Još treba osvojiti neke pobunjene teritorije i osloboditi mnoge zarobljenike grijeha. "Kad preda kraljevstvo Bogu i Ocu, pošto obeskrijepi svako Vrhovništvo, svaku Vlast i Silu" (r 24), onda će ponijeti kraljevsku krunu kao Kralj kraljeva i Gospodar gospodara (Otk 19,12).

Krist je na Pedesetnicu ustoličen na prijestolju svemira (Otk 5) i njemu je predana svaka vlast. Kako primjećuje Jon Paulien: "Ono što je prigodom Jaganjčeva ustoličenja ratificirano na nebu sada je ostvareno u iskustvu njegova naroda tijekom ljudske povijesti".[9] Kristova pobjednička smrt na križu i njegovo trijumfalno uzdizanje na nebesko prijestolje omnogućilo je dolazak Svetog Duha (Iv 7,39). Njegovim dolaskom na Pedesetnicu pokrenuto je naviještanje Evanđelja. Tada je Krist pošao ***da pobijedi*** ("izađe pobjeđujući i da pobijedi" – Šarić). Ovo pobjeđivanje očito ima duhovni smisao. Preko Svetog Duha i kroz propovijedanje Evanđelja od strane njegovog vjernog naroda, Krist je počeo širiti svoje kraljevstvo pobjeđujući i osvajajući ljudska srca za sebe, donoseći Evanđelje u njihov život.
Ovdje treba istaknuti još jednu misao. Osvajanje jahača na bijelcu ne završava apostolskom erom ili s prvim stoljećem. Umjesto toga ono prikazuje opći način stalnog napredovanja Evanđelja tijekom kršćanske povijesti koja je otpočela u Ivanovo vrijeme i seže do Kristovog drugog dolaska.[10] Krist će i dalje trijumfalno širiti svoje kraljevstvo dok ne ostvari potpuno osvajanje. "I propovijedat će se ovo evanđelje Kraljevstva po svem svijetu za svjedočanstvo svim narodima. Tada će doći svršetak." (Mt 24,14)

Otvaranje drugog pečata (6,3.4)

[3]Kad Jaganjac otvori drugi pečat, začujem drugo biće gdje govori: "Dođi!" [4]I iziđe drugi konj, riđan. I njegovu je konjaniku dano dignuti mir sa zemlje da se ljudi među sobom pokolju. I dan mu je mač velik.

Bilješke

6,4 ***''Riđan.''*** Grčka riječ *puros* znači "vatreno crveni". Crveno je boja krvi i ugnjetavanja. Moapcima "se sa strane voda učini crvenom kao krv" (2 Kr 3,22.23). Izaija opisuje grijehe Izraela kao grimiz i purpur (Iz 1,18) jer su im ruke "u krvi ogrezle" (rr 15-23). U Otkrivenju 17 skrletna boja zvijeri izravno je povezana s bludnicom pijanom "od krvi svetih i od krvi svjedoka Isusovih" (r 6). Boja u prizoru drugog pečata prikladno opisuje progonstvo i krvoproliće.

''Da se ljudi među sobom pokolju.'' Ovo viđenje podsjeća na više starozavjetnih prizora. Čitamo da su Izraelci kod Sinaja trebali svaki ubiti mačem svog brata, prijatelja i susjeda (Izl 32,27-29). Ovaj nas prizor podsjeća i na Midjance koji su jedan na drugoga ustali s mačem (Suci 7,22). U proročanstvu protiv Egipta Izaija je objavio da će Bog potaknuti Egipćane tako da "brat će se s bratom svojim boriti, drug s drugom, grad s gradom, a kraljevstvo s kraljevstvom" (Iz 19,2). Zaharija je prorekao da će Izraelovi neprijatelji napasti jedni druge kad se Bog umiješa (14,13). Grčka riječ *sphazō* – "ubiti" ili "pobiti" – nije tipična riječ za smrt u borbi. U Otkrivenju se ona obično odnosi na Kristovu smrt (5,6.9.12; 13,8) i na smrt njegovih svetih zato što svjedoče za Evanđelje (6,9; 18,24).

Tumačenje

6,3.4. Kad se lomi drugi pečat, Ivan čuje drugo biće kako poziva ***konja riđana***. Ovo biće vjerojatno ima lik junca (4,7), jer je junac simbol žrtve i zgodno se uklapa u kontekst čitavog prizora. Jahaču ovog konja dano je da digne ***mir sa zemlje da se ljudi među sobom pokolju. I dan mu je mač velik.*** Vatreno crvena boja konja odgovara zadatku njegova jahača da ukloni mir sa zemlje. Razumijevanje bijelog konja i njegova jahača u prizoru otvaranja prvog pečata odlučujuće je za tumačenje drugoga kao i preostalih pečata. Kao što vidimo, jahač na prvom konju prikazuje osvajanje što ga vrši Kristovo evanđelje i njegovo širenje u svijetu. Oni koji prihvaćaju Evanđelje primaju veliki blagoslov. U Otkrivenju 1,4 Božjem narodu su obećani milost i mir. Ovaj mir je očito savršeni mir Evanđelja koji stvara zajednica s Isusom (Iv 14,27; 16,33). Međutim, opiranje evanđeoskoj vijesti vodi gubitku mira. Izaija je ustvrdio: "Al' opaki su poput mora uzburkanog koje se ne može smiriti, valovi mu mulj i blato izmeću. 'Nema mira grešnicima!' govori Bog moj." (Iz 57,20.21)

Kad ljudi odbace ljubav Evanđelja, oni gube mir koji ono donosi. To prirodno vodi protivljenju i podjeli. Isus je to objasnio u eshatološkoj raspravi na Maslinskoj gori: "Tada će

vas predavati na muke i ubijati vas. I svi će vas narodi zamrziti zbog imena moga. Mnogi će se tada sablazniti, izdavat će jedni druge i mrziti se među sobom." (Mt 24,9.10; vidi 10,21.22.34-36)

Novi zavjet je prepun tekstova koji jasno pokazuju da propovijedanje Evanđelja uvijek dijeli ljude. Kad je svojim učenicima naložio da objavljuju evanđeosku vijest, Isus ih je upozorio: "Ne mislite da sam došao mir donijeti na zemlju. Ne, nisam došao donijeti mir, nego mač. Ta došao sam rastaviti čovjeka od oca njegova i kćer od majke njezine i snahu od svekrve njezine; i neprijatelji će čovjeku biti ukućani njegovi." (Mt 10,34-36; vidi r 21) Ovaj ulomak prikladno određuje simbolično značenje prizora nakon otvaranja drugog pečata. Jahač na drugom konju je dobio mač i njegova je zadaća da digne mir sa zemlje. Isus je jasno rekao da njegova misija nije da donese mir već mač. Kontekst pokazuuje da mač simbolizira protivljenje i podjelu. To potvrđuje Lukina verzija Isusove izjave: "Mislite li da sam došao mir dati na zemlji? Nipošto, kažem vam, nego razdjeljenje." (Lk 12,51-53)

Sve ovo upečatljivo pokazuje da jahač na drugom konju simbolizira posljedice odbacivanja Evanđelja. Drugi jahač slijedi prvoga; to znači da će, kad god se Evanđelje propovijeda i prihvaća, slijediti progonstvo. Kao u Starom zavjetu kad su neprijatelji Božjeg naroda okrenuli svoje mačeve jedan protiv drugoga, tako i danas opiranje Evanđelju dijeli ljude i čini da progone jedni druge i mrze "se među sobom" (Mt 24,10). Prizor nakon otvaranja petog pečata prikazuje mučenike koji su "zaklani(h) zbog riječi Božje i zbog svjedočanstva što ga imahu", a koji zahtijevaju da se Bog umiješa (Otk 6,9.10). U grčkom jeziku riječ za "zaklani" u Otkrivenju 6,9 je ista koja je upotrijebljena za opis zadaće jahača na riđanu u četvrtom retku. Tekst jasno pokazuje da su ovi mučenici umrli zbog vjernosti naviještanja Evanđelja. A rečeno im je da počivaju još neko vrijeme dok Bog ne osveti krv svojih vjernih svjedoka koji su nepravedno progonjeni i ubijeni (vidi Otk 6,11). U obećano vrijeme sam će Krist, s kraljevskom krunom na glavi, doći s oštrim mačem i suditi onima koji su se opirali Evanđelju i nepravedno postupali prema vjernom narodu (Otk 19,11-16).

Otvaranje trećeg pečata (6,5.6)

[5]Kad Jaganjac otvori treći pečat, začujem treće biće gdje govori: "Dođi!" Pogledam, a ono konj vranac i njegovu konjaniku u ruci tezulja. [6]Tada začujem kao neki glas isred četiriju bića gdje govori: "Mjera pšenice za denar! Tri mjere ječma za denar! A ulju i vinu ne udi!"

Bilješke

6,5. ***''Vranac.''*** U Otkrivenju crna boja označava tamu; sunce "pocrnje kao dlakava kostrijet" (6,12). U Novom zavjetu tama simbolizira odsutnost Evanđelja (na primjer Mt 4,6; Lk 1,79; Iv 1,5; 3,19; Dj 26,18; Kol 1,13; 1 Iv 1,5).

''Tezulja.'' Tezulja je u Starom zavjetu simbol gladi. Jesti kruh na mjeru označavalo je u drevna vremena veliku oskudicu. Gospodin je preko Mojsija zaprijetio da će, ako narod bude neposlušan, obustaviti "namicanje kruha … i na mjeru će vam kruh davati" (Lev 26,26). Ezekiel je prorekao da će za vrijeme opsade Jeruzalema njegovi stanovnici jesti "kruh na mjeru i s tjeskobom, i pit će vodu na mjeru" (Ez 4,16).

6,6. ***"Mjera pšenice za denar!''*** Grčka riječ *choinix* predstavljala je mjeru za šupljivu jednaku nešto više od litre (1,106 l). Ta mjera je bila dnevni obrok za čovjeka. Denar je bio rimski srebrni novac jednak prosječnoj dnevnici radnika.[11] Prema Robertu L. Thomasu, u vrijeme gladi se za dnevni obrok tražila dnevnica.[12] Pšenica je bila glavna hrana u drevnom svijetu; ječam, jeftiniji od pšenice, bio je za siromahe. "Ovo oslikava situaciju u kojoj preovladava oskudica, kad je čovjeku potrebno sve što zaradi – denar – da kupi čak i najjeftiniju hranu za svoju malu obitelj. U obična vremena denarom se moglo kupiti dvanaest do petnaest puta više hrane."[13]

''Nauditi.'' Grčka riječ *adikeō* znači "ozlijediti" ili "nauditi". Na drugim mjestima u Otkrivenju ona se stalno uzima za sud nad zlikovcima (2,11; 9,10.19) ili za progonstvo Božjeg naroda (11,5). Također se može simbolički uzeti za oštećenje i uništenje zemlje i bilja (7,2.3; 9,4).

Tumačenje

6,5.6. Kad je slomljen treći pečat, Ivan čuje treće biće (vjerojatno ono s čovjekovim licem, 4,7) kako doziva ***vranca***. Jahač na trećem konju drži ***u ruci tezulju***. Tezulja ukazuje na vrijeme kad vlada oskudica hrane, "kad se osnovne životne potrepštine mjere uz visoke inflacijske cijene" (vidi Lev 26,26; Ez 4,16).[14] Prizor nakon otvaranja trećeg pečata prikazuje glad. Glas koji se javlja posred četiriju bića može biti Očev ili Kristov; on opisuje stanje velike oskudice izrazima ***Mjera pšenice za denar! Tri mjere ječma za denar!*** Mjera pšenice bila je približna dnevnoj količini hrane za prosječnog čovjeka. Čovjek je morao potrošiti denar – punu dnevnicu – da samo za sebe kupi dovoljno pšenice da preživi. Mogao je potrošiti cijelu dnevnicu za mnogo jeftiniji i manje hranjiv ječam da prehrani sebe i obitelj. Ovo

ukazuje na ozbiljnu nestašicu hrane. U drevnom svijetu pomanjkanje kruha smatralo se znakom velike gladi.

U Palestini su glavna tri usjeva bili žito, vino i ulje. Neki su znanstvenici protumačili da su, pošto je pšenica osnova prehrane, ulje i vino bili luksuz. Međutim, u Starom zavjetu su žito, ulje i vino stalno spominjani zajedno kao osnovne životne potrebe (Pnz 7,13; 11,14; 28,51; 2 Ljet 32,28; Hoš 2,10. 24 [neki prijevodi 8.22]; Jl 2,19). Sva ova tri usjeva bili su neophodni za život u biblijskim zemljama i nisu smatrani luksuzom.[15] Pošto su masline i vinova loza bili dublje ukorijenjeni od žitarica, koje su imale plitak korijen, mogle su lakše preživjeti sušu od žitarica. Zbog toga, dok bi suša oštetila i uništila namirnice za osnovnu prehranu, nevolja gladi u prizoru nakon otvaranja trećeg pečata bila je ograničena i djelomična.
Jahač na vrancu mora simbolički predstavljati duhovnu glad za Božjom Riječi, a ne fizičku nestašicu hrane. Prorok Amos nagovještava mogućnost duhovne gladi:

> "Evo, dani dolaze – riječ je Jahve Gospoda –
> kad ću poslati glad na zemlju,
> ne glad kruha ni žeđ vode,
> već slušanja riječi Jahvine.
> Tumarat će od mora do mora,
> od sjevera do istoka potucati se
> ištući riječ Jahvinu,
> ali je neće naći.
> U onaj će dan obamirati od žeđi
> lijepe djevojke i mladići." (Amos 8,11-13)

Ako je vranac u trećem pečatu suprotan bijelcu u prvome koji simbolizira naviještanje i širenje Evanđelja, onda otvaranje trećeg pečata prikazuje duhovnu glad. Žito bi bilo simbol Božje Riječi (vidi Mt 13,3-30; Lk 8,11). Božja Riječ je kruh života (Mt 4,4) a može predstavljati i samog Isusa (Iv 6,35-58; 1 Kor 10,16). Prema tome, bez obzira što ova duhovna glad značila, prizor otvaranja trećeg pečata ima veze s oskudicom Božje Riječi i Evanđelja. Međutim, ova glad nije smrtonosna. Glas također zapovijeda se ***ulju i vinu ne udi***. Vino simbolizira Božje milostivo spasenje po Isusu Kristu, a ulje prikazuje Svetog Duha. To pokazuje da čak i ako u svijetu vlada nestašica Božje riječi, i da je evanđeoska vijest skrivena od ljudi, Sveti Duh još uvijek djeluje i čini spasenje dostupnim. Zbog toga, kad god i gdje god

se javlja prizor otvaranja trećeg pečata, tekst jasno pokazuje da premda Božja Riječ može biti donekle zamračena, Bog i dalje djeluje. Njegovo spasenje je još uvijek svima dostupno.[16]

Otvaranje četvrtog pečata (6,7.8)

[7]Kad Jaganjac otvori četvrti pečat, začujem glas četvrtoga bića gdje govori: "Dođi!"
[8]Pogledam, a ono konj sivac; konjaniku njegovu ime je "Smrt" i prati ga Podzemlje. Dana im je vlast nad četvrtinom zemlje: ubijati mačem i glađu i smrću i zvijerima zemaljskim.

Bilješke

6,8. ***''Konj sivac.''*** Grčka riječ *chlōros* označava zelenu vegetaciju (Mk 6,39; Otk 8,7; 9,4). U drevna vremena rabila se za izgled bolesne osobe. U okviru četvrtog pečata ona označava "žućkasto-zelenu" ili "blijedu" boju. To je pepeljasto-siva boja koja podsjeća na "truplo u uznapredovalom stanju raspadanja".[17]
"Smrt" i ***''Podzemlje''***. Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.
''Četvrtina zemlje.'' "Četvrtina zemlje" u Otkrivenju se odnosi na Božji dio vladavine; "trećina zemlje" se odnosi na Sotonin dio (vidi *Bilješke* na Otk 8,7).

Tumačenje

6,7.8. Na lomljenje četvrtog pečata, četvrto biće (najvjerojatnije ono koje je opisano kao orao, 4,7) doziva ***konja sivca***, što je boja koja opisuje pepeljasto sivo bljedilo mrtvog tijela ili izgled jako bolesne osobe. ***Konjaniku njegovu ime je "Smrt" i prati ga Podzemlje.*** U Otkrivenju 1,18 su Smrt i Hades (Podzemlje), koliko god bili strašni, pod Kristovim nadzorom. Krist drži ključeve Podzemlja. I ovdje, otvaranjem četvrtog pečata, Smrt i Hades se pojavljuju kao krajnje posljedice odbacivanja Evanđelja. Smrt je prirodna posljedica gladi koja je prikazana pri otvaranju trećeg pečata. Međutim Smrt i Hades – ova dva neprijatelja – su privremeni. Biblija kaže da je smrt posljedica grijeha. Međutim smrt nije konačna stvarnost. Otkrivenje jasno pokazuje da dolazi dan kad će Smrti i Podzemlju doći kraj u drugoj smrti (20,14).

Smrt i Hades su dobili ***vlast nad četvrtinom zemlje***. Činjenica da im je vlast *dana* pokazuje da Smrt i Podzemlje nemaju konačnu vlast; oni su pod Kristovim nadzorom (1,18). Činjenica da im je vlast ograničena nad samo "četvrtinom zemlje" nagovještava da je svaki pečat povezan s jednom četvrtinom zemlje i da svaki jahač ima vlast nad tom četvrtinom. Četiri konja su paralelni sa četiri vjetra u 7,1 koji se odnose na četiri strane svijeta (vidi *Bilješke* na Otk 7,1).

Smrt i Hades imaju pravo ***ubijati mačem i glađu i smrću i zvijerima zemaljskim***. Na mnogim mjestima u Starom zavjetu mač, glad, kuga i zvijeri predstavljaju niz Božjih sudova koji dolaze na njegov narod kao posljedica grijeha. Bog je preko Mojsija iznio Izraelu kazne koje će poslati na njih zbog nevjernosti njemu i neposlušnosti Savezu. On će poslati zvijeri da ih liše djece i unište im stoku. Mač će osvetiti njihovo kršenje Saveza. Kuga će se pojaviti u njihovim gradovima. On će im obustaviti "namicanje kruha" pa će jesti, ali se neće nasititi (Lev 26,21-26).[18] Ezekiel je objavio da će Bog poslati "na Jeruzalem… sva svoja četiri ljuta biča – mač, glad, divlju zvjerad i kugu" (Ez 14,21). Cilj im je bio da Izrael navedu na pokajanje. Međutim, stalna neposlušnost povećat će ove sudove dok ne dođe do izopćenja i sužanjstva (Lev 26,21-26; Pnz 32,41-43). Ovdje Ivan koristi dobro poznatu sliku koja pokazuje što se događa "kad Bog izlijeva svoju srdžbu na svoj neposlušni narod".[19]

Jahač na četvrtom konju opisuje vrlo ozbiljnu situaciju. On predstavlja jačanje djelovanja prva četiri jahača. Zato prva četiri pečata opisuju što se događa kao posljedica grijeha, ali ipak u svemu tome pružaju nadu. Koliko god ova zla mogu biti strašna i jesu strašna, ona nisu svrha sama sebi. Kako pokazuju starozavjetni tekstovi (Lev 26; Pnz 32), cilj im je da probude Božji narod i potaknu ga na pokajanje. Krist ima nadzor; sile smrti su pod njegovom vlašću.
Zla prva četiri pečata su samo prethodnica i predukus posljednjeg suda koji će doći na one koji se odbiju pokajati i svojim se nevjerstvom i neposlušnošću opiru Evanđelju. Međutim, dolazi dan kad će patnji i smrti, kao posljedicama grijeha, doći kraj. Tada će Božji vjerni narod naći život u novom svijetu koji će biti uspostavljen nakon Kristovog drugog dolaska (vidi Otk 21,1-5).

Osvrt na četiri jahača (6, 1-8)

Jasno je da četiri jahača u prva četiri pečata predstavljaju pobjedonosno širenje Evanđelja i posljedice njegova odbacivanja. Jahač na bijelcu prikazuje kako vjerna crkva naviješta Evanđelje svijetu. Kad god se ono propovijeda, dolazi do podjele; neki ga prihvaćaju, a drugi ga odbacuju i opiru mu se. Jahač na riđanu prikazuje protivljenje Evanđelju. One,koji Evanđelje odbacuju i opiru mu se, snalazi duhovna glad koja vodi u duhovnu smrt. Jahač na vrancu prikazuje glad za Božjom Riječi, dok jahač na sivcu opisuje kugu i smrt kao posljedicu te gladi. Svi su ovi prizori uzeti iz Starog zavjeta i sadrže trajnu istinu o tome što se događa kad ljudi odbace Evanđelje i odluče živjeti u grijehu.

Kad ih tako razumijemo, jahači na četirima konjima mogu predstavljati opću stvarnost; odnosno, oni opisuju što doživljava svatko kad se suoči s Evanđeljem. Kad tko čuje i prihvati Evanđelje, on ili ona će iskusiti puninu blagoslova i radosti spasenja kao posljedicu prisne zajednice s Kristom. S druge strane, odbacivanje i opiranje Evanđelju uvijek dovodi do postupnog opadanja koje vodi duhovnoj gladi i smrti.

Kako smatra Jon Paulien, jahači četvero konja mogu predstavljati i opis iskustva crkve u prvih tisuću godina kršćanske ere.[20] U prvoj fazi kršćanske crkve, koja je bila obilježena općom vjernošću, Evanđelje se pobjedonosno širilo zahvaljujući propovijedanju Pavla i ostalih apostola. Ovom razdoblju slijedilo je postupno duhovno opadanje koje je dovelo do razdoblja gladi za Božjom Riječi i izazvalo duhovnu smrt koja je obilježavala kršćansku crkvu tijekom srednjeg vijeka. Bilo je to razdoblje duhovnog opadanja i progonstva kad se prava vjera izgubila, a draga evanđeoska vijest bila odbačena, zaboravljena i postupno nadomještena predajom. Osim toga, kako pokazuje Otkrivenje 11,3-14, prizor četvorice konjanika seže preko prvog tisućljećja. Zato se jahači četiriju konja mogu odnositi na oboje, na povijest prvog milenija kršćanske ere i na opću stvarnost čitavog kršćanskog doba.

Međutim, sudovi opisani u otvaranju prva četiri pečata su djelomični i preliminarni. Propovijedanje Evanđelja nije prestalo s prvim stoljećem. Jahač na bijelcu još uvijek izlazi da pobjeđuje (Otk 6,2). Četiri konjanika su samo prethodnici buduće stvarnosti kad će još jednom, prije kraja povijesti ovog svijeta, doći do velikog posljednjeg naviještanja Evanđelja (vidi Otk 14,6-12; 18,1-4). Potaknuto kasnom kišom Evanđelje će ući u svijet, a objavljivat će ga Božji vjerni ostatak u njegovoj punini i posljednjoj sili pa "sva se zemlja zasvijetlila od njegova sjaja" (Otk 18,1). Ovo propovijedanje Evanđelja učinit će da ga neki prihvate, a drugi odbace i da mu se odupru. A onda, kad se naviještanje Evanđelja dovrši i sudbina svakog ljudskog bića bude odlučena, posljednji će se Božji sudovi izliti na one koji su odbacili Evanđelje i oduprli mu se. Tada će prokletstva Saveza istaknuta u četirima konjima biti potpuna i konačna.

Prizor jahača na četirima konjima snažno je upozorenje onoga što će se dogoditi onima koji odbace Evanđelje. On pokazuje da preziranje i opiranje evanđeoskoj vijesti uvijek dovodi do duhovne gladi, bolesti i smrti. Ono što ovaj prizor još pojašnjava jest da prilika za primanje Evanđelja, kao i Onoga koji je njegov središnji predmet, neće trajati zauvijek. Prije samog vremena svršetka doći će do posljednjeg naviještanja vječnog Evanđelja stanovnicima zemlje

(Otk 14,6-12; 18,1-4). Međutim, dolazi dan kad se Evanđelje više neće nuditi i kad milost i milosrđe više neće biti dostupni. Međutim danas je naš dan. "Danas ako glas mu čujete, ne budite srca tvrda." (Heb 3,15)

Otvaranje posljednja tri pečata (6,9-17; 8,1)

Prizori otvaranja posljednja tri pečata razlikuju se od prethodna četiri. Nema poziva četvero bića ni konja ni jahača. Prizori jahača na četirima konjima u Otkrivenju 6,1-8 opisuju posljedice koje snalaze Božji narod kad nije vjeran Evanđelju Isusa Krista. Međutim, otvaranje petog pečata (6,9-11) prikazuje molbu ubijenih mučenika za sud, a otvaranje šestog pečata (7,12-17) Božje sudove koji padaju na tlačitelje i neprijatelje Božjeg naroda, čije je ostvarenje opisano u prizorima oglašavanja sedam truba. Niz završava otvaranjem sedmog pečata (8,1) kojim nastaje tišina na nebu.

Otvaranje petog pečata (6,9-11)

[9]Kad Jaganjac otvori peti pečat, vidjeh pod žrtvenikom duše zaklanih zbog riječi Božje i zbog svjedočanstva što ga imahu. [10]Vikahu iza glasa: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" [11]I svakome je od njih dana bijela haljina i rečeno im je neka se strpe još malo vremena dok se ne ispuni broj njihovih sudrugova u službi i braće njihove koja imaju biti pobijena kao i oni.

Bilješke

6,9. ***''Žrtvenik.''*** Starozavjetni hram imao je dva žrtvenika. Žrtvenik za prinašanje žrtava nalazio se u vanjskom dvorištu izvan samog hrama; na njemu su se prinašale životinje kao žrtve paljenice. U hramu se nalazio kadioni žrtvenik. Ovdje je najvjerojatnije riječ o žrtveniku izvan hrama, a ne kadionom žrtveniku u hramu. Ovo se vidi iz činjenice da se u obredu starozavjetnog hrama krv izlijevala u podnožje žrtvenika za žrtve paljenice. "Svu ostalu krv od junca neka izlije podno žrtvenika za žrtve paljenice." (Lev 4,7.18.35.30-34: 8,15; 9,9). Riječ "izlije" također je uzeta u Otkrivenju 16,6 gdje se krv svetih i proroka izlijeva (očito u podnožje žrtvenika kako na to ukazuje sedmi redak). Budući da se žrtvenik nije nalazio u hramu već u vanjskom dvorištu, jasno je da se ovdje prikazani prizor ne zbiva u nebeskom hramu već na zemlji koja je simbolizirana vanjskim dvorištem hrama. U relativno kasnijoj židovskoj predaji duše pravednih čuvane su pod prijestoljem slave.[21]

''Svjedočanstvo što ga imahu.'' Svjedočanstvo koje su vjerni mučenici imali i zbog kojeg su stradali, ne odnosi se na "svjedočanstvo Isusovo" (Otk 1,2.9; 20,4; vidi *Bilješke* na Otk 1,2) kako to tvrde neki znanstvenici,[22] već na svjedočanstvo mučenika o Kristu, onom istom za koje se u knjizi kaže "svjedočanstvo" ili "svojega svjedočanstva" (11,7; 12,11, vidi *Bilješke* na Otk 12,17). Takvo se razumijevanje uklapa u kontekst viđenja otvaranja sedam pečata koje prvenstveno govori o naviještanju Evanđelja i njegovim posljedicama.[23] Svjedočanstvo mučenika u Otkrivenju 6,9 slaže se sa svjedočanstvom dvojice svjedoka u Otkrivenju 11,3-10. Upravo su zbog svog vjernog svjedočenja Evanđelja ovi mučenici progonjeni i ubijeni (vidi Otk 12,11).

6,10.*''Osvetiti.''* Grčka riječ *ekdikeō* ("osvetiti", "pribaviti pravdu nekome") označava pravni postupak. Ovu riječ, na primjer, nalazimo u Luki 18,3 gdje udovica viče sucu: "Obrani me od mog tužitelja!" (Ili: "Daj mi pravdu protiv mog protivnika.") U petom retku sudac odgovara: "Jer mi… dodijava, obranit ću je." Ova pravna strana jasno je izražena u Otkrivenju 19,2 gdje Bog sudi Babilonu tako što na njemu osvećuje krv svojih slugu (vidi i Rim 12,19).
''Na pozemljarima.'' (KS ima: "Nad stanovnicima zemlje", što je poznatiji izraz.) Ova se fraza češće javlja u Otkrivenju i djeluje gotovo kao tehnički izraz za zle, naime one koji se opiru Evanđelju i progone vjerni Božji narod (vidi 3,10; 6,10; 8,13; 11,10; 13,8.14; 17,2). Međutim izbavljeni sveti su opisani kao "nebeski stanovnici" (Otk 13,6 – KS; u Jeruzalemskoj Bibliji "nebesnici") koji vladaju na nebu (Otk 1,6; 5,9.10).

6,11. ***''Bijela haljina.''*** Vidi *Tumačenje* Otkrivenja 3,18.
''Njihovih sudrugova u službi i braće njihove .'' Veznik *kai* na grčkom ovdje se najvjerojatnije nalazi u smislu "odnosno" ili "naime". Prema tome tekst iznosi dvije značajke iste skupine.[24]
''Dok se ne ispuni broj.'' Grčka riječ *plēroō* znači "napuniti", "ispuniti", "nešto dovršiti" ili "završiti". Tekst može značiti da se broj njihovih sudrugova, koji imaju biti ubijeni, treba popuniti ili da se njihov karakter treba usavršiti. Drugi tekstovi u Otkrivenju podupiru ovo posljednje shvaćanje (vidi Otk 7,13.14; 19,7.8). Prevoditelji obično frazi dodaju riječ "broj" s pretpostavkom da je Ivan zastupao ideju kako se treba ispuniti broj mučenika prije nego što dođe svršetak. Ovo je, na primjer, zasnovano na popularnoj židovskoj predaji u 1. Henokovoj: "Srca svetih su ispunjena radošću jer je žrtvovan [dosegnut] broj pravednika, molitve pravednika su uslišane i krv pravednika došla je pred Gospodara Duhova."[25] Pisac 4. Ezrine je pitao: "Ne pitaju li duše pravednika u svojim komorama za te stvari govoreći: 'Koliko ćemo

još ostati ovdje? I kad će doći žetva naše nagrade?' A arkanđeo Jeremiel im odgovori i reče: 'Kad se popuni broj onih koji su slični vama."[26] Slična ideja nalazi se u 2. Baruhovoj: "Kad je Adam sagriješio i kad je za one koji se trebaju roditi proglašena smrt, izbrojeno je mnoštvo onih koji će se roditi. I za taj broj pripremljeno je mjesto u kojem bi živi mogli živjeti i mrtvi biti sačuvani. Nijedno stvorenje neće opet oživjeti dok se ne popuni određeni broj."[27]

Međutim, riječ "broj" ne nalazi se u grčkom tekstu Otkrivenja 6,11. George E. Ladd ispravno kaže: "Ovu tvrdnju svakako ne treba razumjeti u matematičkom smislu, kao da je Bog odredio da mora postojati neki određeni broj mučenika, i kad ovaj broj njih bude ubijen, doći će svršetak."[28] Otkrivenje nadilazi popularno židovsko razumijevanje. Tekst tvrdi da mučenici pod žrtvenikom moraju počivati dok njihovi sudrugovi u službi, odnosno njihova braća koja imaju biti ubijena, ne usavrše svoj karakter, kao što su oni sami usavršili svoj karakter.

Tumačenje

6,9. Kod lomljenja petog pečata Ivan primjećuje ***pod žrtvenikom duše zaklanih zbog riječi Božje i zbog svjedočanstva što ga imahu***. Prizor opisuje Božji vjerni narod koji je ubijen zbog svoje vjere i vjernog svjedočenja Evanđelja. On vidi njihove duše kao da se nalaze pod žrtvenikom. Ova slika je uzeta izravno iz starozavjetnog žrtvenog obreda i kao takvu treba je razumjeti simbolički. Žrtvenik za žrtve paljenice (Lev 4,7) bio je mjesto prinošenja i spaljivanja žrtava. Najsvetiji dio žrtve bila je krv koja je predstavljala život. Izlivena krv označavala je umiranje osobe ili životinje. Pošto život pripada Bogu (Lev 17,11-14), krv zaklanih životinja se ispuštala i izlijevala podno žrtvenika (Lev 4,7 8,15; 9,9). Tako su vjerni mučenici bili pod žrtvenikom jer je "njihov život-krv bio izliven kao žrtva Bogu".[29] U Otkrivenju 16. poglavlju krv svetih i proroka izlivena je u podnožje žrtveniku (16,6.7). Prizor petog pečata prikazuje sliku mučeničke smrti. Uzimajući simbolizam od starozavjetnog žrtvenog obreda, Ivan opisuje Božji vjerni narod žrtvovan tako da je njihova životodavna krv prolivena kao žrtva Bogu. Ideja mučeničke smrti kao žrtve Bogu dobro je poznata u Novom zavjetu. Isus je rekao da će doći dan kad će oni koji ubiju njegove sljedbenike misliti da služe Bogu (Iv 16,2). Pavao kaže za sebe: "Ako se ja i izlijevam za žrtvu i bogoslužje…" (Fil 2,17; vidi 2 Tim 4,6) Prema tome, ovdje imamo simbolički prikaz. Sveti pod žrtvenikom su ubijeni "zbog riječi Božje i zbog svjedočanstva što ga imahu", odnosno pobijeni su radi vjernosti u naviještanju Evanđelja (vidi 1,9). Kad Kristovi sljebenici pogibaju radi svoje vjere i odanosti Bogu, to često može izgledati kao tragedija. Međutim, prizor petog pečata opisuje smart Božjih sljedbenika kao pobjedu – žrtveni prinos Bogu.

Mučenici pod žrtvenikom viču: ***Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?*** Ova molba nas podsjeća na Abelovu krv prikazanu kako viče Bogu sa zemlje (Post 4,10). Upravo kao što Abelova krv viče Bogu zato što je ubijen, tako mučenici viču Bogu zato što su nepravedno progonjeni i ubijeni radi vjernosti njemu. "Stanovnici zemlje" ili "pozemljari" su ljudi neprijateljski raspoloženi prema Evanđelju koji okrutno progone Božji vjerni narod (vidi 6,10; 8,13; 11,10; 13,8.14; 17,2). Premda ubijeni mučenici mole da se sudi njihovim neprijateljima, to ne trebamo smatrati težnjom za osvetom već molbom za zakonsku pravdu (vidi Lk 18,3.5). "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" Ovaj povik "treba vidjeti kao pravni zahtjev kojim se od Boga traži da povede sudski proces koji će završiti presudom koja će opravdati njegove svete mučenike."[30] Kako zaključuje E. Schüssler Fiorenza, ova molba nije samo radi "opravdanja onih koji su ugnjetavani i ubijeni, već i kao molba za opravdanje Boga u očima onih koji su se pouzdali u njega".[31]

"Ta dokle, Gospodaru?" bilo je tijekom povijesti stalno zapomaganje Božjeg ugnjetavanog i napaćenog naroda. To je bio povik psalmiste u odnosu na zle kojima je bilo dozvoljeno da muče i napadaju pravednike (Ps 79,1-10). Slične osjećaje izrazio je i Habakuk. "Dokle ću, Jahve, zapomagati?" vapi prorok kad vidi kako je neznabožačkim narodima dozvoljeno da muče Božji narod (Hab 1,1-4). "Dokle će gaziti Svetište?" pitao se Daniel u izgnanstvu (Dn 8,13; 12,6.7). "Koliko ćemo još ostati ovdje? I kad će doći žetva naše nagrade?" pita pisac apokrifne 4. Ezrine knjige.[32] Povik "Ta dokle?" svetaca umrlih mučenikom smrću ispod žrtvenika stoga je vapaj za oslobođenjem na nebeskom sudu. Ovdje vidimo da kad je Božji vjerni narod "tako zapomagao, onda je bio zbunjen Božjom prividnom neaktivnošću, ali nikad nije posumnjao u konačno Božje djelovanje i konačno opravdanje pravednika".[33]

6,11. Bog čuje molitve vjernih mučenika. ***Svakome je od njih dana bijela haljina.*** Pasivni oblik glagola ovdje djeluje kao hebrejski božanski pasiv, pokazujući da je Bog onaj tko daje bijele haljine. Bijele haljine spašenih (Otk 3,4.5) su haljine pobjede, trijumfa i vjernosti. Kasnije Ivan vidi otkupljeno mnoštvo pred prijestoljem, obučeno u bijele haljine (7,9). Oni su izišli iz velike nevolje i oprali svoju odjeću u Kristovoj krvi (rr 13.14). Nakon što su im dane bijele haljine, mučenicima pod žrtvenikom je rečeno ***neka se strpe još malo vremena***. Ovdje ponovno nalazimo pasivni oblik: ***i rečeno im je***, koji ukazuje na Božje djelovanje. Tako na molitve vjernih mučenika odgovara sam Bog.[34]

Smrt Božjeg vjernog naroda u Otkrivenju je opisana kao počivanje "još malo vremena" ili "neka otpočinu od svojih trudova! Jer prate ih djela njihova" (Otk 14,13). Oni koji su odbacili Evanđelje ili mu se oduprli "ni danju ni noću nemaju počinka" (r 11). Ubijeni mučenici ne oživljuju do Kristova povratka. Ivan ih vidi kasnije u Otkrivenju 19,2 u središtu radosnog otkupljenog mnoštva koje stoji pred prijestoljem i slavi Boga što osudi Babilon i "osveti na njoj krv slugu svojih". Kasnije vidi iste "duše pogubljenih zbog svjedočanstva Isusova i zbog Riječi Božje" kako oživljuju prigodom Drugog dolaska i s Kristom vladaju na nebu tisuću godina (Otk 20,4). U međuvremenu ovi vjerni mrtvi počivaju pod Božjim budnim okom do dana uskrsnuća.

Mučenicima je rečeno da počinu još malo vremena ***dok se ne ispuni broj njihovih sudrugova u službi i braće njihove koja imaju biti pobijena kao i oni.*** Vjerni mučenici su bili poslušni do same smrti. Oni su usavršili svoj karakter. Obučeni su u bijele haljine kao slikom pobjede nad grijehom i njihove vjernosti Bogu. Trebaju počivati ***dok se ne navrše i drugari njihovi i braća njihova*** (DK): a to znači, dok ne dostignu istu razinu poslušnosti i vjernosti. To je vrijeme kasnije opisano u Otkrivenju 19,7.8 gdje Ivan vidi Božji narod obučen "u lan tanan, blistav i čist! A lan – pravedna su djela svetih." To su oni koji su "oprali (su) haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj" (7,14). Tada će molitve svetih mučenika pod žrtvenikom biti uslišane, jer će Bog konačno izvršiti sud na neprijateljima i tlačiteljima svojeg vjernog naroda.

Otvaranje šestog pečata (6,12-17)

[12]I vidjeh: kad Jaganjac otvori šesti pečat, potres velik nasta. I sunce pocrnje kao dlakava kostrijet, sav mjesec posta kao krv. [13]I zvijezde padoše s neba na zemlju kao što smokva smokvice stresa kad je potrese žestok vjetar. [14]Nebo iščeznu kao savijena knjiga, a sve se planine i otoci pokrenuše s mjesta. [15]Kraljevi zemaljski, i velikaši, i vojvode, i bogataši, i mogućnici, rob i slobodnjak – svi se sakriše u spilje i pećine gorske
[16]govoreći gorama i pećinama: "Padnite na nas i sakrijte nas od lica Onoga koji sjedi na prijestolju i od srdžbe Jaganjčeve. [17]Jer dođe Dan onaj veliki srdžbe njihove i tko će opstati!"

Bilješke

6,12. ***''Potres velik nasta.''*** U Starom zavjetu dolazak Gospodnji na zemlju praćen je potresom. Kad On dođe da sudi Izraelu pratit će ga silan potres (Ez 38,19.20; Jl 2,10; Am 8,8). Hagaj je pisao: "Zamalo, i ja ću potresti nebesa i zemlju, i more i kopno." (Hag 2,6) Ova

ideja je bila veoma poznata u židovskoj nebiblijskoj literaturi.[35] Potres u šestom pečatu čini se da prethodi onome koji je spomenut u 16,18 pod sedmom čašom koja potresa Babilon posljednjeg vremena i izaziva njegovo uništenje.[36] Potres spomenut u 6,12 historicistički komentatori pripisuju velikom lisabonskom potresu 1755.[37]

''I sunce pocrnje kao dlakava kostrijet, sav mjesec posta kao krv.'' Starozavjetni tekstovi koji čine osnovu za ove pojave su Joel 3,4 (u nekim prijevodima 2,31), gdje prorok proriče da "prije nego svane Jahvin dan, velik i strašan", "sunce će se prometnut' u tminu a mjesec u krv" (vidi Jl 4,15; u nekim prijevodima 3,15). I Izaija proriče da će Bog sunce zaviti u tminu i obući ga u kostrijet (Iz 50,3); zvijezde neće sjati, sunce će pomrčiti, mjesec neće davati svoje svjetlosti i zemlja će se pomaknuti sa svojega mjesta u Gospodnjem gnjevu (13,10.13). Povijesno ispunjenje ovih pojava historicistički znanstvenici datiraju za 19. svibnja 1780., kad je ova pojava zabilježena u istočnom dijelu savezne države New York i južnom dijelu Nove Engleske.[38]

6,13. ***''I zvijezde padoše s neba na zemlju kao što smokva smokvice stresa kad je potrese žestok vjetar.''*** Ivan je ovaj opis očito uzeo iz Izaija 34,4 gdje piše da će se nebesa saviti kao svitak i pasti sva njihova vojska k'o što lozov list otpada, k'o što se trusi lišće smokovo. U svojoj propovijedi na Maslinskoj gori Isus je prorekao da će zvijezde padati s neba i sile se nebeske poljuljati (Mt 24,29). Historicistički znanstvenici smatraju da se povijesno ispunjenje ove pojave ostvarilo spektakularnom kišom meteorita 13. studenog 1833.[39]

6,14. ***''Nebo iščeznu kao savijena knjiga.''*** Slika neba koje se savija kao svitak uzeta je iz Izaije 34,4 u opisu Gospodnje srdžbe.
''Sve se planine i otoci pokrenuše s mjesta.'' Jeremija kaže za brda: "tresu se, a svi se humci uzdrmali" (Jr 4,24). Otkrivenje 6,14 najvjerojatnije govori o posljednjem potresu spomenutom u Otkrivenju 16,19 koji se razlikuje i veći je od prvo spomenutog u 6,12.

6,16. ***''Srdžba Jaganjčeva.''*** O značenju srdžbe (grčki *orgē*) Božje vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,10.

Tumačenje
6,12-14. Otvaranje šestog pečata pokreće čitav niz pojava kozmičkog značaja: one uključuju veliki potres, pomračenje sunca i mjeseca te padanje zvijezda. Sve završava još snažnijim

potresom koji pokreće planine i otoke s njihovih mjesta. Prizor se sastoji od ovih pet elemenata vrlo poznatih kršćanima u Ivanovo vrijeme. Ove pojave su u Starom zavjetu upotrijebljene za opis izlijevanja Božjih završnih sudova na zemlju, pod imenom Dan Gospodnji.

Dan Gospodnji je važan eshatološki pojam koji se provlači kroz starozavjetne proročke knjige. On označava vrijeme kad će Bog konačno razračunati sa zemljom zbog nevjerstva naroda Bogu. Bog će doći na zemlju da sudi i s jedne strane donijeti uništenje zlima, a s druge otkupljenje i izbavljenje onima koji su odani Bogu. Dan Gospodnji je opisan kao zastrašujući događaj; on je redovno povezan s kozmičkim poremećajima i razvaljivanjem i uništenjem zemlje. Sve se ovo smatra znacima Božjeg neposredno predstojećeg suda (na primjer, Jl 3,3.4 – u nekim prijevodima 2,30.31; i Amos 8,8.9). Možemo primijetiti da rječnik kojim se Ivan služi podsjeća na Izaijino proročanstvo u vezi s Gospodnjim danom:

> Jer nebeske zvijezde a ni Štapci
> neće više sjati svjetlošću,
> pomrčat će sunce ishodeći
> i mjesec neće više svijetliti. …
> Nebesa ću potresti,
> maknut će se zemlja s mjesta
> od srdžbe Jahve nad Vojskama
> u dan kad se izlije gnjev njegov. (Iz 13,10.13)

Tako Ivan u opisu prizora otvaranja šestog pečata koristi poznati starozavjetni opis Dana Gospodnjeg.
Katastrofični rječnik rabljen u opisu lomljenja šestog pečata gotovo je jednak Isusovoj propovijedi na Maslinskoj gori u kojoj spominje svoj drugi dolazak. Odmah nakon velike nevolje "sunce će pomrčati i mjesec neće više svijetljeti i zvijezde će s neba padati i sile će se nebeske poljuljati" (Mt 24,29). Neposredno poslije ovih kozmičkih pojava pojavit će se znak njegovog drugog dolaska, koji će potaknuti skupljanje svetih u Božje kraljevstvo.

Tu se postavlja pitanje: Treba li ove opise (koje nalazimo u Isusovom opisu svršetka svijeta i u prizoru otvaranja šestog pečata) razumjeti doslovno ili simbolično? Premda je rječnik otvaranja šestog pečata uzet iz Starog zavjeta, ništa u tekstu ne ukazuje na to da bi ovi znaci

bili simbolični. Naprotiv, stalna uporaba riječi "kao'" ili "slično" u tekstu (grčki *hōs*), čini se veoma značajnom (u hrvatskim prijevodima to nije vidljivo). Sunce postaje crno *kao* kostrijet, mjesec *kao* krv, zvijezde padaju s neba *kao* smokve sa smokova stabla, a nebo se razvija *kao* papirusni svitak. U grčkom ova riječ "daje slikovitu analogiju nekog stvarnog događaja" koji je uspoređen s nečim slikovitim.[40] Ovo ukazuje na to da se ovi znaci na nebu trebaju smatrati doslovnima.

6,15-17. Ivan kaže da će se na pojavu ovih kozmičkih znakova grešnici sakriti ***u spilje i pećine gorske*** u nastojanju da izbjegnu gledati lice ***Onoga koji sjedi na prijestolju i od srdžbe Jaganjčeve. Jer dođe Dan onaj veliki srdžbe njihove i tko će opstati***. Ovaj nas prizor podsjeća na Adama i Evu koji su se sakrili od Boga nakon što su sagriješili (Post 3,8). Grijeh tjera čovjeka da bježi od Boga. Ovdje u tekstu vidimo rječnik drugog dolaska. Kristovom dolasku prethodi silan potres (isti koji je kasnije spomenut u 16,18), čak i veći od prvospomenutog u dvanaestom retku. Prizor šestog pečata je izravna aluzija na Izaijino proročanstvo koje govori o Danu Gospodnjem.

> Uđite u rupe među pećinama
> i u spilje zemaljske
> pred užasom Jahvinim,
> pred sjajem veličanstva njegova,
> kad ustane da potrese zemlju.
> U dan onaj: bacit će svaki
> srebro i zlatne kumire
> koje sebi načini da im se klanja,
> kad uteče
> u šupljine pećina
> i u raspukline stijena
> pred užasom Jahvinim,
> pred sjajem veličanstva njegova,
> kad ustane da potrese zemlju. (Iz 2,19-21; vidi r 10)

Ovim se rječnikom i Isus poslužio kad je prikazivao svoj povratak na zemlju (Mt 24,29). Rekao je da će se poslije svih ovih događaja Sin Čovječji pojaviti na oblacima, "tada će

proplakati sva plemena zemlje. I ugledat će Sina Čovječjega gdje dolazi na oblacima nebeskim s velikom moći i slavom'." (Mt 24,30; vidi Lk 23,30)

Prema tome prizor šestog pečata prikazuje Kristov drugi dolazak koji je u Starom zavjetu opisan izrazima Dana Gospodnjeg. On je prilika kad će se Bog umiješati da kazni grijeh i obrani svoj vjerni narod. Mučenici pod žrtvenikom traže da se Bog umiješa. Njihovi progonitelji se moraju suočiti sa svetim Bogom (vidi Am 4,12). Bog je odlučio da sudi grešnicima i neprijateljima svojeg naroda. Nitko nije izuzet. Spomenute su svi staleži ljudskog društva: ***kraljevi zemaljski, i velikaši, i vojvode, i bogataši, i mogućnici, rob i slobodnjak.*** Nitko neće moći izbjeći Božji sud. Otkrivenje 19,18 završava prizor prikazom lešinara koji se hrane mesom "kraljeva, i mesa vojvoda, i mesa mogućnika, i mesa konja i konjanika njihovih, i mesa svih mogućih ljudi, slobodnjaka i robova, malih i velikih!"

Čitav prizor završava vrlo značajnim retoričkim pitanjem: ***Tko će opstati?*** Ovo nas podsjeća na Malahijino pitanje: "Ali tko će podnijeti dan njegova dolaska i tko će opstati kad se on pojavi?" (Mal 3,2) Otkrivenje 7. poglavlje pokazuje da su oni koji mogu opstati na dan božanskog gnjeva zapečaćeni Božji narod. Ono nam kazuje da se, dok Kristov drugi dolazak i događaji koji ga prate budu ustrašili zle, Božji vjerni narod može držati obećanja: "Nek' se pokrenu planine i potresu brijezi, al' se ljubav moja neće odmać' od tebe, nit' će se pokolebati moj Savez mira." (Iz 54,10) Kad je prorok Nahum pitao: "Tko može izdržati pred bijesom njegovim? Tko će odoljeti pred gnjevnom srdžbom njegovom?" dobio je nedvosmislen odgovor: "Jahve je dobar onima koji se u njeg' uzdaju, on je okrilje u dan nevolje, poznaje one koji se njemu utječu." (Nah 1,6.7) U ovome je nada Božjeg naroda u pogledu budućnosti. O tome govori Otkrivenje 7. poglavlje.

Otvaranje sedmog pečata (8,1)

[1]Kad Jaganjac otvori sedmi pečat, nasta muk na nebu oko pola sata.

Bilješke

''Mûk.'' O značenju mûka na nebu u prizoru otvaranja sedmog pečata ponuđena su različita objašnjenja.[41] Na primjer, neki misle da je ova tišina povezana s dizanjem molitava svetih (8,3.4).[42] Drugi drže da mûk odgovara tišini koja je vladala na početku stvaranja – odnosno da je u Postanku 1,2 sve bilo mračno i tiho. U židovskoj apokaliptičkoj literaturi Bog vraća ovu zemlju u stanje tišine koja je vladala na početku: "I cijeli će se svijeta vratiti u prvobitnu tišinu

na sedam dana, kao što je bilo u prvom početku, tako da nitko neće biti ostavljen."[43] Prema drugima, riječ je o tišini zapanjenog svemira u očekivanju izlijevanja Božjih sudova na zle (vidi Hab 2,20).[44]

Neki starozavjetni tekstovi osvjetljavaju moguće značenje "mûka" u Otkrivenju 8,1. U proročanstvima Habakuka (2,20), Sefanije (1,7) i Zaharije (2,17 [neki prijevodi 2,13]) stanovnici zemlje su pozvani da šute s obzirom na sud koji dolazi iz Božjeg hrama. Očekivanje Božjeg neposrednog djelovanja prevladava u ovom prizoru i predstavlja osnovu za proročki poziv. Gospodin se priprema da napusti svoje sveto prebivalište i posjeti zemlju, a njegov dolazak će zle natjerati u užasan očaj. Richard Bauckham ukazuje na tvrdnje u ranim i kasnijim židovskim spisima u kojima na nebu vlada tišina da bi se mogle čuti molitve svetih i odgovoriti sudom nad zlima.[45] Joseph J. Battistone kaže: "Ivan uzima teme tišine, suda i Gospodnjeg dolaska i stvara vlastitu sliku zasnovanu na viđenju u nebu. Međutim, umjesto da se usredotoči na zemlju, Ivan prikazuje kakvo će biti nebo kad Bog napusti svoje sveto prebivalište i krene prema zemlji"[46] da pravedno sudi njenim stanovnicima.
''Oko pola sata.'' Značenje ovih pola sata je zagonetno. Očito ga treba razumjeti simbolički da se odnosi na vrlo kratko vrijeme neodređene dužine.

Tumačenje

Pri lomljenju sedmog pečata ***nasta muk na nebu oko pola sata***. Premda očito nastaje na nebu, djelovanje ove tišine se proteže i na zemlju. Ova slika se dobro uklapa u lomljenje sedam pečata. Mûk može djelovati kao "tišina nakon oluje uništenja uzrokovane Kristovim drugim dolaskom".[47] Jahači na konjima su završili svoj posao, zapečaćenje Božjeg vjernog naroda je dovršeno, vjetrovi su prestali puhati (Otk 7,1-3), velikoj je nevolji kraj i Kristov drugi dolazak je prošao. Molitve Božjeg naroda su uslišene (vidi Otk 6,9-11) i sada je zavladao muk na nebu s obzirom na posljednji sud koji se treba izvršiti nad pobunjenim ljudskim rodom kojemu su sedam posljednjih zala samo prethodnica i preukus (vidi Otk 15–16). Židovski narod je u Ivanovo vrijeme vjerovao da će prije novog stvaranja zavladati tišina koja bi odgovarala tišini prije prvog stvaranja.[48]

Ova tišina je dramatična stanka koja čini još dojmljivijima pravedne Božje sudove koji se trebaju izvršiti na zemlji. Otkrivenje 6,16.17 pokazuje da prizoru lomljenja sedmog pečata slijedi Kristov drugi dolazak. Ova se tišina može odnositi na milenij (koji je relativno kratko vrijeme u usporedbi s vječnošću) ili na razdoblje poslije milenija kad će Bog izvršiti svoju

pravdu na zlima i stvoriti novi svijet. Ova tišina pokazuje da će sudovi biti izvršeni i da će cijelim svemirom zavladati mir.[49] Božji vjerni narod će konačno naći odmor (vidi Otk 7,14-17).

U širem smislu ova tišina se proteže na razdoblje vječnog mira koji slijedi, koji će uživati cijeli svemir nakon pobjede na grijehom kad se prevladajuća Božja ljubav bude širila kroz vječnost.

Osvrt na Otkrivenje 6,9-17, 8,1

Dok četiri jahača simboliziraju Božje sudove nad onima koji tvrde da su Božji narod, prizor lomljenja petog pečata predstavlja uvod za ono što se čini najvažnijom temom knjige Otkrivenje,[50] naime, za situaciju Božjeg naroda u neprijateljskom svijetu. U sceni su na pozornici dvije skupine ljudi: progonitelje i progonjene. Ivan promatra vjerne mrtve koji su pobijeni radi svojeg svjedočanstva za Božju riječ. Oni viču za Božjom intervencijom i sudom "nad stanovnicima zemlje" (6,10 – KS). Sada Bog reagira i intervenira.

Dok četiri jahača mogu simbolizirati pojedinosti Božjih sudova tijekom prvog milenija nad onima koji su tvrdili da su Božji narod, ali su bili nevjerni Evanđelju, u prizoru petog pečata, kako to primjećuje Paulien, "vidimo posljedice progonstva koje je bilo nagoviješteno u jahačima, posebno drugome. Zato peti pečat predstavlja neko kasnije vrijeme od vremena samih četiriju jahača. Pošto je frazu 'Ta dokle?' u Danielu 7,21.25; 12,6.7 primijenjena na veliku nevolju u srednjem vijeku, Otkrivenje 6,10 s pravom predstavlja 'viku' protesta od mučenika u tom istom razdoblju."[51] Šesti pečat nas vodi do kraja povijesti ovog svijeta. On prikazuje dolazeći sud, kad se "oni koji stanuju na zemlji" pokušavaju sakriti od Jaganjčeva gnjeva i u panici viču: "Jer dođe Dan onaj veliki srdžbe njihove i tko će opstati!" (6,17)

Sedmo poglavlje pruža odgovor na ovo pitanje i kaže da su oni koji će moći tog dana opstati zapečaćeni Božji narod. Ono također pojašnjava da izlijevanje konačnog suda na "one koji žive na zemlji" i uništenje zemlje ne može doći dok se ne dovrši zapečaćenje Božjeg naroda (7,3). Ovo se slaže s odgovorom danom mučenicima pod žrtvenikom – da čekaju dok se ne navrše njihovi sudrugovi. Ostatak sedmog poglavlja nas vodi u vrijeme poslije milenija i u razdoblje obilježeno mukom u sedmom pečatu. Božji narod je opravdan i konačno je našao svoj počinak.

A što je sa sudom nad progoniteljima Božjeg naroda? Otkrivenje 8,2-5 pokazuje da je Bog čuo molitve svojeg napaćenog naroda. U prizoru anđela koji trube u sedam truba vidljiv je Božji odgovor: "Ne još dugo. Već sudim one koji divljački napadaju i progone moje svete." Bilo bi prirodno očekivati da oglašavanje sedam truba ima nekakvu vezu s odgovorom na molitve mučenika ispod žrtvenika i nalogu upućenom četirima anđelima: "Ne udite ni zemlji ni moru ni drveću dok ne opečatimo sluge Boga našega na čelima!" (Otk 7,3) Kad se dovrši pečaćenje, nastupit će Božji sudovi. A Otkrivenje 19,2 nas vodi do budućeg dana kad će opravdani mučenici dati svu slavu i hvalu Bogu jer su njegovi sudovi istiniti i pravedni što "osveti… krv slugu svojih" (vidi i Otk 16,5-7).

Vika zaklanih mučenika pod žrtvenikom – "Ta dokle, Gospodaru?" – stalni je vapaj mnogih kršćana koji živeći u ovom svijetu moraju platiti cijenu zato što slijede Kristovim stopama. Kao što je u ovom svijetu Isus bio progonjen, tako su progonjeni i njegovi sljedbenici. Ali čak i kad im se dogodi ono najstrašnije, oni se još uvijek mogu tješiti činjenicom da je Isus utabao put. Ako moraju čak i umrijeti, znat će da dolazi kraj kad će se ispuniti sva Božja obećanja. Jon Paulien kaže:

Isti Krist koji čuva crkve (Otk 1–3) sjedi i na Božjem prijestolju na nebu (Otk 4–5). On zna i brine kad njegov narod strada ili je prisiljen da u ovom životu hodi sam radi svoje vjere u njega. Zbog toga ne iznenađuje da je Božji narod u kršćanskoj eri našao smisao svog života u neobičnoj zbirci slika uzetih iz apokrifnih dijelove knjige.
Pečati u šestom poglavlju daju zoran opis kršćanskog života na ovoj zemlji između križa i Kristovog drugog dolaska. Božji narod izložen stradanju može se ponekad pitati ne potvrđuje li stvarnost iluziju njihove vjere. Čini se da slava i sjaj pripadaju protivnicima Evanđelja. Ali činjenica da nakon otvaranja pečata na nebu slijede grube stvarnosti zemaljskog života i iskustva, pokazuju da su one pod nadzorom Jaganjca koji već vlada (Otk 5) i čije će savršeno kraljevstvo uskoro biti uspostavljeno (11,15-18).[52]

Otkrivenje 6. i 7. poglavlje šalje trajnu i snažnu poruku Božjem ugnjetavanom narodu koji živi između križa i Kristovog drugog dolaska, a izložen je kušnjama i patnjama u ovome svijetu. Kako kaže David Marshall: "Otkrivenje se ne povlači od stvarnog života. Ono prikazuje život onakvim kakav doista jest, ali nam u toj stvarnosti daje nadu."[53] Usred puhanja vjetrova, koliko god bili neobični, Božji narod ima čvrsto jamstvo da je Isus Krist još uvijek na prijestolju na nebu. Bog preko njega vodi nadzor. Njegovo obećanje, dano prije gotovo

dvije tisuće godina, još uvijek važi: "I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta." (Mt 28,20)

Krajnje bilješke

[1] Paulien, "The Seven Seals", 223.224.
[2] Charles, 1,160; Caird, 122, Barclay, *The Revelation of John*, 2,4; Morris, 102.
[3] Ladd, 97.
[4] Johnson, 473.
[5] Ladd, 98.
[6] Barclay, *The Revelation of John*, 2,178.
[7] Paulien, "The Seven Seals", 229.
[8] Ladd, 98.
[9] Paulien, "The Seven Seals", 229
[10] Isto, 230.
[11] Charles, 1,166.
[12] Thomas, *Revelation 1–7*, 422.
[13] Ladd, 100.
[14] Mounce, 155.
[15] Ladd, 101.
[16] Paulien, Bible Explorer, 3.3.
[17] J. M. Ford, 108.
[18] Kako to ističe Barlay (*The Revelation of John*, 2,9) .
[19] Isto.
[20] Vidi više u Paulien, "The Seven Seals", 233.134.
[21] Vidi The Babilonian Talmud *Shabbath* 152b (Epstein, 2/2,780); vidi J. M. Ford, 111.
[22] Uključujući Mounce, 158 (premda on vjeruje da fraza uključuje i svjedočanstvo samih mučenika); Gerhard Pfandl, "The Remnant Church and the Spirit of Prophecy" u *Symposium on Revelation – Book 2*, Daniel and Revelation Committee Series 7 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 313; Hans K. LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies of the Bible* (Sarasota, FL., First Impressions, 1997), 283-286.
[23] Kako je to primijetio H. Strathmann, "*martus*, et al." u *Theological Dictionary of the New Testament*, urednici G. Kittel i G. W. Bromiley (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964-1976), 4,501.502.
[24] Aune, *Revelation 6–16*, 411; vidi Beckwith, 527.
[25] 1 Enoch 47,4 (Charlesworth, 1,35).
[26] 4 Ezra 4,35.36 (Charlesworth, 1,531).
[27] 2 Baruch 23,4-5a (Charlesworth, 1,629).
[28] Ladd, 106.
[29] Barclay, *The Revelation of John*, 2,11.
[30] Joel N. Musvosvi, *Vengeance in The Apocalypse*, Andrews University Seminary Doctoral Disertation Series 17 (Berrien Springs, MI., Andrews University Press, 1993), 232.
[31] Fiorenza, Revelation, 64.
[32] 4 Ezra 4,35a (Charlesworth, 1,531).
[33] Barclay, *The Revelation of John*, 2,14.
[34] J. M. Ford, 111.
[35] Testament of Moses, 10,3-7 (Charlesworth, 1,932) 2 Baruch 70,8 (Charlesworth, 1,645).
[36] Paulien, "The Seven Seals", 236; takvo shvaćanje je (po mom mišljenju) neuspješno pobijao LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies of the Bible*, 140.141.
[37] Vidi *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,779.
[38] Vidi isto.
[39] Vidi isto, 5,502.
[40] Paulien, "The Seven Seals", 237.
[41] Za popis različitih gledišta vidi Aune, *Revelation 6–16*, 507.508.
[42] Charles, 1,223.224; Barclay, *The Revelation of John*, 2,40.412; J. M. Ford, 130; Morris, 116; Caird, 106.107; Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 70-83.
[43] 4 Ezra 7,30 (Charlesworth, 1,537).
[44] Morris, 117; Ladd, 122.123; Mounce, 178.179; Beale, 446.452.
[45] Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 71-83; on priznaje da je Charlesov dužnik (1,223,224); isto mišljenje dijeli Beale, 451.452.

[46] Joseph J. Battistone, *God's Church in a Hostile World* (Hagerstown, MD., Review and Herald, 1898), 108.
[47] Paulien, "The Seven Seals", 237.
[48] Vidi na primjer 4 Ezra 6,39; 7,29-31.
[49] Paulien, "The Seven Seals", 237.
[50] Vidi J. P. Heil, "The Fifth Seal (Rev 9:9-11) as a Key to the Book of Revelation", *Biblica* 74 (1993), 220-243.
[51] Paulien, "The Seven Seals", 235.236.
[52] Isto, 238.239.
[53] Marshall, 67.

ZAPEČAĆENI SVETI I
VELIKO MNOŠTVO (7,1-17)

[1]Nakon toga vidjeh: četiri anđela stoje na četiri kraja zemlje zadržavajući četiri vjetra zemaljska da nikakav vjetar ne puše ni zemljom ni morem nit ikojim drvećem. [2]I vidjeh drugoga jednog anđela gdje uzlazi od istoka sunčeva s pečatom Boga živoga. On povika iza glasa onoj četvorici anđela kojima bi dano nauditi zemlji i moru: [3]"Ne udite ni zemlji ni moru ni drveću dok ne opečatimo sluge Boga našega na čelima!" [4]I začujem broj opečaćenih - sto četrdeset i četiri tisuće opečaćenih iz svih plemena sinova Izraelovih:

[5]iz plemena Judina dvanaest tisuća opečaćenih,
iz plemena Rubenova dvanaest tisuća,
iz plemena Gadova dvanaest tisuća,
[6]iz plemena Ašerova dvanaest tisuća,
iz plemena Naftalijeva dvanest tisuća,
iz plemena Manašeova dvanaest tisuća,
[7]iz plemena Šimunova dvanaest tisuća,
iz plemena Levijeva dvanaest tisuća,
iz plemena Jisakarova dvanaest tisuća,
[8]iz plemena Zebulunova dvanaest tisuća,
iz plemena Josipova dvanaest tisuća,
iz plemena Benjaminova dvanaest tisuća opečaćenih.

Bilješke

7,1. ***''Na četiri kraja zemlje.''*** Ova se fraza koristila na drevnom Bliskom istoku kao što mi danas koristimo frazu "na sve četiri strane svijeta"[1] da opišemo globalni značaj nekog događaja. Tako Izaija govori o okupljanju prognanih Izraelaca i raspršenih iz Jude sa četiri kraja zemlje (Iz 11,12). Ezekiel je vidio kako dolazi kraj na sva četiri kraja svijeta (Ez 7,2). Četiri kraja zemlje u Otkrivenju 7,1 očito odgovaraju četirima vjetrovima koji su spomenuti odmah zatim.

''Četiri vjetra.'' U Starom zavjetu su vjetrovi slika razornih sila kao Božjih oruđa. Vjetrovi su Božja kola (Jr 4,13). Bog dolazi kao vihor na svojim kolima da izvrši sud (Iz 66,15.16). Jeremija je objavio dolazeći sud na Jeruzalem kao "vruć vjetar s pustinjskih sipina" (Jr 4,11.12; vidi 23,19.20; 51,1.2). Nevrijeme Jahvino dolazi kao silan vihor koji se svaljuje na

glave bezbožničke (Jr 23,10; 40,23). Hošea je govorio o Božjem vjetru koji dolazi iz pustinje i uništava plodnu zemlju (Hoš 13,15). Daniel je u viđenju vidio četiri vjetra nebeska koji su uzbibali veliko more iz kojeg su izašle četiri goleme nemani (Dn 7,2; vidi 8,8; 11,4). Bog je rekao Jeremiji da će na Elam poslati četiri vjetra i raspršiti narod (Jr 49,36). U Zahariji 6,5-8 četiri konja koji kreću u četiri vjetra nebeska prema tumačenju "naseljavaju duh moj". To bi moglo značiti da su četiri vjetra u Otkrivenju 7,1 "još jedan način opisa četvorice konjanika u šestom poglavlju".[2] Sljedeći navod iz apokrifne knjige Sirahove donekle rasvjetljava slikovito značenje vjetra, koji se prema židovskom razmišljanju odnosi na božanski sud: "Ima vjetrova za kaznu stvorenih, sazda ih kao bičeve bijesa svoga; oni će u vrijeme svršetka snagu razviti i umiriti gnjev svoga Stvoritelja."[3]

7,2. ***''Od istoka sunčeva.''*** Na drevnom Bliskom istoku ovom se frazom označavao istok. U Starom zavjetu se istokom često obilježava Bog. Eden je bio na istoku (Post 2,8). U Ezekielu je Božja slava došla u Hram s istoka (Ez 43,2). U Novom zavjetu istok uvijek nagovještava Krista. Mudraci su vidjeli zvijezdu na istoku koja je najavljivala novorođenog Kralja (Mt 2,2.9). Isus je nazvan Mlado sunce (Lk 1,78) i sjajna zvijezda Danica (Otk 22,16). Isus je rekao da će se znak Sina Čovječjeg pojaviti na istoku (Mt 24,27-30). Zato viđenje "drugoga jednog anđela gdje uzlazi od istoka sunčeva" u 7,2 mora predstavljati pojavu anđela kojeg je Krist poslao, ali je sasvim moguće da je to sam Krist.

7,3. ***''Dok ne opečatimo sluge Boga našega na čelima.''*** Ovaj je prizor uzet iz Ezekiela 9. poglavlja gdje je simboličkim riječima prikazano uništenje Jeruzalema prije babilonskog progonstva. Prorok je u viđenju vidio nebeskog vjesnika kojeg je opisao kao čovjeka "odjeven[a] u lan, s pisarskim priborom za pojasom". On je dobio nalog da prođe kroz grad i obilježi čela svih vjernih prije nego što počne ubijanje jeruzalemskih stanovnika. Krvnicima je rečeno da ne diraju nikoga tko ima znak. Znak na čelu je razlikovao one koji su pripadali Božjem vjernom narodu od nevjernih i idolopoklonika; time su znakom bili zaštićeni od dolazećeg suda (Ez 9,1-11).

Osnovna drevna ideja zapečaćenja je vlasništvo. Kad se nešto pečatilo, kao na primjer neki dokument, to se činilo radi potvrde ili zaštite njegova sadržaja (vidi *Bilješke* na Otk 5,1). Zapečaćenje naroda u Novom zavjetu označava prepoznavanje onih koji pripadaju Božjem vjernom narodu. Pečaćenje se događa kad osoba dođe Kristu. Imati pečat Svetog Duha znači biti pravi kršćanin koji pripada Bogu i znak je jamstva spasenja. "U njemu ste i vi", objašnjava

Pavao, "pošto ste čuli Riječ istine – evanđelje spasenja svoga – u njemu ste, prigrlivši vjeru, opečaćeni Duhom obećanim, Svetim, koji je zalog naše baštine: otkupljenja, posvojenja – na hvalu Slave njegove." (Ef 1,13.14; vidi 2 Kor 1,21.22) "I ne žalostite Duha Svetoga, Božjega, kojim ste opečaćeni za Dan otkupljenja!" (Ef 4,30) Pravi su kršćani oni koje Bog prepoznaje kao svoj narod. Pavao je to pojasnio ovako: "Ipak čvrsti temelj Božji stoji – pod ovim je pečatom: Poznaje Gospodin one koji su njegovi i neka se kloni zloće tko god imenuje ime Gospodnje." (2 Tim 2,19) Za vjerni narod u Otkrivenju se kaže da je "opečaćen" (9,4; 14,1; 22,4) jer pripada Bogu, njegovo je vlasništvo. Božji pečat se sastoji od Božjeg imena napisanog na njihovim čelima: "I vidjeh: gle, Jaganjac stoji na gori Sionu, a s njime sto četrdeset i četiri tisuće – na čelima im napisano ime njegovo i ime Oca njegova!" (Otk 14,1) Oni će "gledati lice njegovo, a ime će im njegovo biti na čelima" (22,4; vidi 3,12).

Jon Paulien primjećuje: "Otkrivenje 7,1-3 ne ograničava opečaćenje na svršetak vremena; ono samo ističe značenje zapečaćenja u okviru vremena svršetka."[4] Otkrivenje 9,4 jasno potvrđuje ovu pretpostavku. U vrijeme posljednje krize u povijesti ovog svijeta, pečaćenje će dobiti dodatno značenje kao znak zaštite, kao što su u Ezekielovom viđenju obilježeni znakom bili zaštićeni od sudova koji su dolazili na Jeruzalem (9,1-7). Sljedeći tekst iz rukopisa otkrivenih kod Mrtvog mora pokazuje da su neke židovske skupine očekivale eshatološko ponavljanje Ezekijelovog viđenja: "Ali svi ostali bit će predani maču kad dođe Mesija Arona i Izraela, upravo kako se dogodilo tijekom vremena prve kazne, kad je Ezekiel rekao: 'Znakom "tau" obilježi čela sviju koji tuguju i plaču' (Ez 9,4), ali je ostatak bio predan maču koji predstavlja odmazdu zbog kršenja saveza. I takva je presuda izrečena nad svim članovima saveza koji se ne drže čvrsto ovih zakona; oni su osuđeni na Belialovo uništenje."[5]

Eshatološko zapečaćenje kao znak zaštite jednako je i znaku na "vratima kuće s krvlju pashalnog janjeta s ciljem da zaštiti Izraelce od zala Izlaska, koji su doveli do oslobađanja Izraela" (vidi Izl 12,21-23).[6] Ono je konačna potvrda Božjeg naroda da će u posljednjoj krizi ostati vjeran Bogu. Kad je zapečaćen, Božji narod se nalazi pod naročitom zaštitom Svetog Duha od razornih sila sedam posljednjih zala. Upravo je na to Isus mislio kad je obećao da će Filadelfijce sačuvati "od časa kušnje koji ima doći na sav svijet da se iskušaju svi pozemljari" (Otk 3,10).

Dok je u Otkrivenju Božji vjerni narod zapečaćen (Otk 9,4; 14,1; 22,4), oni koji se protive Bogu i Evanđelju opisani su kao ljudi obilježeni imenom Zvijeri. Takvi pripadaju Zvijeri

(13,16.17; 14,9; 16,2; 19,20; 20,4). Dok se Božji pečat sastoji od Božjeg imena zapisanog na čelima, oznaka Zvijeri se sastoji od imena Zvijeri stavljenog na čelo ili ruku (Otk 13,17). "Primanje žiga Zvijeri i Božjeg pečata, a koji se sastoje od imena Zvijeri i Božjeg imena, označava suglasnost sa Sotoninim ili Božjim karakterom. U posljednjem sukobu svatko će nositi sliku demonskog ili božanskog."[7]

7,4. ***''I začujem broj opečaćenih.''*** Ova se fraza javlja ovdje i u 9,16. Dok Ivan ovdje saznaje broj Božjeg zapečaćenog naroda, u 9,16 saznaje da je broj Božjih protivnika dvije mirijade mirijada. Naravno, oba broja treba shvatiti simbolično.
''Sto četrdeset i četiri tisuće.'' Ovaj je broj očito nastao množenjem dvanaest puta dvanaest i nakon toga puta tisuću. Dvanaest je broj plemena u starozvjetnom Izraelu; također je broj crkve sagrađene na temeljima dvanaestorice apostola (vidi Ef 2,20). U Novom Jeruzalemu dvanaest je vrata imenovano prema dvanaest izraelovih plemena, a dvanaest njegovih temelja imaju imena dvanaestorice apostola, čime je predstavljen starozavjetni i novozavjetni Izrael. Tako 144 (12 x 12) predstavlja cjelovitost Izraela, odnosno čitav Božji narod iz starozavjetnih i novozavjetnih vremena.

Broj tisuću (hebrejski *'eleph*) može u Starom zavjetu imati različito značenje. To može biti doslovni broj od točno tisuću, ali može označavati i plemensku podjelu (Bro 31,5; Jš 22,14.21; 1 Sam 10,19; 23,23; Mih 5,1 – riječ "kneževstvima" je u izvorniku "tisućama") ili odred s oko tisuću vojnika. Kao država Izrael je bio administrativno podijeljen u plemenske cjeline. Međutim, u vrijeme rata je njegova vojska bila podijeljena u odrede sa po tisuću ljudi, podijeljenih na manje odrede (Bro 1,16; 10,4; 31,4-6; 1 Sam 8,12; 18,13; vidi Izl 18,21.25; 1 Sam 22,7). Stoga je u drevnom Izraelu tisuću vojnika bio osnovni vojni odred. Fraza "tisuće Izraela" koristila se kao sinonim za izraelsku vojsku i imala je isto značenje kao "izraelski bataljoni".[8] Zapečaćenih sto četrdeset i četiri tisuće su sto četrdeset vojnih odreda, po dvanaest iz svakog plemena, označavajući čitav Izrael s njegovih dvanaest plemena.[9] Ivan se služi bojnom slikom prikazujući "crkvu u njenoj zemaljskoj borbi, kao 'ratobornu crkvu'".[10] Budući da sto četrdeset i četiri tisuće trebaju proći kroz veliku nevolju, prirodno je i odgovarajuće razuumjeti da su zapečaćeni sveti iz sedmog poglavlja u vojnom smislu organizirani u odrede u skladu s drevnim Izraelovim vojnim sustavom.

''Iz svih plemena sinova Izraelovih.'' Neki smatraju da se ovo odnosi na doslovni Izrael. Drugi misle da se Izrael ovdje simbolički odnosi na Crkvu kao duhovni Izrael. Problem s

prvim mišljenjem je što dvanaest plemena više ne postoje. Sjeverni Izrael, sastavljen od deset plemena, nestao je iz povijesti s asirskim osvajanje u osmom stoljeću prije Krista (2 Kr 17,5-23). Većina naroda koji je pripadao desetorim plemenima deportiran je iz Palestine i raspršen među narode Biskog istoka. Tijekom vremena oni su se asimilirali u tim zemljama (vidi 2 Kr 17,24-41) ili međusobno pomiješali. Zbog toga, pošto su u Ivanovo vrijeme još uvijek postojala samo dva plemena, dvanaest plemena više ne predstavlja "povijesni, već samo teološki entitet".[11]

Osim toga, popis dvanaest plemena u Otkrivenju 7 razlikuje se od svih popisa u Starom zavjetu:

Otkrivenje 7	**Postanak 49**	**Brojevi 1,5-15**	**Ezekiel 48**
Juda	Ruben	Ruben	Dan
Ruben	Šimun	Šimun	Ašer
Gad	Levije	Juda	Naftalije
Ašer	Juda	Jisakar	Manaše
Naftalije	Zebulun	Zebulun	Efrajim
Manaše	Jisakar	Efrajim	Ruben
Šimun	Dan	Manaše	Juda
Levije	Gad	Benjamin	Benjamin
Jisakar	Ašer	Dan	Šimun
Zebulun	Naftalije	Ašer	Jisakar
Josip	Josip	Gad	Zebulon
Benjamin	Benjamin	Naftalije	Gad

Popis paralela u redoslijedu plemena je različit – Juda dolazi prvi nasuprot Rubenu, najstarijem Jakovljevom sinu. Douglas Ezell primjećuje: "Juda nikad nije spomenut prvi ni u jednom starozavjetnom plemenskom popisu (Post 49; Ez 48). Ovaj premještaj je lako objasniti ako držimo na umu da je Jaganjac, Mesija, potekao iz Judina plemena (Otk 5,5.6). On je glava ovog proširenog kruga Božjeg naroda."[12]

Izostavljeni su Dan i Efrajim, a uključeni su Josipovo i Levijevo pleme, premda se u Starom zavjetu Josipovo pleme ne spominje. U stvari je Josip, kao Jakovljev miljenik, dobio dvostruki dio tako što su dva njegova sina, Manaše i Efrajim, postali glave plemenima. Izrael

je u stvari imao trinaest, a ne dvanaest plemena. Trinaesto je bilo Levijevo, svećeničko pleme, koje nikad nije primilo baštinu. U Starom zavjetu su plemena Dan i Efrajim opisani kao otpadnici. U govoru svojim sinovima na samrtnoj postelji Jakov je rekao za Dana da je "zmija (bude) na putu, guja pokraj staze što će konja za zglob ujesti, i njegov konjik nauznak će pasti" (Post 49,17). Tijekom razdoblja plemenske podjele u povijesti Izraela Danovo pleme je sebi postavilo idola (Suci 18,27-31). Za vrijeme podijeljenog kraljevstva, Dan je postao jedno od središta idolopokloničkog štovanja koje se natjecalo s hramom u Jeruzalemu (1 Kr 12,29.30; 2 Kr 10,29). Zanimljivo je spominjanje Dana u Jeremiji: "Iz Dana dopire njištanje konja njegovih, od rzanja njegovih pastuha dršće zemlja sva. Dolaze da proždru zemlju i što je napunja, grad i žitelje u njemu." (Jr 8,16) Kasnije su židovski rabini zaključili da se ovi tekstovi odnose na Antikrista koji će doći iz Danova plemena.

Isto je tako za proroke Efrajim postao simbol Izraelova otpada i idolopoklonstva (Hoš 4,17; 8,9-11; 12,1; vidi 2 Ljet 30,1.10). Psalmist je o njima rekao da "sinovi Efrajimovi, ratnici s lukom, u dan bitke okrenuše leđa. Saveza s Bogom ne održaše." (Ps 78,9.10) U Izaijino vrijeme Efrajim se udružio sa Sirijom protiv Jude (Iz 7,2-9); time se udružio s neprijateljima Božjeg naroda. Najvjerojatni je Ivan, upravo zbog ove predaje, izostavio Dana i Efrajima iz popisa plemena i uključio Levijevo pleme koje se u Starom zavjetu nije ubrajalo u dvanaest plemena. Čini se jasnim da je Ivan imao u vidu Crkvu, a ne doslovni Izrael. U Novom zavjetu kršćanska crkva je novi i pravi Izrael Božji (vidi Rim 2,28.29; 9,6-8; Gal 3,29; 6,16; Jakov 1,1) i primatelj svih prednosti i obećanja ranije danih starozavjetnom Izraelu.

Tumačenje

7,1. U viđenju koje slijedi Ivan vidi ***četiri anđela [gdje] stoje na četiri kraja zemlje zadržavajući četiri vjetra zemaljska***. Ovo "zadržavanje" četvorice anđela suprotno je pozivu "Dođi!" upućenom četvorici konjanika u šestom poglavlju. Činjenica da četiri bića pozivaju četiri konja, nagovješćuje da četiri anđela koji zadržavaju četiri vjetra mogu biti četiri bića koja su, kako smo to ranije vidjeli, uzvišeni anđeli (Otk 4,6.7).

Ovi anđeli su očito Božji glasnici koji imaju zadaću zadržati razorne sile, prikazane s četiri vjetra, od uništavanja zemlje, mora i drveća. U desetom poglavlju susrećemo silnog anđela koji stoji na moru i zemlji (10,5). Jao zemlji i moru, jer je Sotona sišao k njima (12,12). Bog je stvoritelj neba, zemlje i mora (14,7). U sedmom poglavlju zemlja i more naizgled predstavljaju negativne simbole. Posebno je zanimljivo što su zemlja i more mjesta iz kojih

dolaze dvije zvijeri u Otkrivenju 13. Drveće ovdje simbolizira život na zemlji. Tako u ovom tekstu nalazimo predstojeće katastrofe i događaje posljednjeg vremena koji će doći na zemlju; oni su univerzalne prirode.

7,2.3. Ivan zatim vidi ***drugoga jednog anđela gdje uzlazi od istoka sunčeva s pečatom Boga živoga***. Ovaj anđeo s istoka ima sav nadzor u rukama. Pojam "od istoka sunčeva", koji nalazimo na drugim mjestima u Novom zavjetu, povezan je s Kristom. Činjenica da ovaj anđeo zapovijeda četvorici anđela višeg položaja, vjerojatno kerubima, daje slutiti da je On zapovjednik nebeske vojske; u Otkrivenju je zapovjednik nebeske vojske Mihael (12,7), a Mihael je očito Isus Krist. Nema sumnje da u pojavi ovog anđela imamo prisutnost samog Isusa.

Ovaj anđeo zapovijeda četvorici uzvišenih anđela da ove razarajuće sile ne puštaju ***dok ne opečatimo sluge Boga našega na čelima***. Ovdje možemo zapaziti više toga. Prije svega, Krist je prikazan kao Onaj koji ima punu vlast i nadzor nad vremenom zbivanja posljednjih događaja. On neće dozvoliti da se posljednji događaji ostvare dok ne bude zapečaćen Božji narod.

Drugo, prije nego što dođe velika nevolja na svršetku vremena, da bi bio zaštićen, Božji narod mora biti zapečaćen na čelima. Primarni razlog za zapečaćenje Božjeg naroda jest dati mu sigurnost spasenja. Primanjem Krista i predajom njemu čovjek prima pečat Božjeg vlasništva jer je zapečaćen Svetim Duhom (2 Kor 1,21.22; Ef 1,13.14; 4,30). Prisutnost Svetog Duha je znak da ta osoba pripada Bogu i u njegovom je vlasništvu. Pavao sažima Božji pečat riječima: "Poznaje Gospodin one koji su njegovi." (2 Tim 2,19) Zapečaćenje očito odgovara pranju haljina, ubijeljenih u krvi Jaganjčevoj (Otk7,14; 22,14). Prema tome zapečaćenje je simbolični znak pravog ili iskrenog kršćanina. Zapečaćenje razlikuje takvu osobu od drugih. Ezell kaže: "Tako se od Ivanovog vremena do kraja Božje pečaćenje onih, koji zahvaljujući Evanđelju pripadaju njemu, nastavlja za čitavo razdoblje od križa i uskrsnuća do kraja. Oni kojima je na čelima Božji pečat (Otk 7,3) moći će opstati u veliki dan srdžbe."[13]

U posljednjoj krizi povijesti ovog svijeta zapečaćenje je dobiti dodatno značenje i važnost: ono je konačna potvrda da će Božji narod u posljednjoj krizi ostati vjeran Bogu. Beatrice S. Neall primjećuje:

Svrha Božjeg pečata je zaštita svetih od demonskih sila koje muče ljude tako da će radije poželjeti smrt nego život (Otk 9,4-6). Osim toga sveti su zaštićeni od sedam posljednjih zala koja će se izliti na štovatelje Zvijeri (16,2). Prema tome pečat čuva svete da ih neprijatelj ne porazi i od Božjih sudova. On ih ne štiti od gnjeva Zvijeri (13,15.16). Slično tome žig Zvijeri štiti njene sljedbenike od progonstva Zvijeri, ali ne i od Božje srdžbe (14,9-11).[14]

U istom smislu objašnjava Hans K. LaRondelle:
Božje sluge već imaju duhovni pečat Svetog Duha kojeg su primili krštenjem u Kristu. Zbog toga su "u Kristu". Ali samo nakon što Božje sluge posljednjeg vremena budu kušane u vezi sa žigom Zvijeri i bude ustanovljeno da su vjerni do smrti, oni će od njegovih anđela primiti apokaliptički "pečat" kao znak božanskog odobravanja i zaštite od sila smrti i uništenja.[15]

Kako se kraj približava, Božji vjerni ostatak mora objaviti posljednju evanđeosku vijest svijetu. Nakon toga mora proći kroz završne događaje u povijesti ovog svijeta, nazvane "velikom nevoljom". Tijekom tog vremena krize bit će im potrebna posebna zaštita Svetog Duha. Tada će iskusiti ispunjenje Kristovog obećanja danog Filadelfijcima: "Budući da si očuvao moju riječ o postojanosti, i ja ću očuvati tebe od časa kušnje koji ima doći na sav svijet da se iskušaju svi pozemljari." (Otk 3,10) Kao što su Izraelci, koji su vrata svojih kuća označili krvlju pashalnog janjeta, bili zaštićeni od zala Izlaska (Izl 12,21-23) i kao što su obilježeni vjerni u Ezekielovom viđenju bili zaštićeni od sudova koji su došli na Jeruzalem (Ez 9,1-11), tako će Sveti Duh osigurati posebnu zaštitu za kršćane u eshatološkom času kušnje.

Sedmo poglavlje Otkrivenja pokazuje da Božji narod nije zapečaćen zato da bi izbjegao ovaj čas kušnje – oni očito trpe glad, žeđ i paklenu vrućinu četvrtog zla (Otk 7,16; vidi 16,8.9) – ali kroz sve to prolaze zaštićeni (vidi Otk 7,14). Bez obzira što je ovo zapečaćenje, ono je očito proces kroz koji mora proći svaki kršćanin, a koji dosiže vrhunac i dobija novo značenje neposredno pred Kristov drugi dolazak. Zapečaćenje u Otkrivenju 7 treba razumjeti kao konačni završni postupak zapečaćenja na zemlji, kad će propovijedanju Evanđelja doći kraj i više ne bude milosti.

Na kraju, tekst pokazuje da su do dolaska časa kušnje zli djelomično zaštićeni zajedno s pravednima. Pošto zli progone Božji vjerni narod, oni doživljuju sudove sedam truba kao uvod u konačno uništenje. Međutim, ovi preliminarni sudovi oglašavanja sedam truba su

djelomični i nepotpuni. Ali kad kucne čas velike kušnje i Božji narod bude potpuno zapečaćen i priznat kao njegov, te kao takav zaštićen, anđeli će pustiti razorne sile u posljednjim zlima (Otk 16). Onda će zli iskusiti punu snagu, oštrinu i univerzalnost posljednjih katastrofa koje će doći na zemlju. Kako je to Petar objavio: "Umije Gospod i pobožnike iz napasti izbaviti, a nepravednike za kaznu na Dan sudnji sačuvati." (2 Pt 2,9)

7,4-8. Ivan čuje da je broj zapečaćenog Božjeg naroda ***sto četrdeset i četiri tisuće opečaćenih iz svih plemena sinova Izraelovih***. I broj i Izrael moramo razumjeti simbolički s tim što je Crkva pravi Božji Izrael. U Novom zavjetu Kristovi sljedbenici predstavljaju novi Izrael kao Božji narod. Na primjer, kad Jakov šalje pozdrave "dvanaestorma plemena Raseljeništva" (Jak 1,1) on misli na Crkvu. Pavao je kršćane u Galaciji ubrojio u "sveg Izraela Božjega" (Gal 6,16); oni su Abrahamovo potomstvo i baštinici obećanja Božjih (Gal 3,29). Na drugome mjestu je objasnio da "nisu Izrael svi koji potječu od Izraela" (Rim 9,6-8). To se slaže s Isusovim riječima kad je jasno rekao da su dvanaestorica apostola nadomjestila dvanaest Izraelovih plemena (Mt 19,28). Opisivanjem Božjeg naroda posljednjeg vremena kao starozavjetnog Izraela, Ivan je bio usklađen s općim novozavjetnim shvaćanjem prema kojemu su sljedbenici Isusa Krista pravi Božji Izrael, primatelji svih prednosti i obećanja ranije danih starom Izraelu.

Simbolički opis zapečaćenih svetih kao sto četrdeset i četiri tisuće – po dvanaest tisuća iz svakog plemena – posebno je važan za ispravnu identifikaciju ove skupine kao i one koja je kasnije spomenuta kao veliko mnoštvo (7,9). Kontekst pokazuje da se sto četrdeset i četiri tisuće moraju smatrati simboličnim, a ne doslovnim brojem. Ovaj broj "ne označava brojčano ograničenje zapečaćenih", već njihovo "konačno savršenstvo".[16] Božji zapečaćeni narod sada se nalazi na pragu velike nevolje koja će doći na sve stanovnike zemlje (Otk 3,10). On će upravo ući u najveću bitku svih vremena u povijesti ovog planeta. Prikladno je da ga Ivan prikaže kao veliku vojsku Isusa Krista podijeljenu u vojne odrede po modelu vojske drevnog Izraela u vrijeme rata (vidi Bro 1,16; 31,3-7). Svako pleme ima dvanaest vojnih odreda od po tisuću vojnika, što je ukupno sto četrdeset i četiri odreda.

Sto četrdeset i četiri tisuće zapečaćenih ovdje su prikazani kao organizirana vojska pod vodstvom Isusa Krista. Njihov broj predstavlja čitav Izrael spreman da na veliki Dan Boga Svemoćnoga uđe u bitku protiv Sotone i njegove vojske. Ivan kasnije u viđenju vidi drugu

vojsku, Božje protivnike i neprijatelje njegovog naroda, spremne za borbu, i čuje da je njihov broj dvije mirijade mirijada (9,16).

Broj sto četrdeset i četiri tisuće simbolično predstavlja prave i vjerne sljedbenike Isusa Krista posljednjeg vremena kao Božji Izrael. Na popisu nema Dana i Efrajima. U Starom zavjetu oba su plemena opisana kao otpadnici. Ovo daje slutiti da je nevjerstvo ova dva plemena razlog njihova isključenja s popisa plemena eshatološkog Izraela. Sto četrdeset i četiri tisuće su pravi Izrael, čist i bez mane (Otk 14,1-5). Oni su "oprali (su) haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj" (7,14). Kasnije su opisani kao oni koji "se ne okaljaše sa ženama, djevci su! Oni prate Jaganjca kamo god pođe. Otkupljeni su od ljudi kao prvine Bogu i Jaganjcu; na ustima se njihovim laž ne nađe, neporočni su." (14,4.5) Nevjerni i otpali, prikazani Danovim i Efrajimovim plemenom, nemaju mjesta među Božjim vjernim narodom koji treba proći kroz vrijeme velike nevolje. Oni su zapečaćeni i time zaštićeni od Boga. Samo će Kristov pobjednički narod moći opstati tog dana pred Božjim prijestoljem (kao ispunjenje obećanja iz Otk 3,21) i primiti svoju vječnu baštinu (Otk 7,14-17).

Sto četrdeset i četiri tisuće su sveti posljednjeg vremena – predstavnici sveg Božjeg vjernog naroda tijekom svih stoljeća. Posljednja kriza kroz koju moraju proći simbol je onoga što je Božji narod iskusio od Abelove smrti.

Veliko mnoštvo (7,9-17)

[9]Nakon toga vidjeh: eno velikoga mnoštva, što ga nitko ne mogaše izbrojiti, iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika! Stoje pred prijestoljem i pred Jaganjcem odjeveni u bijele haljine; palme im u rukama. [10]Viču iz glasa:

"Spasenje Bogu našemu koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu!"

[11]I svi anđeli, što stajahu uokolo prijestolja i starješina i četiriju bića, padoše pred prijestoljem ničice, na svoja lica, [12]i pokloniše se Bogu govoreći:

"Amen! Blagoslov i slava, i mudrost, i zahvalnica, i čast, i moć i snaga Bogu našemu u vijeke vjekova. Amen."

[13]I jedan me od starješina upita: "Ovi odjeveni u bijele haljine, tko su i odakle dođoše?" [14]Odgovorih mu: "Gospodine moj, ti to znaš." A on će mi: "Oni dođoše iz nevolje velike i oprali su haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj.

[15]Zato su pred prijestoljem Božjim

i služe mu dan i noć u hramu njegovu,

i Onaj koji sjedi na prijestolju razapet će
Šator svoj nad njima.
[16]Neće više gladovati ni žeđati,
neće ih više paliti sunce nit ikakva žega
[17]jer – Jaganjac koji je posred prijestolja
bit će pastir njihov
i vodit će ih na izvore voda života.
I otrt će Bog svaku suzu s očiju njihovih."

Bilješke

7,9. ***''Nakon toga vidjeh: eno velikoga mnoštva, što ga nitko ne mogaše izbrojiti.''*** Na prvi pogled ova se skupina razlikuje od ranije spomenutih sto četrdeset i četiri tisuće. Dok je prva skupina označena brojem i sastavljena od dvanaest simboličnih izraelskih plemena, za drugu se kaže da to mnoštvo nitko nije mogao izbrojiti; ono se sastoji od otkupljenih iz "svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika". Međutim dokazi pokazuju da su sto četrdeset i četiri tisuće i veliko mnoštvo jedna te ista skupina.

Ovo gledište se zasniva na činjenici da se Ivan služi posebnom književnom tehnikom koja ovdje dolazi do izražaja. Prema njoj Ivan prvo *čuje* u viđenju, a ono što iza toga *vidi* je zapravo jedno te isto. Ono što vidi je u stvari objašnjenje onoga što je ranije čuo. Na primjer, u prologu knjige Ivan čuje "iza sebe jak glas, kao glas trublje" (1,10); kad se okrenuo ne vidi trubu već Isusa kako hoda između sedam svijećnjaka (rr 12.13). U petom poglavlju čuje da je nadvladao Lav iz plemena Judina; kad se okreće da vidi lava, vidi Jaganjca kao zaklanog (5,5.6). Kasnije u sedamnaestom poglavlju čuje za "bludnicu veliku što sjedi nad vodama velikim", a kasnije vidi "ženu koja sjede na skrletnu Zvijer" (17,1-5). U posljednjem viđenju Ivan prvo čuje za "Zaručnicu, Ženu Jaganjčevu", a u stvari vidi "sveti grad Jeruzalem" u njegovoj slavi prikazanoj dragim kamenjem (21,9-12).

Ova je književna tehnika ključ za razumijevanje ovih dviju skupina Božjeg naroda u sedmom poglavlju. Ivan prvo čuje broj sto četrdeset i četiri tisuće kao Božjeg naoružanog, zapečaćenog naroda na zemlji. Zatim u 7,9-14, kad vidi istu skupinu, zapravo mu se čini da je ona veliko mnoštvo koje nitko ne može izbrojiti. Slažemo se sa znanstvenicima koji zaključuju da su sto četrdeset i četiri tisuće i veliko mnoštvo ista skupina Božjeg naroda u njihovim različitim ulogama i okolnostima.[17]

Herman Hoekema je objasnio da bezbrojno mnoštvo i sto četrdeset i četiri tisuće nisu različite vrste ljudi, već u biti isti. To se najprije vidi iz činjenice da je velika nevolja jedna od glavnih ideja u oba ulomka, ona koja govori o sto četrdeset i četiri tisuće i ona o kojoj se sada raspravlja. U stvari oba ulomka nalaze svoj razlog, razlog zašto su otkriveni, u dolasku velike nevolje koja će doći na crkvu. Cilj oba ulomka je očito da Crkvi otkrije opasan položaj u kojem se nalazi u svijetu i njenu sigurnost u velikoj nevolji. Jedina razlika je u tome što se sto četrdeset i četiri tisuće tek trebaju suočiti s nevoljom, dok je bezbrojno mnoštvo kroz nju već prošlo. Potpuno je jasno da se radi o istom mnoštvu: jedno je prikazano da se nalazi usred velike nevolje, ili bolje rečeno, nalazi se na samom njenom pragu, a drugo je prikazano kako ju je već iskusilo i nadvladalo. Zbog toga se radi o istom mnoštvu, samo u različitom stanju, u različitim razdobljima i zato promatrano iz različitih uglova. U prvom dijelu se nalaze na zemlji; u drugome su već u slavi u novom poretku ostvarenog kraljevstva. U prvom se nalaze u nevolji; u drugom su kroz nju već prošli.[18]

''Palme im u rukama.'' Palmine grane su simbol tijumfa i pobjede. Kad je pod vodstvom Makabejaca Jeruzalem oslobođen od vjerskog ugnjetavanja Antioha Epifana, narod je slavio pobjedu palminim granama, harfama i psalmima.[19] U vrijeme Isusova trijumfalnog ulaska u Jeruzalem mnoštvo ga je pozdravljalo mašući palminim granama (Iv 12,13). Ovdje u Otkrivenju 7 otkupljeni su prikazani kako slave pobjedu mahanjem palminim granama.

7,14. ***''Iz velike nevolje.''*** Ovu frazu prvi put nalazimo u Danielu 12,1: "Bit će to vrijeme tjeskobe [u grčkom Starom zavjetu "nevolje"] kakve ne bijaše otkako je ljudi pa do toga vremena. U ono vrijeme tvoj će se narod spasiti – svi koji se nađu zapisani u Knjizi." Vjerojatno se radi o istoj krizi od koje je Krist obećao sačuvati Filadelfijce: "Budući da si očuvao moju riječ o postojanosti, i ja ću očuvati tebe od časa kušnje koji ima doći na sav svijet da se iskušaju svi pozemljari." (Otk 3,10) Ovaj čas kušnje ili velike nevolje detaljno je opisan u Otkrivenju 13,11-17 i u poglavljima 15 do 18.

Tumačenje

7,9-14. U prvoj polovici poglavlja Ivan čuje broj sto četrdeset i četiri tisuće kao broj Božjeg zapečaćenog naroda. Kad se okreće da ga vidi, on u biti vidi ***veliko mnoštvo, što ga nitko ne mogaše izbrojiti***. Na prvi pogled su veliko mnoštvo i sto četrdeset i četiri tisuće dvije različite skupine. Međutim, pomnije promatranje pokazuje da je to jedna te ista skupina Božjeg otkupljenog naroda u različitim ulogama, okolnostima i razdobljima, i iz različitih gledišta.

Hoeksema kaže: "U prvom su dijelu na zemlji; u drugome su već u slavi u novom poretku ostvarenog kraljevstva. U prvom se nalaze u nevolji; u drugome su kroz nju već prošli."[20] Za njihovu zaštitu više nije potrebno božansko zapečaćenje.[21]

Promatrajući mnoštvo, Ivan primjećuje da potječe ***iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika***. To podsjeća na "kraljevstvo svećenika" opisanih ranije kao narod iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika (Otk 1,6; 5,9). Kao što je ova titula uzeta iz Starog zavjeta i prenesena na one u Kristu, tako je i ovaj broj plemena simboličan opis Kristovih sljedbenika. Ovdje imamo usavršenost Božjih slugu spomenuto u prizoru otvaranja petog pečata (6,11). Možemo vidjeti da su sto četrdeset i četiri tisuće, koje stoje na pragu onoga što znamo kao "veliku nevolju" (7,14) ili "čas kušnje" (3,10), spremni ući u najveću bitku u povijesti ljudskog roda. U kidanju sedam pečata Ivan opisuje kušnje i nevolje Božjeg vjernog naroda tijekom povijesti do Kristovog povratka na ovu zemlju. Velika nevolja kroz koju Božji narod posljednjeg vremena mora proći vrhunac je kušnji i nevolja koje je Božji narod trpio od Ivanovog vremena do svršetka. Sto četrdeset i četiri tisuće su zato prikazane kao borbeni Božji narod, pravi Izrael podijeljen na dvanaest plemena i organiziran u vojne odrede po uzoru na starozavjetnu izraelsku vojsku. Oni su zapečaćeni kako bi bili zaštićeni od pravednih Božjih sudova koji trebaju pasti na zle.

Sama velika nevolja nije prikazana u Otkrivenju 7 već kasnije u Otkrivenju 13,11-17 i u poglavljima 15 do 18. Ivana ovdje ne zanima sama nevolja već pitanje koje su zli ranije postavili: "Jer dođe Dan onaj veliki srdžbe njihove i tko će opstati!" (Otk 6,16) Odgovor na to pitanje je jasan: veliko mnoštvo koje stoji pred Božjim prijestoljem. Ono i sto četrdeset i četiri tisuće su ista skupina. Dok je ranije prikazana kao borbena skupina koja se nalazi pred velikom nevoljom, spremna za borbu, sada je prikazana kao ***oni dođoše iz nevolje velike*** (Otk 7,14). Velika je nevolja prošla i borba je završila. Zato Božji vjerni narod više nije svrstan u vojne odrede već je prikazan kao radosno mnoštvo koje se vratilo iz bitke i proslavlja trijumfalnu pobjedu.

Ivan vidi veliko mnoštvo obučeno ***u bijele haljine; palme im u rukama***. Bijele haljine i palmine grane su znakovi trijumfa i pobjede. Bijela odjeća podsjeća na rimske generale i vojnike obučene u bjelinu dok slave pobjedu nakon uspješnog rata.[22] Ovaj prizor nas podsjeća na palmine grane koje su se koristile u izražavanju radosti na svečanostima i proslavama vojnih pobjeda. Ovdje imamo ispunjenje obećanja danog pobjednicima u Sardu koji će hoditi

pred Kristom obučeni u bijele haljine (3,4.5; vidi r 18). Za veliko mnoštvo se kaže da su ***oprali (su) haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj*** (7,14). Kao što je krv pashalnog janjeta na vratima kuća zaštitila Izraelce od zala povezanih s izlaskom iz Egipta, tako sam Krist osigurava izbavljenje eshatološkog Izraela (vidi Otk 22,14). Njihov trijumf je rezultat Kristove velike pobjede ostvarene na križu. Konačno se ostvarilo veliko obećanje dano u Otkrivenju 3,21. Pobjednici svih stoljeća sada sjede s Kristom na njegovu prijestolju.

Klicanje otkupljenog mnoštva pred prijestoljem otkriva da njihov trijumf nije rezultat vlastitih napora i dostignuća: ***Spasenje Bogu našemu koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu.*** Otkupljeno mnoštvo ništa ne govori o svojim dostignućima. Bog je onaj koji ih je zaštitio i sačuvao u časovima njihovih kušnji i teškoća. Zbog toga je njihova pobjeda posljedica onoga što je Krist učinio za njih, a ne onoga što su oni sami ostvarili za sebe. William Barclay to izražava ovako:

Trijumfalnim klicanjem vjerni pripisuju spasenje Bogu. Bog je onaj koji ih je proveo kroz kušnje, nevolje i tjeskobe, i oni sada sudjeluju u njegovoj slavi. Bog je veliki spasitelj, veliki izbavitelj svojeg naroda. A izbavljenje koje im daje nije izbavljenje bijega već osvajanja. To nije izbavljenje koje čovjeka spašava od nevolje već ono koje ga trijumfalno provodi kroz nevolju. Ono ne čini život lakim, ali ga čini velikim. Dio kršćanske nade nije traženje života u kojem je čovjek spašen od svih nevolja i tjeskoba; kršćanska nada je da čovjek u Kristu može pretrpjeti svaku vrst nevolje i tjeskobe i u svima njima ostati uzdignute glave te prijeći u slavu na drugoj strani.[23]

U Otkrivenju 7,10-12 ponovno čujemo himnu iz Otkrivenja 5,9-14. Možda joj je cilj da pokaže kako u Otkrivenju 7 imamo ispunjenje obećanja danog u 3,21.[24] Zahvaljujući smrti na križu Krist je "otkupio, krvlju svojom, za Boga ljude iz svakoga plemena i jezika, puka i naroda" i učinio "ih Bogu našemu kraljevstvom i svećenicima i kraljevat će na zemlji" (5,9.10). Otkupljeni u sedmom poglavlju, "iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika" shvaćaju da njihovo spasenje nije njihova zasluga već posljedica onoga što je Krist učinio za njih (7,9.10).

Prizor u Otkrivenju 7. poglavlju govori o iskustvu Božjeg naroda tijekom povijesti velike borbe između dobra i zla. Zapečaćenih sto četrdeset i četiri tisuće i veliko mnoštvo Božjeg naroda obučenih u bijele hlajine, nakon što su prošli kroz veliku nevolju, na poseban su način

povezani s mučenicima pod žrtvenikom u prizoru otvaranja petog pečata. Ovim mučenicima, obučenima u bijele haljine, rečeno je da se još malo strpe dok i njihova braća ne budu ubijena da bi se usavršili (6,11). Sto četrdeset i četiri tisuće i veliko mnoštvo predstavljaju Božji ugnjetavani i progonjeni narod koji je sada konačno usavršen.

7,15-17. U ova tri retka Ivan sažima ono što kasnije opisuje u dvadeset prvom i dvadeset drugom poglavlju. Ovdje dobivamo prvi pogled na slavnu nagradu otkupljenih. Oni ***su pred prijestoljem Božjim i služe mu dan i noć u hramu njegovu***. U posljednjim prizorima zemaljske povijesti, dok se nepokajani u strahu od suda nastoje sakriti "od lica Onoga koji sjedi na prijestolju i od srdžbe Jaganjčeve" (Otk 6,16), otkupljeni stoje "pred prijestoljem i pred Jaganjcem" (7,9). Ovaj portret otkupljenih pred Božjim prijestoljem, koji mu se klanjaju u njegovom hramu, podsjeća na Otkrivenje 1,6 i 5,10 gdje se za otkupljene kaže da su kraljevi i svećenici Bogu. Također nas podsjeća na Otkrivenje 20,6 gdje su prikazani u ulozi svećenika koji poslije drugog dolaska vladaju s Kristom u nebeskom kraljevstvu. U Otkrivenju 7,15 oni služe Bogu u njegovom hramu koji je očito središte vladanja nad čitavim svemirom. Otkupljeni su ovdje članovi Božjeg savjeta na nebu i sudjeluju u pravnim poslovima svemira.

Onaj koji sjedi na prijestolju razapet će Šator svoj nad njima. Misao ovdje je da će Bog postaviti šator svoje prisutnosti među svojim narodom. Ovo nas podsjeća na Božju prisutnost u izraelskom narodu u pustinji, kad je prebivao među njima u stupu od oblaka i stupu od ognja. Prisutnost Boga usred drevnog Izraela predstavljala je vrhunsko sklonište od velike vrućine i oluje, od gladi i žeđi. Bog je preko Ezekiela rekao: "Moj će Šator biti među njima i ja ću biti Bog njihov, a oni narod moj!" (Ez 37,27) Tekst u Otkrivenju odražava i Izaijino proročanstvo o čišćenju Sionskih kćeri i obnovi Sionske gore: "Jer, vrh svega Slava će biti zaklon i sjenica da zasjenjuje danju od pripeke, štit i utočište od pljuska i oluje." (Iz 4,2-6) Ovdje u Otkrivenju 7 imamo konačno ispunjenje božanske namjere. ***Neće više gladovati ni žeđati, neće ih više paliti sunce nit ikakva žega.*** Izaija je stoljećima ranije prorokovao: "Neće više gladovat' i žeđati, neće ih mučiti žega ni sunce, jer vodit će ih onaj koji im se smiluje, dovest će ih k izvorima vode." (Iz 49,10) Žega, glad, žeđ i suze spadaju u kušnje koje predstavljaju zla u velikoj nevolji (vidi Otk 16). Bog u Otkrivenju 7 čuva svoj narod od duhovne pustinje – velike nevolje. Njihovo putovanje pustinjom je došlo kraju.

Pošto Božja prisutnost pruža zaklon, oni više neće prolaziti kroz životne nevolje, više neće biti suza ni smrti jer Bog će otrti ***svaku suzu s očiju njihovih***. Ovdje se ostvaruje ono što je Izaija očekivao: "I uništit će smrt zasvagda. I suzu će sa svakog lica Jahve, Gospod, otrti – sramotu će svog naroda na svoj zemlji skinuti: tako Jahve reče." (Iz 25,8) Na kraju svoje knjige Ivan uzvikuje: "Evo Šatora Božjeg s ljudima! On će prebivati s njima: oni će biti narod njegov, a on će biti Bog s njima. I otrt će im svaku suzu s očiju te smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti jer – prijašnje uminu." (Otk 21,3.4)

Otkrivenje 7,15 također podsjeća na vrijeme kad je Isus prebivao u tijelu među ljudima i kad "vidjesmo slavu njegovu" (Iv 1,14). U njegovoj prisutnosti nije bilo mjesta boli, suzama i smrti. Ovo su razumjele obje sestre, Marta i Marija, nakon smrti svog brata Lazara: "Gospodine, da si bio ovdje, brat moj ne bi umro." (Iv 11,21.32) Kristova prisutnost u njegovom narodu na novoj zemlji čvrsto je jamstvo života oslobođenog od boli, suza, smrti i svake druge nevolje (vidi Otk 21,4).

Vidljiva Kristova prisutnost ***bit će pastir*** otkupljenih i ***vodit će ih na izvore voda života***. David E. Aune primjećuje da je u Bibliji i grčkoj literaturi odnos između kralja i njegovog naroda prispodobljen pastiru i njegovom stadu (vidi Iz 44,28; Jr 3,15; Nah 3,18).[25] Ezekiel je prorokovao da će Bog postaviti nad Izraelom "jednoga pastira koji će ih pasti, slugu svoga Davida: on će ih sam pasti i bit će im pastir" (34,23). "I sluga moj David bit će im kralj i svima će im biti jedan pastir. Živjet će po mojim zakonima, čuvajući i vršeći moje naredbe." (37,24) Ovo će se proročanstvo ispuniti u Kristu. U Novom zavjetu On je često nazivan Dobrim pastirom (Mt 25,32; Iv 10,1-16; Heb 13,20; 1 Pt 2,25; 5,4). Krist je pastir svome narodu ovdje u Otkrivenju 7,17.

Sada se ostvaruje još jedno proročanstvo iz Knjige proroka Izaije: "Narod će moj prebivati u nastambama pouzdanim, u bezbrižnim počivalištima." (Iz 32,18) Tamo će "Božji narod, toliko dugo tuđinci i putnici, naći dom".[26]

Osvrt na Otkrivenje 7. poglavlje

Očiti cilj Otkrivenja 7 jest "upozoriti Crkvu na potrebu da se pripremi za posljednji sukob. Vjetrovi sukoba samo što ne počnu djelo uništavanja. Nema vremena za odlaganje. Istodobno zadržavanje vjetrova pokazuje Božje milosrđe kad svom narodu daje vremena da se pripremi. U vijesti o zapečaćenju nalazi se i uvjerenje. Sam pečat je jamstvo da su sveti sigurni. Kad su

jednom zapečaćeni njihov karakter je nepovrediv, ne može se mijenjati, bez obzira kako jaka bila kušnja. Matematičko savršenstvo i simetrija sto četrdeset i četiri tisuće pokazuju da se Božji plan za njegov Izrael savršeno ostvario, unatoč događajima koji potresaju Crkvu i svijet (6,12-17)."[27]

Knjiga Otkrivenje ne podupire ideju da Bog na zemlji ima dvije skupine ljudi.[28] U čitavoj knjizi Ivan jasno pokazuje da On ima na umu samo jedan narod kad o njemu govori kao o svojim slugama (1,1) ostatku (12,17), svetima (14,12) i Jaganjčevoj ženi (19,7.8; vidi poglavlje 12).[29] Dvije skupine otkupljenog Božjeg naroda u sedmom poglavlju, odnosno sto četrdeset i četiri tisuće i veliko mnoštvo, jasno su povezane. To je isti narod vidljiv u dvije faze svoje povijesti i u različitim ulogama. Prvo je opisan kao borbena crkva koja se nalazi na pragu velike nevolje, zapečaćena da bi bila sačuvana od zala koja trebaju pasti na neprijatelje Boga i njegovog naroda.[30] Zatim je prikazan kao trijumfirajuća crkva koja pobjedonosno dolazi iz velike nevolje. Rat je završen i njihova je pobjeda potpuna. Sada stoje pred Božjim prijestoljem da prime vječnu nagradu.

Glavno pitanje o kojem Otkrivenje 7. poglavlje raspravlja nije *tko* su sto četrdeset i četiri tisuće, već *što* su oni. To nije neka izabrana skupina Božjeg naroda, odvojena od većeg tijela, koja ima posebne privilegije nedostupne ostatku Božjeg vjernog naroda. Neall tvrdi: "Oni nisu prvi koji se pečate; sveti su bili zapečaćeni u Pavlovo vrijeme. Oni nisu prvi bez krivice i mane. Oni nisu prvi progonjeni, niti prvi koji slijede Jaganjca ili su otkupljeni sa zemlje ili prvi 'pjevaju novu pjesmu Gospodinu'. Ivanov osmostruki opis sto četrdeset i četiri tisuće iz Otkrivenja 14,1-5 pokazuje da dijele zajedničku baštinu sa svetima svih vjekova."[31]

Na ovaj način knjiga Otkrivenje je u skladu s općim učenjem Novog zavjeta da u Božjem kraljevstvu nema staleža, klika ili poretka, nema privilegija dostupnih nekima d drugima ne. Otkrivenje 7 ne sadrži ideju da će posljednji naraštaj Božjeg naroda dostići "razinu svetosti koja nikad ranije nije dostignuta" u Božjem narodu.[32] U Božjem planu spasenja sve se mora pripisati Božjoj milosti. "Ta milošću ste spašeni po vjeri! I to ne po sebi! Božji je to dar! Ne po djelima, da se ne bi tko hvastao." (Ef 2,8.9) Spasenje je posljedica onoga što je Krist ostvario na križu, a ne nečije svetosti i djela.

Božji kriterij za spasenje bio je isti za sve naraštaje. Ivan jasno pokazuje da Božji vjerni narod posljednjeg vremena čine oni koji su "oprali (su) haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj"

(7,14; vidi 12,11). Kristova pobjeda na križu učinila ih je pobjednicima (12,11); i zahvaljujući njegovoj zaštiti (7,2.3) oni će pobjedonosno izići iz velike nevolje (7,14). Neall daje i ova zanimljiva zapažanja:

Pitanje o stanju bezgrešnosti ovisi o tome je li grijeh definiran kao *čin* ili *priroda*. Posljednji naraštaj živog Božjeg naroda svakako treba biti slobodan od grešnog djela, međutim, oni ne gube svoju grešnu, raspadljivu narav dok se prigodom drugog dolaska ne obuku u neraspadljivost (1 Kor 15,53).

U knjizi Otkrivenje sveti uvijek *pobjeđuju* (u grčkom označeno sadašnjim vremenom); samo je Krist *pobijedio* (upotrijebljen aorist). Čak i za vrijeme sedam posljednjih zala sveti još uvijek *pobjeđuju* Zvijer i njezin kip (15,2 na grčkom). Još uvijek se bore s neprijateljem izvana i iznutra. Njihov je najveći grijeh, koji moraju nadvladati *tijekom* nevolje, nedostatak vjere. Ali oni *pobjeđuju,* a nisu pobijeđeni. Oni su pobjednici u borbi sa zlom. Oni su savršeni u karakteru – odlučuju se samo za Božju volju – premda su još uvijek svjesni da moraju nadvladati svoju grešnu prirodu. Međutim, zahvaljujući Jaganjčevim zaslugama oni stoje zapečaćeni i bez mane. (7,14)[33]

Bez obzira koje gledište zastupali, iz viđenja o zapečaćenim svetima pred prijestoljem u Otkrivenju 7 svakako moramo uzeti jednu pouku. Kako pokazuje viđenje o otvaranju sedam pečata, Božji vjerni narod se zbog Evanđelja često suočava s neugodnim doživljajima i kušnjama. Događaji u Otkrivenju 6 potaknuti su Kristovom aktivnošću na nebu. To pokazuje tijesnu povezanost neba i zemlje; ništa se na zemlji ne događa bez znanja Onoga ustoličenog na nebu koji vlada svemirom. Knjiga Otkrivenje jasno pokazuje da Bog daje snagu, zaštitu i smjernice onima koji se bezrezervno pokore Onome koji je umro za njih na golgotskom križu i koji vlada u nebu. Grijeh se može pobijediti samo preko njega koji je pravi Pobjednik. Pošto se pred Božjim narodom nalazi posljednji sukob, Bog mu jamči da će ga zaštiti i utješiti u vremenu velike nevolje kao što je zaštitio i utješio svoj narod u povijesti. Budućnost ponekad može izgledati turobna. Ali uskrsli Krist drži sve u svojim rukama. On je izvor snage i nade otkupljenima tijekom njihova zemaljskog putovanja dok On, njihov Gospodin i Kralj, ponovno ne dođe i ne bude zauvijek prebivao među njima (Otk 7,15).

Izvori

[1] Johnson, 478.
[2] Vidi Mounce, 165, bilješka 1.
[3] Sirah 39,28-31 (*Biblija, Stari i Novi zavjet*, Kršćanska sadašnjost, 1991).
[4] Paulien, "Seals and Trumpets", 198.
[5] 4Q267 19,10b-14 (*The Dead See Scrolls*, engleski prijevod Michael Wise, Martin Abegg, mlađi i Edward Cook, 58).
[6] Fiorenza, *Revelation*, 66; J. M. Ford, 122.
[7] Beatrice S. Neill, "Sealed Saints and Tribulation" u *Symposium on Revelation – Book 1*, Daniel and Revelation Committee Series 6 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 255.
[8] Boring, *Revelation*, 131.
[9] Za druge argumente u prilog ovog gledišta vidi Aune, *Revelation 6–16*, 443. Bauckham smatra da je popis u Otkrivenju 7. poglavlju rađen u vojne svrhe, što je, prema njegovu mišljenju, potvrđeno kontekstom tog poglavlja i Otkrivenjem 14,3.4 gdje su, kako to on vidi, sto četrdeset i četiri tisuće isključivo odrasli muškarci koji prakticiraju uzdržanje od spolnih odnosa, što je drevni zahtjev za svete ratnike. ("The List of the Tribes in Revelation 7 Again", *Journal for the Study of the New Testament*, 42, 1991, 104).
[10] Boring, *Revelation*, 131.
[11] Fiorenza, *Revelation*, 67. Aune ističe činjenicu da je "Josip Flavije, pišući krajem prvog stoljeća naše ere, u svoje vrijeme računao s postojanjem dvanaest plemena (Ant., 11.133) i da je veoma raširena eshatološka nada o okupljanju dvanaest Izraelovih plemena bila svakako utemeljena na pretpostavci njihovog stvarnog postojanja u svijetu" (*Revelation 6–16*, 442).
[12] Ezell, 60.61.
[13] Isto, 59.
[14] Neall, "Sealed Saints and Tribulation", 256.
[15] Hans K. LaRondelle, *Chariots of Salvation: The Biblical Drama of Armageddon* (Washington, DC., Review and Herald, 1987), 171.
[16] Ernst D. Schmitz, "*dōdeka*", *The New International Dictionary of the New Testament Teology*, urednik Colin Brown (Grand Rapids, Zondervan, 1978), 1,695.
[17] Na primjer Charles, 1,201; Swete, 99; Beckwith, 538.539; Ladd, 116.117; Harrington, 98.191; Beasley-Murray, 139-141; Giblin, 91.92; Ezell, 59-61.
[18] Herman Hoeksema, 267.
[19] Vidi 1. Makabejci 13,51 i 2. Makabejci 10,7.
[20] Herman Hoeksema, 267.
[21] Swete, 99.
[22] Barclay, *The Revelation of John*, 2,26.27.
[23] Isto, 2,27.
[24] Paulien, The Bible Explorer, 3.5.
[25] Aune, *Revelation 6–16*, 477.
[26] Ellen G. White, *Velika borba*, 580.
[27] Neall, "Sealed Saints and Tribulation", 278.
[28] Isto, 275-278.
[29] Isto.
[30] Ladd, 116.
[31] Neall, "Sealed Saints and Tribulation", 276.
[32] Isto.
[33] Isto, 277.

PREGLED
OTKRIVENJE 8. i 9. POGLAVLJE

Viđenje sedam truba jedan je od najzbunjujućih predmeta u Otkrivenju i u čitavom Novom zavjetu. Prije nego što ispitamo pojedinosti svake trube, moramo raspraviti neka pitanja od općeg značaja. O čemu uopće govore sedam truba? Što je narav truba u Bibliji? Kada se oglašavaju sedam truba? Da bismo dali prikladne odgovore, moramo ovo pitanje raspraviti imajući u vidu starozavjetno i novozavjetno shvaćanje oglašavanja truba u odnosu na Božji narod.

Narav oglašavanja sedam truba

U Starom i u Novom zavjetu oglašavanje trube simbolizira "Božju intervenciju u povijesti".[1] U Starom zavjetu je život drevnog izraelskog naroda bio tijesno povezan s oglašavanjem truba. Na primjer, zvuk trube mogao je biti poziv za bitku (Suci 3,27; 6,34; Jr 51,27), objava krunidbe izraelskog kralja (2 Sam 15,10; 1 Kr 1,34.39; 2 Kr 9,13; 11,14), poziv na okupljanje naroda (Bro 10,2-7; 1 Sam 13,3.4; Neh 4,20; Jl 2,15.16) i upozorenje na prijeteću opasnost (Jr 4,5-19-21; 6,1-17; Ez 33,3-6; Am 3,6).

Međutim, u većini slučajeva u Starom zavjetu su trube korištene u hramskom bogoslužju i svetim ratovima (Lev 25,9; Bro 10,9.10; Jš 6,4-20). Korištene u vjerskoj obrednoj službi, oglašavanje truba bio je i "dio njihove [izraelske] organizacije kao Gospodnje vojske na dužnosti"[2] (Bro 31,6; 2 Ljet 13,12-15; 29,26-28; Ezra 3,10). Ključ starozavjetnog teksta za značenje truba su Brojevi 10,8-10:

Neka u trube trube svećenici, sinovi Aronovi. Neka vam to bude trajnom uredbom za vaše naraštaje. Kad u svojoj zemlji pođete u rat na neprijatelja koji vas pritisne, zaorite na trube s bojnim poklikom, i Jahve, Bog vaš, *sjetit će se* vas i bit ćete izbavljeni od svojih neprijatelja. Na dan svoje svečanosti, svojih blagdana ili svojih mjesečevih mlađaka, dok prinosite svoje paljenice i pričesnice, trubite u trube. Neka to za vas bude *spomen* pred Bogom vašim. Ja sam Jahve, Bog vaš. (Kurziv dodan.)

Kako pokazuje ovaj tekst, trube su bili sveti instrumenti i po pravilu su ih koristili svećenici da zazovu Boga da se sjeti svog naroda. Ili, bolje rečeno, Izraelu su davale sigurnost da će ih se Bog opomenuti kad ih njihovi protivnici napadnu i da će ih zaštititi i izbaviti. "Zaorite na

trube s bojnim poklikom, i Jahve, Bog vaš, *sjetit će se vas* i bit ćete izbavljeni od svojih neprijatelja" (vidi 2 Ljet 13,14.15; kurziv dodan). Bilo da su tražili oproštenje svojih grijeha u Svetištu ili su se borili protiv neprijatelja, svećenici bi zatrubili u trube. Tada je Bog odgovorio *sjetivši se* svog naroda, opraštajući im grijehe i izbavljajući ih od njihovih protivnika koji su ih okrutno zlostavljali. Ova ideja "sjećanja" pred Bogom od najveće je važnosti za razumijevanje teološkog značenja sedam truba u Otkrivenju 8–9.

Oglašavanje truba u Starom zavjetu označilo je javljanje Boga u odnosu na najvažnije događaje u izraelskoj povijesti. Kad je dan Zakon na Sinaju, Izraelci su bili svjedoci grmljavine, sijevanja munja, a gust se oblak nadvio nad brdo; "gromko zaječa truba" (Izl 19,16; 20,18). Gromko ječanje trube izazvalo je razaranje Jerihona (Jš 6,4-16). Zvuk ove trube je nerazdvojni dio pojma Dana Gospodnjeg u Starom zavjetu: "U onaj dan zatrubit će velika trublja" koja će pozvati izgnanike raspršene među narodima da se poklone Bogu u Jeruzalemu (Iz 27,13). Trubljenje trube najavit će dolazak Gospodnjeg dana (Jl 2,1; Sef 1,16). U taj dan "Jahve Gospod u rog će zatrubit', hodit će na južnim vihorima" (Zah 9,14).

Ovo razumijevanje nastavljeno je i u Novom zavjetu. Osim Otkrivenja 8–11, trube su povezane s Božjom pojavom i intervencijom u vrijeme svršetka. U svojoj propovijedi na Maslinskoj gori Isus je govorio o snažnom oglašavanju trube kad će Bog sabrati svoje izabranike (Mt 24,31). Pavao je govorio o danu kad će se na zvuk posljednje trube propadljivo obući u neraspadljivost (1 Kor 15,51-53). Posebno snažan glas trube pratit će Isusov drugi dolazak (1 Sol 4,16.17). U knjizi Otkrivenje zvuk trube je znak pojave Boga u osobi Isusa Krista (1,10; 4,1).

Viđenje oglašavanja sedam truba u Otkrivenju 8–11 treba tumačiti uzimajući u obzir ove starozavjetne i novozavjetne činjenice. Drugim riječima, oglašavanje sedam truba je niz Božjih intervencija kao odgovor na molitve svog naroda. Da bismo to objasnili, potrebno je da držimo na umu prizor otvaranja petog pečata, u kojem zaklani sveti pod žrtvenikom mole Boga za osvetu i sud: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu *na pozemljarima*?" (6,10; kurziv dodan) Njihove molitve nisu odraz težnje za osvetom već molba za pravdom i izbavljenjem.[3] Kako Otkrivenje 8,2-5 pokazuje, Bog uslišava molitve svetih.

Nakon toga Ivan vidi sedam anđela koji stoje pred Božjim prijestoljem da prime sedam truba. Njihova je zadaća da objave novi niz zala koja se trebaju izliti na zemlju. Ivan nakon toga vidi drugog anđela kako uzima zlatnu kadionicu u kojoj je tamjan pomiješan s molitvama svetih, koju anđeo puni žarom sa žrtvenika. Kad je baca na zemlju, "udariše gromovi, i glasovi, i munje, i potres" (Otk 8,5). A onda, jedan za drugim, sedam anđela trube u svoje trube. Bog se *podsjeća* svetih. Sedam truba su očito Božji odgovor na patnje njegovog naroda. Božji gnjev se raspaljuje na one koji su ih tlačili. Otkrivenje 8,13 jasno kaže da su trube namijenjene "*pozemljarima*" ("onima koji žive na zemlji"), što povezuje sudove truba s molitvama svetih u Otkrivenju 6,10. Predmet oba teksta su očito "oni koji žive na zemlji".

Tekst pokazuje da premda po naravi katastrofične, sedam truba nisu prirodne nesreće i katastrofe. One su zapravo očitovanje prisutnosti i stvarnosti postojanja Svemogućeg Boga u povijesti. One otkrivaju Božju reakciju na nepravdu i zlo koji se čine njegovom narodu. Koliko god izgledalo neobično, zala sedam truba su pod nadzorom Onoga koji je umro na golgotskom križu i vlada svemirom na nebu. Isus Krist je Gospodar povijesti i on potpuno nadzire sile ovoga svijeta koje nemilice tlače njegov narod. Razmatrajući jednu trubu za drugom, možemo vidjeti i osjećati prisutnost zavjetnog Boga u njegovom narodu.

Kako smo ranije pokazali, prizor otvaranje sedam pečata bavi se napretkom u propovijedanju Evanđelja u svijetu i onima koji ga odbacuju. Događaji potaknuti redoslijedom otvaranja sedam pečata tiču se onih koji tvrde da pripadaju Božjem narodu, ali su bez vjere i nevjerni. Što se sedam truba tiče, Ivan vrlo jasno pokazuje da nisu usmjerene na čovječanstvo u cjelini već na one "koji nemaju pečata Božjega na čelu" (Otk 9,4). Poruka oglašavanja sedam truba je jasna i nedvosmislena: "Neće još dugo! Bog već sudi neprijatelje svog naroda." Kako pokazuje Otkrivenje 16. poglavlje, dolazi dan kad će se potpun sud izliti na zle, a zala sedam truba su samo uvod.

Dakle prizor oglašavanja sedam truba u Otkrivenju 8–11 ima otkupljujuću poruku. Ako niz od sedam pečata označava razdoblje u kojem Bog vodi svoj narod kroz proces nadvlađivanja, onda na osnovu sedmog poglavlja i 9,4 možemo zaključiti da šesto poglavlje prikazuje postupak zapečaćenja koji obuhvaća čitavo kršćansko doba, od križa do Drugog dolaska. Svrha događaja koji prate otvaranje pečata je da probudi one koji tvrde da slijede Krista i da ih navede na pokajanje. Već smo ranije vidjeli da se zapečaćenje u Novom zavjetu odnosi na djelovanje Svetoga Duha na srcima ljudi (2 Kor 1,22; Ef 1,13; 4,30). Svojim djelovanjem On

ih vodi u zajednicu s Bogom koji ih prihvaća i prepoznaje kao svoje (2 Tim 2,19). Upravo se o tome radi kod zapečaćenja. To je proces kroz koji Bog vodi svoj narod da postane pobjednik nad grijehom. Jasno je da je zapečaćenje u Otkrivenju 7 posljednje pečaćenje na zemlji,[4] poslije kojeg će biti završeno propovijedanje Evanđelja i milost više neće biti dostupna.
S druge strane, kako smo gore vidjeli, zala sedam truba prikazuju sudove koji se izlijevaju na one koji su odbacili Evanđelje i propustili primiti Božji pečat na svojim čelima. Drugim riječima, ovi su ljudi odbacili preobražavajuću snagu Svetog Duha u svom srcu i priliku da ih Bog prizna i prihvati. Umjesto toga odlučili su da budu Božji neprijatelji i tlačitelji njegovog naroda. Međutim, kako to kaže Leon Morris, "ljudska zloća ne prolazi nezapažena na nebu".[5] Zli doživljuju Božje sudove u zlima sedam truba, koja su zapravo predukus posljednjih zala u Otkrivenju 16 i posljednjeg suda opisanog u Otkrivenju 20.

Međutim, bilo bi pogrešno zla prouzrokovana trubama smatrati odmazdom. Ona zapravo imaju dvojaku svrhu. Cilj im je da navedu ljude na pokajanje. Istodobno im je cilj da budu "božansko upozorenje da vrijeme za pokajanje brzo istječe".[6] Zli još uvijek imaju priliku da se pokaju (vidi Otk 11,13), jer još uvijek traje posredovanje i vrata milosti još nisu zatvorena. Oglašavanje truba kojima slijede zla predstavlja preliminarne sudove i ima otkupiteljsku svrhu. Oglašavanje svake trube ima za cilj poniziti ljude i nagnati ih na pokajanje, čak i ako ovaj cilj nije ostvaren (Otk 9,20.21). Upravo propust da se ne pokaju čini izlijevanje posljednje čaše zala neminovnim i neizbježnim.

Vrijeme oglašavanja sedam truba

Sljedeće pitanje koje zaslužuje ozbiljnu pozornost vezano je uz vrijeme oglašavanja sedam truba. Ivan jasno pokazuje da nas oglašavanje sedme trube dovodi do Kristovog drugog dolaska. Prema Otkrivenju 10,7 "u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje". Na zvuk sedme trube čuju se glasovi na nebu: "Uspostavljeno je nad svijetom kraljevstvo Gospodara našega i Pomazanika njegova i kraljevat će u vijeke vjekova!" (Otk 11,15)

Da se sedma truba odnosi na svršetak vremena jasno je i iz Otkrivenja 11,17 gdje se kaže da je Bog Onaj "koji jesi, i koji bijaše, i koji ćeš doći, što si uzeo svoju veliku moć i zakraljevao". (Šarić) Ranije je u Otkrivenju označen kao "Onaj koji jest i koji bijaše i koji dolazi" (1,8; 4,8). U 11,17 On više nije Bog "koji dolazi", jer je već došao i ostvario svoje kraljevstvo. Ovo

jasno pokazuje da nas kraj oglašavanja sedam truba vodi do samog kraja povijesti, kao što to čini kraj sedam pečata.

Dakle, kad počinje oglašavanje sedam truba? Ključ se očito nalazi u uvodnom dijelu prizora trubljenja sedam truba (8,2-5).[7] Ivan prvo vidi sedam anđela sa sedam truba koji imaju zadaću da objave novi niz zala koja će pogoditi stanovnike zemlje. Zatim vidi još jednog, neimenovanog anđela, kako stoji kod žrtvenika sa zlatnim kadionikom u ruci. To je nesumnjivo žrtvenik za žrtve paljenice koji se nalazi izvan hebrejskog hrama. Anđelu je dano mnogo kâda da ga s molitvama svetih prinese na kadioni žrtvenik pred prijestoljem. Nakon što ga primi, on kadi.

Ovaj uvodni prizor temelji se na posebnoj službi u hebrejskom hramu – na svakidašnjoj žrtvi poznatoj kao *tamid*. U hebrejskom kultnom sustavu završetak dnevne žrtve objavljen je trubljenjem truba. Nakon što su žrtveno jagnje stavili na žrtvenik za žrtve paljenice, a krv žrtve izlili u podnožje žrtvenika, službujući svećenik u bi odnio zlatnu kadionicu u hram i prinio kâd na zlatnom žrtveniku u Svetinji. U vremenu koje bi proveo u Svetinji, narod bi u predvorju u molitvi mirno čekao. U trenutku kad bi svećenik izašao da blagoslovi narod, sedam svećenika zatrubilo bi u trube, označavajući tako svršetak obreda svakidašnje žrtve. Čitatelji Otkrivenja u prvom stoljeću bili su upoznati s ovom starozavjetnom obrednom praksom.

Ovaj uvodni prizor u Otkrivenju 8,2-5 pomaže da u vremenu odredimo prizor oglašavanja sedam truba u Otkrivenju 8–11. Oglašavanje sedam truba jasno slijedi Isusovoj žrtvenoj smrti na križu. Križ je središnja tema Otkrivenja 5 gdje je Isus prikazan kao zaklani žrtveni Jaganjac dostojan da uzme zapečaćenu knjigu. Trubljenje sedam truba označava da je žrtva prinesena jednom zauvijek. U križu je ponuda milosti i suda. Milost za one koji vjeruju; oni su spašeni i već su s Kristom na nebu. Ali za one koji odbacuju Evanđelje i protive mu se, sud je već počeo. Ova ideja prožima čitavu knjigu Otkrivenje.

Prema tome prizor oglašavanja sedam truba počinje s križem, kao i prizor otvaranja sedam pečata u Otkrivenju 6. Zaključak oba prizora dovodi nas do svršetka vremena. Zbog toga je razumno zaključiti da se sedam pečata i sedam truba odnose na isto razdoblje u povijesti između križa i Drugog dolaska. Usporedba oba niza potvrđuje takav zaključak:

Sedam pečata	**Sedam truba**
Četiri konjanika	Prve četiri trube
Peti i šesti pečat	Zla prve i druge trube
Umetak (7. pogl.): Zapečaćenje Božjeg naroda	Umetak (10. i 11. pogl): knjižica, mjerenje hrama i dvojica svjedoka
Sedmi pečat: muk na nebu prije posljednjeg suda	Zlo treće trube (sedma truba): došlo je vrijeme suda i nagrade koje trebaju dobiti Božje sluge

Ova usporedba pokazuje značajni paralelizam. Prvo, i trube i pečati su složeni u skupine od četiri i tri; prve četiri se razlikuju od posljednjih triju po obliku i težini. Otvaranje prva četiri pečata daje prizor četvorice konjanika (6,1-8), a posljednja tri trube označavaju tri "jao" (zla) (vidi 8,13; 9,12; 11,14). Drugu točku paralelizma nalazimo u činjenici da je između pečata i truba prekid s umetkom. Između otvaranja šestog i sedmog svitka umetnuto je viđenje o zapečaćenim svetima s ciljem da se dobije odgovor na pitanje tko može opstati u posljednji dan (7. poglavlje). Isto tako, između oglašavanja šeste i sedme trube umetnuto je viđenje anđela s otvorenim svitkom, mjerenjem hrama i svjedočenjem te sudbina dvojice svjedoka (poglavlja 10–11). Tako Otkrivenje 7 može biti ključ za razumijevanje poglavlja 10–11. Na kraju se oboje, sedmi pečat i sedma truba, odnose na vrijeme prije izvršenja posljednjeg suda.

Bilo bi ispravo razumjeti da oba prizora – otvaranje sedam pečata i oglašavanje sedam truba – pokrivaju isto razdoblje kršćanske povijesti (premda ne u nizu) od križa sve do vremena svršetka. Međutim, dok prizor otvaranja pečata prikazuje napredak Evanđelja u svijetu i njegovo djelovanje na one koji tvrde da su Božji narod, ali su bez vjere i nevjerni, viđenje o trubljenju sedam truba prikazuje Božji sud nad onima koji odbacuju Evanđelje, "koji nemaju pečata Božjega na čelu" (Otk 9,4) i koji nemilosrdno tlače i progone Božji vjerni narod.

Izvori

[1] Barclay, *The Revelation of John*, 2,42.
[2] Desmond Ford, 1,407.
[3] Battistone, 110.
[4] Paulien, "Seals and Trumpets", 198.
[5] Morris, 119.
[6] Battistone, 111.
[7] Za ideju ovog odsjeka dugujem Jonu Paulienu (The Bible Explorer, 3,7).

ZALA PRVIH ŠEST TRUBA
(8,2 do 9,21)

Nakon što je Jaganjac slomio sedmi pečat kojemu je slijedio muk na nebu (Otk 8,1), dolazi nova faza u Ivanovom viđenju. Nova epizoda prikazuje niz oglašavanja truba koje navješćuju neobične događaje što snalaze stanovnike zemlje. Ovaj dio se dijeli u dva dijela: uvodni nebeski prizor (Otk 8,2-6) kojemu slijedi redoslijed zala sedam truba. Sedam truba su slično sedmerim pečatima postavljene u skupine od četiri i tri. Prve četiri trube (8,7-13) razlikuju se od "zla" posljednjih triju truba po obliku i težini. Šesta truba (9,13-21) je odvojena od sedme (11,15-19) umetkom (poglavlje 10 do 11,14).

Uvodni prizor:
Molitve svetih (8,2-6)

Otkrivenje 8,2-6 služi kao uvodni dio u oglašavanje sedam truba. U njemu su prikazana sedmorica nebeskih anđela koji imaju zadaću da objave novi niz zala koja trebaju snaći stanovnike zemlje. Ali prije nego što anđeli zatrube u svoje trube, kadom se prinose molitve svetih. Ovaj dio daje čitatelju ključ za tumačenje viđenja o sedam truba.[1]

[2]I vidjeh: sedmorici anđela što stoje pred Bogom dano je sedam trubalja. [3]I drugi jedan anđeo pristupi i sa zlatnom kadionicom stane na žrtvenik. I dano mu je mnogo kada da ga s molitvama svih svetih prinese na zlatni žrtvenik pred prijestoljem. [4]I vinu se dim kadni s molitvama svetih iz ruke anđelove pred lice Božje. [5]Anđeo uze kadionicu, napuni je vatrom sa žrtvenika i prosu na zemlju. I udariše gromovi, i glasovi, i munje, i potres. I vidjeh: sedmorici anđela što stoje pred Bogom dano je sedam trubalja. [6]A sedam anđela sa sedam trubalja pripremiše se da zatrube.

Bilješke

8,2 ***''Sedmorica anđela.''*** Određeni član nagovještava da su ova sedmorica anđela, kao posebna skupina, bili dobro poznati u Ivanovo vrijeme. Problem je u tome što ova sedmorica anđela koji stoje pred Bogom nisu ranije spomenuti u Bibliji. Međutim, Izaija spominje "anđela lica njegova" (Iz 63,9), a Luka 1,19 govori o Gabrijelu koji stoji pred Bogom. Židovska predaja identificira sedam anđela koji stoje pred Bogom kao Uriela, Rafaela, Raguela, Mihaela, Saraquela, Gabriela i Remiela.[2] Mnogi stručnjaci vjeruju da Ivan spominje ovih sedam anđela. Ali oni "nisu u nebeskom društvu opisanom u Otkrivenju 4–5".[3] Tko god

da jesu, sedam anđela u Otkrivenju 8–9 su posebna vrsta nebeskih bića. Njihov položaj pred Bogom karakterizira spremnost za službu; u Starom zavjetu fraza "stajati pred Bogom" u stvari znači "kome služim" (vidi 1 Kr 17,1; 18,15; 2 Kr 3,14; 5,16). Sasvim je moguće da su ova sedmorica anđela isti oni koji kasnije izlijevaju sedam posljednjih zala (poglavlja 15 i 16). ***''Trube.''*** Trube su imale važnu ulogu u životu drevnog Izraela. Čitav niz hebrejskih riječi u Starom zavjetu koje se mogu prevesti kao "truba", najčešće su *shophar* i *chatsotserah*. Trube c*hatsotserah*, instrumenti kojima su se služili svećenici; obično su bile izrađene od kovanog metala. Svećenici su ih koristili u različite svrhe (Bro 10,2-10) kao što je pozivanje naroda na okup (Bro 10,3) ili za davanje uzbune u vrijeme rata (r 9), prigodom proslava ili vjerskih svečanosti (r 10) te u službi u hramu (2 Ljet 5,12.13; 13,12-14). Gideon je ovim trubama unio paniku među neprijatelje (Suci 7,19.20). *Trube shophar* (Izl 19,16; Lev 25,9; Jš 6,4; Suci 3,27) su obično bile izrađene iz ovnujskog roga i najčešće su spominjana glazbala u Starom zavjetu. *Shophar* je bio signalni instrument (Suci 3,27; 6,34; 1 Sam 13,3; Iz 18,3; 27,13; Jr 4,5.19; 51,27; Jl 2,1). Njihova je funkcija bila da više prave buku nego glazbu. Oba su glazbala, *shophar* i *chatsotserah*, smatrani svetima. U eshatološkim viđenjima Starog i Novog zavjeta *shophar* (grčki *salpinx*) postao je odgovarajući signalni instrument koji naviješta dolazak Boga u vrijeme svršetka.

''Dano je.'' Konstrukcija glagola u pasivu ovdje je najvjerojatnije semitski božanski pasiv, oblik koji se u Bibliji obično koristio da bi se izbjeglo korištenje Božjeg imena i kad se iz konteksta neodređeni posrednik može identificirati kao Bog (vidi *Bilješke* na Otk 9,1). To bi u ovom slučaju značilo da je Bog anđelima dao trube.

8,3. ***''Žrtvenik.''*** Tekst ne kaže o kojem se žrtveniku ovdje radi. Najvjerojatnije je to žrtvenik za žrtve paljenice (koji je bio smješten izvan starozavjetnog hrama), nasuprot zlatnom kadionom žrtveniku, spomenutom kasnije u retku, koji se nalazio pred prijestoljem. U starozavjetnom hramu zlatni kadioni žrtvenik bio je stavljen "pred zavjesu što zastire Kovčeg Svjedočanstva – nasuprot Pomirilištu nad Svjedočanstvom" (vidi Izl 30,6.7). Vidi i *Bilješke* na Otkrivenje 6,9.

Tumačenje

8,2. S Otkrivenjem 8,2 počinje nova faza viđenja. Ivan vidi ***sedmoricu anđela*** kako sa ***sedam truba*** stoje pred Bogom, pripremljeni da navijeste novi niz zala koja će doći na zemlju i njezine stanovnike. Prije nego što anđeli zatrube u trube, novi simbolični prizor zaokuplja

Ivanovu pozornost. Ovaj uvodni prizor trubljenja sedam truba postavlja ton za niz sedam truba.

8,3-5. Ivan vidi jednog drugog anđela sa ***zlatnom kadionicom*** koji stoji blizu ***žrtvenika*** za žrtve paljenice. Nakon što je primio mnogo **kada**, anđeo ga ***prinosi s molitvama svih svetih prinese na zlatni*** kadioni žrtvenik pred prijestoljem. Ovaj je prizor utemeljen na starozavjetnom obrednom sustavu u kojem se kraj svakidašnje žrtve objavio trubljenjem truba. Nakon što je žrtvovano jagnje stavljeno na žrtvenik za žrtve paljenice i krv žrtve izlivena u podnožje žrtvenika, službujući svećenik bi uzeo zlatnu kadionicu i prinio k•d na zlatnom žrtveniku u hramu. Nakon prinošenja k•da svećenik bi izašao da blagoslovi narod koji je u predvorju čekao u tišini. U tom trenutku sedam svećenika je zatrubilo u trube, označavajući svršetak obreda svakidašnje žrtve.

Anđeo u Otkrivenju 8 dobiva kad s molitvama svetih kod žrtvenika za žrtve paljenice. To ima posebno značenje s obzirom na činjenicu da u prizoru otvaranja petog pečata zaklani sveti pod žrtvenikom za žrtve paljenice mole za sud nad onima "koji žive na zemlji" (6,10). Ovdje u Otkrivenju 8,3.4 ove se molitve svetih ponovno spominju u anđelovom prinošenju k•da na žrtveniku pred Božjim prijestoljem. Prema Otkrivenju 5,8 ovaj k•d predstavlja molitve svetih; to su očito molitve za pravdu i sud svetih pod žrtvenikom u prizoru otvaranja petog pečata. ***I vinu se dim kadni s molitvama svetih iz ruke anđelove pred lice Božje.*** Ovdje je čvrsto jamstvo da će molitve svetih pod žrtvenikom dospjeti do "prijestolja milosti" i da ih Bog na nebu čuje.

Odjednom se prizor mijenja. ***Anđeo uze kadionicu, napuni je vatrom sa žrtvenika i prosu na zemlju.*** Ovo podsjeća na prizor iz Ezekielova viđenja u kojem čovjek obučen u platno uzima pregršt žeravice između kerubima; zatim je prosipa nad Jeruzalemom kao znak božanskog suda zbog gadosti učinjenih u njemu (Ez 10,1.2). S obzirom na ovu starozavjetnu pozadinu, prosipanje vatre na zemlju u Otkrivenju 8,5 simbolizira djelo suda. Postupak anđela ovdje podsjeća na jednu Isusovu izjavu: "Oganj dođoh baciti na zemlju." (Lk 12,49)

Posebno je zanimljivo što vatra dolazi na zemlju sa samog žrtvenika na kojem su prinesene molitve svetih. Jednako tako, kako to primjećuje Robert L. Thomas, kadionica koja je inače služila za prinošenje kâda sada postaje "simbol suda u odgovoru na molitve".[4] Ovaj

simbolički prizor pokazuje da su Božji sudovi sedam truba koji padaju na zemlju i njezine stanovnike odgovor na molitve svetih. On pruža uvjerenje Božjem narodu da nije zaboravljen i da je čuo i odgovara na njegove molitve.[5]

Prosipanju vatre na zemlju slijedi očitovanje božanske srdžbe kad ***udariše gromovi, i glasovi, i munje, i potres***. Ovo su simboli Božje pojave, kao kad se pojavio na Sinajskoj gori s ognjem, gromovima, munjama i potresom (Izl 19,16-19). Ova pojava predstavlja odgovor na molitve koji Bog namjerava dati svom narodu. On se priprema da donese pravedne sudove i osvetu na onima koji su bezdušno mučili i tlačili vjerne.

8,6. Prinošenje kâda na zlatnom žrtveniku (8,3) i prosipanje vatre na zemlju služe kao signali sedmorici anđela da zatrube u trube i navijeste zla koja trebaju doći na zemlju i njene stanovnike. To je još jedan pokazatelj da su sudovi truba potaknuti molitvama svetih u prizoru petog pečata: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" (6,10) Bog odgovara na ove molitve sudeći "stanovnicima zemlje" (8,13 – KS). Ovo nas podsjeća na egipatska zla: "Vidio sam jade svoga naroda u Egiptu i čuo mu tužbu na tlačitelje njegove." (Izl 3,7)

Egipatska zla, kad je faraon odbio pustiti Izraela, u većem su dijelu glavni izvor iz kojeg Ivan crpi svoje ideje i opise zala sedam truba. Kao egipatska zla tako su i zla truba sudovi protiv neprijatelja Božjeg naroda, koji vode izbavljenju tlačenih vjernih.[6] Sada ćemo detaljno analizirati ove događaje.

Prve četiri trube (8,7-12)

Sedmorica anđela su spremni da zatrube u trube (8,6). Na svako oglašavanje trube na zemlji se odvija niz događaja. S obzirom na ranije razmatranje Otkrivenja 8,2-6 ove događaje trebamo shvatiti kao niz Božjih intervencija u povijesti u odgovoru na molitve njegovog naroda.

Prva truba (8,7)

[7]Prvi zatrubi. I nastadoše tuča i oganj, pomiješani s krvlju, i budu bačeni na zemlju. I trećina zemlje izgorje, i trećina stabala izgorje, i sva zelena trava izgorje.

Bilješke

8,7. ***''Tuča i oganj, pomiješani s krvlju.''*** Ova rečenica podsjeća na sedmo zlo u Egiptu prigodom Izlaska. Tuča pomiješana s ognjem bila je Božji sud nad Egipćanima i porazno je djelovala (Izl 9,23-25). Drugi veliki izvor za ovu sliku je Ezekielovo proročanstvo protiv Goga; tuča i oganj pomiješani s krvlju bili su Božji izvršni sud nad Judinim neprijateljima (Ez 38,22.23). Premda su oganj (Ps 80,15-17; Jr 21,112-14; Ez 15,6.7) ili tuča (Iz 30,30; Ez 13,11-13) ponekad upotrijebljeni kao sudovi nad Izraelom zbog zanemarivanja Saveza, slike tuče pomješane s ognjem u Starom zavjetu su Božje stalno oružje suda nad narodima koji su se protivili Bogu i njegovom narodu (vidi Ps 18,13-15; Iz 10,16-119; 30,30; Ez 38,22.23).

''Trećina.'' Događaji koji su pratili Kristovo otvaranjem prvih četiriju pečata očito se zbivaju na četvrtini zemlje. Svaki je konj imao vlast na jednom četvrtinom zemlje (vidi 6,8). Na isti način čini se da četiri anđela iz 7,1 nadziru četiri četvrtine zemlje. Međutim trubna zla djeluju na trećinu zemlje (8,7-12; 9,15.18). U Ezekielinim i Zaharijinim proročanstvima sudovi protiv otpalog Izraela opisani su izrazima zala koja djeluju na trećinu za trećinom zemlje (Ez 5,12-13; Zah 13,8.9). U Otkrivenju 12,4 rep velikog crvenog zmaja na nebu – samog Sotone (vidi 12,9) – povukao je trećinu zvijezda nebeskih i oborio ih na zemlju, što znači da ga je slijedila trećina anđela kojima je zagospodario. Posebno je zanimljivo da se simbolički Babilon raspada na tri dijela kad Bog krene svojim sudovima protiv njega (Otk 16,19). Prikladno je zaključiti da fraza "trećina" u trubama u Otkrivenju 8–9 označava dio Sotoninog kraljevstva koje je izloženo božanskim sudovima.[7]

''Stabla'' i **''zelena trava''**. U Starom zavjetu simboli stabala (Ps 1,3; 52,10; 92,13-15; Iz 61,3; Jr 11,15-17; 17,7.8; Ez 10,46-48) i zelena trava (Ps 72,16; Iz 40,6-8; 44,2-4) slikovito prikazuju Izrael kao Božji zavjetni narod. Novozavjetni pisci potvrđuju ovu vezu. Na primjer Ivan Krstitelj je otpale vođe židovskog naroda usporedio s drvećem koje ne donosi dobar rod (Mt 3,10). Slično je Isus upotrijebio simbolizam stabla kad je za židovski narod rekao da je kao zeleno drvo (Lk 23,28-31) i kao smokva koja ne rađa roda (Lk 13,6-9; vidi Mt 7,17-19; 21,18.19).

Tumačenje

8,7. Kad prvi anđeo zatrubi u ***trubu tuča i oganj, pomiješani s krvlju, budu bačeni na zemlju***. U Starom zavjetu su tuča i oganj Božja oružja suda upotrijebljena protiv onih koji mu se protive i tlače njegov narod. Prije svega podsjećaju na sedmo zlo tuče i ognja koji su opustošili čitavu egipatsku zemlju, uništavajući svaku biljku i drvo u polju (Izl 9,23-25), zbog odbijanja da puste Izraelce. Također podsjećaju na Ezekielovo proročanstvo u kojem se Bog bori protiv Goga, neprijateljskog naroda na sjeveru koristeći tuču i oganj pomiješane s krvlju (38,22). Tako su tuča i vatra praćeni velikim krvoprolićem Božja sredstva interveniranja u sudu, posebno prema onim narodima koji tlače njegov narod.

Djelovanje oglašavanja ove trube na zemlju jest da ***trećina zemlje izgorje, i trećina stabala izgorje, i sva zelena trava izgorje***. U Starom zavjetu su stabla i zelena trava često bili slika Izraela kao Božjeg naroda. Vatra koja uništava vegetaciju prikladno simbolizira Božje oružje suda upotrijebljeno protiv njegovog vlastitog naroda zbog nevjerstva Savezu, pa je tako izjednačen s Božjim protivnicima. Za Jeremiju je narod Jude bio "zelena maslina lijepa uzrasta" koju će Babilonci uništiti ognjem (Jr 11,16). Ezekiel je prorokovao da će Bog zapaliti oganj za nevjerni Jeruzalem, koji će "proždrijeti u tebi svako drvo, zeleno i suho" (21,3; u nekim prijevodima 20,47).

U obraćanju židovskim vođama Ivan Krstitelj je objavio da će svatko tko ne donosi dobar rod biti posiječen kao stablo i bačen u vatru (Mt 3,10; vidi 7,17-19). Ključni tekst za razumijevanje simbolizma stabla u prvoj trubi nalazimo u Isusovom proročanstvu o stanovnicima Jeruzalema: "Jer ako se tako postupa sa zelenim stablom, što li će biti sa suhim?" (Lk 23,31) Jasno je da je pod zelenim stablom Isus ovdje mislio na sebe, a pod suhim na otpale Židove. Kad su s Isusom postupali kao sa zelenim stablom, kakvu je nadu mogao imati narod koji je bio suh u svome protivljenju i odbacivanju Isusa? Većina biblijskih znanstvenika smatra da je Isus ovdje govorio o razaranju Jeruzalema od strane Rimljana 70. godine, upravo o događaju koji je opisao u svojoj eshatološkoj raspravi na Maslinskoj gori. Ovi biblijski dokazi navode na zaključak da oglašavanje prve trube prikazuje posljedice koje će doći na one koji su odbacili i razapeli Isusa i protivili se Evanđelju. Oboje, narod i njegove vođe, bili su odgovorni za ova djela. Kao Božji zavjetni narod imali su slobodan pristup Božjim obećanjima. Međutim, prilično veliki broj njih postali su protivnici Evanđelja i progonitelji Božjeg novog zavjetnog naroda. Sada su prvi koji snose posljedice odbacivanja Saveza.

Biblija jasno pokazuje da sud počinje od Božje kuće (1 Pt 4,17; vidi Ez 9). Kao što su u Starom zavjetu "tuča i oganj" bili slika božanskih sudova koji će pasti na neprijatelje Izraela, tako u prizoru prve trube "tuča i oganj, pomiješani s krvlju" slikovitim jezikom prikazuju božanski sud izliven na vlastiti Božji narod koji je odbacio njegov Savez i postao tlačitelj i progonitelj Kristovih sljedbenika. U uništenju židovske nacije s njenom prijestolnicom Jeruzalemom 70. godine mnogi su Židovi "izgorjeli". Za židovski narod ovaj događaj još uvijek ostaje jedno od najgorčih poglavlja u njegovoj povijesti.

Druga truba (8,8.9)

[8]Drugi anđeo zatrubi. I nešto kao gora velika, ognjem zapaljena, bačeno bi u more. I trećina se mora pretvori u krv [9]te izginu trećina stvorenja što u moru žive i trećina lađa propade.

Bilješke

8,8. ***''Gora velika, ognjem zapaljena.''*** Gora u Starom zavjetu često predstavlja kraljevstvo ili carstvo (Ps 48,3; 78,68; Iz 2,2.3; 13,4; 41,15; Jr 35,2.3; 51,24.25; Ob 8–9). U proročkom Danielovom viđenju Božje kraljevstvo opisano je pojmom velike gore (Dn 2,35b.44; vidi Iz 65,25). Jon Paulien primjećuje da su u starozavjetnim ulomcima o sudu "gore koje predstavljaju narode uvijek predmet Božjih sudova, nikad njegova oruđa" (Iz 41,15; 42,15; Ez 35,2-7; 38,20; Zah 4,7).[8] Jeremijino proročanstvo o sudu nad Babilonom je posebno zanimljivo: "Evo me na te, Goro zatornice – riječ je Jahvina – zatornice svega svijeta! Zamahnut ću rukom protiv tebe, svalit ću te s litice, pretvorit ću te u goru spaljenu." (Jr 51,25; vidi rr 42.63.64) U Otkrivenju 18,8 Ivan opisuje uništenje duhovnog Babilona kad će "sva u ognju biti spaljena. Jer silan je Gospod, Bog, Sudac njezin."

''Bačeno bi u more.'' Uništenje drevnog Babilona opisano je u Jeremijinom proročanstvu kao da je potonuo u more: "Uzdiglo se more protiv Babilona, prekrilo ga valovlje njegovo." (Jr 51,42) "Kad pročitaš ovu knjigu, zaveži je za kamen i baci u Eufrat. I reci: 'Ovako će potonuti Babilon i neće se više podići iz nesreće koju ću na nj svaliti.'" (rr 63.64) Ivan se u Otkrivenju služi istim riječima da opiše duhovni Babilon: "I jedan snažan anđeo uze kamen, velik poput mlinskoga kamena, i baci ga u more govoreći: 'Tako će silovito biti strovaljen Babilon, grad veliki, i nikada ga više biti neće!'" (Otk 18,21)

8,9. ***''Trećina.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 8,7.

Tumačenje

8,8. Kad se drugi anđeo oglasio svojom trubom, ***nešto kao gora velika, ognjem zapaljena, bačeno bi u more***. "Gora" predstavlja kraljevstvo. "Gora *velika*" u Otkrivenju 8,8 označava *veliko* kraljevstvo. Prizor iz druge trube je potpuno utemeljen na opisu pada drevnog Babilona u Jeremijinom proročanstvu. Prorok je prorekao da će Bog suditi Babilonu, i naziva ga "Goro zatornice … zatornice svega svijeta" (Jr 51,25a), "za sve zlo koje učiniše Sionu " (r 24). Bog će suditi Babilonu; on postaje gora zapaljena (Jr 51,25b) bačena u more koje ga pokriva (rr 42.63.64). Padanje "gore velike" u Otkrivenju 8,8 podsjeća na pad "Babilona velikog" opisan kasnije u Otkrivenju (vidi Otk 14,8;18,2).

Tekstovi u Jeremiji o padu Babilona daju ključ za razumijevanje prizora zla druge trube. U vrijeme pisanja Otkrivenja, "Babilon" je uzet kao slika za veliko rimsko carstvo. Pošto je razorio Jeruzalem i njegov hram, morao je i sam tako proći.[9] Obojica, Petar i Ivan, koristili su "Babilon" kao tajno ime za Rim (1 Pt 5,13; Otk 17,18). Zato se čini da su prvi kršćani, koji su u Rimu vidjeli novi Babilon, lako mogli prepoznati simboličnu plamteću goru druge trube kao proročanstvo o padu rimskog carstva kao neprijatelja Božjeg naroda. Jon Paulin kaže: "Premda je Bog upotrijebio Rim kao izvršitelja svojeg Saveza na židovskom narodu, njegovo neprijateljstvo prema Kristu i njegovom narodu te njegovo proganjanje Crkve zahtijevalo je njegov konačni pad."[10] Ova velika razorna gora tako je postala predmet Božjeg suda. Edwin R. Thiele to objašnjava ovako:

Nakon pada Jeruzalema i kraja židovske države, sljedeći je prizor suda mnogo širi i veći. … Druga truba poziva neku strašnu, vatrenu i razornu silu da padne u uzburkano more drevnog svijeta i njezine nemirne vode pretvori u krv. Nakon pada Jeruzalema došao je pad Rima. …Imperij cezara je bio osuđen na propast. Sjekira božanske odmazde mora pasti. Kao plamenovi vatre s neba došao je Genzerik s Vandalima, Alarik s Gotima i Atila s Hunima, ostavljajući za sobom ruševine, pustoš, pokolj i krv. Nepobjedive i razorne kao goruća gora horde barbara stuštile su se na stanovnike Rima dok cijelo carstvo nije bilo izloženo velikoj i neizbježnoj katastrofi. Rima više nije bilo i pravda je ponovno zadovoljena.[11]

8,9. Plamteća gora koja tone u more pretvara ga u ***krv***, tako da izgine ***trećina*** stvorenja što u moru žive i trećina lađa propade. Ovo podsjeća na prvo zlo u Egiptu kad se voda pretvorila u

krv a ribe uginule. More u Starom zavjetu često predstavlja narode koji se protive Bogu (Iz 57,20; 17,12.13; Jr 51.41.42; Dn 7,2.3.17).[12] Kao prijenosnici bogatstva, ***lađe*** simboliziraju oholost nekog naroda i njegovu samodostatnost[13] (vidi Otk 18,17-19). Tako druga truba opisuje pad rimskog carstva i "pustošenje njegovog gospodarskog i društvenog poretka".[14]
U zaključku, zla prvih dviju truba djeluju na dvije sile – na židovski narod i rimsko carstvo. Ove dvije neprijateljske zemlje ujedinile su se u protivljenju Bogu i sudjelovale u Kristovom raspeću. Zato su prve izložene Božjim sudovima. Sud je počeo od Božje kuće – onih koji su bili pod Savezom, a kasnije su radili protiv Isusa. Sud se proširio na one koji su se pridružili Židovima osuđujući Isusa na smrt, a koji su nakon toga tlačili i progonili Crkvu u prvom stoljeću kršćanske ere.

Treća truba (8,10.11)

[10]Treći anđeo zatrubi. I pade s neba zvijezda velika – gorjela je kao zublja – pade na trećinu rijeka i na izvore voda. [11]Zvijezdi je ime Pelin. I trećina se voda pretvori u pelin te mnoštvo ljudi poginu od zagorčenih voda.

Bilješke

8,10. ***''Zvijezda velika.''*** Zvijezde u Bibliji često simboliziraju anđele. U Jobu 38,7 su anđeli nazvani zvijezdama. Tako je i u Otkrivenju (vidi 1,20; 9,1). U Otkrivenju 12,4 Sotona povlači na zemlju trećinu nebeskih zvijezda. Ove su zvijezde očito anđeli izbačeni iz neba sa Sotonom (r 9). "Zvijezda velika" koja pada s neba podsjeća nas na Izaiju 14,12-15 gdje se spominje "sin Zorin" (Daničić: "zvijezda danica") koji pada s neba. Ovdje je očito riječ o Luciferu i njegovoj pobuni protiv Boga. Isus je rekao za Sotonu da je pao s neba kao munja (Lk 10,18). U židovskom narodu zvijezde simboliziraju "božanska bića koja zbog neposlušnosti mogu postati demonska i zla".[15] "Zvijezda velika" koja na znak treće trube pada s neba je simbol samog Sotone u njegovoj pobuni protiv Boga (vidi Otk 12,9.10). Ta je ista zvijezda simbolično prikazana u Otkrivenju 9,1 i prepoznata u jedanaestom retku kao "anđeo Bezdana".

''Rijeke'' i ''izvori voda''. Izvori su u Bibliji često uzeti kao simbol duhovnog osvježenja. Izaija je objavio da će Izrael "s radošću … crpsti vodu iz izvora spasenja" (Iz 12,3). Salomon je ustvrdio: "Pouka mudračeva izvor je životni." (Izr 13,14) Bog je preko Jeremije ukorio Izrael što je zaboravio njega, "Izvor vode žive", a sebi je iskopao "kladence ispucane što vode držati ne mogu" (Jr 2,13). Za Psalmistu je čovjek koji uživa u Božjoj riječi "stablo zasađeno

pokraj voda tekućica" (Ps 1,3). Snažni simbolizam rijeka i izvora voda vidljiv je u Isusovoj izjavi na Blagdan sjenica: "Koji vjeruje u mene! Kao što reče Pismo: 'Rijeke će žive vode poteći iz njegove utrobe!' To reče o Duhu kojega su imali primiti oni što vjeruju u njega." (Iv 7,38.39) Isus je uzimao rijeke i izvore voda kao simbol duhovne hrane Božje Riječi koju osoba dobija kad Sveti Duh uđe u njen život. U zaključku knjige Otkrivenje Ivan citira Kristovu ponudu da će duhovno žednima omogućiti da piju s izvora vode života (Otk 21,6). *''**Trećina.**''* Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 8,7.

8,11. *''**Pelin.**''* Pelin (grčki *apsinthos*) je ime za skupinu biljaka *artemesia absinthium* na Bliskom istoku, poznatima po gorkosti (Pnz 29,17.18; Tuž 3,19). Premda pelin nije bio otrovan, s njime su često povezane posljedice trovanja (vidi Pnz 29,18; Jr 9,15; Am 6,12). Pošto je idolopoklonički Izrael zanemario Boga i odbacio njegovu riječ (Jr 8,9), Bog mu je preko Jeremije zaprijetio da će im dati pelin da jedu i zatrovanu vodu da piju (Jer 9,13-15; vidi 8,14). Ista je prijetnja upućena prorocima, jer od njih, "od proroka jeruzalemskih potječe pokvara u svoj zemlji" (Jr 23,15). U Starom zavjetu je pelin bio simbol božanske kazne za otpad, kao i za patnju i muku.

Tumačenje

8,10. Na zvuk trube trećeg anđela Ivan vidi kako ***zvijezda velika koja gori kao zublja*** pada s neba na rijeke i na izvore voda, pa oni postaju gorki i izazivaju smrt mnogih. Zvijezde u Bibliji često simboliziraju anđele. Činjenica da se za ovu zvijezdu kaže da je *velika*, pokazuje da je ovdje riječ o osobi koja nadilazi anđele. Svakako da nas podsjeća na zvijezdu Danicu koja u Izaiji 14,12 pada s neba kao i na Isusove riječi: "Promatrah Sotonu kako poput munje s neba pade." (Lk 10,18) Ova velika zvijezda koja gori kao zublja jasan je prikaz Sotone, glave palih anđela, koji je nekoć bio pred Bogom, ali je poslije pobune izbačen iz neba na zemlju (vidi Otk 12,9.10)

Velika zvijezda pada na ***rijeke i na izvore voda***. Rijeke i izvori voda predstavljaju duhovnu hranu – Božju Riječ i spasenje – za duhovno žedne ljude. Prizor treće trube pokazuje Sotonino djelo zagađenja izvora i rijeka istine i spasenja putem ljudskih vjerskih učitelja i vođa, tako da one izazivaju otrovne smrtonosne posljedice.

8,11. Ime velike zvijezde koja pada je ***Pelin***. Njen pad na svježe vode pretvara trećinu njih u pelin. "Pelin je simbol gorkosti zbog grijeha i otpada."[16] Padanje zvijezde i zagađenje izvorišta

svježe vode zato su simboli otpada i učenja izopačenog Evanđelja. Kao posljedica tog otpada, ***mnoštvo ljudi poginu od zagorčenih voda***. Kako to kaže Paulien, kad su izvori duhovnog života zagađeni otpadom i lažnim učenjem, "neposredna posljedica je duhovna smrt onih koji piju" iz ovakvih izvorišta.[17] Starozavjetni pisci jasno kažu: kad Božji narod okrene leđa Bogu i Savezu, On im daje da jedu pelin i piju zatrovanu vodu (Jr 8,14; 913-15; 23,15). Padanje ove zvijezde i zagađenje izvorišta svježe vode su simboli otpada i izopačene istine. Komentirajući ovu misao, Thiele naglašava:

Ovdje je opisana značajna, revolucionarna preobrazba. Nekoć čisti, životodavni izvori postaju zagađeni i pokvareni kad na njih pada zvijezda Pelin; i otad ljudi koji piju ovu zagađenu vodu umiru umjesto da žive. Kad neprijatelj uđe u Crkvu, ona postaje pokvarena. Od tog trenutka ona je prokletstvo, a ne blagoslov ljudima. Umjesto Krista nju nadzire Sotona i ona preuzima potpuni nadzor te postaje miris iz smrti za smrt, umjesto miris iz života za život.[18]

Ako prve dvije trube označavaju pad židovske države i rimskog carstva odgovornih za Kristovu smrt, onda se prizor u oglašavanju treće trube odnosi na razdoblje povijesti nakon pada rimskog carstva. Ovo razdoblje, često spomenuto kao mračni srednji vijek, bilo je obilježeno velikim duhovnim opadanjem i otpadom, kad je matica Crkve odstupila od Evanđelja apostola i izopačila zdravo učenje Biblije. Istinu Evanđelja nadomjestila je crkvena predaja i dogma. Crkva je promicala grješne postupke suprotne Bibliji; narod je bio zaveden od jednostavnosti Evanđelja. Oni koji su se oduprli otpadu i zavodničkim utjecajima institucionalne crkve bili su odbacivani i progonjeni.

Prvi kršćani su bili upozoreni da će doći otpad. Isus je govorio o lažnim prorocima koji će zavoditi učenike svojim prijevarnim učenjem (Mt 24,4.5.11.23.24). U svom oproštajnom govoru pred starješinama u Efezu, Pavao je prorekao da će u Crkvi doći do otpada (Dj 20,26-31). Slična proročanstva nalazimo u drugim dijelovima Novog zavjeta (1Tim 4,1.2; 2 Tim 4,3.4; 2 Pt 2,1-3; 1 Iv 1,18.19; 4,1; Jd 3.4) Neizbježni otpad je također redovna tema poruka sedmerim crkvama u Otkrivenju 2–3. Za razumijevanje prizora treće trube posebno je značajno Pavlovo proročanstvo o budućem otpadu u 1. Solunjanima 2,1-12. Pavao jasno pokazuje da je budući otpad odložen radi onoga "što ga zadržava", što je očito rimsko carstvo. Pad judaizma i posebno Rima kao onoga koji "zadržava", otvorio je vrata poplavi nadirućeg srednjovjekovnog otpada. Posljedica tog otpada je bila duhovna smrt mnogih koji su pili

zagađenu i zatrovanu vodu. Ova je situacija jasno prikazana simboličkim prizorom treće trube.

Četvrta truba (8,12)

[12]Četvrti anđeo zatrubi. I bi udarena trećina sunca i trećina mjeseca i trećina zvijezda te pomrčaše za trećinu. I dan izgubi trećinu svoga sjaja, a tako i noć.

Bilješke

8,12. ***''Trećina.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 8,7.

''Te pomrčaše.'' Simbolično značenje tame u Bibliji potječe još od stvaranja kad je Bog stvorio nebeska tijela, sunce, mjesec i zvijezde, da svijetle zemlji (Post 1,14-18). Kao izvor svjetla, sjaj sunca i mjeseca u Starom zavjetu znak je Božje naklonosti i blagoslova nad njegovim narodom (Iz 30,26). Pomračenje ovih izvora svjetla djeluje kao poništenje stvaranja. Pomračenje nebeskih tijela u starozavjetnim proročanstvima dosljedno je simbol pojave Božjeg suda. Na primjer, Ezekiel je proricao protiv Egipta: "A kada te utrnem, nebesa ću potamniti i zvijezde na njima ugasiti! Oblakom ću sunce zastrijeti, i mjesec svjetlošću neće svijetliti. Sva ću svjetlila na nebu zbog tebe utrnuti i mrak ću nad zemljom razastrijeti!' – riječ je Jahve Gospoda." (Ez 32,7.8)

Izaija je na sličan način prikazao sud nad Babilonom u dan Gospodnji: "Jer nebeske zvijezde a ni Štapci neće više sjati svjetlošću, pomrčat će sunce ishodeći i mjesec neće više svijetliti." (Iz 13,10) U svom proročanstvu o sudu nad Izraelom Amos opisuje dan Gospodnji kao dan mraka a ne svjetla (Am 5,18). Za Joela to će biti "Dan pun mraka i tmine, dan oblačan i crn" (Jl 2,2), kad "sunce, mjesec mrčaju, zvijezdama se trne sjaj" (l 2,10; 4,15 – u nekim prijevodima 3,15). Isus je govorio o pomračenju nebeskih tijela u vezi sa svojim drugim dolaskom da sudi zemlji (Mt 24,29; Mk 13,24.25; vidi Iz 13,10).

U Novom zavjetu su svjetlost i mrak simboli dobra i zla. Tama je često povezana s natprirodnim silama (Ef 6,12; Kol 1,13; 1 Pt 2,9; Otk 16,10). Za Pavla su svjetlost i mrak paralele Krista i Belijala (2 Kor 6,14.15). Pavao spominje one "kojima bog ovoga svijeta oslijepi pameti nevjerničke da ne zasvijetli svjetlost evanđelja slave Krista koji je slika Božja" (2 Kor 4,4). Zahvaljujući preobražavajućem utjecaju Evanđelja, Bog ponavlja svoje djelo stvaranja: "Ta Bog koji reče: Neka iz tame svjetlost zasine!, on zasvijetli u srcima našim da nam spoznanje slave Božje zasvijetli na licu Kristovu." (r 6) Isus je istinsko svjetlo koje

obasjava one koji žive u svijetu (Iv 1,9). "Ja sam svjetlost svijeta; tko ide za mnom, neće hoditi u tami, nego će imati svjetlost života." (Iv 8,12) "Ja – Svjetlost – dođoh na svijet da nijedan koji u mene vjeruje u tami ne ostane." (Iv 12,46; vidi Lk 1,79) U propovijedanju evanđeoske vijesti narodu u Galileji, Isus je ispunio Izaijino proročanstvo: "Narod što je sjedio u tmini svjetlost vidje veliku; onima što mrkli kraj smrti obitavahu svjetlost jarka osvanu." (Mt 4,16) Zahvaljujući Kristovu Evanđelju vjernici se spašavaju iz vlasti tame i dolaze u Božje čudesno svjetlo (Kol 1,13.14; 1 Pt 2,9). Oni koji odbacuju svjetlost Evanđelja i ostaju u tami navlače na sebe Božje sudove (vidi Iv 3,19).

Tumačenje

8,12. Zlom četvrte trube pogođena su nebeska tijela***, trećina sunca i trećina mjeseca i trećina zvijezda***, tako da ***pomrčaše za trećinu. I dan izgubi trećinu svoga sjaja, a tako i noć.*** Ovdje opisani prizor podsjeća na deveto zlo, zlo tame koje je došlo na Egipat (Izl 10,21-23). U svom proročanstvu protiv Egipta, Ezekiel vidi dolazak obnovljenog zla na zemlju, koje je opisano izrazima zla tame iz Izlaska (Ez 32,7.8). Pomračenje nebeskih tijela u starozavjetnim proročkim knjigama je dosljedan simbol pojave Boga da sudi (vidi Iz 13,10; Ez 32,7.8; Jl 2,10; 4,15 – u nekim prijevodima 3,15).

Kao što je slučaj s ranijim trima trubama i prizor četvrte trube moramo smatrati simboličkim prikazom Božjeg suda nad otpalim čovječanstvom, a ne doslovnim pomračenjem neba. Kao odsutnost svjetla, "tama" je nedostatak duhovnog razumijevanja i shvaćanja koje je posljedica odsutnosti Evanđelja (vidi Iz 8,20 – bolji je Šarićev prijevod; 60,1.2; Mt 4,16). Tama je u Starom zavjetu stalno simbol suda zbog grijeha i otpada. Prorok Mihej uzima ovu sliku opisujući otpad proroka u Judi: "Zato ćete imati noć mjesto vaših viđenja i tminu mjesto proricanja. Zaći će sunce tim prorocima i dan će za njih pomrčati." (Mih 3,6)

Svjetlost u Novom zavjetu predstavlja Evanđelje. Sam Isus je pravi izvor duhovnog života. On je istinsko svjetlo koje obasjava svakoga na svijetu (Iv 1,9). Samo se zahvaljujući njemu ljudska bića mogu izbaviti iz vlasti tame i doći u Božje čudesno svjetlo (Kol 1,13.14; 1 Pt 2,9). Tama je odsutnost Evanđelja; ona je simbol grijeha. Kad ljudi odbace svjetlo Evanđelja radi tame, oni navlače na sebe Božji sud: "A ovo je taj sud: Svjetlost je došla na svijet, ali ljudi su više ljubili tamu nego svjetlost jer djela im bijahu zla." (Iv 3,19) Isus je vrlo jasno rekao da je tama posljedica preziranja i odricanja od Evanđelja. U tom smislu trebamo razumjeti simbolizam tame u zlu četvrte trube.

Otpad treće trube je bolje razvijen u prizoru četvrte trube.[19] Dok prizor treće trube simboličnim jezikom opisuje posljedice duhovnog opadanja i otpada srednjovjekovne kršćanske crkve, prizor četvrte trube prikazuje povećanje tame u svijetu u razdoblju nakon mračnog srednjeg vijeka. Isprva je živahni naraštaj reformatora, koji su naglašavali jednostavnost i čistoću Evanđelja, naslijedio takozvani protestantski skolasticizam obilježen teološkim polemikama i sukobima. Tijekom tog razdoblja kršćanski život je manje postao osobni odnos s Kristom, a više stvar članstva u službenoj crkvi.

Zatim je intelektualna revolucija prosvjetiteljskog doba ili doba razuma, koja je obilježavala Europu od šesnaestog do osamnaestog stoljeća, učinila kraj vladavine kršćanske vjere nad umom čovjeka na zapadu. Ova nova pojava odbacila je tradicionalnu religiju i dovela do racionalizma, skepticizma, humanizma i liberalizma. Njen konačni proizvod je bio rođenje i jačanje sekularizma. Unatoč mnogim pozitivnim elementima sekularizacije u zapadnom svijetu (u znanosti, politici, vjerskoj slobodi i obrazovanju), njene negativne posljedice po kršćanstvo nadmašile su pozitivno. Svojom materijalističkom orijentacijom, negiranjem natprirodnog i skepticizmom prema svakoj vjeri, sekularizam je nadomjestio autoritet Biblije i kršćanske vjere ljudskim razumom. Ovaj negativni vid sekularizma postupno je kršćansku vjeru i život pretvorio u beživotnu formalnost i duhovnu letargiju te milijune ostavio bez nade u spasenje.

Četvrtu trubu možemo zato razumjeti kao opis privremenog zamračenja duhovnih izvora pravog svjetla, odnosno biblijskog Evanđelja, pod preovlađujućim utjecajem sekularizma. Najbolji način za razumijevanje suda četvrte trube jest zatiranje Kristova evanđelja kao jedinog izvora duhovnog života.[20] Posebna posljedica zla četvrte trube je djelomično zamračenje (trećina") izvora duhovnog svjetla. Produbljivanje ove tame i njene strašne posljedice postaju očitije u prizorima pete i šeste trube.

Prva dva ''jao'' (8,13–9,21)

Zla prvih četiriju truba prikazana su u parovima. Prve dvije trube bave se židovskim narodom i rimskim carstvom, dvjema narodima koji su razapeli Krista. Sljedeće dvije trube bave se otpalim kršćanstvom i teškim posljedicama tog otpada. Četiri trube bile su prvenstveno namijenjene kao božanske opomene koje prethode nevoljama ("jao") triju preostalih truba koje će doći na nevjerne, odnosno na "one koji stanuju na zemlji" (8,13 – Šarić).

Upozorenje orla (8,13)

[13]I vidjeh i začuh orla: letio posred neba i vikao iza glasa: "Jao! Jao! Jao pozemljarima od novih glasova trubalja preostale trojice anđela koji će sad-na zatrubiti!"

Bilješke

8,13. ***''Orao.''*** Grčka riječ *aetos* može značiti "strvinar" i "orao". *Aetos* ovdje je u 8,13 vjerojatno strvinar (vidi Otk 19,17.18). U Starom zavjetu je orao (strvinar) simbol predstojećih sudova i katastrofa (vidi Pnz 28,49; Ez 32,4; 39,17; Hoš 8,1). Habakuk opisuje napadajuće Kaldejce kao orlove (strvinare) koji su "ustremljeni … da plijen proždru" (Hab 1,8). Orao spomenut u Otkrivnju 8,13 podsjeća i na Isusove riječi u vezi s njegovim drugim dolaskom: "Gdje bude strvine, ondje će se skupljati orlovi." (Mt 24,28; Lk 17,37)
"Jao! Jao! Jao!'' Ovo je prvo od sedam spominjanja "jao" (grčki *ouai*) u Otkrivenju (8,13; 9,12; 11,14; 12,12; 18,10.16.19) koje odgovara sedmerim blaženstvima u Otkrivenju (vidi *Bilješke* na Otk 1,3).
''Pozemljarima'' (KS:''stanovnicima zemlje'') Ova se fraza u Otkrivenju uvijek odnosi na nevjernike. Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 6,9.

Tumačenje

Zlo četvrte trube je sada završeno. Ivan zatim vidi ***orla*** koji je ***letio posred neba***, glasno najavljujući kob koju će donijeti preostala trubna zla u obliku trostrukog ***jao, jao, jao stanovnicima zemlje*** (KS). Prizor podsjeća na proročanstvo o sudu nad Izraelom, koje je objavio prorok Hošea: "Trublju na usta, poput stražara na Domu Jahvinu; jer oni moj Savez prestupiše, otpadoše od moga Zakona." (Hoš 8,1)

I ovaj prizor ima verbalne paralele Otkrivenju 14,6.7 gdje je prikazan anđeo koji ***leti posred neba*** i objavljuje ***vičući iza glasa*** vijest upozorenja ***stanovnicima zemlje*** **(*pozemljarima*)**. Orao (strvinar) je u Bibliji simbol predstojećih sudova. Slika orla koji leti posred neba naviještajući zastrašujuća zla, treba upozoriti čitatelja na strašne sudove koji dolaze (vidi Otk 19,17). Tri strašna "jao" koje orao naviješta dolaze kad tri preostala anđela, jedan za drugim, zatrube u svoje trube.

U Otkrivenju "pozemljari" ("stanovnici zemlje") predstavljaju zle u njihovom neprijeteljstvu prema Božjem narodu i Evanđelju (vidi 3,10; Otk 8,13; 11,10; 13,8.14; 17,8). Premda su prve četiri trube same po sebi "zla", one su uglavnom bile božanske opomene upućene zlima. Sada

se prizor mijenja od božanskih opomena u očitovanje demonskih sila zala. One su potpuno odvezane. Zla sljedećih dviju truba predstavljaju "duhovno mučenje i smrt" koji su posljedica demonskih aktivnosti na "onima koji uporno odbijaju božanski poziv na pokajanje".[21]
U tri preostala trubna zla vidimo jačanje božanskih sudova nad onima koji su duhovno mrtvi zbog otpada i upornog neprijateljstva prema Evanđelju. Najgore još treba doći na "stanovnike zemlje".

Peta truba (9,1-12)

[1]Peti anđeo zatrubi. I vidjeh: zvijezda je s neba na zemlju pala i dani su joj ključi zjala Bezdanova. [2]Ona otvori zjalo Bezdanovo i vinu se iz zjala dim kao dim iz peći goleme te pomrča sunce i zrak od dima iz zjala. [3]Iz dima pak iziđoše na zemlju skakavci i dana im je moć kakvu imaju štipavci zemaljski. [4]I zapovjeđeno im je da ne ude travi zemaljskoj nit ikojem zelenilu nit ikojem stablu, nego samo ljudima koji nemaju pečata Božjega na čelu. [5]I dano im je ne da ih ubijaju, nego samo da ih muče pet mjeseci, a muka njihova da bude kao muka od uboda štipavaca. [6]U one će dane ljudi iskati smrt, ali je neće naći; poželjet će umrijeti, ali smrt će bježati od njih.
[7]Skakavci bijahu izgledom nalik na konje za boj spremne. Na glavama im kao neki zlatni vijenci, lica im kao u ljudi, [8]kose kao u žena, a zubi kao u lavova. [9]Imahu oklope kao od željeza, a šum krila njihovih kao štropot bojnih kola s mnogo konja što u boj jure. [10]Repovi im kao u štipavaca, sa žalcima, a u repovima im moć da ude ljudima pet mjeseci. [11]Nad njima je kralj, anđeo Bezdana, hebrejski mu ime Abadon, grčki Apolion - Upropastitelj.
[12]Prvi Jao prođe. Evo, za njim dolaze još dva druga Jao.

Bilješke

9,1. ***''Zvijezda je s neba na zemlju pala.''*** Vidi *Bilješku* na Otkrivenje 8,10. Ovo je očito ista zvijezda koja je spomenuta u trećoj trubi (9,10.11) i kasnije identificirana kao "anđeo Bezdana" (Otk 9,11). A. Yarbro Collins primjećuje da "zvijezda koja pada s neba na zemlju podsjeća na izvještaj o padu Sotone, jednog od najslavnijih anđela" nakon što se pobunio protiv Boga (Otk 12,7-10; vidi Iz 14,12; Lk 10,18).[22] Riječ "pala" je u svršenom vremenu, što pokazuje da je zvijezda pala prije oglašavanja pete trube.

''Zjalo Bezdanovo.'' Riječ "bezdan" je prvi put upotrijebljena u Postanku 1,2 gdje se odnosi na kaotično stanje zemlje prije stvaranja: "Zemlja bijaše pusta i prazna; tama se prostirala nad bezdanom." U Jeremiji 4,13-30 ovom je riječju opisana opustošena i nenastanjena Palestina

tijekom babilonskog ropstva. Bezdan je postao podzemna špilja bez dna u kojoj su neposlušne nebeske vojske i zemaljski kraljevi zatvoreni za neko vrijeme, nakon što prime svoju kaznu (Iz 24,21.22). Na drugim mjestima u Novom zavjetu bezdan ili jama bez dna (grčki *abyssos*) opisana je kao mračna i kaotična tamnica palih anđela, demona, koji su pod Božjim nadzorom (Lk 8,31; 2 Pt 2,4; Jd 6; Otk 20,1.3). U Otkrivenju je bezdan mjesto iz kojeg se pojavljuje zvijer (Otk 11,7; 17,8). Bezdan je također mjesto u kojem će Sotona biti utamničen tisuću godina (Otk 20,1-3) dok ne dočeka konačnu kaznu u jezeru ognjenome (r 10).

''Dani su joj.'' Pasivni oblik glagola ovdje djeluje kao hebrejski božanski pasiv, koji je bio vrlo uobičajen u judaizmu onog vremena. Židovi su vjerovali da je Božje ime suviše sveto da bi se izgovorilo, osim u rijetkim prilikama. Kad su govorili o Bogu i njegovim postupcima, obično su se služili takozvanim božanskim pasivom. Na primjer "Blagoslovljen bio" znači "Bog te blagoslovio." Oblik božanskog pasiva često nalazimo u Otkrivenju. Činjenica da je paloj zvijezdi dan ključ od bezdana znači da ga je dobila od Boga.

9,2. ***''Pomrča.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 8,12.

9,3. ***''Skakavci.''*** U Starom zavjetu skakavci su još jedan simbol suda. Najezde skakavaca su bile Božji sudovi nad otpalim narodima kao što su bili Babilon (Jr 51,14) i Egipat (Izl 10,4-15). Oni su također bili Božja oruđa suda protiv Jude zbog neposlušnosti Savezu. Joel ih opisuje u vezi s Danom Gospodnjim kao vojske koje odlaze u bitku dok zemlja podrhtava i nebesa dršću (Jl 2,4-10). "Zemlja je k'o vrt rajski pred njim, a za njim pustinja tužna. Ništa mu ne umiče." (r 3)

Skakavce u petoj trubi treba razumjeti simbolično. To se prije svega vidi po tome što imaju moć štipavaca (škorpiona, Otk 9,3.5); repovi su im kao u štipavaca, s otrovnim žalcima (r 10). Osim toga, skakavci obično napadaju biljke; međutim ovi u petoj trubi ude ljudima a ne bilju. Na kraju, njihov opis vojske koja napreduje kao oblak, zamračujući nebo i bučeći kao bojna kola, uzet je iz Joelovog viđenja najezde skakavaca na Judu kao Božji sud (vidi Jl 2,2-10). Činjenica da skakavci pete trube dolaze iz bezdana, tamnice demonskih sila, nagovještava da su simboli demonskih sila, koje su privremeno bile zatvorene, a sada puštene da obave svoj štetočinski posao.

9,4. ***''Travi zemaljskoj nit ikojem zelenilu nit ikojem stablu.''*** Trava i zelena stabla su u Bibliji često simboli Božjeg naroda (vidi i *Bilješke* na Otk 8,7). Činjenica da zlo pete trube ne udi travi i zelenilu (jer je vegetacija zapečaćena), "nego samo ljudima koji nemaju pečata Božjega na čelu", podržava takvo razumijevanje simbolizma u ovom tekstu.

9,5 (ali i r 10). ***''Pet mjeseci.''*** Ovo je razdoblje različito tumačeno. Neki kažu da je životni vijek skakavaca pet mjeseci. Šteta od ovog zla bi onda obuhvaćala jedan naraštaj skakavaca.[23] Drugi pokušaj objašnjenja 'pet mjeseci" je pomoću povijesnog tumačenja zasnovanog na načelu dan za godinu. Međutim, sva ova tumačenja su neodrživa i proizvoljna. Potraga za starozavjetnim prizorom pete trube vodi nas do izvještaja o potopu; to je jedino mjesto u Starom zavjetu gdje se spominje razdoblje od pet mjeseci. Zanimljivo je što se ono spominje dvaput, kao u prizoru pete trube (Post 7,24; 8,3). Sasvim je vjerojatno da Ivan opisuje demonske skakavce koji pet mjeseci ude zemlji i njenim stanovnicima po uzoru na izvještaj o potopu.

9,10. ***''Repovi im kao u štipavaca, sa žalcima.''*** Kako objašnjava William Barclay, škorpioni su rakovima slični kukci dugački 15 cm. S kliještima sličnima raku hvataju plijen. Sa savijenim žalcem na kraju svog dugog repa, štipavac ubada svoj plijen, ubrizgajući mu otrov.[24]
''U repovima im moć da ude ljudima.'' Demonski skakavci muče ljude ubodom svog repa. Izaija koristi sliku repa kad govori o prorocima koji varaju narod lažnim učenjem (Iz 9,14.15). U Otkrivenju 12,4 rep velikog crvenog zmaja, samog Sotone (vidi r 9), povukao je trećinu zvijezda nebeskih, po svemu sudeći anđela. Sotonin rep najvjerojatnije simbolizira nagovaranje i prijevaru kojima je zaveo nebeska bića da se pobune protiv Boga i pođu za njim (vidi Otk 12,9). U tom smislu treba razumjeti simbol repa u prizoru pete trube (vidi Otk 13,13.14).

9,11. ***''Hebrejski mu ime Abadon, grčki Apolion – Upropastitelj.''*** Hebrejski *Abaddon* znači "uništenje". U Starom zavjetu Abadon se odnosi na mjesto uništenja povezano sa smrću i šeolom (vidi Job 26,6; 28,22; Ps 88,12; Izr 15,11; 27,20). Ivan uzima Abadon kao utjelovljenje uništenja. Apollyon je grčka istoznačnica za Abadon, a znači "onaj koji uništava" ili "upropastitelj". Upropastitelj je prikladno ime za Sotonu koji je očito kralj svih demonskih skakavaca i koji je u Mateju 12,24 nazvan "poglavica đavolski" (vidi Mt 25,1; Otk 12,9). Isus ga opisuje kao lopova koji dolazi da ukrade, ubije i uništi (Iv 10,10). Njegovo ime

Upropastitelj se savršeno uklapa u naravni karakter njegovog djelovanja na zemlji (vidi Otk 12,12-17).

Tumačenje

9,1.2. Na zvuk pete trube Ivan vidi ***zvijezda je s neba na zemlju pala***. Ovo je očito ista pala zvijezda iz treće trube, "zvijezda velika" nazvana Pelin, koja je zatrovala rijeke i izvore voda te prouzročila duhovnu smrt onih koji su pili od zaliha svježe vode. Ova pala zvijezda predstavlja Sotonu i njegov pad s neba na zemlju, koji je prepoznat i kao ***anđeo Bezdana*** (Otk 9,11; vidi Iz 14,12; Lk 10,18; Otk 12,7-10). Zvijezda koja je pala s neba na zemlju podsjeća na pad Sotone, jednog od najslavnijih anđela. Njemu je dan ***ključ od zjala bezdana*** (Šarić). Bezdan je mračna tamnica u kojoj su zatvorene demonske sile (vidi Lk 8,31; 2 Pt 2,4). On predstavlja glavni stan demonskih sila tame. Međutim, sile zla nemaju vlastitu slobodu kretanja. Prema Otkrivenju 1,18 Krist ima ključeve Podzemlja (hada); demonske sile su pod njegovim nadzorom (vidi *Bilješke* na Otk 1,18). On daje pravo Sotoni da otključa i otvori bezdan. Ovim silama zla sada je dana prilika da vrše svoj štetan rad.

Pala zvijezda otvara bezdan iz kojeg se diže oblak gustog dima ***kao dim iz peći goleme***. Dim je još jedan simbol suda u Otkrivenju (vidi 14,11; 19,3). ***Kao dim iz peći goleme*** podsjeća na dim od uništenja Sodome i Gomore, koji je opisan kao "dim kakve klačine" (Šarić: "iz peći"; Post 19,28). Tako je i Božja prisutnost na Sinaju bila povezana s dimom koji se dizao "kao dim iz peći" (Izl 19,18). Dim koji se diže iz bezdana u petoj trubi stvara gusti mrak na nebu, U četvrtoj trubi bila je djelomična tama, a sada je potpuna; ***pomrča sunce i zrak od dima iz zjala***. Ovo nas podsjeća na tamu koja se spustila na Egipat i koja je bila tako gusta da ljudi nisu mogli jedan drugoga vidjeti i nitko se sa svoga mjesta nije micao (Izl 10,22.23). Što god značila ova tama, zlo pete trube je posebno i jako zastrašujuće.

9,3. Zatim Ivan vidi strašnu najezdu skakavaca koji se pojavljuju iz dima koji se diže iz bezdana. Ovo pokazuje da dim koji se diže iz bezdana nije običan dim, već izuzetno velik oblak skakavaca koji zakriljuje sunce tako da nastaje potpuni mrak (Izl 10,15). Joel je govorio o najezdi skakavaca koja je uzrokovala pomrčanje nebeskih tijela (Jl 2,2-10). Ovi starozavjetni prizori nagovještavaju da je povećanje tame zla četvrte trube uzrokovano divovskim oblakom skakavaca koji izlaze iz bezdana. Tama je zamračivanje Evanđelja. Kad ljudi odbace Evanđelje kao izvor života, njih onda muče zle sile (vidi Iv 3,18-21).

Skakavci su u Starom zavjetu simbol suda. Skakavci koji u prizoru pete trube dolaze iz bezdana nisu obični kukci. Umjesto da napadaju bilje (kako to skakavci inače čine), ovi imaju moć škorpiona i napadaju i ude ljudima. Njihov vođa je anđeo Bezdana, sam Sotona (Otk 9,11). Ključ za ovaj simbolizam nalazimo u Luki 10,17-20: "Vratiše se zatim sedamdesetdvojica radosni govoreći: 'Gospodine, i zlodusi nam se pokoravaju na tvoje ime!' A on im reče: 'Promatrah Sotonu kako poput munje s neba pade. Evo, dao sam vam vlast da gazite po zmijama i štipavcima i po svoj sili neprijateljevoj i ništa vam neće naškoditi. Ali ne radujte se što vam se duhovi pokoravaju, nego radujte se što su vam imena zapisana na nebesima.'" Isus je ovdje upotrijebio zmije i štipavce kao sliku demona ili zlih duhova.

Sasvim je moguće da je Ivan imao ovaj tekst na umu kad je opisivao najezdu skakavaca u petom pečatu. Ovo vodi do zaključka da su skakavci iz pete trube demonske sile – koje Pavao naziva silama tame i pakosti (Ef 6,12 – Šarić) – koji se nalaze u bezdanu kao tamnici.

9,4-6. Sada se demonski skakavci pušteni da ude po zemlji. Međutim, oni ne mogu nauditi zapečaćenima, već samo onima ***koji nemaju pečata Božjega na čelu*** (vidi 9,10). Ovo je zapečaćenje prikazano u sedmom poglavlju. Zapečaćeni su oni koje Bog poznaje i priznaje svojima (2 Tim 2,19). Oni su zaštićeni i demonski napadi im ne mogu nauditi; Evanđelje štiti od napada demonskih sila one koji su s Kristom. Sigurnost koju je Isus dao dvanaestorici još uvijek važi: "Evo, dao sam vam vlast da gazite po zmijama i štipavcima i po svoj sili neprijateljevoj i ništa vam neće naškoditi." (Lk 10,19)

Demonskim skakavcima nije dozvoljeno da ljude ***ubijaju, nego samo da ih muče***. Zlo pete trube nije fizičke već duhovne i mentalne naravi. Oslobođeni demonski skakavci uzrokuju nepodnošljivo psihološko mučenje i tjskobu koja navodi na samoubojstvene misli. ***U one će dane ljudi iskati smrt, ali je neće naći; poželjet će umrijeti, ali smrt će bježati od njih.*** (Otk 9,6; vidi 8,3) Job govori o nekome tko čezne za smrću koja ne dolazi (Job 3,21). Tako i Jeremija govori o danu kad će ljudima smrt biti milija od života (Jr 8,3).

Vrijeme ovog demonskog mučenja je ***pet mjeseci***. Ovo nas podsjeća na potop iz Postanka koji je trajao i uništio zemlju tijekom pet mjeseci (Post 7,24; 8,3). Tijekom tog razdoblja Noa i njegova obitelj su bili pod posebnom zaštitom i vode velikog potopa nisu im mogle nauditi. Slika ovog potopa se odražava i u prizoru pete trube. Slično Noi i njegovoj obitelji, pravi

vjernici su pod posebnom zaštitom od zla demonskih skakavaca koji ude zemlji i njenim stanovnicima "pet mjeseci".

9,7-10. Nakon opisa podrijetla i zadatka demonskih skakavaca, Ivan detaljno opisuje njihov izgled. U tom opisu služi se riječima "nalik" i "kao". Demonski skakavci su ***nalik na konje za boj spremne*** (vidi Jl 2,4); na glavama su im kao neki zlatni vijenci; lica su im kao u ljudi; kose kao u žena, a zubi kao u lavova (vidi Jl 1,6); njihovi oklopi su kao od željeza; šum njihovih krila je kao štropot bojnih kola (vidi Jl 2,4.5).
Nije jasno je li Ivan očekivao da se tumači svaka pojedinost ovog opisa. Groteskni rječnik jako podsjeća na Joelovo proročanstvo o najezdi u Dan Gospodnji:

> Nalik su na konje,
> jure poput konjanika.
> Buče kao bojna kola,
> po gorskim vrhuncima skaču,
> pucketaju k'o plamen ognjeni kad strnjiku proždire,
> kao vojska jaka u bojnome redu.
> Pred njima narodi dršću
> i svako lice problijedi.
> Skaču k'o junaci,
> k'o ratnici se na zidove penju.
> Svaki ide pravo naprijed,
> ne odstupa od svog puta.
> Ne tiskaju jedan drugog,
> već svak' ide svojom stazom.
> Padaju od strijela
> ne kidajuć' redova.
> Na grad navaljuju,
> na zidine skaču,
> penju se na kuće
> i kroz okna ulaze poput lupeža.
> Pred njima se zemlja trese,
> nebo podrhtava,
> sunce, mjesec mrčaju,
> zvijezdama se trne sjaj. (Jl 2,4-10)

Potpuno je jasno da je opis demonskih skakavaca Ivan uzeo iz Joelova viđenja, premda je Ivan dodao mnoge pojedinosti. Namjera ovog opisa zastrašujuće pojave demonskih skakavaca je, s jedne strane, na zoran način prikazati karakter zlih sila i strahotu njihovog napada. S druge strane, namjera ovog simboličkog prikaza je upozoriti čitatelje. Zle sile dugo su vremena zadržavane. Međutim, dolazi dan kad će sile tame biti oslobođene da, kao nikad ranije u povijesti, pokažu što rade.

Za demonske skakavce se dalje kaže da imaju repove ***kao u štipavaca, sa žalcima, a u repovima im moć da ude ljudima pet mjeseci***. Oni muče ubodom svog žalca (9,3). Rep je simbol prijevare nagovaranjem kojim se Sotona služi da navede ljudska bića na pobunu protiv Boga, a da slijede njega (vidi Otk 12,4). U Izaiji se za proroke koji uče lažni nauk kaže da su kao rep (Iz 9,14.15). Šteta koju čine demonski skakavci očito nije vojne, već ideološke naravi. (Kako ćemo kasnije pokazati, razorne filozofije nanijele su golemu štetu kršćanskoj vjeri i ponašanju.)

9,11. Nasuprot običnim skakavcima (vidi Izr 30,27), ovi demonski skakavci nalik štipavcima imaju za svog kralja ***anđela Bezdana***. Njegovo ime Ivan daje na dva jezika: na hebrejskom je ***Abadon*** ("uništenje"), a na grčkom ***Apolion*** ("Upropastitelj"). Ovaj kralj demonskih skakavaca je očito sam Sotona, zvijezda pala s neba (Otk 9,1), kojemu je dana vlast nad bezdanom i koji još uvijek vlada zemljom (vidi Iv 10,10). On "kao ričući lav obilazi tražeći koga da proždre" (1 Pt 5,8). Njegove sljedbenike koji "kvare zemlju" Bog će uništiti kad odjekne sedma truba (Otk 11,18). Njegov je posao da organizira sile zla u pripremi za najodlučniju od svih bitaka protiv Boga i njegovog naroda u povijesti ovog planeta. Ova priprema za posljednju bitku opisana je u šestoj trubi.

Ranije smo primijetili da su prve četiri trube u parovima. Zlo pelina u trećoj trubi slikovitim rječnikom opisuje veliki otpad mračnog srednjeg viijeka. Pomrčanje izvora svjetla u četvrtoj trubi opisuje prosvjetiteljsko doba u Europi, koje je slijedilo od šesnaestog do osamnaestog stoljeća. Ovo je razdoblje bilo obilježeno pojavom racionalizma, skepticizma, humanizma i liberalizma, s tim što je njihov krajnji proizvod bio sekularizam i njegove negativne posljedice po kršćanstvo. Zlo pete trube je očito posljedica duhovnog opadanja i otpada prikazanih u trećoj i četvrtoj trubi. Čini se da bi situacija u svijetu bila potpuno drukčija da je Crkva ostala vjerna Evanđelju.

Tako peta truba govori o duhovnom stanju u svijetu i posljedicama takvog stanja od osamnaestog stoljeća do našeg vremena. Kako objašnjava Hans LaRondelle: "Tradicionalna teologija usredotočena na Boga nadomještena je filozofijom usmjerenom na čovjeka, prema kojoj je čovjek odgovoran samo sebi."[25] Tlačiteljska vlast crkve nadomještena je ateističkom filozofijom izraženom u raznim oblicima kao što su deizam, relativizam, nihilizam, nacionalizam i komunizam. Činjenica je da ljudska bića nastoje živjeti odvojeno od Boga. Sekularistički nastrojeni ljudi otuđili su se od Boga, od drugih i samih sebe.[26] S jedne strane je ateistička filozofija stvorila u ljudima agoniju praznine i besmislenosti života.[27] U simboličkom prizoru petog pečata primjećujemo očaj svjetovnog muškarca i žene: nema Boga, nema budućnosti i nema smisla života. To je u suprotnosti navodnjavanoj zelenoj travi i stablima.

S druge strane, ateistička sila je oslobodila demonske snage. Unatoč tome što su se odvojili od Boga, svjetovni ljudi još uvijek čeznu za duhovnim vrijednostima da ispune prazninu u njihovom životu. Međutim, otpor preobražavajućoj sili Evanđelja pruža Sotoni priliku da ispuni tu prazninu. Dim iz demonskog bezdana može se, na primjer, vidjeti u različitim pokretima unutar kršćanstva koji promiču religiju zasnovanu uglavnom na emocijama, a koja je zamijenila religiju uma i ponašanja. Ali ovaj demonski dim može se vidjeti i u vrlo raširenom pokretu new agea i sve većim aktivnostima islama.

Jedina sigurnost od demonskog oštećenja se nalazi u Kristu. Prizor pete trube upozorava protiv svake religije odvojene od Krista. Kad je Izrael u vrijeme proroka Amosa izabrao život grijeha i pretvarao "pravdu u otrov a plod pravednosti u pelin" (Am 6,12), Bog je doveo jata skakavaca na njihovu zemlju. To može objasniti što opisuje prizor pete trube. Pošto su se ljudi oduprli i odbacili preobražavajuću silu Evanđelja i radije izabrali tamu (kako je opisano u trećoj i četvrtoj trubi), posljedica je bila mučenje demonskih skakavaca. Pavao je upozorio kršćane svog vremena: "Ne varajte se: Bog se ne da izrugivati! Što tko sije, to će i žeti!" (Gal 6,7)

9,12. Ivan završava prizor upozorenjem čitatelja da je zlo pete trube tek ***prvi Jao***. Za njim dolaze još dva druga. Zli će doživjeti još strašnije patnje za koje je zlo pete trube bilo tek uvod.

Šesta truba (9,13-21)

[13]Šesti anđeo zatrubi. I začujem neki glas iz rogova zlatnoga žrtvenika pred Bogom. [14]Govoraše šestom anđelu koji je držao trublju: "Odriješi ona četiri anđela svezana na Rijeci velikoj, Eufratu." [15]I odriješena bijahu četiri anđela, spremna za taj čas i dan i mjesec i godinu, da pobiju trećinu ljudi. [16]A broj četa konjaničkih, kako sam čuo, bijaše dvije mirijade mirijada. [17]Ovako u viđenju vidjeh konje i njihove jahače: imahu oklope ognjene, plavetne i sumporne boje; glave im kao u lavova, iz usta im sukljao oganj, dim i sumpor. [18]Od ovih triju zala poginu trećina ljudi - od ognja, dima i sumpora što sukljahu konjima iz usta. [19]Doista, snaga je ovim konjima u ustima i repovima: repovi im kao u zmija, s glavama kojima ude.

[20]Ipak, preostali ljudi, što ne poginuše od tih zala, ne obratiše se od djela ruku svojih, da se više ne klanjaju zlodusima i kumirima – ni zlatnima, ni srebrnima, ni mjedenima, ni kamenima ni drvenima koji niti vide niti čuju nit hodaju – [21]i ne obratiše se od svojih ubojstava ni od svojih čaranja ni od svoga bluda niti od svojih krađa.

Bilješke

9,13. ***''Zlatnoga žrtvenika pred Bogom.''*** Zlatni žrtvenik je ovdje očito kadioni žrtvenik pred prijestoljem, spomenut ranije u Otkrivenju 8,3.4 (vidi *Bilješke* na Otk 8,3), a koji je u starozavjetnom hramu bio postavljen "pred zavjesu što zastire Kovčeg Svjedočanstva – nasuprot Pomirilištu nad Svjedočanstvom – gdje ću se ja s tobom sastajati" (Izl 30,6).

9.14. ***''Na Rijeci velikoj, Eufratu."*** U Starom zavjetu je Eufrat, nazvan velika rijeka (Post 15,18; Pnz 1,7; Jš 1,4), predstavljao granicu koja je razdvajala Božji narod od njegovih neprijatelja. Područja s druge strane Eufrata smatrana su simbolom pradavnih neprijatelja Boga i Izraela – Asirije i Babilona (Iz 7,20; Jr 46,10). Napad ovih neprijateljskih naroda na Izrael u Izaiji opisan je kao razorne bujice Eufrata koje preplavljuju njegove obale i Judinu zemlju, dopirući čak do vrata Jeruzalema (Iz 8,7.8). U ovom smislu Ivan rabi simbol rijeke Eufrat.

Eufrat je također bio istočna granica rimskog carstva iza koje se nalazilo carstvo Parta kao stalna prijetnja Rimu. Pošto tekst spominje najezdu konjanika s onu stranu rijeke Eufrat, neki suvremeni komentatori tvrde da simboliziraju zastrašujuću vojsku Parta.[28] Parti su triput porazili rimske vojske (53. i 35. pr. Kr. i 60. po. Kr.), što je izazvalo zabrinutost među

Rimljanima o mogućem uništenju od strane ove istočne sile. Čak su i židovski apokaliptički pisci očekivali eshatološku invaziju partskih snaga:

U one dane anđeli će se okupiti i krenuti na istok na Parte i Medijce. Oni će uzdrmati kraljeve (tako da) će ih zahvatiti duh nemira i zbaciti ih s njihovih prijestolja; oni će se dići od svojih ležajeva kao lavovi i kao gladne hijene u vlastitom stadu. Oni će krenuti i pogaziti zemlju mojih izabranika i zemlja mojih izabranika bit će pred njima kao gumno ili cesta.[29]

Ovaj tekst pokazuje kako je apokaliptički pisac Ezekielovo proročanstvo protiv Goga (Ez 38–39) primijenio na Parte koji su živjeli s onu stranu Eufrata. Mnogi znanstvenici danas smatraju vrlo nevjerojatnim da bi se Ivanovo proročanstvo odnosilo na stvarnu invaziju Parta.[30] Teško je ispunjenje ovog proročanstva vidjeti u rimskom carstvu jer ono obuhvaća čitav svijet. Osim toga i veličina vojske od dvije mirijade mirijada (Otk 9,16) pokazuje da Ivan nije držao na umu doslovnu invaziju Parćana. Čini se da je u prenošenju proročanstva o eshatološkoj demonskoj invaziji koristio Ezekielovo proročanstvo protiv Goga i mnogo poznatiju zabrinutost Rimljana u prvom stoljeću. G. R. Beasley-Murray tvrdi: "Jer vojska koju očekuje je mnogo strašnija od bilo koje ljudske vojske. Ona je natprirodna, paklena armija."[31]
''Četiri anđela.'' Četiri anđela "svezana na Rijeci velikoj, Eufratu" očito su četiri anđela iz Otkrivenja 7,1-3. Dok u sedmom poglavlju anđeli čvrsto drže četiri zemaljska vjetra da ne pušu na zemlju, četiri anđela iz devetog poglavlja zadržavaju vojske konjanika. Dok im je u Otkrivenju 7,3 zapovijeđeno da ne ude zemlji dok ne budu zapečaćene Božje sluge, u prizoru šeste trube su pušteni "da pobiju trećinu ljudi" (9,15.18). Čini se da razorni vjetrovi koje zadržavaju četorica anđela u Otkrivenju 7,1-3 odgovaraju konjanicima, vjerojatno demonskim silama opisanima u prikazu šeste trube (Otk 9,16-19).

9,15. ***''I odriješena bijahu četiri anđela.''*** Pasivni oblik "bijahu odriješena" ovdje je zapravo božanski pasiv (vidi *Bilješke* na Otk 9,1).

9,16. ***''Konjanici.''*** Opis konjanika daje slutiti da su to demonski skakavci iz petog pečata, ali u drugim okolnostima. Prije svega, demonski skakavci su bili nalik na konje za boj spremne (9,7.9). Demonski skakavci su došli iz bezdana (rr 2.3), dok su konjanici došli iz rijeke Eufrat, simbolične granice između Božjeg naroda i njegovih neprijatelja (vidi *Bilješke* na Otk 9,14). Oba imaju oklope (9,9.17). Osim toga moć skakavaca i konja je u njihovim repovima (rr 10.19). Dok skakavci imaju zube kao u lavova, glave konja su nalik na lavlje glave (rr 8.17).

Štetno djelovanje konjanika u šestoj trubi ukazuje na jačanje razarajuće demonske aktivnosti kao božanskih sudova koji su počeli dolaskom skakavaca u petoj trubi.

''Dvije mirijade mirijada.'' Dvije mirijade mirijada ili dvadeset tisuća puta deset tisuća. Broj je ovdje nesumnjivo simboličan i predstavlja bezbrojno mnoštvo,[32] kao što su Božja kola u Psalmu 68,18 nasuprot sto četrdeset i četiri tisuće zapečaćenih svetih u Otkrivenju 7.

9,17.18. ***''Oganj, dim i sumpor.''*** Kombinacija ognja, dima i sumpora u Bibliji je uvijek povezana sa sudovima nad zlima. Kod uništenja Sodome i Gomore Bog je zapljuštio s neba sumporom i ognjem tako da se dizao dim kao iz peći (Post 19,24.28; Lk 17,29). Na drugim mjestima u Starom zavjetu ovi su elementi upotrijebljeni pri kažnjavanju zlih (Ps 11,6; Iz 34,9.10; Ez 38,22). U Otkrivenju će oni koji prime žig zvijeri biti udareni "na muke u ognju i sumporu svetim anđelima naočigled i naočigled Jaganjcu. Dim muke njihove suklja u vijeke vjekova." (Otk 14,10.11) Ova tri elementa uzeti su i za uništenje Sotone i njegovih sila u ognjenom jezeru na posljednjem sudu (Otk 20,10; vidi 19,20; 21,8). Ulomak 9,17b.18 čini se ukazuje na čijastički raspored:

A iz usta im
  B sukljao
    C oganj, dim i sumpor.
      D Od ovih triju zala poginu trećina ljudi –
    C' od ognja, dima i sumpora
  B' što sukljahu
C' konjima iz usta.[33]

9,19. ***''Mjeseci.''*** Prema 9,18 ljudi su pobijeni ognjem, dimom i sumporom koji izlazi iz usta konjima. U Otkrivenju se usta kao simbol odnose na moćno oružje u duhovnoj borbi između dobra i zla. Iz Kristovih usta izlazi mač oštar s obje strane (1,16) kojim ratuje protiv nepokajanih (2,16; 19,15.21). Ako tko namjerava nauditi dvojici svjedoka, iz njihovih usta izlazi oganj i ubija njihove neprijatelje (11,5). S druge strane, simbolička usta su oružje Sotone i njegovih pristaša u njihovom djelovanju protiv Božjeg naroda. Iz usta zmaja teče voda da uništi ženu, po svemu sudeći crkvu (12,15). Zvijer iz mora u Otkrivenju 13 dobija usta "da govori drskosti i hule" (13,5). "I ona otvori usta da huli Boga, da huli ime njegovo, njegov Šator i nebesnike." (r 6) U pripremi za posljednju bitku između sila svjetla i tame Ivan

je vidio kako "iz usta Zmajevih i iz usta Zvijerinih i iz usta Lažnoga proroka izlaze tri duha nečista, kao žabe" koji nagovaraju kraljeve svega svijeta da se ujedine za posljednji rat u povijesti zemlje (16,13.14). Sve ovo ukazuje na to da je bitka između dobra i zla u Otkrivenju verbalnog, a ne fizičkog karaktera.

*''**Repovi.**''* Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 9,10.

Tumačenje

U prizoru trubljenja pete trube, konjima slični demonski skakavci bili su pripremljeni za bitku (9,5) pod vodstvom anđela Bezdana, Upropastitelja, samog Sotone (r 11). Međutim, njihovo je djelovanje spriječeno, jer im nije bilo dopušteno da ubijaju ljude već sano da ih muče pet mjeseci (r 7). Sada se situacija mijenja; demonske sile dobivaju potpunu slobodu da provedu svoje razorno djelovanje na zemlji i nad njenim stanovnicima.

9,13-16. Kad šesti anđeo zatrubi u trubu, Ivan čuje glas s neba ***iz rogova zlatnoga žrtvenika pred Bogom***. Spominjanje nebeskog glasa koji dolazi od kadionog žrtvenika posebno je važna s obzirom na molbu Božjeg tlačenog naroda za izbavljenje u prizoru petog pečata (Otk 6,9-10). U Otkrivenju 8,3-5 njihove se molitve prinose na kadionom žrtveniku pred prijestoljem, a posljedica je izlijevanje suda. Ponovno spominjanje kadionog žrtvenika – istog onog na kojem su prinošene molitve tlačenih svetih – pokazuje da Bog još uvijek pamti molitve svog naroda.[34] Prizor šestog pečata predstavlja napredak u božanskom uslišenju molitava Božjeg tlačenog naroda.

U ovom tekstu nalazimo dvije stvari. Prvo, glas s neba zapovijeda šestom anđelu da ***odriješe ona četiri anđela svezana na Rijeci velikoj, Eufratu***. Tekst, osim toga, pokazuje da ovi anđeli zadržavaju demonske sile od uništenja zemlje (9,16-19). Ovaj nas prizor podsjeća na ona četiri anđela koji drže razorne vjetrove da ne naude zemlji dok ne bude zapečaćen Božji narod (Otk 7,1-3). To što su četvorica anđela iz devetog poglavlja ograničeni na rijeku Eufrat je posebno važno. Eufrat u Starom zavjetu označava granicu između Božjeg naroda i njegovih neprijatelja; to je mjesto odakle dolazi prijetnja Božjem narodu. Upravo kod simboličke rijeke Eufrat četvorica anđela zadržavaju demonske vojske okupljene protiv Božjeg naroda. Ove su sile pod suverenim nadzorom Svemogućega Boga.

Drugo što trebamo zapaziti jest da demonske sile nemaju slobodu djelovanja dok ne dođe vrijeme koje im je Bog odredio. Četiri su anđela ***spremna za taj čas i dan i mjesec i godinu***. Ovo se može razumjeti kao "božanski određen trenutak vremena".[35] Puštanje anđela treba shvatiti kao božanski pasiv; drugim riječima, Bog je taj koji im dopušta da djeluju. Oslobađanje demonskih sila već je počelo oglašavanjem pete trube. Demonskim skakavcima je bilo dopušteno da muče zle "pet mjeseci"; međutim, nije im bilo dozvoljeno da ih unište i pobiju (9,3-6). Ovdje, u prizoru šeste trube, demonska konjica dovršava prošireno ubijanje. Dolazi vrijeme kad će Bog ukloniti sva ograničenja i tako omogućiti demonskim silama da djeluju kao nikada dosad u povijesti, i da provedu njegove sudove nad zemaljskim stanovnicima.

Broj konjanika demonske vojske je dvije mirijade mirijada. Fraza ***broj četa konjaničkih, kako sam čuo***, očito je povezana s frazom: ***i začujem broj opečaćenih*** iz Otkrivenja 7,4 odnosno sto četrdeset i četiri tisuće zapečaćenih od Božjeg naroda. Prema tome, ovi demonski konjanici su demonska krivotvorina Božjeg naroda.[36] Obje skupine, Božji zapečaćeni narod i Sotonine vojske, pripremljeni su za posljednju bitku u povijesti ovog svijeta.

9,17-19. Kao u prizoru pete trube, nakon opisa zadatka demonskih hordi, Ivan detaljno opisuje njihov izgled. Konje i jahače opisuje jednako kao demonske skakavce u prizoru iz pete trube. U opisu njihova zastrašujućeg izgleda ponovno se služi riječju "kao". Demonska vojska opremljena je s materijalima iz ognjenog jezera: ognjem, dimom i sumporom (Otk 19,20; 20,10; 21,8). Jahači imaju oklope ognjene, plavetne i sumporne boje. Ove boje odgovaraju ognju, dimu i sumporu koji suklja iz usta konjima. Kombinacija ova tri elementa u Bibliji je simbol Božjeg suda nad zlima. Glave konjima su kao u lavova. Namjera uporabe ovog grotesknog rječnika je, kao i u slučaju pete trube, prikazati neobičan karakter demonskog djelovanja i ostaviti snažan dojam na čitatelje.

Snaga ovih demonskih konja da ubijaju ***leži u ustima i repovima***. Šesta truba prikazuje pojačanje demonskog djelovanja koje je počeo s petom trubom. Dok je izvor snage demonskih skakavaca bio u njihovim repovima, prouzrokujući samo muke, ovdje su na djelu i repovi i usta u pripremi za posljednju bitku protiv Božjeg naroda, prouzrokujući muke i smrt. Posljedice ovog zla su uništenje i pogibija ***trećine ljudi***.

Demonski konji rabe repove da muče i naude ljudima. ***Repovi im kao u zmija, s glavama kojima ude.*** U Otkrivenju 12,9 je Sotona označen kao "stara zmija" koja ima moć da povuče "trećinu zvijezda nebeskih", po svemu sudeći anđela. Izaija kaže za proroke koji daje lažne upute da su repovi (Iz 10,14.15). Vidimo da je rep simbol prijevare i lažnog učenja kojima se Sotona služi da odvrati ljudska bića od Boga, da bi slijedili njega.

Dok demonski konji muče ljude repovima, oni ubijaju svojim ustima iz kojih suklja oganj, dim i sumpor. To nas podsjeća na tri demona koji izlaze iz usta Sotone i njegovih pomagača u prizoru posljednje harmagedonske bitke (vidi Otk 16,13.14). U Otkrivenju 12,15 iz usta zmaja izlazi voda poput rijeke da uništi ženu. Također podsjeća na zvijer iz mora u Otkrivenju 13, kojoj su dana "usta da govori drskosti i hule". "I ona otvori usta da huli Boga, da huli ime njegovo, njegov Šator i nebesnike." (13,5.6)

Sve ovo pokazuje da posljednji sukob između sila svjetla i tame neće biti vojne, već duhovne naravi. Taj će sukob bito verbalan i ideološki – bitka za um pomoću nagovaranja, a ne fizičkom silom. Ovo je vrst borbe koju je Pavao držao na umu kad je pisao: "Jer iako živimo u tijelu, ne vojujemo po tijelu. Ta oružje našega vojevanja nije tjelesno, nego božanski snažno za rušenje utvrda. Obaramo mudrovanja i svaku oholost koja se podiže protiv spoznanja Boga i zarobljujemo svaki um na pokornost Kristu." (2 Kor 10,3-5; vidi Ef 6,10-12).

9,20.21. Ivan zaključuje cijeli prizor primjedbom: ***Ipak, preostali ljudi, što ne poginuše od tih zala, ne obratiše se***. Zlo šeste trube zahvaća "trećinu ljudi" koji trpe strašne muke i masakr (9,15.18). "Preostali ljudi" koji su preživjeli demonsko uništenje odbijaju se pokajati. Zlo im nije omekšalo srca. U svojoj bespomoćnosti i nemoćnoj situaciji nastavljaju se i dalje klanjati ***zlodusima i kumirima – ni zlatnima, ni srebrnima, ni mjedenima, ni kamenima ni drvenima koji niti vide niti čuju nit hodaju***. Ovaj je rječnik posuđen iz Daniela 5,23 gdje je klanjanje idolima "od zlata i srebra, od mjedi i željeza, od drva i kamena, koji ne vide, ne čuju niti razumiju" dovelo do pada Babilona (vidi i Ps 115,4-7).

Osim toga, zli se nisu pokajali ***od svojih ubojstava ni od svojih čaranja ni od svoga bluda niti od svojih krađa***. Pavao ove grijehe opisuje kao posljedicu idolopoklonstva (vidi Rim 1,18-32; Otk 21,8; 22,15). Uzeti zajedno, ovi poroci su plod klanjanja demonima. Demoni muče zle, ali oni im se i dalje klanjaju. Bog ne želi da itko bude osuđen već da se pokaje i obrati njemu (2 Pt 3,9). Međutim, zli će propasti ako se ne pokaju (Lk 13,3.5).

Prizor šeste trube nas dovodi do vremena svršetka. On prikazuje pripremu za harmagedonsku bitku kasnije opisanu u knjizi (Otk 16,12-16). On ukazuje na posljednju krizu u svijetu koja će, kako se svršetak približava, biti obilježena sve većom demonskom aktivnošću. Oni koji su bez Božjeg pečata su nezaštićeni od demonskih sila i prijevarnih učenja i ideologija simboličnog Babilona. Desmond Ford piše: "Mnoštvo koje je odbacilo krv pomirenja, kâd Kristove pravednosti, osvježenje od božanskih rijeka i izvora voda te svjetlost od nebeskih tijela, nema zaštite od đavolskih učenja i na kraju ni od samih đavola."[37]

Propust zlih da se pokaju signalizira nadolazeći prestanak posredovanja i okupljanje za posljednju bitku između Krista i njegove vojske i Sotone i njegove vojske (Otk 16,12-16). Upravo tijekom ove sve veće demonske aktivnosti Bog čini poseban napor da dopre do srca ljudi, nudeći vječno Evanđelje stanovnicima zemlje (Otk 14,6-13). Njegovo je milosrđe još dostupno. On se nada da će grijehom otvrdnula srca odgovoriti i učiniti odlučan zaokret. Ovo posljednje naviještanje vječnog Evanđelja opisano je u umetku između šestog pečata i sedme trube (Otk 10,11-14), kao i u prikazu trojice anđela koji lete posred neba s vijestima opomene stanovnicima zemlje (Otk 14,6-13).

Osvrt na Otkrivenje 8. i 9. poglavlje

Viđenje o oglašavanju sedam truba prikazuje simboličnim jezikom niz intervencija Svemogućeg Boga u povijesti kao odgovor na molitve svojeg tlačenog i ugnjetavanog naroda, prikazanog u prizoru petog pečata: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" (Otk 6,10) Uvodni prizor sedam truba pokazuje da je nebo čulo molitve Božjeg naroda. Poslani odgovor je nedvosmislen i jasan: "Ne još dugo." Svrha događaja simbolično prikazanih oglašavanjem sedam truba jest uvjeriti Božji narod da Bog već sudi "stanovnicima zemlje" (Otk 8,13 – KS) koji su nesmiljeno tlačili i progonili njegov vjerni narod.

Vidjeli smo da su zla prvih četiriju truba božanske opomene i imaju spasiteljsku svrhu. Ona bi zle trebala potaknuti na pokajanje i upozoriti ih da vrijeme za pokajanje brzo ističe i da će se vrata milosti zauvijek zatvoriti. Objava trostrukog jao od strane orla prijelaz je s upozoravajućih sudova prvih četiriju truba na demonski jao posljednje tri trube nad duhovno mrtvima zbog njihova odbacivanja Evanđelja i upornog neprijateljstva prema njemu.

Prizor šeste trube je frapantno sličan prizoru četvorice anđela koji zadržavaju razorne vjetrove i zapečaćenju sto četrdeset i četiri tisuće Božjeg naroda u Otkrivenju 7,1-3. Jon Paulin ove usporedbe sažima riječima:

U oba ulomka su vezanje i puštanje povezani s četvoricom anđela. U oba ulomka je označen broj ljudi: u Otkrivenju 7 Božji narod, a u Otkrivenju 9 demonski duplikat. I ovo su jedina dva mjesta u Otkrivenju koja sadrže zagonetne riječi: "I začujem broj [*ēkousa ton arithmon*]." Ako vrijeme milosti ostaje otvoreno tijekom šeste trube i završava oglašavanjem sedme, šesta truba je točan povijesni duplikat Otkrivenja 7,1-8. To je posljednja prilika za spasenje neposredno prije kraja.[38]

Kao u slučaju otvaranja sedam pečata, postoji umetak između prizora šeste i sedme trube. Umetak između otvaranja šestog i sedmog pečata odgovara na odlučujuće pitanje postavljeno u prizoru otvaranja šestog pečata o onima koji će biti dostojni da opstanu u dan Božje srdžbe (Otk 6,17). Umetak između šeste i sedme trube isto je tako povezan s onim što se događa u prizoru šeste trube. Prije svega on objavljuje brzi kraj povijesti zemlje na zvuk sedme trube (Otk 10,7).[39] Drugo, on govori o vremenu intenzivne pripreme i velikog okupljanja za armagedonsku bitku. Četiri anđela koji su na rijeci Eufratu zadržavali četiri razorna vjetra, sada su slobodni da ih puste. To pokazuje da se zapečaćenje Božjeg naroda privodi kraju (Otk 7,1-3). Oslobođeni anđeli su spremni pustiti zadržavane vjetrove da pušu punom snagom i "naude zemlji i moru" te dovedu kraju povijest zemlje.

Jedno ozbiljno pitanje zaslužuje odgovor: Što je s Božjim narodom koji živi u tom razdoblju velike pripreme za posljednju bitku prije kraja? Ivan svoje čitatelje ne ostavlja u nedoumici. Kao u otvaranju sedam pečata, umetak između prizora šeste i sedme trube daje odgovor na ovo pitanje. Dok su Kristovi sljedbenici pod posebnom brigom i zaštitom za vrijeme kad anđeli potpuno nadziru razorne vjetrove (Otk 7,3-8), oni imaju posebnu zadaću unatoč "žestokom protivljenju i stradanju"[40] (Otk 10–11,14). Njihova zadaća da objave Božju posljednju vijest svijetu prikazana je simboličnim gutanjem otvorene knjižice (Otk 10), a njihovo iskustvo u propovijedanju Evanđelja svijetu prikazano je prizorom dvojice svjedoke (Otk 11). Svrha ovog umetka je probuditi Božji narod i opskrbiti ga čvrstim uvjerenjem u konačnu pobjedu Evanđelja kako se približavaju posljednjim danima zemaljske povijesti.

Izvori

[1] Roloff, 106.
[2] Vidi 1. Henokova 20,2-8 (Charlesworth, 1,22.23); vidi Tobija 12,15 (*The Oxford Annotated Apocrypha*, 73).
[3] Robert L. Thomas, *Revelation 8–22: An Exegetical Commentary* (Chicago, Moody Press, 1992), 7.
[4] Isto, 12.
[5] Ladd, 126.
[6] Thomas, *Revelation 8–22*, 13.
[7] Paulien, *Decoding Revelation's Trumpets*, 370.
[8] [8] Isto, 388
[9] Vidi 4. Ezrina 3 (Charlesworth, 1,528.529); 2. Baruhova 10,1-3; 11,1; 67,7 (Charlesworth, 1,622.625.644); Sib. Oracles 5,137-154.160.161 (Charlesworth, 1,396.397).
[10] Paulien, *Decoding Revelation's Trumpets*, 389.
[11] Edwin R. Thiele, *Outline Studies in Revelation*, Class Syllabus (Berrien Springs, MI., Emmanuel Missionary College, 1949), 168; Paulien, *Decoding Revelation's Trumpets*, 386
[12] Paulien, *Decoding Revelation's Trumpets*, 386.
[13] Isto.
[14] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 182.
[15] Barclay, *The Revelation of John*, 2,47; vidi 1. Henokova 86,1; 88,1; 90,24 (Charlesworth, 1,63.64.70); Test. of Solomon 6,2; 8,1.2; 20,14-17 (Charlesworth, 1,967.969.970.983).
[16] Desmond Ford, 2,440.
[17] Paulien, *Decoding Revelation's Trumpets*, 398.
[18] Thiele, 170.
[19] Paulien, *Decoding Revelation's Trumpets*, 415
[20] Isto.
[21] Desmond Ford, 2,442.
[22] Collins, *The Apocalypse*, 60.
[23] Barclay, *The Revelation of John*, 2,51; Mounce, 155; Morris, 126.
[24] Barclay, *The Revelation of John*, 2,51
[25] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 189.
[26] Paulien, The Bible Explorer, 3,12.
[27] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 189.
[28] Vidi Swete, 121; Barclay, *The Revelation of John*, 2,53; J. M. Ford, 153.154; Sweet 172; Collins, *The Apocalypse*, 62
[29] 1. Henokova 56,5-8 (Charlesworth, 1,39); kako je pokazao Ladd, 135.
[30] Uključujući Caird, 122; Mounce, 200.201; Harrington, 143; Ladd,, 135; Beasley-Murray, 164; Fiorenza, *Revelation*, 72.
[31] Beasley-Murray, 164.
[32] Bauer, 529.
[33] Kako je pokazao Aune, *Revelation, 6–16*, 540.
[34] Morris, 129.130.
[35] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 193.
[36] Paulien, "Seals and Trumpets", 196.
[37] Desmond Ford, 2,458.
[38] Paulien, "Seals and Trumpets", 196.
[39] Ezell, 51.
[40] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 194.

OTVARANJE MALOG SVITKA
(10,1-11)

Otkrivenje 10–11,14 umetnuto je između šeste i sedme trube kao neka vrst interludija. U viđenju sedam pečata umetak između šestog i sedmog pečata prikazuje zapečaćenje Božjeg naroda i veliko mnoštvo otkupljenih kako stoji pred Božjim prijestoljem. Niz od sedam truba slijedi isti uzorak. Umetak između šeste i sedme trube prikazuje jakog anđela s otvorenom knjižicom (malim svitkom, 10,1-11) i dva svjedoka (11,1-14). Kao što Otkrivenje 7 odgovara na pitanje postavljeno u prizoru šestog pečata (6,17), tako umetak između šeste i sedme trube očito odgovara na pitanje, kako to sugerira G. R. Beasley-Murray: "Što je zadaća Crkve u ovim teškim vremenima?"[1] Prema tome, Otkrivenje 10–11,14 opisuje iskustvo Božjeg naroda u svijetu i njegovu ulogu u propovijedanju Evanđelja s obzirom na približavanje posljednjih dana zemaljske povijesti.

Otkrivenje 10. poglavlje se dijeli u dva dijela: prikaz snažnog anđela s otvorenom knjižicom (10,1-7) kojemu slijedi anđeoski nalog Ivanu da prorokuje narodima (10,8-11).

Mali svitak (knjižica, 10,1-7)

Opis zla šestog pečata je završen. Anđeli kod rijeke Eufrat – gdje drže četiri vjetra da bi se moglo obaviti zapečaćenje Božjeg naroda (vidi Otk 7,1-3) – sada su pušteni (9,14); vrijeme je za veliko okupljanje za harmagedonsku bitku. Čitatelj instinktivno očekuje da čuje oglašavanje sedme trube. Umjesto toga prekinut je redoslijed posljednjih dviju truba. Pozornost čitatelja usmjerena je na prizor koji je po karakteru sasvim drukčiji od ostalih truba.

[1]I vidjeh drugoga jednog, snažnog anđela: silazio s neba ogrnut oblakom, na glavi mu duga, lice mu kao sunce, a noge kao ognjeno stupovlje; [2]u ruci drži otvorenu knjižicu. I zakorači desnom nogom na more, lijevom na zemlju pa povika iza glasa kao kad lav riče. [3]I kad povika, oglasi se sedam gromova tutnjavom. [4]A kad se oglasi sedam gromova, htjedoh pisati, ali začujem glas s neba: "Zapečati to što prozbori sedam gromova! Toga ne piši!" [5]I onaj anđeo što ga vidjeh gdje stoji na moru i zemlji, podiže k nebu desnicu [6]i zakle se Živim u vijeke vjekova, koji stvori nebo i sve što je na njemu, zemlju i sve što je na njoj, more i sve što je u njemu: "Neće više biti vremena! [7]Nego – u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje kao što on to navijesti slugama svojim prorocima."

Bilješke

10,1. ***''Drugoga jednog, snažnog anđela.''*** Čini se da "snažni anđeo" ovdje odgovara "snažnom anđelu" iz Otkrivenja 5,2; obojica su označena kao "snažni" ili "jaki" (grčki *ischuros*) i povezana su s nebeskim svicima. Čini se da oznaka anđela u 10,1 kao "drugoga" pokazuje da on nije jedan od sedmorice koji trube u trube. Njegova je zadaća drukčija. U Starom zavjetu anđeo kojeg Bog šalje djeluje u ime Boga (vidi Post 31,11-13; Izl 3,2-6; Suci 13,6.21.22). Opis ovog snažnog anđela u nekim je pojedinostima paralelan opisu proslavljenog Krista u Otkrivenju 1,13-15 što neke tumače navodi da u njemu vide samoga Krista.[2] Premda je pojava ovog anđela opisana pojmovima božanske osobe, čini se da to nije Krist. Ova tvrdnja počiva na činjenici da se za Krista u Otkrivenju nikad ne kaže da je anđeo. Zato možemo pitati zašto bismo ovog snažnog anđela smatrali Kristom, a ne drugim "snažnim" anđelom u Otkrivenju 5,2. Međutim, iz Otkrivenja čini se da je jasno da ovaj anđeo, kojega Krist šalje, djeluje kao sam Krist. Na primjer, u Otkrivenju 22,6-16 anđeo izgovara Kristove riječi. Zbog toga je često teško razlikovati između pojave anđela kojeg je Krist poslao i dao mu određenu zadaću, i pojave samoga Krista. Razumno je pretpostaviti da je Kristu sličan lik u Otkrivenju 10. poglavlju poseban anđeo uzvišenog ranga koji djeluje kao punopravni predstavnik Kristove vlasti.[3]

10,2. ***''Knjižica.''*** Grčka riječ *biblaridion* označava mali papirusni svitak (vidi *Bilješke* na Otk 5,1). Isprva se izraz *biblion* koristio za mali svitak (umanjenica za *biblos*). Kasnije je značenje umanjenice *biblion* nestalo pa se u Ivanovo vrijeme za manji svitak rabila riječ *biblaridon*. Postupno su *biblos* i *biblion* dobili isto značenje pa su se za svitak koristili sinonimno i često naizmjenično bez obzira na njegovu veličinu. Pažljiva analiza riječi *biblos, biblion* i *biblaridon* u Otkrivenju pokazuje da Ivan nije imao dosljedan uzorak korištenja ovih riječi. Na primjer, u Otkrivenju 20. poglavlju za knjigu života uzimao je naizmjenično *biblos* i *biblion*: u 20,12 je *biblion* života (vidi 13,8; 17,8; 21,27), a u 20,15 je *biblos* života (vidi 3,5). Posebno je zanimljivo što u Otkrivenju 10,2 knjižicu naziva *biblaridion*, da bi je u osmom retku nazivao *biblion*. Ovo jasno pokazuje da u Otkrivenju nema dosljednje ni namjerne uporabe jednog ili drugog oblika riječi za svitak. Razlog za uporabu umanjenice *biblaridion* u Otkrivenju 10. poglavlju i naglašavanje činjenice da je bila otvorena, vjerojatno je da je prikaže drukčijom od svitka u petom poglavlju, koji je bio velik i zapečaćen.

Niz nedavno provedenih studija uvjerljivo je pokazalo da su svitak u petom i mali svitak (knjižica) u desetom poglavlju isti.[4] Činjenica da su oba svitka povezana sa "snažnim

anđelom" ukazuje na to da su jako povezani. Osim toga, zapečaćeni svitak se mogao otvoriti samo nakon kidanja svih pečata. Događaji kidanja sedam pečata i sudovi sedam truba zbog toga su prethodnica i priprema za otvaranje zapečaćenog svitka. Do objave sadržaja svitka mora doći poslije Otkrivenja 10. Spominjanje kovčega saveza na kraju oglašavanja sedme trube u Otkrivenju 11,19 i na početku novog viđenja, kojim počinje dvanaesto poglavlje, nagovještava da je Otkrivenje 12–22,5 otkrivanje stvarnog sadržaja malog svitka (vidi "Pregled: Otkrivenje 12–22,5"). Međutim, mali je svitak u Otkrivenju 10 nazvan *biblaridion*, što ukazuje na to da bi mogao biti dio većeg *bibliona* u petom poglavlju. To pokazuje da je otvoreni mali svitak iz desetog poglavlja, kojeg je držao snažni anđeo, samo djelomična objava zapečaćenog božanskog otkrivenja (vidi Iz 8,16; 29,9-14; Dn 12,4.9), a koja je slikovito prikazana slikom svitka zapečaćenog sa sedam pečata u petom poglavlju.

O tijesnoj povezanosti dvaju svitaka i knjige Otkrivenje već smo detaljno raspravili (vidi "Sadržaj zapečaćenog svitka u Otkrivenju 5" u "Pregled: Otkrivenje 4–11,19") i ovdje to nećemo ponavljati. Otkrivenje 4–10 čini se da je složeno tako da slijedi niz prijenosa opisanih u Otkrivenju 1,1-3 gdje Isus prima otkrivenje od Boga (pogl. 5). On ovu poruku objavljuje Ivanu preko svog anđela (10,1-10). Na kraju, Ivan dobiva zapovijed da crkvama prenese otkrivenje koje mu je dano kao proroštvo (10,11) čiji je sadržaj dan u Otkrivenju 12–22,5 (vidi "Osvrt na Otkrivenje 1,1-8") . Neki su komentatori protumačili da je otvoreni svitak u Otkrivenju 10 Danielova knjiga koja je bila zapečaćena za ljudsko razumijevanje "do vremena svršetka" (Dn 12,4.9).[5] Kako je opisano u *Bilješkama* na Otkrivenje 10,6., niz uobičajenih paralela između Daniela 12 i Otkrivenja 10 ukazuje na tijesnu povezanost sadržaja oba poglavlja, uključivši zaklinjanje anđela u Danielu 12,7 i snažnog anđela u Otkrivenju 10,5-7. Ovo pokazuje čvrstu vezu između otvorenog malog svitka i zapečaćenog proročkog dijela u Danielu uz spominjanje svršetka vremena. On je otkriven Božjem narodu pri svršetku vremena u Otkrivenju 12–22,5 s namjerom da mu pomogne u pripremi za događaje povezane sa svršetkom vremena koji se trebaju odigrati na zemlji. Međutim, sadržaj malog svitka u Otkrivenju 10 nije ograničen na proročki dio Danielove knjige, jer je opširniji od onog u Danielovoj knjizi.

''Otvorenu'' je particip pasivni prošlog vremena. Prošlo vrijeme pokazuje da je mali svitak bio otvoren u neko ranije vrijeme. Pasivni oblik je vjerojatno božanski pasiv (vidi *Bilješke* na Otk 9,1), što ukazuje na to da je otvaranje svitka božansko djelo. Činjenica što anđeo kasnije diže desnicu prema neku zaklinjući se, pokazuje da mali svitak drži u ljevici.

10,3. ***''Sedam gromova.''*** Pojam sedam gromova u Otkrivenju 10 jedan je od najtajanstvenijih u Otkrivenju. Upotreba određenog člana pokazuje da je bio poznat kršćanima u Ivanovo vrijeme. Čini se da je Psalam 29 ključni tekst za razumijevanje slike sedam gromova, gdje je sedmostruki Božji glas na djelu opisan kao glas groma (29,3-9). Kasnija židovska predaja je smatrala da se "Jahvin glas na Sinaju čuo kao sedam gromova".[6] Kad Bog u Starom zavjetu govori ili silno djeluje, to je često prikazano grmljavinom (Job 26,14; 37,5; Ps 18,14; vidi 1 Sam 7,10). Prije križa u Ivanu 12,28.29 Božji glas koji se obratio Isusu prisutno je mnoštvo čulo kao grmljavinu. Posebno je zanimljivo da "ovom ulomku slijedi spominjanje suda svijeta i izbacivanje njegovog vladara", samog Sotone (12,30.31).[7] U preostalom dijelu Otkrivenja grmljavina ima ulogu upozorenja na božansko djelovanje u sudu: grmljavina djeluje kao upozorenje na kidanje sedam pečata (4,5; 6,1), na trubna zla (8,5), na rat između zmaja i žene koji se vodi do sedam posljednjih zala (11,19) i na kraj zemljine povijesti koji vodi do posljednjeg suda (16,18).

10,6. ***"Neće više biti vremena!''*** Ova je fraza doslovni prijevod s grčkog: *hoti chronos ouketi estai*. Grčki jezik ima dvije osnovne riječi: *kairos* i *chronos*, koje su prevedene riječju "vrijeme". Općenito govoreći *kairos* označava određeni trenutak vremena, određeno razdoblje ili godišnje doba (vidi Mt 11,25; 12,1; Dj 3,19; Rim 3,26; 5,6). *Chronos*, naprotiv, označava trajanje nekog razdoblja, protok vremena (vidi Mt 25,19; Dj 13,18; Gal 4,4; Otk 20,3), premda se oba izraza često preklapaju i istoznačni su.[8] (U Dj 1,7 prevedeni su kao "vremena i zgode", odnosno "vremenima i trenucima" u 1 Sol 5,1.) Mnogi znanstvenici ovu frazu prevode kao "više neće biti odlaganja". Ovaj prijevod je nedavno osporio David Aune koji tvrdi da "odlaganje" ovdje nije prikladan prijevod riječi *chronos*, jer "pretpostavlja da su eshatološki događaji odloženi"; umjesto toga fraza znači da je "'vrijeme proteklo (prošlo)' i da će se početi zbivati eshatološki događaji".[9]

Upečatljiva sličnost između Otkrivenja 10,1-7 i Daniela 12,4-7 daje slutiti da *chronos* u Otkrivenju 10,1 treba razumjeti imajući u vidu Daniel 12,4-9 koji tekst glasi:

"A ti, Daniele, drži u tajnosti ove riječi i zapečati ovu knjigu do vremena svršetka! Mnogi će tumarati, i bezakonja će rasti." Ja, Daniel, pogledah, kad eno: druga dvojica stajahu jedan s jedne, drugi s druge strane rijeke. Jedan upita čovjeka odjevena u lanene haljine koji stajaše iznad voda rijeke: "Kada će doći kraj tim čudesima?" Začuh čovjeka odjevena u lanene haljine, koji stajaše iznad voda rijeke; on podiže k nebu desnicu i ljevicu, kunući se Vječno

živim. "Nakon jednog vremena, dva vremena i pola vremena – kada dođe kraj rasulu snage svetoga naroda – sve će se to svršiti." Ja slušah, ali ne razumjeh, pa upitah: "Gospodaru, kako će to svršiti?" On reče: "Idi, Daniele, ove su riječi tajne i zapečaćene do vremena svršetka.

Ovdje postoji nekoliko paralela koje nagovještavaj da Otkrivenje 10 slijedi Daniela 12. Prije svega postoji zapovijed da se svitak zapečati do vremena svršetka (Dn 12,4; vidi Otk 10,4). Zatim dolazi pitanje: "Kada će doći kraj tim čudesima?" Njemu slijedi dizanje ruku prema nebu i zaklinjanje vječno Živim da će to biti "nakon jednog vremena, dva vremena i pola vremena", nakon vremena "grozote pustoši" (Dn 12,11; vidi Otk 10,5.6), naime Antikristova progonstva svetih. Daniel je čuo da će svršetak sigurno doći kad se ovo proročko vrijeme ispuni. U Otkrivenju 6,9-11 zaklani mučenici pod žrtvenikom viču za izbavljenjem i opravdanjem: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" Rečeno im je neka se strpe još malo vremena (*eti chronon mikron*). Međutim, u Otkrivenju 10,6 Božji narod dobiva obećanje da više neće biti vremena (ili "odlaganja" kao u Mt 24,48; 25,5; Heb 10,37). Dolazi vrijeme kad će se oglasiti truba sedmog anđela pa će se "dovršit … otajstvo Božje kao što on to navijesti slugama svojim prorocima" (Otk 10,7), a posebno Danielu. Bog je u toku da ispuni svoje obećanje da će opravdati i izbaviti svoj napaćeni i vjerni narod.

Adventisti se često pozivaju na izjavu Ellen White za razumijevanje *chronosa* u Otkrivenju 10,6 koje je u skladu s gornji razmatranjima: "Ovo vrijeme, koje anđeo objavljuje uz svečanu zakletvu, nije kraj povijesti ovog svijeta, niti je vrijeme probe, već proročko vrijeme koje prethodi dolasku našega Gospodina. Odnosno, ljudi neće dobiti još neku vijest s određenim vremenom. Poslije ovog razdoblja vremena, koje seže od 1842. do 1844. godine, više ne može biti određenog utvrđivanja proročkog vremena. Najduže računanje seže do jeseni 1844."[10]

10,7. ***''Otajstvo Božje'' (ili 'tajna Božja'' – Šarić).*** "Tajna Božja" se u Bibliji odnosi na Božju namjeru u pogledu budućnosti, koju je otkrio preko svojih izabranih oruđa, proroka. U Danielu 2 Bog je otkrio Nabukodonozoru tajne s obzirom na ono što će biti na svršetku dana (Dn 2,28.29) kad će zemaljska povijest doći kraju i biti uspostavljeno vječno kraljevstvo (rr 44.45). Ove su tajne bila skrivene od mudraca u Babilonu (r 27). Da Bog svoje tajne o budućnosti otkriva preko proroka potvrdio je i Amos: "Ništa ne čini Jahve Gospod a da osnove svoje ne otkrije slugama svojim prorocima." (Am 3,7) U Novom zavjetu "tajna Božja" predstavlja čitavu Božju namjeru da u ovom svijetu osnuje svoje vječno kraljevstvo. Pavao

objašnjava da je Božja tajna, koja je "bila skrivena od vječnih vremena", sada obznanjena zahvaljujući propovijedanju Evanđelja (Rim 16,25.26 – Šarić; Ef 3,4-12; Kol 1,26.27). Ova je tajna otkrivena Božjem narodu (Mt 13,11; 1 Kor 2,6-8; Ef 1,9), koji je sada postao "upravitelj(e) tajna Božjih" (1 Kor 4,1; Ef 3,7). Međutim, ona ostaje tajnom za nevjernike, za one izvan kraljevstva.

Ova tajna Božja je simbolično prikazana slikom zapečaćenog svitka u Otkrivenju 5. Do njenog otkrivanja će doći na oglašavanje trube sedmog anđela: "Nego – u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje kao što on to navijesti slugama svojim prorocima." Ovo objavljivanje "tajne Božje" ("otajstva Božjeg") opisano je u Otkrivenju 20,11-15 u prizoru posljednjeg otvaranja knjige sudbine na eshatološkom sudu koji će povijest ovog planeta dovesti do predodređenog kraja.

Tumačenje

10,1.2a. Ivan sada vidi ***drugoga jednog, snažnog anđela: silazio [je] s neba***. Veličanstvena pojava ovog anđela pokazuje da dolazi od samoga Boga. On je ***ogrnut oblakom***. Oblaci su u Bibliji povezani s Božjom pojavom; u Otkrivenju oblak je povezan s Isusovim dolaskom (1,7; 14,14-16). Anđeo na glavi ima ***dugu***, kao znak Božjeg saveza (Post 9,12-17) koja je dio slave Božjeg prijestolja (Ez 1,28; Otk 4,3). Duga je vjerojatno nastala zbog svjetlosti koja je kroz oblak sijala s anđelova lica.[11] Fraza ***lice mu kao sunce*** opis je Isusova lica na gori Preobraženja (Mt 17,2; vidi Otk 1,16). ***Noge kao ognjeno stupovlje*** podsjećaju na one proslavljenog Krista "nalik mjedi uglađenoj, kao u peći užarenoj" (Otk 1,15; vidi Dn 10,6). Noge anđela kao ognjeno stupovlje podsjećaju na ognjeni stup koji je vodio Izraelce na putovanju kroz pustinju u Obećanu zemlju (Izl 14,19). Osim toga, glas anđela je kao kad lav riče (Otk 10,3), što je u Bibliji Božji glas (Jr 25,30; Hoš 11,10; Jl 4,16 – neki prijevodi 3,16; Am 1,2; 3,8). Ovaj Bogu sličan nebeski glasnik je legitimni predstavnik Krista, kojeg je On sam poslao s posebnom viješću.

Ovaj snažni anđeo sličan je "snažnom anđelu" iz Otkrivenja 5,2 koji je pozivao nekoga da otvori svitak zapečaćen sa sedam pečata (oznaka "drugog" vjerojatno ima za cilj da ga razlikuje od sedam anđela s trubama, kao i u 8,3). U Otkrivenju 5,2 on je na nebu, a sada je dolje na zemlji i u ruci drži otvoreni mali svitak. Ovdje možemo primijetiti nekoliko stvari. Prvo, Ivan vidi već otvoren mali svitak kad anđeo silazi s neba i dolazi pred njega. Ovaj svitak je po svemu sudeći bio otvoren na nebu prije nego što je anđeo poslan s viješću na zemlju.[12]

Drugo, naglašavanje da Ivan vidi otvoren svitak nagovješćuje da je ranije bio zatvoren i zapečaćen i njegov sadržaj držan skriven (vidi *Bilješke* na Otk 5,1). Osim toga, grčki tekst pokazuje da je otvaranje malog svitka božanski čin. Svitak nije otvorio anđeo već mu ga je Krist dao nakon što ga je On otvorio.

Čini se da je mali svitak iz Otkrivenja 10 povezan sa zapečaćenim svitkom iz Otkrivenja 5 kojeg je Krist bio dostojan uzeti zdesna Bogu i raskinuti njegove pečate.[13] Činjenica što se za njega kaže da je "mali" pokazuje da sadrži samo dio zapečaćenog svitka, dio koji je bio bitan i koristan za Božji narod pošto se odnosi na posljednje događaje u povijesti zemlje. Ovaj mali svitak očito je vrlo važan, jer kasnije saznajemo da njegov sadržaj ima veze s doživljajima Božjeg naroda u svijetu u posljednje dane. To je zbivanje živopisnim jezikom prikazano u drugoj polovici knjige Otkrivenje (poglavlja 12–22). Otkrivanje sadržaja svitka dolazi poslije Otkrivenja 10. poglavlja. Zato je Otkrivenje 12–22,5 priopćavanje božanskog otkrivenja koje je u simbolu samo djelomično otkriveno Ivanu i koje je zatim prenio crkvi. Konačno otvaranje zapečaćenog svitka i potpuno priopćavanje njegova sadržaja pripada budućem eshatološkom razdoblju koje će povijest dovesti do unaprijed određenog završetka, kako je opisano u Otkrivenju 20,11-15.

10,2b-4. Anđeo je ***zakoračio desnom nogom na more, lijevom na zemlju***. Uzeti zajedno zemlja i more mogu predstavljati čitav svijet. Ovo ukazuje na univerzalnost i sveobuhvatnost vijesti koju anđeo treba objaviti. Posebno je zanimljivo što u Otkrivenju 13 zvijeri izlaze iz mora na zemlju i izazivaju opći otpad i pobunu protiv Boga.

Anđeo zatim viče ***iza glasa*** kao kad lav riče. U Bibliji je Božji glas, koji govori u proročanstvu o predstojećem sudu, prispodobljen lavu koji riče (Jr 25,30; Hoš 11,10; Jl 4,16 – neki prijevodi 3,16; Am 1,2; 3,4). Od posebnog je značaja tekst u Amosu: "Lav riče: tko da se ne prestravi? Gospod Jahve govori: tko da ne prorokuje?" (3,8) Kad u Otkrivenju neki "snažni anđeo" navijesti neku božansku poruku, on to uvijek čini jakim glasom (vidi 5,2; 7,2; 14,7.9.15; 18,2). To vodi do zaključka da je snažni anđeo u Otkrivenju 10 predstavnik Božjeg glasa s posebnom viješću za njegov narod.

Ričućem glasu anđela odmah slijedi grmljavina ***sedam gromova***. Zvuk grmljavine u Bibliji je simbol Božjeg glasa koji se očituje u silnim djelima i upozorenjima na njegovo djelovanje usmjereno na stanovnike zemlje. Množinu od sedam gromova u Otkrivenju 10 treba razumjeti

u skladu s biblijskim shvaćanjem broja sedam kao simboličnom izrazu božanske punine i potpunosti (vidi *Bilješke* na Otk 5,1). Štogod da jesu, sedam gromova simboliziraju puninu božanskog upozorenja na božansko djelovanje koje se treba očitovati u vrijeme svršetka. Zvuk sedam gromova nije samo grmljavina, jer Ivan čuje kako razumljivo govore.[14] Čini se da je sadržaj vrlo važan za Crkvu, jer se Ivan sprema da ga zapiše. Međutim, to mu je zabranjeno, jer mu glas s neba kaže: ***Zapečati to što prozbori sedam gromova! Toga ne piši!*** Ovaj glas, koji može potjecati od Oca ili samoga Krista, zapovijeda Ivanu da ne piše ono što je reklo sedam gromova i da to ne prenosi crkvama. Ova zabrana je neobična jer na drugim mjestima u knjizi Ivan uvijek dobiva nalog da zapiše ono što vidi i čuje (Otk 1,11.19; 14.13; 19,9; 21,5) i da "ne zapečati riječi proroštva ove knjige jer – vrijeme je blizu" (Otk 22,10). Prema tome ova zabrana mora biti vrlo neobična i značajna.

Biblija uči da su neke stvari vrlo važne i od posebnog značenja za Božji narod; Bog ih njemu otkriva i objavljuje s ciljem da ih upozori i pomogne da se pripreme za buduće događaje (vidi Otk 1,1-3). Međutim, neke stvari ostaju tajna; nisu otkrivene Božjem narodu, jer to znanje pripada samo Bogu. "Što je sakriveno, pripada Jahvi, Bogu našemu, a objava nama i sinovima našim zauvijek da vršimo sve riječi ovoga Zakona." (Pnz 29,28) Pavao je imao slično iskustvo kad je bio prenesen u treće nebo "i čuo neizrecive riječi, kojih čovjek ne smije govoriti" (2 Kor 12,4). A Richard Bauckham kaže: "Sedam gromova nisu proročko otkrivenje dano Ivanu da ga prenese, dok sadržaj malog svitka to jeste."[15]

10,5-7. U tom trenutku anđeo diže desnicu i zaklinje se Bogom Stvoriteljem da ***neće više biti vremena***. Prikazujući dizanje ruke radi zakletve, Ivan se poziva na Daniela 12. poglavlje koje omogućuje razumijevanje ovog vremena. U Danielu 12,5-7 kao odgovor na pitanje koliko će dugo trajati proganjanje svetih, nebeski vjesnik se uz dizanje ruke prema nebu kune Onim koji živi da će se "nakon jednog vremena, dva vremena i pola vremena – kada dođe kraj rasulu snage svetoga naroda – sve (će se) to svršiti" (Dn 12,7). Do tog vremena Božji narod mora strpljivo čekati. U Otkrivenju tlačeni Božji narod stalno traži opravdanje: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" (Otk 6,10) Njima je rečeno da se strpe još malo vremena (r 11).

Sada je u Otkrivenju 10,7 Božjem narodu zaklinjanjem s vječnim Bogom Stvoriteljem zajamčeno: "Neće više biti vremena!" Pisac Poslanice Hebrejima tvrdi da je Božje obećanje, potvrđeno zakletvom, nepromjenjivo i sigurno (Heb 6,17.18). To znači da je Bog vjeran svom

obećanju i da će ga sigurno ostvariti. Anđelova zakletva Crkvu snažno uvjerava da je Bog nepokolebljivo vjeran svom obećanju. Više nema odlaganja; vrijeme svršetka, koje je Daniel prorekao, sada je "neopozivo stupilo na snagu".[16] Bog je na putu da izbavi i opravda svoje vjerne svete i dovede kraju povijest svijeta.

U svojoj zakletvi anđeo objavljuje da ***u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje kao što on to navijesti slugama svojim prorocima***. Ova objava najavljena je prilogom "nego". Vrijeme svršetka samo što nije započelo. Ovdje spomenuta tajna (otajstvo) povezana je s Evanđeljem o kraljevstvu; ovaj izraz se u Novom zavjetu odnosi na sve Božje nakane u svijetu, na njegov plan spasenja i na rješavanje problema grijeha. Ova tajna je zbunjivala sva stvorenja u svemiru i bila je simbolički prikazana u zapečaćenom svitku u Otkrivenju 5. Sadržaj svitka je bio stoljećima zapečaćen (Rim 16,25.26; Kol 1,26.27) i nitko u čitavom svemiru, osim Krista, nije bio dostojan da ga otvori i pročita. Zahvaljujući svojoj trijumfalnoj žrtvenoj smrti na križu, Krist je postao dostojan da otpečati tajnu i izvrši Božju namjeru za zemlju i ljudski rod.

Zahvaljujući Kristu i onome što je učinio na križu, dio te tajne otkriven je Božjem narodu preko Evanđelja (Rim 16,25.26; Ef 1,9; 3,4-12; Kol 1,26.27). Tako je i ono što se odnosi na budućnost – što je korisno za Božji narod – otkriveno Ivanu simboličkim prikazom malog svitka, kojeg je sadržaj opisan u Otkrivenju 12–22. Božjem narodu je pokazano ono što će se dogoditi u budućnosti ne zato da zadovolji njegovu znatiželju, već da mu pomogne u pripremi za događaje posljednjih dana. Cjelovito dovršenje Božje tajne ostavljeno je za budućnost: "Nego – u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje." (vidi Otk 11,15-18) Tek tada će sve što ima veze s potpunom uspostavom Božjeg vječnog kraljevstva, uključujući njegove stanovnike i one koji su iz njega isključeni,[17] biti otkriveno pred čitavim svemirom (Otk 20,11-15). Bog će tada "iznijeti na vidjelo što je sakriveno u tami i razotkriti nakane srdaca. I tada će svatko primiti pohvalu od Boga." (1 Kor 4,5) Tada će biti ostvarene sve Božje namjere za ovaj svijet u vezi s uspostavom kraljevstva, kako je naviješteno preko proroka.

Prorok guta svitak (10,8-11)

Nakon svečane anđelove objave (10,5-7), pozornost je usmjerena na samog proroka. Zanimljivo je da u ovom ulomku Ivan, koji je dotad bio pasivni promatrač, počinje preuzimati aktivnu ulogu u viđenjima koja su mu pokazana.

[8]I glas što ga začuh s neba opet prozbori sa mnom: "Idi, uzmi otvorenu knjigu iz ruke anđela što stoji na moru i na zemlji!" [9]Pristupim k anđelu i zamolim ga da mi dade knjižicu. A on će mi: "Uzmi je i progutaj! Zagorčit će ti utrobu, ali će ti u ustima biti slatka kao med." [10]Uzeh knjižicu iz ruke anđelove i progutah je. I bijaše mi u ustima kao med slatka, ali kad je progutah, zagorči mi utrobu. [11]I rečeno mi je: "Treba da ponovno prorokuješ proti pucima i narodima i kraljevima mnogim!"

Bilješke

10,10. ***''I bijaše mi u ustima kao med slatka, ali … zagorči mi utrobu.''*** Ivanovo slatko-gorko iskustvo slično je Jeremijinim i Ezekijinim doživljajima za vrijeme viđenja. Jeremija je rekao Gospodinu: "Kad mi dođoše riječi tvoje, ja sam ih gutao: riječi tvoje ushitiše i obradovaše srce moje." (Jr 15,16) Međutim, kad je prorok progutao božansku vijest, ona je imala gorki okus: "A sada sam svima na podsmijeh iz dana u dan, svatko me ismijava. Jer kad god progovorim, moram vikati, naviještati moram: 'Nasilje! Propast!' Doista, riječ mi Jahvina postade na ruglo i podsmijeh povazdan." (Jr 20,7b.8; vidi 15,17.18) Slično je i Ezekiel u viđenju vidio svitak u Božjoj ruci. Trebao ga je uzeti i progutati te otići i govoriti narodu. Kad ga je progutao, prorok je otkrio da mu je bio "u ustima sladak kao med" (Ez 2,10–3,4). Zatim je proroku rečeno da će pri objavljivanju vijesti doživjeti gorčinu (vidi Ez 3,5-11). U oba slučaja gutanje svitka simbolizira nalog objavljivanja vijesti koju Bog šalje buntovnom i gluhom narodu. Gorčina nakon gutanja simbolizira razočaranje koje je prorok doživio kad je objavio vijest koja je naišla na stalno protivljenje.

10,11. ***''Proti'' ili ''o mnogim pucima'' (Šarić).*** Ovdje prevedena riječ "proti" je grčki prijedlog *epi* koji je u dativu i obično znači "o" ili "u vezi sa" (vidi Iv 12,16; Dj 26,6; Heb 11,4) i "protiv" (vidi Lk 12,52.53) Stručnjaci se općenito slažu da je značenje prijedloga ovdje "o". To podsjeća na Jeremiju 46,1 gdje je Gospodnja riječ prema prijevodu Kršćanske sadašnjosti upućena Jeremiji "protiv naroda", a Šarić prevodi "o narodima".

''…pucima i narodima i kraljevima mnogim." Ovo nabrajanje podsjeća na Danielovu knjigu (3,4.7.29; 4,1; 5,19; 6,25; 7,14). U Otkrivenju se više puta spominju "plemena i jezici, puci i narodi" (5,9; 7,9; 11,9; 13,7; 14,6; 17,15) čime Ivan ističe sveopću i sveobuhvatnu narav objavljene vijesti. U 10,11 su uključeni "kraljevi" umjesto "plemena", što nagovještava da je Božja riječ nadmoćnija od najvišeg položaja ljudske vlasti.[18]

Tumačenje

10,8-11. Isti glas s neba koji je Ivanu ranije zapovjedio da zapečati vijest sedmerih gromova (10,4), sada traži da uzme mali svitak iz anđelovih ruku. Kad to čini, anđeo mu kaže da ga treba ***pojesti***. Prije nego što može prenijeti vijest koju mu je Bog naložio da objavi, Ivan je treba potpuno usvojiti.[19] Tek je tad u stanju da je objavi s punim osvjedočenjem.

Knjižica u Ivanovim ustima bila ***kao med slatka***, ali mu je u utrobi bila ***gorka***, kao što mu je anđeo rekao da će biti. Prikaz slatkoće vijesti Bogom dane riječi čest je u Bibliji. Za psalmistu su Božji sudovi bili "slađi od meda, meda samotoka" (Ps 19,11). "Kako su slatke nepcu mom riječi tvoje, od meda su slađe ustima mojim." (Ps 11,103) Jeremija je uskliknuo: "Kad mi dođoše riječi tvoje, ja sam ih gutao: riječi tvoje ushitiše i obradovaše srce moje." (Jr 15,16) Tako je i svitak kojeg je pojeo, u Ezekijinim ustima bio "sladak kao med" (Ez 3,3). Kad je čovjek prima, Božja riječ je slatka i pruža radost i ushit srcu. Evanđelje je uvijek "radosna vijest" o Bogu koji ljubi, brine i sve nadzire. Međutim, ona često postaje gorka za Božjeg vjesnika koji pri njenom objavljivanju na neki način može doživjeti razočaranje.

Poslije slatko-gorkog iskustva, Ivan dobija nalog da prorokuje ***proti pucima i narodima i kraljevima mnogim (***Šarić: ***o mnogim pucima i narodima i jezicima i kraljevima).*** Sadržaj svitka postaje proročko otkrivenje koje Ivan dobiva s nalogom da ga prenese Božjem narodu.[20] Ivan je već ranije prorokovao. Mislio je da je njegova služba završena. S oglašavanjem sedme trube očekivao je neposredni kraj zemaljske povijesti, uvjeren da će se tajna Božja potpuno završiti. Međutim rečeno mu je da još nije došao kraj; postoji odlaganje u Isusovu dolasku. Prije nego što dođe kraj, dolazi posljednje "proricanje" ili objava vječne evanđeoske vijesti (vidi Otk 14,6-12). To proricanje se odnosi na mnoge narode, puke, jezike i kraljeve, odnosno, ono obuhvaća čitav svijet. Takvo razumijevanje potkrijepljeno je s Otkrivenje 14,6 u kojem Ivan u viđenju gleda simboličnog anđela koji leti posred neba objavljujući vječno Evanđelje "svim pozemljarima, svakom narodu i plemenu i jeziku i puku". Ideja prorokovanja narodima podsjeća nas na Isusovo izlaganje o vremenu svršetka na Maslinskoj gori: "I propovijedat će se ovo evanđelje Kraljevstva po svem svijetu za svjedočanstvo svim narodima. Tada će doći svršetak." (Mt 14,14). Ova posljednja objava Evanđelja očito će sve dovesti kraju i završiti povijest ovog svijeta (vidi Mt 24,14; Otk 14,14-20).

Čini se da Otkrivenje 11,1-14 pruža ključ za ono što se zbiva u desetom poglavlju. Ono pojašnjava kako Ivanovo vizionarsko, slatko-gorko iskustvo treba simbolično objasniti što će Božji narod posljednjih dana iskusiti u ispunjavanju zadaće propovijedanja Evanđelja svijetu u posljednje dane. Prvo, Otkrivenje 11,1.2 daje ključ za sadržaj posljednje evanđeoske vijesti koju treba prorokovati svim narodima prije oglašavanje sedme trube. To je vijest o obnovi nebeskog hrama i njegovih službi s obzirom na sud. To bi možda donekle objasnilo razlog za gorčinu koju će Božji narod iskusiti. Zatim se čini da Otkrivenje 11,3.4 ilustrira gorko iskustvo Božjeg naroda u objavljivanju posljednje evanđeoske vijesti u simboličnom prikazu dvojice svjedoka koji prorokuju "stanovnicima zemlje" (11,10 – KS), ljudima "iz svih puka i plemena i jezika i naroda" (r 9). (Širi prikaz istoga dan je u Otkrivenju 14,6-12.) Sudbina dvojice svjedoka čini se da ilustrira gorčinu nakon gutanja svitka.

Ovo potvrđuje gledište da sadržaj malog svitka mora biti povezan s iskustvom Božjeg naroda u posljednje dane. Crkva živi u neprijateljski raspoloženom svijetu prema Evanđelju. U objavljivanju posljednje evanđeoske vijesti Božji narod će iskusiti gorčinu neprijateljstva i progonstva. Robert H. Mounce, koji tvrdi da je sadržaj malog svitka vijest za Crkvu, objašnjava: "Ivanu je tek nakon što je progutao knjigu rečeno da mora ponovno prorokovati, ovaj put mnogim narodima, pucima, jezicima i kraljevima (Otk 10,11). To počinje s dvanaestim poglavljem. Slatki svitak koji je na kraju gorak jest vijest za Crkvu. Prije konačnog trijumfa vjernici moraju proći kroz strašnu kušnju. Kao što je veliki svitak u petom poglavlju prikazao sudbinu čitavog čovječanstva, tako mali svitak otkriva sudbinu vjernih u ove posljednje dane žestokog sotonskog protivljenja."[21]

U nalogu koji Ivan dobiva osjeća se božanski pritisak. On *mora* opet proricati. Proročanstvo se tiče mnogih ljudi i naroda. To je posljednji čin u velikoj drami Božjeg stvaralačkog i otkupiteljskog djelovanja. Budući da je kraj vremena tu, u središte pozornosti dolazi značenje povijesti. Ivanova zadaća je da otkrije sile natprirodnog svijeta koje djeluju iza aktivnosti ljudi i naroda. Mounce kaže: "Njegovo proricanje je vrhunac sveg ranijeg proricanja u tome što vodi konačnom uništenju zla i uspostavi vječne države."[22]

U ovoj fazi možemo zaključiti da je Otkrivenje 10 povezano s vremenom svršetka između kraja Danielovih proročanstava i Kristovog drugog dolaska. To je razdoblje između onog "neće više biti vremena" i trenutka kad se treba oglasiti sedma truba. Ovo razdoblje je obilježeno posljednjim naviještanjem vječnog Evanđelja. Kako pokazuje Otkrivenje 12–14,

ovo je razdoblje obilježeno Sotoninom odlučnošću da pridobije odanost stanovnika zemlje. U tom razdoblju prije svršetka Bog preko Crkve čini posljednji napor da upozori stanovnike zemlje i dovede ih u pokajanje. Ova posljednja objava evanđeoske vijesti prikazana je simboličnim predstavljanjem trojice anđela koji lete posred neba naviještajući vječno Evanđelje "stanovnicima zemlje" (Otk 14,6-12).

Osvrt na Otkrivenje 10. poglavlje

S Otkrivenjem 10 završen je lanac prijenosa božanskog otkrivenja od Boga preko Ivana do Crkve (vidi Otk 1,1). Otkrivenje je počelo s Ocem koji je novo ustoličenom Isusu Kristu uručio simbolično zapečaćeni svitak (Otk 5). Nakon daljnjeg razvoja Krist ga je preko svojeg anđela uručio Ivanu u simboličkom otvorenom malom svitku (Otk 10,1-11). To daje slutiti da u desetom poglavlju imamo otkrivenje dijela zapečaćenog svitka iz petog poglavlja koji se odnosi na završne događaje u povijesti zemlje. Nakon što je primio otvoreni svitak, Ivan dobiva nalog da njegovu vijest, ono što je vidio u viđenjima (1,11-19), prenese narodu kao proročku riječ (10,11). Čitava svrha božanskog otkrivenja jest da "pokaže slugama svojim ono što se ima dogoditi ubrzo" (Otk 1,1); drugim riječima, da pripremi narod da shvati Božju namjeru za njega kako se povijest približava kraju.

Jedno pitanje ostaje neodgovoreno: Što je sadržaj dijela zapečaćenog svitka u petom poglavlju, koji je otkriven Božjem narodu simboličkim prikazom malog svitka u desetom poglavlju? Na ovo pitanje su znanstvenici iznjeli mnoštvo različitih gledišta. Ono što se čini jasnim u preostalom dijelu Otkrivenja jeste da Otkrivenje 12,1 predstavlja potpuno novi početak. Činjenica da je uvod u novi početak načinjen pojavom Kovčega saveza u kojem se nalazio zapečaćeni svitak (vidi "Pregled: Otkvirnje 4–11,19") nagovještava da Otkrivenje 12–22,5 predstavlja sadržaj malog svitka (dijela zapečaćenog svitka otkriven Božjem narodu). Njegov sadržaj "se sastoji od čitavog kompleksa događaja" koji vode uspostavi Božjeg kraljevstva,[23] a koje obuhvaća konačni "poraz Sotonine pobune, sud zemlje i spasenje vjernih".[24] Druga polovica knjige jasno prikazuje gorčinu koju će Božji narod u posljednje dane doživjeti zbog vjernosti objavljivanju posljednje vijesti svijetu. Ovo se slaže s onim što smo ranije zaključili, da sadržaj malog svitka mora biti povezan s doživljajima Božjeg naroda u posljednje dane. Ova je informacija otkrivena da bi Božji narod bio spreman i pripremljen kad se sve ovo zbude.

Preostali dio zapečaćenog svitka, ono što nije korisno za Božji narod, nije otkriveno do eshatološkog kraja povijesti zemlje (Otk 20,11-15). Tada će se, na zvuk trube sedmog anđela dovršiti "otajstvo Božje kao što on to navijesti slugama svojim prorocima". Tada će se konačno otvoriti zapečaćeni svitak i njegov sadržaj objaviti pred cijelim svemirom. Povijest pokazuje da je za mnoge uvijek bilo veliko iskušenje da se bave onim što nam Bog nikad nije namjeravao otkriti. Prema desetom poglavlju je, prije svega, jasno da su neke stvari od posebne važnosti za Božji narod, koje Bog smatra prikladnim otkriti svom narodu. Sve što je s obzirom na budućnost korisno za spasenje i ulazak u kraljevstvo, otkriveno je Božjem narodu preko proročke riječi. Sve ostalo nadilazi Božju namjeru; ljudi nisu kadri proniknuti u tajne koje je Bog zadržao za sebe. "Što je sakriveno, pripada Jahvi, Bogu našemu, a objava nama i sinovima našim zauvijek da vršimo sve riječi ovoga Zakona." (Pnz 29,28)

Druga činjenica u desetom poglavlju jest da ima nešto što ostaje skriveno od ljudi i poznato je samo Bogu. Na primjer, Isus je jasno rekao da je samo njemu poznato točno vrijeme njegovog drugog dolaska (Mt 24,36). Nakon uskrsnuća učenici su pitali Isusa: "Gospodine, hoćeš li u ovo vrijeme Izraelu opet uspostaviti kraljevstvo?" Isus je jasno odgovorio: "Nije vaše znati vremena i zgode koje je Otac podredio svojoj vlasti." (Dj 1,7) Zatim je rekao da je važno da prime Svetoga Duha i da se cijelim srcem predaju širenju Evanđelja.

Kršćani moraju biti svjesni da je svako određivanje vremena Kristovog drugog dolaska ili crtanja detaljnih proročkih karata s datumima i redoslijedom događaja, protivno Božjoj volji. Da je bilo potrebe za određivanjem vremena ili proročkim kartama, Bog bi ih osigurao u proročkoj riječi. Međutim, Bog je u svojoj mudrosti znao da to nikad ne bi služilo na dobro već bi razorno djelovalo na kršćansku vjeru i dovelo do gubitka nade u *skori* dolazak Krista i kraljevstva. Mnoge pokušaje da se izrade detaljne proročke karte bolje bi bilo nadomjestiti analizama zemljopisnih karata sa ciljem da dopremo do još uvijek nedosegnutih za Krista (vidi Dj 1,7.8). Božji narod treba držati na umu Evanđelje koje mu je povjereno i koje treba objaviti jer "neće više biti vremena" (Otk 10,6).

Adventisti su u Otkrivenju 10 vidjeli posebno proročko značenje za svoj život i zadatak. U Ivanovom gorko-slatkom iskustvu vidjeli su ono što je poznato kao veliko razočaranje doživljeno u mileritskom pokretu 1844. godine. Pod vodstvom Williama Millera, baptističkog propovjednika laika i revivaliste, velika skupina okupljena iz različitih protestantskih crkava, pogrešno je zaključila da će Krist doći po drugi put ujesen 1844. Očekivanje je jačalo dok su

vjernici širili vijest u koju su vjerovali i temeljito se pripremali za kraj. Kad Krist nije došao, razočarani mileriti doživjeli su na različite načine gorak okus vijest koju su vjerovali i objavljivali. Premda razočarani, neki od njih su u Ivanovom vizionarskom iskustvu našli objašnjenje svojeg razočaranja. U Ivanovom gutanju svitka vidjeli su simbol, pa i proročanstvo svog vlastitog iskustva.

Otad, u skladu s Kristovim nalogom Ivanu da "*ponovno* prorokuje(š)" mnogim pucima, narodima, jezicima i kraljevima, adventisti vide zadatak da Božja crkva posljednjeg vremena treba objaviti vijest o Kristovom drugom dolasku "svim pozemljarima, svakom narodu i plemenu i jeziku i puku" (Otk 14,6). Kada cijeli svijet bude čuo objavljenu vijest Evanđelja, doći će kraj i završit će povijest zemlje (Mt 24,14).

Izvori

[1] Beasley-Murray, 168.
[2] Vidi, na primjer, *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, (7,796.797) koji slijedi izjavu Ellene White da je snažni anđeo iz Otkrivenja 10 "bio nitko manji nego Isus Krist" (vidi isto, 7,971); Shea dijeli slično mišljenje u "The Mighty Angel and His Message", 283-291. Za drukčije gledište vidi LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 196.197.
[3] O drukčijem gledištu vidi Shea, "The Mighty Angel and His Message", 289-291.
[4] Na primjer Mazzaferri, 295.296; Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 243-266.
[5] Vidi *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,797.
[6] Vidi Aune, *Revelation 6–16*, 560.
[7] Kako je primijetio J. M. Ford, 159.
[8] C. H. Pinnock, "Time" u *The International Standard Bible Encyclopedia*, 2. izdanje (Grad Rapids, MI., Eerdmans, 1988), 4,852.
[9] Aune, *Revelation 6–16*, 568.
[10] White, citirano u *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,971.
[11] Charles, 1,259; Barclay, *The Revelation of John*, 2,54.
[12] Shea, "The Mighty Angel and His Message", 288.
[13] Na primjer Mazzaferri, 295.296; Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 243-266.
[14] Mounce, 209.
[15] Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 260.
[16] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 197.
[17] Shea, "The Mighty Angel and His Message", 314.315.
[18] Morris, 140.
[19] Mounce, 214.
[20] Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 260.
[21] Mounce, 216.
[22] Isto, 217.
[23] Ladd, 109.
[24] Collins, *The Apocalypse*, 39.40.

DVA SVJEDOKA
(11,1-14)

Većina komentatora smatra Otkrivenje 11,1-14 jednim od najteže objašnjivih dijelova Otkrivenja. Ovaj dio je veoma važan jer po svemu sudeći pruža dodatnu informaciju o onome što se događalo u prethodnom dijelu (10,8-11). Moramo, dakle, držati na umu da je jedanaesto kao i deseto poglavlje dio šeste trube. Ovo poglavlje čine dva dijela: izmjera hrama (11,1.2) i dva svjedoka (rr 3-14).

Izmjera hrama (11,1.2)

U Otkrivenju 10,8-11 vidjeli smo kako se Ivan u viđenju pretvorio iz pasivnog promatrača u aktivnog sudionika. Progutao je mali svitak i probavio njegov sadržaj. Poslije toga rečeno mu je da opet treba prorokovati mnogim ljudima. Kakvu je vijest trebao objaviti svijetu? Po svemu sudeći uvodni tekst sljedećeg ulomka daje nam ključ.

[1]I dana mi je trska slična palici i rečeno mi je: "Ustani i izmjeri hram Božji i žrtvenik i poklonike u njemu! [2]Vanjsko dvorište hrama mimoiđi, ne mjeri ga jer je dano poganima: gazit će svetim gradom četrdeset i dva mjeseca."

Bilješke

11,1 ***"Trska slična palici."*** Grčka riječ *kalamos* ("trska") označava biljku sa šupljom stabljikom koja je rasla u jordanskoj dolini. Ova je trska bila ravna i dugačka (mogla je doseći visinu više od jedanaest metara) i kao takva je bila pogodna za mjerenje.

"Izmjeri." Grčka riječ *metreō* ("mjera") u slikovitom smislu može označavati procjenu ili prosudbu. Novozavjetni tekstovi u kojima nalazimo riječ *metron* ili *metreō* odnose se na "Božje suđenje na posljednjem sudu"[1] (vidi Mt 7,2; Mk 4,24). Riječ koja je u Otkrivenju 11,1 upotrijebljena da označi mjerenje pojavljuje se i u 2. Korinćanima 10,12 gdje je riječ o nekim vjernicima crkve u Korintu koji su sebe mjerili ili ocjenjivali sobom.

U starozavjetno doba mjerenje je uključivalo sud u pogledu onoga tko će živjeti, a tko umrijeti. Na primjer, David je izmjerio Moapce "uzicom polegavši ih po zemlji: dvije uzice odmjeri onih koje treba pogubiti, a jednu punu uzicu onih koje treba ostaviti na životu" (2 Sam 8,2). U tom smislu treba razumjeti postupak mjerenja u Otkrivenju 11.

Kenneth Strand smatra da je jedini tekst u Starom zavjetu koji prikladno objašnjava postupak mjerenja naveden u Otkrivenju 11 onaj u Levitskom zakoniku 16. poglavlju. On uvjerljivo pokazuje kako mjerenje hrama, žrtvenika i štovatelja ima najpotpuniju tematsku paralelu u opisu obreda na izraelski Dan pomirenja.[2] Tog dana se pomirenje vršilo za same svećenike, Svetište, žrtvenik i vjerništvo. Jedino drugo mjesto u Bibliji u kojem se zajedno spominje Svetište, žrtvenik i narod je ovdje u Otkrivenju 11,1.2. "S izuzetkom izostavljanja svećenstva u Otkrivenju 11,1 ista tri elementa koje razmatramo jednaka su u oba ulomka: hram, žrtvenik, štovatelji. Činjenica da je izostavljen samo jedan, savršeno je logična, jer Kristu kao NZ [novozavjetnom] Velikom svećeniku nije potrebno pomirenje (ili 'mjerenje') za sebe."[3] Strand osim toga primjećuje zajedništvo u poretku ili redoslijedu ovo troje u oba teksta. "U oba slučajeva ide se od svetišta/hrama *do* žrtvenika i *do* štovatelja."[4] Strand zaključuje sljedećim razmatranjem:

Paralela u Otkrivenju 11,1 svakako obuhvaća i "izmjeru" u duhovnom, a ne tjelesnom smislu. To je vidljivo iz konteksta, pri čemu se "hram" i "žrtvenik" odnose na nebeski, a ne fizički hram u gradu Jeruzalemu (vidi opću uporabu slike hrama u Otkrivenju, kao, na primjer, u 4–5, 8,3-5; 11,19 i drugi). A "mjerenje" štovatelja samo po sebi je terminologija koja podrazumijeva duhovno, a ne tjelesno.[5]

''Hram Božji.'' Ovdje upotrijebljena grčka riječ je *naos*, koja se u Otkrivenju odnosi na naskrovitiji dio hrama, na Svetinju nad svetinjama. *Naos* se razlikuje od *hieron* (ove riječi nema u Otkrivenju) koja riječ označava čitav hramski kompleks, uključujući predvorja i hramsko zemljište (vidi Mt 4,5; Iv 2,14). Zato u evanđeljima nalazimo da Isus uvijek poučava u *hieronu* (Mt 16,55; Lk 21,37; Iv 7,28).

U pogledu značenja izmjere hrama u Otkrivenju 11,1 postoji nekoliko gledišta. (1) Najpopularnije je da hram predstavlja kršćansku crkvu ili Božji narod (vidi 1 Kor 3,16). Ranjivost ovog gledišta vidljiva je iz činjenice da riječ "hram", premda se često pojavljuje u Otkrivenju, nikad ne simbolizira crkvu. Ivan je vrlo dosljedan u razlikovanju hrama i Božjeg naroda ("hram Božji i žrtvenik i poklonike u njemu"; vidi Otk 7,17; 15,8). (2) Prema drugom gledištu Ivan govori o jeruzalemskom hramu. Ovakvo tumačenje zanemaruje činjenicu da je hram u Jeruzalemu razoren dvadesetak godina prije pisanja Otkrivenja i da u Ivanovo vrijeme nije postojao (oko 90. godine). (3) Najvjerojatnije je da Ivan govori o izmjeri nebeskog hrama. Za Ivana postoji stvarni hram na nebu i on u svojim viđenjima stalno spominje njega

ili dijelove njegova namještaja (3,12; 7,15; 11,19; 14,17; 15,5-8; 16,1.17). Također trebamo zapaziti da se izraz "hram Božji", dosljedno rabljen u knjizi, odnosi na nebeski hram (3,12; 11,19; vidi 7,15).

''Žrtvenik.'' Premda tekst ne kaže o kojem se žrtveniku ovdje radi, bez sumnje je riječ o kadionom žrtveniku. To ne može biti žrtvenik za žrtve paljenice koji se nalazio izvan samog hrama, u vanjskom dvorištu (Ivanu je izričito rečeno da ne mjeri vanjsko dvorište). U starozavjetnom hramu je zlatni kadioni žrtvenik bio stavljen "pred zavjesu što zastire Kovčeg Svjedočanstva – nasuprot Pomirilištu nad Svjedočanstvom" (vidi Izl 30,6). To je isti onaj zlatni kadioni žrtvenik povezan s molitvama svetih koje je Bog primao u Otkrivenju 8,3-6.

11,2. ***''Mimoiđi.''*** Grčki izraz *ekballō exōthen* doslovce znači "izbaciti", "baciti van". Ova riječ je ovdje upotrijebljena u smislu "isključenja" vanjskog dvorišta iz izmjere hrama i pripadajućeg prostora, kako je upotrijebljena u Ivanu 9,34.35 o isključenju slijepca iz sinagoge (vidi 3 Iv 10).

''Vanjsko dvorište.'' Hram u Jeruzalemu je bio podijeljen u dva dvorišta. Unutarnje dvorište se sastojalo od tri prostora: Dvorišta svećenika, Dvorišta Izraelaca i Dvorišta žena. Vanjsko dvorište bilo je Dvorište neznabožaca. To je bilo nepokriveno dvorište izvan hramske zgrade, odvojeno pregradom od unutarnjeg dvorišta. Neznabošcima je bilo dozovoljeno da uđu u ovaj dio hrama, ali pod prijetnjom smrtne kazne nisu smjeli prijeći pregradu. Pstavljene ploče upozoravale su svakog neznabošca da će, ako prijeđe preko ove točke, biti sam odgovoran za svoju smrt.
''Poganima.'' Grčka riječ *ethnoi* znači "narodi" ili "neznabošci", odnosno "pogani". U Otkrivenju ove su sile neprijateljski raspoložene prema Bogu i njegovom narodu i protive se propovijedanju Evanđelja (Otk 11,2.18; 14,8; 16,19; 18,3.23; 19,15; 20,3.8).
''Gazit će.'' Grčka riječ *pateō* znači "gaziti nogama", "pogaziti". Ona je slikovito upotrijebljena u Otkrivenju 14,20 i 19,15 gdje spominje gaženje zlih pod Božjom srdžbom (vidi Iz 63,3). U Starom zavjetu ovaj izraz često opisuje tlačenje Božjeg naroda od strane neprijateljskih naroda (Iz 63,18; Jr 12,10). Slika tlačenja je posebno istaknuta u Danielovoj knjizi kad govori o četvrtoj zvijeri koja predstavlja rimsko carstvo, a koja gazi svoj plijen (Dn 7,7.19.23), i o djelovanju malog roga koji je izrastao iz deset rogova četvrte zvijeri (Dn 8,9-13); tim je progonstvom namjeravao posebno "zatirati Svece Svevišnjega", progoneći ih za "jedno vrijeme i dva vremena i polovinu vremena" (Dn 7,25). Isus je prorekao da će

Jeruzalem "gaziti pogani sve dok se ne navrše vremena pogana" (Lk 21,24). Gaženje svetog grada četrdeset i dva mjeseca očito odgovara djelovanju zvijeri koja izlazi iz mora u Otkrivenju 13,1-10, a koje traje četrdeset i dva mjeseca. Prema tome gaženje svetog grada jednako je djelovanju zvijeri iz mora.

''Četrdeset i dva mjeseca.'' Vremensko razdoblje od četrdeset i dva mjeseca spomenuto je samo ovdje i u 13,5 kad spominje simboličnu zvijer iz mora i njeno djelovanje u proganjanju Božjeg naroda. Ovo razdoblje je očito isto kao i 1260 dana (11,3; 12,6) i "jedno vrijeme i dva vremena i polovicu vremena" (12,14). Paralela između Otkrivenja 12,6 i 14 pokazuje da se jedno vrijeme i dva vremena i polovica vremena te 1260 dana odnose na isto razdoblje proganjanja žene. Ako se ove tri vremenske oznake odnose na isto razdoblje, odakle potječe ova oznaka? Nesumnjivo je uzeta iz Daniela (7,24.25 i 12,7) gdje se ova fraza jasno odnosi na razdoblje djelovanja simboličnog malog roga u tlačenju i proganjanju Božjih svetaca. Ivan preuzima proročanstvo od Daniela i razvija ga u simboličnu antikristovu zvijer iz mora u Otkrivenju 13,1-10, gdje četrdeset i dva mjeseca odgovaraju Danielovom jednom vremenu i dva vremena i polovici vremena.

Najvjerojatnije tumačenje ovih naznačenih vremena (ponovljenih na jedan ili drugi način u Otkrivenju 11 te 12 i 13) ne smatra da se radi o doslovnom razdoblju od četrdeset i dva mjeseca, već da je riječ o proročkom razdoblju od više od dvanaest stoljeća, poznatom kao srednji vijek, tijekom kojeg je crkva, kao Izrael za vrijeme Izlaska, podnosila teškoće svog hodočašća "pustinjom" (vidi Otk 12,6.14). To je bilo vrijeme kad je Biblija držana u mraku, a oni koji su slijedili njeno učenje obično bili osuđivani i progonjeni. LeRoy E. Froom zapaža: "Istina, protestantski historicisti su se znatno razlikovali u tome kad je počelo i kad je završilo razdoblje antikrista od 1260 dana, ali su bili jedinstveni u uvjerenju da je razdoblje od 1260 godina bilo dodijeljeno njemu i da se približavalo kraju."[6] Ovaj je predmet opširno obradio Hans LaRondelle, koji prema mom mišljenju ispravno zaključuje da se oznake od četrdeset i dva mjeseca, jednog vremena i dva vremena i polovice vremena te 1260 dana odnose na razdoblje od stvarnih 1260 godina, pa ipak "bez potrebe da budemo dogmatični u pogledu preciznog određivanja datuma u crkvenoj povijesti".[7]

Međutim, čini se da sva tri vremenska razdoblja imaju kvalitativno kao i kvantitativno značenje. Četrdeset i dva mjeseca mogu, prije svega, ukazivati na tri i pol godine Ilijina svjedočenja (vidi Lk 4,25; Jak 5,17) tijekom velikog otpada i progonstva u vrijeme poganske

kraljice Izebele, kad je nebo bilo zatvoreno tri i pol godine (Otk 11,3.6). Oni, osim toga, mogu ukazivati na tri i pol godine svjedočenja Isusova života "u kostrijeti" odbacivanja i ponižavanja. Točno datiranje Isusove službe nije moguće izvesti iz sinoptičkih evanđelja; međutim, Evanđelje po Ivanu govori o tri Pashe (2,13; 6,4; 13,1). Pošto je njegova služba počela nekoliko mjeseci prije prve Pashe, općenito se smatra da je Isusova zemaljska služba trajala oko tri i pol godine. To bi bilo u skladu s Danielovim proročanstvom o polovici tjedna koji se prema općem tumačenju odnosi na Isusov život i službu (Dn 9,27). Zato bi četrdeset i dva mjeseca, s jedne strane, doživljaje Crkve povezali s Ilijinim doživljajima tijekom velikog otpada u Izraelu. S druge strane, Kristovi sljedbenici prolaze ono kroz što je Isus prolazio tijekom tri i pol godine života vjernog svjedočenja. Isus je rekao: "Ako su mene progonili, i vas će progoniti." (Iv 15,20)

Bez obzira na što se odnosilo razdoblje od četrdeset i dva mjeseca u Otkrivenju, ono je uvijek povezano sa zlima koji su dugo vladali Božjim vjernim narodom tlačeći i proganjajući ga (vidi Otk 11,2; 13,5). S druge strane, 1260 je uvijek povezano s vjernima, označavajući razdoblje određeno Božjem narodu koji je, premda tlačen i proganjan, pod posebnom Božjom zaštitom dok u svijetu svjedoči za Evanđelje (vidi Otk 11,3; 12,6).

Tumačenje

11,1. Ivan je dobio trsku sličnu palici s uputom da ***izmjeri hram Božji i žrtvenik i poklonike u njemu***. Stoljećima ranije Ezekiel je u viđenju promatrao božansku osobu kako pažljivo mjeri svaki dio hrama (Ez 40–42). Mjerenje je preduvjet za gradnju. U Ezekijinom viđenju hram je mjeren da bi se mogao obnoviti (vidi Ez 39,25-29). Ovaj prizor je trebao potaknuti Izraelce da se pokaju za svoje grijehe i vrate Bogu. Hram je razoren zbog Izraelova nevjerstva i otpada. Simbolični čin izmjere hrama bio je snažna uvjerljiva poruka narodu da je Bog odlučio obnoviti hram i ponovno biti Bog Izraelu i Izrael učiniti svojim narodom (vidi Ez 39,25-29 što je uvodni tekst u mjerenje hrama koje je slijedilo). Obnovu hrama trebamo razumjeti kao Božji novi pokušaj da obnovi zajednicu s Izraelom (vidi 43,7-11).

U Ezekielovom tekstu možemo vidjeti najmanje dvije činjenice. Prva, do mjerenja hrama došlo je desetog dana prvog mjeseca, dakle na Dan pomirenja. Upravo tgo dana je Bog došao s obećanjem da će obnoviti hram i uspostaviti u zajedništvo sa svojim narodom. Druga, mjerenje hrama u Ezekielovom viđenju odnosilo se na troje: na sam hram (Ez 40,3–43,12), na

žrtvenik za žrtve paljenice (43,23-27) i na narod (44–48,35). U tom smislu treba razumjeti da se mjerenje hrama u Ivanovom viđenju oslanja na Ezekielovo viđenje.

Kad Ivan govori o mjerenju hrama i njegova žrtvenika, on ne govori o rekonstrukciji stvarnog jeruzalemskog Hrama, koji u vrijeme pisanja Otkrivenja više nije postojao. Za Ivana postoji pravi hram na nebu. Nebeski hram je središnji pojam u knjizi Otkrivenje. Ivan ga vidi kao Božje prebivalište gdje se nalazi njegovo prijestolje, sa kojeg vlada svemirom. Osim toga, on je središte sveg božanskog djelovanja – mjesto u kojem se donose svi planovi i odluke u vezi sa zemljom. Zbog toga protivničke neprijateljske sile, protiveći se Bogu, gaje snažno neprijateljstvo prema nebeskom hramu (vidi Otk 13,6).

Ivan je trebao izmjeriti i one koji se klanjaju u hramu. U Isusu Kristu spašeni Božji narod učinjen je "Bogu našemu kraljevstvom i svećenicima" (Otk 5,10; vidi 1,6). Prema Pavlu kršćani su s Kristom uskrišeni i posađeni na nebesima (Ef 2,6). Spašeni Božji narod već je uzdignut na nebo i sudjeluje s Isusom u njegovoj slavi. Njegove se molitve prinose "na zlatni žrtvenik" iz kojeg se uzdižu k Bogu (Otk 8,3.4).

Kako da onda razumijemo ovu izmjeru nebeskog hrama i njegovog žrtvenika i štovatelja u Ivanovom viđenju? S obzirom na Ezekielovo viđenje, ona mora biti povezana s obnovom hrama imajući u vidu ljude. Primijetili smo da u Ezekielovu viđenju mjerenje i obnova obuhvaća hram, žrtvenik i Izrael. Kenneth Strand zapaža da su ova tri elementa spomenuta i u Levitskom zakoniku 16,16-19.30.31 i da se odnose na Dan pomirenja.[8] Već smo vidjeli da je Dan pomirenja bio i vrijeme mjerenje hrama u Ezekielu. Po svemu sudeći ova su dva starozavjetna teksta ključ za razumijevanje onoga što se događa u Otkrivenju 11,1.

Dan pomirenja je bio najsvečaniji dan u židovskom vjerskom kalendaru, kad se Svetište čistilo od svih grijeha nagomilanih tijekom godine dana. Bila je to neka vrst posljednjeg dana "mjerenja" u izraelskoj kultskoj godini. Kako primjećuje Kenneth A. Strand, taj je dan pratilo ozračje "posljednjeg suda, jer tog dana je došlo do razdvajanja: narod je trebao 'postiti' i 'tko god ne bude postio toga dana, neka se odstrani iz svoga naroda' (Lev 23,28.29)."[9]

U Otkrivenju je povučena jasna razdjelna crta na osnovi štovanja: na one koji se boje Boga, koji mu se klanjaju i služe (vidi 11,18; 14,7; 15,4; 19,10) i one koji se klanjaju zmaju i zvijeri (vidi 13,4.8.12.15; 14,9-11; 16,2; 10,20). Na ovoj razlici se zasniva prepoznavanje ovih dviju

skupina u Otkrivenju. U 2. Samuelovoj 8,2 je posebno prikazano kako je mjerenje uključeno u sud u odnosu na onoga tko će živjeti a tko umrijeti. Zbog toga mjerenje svetih u Otkrivenju ima slikovito značenje i jasno ukazuje na ocjenjivanje na sudu. Ono je povezano s razdvajanjem onih koji služe Bogu od onih koji mu ne služe. Sve se to događa prije nego što pravedni prime nagradu, a zli presudu (Otk 11,18).

Uspoređivanjem umetaka između šestog i sedmog pečata i između šeste i sedme trube pokazuje da je mjerenje u Otkrivenju 11,1 povezano s pečaćenjem Božjeg naroda (Otk 7,1-4). Kako to kaže J. Massynberde Ford: "kao što zapečaćenje izabranih prethodi sedmom pečatu", tako "izmjera Svetišta i isključivanje onih vani prethodi sedmoj trubi".[10] Mjerenje i zapečaćenje moraju ići jedno uz drugo jer oboje prikazuju božansko djelovanje milosti u ljudskom životu. Međutim, mjerenje se vrši da bi se odlučilo tko će biti zapečaćen – naime, da se odrede oni koji pripadaju Bogu, koji su mu vjerni. Oni će biti zaštićeni u vrijeme posljednje nevolje.

11,2. Glas s neba poziva Ivana: ***Vanjsko dvorište hrama mimoiđi, ne mjeri ga jer je dano poganima.*** Vanjsko dvorište u jeruzalemskom hramu bilo je izvan hramske zgrade gdje je neznabošcima bilo dopušteno da se dođu pokloniti. Činjenica da je ovdje spomenuto dvorište "dano poganima" pokazuje da je Ivan imao na umu ovo vanjsko dvorište. Ono je isključeno od mjerenja jer je dano neznabošcima koji su u Otkrivenju sile neprijateljski nastrojene prema Bogu i njegovom narodu (vidi Otk 11,18). Vanjsko dvorište je očito suprotnost Božjem hramu na nebu i njegovim štovateljima. Čini se da predstavlja sile (na drugim mjestima u knjizi se spominju kao "stanovnici zemlje" (Otk 3,10; 6,10; 8,13; 11,10; 13,8.14; 17,2) koji su neprijateljski nastrojeni prema Bogu i Evanđelju, koji okrutno progone Božji vjerni narod i koji su isključene iz kraljevstva.

Zapazimo da je isključivanje dio mjerenja. Mjerenje dijeli iskrene kršćane od onih koji tvrde da su kršćani, ali su otpali. Kao u slučaju Ezekielove izmjere hrama, nijedan tuđinac "neobrezana srca i neobrezana tijela" nije smio ući u hram (Ez 44,9). Zbog toga su neznabošci u Ivanovom viđenju isključeni. Oni ne pripadaju zajednici vjernih. Mjere se samo Božji štovatelji: sveti, čije se molitve, prinesene "na zlatnom žrtveniku", uzdižu pred Boga (Otk 8,3.4). Slično je isključenje spomenuto u posljednjem dijelu knjige u vezi s mjerenjem novog Jeruzalema (Otk 21,15-17), koji ima ulogu hrama na novoj zemlji (Otk 21,2.3). Nevjerni su

isključeni od nagrade novog Jeruzalema i nalaze se izvan hrama-grada (r 27). "*Vani* pak ostaju psi i vračari, bludnice, ubojice i idolopoklonici i tko god ljubi i čini laž." (Otk 22,15)

Predaja vanjskog dvorišta narodima, ili poganima, znači da će ***gazit svetim gradom četrdeset i dva mjeseca***. Za razumijevanje ove slike treba poći od Isusovog proročanstva da će "Jeruzalem (će) gaziti pogani sve dok se ne navrše vremena pogana" (Lk 21,24). Luka 21,24 i Otkrivenje 11,2 imaju zajednički nazivnik: gaženje svetog grada od strane naroda ili neznabožaca. Četrdeset i dva mjeseca odgovaraju "vremenima pogana" u koja im je dozvoljeno da ograničeno vrijeme tlače Božji narod. Gaženje Jeruzalema o kojem je Isus govorio postalo je prototipom[11] tlačenja i proganjanja koje je Božji narod podnosio od sila neprijateljski nastrojenih prema Bogu i Evanđelju. Otkrivenje 11,18 govori o rasrđenim narodima "koji kvare zemlju" . Njihovo je neprijateljstvo ograničeno, jer će doći vrijeme kad će oni koji kvare zemlju sami biti uništeni (vidi Otk 19,20.21).

Čini se da Luka 21,24 i Otkrivenje 11,2 imaju zajedničku pozadinu u Danielovoj knjizi. U simboličnom prikazu četvrte nemani Daniel je prikazao moćno rimsko carstvo koje će gaziti pokorene narode (Dn 7,7.19.23). Prorok zatim opisuje mali rog koji se poslije toga pojavio među deset rogova četvrte nemani. Za ovu silu, neprijateljski raspoloženoj prema Bogu, rečeno je da "će huliti na Svevišnjega, zatirati Svece Svevišnjega" za jedno vrijeme i dva vremena i polovinu vremena (Dn 7,25), odnosno tri i pol godine. Daljnje djelovanje ove neprijateljske sile opisane u Danielu 8,9-13 obilježeno je gaženjem Svetišta i onih koji se klanjaju u njemu.

U ovom smislu treba razumjeti gaženje svetog grada u Otkrivenju 11,2. "Sveti grad" je oznaka za Božji narod kojeg antikrist tlači i progoni. Ovo tlačenje je slično gaženju Jeruzalema od strane pogana (vidi Lk 21,24), nasuprot "grada velikoga" u Otkrivenju 11,8. Djelovanje ove progoniteljske sile opisano je u Otkrivenju 13,1-10 simboličnim prikazom zvijeri iz mora koja ima svoje štovatelje koji su opisani kao "oni koji stanuju na zemlji" (Otk 13,8.12.14 – Šarić). Ova tlačiteljska sila je ista ona opisana u Danielu 7,25; vrijeme koje joj je dano je četrdeset i dva mjeseca (Otk 13,5). Tijekom tog razdoblja zvijer "otvori usta da huli Boga, da huli ime njegovo, njegov Šator i nebesnike [štovatelje Krista]" (13,6).

Otkrivenje 13,1-10 daje ključ za razumijevanje gaženja svetog grada od strane pogana tijekom četrdeset i dva mjeseca. Jedno postaje jasno: kontekst Otkrivenja 11 pokazuje da se ovdje ne

radi o doslovnom vremenu. Četrdeset i dva mjeseca određena narodima ili poganima predstavljaju određeno razdoblje od 1260 godina, tijekom kojih će Božji narod trpjeti oskudicu i stradati radi vjernosti Kristu. Očito je da su Daniel 7–9, Otkrivenje 11,2-13 i Otkrivenje 13,1-10 povezani i da ih treba razumjeti u toj međusobnoj povezanosti.

Dva svjedoka (11,3-14)

Važno je držati na umu da je Otkrivenje 11,3-14 kraj umetka između šeste i sedme trube. Ono gradi na prethodnom ulomku u Otkrivenju 10,8–11,2 s tim što pruža daljnju informaciju u pogledu Otkrivenja 10,8-11, odnosno o iskustvu Božjeg naroda u neprijateljskom svijetu dok svjedoči za Evanđelje.

***3 I ja ću poslati dva svoja svjedoka da, obučeni u kostrijet, prorokuju tisuću dvjesta i
šezdeset dana. 4 Oni su dvije masline i dva svijećnjaka što stoje pred Gospodarom zemlje.
5 Ako im tko hoće nauditi, oganj suče iz usta njihovih i proždire njihove neprijatelje. Doista,
htjedne li im tko nauditi, tako treba da pogine. 6 Oni imaju vlast zaključati nebo da ne pada
kiša dok prorokuju; imaju vlast pretvoriti vode u krv i udariti zemlju kojim god zlom kad
god htjednu. 7 A kada dovrše svoje svjedočanstvo, Zvijer koja izlazi iz Bezdana zaratit će s
njima, pobijediti ih i ubiti. 8 I njihova će trupla ležati na trgu grada velikoga koji se duhovno
zove Sodoma i Egipat, gdje je i Gospodin njihov raspet. 9 Ljudi iz svih puka i plemena i
jezika i naroda gledat će njihova trupla tri i pol dana i neće dopustiti da im se trupla u grob
polože. 10 Pozemljari će se radovati i veseliti zbog njihove nesreće i darivati jedan drugoga
jer su ta dva proroka zadavala muku pozemljarima. 11 Ali nakon tri i pol dana duh životni
od Boga uđe u njih i stadoše na noge te strah velik obuze one koji ih promatrahu. 12 I začuše
glas s neba silan: "Uziđite ovamo!" I uziđoše na oblaku u nebo na očigled svojih
neprijatelja. 13 U taj čas nasta velik potres: pade desetina grada, a u potresu poginu sedam
tisuća ljudi. Preživjele spopade strah te proslaviše Boga nebeskoga. 14 Drugi Jao prođe. Evo,
treći Jao dolazi ubrzo!***

Bilješke

11,3. ***''Ja ću poslati.''*** Doslovce "ja ću dati" (grčki *dōsō*), što znači da su dva svjedoka dobila božansku punomoć. Fraza je hebrejska konstrukcija i znači "ja ću opunomoćiti".[12]

''Dva svoja svjedoka.'' Grčka riječ *martus* znači "svjedok" i "mučenik" (vidi *Bilješke* na Otk 1,5). Što se tiče identiteta dvojice svjedoka, postoji niz mišljenja: Zakon i Proroci, Zakon i

Evanđelje, Mojsije i Ilija ili dva proroka koji će u posljednje dane djelovati kao Mojsije i Ilija. Najuvjerljiviji je onaj koji u dvojici svjedoka vidi Bibliju ili Božji narod.

Prema prvome, dva svjedoka predstavljaju Bibliju Starog i Novog zavjeta. Isus je jasno rekao da Pisma Starog zavjeta "svjedoče" za njega (Iv 5,39; vidi Lk 24,25-27.44). Tako i Novi zavjet svjedoči o Isusovom životu, djelima i riječima te njegovoj žrtvenoj smrti, a poslije uskrsnuća o posredovanju za njegov narod. Osim toga, Božja poruka je u Otkrivenju prikazana kao riječ Božja i Isusovo svjedočanstvo (Otk 1,2.9). Tko god želi nauditi dvojici svjedoka, oni imaju vlast da neprijatelje proždru ognjem, da zatvore nebo da ne pada kiša, da vodu pretvore u krv i da zemlju udare svakim mogućim zlom (Otk 11,5.6). U Starom zavjetu je Božja Riječ, preko Mojsija, donijela zla na Egipat (Izl 7–11). U Jeremiji 5,14 Božja riječ je kao vatra iz Jeremijinih usta. Božja Riječ preko Ilije zatvorila je nebo pa tri i pol godine nije bilo kiše (1 Kr 17,1). Vrijedi zapaziti da kraj Otkrivenja sadrži prijetnju svakome tko neovlašteno dira "riječi proroštva u ovoj knjizi" (22,18.19). S obzirom na takvo razumijevanje, ubijanje dvojice svjedoka (Otk 11,7-10) značilo bi da narod za neko vrijeme odbacuje Bibliju. Njihovo uskrsnuće značilo bi obnovu zanimanja za biblijsku poruku.

Drugo gledište smatra da dvojica svjedoka predstavljaju Božji narod.[13] U Novom zavjetu svjedočenje je prvenstvena zadaća Božjeg naroda. Isus je često govorio za svoje učenike da su svjedoci (vidi Ivk 15,27; Lk 24,48). Prije uzašašća Isus je to jasno rekao svojim učenicima: "Nego primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje." (Dj 1,9; vidi 2,32; 3,15; 5,32). Prema Isusu propovijedanje Evanđelja prije kraja je "za svjedočanstvo svim narodima" (Mt 24,14). U Otkrivenju je svjedočenje razlog za progonstvo Božjeg naroda (2,13; 6,9; 12,11; 17,6; 20,4). Upravo crkva svjedoči za Isusa (Otk 17,6; 20,4).

Broj svjedoka u Otkrivenju 11. poglavlju podsjeća na zakon o dvojici svjedoka u drevnom izraelskom pravnom sustavu (Pnz 19,15; vidi Bro 35,30; Pnz 17,6; Heb 10,28), koji propisuje da na židovskom sudu moraju svjedočiti najmanje dva svjedoka. Da bi se nešto utvrdilo kao istinito, dva su svjedoka morali dati odgovarajuća i usklađena svjedočanstva (vidi Mt 18,16; 2 Kor 13,1; 1 Tim 5,19). Isus je farizejima rekao: "Ta i u vašem zakonu piše da je svjedočanstvo dvojice istinito." (Iv 8,17) U skladu s ovom praksom Isus je opunomoćio učenike i po dvojicu ih poslao da svjedoče (Mk 6,7; Luka 10,1), a prva crkva je nastavila istom praksom (Dj 13,2; 15,39-41). Prema tome svjedočenje dvojice svjedoka u Otkrivenju 11 ukazuje na ozbiljnost i

važnost vijesti koju objavljuju. Svijet ne može odbaciti proročko svjedočenje, a da ne trpi ozbiljne posljedice i sud.

Prema dosad rečenome, dokazi pokazuju da dvojica svjedoka predstavljaju Božji narod, naime, Crkvu (starozavjetni i novozavjetni Izrael). S druge strane, mogu isto tako simbolizirati Bibliju kao "riječ Božju i svjedočanstvo Isusovo". Oba tumačenja ne treba smatrati da nužno isključuju jedno drugo. Božja Riječ se očituje kroz propovijedanje i poučavanje Crkve. Zbog toga dvojicu svjedoka treba shvatiti kao predstavnike Božjeg naroda u njihovoj kraljevskoj i svećeničkoj funkciji (vidi Otk 1,6; 5,10),[14] čija je primarna zadaća slična zadaći Jošue, Zerubabela, Mojsija i Ilije – objavljivati proročko svjedočanstvo otpalom svijetu.[15] Za adventiste je posebno zanimljivo što Ellen White dvojicu svjedoka razumije u oba smisla. Dok je jednom prigodom rekla:"Dva svjedoka predstavljaju Pismo Staroga i Novoga zavjeta",[16] drugom prigodom je ustvrdila da "će se crkva tek suočiti s vremenom nevolje. Ona će proricati obučena u kostrijet. … Ona treba biti njegov svjedok svijetu, njegovo oruđe da obavi poseban, slavni posao u dan njegove pripreme."[17]
''Tisuću dvjesta i šezdeset dana.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 11,2.

11,4. ***''Dvije masline i dva svijećnjaka što stoje pred Gospodarom zemlje.''*** Ove su riječi uzete iz Zaharije 4.poglavlja. Prorok je u viđenju vidio svijećnjak sa sedam žižaka i pokraj njega dvije masline s dvije maslinove grane. Rečeno mu je da ove dvije masline predstavljaju "dva Pomazanika koji stoje pred Gospodarem sve zemlje" (4,14). U Zahariji 4 ova "dva Pomazanika" su veliki svećenik Jošua i upravitelj Judeje Zerubabel, koji su počeli obnavljati hram. Dok je Zaharija vidio samo jedan svijećnjak, Ivan uzima obje masline i dva svijećnjaka da predstavi dvojicu svjedoka u njihovoj kraljevskoj i svećeničkoj ulozi (vidi Otk 1,6; 5,10).

11,7. ***''Kada dovrše svoje svjedočanstvo''*** odnosi se na kraj tisuću dvjesta i šezdeset dana koje su dvojica svjedoka provela obučeni u kostrijet.
''Zvijer koja izlazi iz Bezdana.'' Ova je zvijer često poistovjećivana sa zvijeri koja u Otkrivenju 13,1-10 "iz mora… izlazi", jer kao i zvijer koja izlazi iz bezdana, ratuje sa svecima i pobjeđuje ih (Otk 13,7; vidi Dn 7,21). Osim toga treba zapaziti da Zvijer iz Otkrivenja 13 ima vlast nad Božjim narodom tijekom četrdeset i dva mjeseca, što je prema jedanaestom poglavlju razdoblje proricanja dvojice svjedoka. Izjava: "Kada dovrše svoje svjedočanstvo" (Otk 11,7) pokazuje da tek poslije razdoblja od četrdeset i dva mjeseca, ili tisuću dvjesta i šezdeset dana, Zvijer koja izlazi iz bezdana u Otkrivenju 11 ratuje protiv dvojice svjedoka i

ubija ih. Zvijer koja izlazi iz bezdana vjerojatno nije Sotona koji je u Otkrivenju prikazan kao Zmaj (Otk 12. poglavlje). Budući da zvijeri (nemani) u Danielovoj knjizi predstavljaju političke sile, Zvijer iz bezdana treba shvatiti kao neku političku ili vjersku silu koja vlada svijetom ili jednim njegovim dijelom.

Nakon što su u dvojici svjedoka vidjeli Sveto pismo, adventisti sedmog dana su protumačili da je zvijer iz bezdana francuska revolucija. Smrt svjedoka protumačili su kao veliki napad na Bibliju za vrijeme francuske revolucije, do koje je došlo odmah nakon razdoblja od tisuću dvjesta i šezdeset dana. Ellen White je čitavo poglavlje u *Velikoj borbi* posvetila takvom tumačenju. Francuska revolucija je bila razdoblje terora kad su protuvjerski i ateistički osjećaji preplavili zemlju, doveli do odbacivanja kršćanstva i Biblije i izazvali poplavu ateizma i sekularizma s velikim neprijateljstvom prema Božjoj Riječi u svijetu. Ako dvojica svjedoka predstavljaju Bibliju, ovo povijesno tumačenje izgleda prikladno. Od vremena francuske revolucije, Crkva je svjedok veoma raširenog i trijumfalnog širenja Evanđelja diljem svijeta.

Međutim, historicističko tumačenje ne uzima u obzir da razumijevanje dvojice svjedoka nije ograničeno na Bibliju. Otkrivenje i Danielova knjiga nikad ne ograničavaju napad zlih sila na Bibliju kao knjigu, već ga proširuju na Božji vjerni narod koji propovijeda riječ Božju i svjedočanstvo Isusovo. Zle sile ratuju upravo protiv ovih svetih (vidi Dn 7,21; Otk 12,17; 13,7). Ddk je opisivao prizor dvojice svjedoka i njihovo proročko svjedočenje Ivan je imao na umu Božji narod i sile zla koje ga progone.
''Bezdan.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 9,1.

11,8. ***''Njihova trupla.''*** U grčkom to je ovdje kolektivna imenica u jednini, *to ptōma autōn* ("njihovo mrtvo tijelo"), kao i u devetom retku gdje se ponovno koristi prije nego što se vrati u množinu. Isto nalazimo u petom retku gdje je riječ o ustima. Ovo ukazuje na zajedničku narav dvojice svjedoka, što je posebno značajno ako smatramo da dvojica svjedoka predstavljaju Božji narod. Kako to primjećuje G. K. Beale, dok je on "jedno Kristovo 'tijelo' koje svjedoči, … također postoje mnogi svjedoci raspršeni diljem zemlje".[18]

''Grad veliki.'' Stari zavjet je prepun tekstova koji govore o velikim gradovima (uključujući Ninivu, Tir i Babilon) u kojima se stanovništvo protivilo Bogu i tlačilo njegov narod. Ovaj veliki grad je suprotan "svetom gradu" iz Otkrivenja 11,2 (vidi Dn 9,24; Otk 21,2.30; 22,19).

Grad veliki u Otkrivenju dosljedno označava silu zla koja se protivi Bogu (vidi 14,8; 16,19; 17,18; 18,10,16.19.21).

''Sodoma i Egipat, gdje je i Gospodin njihov raspet.'' Jeruzalem su, kao navodno Božji grad, u danima otpada proroci često uspoređivali sa Sodomom (Iz 1,9.10; 3,9; Jr 23,14; Ez 16,48-58). Sodoma i Egipat su u Starom zavjetu poznati po svojoj zloći i kao mjesta u kojima su Božjai djeca "živjela kao progonjeni tuđinci".[19] Sodoma je simbol sveukupnog grijeha i potpune moralne degradacije (Post 18,20.21; 19,4-11). S druge strane Egipat je u svojoj arogantnosti i ateističkoj samodostatnosti poznat kao tlačitelj Božjeg naroda. Ovakav stav je prvi put izražen u arogantnim riječima faraona prilikom Izlaska iz Egipta: "Tko je taj Jahve …? Ja toga Jahvu ne znam." (Izl 5,2) Prorok Ezekiel spominje "ponos Egipta" (Ez 32,12). U Amosovom proročanstvu Izrael je postao sličan Sodomi i Egiptu i bit će kažnjen sukladno tome (Am 4,10.11).

11,10. ***'' Pozemljari'' (''stanovnici zemlje'').*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 6,10.
''Darivati jedan drugoga.'' Ovo izmjenjivanje darova (poznati običaj na drevnom Bliskom istoku) podsjeća da židovski blagdan Purim kad su Židovi slavili izbavljenje "veseljem, izmjenjujući među sobom darove i dijeleći poklone ubogima" (Est 9,22; vidi Neh 8,10-12).[20]

11,13. ***''U taj čas nasta velik potres.''*** Ova se rečenica pojavljuje i u Otkrivenju 6,12 u vezi sa šestim pečatom. Ovo pokazuje da je "velik potres" spomenut u 11,13 isti onaj opisan prigodom otvaranja šestog pečata.
''Preživjele spopade strah te proslaviše Boga nebeskoga.'' Više argumenata pokazuje da se ovdje radi o istinskom pokajanju. Prvo, "Bojte se Boga i dajte mu slavu" (Otk 14,7) predstavlja poziv na pokajanje. Drugo, proslaviti nebeskog Boga u Bibliji (Lk 17,18; Iv 9,24; Dj 12,23; Rim 4,20; 1 Pt 2,12) i Otkrivenju pokazuje pozitivan odnos prema Bogu (Otkr 15,4; 16,9; 19,7). Ono što čitamo u Otkrivenju 11,13 suprotno je onome što nalazimo u Otkrivenju 9,20.21 i 16,9.

Tumačenje
11,3. Glas s neba koji je ranije zapovjedio Ivanu da prorokuje mnogim narodima, i koji mu je zatim naložio da izmjeri hram, žrtvenik i štovatelje, sada objavljuje***: ja ću poslati dva svoja svjedoka da, obučeni u kostrijet, prorokuju tisuću dvjesta i šezdeset dana.*** "Ja ću dati" znači da će dvojica svjedoka primiti božansku vlasti i moć da prorokuju. Ovo se prorokovanje

odnosi na Otkrivenje 10,11 gdje je Ivan dobio nalog da prorokuje protiv mnogih naroda. Otkrivenje 11,3-14 jasno pokazuje da se nalog za proricanje dan Ivanu proteže i na Crkvu da bude vjerni svjedok Evanđelja. Ovo je zapravo nalog koji je Isus dao učenicima: "Nego primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje." (Dj 1,8)

Razdoblje proricanja dvojice svjedoka – tisuću dvjesta i šezdeset dana – isto je razdoblje koje je određeno neznabošcima da gaze i tlače Božji narod (vidi Otk 11,2; 12,6.14; 13,6). Dok su u Otkrivenju četrdeset i dva mjeseca dodijeljeni zlima, tisuću dvjesta i šezdeset dana je razdoblje u kojem se spominje Božji narod. Kako je ranije rečeno u pogledu Otkrivenja 11,2 po svemu sudeći ovdje nije riječ o doslovnom vremenu već posebnom razdoblju od oko tisuću dvjesta i šezdeset godina, kad Božji narod trpi gorčinu velike nevolje i progonstva dok svjedoči za Krista. Ovo je jasno prikazano haljinama u koje su obučena dvojica svjedoka dok vjerno svjedoče. Oni su obučeni u kostrijet koja je u Starom zavjetu uobičajena odjeća proroka u njihovoj proročkoj službi (Iz 20,2; Zah 13,4; vidi Mt 3,4). A ovo očito ima neke veze s gorkim iskustvom u naviještanju evanđeoske vijesti u Otkrivenju 10,8-11.

11,4-6. Glas s neba daje Ivanu više elemenata za identifikaciju dvojice svjedoka. Prvo, oni su ***dvije masline i dva svijećnjaka što stoje pred Gospodarom zemlje***. Ivan ovdje jasno ukazuje na Zaharijino viđenje u kojemu stoji da dvije masline predstavljaju "dva Pomazanika koji stoje pred Gospodarem sve zemlje" (4,14). To su veliki svećenik Jošua i upravitelj Zerubabel koji su upravo obnavljali hram. Spominjanjem Zaharije 4.poglavlja Ivan želi reći da aktivnosti dvojice svjedoke podsjeća na uloge Jošue i Zerubabela. Oni imaju svećeničku i kraljevsku ulogu. Posebno je značajno što su dvojica svjedoka povezani s obnovom hrama (vidi Otk 11,1-2). I kao što je Sveti Duh djelovao preko ova dva pomazanika u obnovi hrama i njegove službe u Jeruzalemu (Zah 4,6), tako su dva svjedoka, pod utjecajem Svetog Duha, nositelji evanđeoske vijesti diljem svijeta. Ova je vijest usredotočena na temu obnove nebeskog Svetišta i Božje ljubavi i djelovanja u svijetu.

Premda tijekom razdoblja svog proročkog djelovanja doživljuju ogorčeno protivljenje i progonstvo, dvojica svjedoka očito nisu nemoćni i uništeni. ***Ako im tko hoće nauditi, oganj suče iz usta njihovih i proždire njihove neprijatelje. Doista, htjedne li im tko nauditi, tako treba da pogine.*** Vatra koja suklja iz njihovih usta prvenstveno podsjeća na Ilijino dozivanje ognja s neba da proguta vojnike koje je kralj Ahazja stalno slao da uhite proroka (2 Kr 1,9-

14). Također podsjeća na Božje riječi koje su postale oganj u Jeremijinim ustima, koji spaljuje buntovni i nevjerni narod (Jeremija 5,14). ***Oni imaju vlast zaključati nebo da ne pada kiša dok prorokuju.*** Ovdje nalazimo još jednom aluziju na Ilijinu proročku djelatnost za vrijeme velikog otpada i odsutnosti Božje riječi u Izraelu. Riječ je o velikoj suši koju je Ilija prorekao kralju Ahabu (1 Kr 17,1); nebo se zatvorilo i u zemlji nije bilo kiše tijekom tri i pol godine (vidi Lk 4,25; Jak 5,17). Dvojica svjedoka ***imaju vlast pretvoriti vode u krv i udariti zemlju kojim god zlom kad god htjednu***. Ovdje je očito riječ o zlima koje je Mojsije pustio na Egipat kad je faron odbio pustiti Izraelce iz Egipta. Zbog toga je egipatska zemlja udarena svakovrsnim zlom (Izl 7–11).

Rječnik upotrijebljen pri opisivanju dvojice svjedoka pokazuje da uloge i aktivnost svjedoka sliče, prije svega, ulogama "pomazanika" u vrijeme obnove jeruzalemskog hrama, naime svećenika Jošue i upravitelja Zerubabela. Drugo, njihova uloga i aktivnost slični su Mojsijevima i Ilijinima, kad su posjetili Isusa na Gori preobraženja i razgovarali s njim o onome što je Isus trebao doživjeti u Jeruzalemu pri kraju svog života (vidi Lk 9,31). Prorok Malahija je prorekao Ilijin dolazak prije dolaska Dana Gospodnjeg (Mal 3,23.24; u nekim prijevodima 4,5.6). Međutim, ovu dvojicu svjedoka ne treba razumjeti kao Mojsija i Iliju koji se vraćaju na zemlju, već kao simbolične likove. Njihovo svjedočenje je u skladu proročkim ulogama i aktivnostima dvojice najvećih proroka u izraelskoj povijesti, Mojsija i Ilije. Ista božanska sila koja je pratila proročko djelovanje ove dvojice najvećih proroka, kao i Jošue i Zerubabela, očitovat će se u svjedočenju ova dva simbolična lika koji predstavljaju Bogom izabrana oruđa svjedočenja.

Tko su, dakle, dvojica svjedoka iz Otkrivenja 11. poglavlja? Dokazi pokazuju da mogu simbolizirati Bibliju kao Božju riječ ("riječ Božju i svjedočanstvo Isusovo") ili Božji narod koji svjedoči u prilog Evanđelja u svijetu. Zbog toga je, po svemu sudeći, prikladno u dvojici svjedoka iz Otkrivenja 11 vidjeti Božji narod u njegovoj kraljevskoj i svećeničkoj ulozi (vidi Otk 1,6; 5,10) dok proročki svjedoči o Božjoj Riječi. Njihovo svjedočenje podsjeća na Isusov nalog povjeren učenicima kad ih je poslao po dvojicu kao svjedoke (Mk 6,7; Lk 10,1). Ozbiljnost i važnost svjedočenja utemeljena je na starozavjetnom zakonu koji je zahtijevao odgovarajuće i prikladno svjedočanstvo dvojice svjedoka da bi svjedočenje bilo vjerodostojno (Pnz 19,15; Iv 8,17; Heb 10,28).

11,7-10. Dvojici svjedoka dano je određeno vrijeme za proročko svjedočenje. Nakon što završe sa svjedočenjem dok su tisuću dvjesta i šezdeset dana obučeni u kostrijet, ***Zvijer koja izlazi iz Bezdana zaratit će s njima, pobijediti ih i ubiti***. Tko je ova Zvijer koja izlazi iz bezdana da ratuje protiv dvojice svjedoka? Ranije smo vidjeli da bezdan predstavlja boravište palih anđela, demona (vidi Lk 8,31; 2 Pt 2,4; Jd 6). To je mjesto iz kojeg izlaze demonski skakavci da napadnu ljude u prizoru pete trube (Otk 9,1-11). Ovo nagovještava demonsko podrijetlo Zvijeri koja napada dvojicu svjedoka. U Otkrivenju 13. poglavlju Zvijer koja izlazi iz mora ima vlast nad Božjim narodom četrdeseti dva mjeseca. Nakon ovog razdoblja, kad su dvojica svjedoka završila sa proročkim svjedočenjem, izlazi Zvijer iz bezdana da ratuje s njima. Otrkivenje 17,8 spominje jednu drugu zvijer,na kojoj sjedi bludnica Babilon. Zvijer koja ratuje protiv dvojice svjedoka, tlači ih i progoni, je vlast opunomoćena i podupirana od samog Sotone.

Dvojica svjedoka leže mrtvi i javno izloženi ***na trgu grada velikoga***. Na izvornom grčkom je izloženo "njihovo mrtvo tijelo", što pokazuje da su dvojica svjedoka jedna osoba; oni nikad nisu razdvojeni. U drevna vremena bila je sramota i velika tragedija da trupla budu ostavljena i da im pokop bude uskraćen (vidi 1 Kr 13,22; Ps 79,3; Jr 8,1.2; 14,16). Svijet je odbacio dvojicu svjedoka zajedno s viješću koju su objavljivali. Sada trpe strahovito poniženje u smrti. Grad veliki se ***duhovno zove Sodoma i Egipat***. Drugim riječima, grad veliki u kojem svjedoci pogibaju mučeničkom smrću udružuje zloću i moralnu izopačenost Sodome (Pos 18,20.21;19,4-11) s ateističkom arogantnošću i samodostatnošću Egipta (vidi Izl 5,2). Oba grada su mjesta u kojima je Božji narod "živio kao tuđin izložen progonstvu".[21] Grad veliki je osim toga prepoznat kao mjesto ***gdje je i Gospodin njihov raspet***. Ono što se događa ovoj dvojici svjedoka "je ono što se već dogodilo njihovom Gospodinu u Jeruzalemu".[22] Protivnici su im oni isti koji su se ranije protivili Isusu. Kao što je Jeruzalem odbacio Isusa i pogubio ga, tako ovaj veliki simbolički grad – nazovi kršćani pod kontrolom političke sile – progoni Božji narod.

Trupla svjedoka leže izložena i nepokopana ***tri i pol dana*** – po jedan dan za svaku godinu dok su svjedočili obučeni u kostrijet. Ovo razdoblje također odgovara vremenu koje je Isus proveo u grobu. Tijekom tog razdoblja dvojica svjedoka ostaju izložena na ulicama velikog grada, dok ljudi iz svih puka i plemena i jezika i naroda uživaju gledajući njihova trupla i ne dopuštaju dostojan pokop. Spominjanje "puka i plemena i jezika i naroda" podsjeća na nalog da Ivan prorokuje "pucima i narodima i kraljevima mnogim" (Otk 10,11). Očito su to isti

narodi. Po svemu sudeći ovdje imamo opis gorčine koju je Ivan osjećao nakon što je progutao mali svitak (vidi Otk 10,8-11). Božji narod često doživljava bolnu gorčinu zato što njegovo svjedočenje nailazi na odbijanje i porugu.

Pozemljari (stanovnici zemlje) se raduju nad truplima svjedoka, vesele se i darivaju jedan drugoga. Pozemljari su u Otkrivenju uvijek zli. Očito je da se ovdje radi o "puku i plemenima i jezicima i narodima" iz Otkrivenja 11,9. Ovdje proslavljaju jer su ***ta dva proroka zadavala muku pozemljarima***. Ova muka je očito bila izražena "uznemirenom savješću ljudi zbog njihove grešnosti" i zloće.[23] Evanđelje iznošeno svjedočenjem Božjeg naroda "uvijek je uznemiravalo savjest zlih ljudi".[24] Prorok Ilija je za kralja Ahaba bio "onaj koji upropašćuje Izraela" (1 Kr 18,17) i njegov neprijatelj (21,20). Ahab je mrzio i proroka Miheja jer mu nije prorokovao ništa dobro, nego samo zlo (22,8.18). Kad je Pavao propovijedao upravitelju Feliksu "o pravednosti, uzdržljivosti i budućem Sudu", uplašeni upravitelj je odbio dalje slušati Pavla i prekinuo razgovor (Dj 24,25). Isus je svojim učenicima najavio: "Svi će vas zamrziti zbog imena moga" (Mk 13,13). Božja riječ uvijek donosi muku onima koji čuju Riječ, a neće joj se pokoriti".[25]

11,1-13. Slavljenju je došao kraj. Nakon tri i pol dana ***duh životni od Boga uđe u njih i stadoše na noge***. Duh životni ovdje je uzet iz Postanka 2,7; Bog je taj koji svjedoke vraća u život. Ovaj prizor oživljavanja dvojice svjedoka podsjeća na Ezekielovo viđenje doline suhih kostiju – na proročanstvo o obnovi Izraela nakon babilonskog izgnanstva. Za neprijatelje Izrael je izgledao ubijen. Kad je Ezekiel prorokovao, duh životni je ušao u mrtva tijela i ona su oživjela i stala na noge (Ez 37,1-10). Kad god svijet misli da je ušutkao glas vjernih svjedoka koji su im zadavali muku, opravdanje je uvijek simbolično prikazano uskrsnućem i uzašašćem dvojice svjedoka. Kako kaže Desmond Ford: "Pravednike je moguće oboriti, ali to ne znači da ne mogu ustati."[26] Vraćanje svjedoka u život izaziva ***strah velik*** kod njihovih neprijatelja koji su se ranije radovali njihovoj sramotnoj smrti.

Glas s neba poziva uskrsnule svjedoke. ***I uziđoše na oblaku u nebo na očigled svojih neprijatelja.*** Njihovi neprijatelji su ranije prepoznati kao "ljudi iz svih puka i plemena i jezika i naroda" (Otk 11,9) i "pozemljari" (r 10). Uzašašće svjedoka podsjeća na Isusovo uzašašće na oblaku nakon što je uskrsnuo (Dj 1,9). Znamo da su Ilija i Mojsije uzeti na nebo (2 Kr 2,11; Juda 9). Nakon dovršetka svojeg proročkog svjedočenja, svjedoci čudom uzlaze u oblaku na

nebo. Njihovo uzvisivanje iz poniženja u kojem su bili izaziva strah u srcima zemaljskih stanovnika.

Međutim, propovijedanju Evanđelja još nije došao kraj; u Otkrivenju 14,6 Ivan vidi trojicu anđela koji objavljuju posljednju evanđeosku vijest "svim pozemljarima, svakom narodu i plemenu i jeziku i puku". Tekst ukazuje na završno objavljivanje Evanđelja kako se približava kraj povijesti ovoga svijeta.

U taj čas nasta velik potres, dakle, kad svjedoci uzlaze na nebo. Ovaj potres, kao onaj u šestom pečatu, signalizira početak vremena kraja i posljednjih događaja povijesti ovog svijeta. Potres je izazvao uništenje ***desetine grada***, izazivajući smrt ***sedam tisuća ljudi***. Ovaj je grad očito "grad veliki" slikovito nazvan Sodoma i Egipat, koji je u Otkrivenju 18 nazvan Babilon. Sedam tisuća pobijenih u padu velikog grada predstavljaju cjelokupnost otvrdnulih nevjernika.[27] To nas podsjeća na sedam tisuća onih koji su ostali vjerni tijekom Ilijine službe (1 Kr 19,18). Ovdje dolazi do pada samo jednog dijela velikog grada Babilona; njegovo potpuno uništenje se događa u Otkrivenju 18.poglavlju.

Potres, zajedno s djelomičnim padom velikog grada, pozitivno djeluje na preživjele. ***Preživjele spopade strah te proslaviše Boga nebeskoga***. Čini se da se ovdje radi o iskrenom pokajanju. To nas podsjeća na priznanje kralja Nabukodonozora kad je dao slavu nebeskom Bogu nakon što je doživio božanski sud (Dn 4,34-37). Preživjeli nakon pada velikog grada čini se reagiraju na poziv prvog anđela u Otkrivenju 14. poglavlju: "Bojte se Boga i dajte mu slavu." (r 7) Ovo pokazuje da se opravdanje dvojice svjedoka (Otk 11,11-13) zbiva paralelno s naviještanjem vječnog Evanđelja prvog anđela u Otkrivenju 14. poglavlju. Stoga izgleda jasno da je Otkrivenje 11. poglavlje usredotočeno na naviještanje Evanđelja preko Crkve. Kako se zemaljska povijest bliži kraju, tako će Evanđelje još jednom biti objavljeno većom silom pa će ga mnogi prihvatiti.

11,14. Ivan zaključuje ovaj odsjek izjavom: ***Drugi Jao prođe. Evo, treći Jao dolazi ubrzo!*** Prvi i drugi jao su bili vezani uz oglašavanje pete i šeste trube. Prirodno je, stoga, razumjeti oglašavanje sedme trube kao treći jao koji je spreman doći, a donosi dovršenje Božje tajne (vidi Otk 10,7).

Osvrt na Otkrivenje 11,1-14

Otkrivenjem 11,1-14 završava umetak između oglašavanja šeste i sedme trube. U desetom poglavlju smo ostali s nalogom Ivanu da proriče mnogim narodima (Otk 10,8-11). Otkrivenje 11,1-14 pruža dodatnu informaciju o sadržaju vijesti koju je crkva preko Ivana dobila da prorokuje svijetu u posljednje vrijeme (11,1.2), zajedno s objašnjenjem gorkog iskustva koje naviještanje Evanđelja donosi onima koji ga objavljuju (rr 3-13).

Otkrivenje 11,1 i 2 pokazuje da je obnova nebeskog Svetišta i njegove službe, povezana s pripremom svetih za Kristov drugi dolazak, srž posljednjeg naviještanja Evanđelja. Obnova Svetišta, žrtvenika i štovatelja povezana je s Božjom vladavinom nad svemirom. Božji karakter i način postupanja s njegovim podanicima bio je tijekom povijesti grijeha na ovoj zemlji izložen stalnom napadu. Obnova vijesti o Svetištu ima za cilj opravdanje Božjeg karaktera pred čitavim svemirom, obnovu njegove zakonite vladavine i uspostavu kraljevstva. Ona osim toga obuhvaća i obnovu evanđeoske vijesti o Kristovom djelu pomirenja i njegovoj pravednosti kao jedinim sredstvom spasenja.

Obnova vijesti o Svetištu uključuje i pripremu Božjeg naroda za kraljevstvo. Tako priprema uključuje obnovu mentalnih, fizičkih i duhovnih elemenata njihovog života. Otkrivenje 11,1.2 pokazuje da će naviještanje vječne evanđeoske vijesti, koja je povjerena crkvi da "prorokuje" u posljednjoj fazi povijesti ovog svijeta, biti povezano s obnovom nebeskog Svetišta. Iskustvo Božjeg naroda dok objavljuje evanđeosku vijest opisano je u prikazu svjedoka u sljedećem odsjeku.

Otkrivenje 11,3-14 simbolično opisuje gorčinu i bol koju Božji narod trpi dok svijetu objavljuje evanđeosku vijest. Premda su adventisti sedmog dana ovaj odsjek Otkrivenja tumačili kao da se ispunio u srednjem vijeku i tijekom francuske revolucije, njegov značaj za Božji narod posljednjeg vremena premašuje ovu prolaznu i geografsku lokaciju. Prizor dvojice simboličnih svjedoka, što god da jesu, pokazuje da je Bog u prošlosti imao i danas još uvijek ima svoje svete koji su vjerni nalogu da svjedoče Evanđelje svijetu. On ih koristi kao što je koristio Mojsija prigodom izlaska iz Egipta, Iliju za vrijeme velikog otpada u Izraelu te Jošuu i Zerubabela za obnovu hrama u Jeruzalemu u vremenu nakon izgnanstva.

U svjedočenju svijetu Božje sluge često trpe tlačenje i progonstvo. Ali što god da im se dogodilo u "gradu velikom", Božji narod doživljava ono što se već dogodilo njihovom

Gospodinu u Jeruzalemu. Biti s njim i govoriti o njemu je primarna zadaća crkve. "To je zato što je funkcija crkvene proročke službe svijetu da dovede do sveopćeg djelovanja onoga što je Isus postigao svojim proročkim svjedočenjem, smrću i uskrsnućem."[28] Božji neprijatelji mogu tlačiti i progoniti Božje vjerne svjedoke u nastojanju da ih ušutkaju, i može se činiti kao da je neprijatelj pobijedio. Ali proroštvo jasno pokazuje da prilazimo vremenu kad ćemo vidjeti kako se Evanđelje još jednom objavljuje u velikoj Božjoj sili i slavi. Ovo posljednje naviještanje rasvijetlit će čitavu zemlju slavom evanđeoske vijesti (vidi Otk 18,1).

---

[1] Vidi Kurt Deissner, "*metron*" u *Theological Dictionary of the New Testament*, 4,633.634
[2] Strand, "An Overlooked Old-Testament Background to Revelation 11,1", 322-325.
[3] Isto, 324.
[4] Isto, 322.
[5] Isto, 322.323.
[6] LeRoy F. Froom, *The Prophetic Faith of Our Fathers* (Washington, D.C., Review and Herald, 1948), 2,794.795.
[7] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 258.
[8] Strand, "An Overlooked Old-Testament Background to Reveletion 11,1", 322-325.
[9] Isto, 322-325.
[10] J. M. Ford, 177.
[11] Hughes, 121.
[12] Charles, 280.
[13] Uvjerljive argumente za takvo gledište pruža Bauckham u *The Climax of Prophecy*, 273-283.
[14] Frederick F. Bruce, "The Revelation of John", *New Testament Commentary* (Grand Rapids, MI., Zondervan, 1969), 649; Fiorenza, *Revelation*, 78.
[15] Beale, 573.
[16] White, *Velika borba*, str. 231.
[17] White, *Testimonies for the Church* (Mountain View, CA., Pacific Press, 1948), 4,594.595.
[18] Beale, 594.
[19] Isto, 591.
[20] Vidi Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 281.282.
[21] Beale, 591.
[22] Johnson, 506.
[23] Thomas, *Revelation 8–22*, 96.
[24] Mounce, 227.
[25] Desmond Ford, 495.496.
[26] Isto, 496. Ova je rečenica neprevediva. Na engleskom glasi: "The rightous may be knocked down, but they are not knocked out."
[27] Beale, 496.
[28] Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 280.

SADRŽAJ SVITKA SA SEDAM PEČATA
(12–22,5)

Zmaj i Žena (12,1-17)
Dvije zvijeri (13,1-18)
Božja posljednja vijest svijetu (14,1-20)
Sedam posljednjih zala (15–16,21)
Bludnica Babilon i uskrsla Zvijer (17,1-18)
Sud nad Babilonom (18,1-24)
Dvije večere (19,1-21)
Milenij i posljednji sud (20,1-15)
Obnovljena zemlja (21–22,5)

''I razgnjevi se Zmaj na Ženu
pa ode i zarati se s ostatkom njezina potomstva,
s onima što čuvaju Božje zapovijedi
i drže svjedočanstvo Isusovo.''

PREGLED
OTKRIVENJE 12–22,5

S dvanaestim poglavljem počinje treći i posljednji veliki dio knjige Otkrivenje. Kao što smo vidjeli u uvodu ovog komentara, knjiga ima dobru strukturu. Analiza pokazuje da prva polovica pokriva kršćansku eru od Kristova uzašašća na nebo do njegovog povratka na zemlju. Druga polovica knjige (Otk 12–22,5) posebno je usredotočena na vrijeme svršetka i na posljednje događaje u povijesti ovog svijeta. Čini se da Otkrivenje 11,18 daje detaljnu skicu glavnih tema i gibanja u drugoj polovici Otkrivenja.

Uvodni ulomak: Otkrivenje 11,18

O ulozi funkcije uvodnih ulomaka u Otkrivenju bilo je ranije riječi u ovom komentaru. Uvodni ulomak predstavlja završnu izjavu o prethodnom odsjeku i uvod u odsjek koji slijedi (na primjer Otk 1,20; 3,21; 6,16.17; 12,17). Tako smo, na primjer, vidjeli kako je završna izjava odsjeka o sedmerim crkvama (Otk 3,21) ključ za razumijevanje Otkrivenja 4. i 5. poglavlja. Na isti način završna izjava o sedam pečata (Otk 6,17) predstavlja uvod u

Otkrivenje 7. poglavlje. Ova je književna tehnika upotrijebljena i u Otkrivenju 11,18 koje završava viđenjem o oglašavanju sedam truba, a daje i uvod u drugu polovicu knjige. Uvodni ulomak Otkrivenja 11,18 sadrži pet osnovnih izjava koje predstavljaju skicu strukture druge polovice Otkrivenja i daju sažetak tema njegovih glavnih dijelova: "gnjevili se narodi", "dođe srdžba tvoja", "čas da se sudi mrtvima", "naplata dade slugama tvojim" i "da se unište oni koji kvare zemlju". Posljednje dvije podizjave očito objašnjavaju prethodnu: "čas da se sudi mrtvima". Drugim riječima, sud nad mrtvima obuhvaća, s jedne strane, davanje nagrade Božjim slugama, a s druge, uništenje onih koji su uništili zemlju. Svaka ova izjava predstavlja sažetak i određuje temu glavnih dijelova druge polovice knjige, kako je prikazano Tabelom 1. Paralele između Otkrivenja 11,18 i Otkrivenja 12–22,5 očito nisu slučajne. Otkrivenje 11,18 daje skicu strukture posljednje polovice knjige i sažetak njenih glavnih dijelova i tema. Otkrivenje 12–22,5 je zato razrada Okrivenja 11,12.[1]

Tabela 1

Otkrivenje 11,18	**Otkrivenje 12–22,5**
Gnjevili se narodi	Otkrivenje 12–14 opisuje gnjev naroda izražen u djelovanju Sotone i njegovih saveznika, Zvijeri iz mora (13,1-10) i Zvijeri s kopna (13,11-18), koje ustaju protiv Boga i njegovog naroda. Tijekom tog vremena Bog naviještanjem Evanđelja upućuje narodima posljednji poziv na pokajanje (14,6-13).
dođe srdžba tvoja	Sedam posljednjih zala (poglavlja 15 i 16) i sud nad Babilonom (poglavlja 17 i 18) sredstva su s kojima se navršuje "gnjev Božji" (Otk 15,1) na narodima koji su tlačili i mučili njegov narod.
čas da se sudi mrtvima	Otkrivenje 19–22 opisuje taj čas i nagradu i kaznu koji slijede:
naplata dade slugama tvojim	Otkrivenje 19,1-10 i poglavlja 21 i 22 govore o nagradi Božjeg naroda pojmovima nove zemlje i novog Jeruzalema.
da se unište oni koji kvare zemlju	Otkrivenje 19,11–20,15 prikazuje uništenje onih koji su uništili zemlju za vrijeme Kristovog drugog dolaska (19,11-21) i posljednji sud poslije milenija (20,1-15).

Ovdje nalazimo drugu značajnu točka. Činjenica da je Otkrivenje 11,18 dio prizora sedam truba (pa skicira drugu polovicu knjige), pokazuje da će ono što slijedi govoriti o posljednjim događajima koji vode Kristovom drugom dolasku. Jon Paulien primjećuje da Otkrivenje 11,18

govori kako je druga polovica knjige usredotočena na vrijeme svršetka.[2] Prema Otkrivenju 10,7 "u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje kao što on to navijesti slugama svojim prorocima". Zato Otkrivenje 12–22,5 treba shvatiti kao dovršenje Božje tajne (otajstva) kad će završiti naviještanje Evanđelja i povijest ovog svijeta.

Pojava kovčega saveza

Otkrivenje 11,9

S Otkrivenjem 12,1 počinje potpuno novo viđenje u knjizi. Vidjeli smo da je viđenje o sedam truba završilo otvaranjem Svetinje nad svetinjama u nebeskom hramu. Njeno otvaranje omogućilo je Ivanu da vidi "Kovčeg saveza njegova u hramu njegovu" (11,19). Čini se da je pojava Kovčega saveza ovdje posebno značajna, jer je svitak Saveza bio pohranjen u starozavjetnom hramu u Svetinji nad svetinjama (vidi Pnz 31,24-26). U kontekstu Otkrivenja svitak sa sedam pečata ima sve značajke starozavjetne knjige Saveza koja je bila stavljena pored Kovčega saveza (vidi Pnz 31,9.24-26). Ovo pokazuje da pojava Kovčega u nebeskom Svetištu na početku potpuno novog dijela Otkrivenja ima veze s otkrivanjem sadržaja zapečaćenog svitka iz Otkrivenja 5, knjige Božjeg vječnog saveza. Ivanu je u Otkrivenju otkriven samo dio zapečaćenog svitka u simboličnom obliku malog svitka. Ivan sada prenosi crkvama sadržaj zapečaćenog svitka koji mu je otkriven (vidi i *Bilješke* na Otk 10,2).

U ovom novom viđenju pojava Kovčega saveza je očito povezana s otkrivanjem dijela zapečaćenog svitka jer njegovu pojavu prate "udari munje i glasovi i gromovi i potres i tuča velika". Ove su pojave pratile i davanje Zakona na gori Sinaj (Izl 19,16-19; 20,18; Pnz 5,22.23). Ovdje imamo najavu otkrivanja Božjeg plana o budućnosti prikazanu davanjem Zakona na Sinaju. Zato je sasvim prikladno razumjeti drugu polovicu Otkrivenja poglavlja 12 do 22,5 kao otkrivanje onoga što je bilo simbolično prikazano u malom svitku u Otkrivenju 10. poglavlju. Kako smo vidjeli mali svitak u Otkrivenju 10 sadrži samo dio svitka zapečaćenog sa sedam pečata u Otkrivenju 5, koji se odnosi na posljednje događaja zemljine povijesti. U svojoj providnosti Bog je našao za važno da otkrije sadržaj malog svitka svojem narodu posljednjeg vremena da mu pomogne u pripremi za događaje koji će se u vrijeme svršetka zbiti na zemlji.

David Aune primjećuje verbalne i strukturalne paralele s Izaijom 66,6.7 koje smatra daljnim dokazom da je Otkrivenje 11,19 polazište za viđenje Otkrivenja 12.poglavlja:[3]

Čuj! Buka iz grada,
glas iz Hrama!
Glas je to Jahve
koji uzvraća svojim neprijateljima
Prije neg' bolove oćutje,
eto je rodila.
Prije neg' trudove osjeti,
porodi dječaka. (Izaija 66,6.7)

U oba teksta prizoru žene koja rađa sina prethodi božansko djelovanje iz hrama da sudi nevjernima.
Tako u zaključku Otkrivenje 12–22,5 otkriva sadržaj malog svitka iz desetog poglavlja koji je samo dio zapečaćenog svitka iz Otkrivenja 5 otkrivenog Ivanu u simboličnom prikazu, a kasnije prenesenog crkvi. Preostali dio zapečaćenog svitka, kojeg je Ivan trebao zapečatiti i ne prenositi crkvi (10,4), bit će otkriven poslije Kristovog drugog dolaska, "u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje" (r 7).

Krivotvoreni elementi u Otkrivenju 12–22,5

Za razumijevanje glavnih teoloških tema druge polovice Otkrivenja sudbonosno je krivotvorenje elemenata, uključujući krivotvorenje osoba, vijesti, znaka prepoznavanja pravih štovatelja i grada. Prvih jedanaest poglavlja Otkrivenja usmjereno je na tri Osobe Božanstva koje su spomenute na samom početku knjige kao Onaj "koji jest i koji bijaše i koji dolazi" (vjerojatno Bog Otac), "sedam duhova" (označavajući puninu i univerzalnost djela Svetog Duha) i Isus Krist (Otk 1,4.5). Oni su također spomenuti prigodom Kristova ustoličenja u Otkrivenju 4. i 5. poglavlju. Njihovo spasiteljsko djelovanje za čovječanstvo prisutno je u ostalom dijelu knjige.

Okrivenje 12–22,5 je usredotočeno na Sotonino nastojanje da spriječi ostvarenje Božjih planova za svijet i nagovori stanovnike zemlje da se udruže s njim. On će, kako to Paulien kaže, "pokrenuti masivnu krivotvorinu pravog Boga" i svoja spasiteljska djela.[4] Njegova nastojanja da prevari stanovnike zemlje prikazana su u ovoj knjizi kao suprotnost Bogu i njegovom djelovanju: sotonsko trojstvo (poglavlja 12 i 13) koje funkcionira kao suprotnost božanskom Trojstvu (1,4.5; poglavlja 4 i 5), žig Zvijeri (13,15.16) kao suprotnost Božjem pečatu (7,1-3; 14,1), tri demonske vijesti (16,13.14) kao suprotnost vijestima trojice anđela

(14,6-12) i žena-grad Biblion (poglavlja 17 i 18) kao suprotnost Novom Jeruzalemu (poglavlja 21 i 22).

Sotonsko trojstvo. Poglavlja 12 i 13 predstavljaju glavne osobe u prizoru druge polovice Otkrivenja: Zmaja (Otk 12) i njegova dva saveznika – Zvijer iz mora (Otk 13,1-10) i Zvijer iz zemlje (rr 11-17). Oni zajedno čine sotonsko trojstvo kao suprotnost božanskom Trojstvu. Oni su u preostalom dijelu knjige nerazdvojno povezani s nastojanjima da ljude prijevarom odvrate od Boga i da sebe stave u službu Sotone (vidi Otk 16,13.14; 19,20; 20,10).
Prvi u tom trojstvenom savezu je sam Sotona u Otkrivenju 12 i 13 prikazan kao suprotnost Bogu Ocu kad zahtijeva da se izjednači s Bogom i ratuje protiv njega. On je vođa grupe; ovlašćuje druge i daje im naredbe. (Vidi Tabelu 2.)

Tabela 2

Zmaj/Sotona	**Bog Otac**
Njegovo je mjesto na nebu (12,3.7.8)	Božje prebivalište je na nebu (Otk 4. i 5. pogl.)
Ima prijestolje (13,2b; vidi 2,13)	Ima prijestolje (Otk 4–5; 7,9-15; 19,4)
Daje silu, prijestolje i vlast Zvijeri iz mora (13,2.4)	Daje silu, prijestolje i vlast Kristu (Mt 28,18; Otk 2,27; 3,21; pogl.4.5)
Njemu se klanjaju (13,4a)	Njemu se klanjaju (Otk 4,10; 15,4)
Zauvijek uništen (20,9.10)	Živi i vlada zauvijek (Otk 4,9; 5,13; 11,15)

Takav paralelizam ukazuje na nakanu nadahnutog pisca da pokaže kako u sotonskom savezu Zvijer iz mora djeluje kao suprotnost Isusu Kristu, oponašajući njegov život i službu na zemlji. Zvijer iz mora djeluje s punom vlašću i silom Zmaja, kao što Isus djeluje s vlašću Oca (vidi Mt 28,18). (Vidi Tabelu 3.)

Tabela 3

Zvijer iz mora	**Isus Krist**
Dolazi iz vode da počne djelovati (13,1)	Dolazi iz vode da počne svoju službu (Lk 3,21-23)
Sliči Zmaju (12,3; 13,1)	"Tko je vidio mene, vidio je i Oca." (Iv 14,9)
Ima deset kruna (13,1)	Ima mnoge krune (19,12)
Na glavi ima deset rogova (13,1)	Janje ima sedam rogova (Otk 5,6)
Od Zmaja ima silu, prijestolje i vlast (13,2.4)	Prima silu, prijestolje i vlast od Oca (Mt 28,18; Otk 2,27; pogl. 4 i 5)
Djeluje četrdeset dva mjeseca (13,5)	Tri i pol godine njegove službe (kako pokazuje Evanđelje po Ivanu)
Bio je zaklan (13,3)	Bio je zaklan (Otk 5,6)
Vratio se u život (13,3)	Uskrsnuo je (Otk 1,18)
Primio je klanjanje kad mu je smrtna rana ozdravila (13,3.4.8)	Poklonili su mu se poslije njegova uskrsnuća (Mt 28,17)
Nakon iscjeljenja smrtne rane dobiva vlast (13,7)	Poslije uskrsnuća "Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji!" (Mt 28,12)
"Tko je kao Zvijer?" (13,4)	Mihael ["Tko je kao Bog?"] (Otk 12,7)
Globalni cilj (nad svim plemenima, pucima, jezicima i narodima; Otk 13,7; vidi 17.15)	Globalni cilj (nad svim plemenima, pucima, jezicima i narodima; Otk 5,9; 10,1; 14,6)

Zvijer iz zemlje se otkriva kao krivotvorina djela Svetog Duha. Ona prima sve ovlasti od Zvijeri iz mora (Otk 13,3) kao što Sveti Duh predstavlja Isusa Krista djelujući s punim autoritetom (vidi Iv 14,26; 15,26; 16,13). (Vidi Tabelu 4)

Tabela 4

Zvijer iz zemlje	**Sveti Duh**
Nazvana lažni prorok koji vara narod (16,13; 19,20; 20,10)	Nazvan Duh istine koji ljude vodi k spasenju (Iv 16,13; Otk 22,17)
Slična jaganjcu (13,11)	Kristu sličan (Iv 14,26;16,14)
Ima svu vlast Zvijeri iz mora (13,12a)	Ima svu Kristovu vlast (Iv 16,13.14)
Usmjerava na štovanje Zvijeri iz mora (13,12b.15)	Usmjerava na štovanje Krista (Dj 5,29-32)
Čini znamenja velika (13,13; 19,20)	Čini velika znamenja (Dj 4,30.31)
I oganj spušta s neba (13,13)	Dolazi kao oganj na Pedesetnicu (Dj 2)
Udahnjuje život kipu Zvijeri (13,15)	Daje dah života (Rim 8,11)
Stavlja žig na ruku ili čelo (13,16)	Stavlja pečat na čelo (2 Kor 1,22; Ef 1,13; 4,30)

Knjiga završava konačnim Božjim trijumfom nad sotonskim trojstvom kojemu će biti kraj u jezeru ognjenome (Otk 19,20; 20,10).

Krivotvoreni pečat. Prije posljednje krize Božji je narod zapečaćen na čelima (Otk 7,1-3). Dok vjerni primaju Božji pečat, njihovi neprijatelji primaju simbolični žig na ruku ili čelo poznat kao "žig Zvijeri" (Otk 13,16.17). Ovaj žig predstavlja krivotvorinu Božjeg pečata i njegovo prihvaćanje ukazuje na protivljenje Božjoj zapovijedi – poslušnost Bogu nadomještenu poslušnošću Zvijeri.[5] Kao što Kristovi sljedbenici imaju simbolični pečat svoje pripadnosti i odanosti Bogu, tako štovatelji Zvijeri imaju simbolični žig pripadnosti i odanosti Sotoni (13,16.17; 14,9; 16,2; 19,20; 20,4). Dok se Božji pečat sastoji od Božjeg imena na njihovim čelima, žig Zvijeri ima ime Zvijeri upisano na čelo ili ruku (Otk 13,17). Čelo predstavlja um, a desna ruka postupke i djela. "Obje suprotstavljene sile žele nadzirati um i ponašanje. Svi sljedbenici Jaganjca imaju Božje ime na čelima, dok sljedbenici Zvijeri imaju žig na čelu (što predstavlja vjerovanje i privrženost) ili ruci (što predstavlja prisilnu poslušnost bez pristanka uma)."[6] Pošto zapečaćenje označava djelovanje Svetog Duha na ljudska srca (vidi 2 Kor 1,21.22; Ef 1,13.14; 4,30), nakana je nadahnutog pisca da pokaže kako je stavljanje žiga Zvijeri krivotvoreno djelovanje Svetog Duha.

Krivotvorena vijest. Otkrivenje 14,6-12 pokazuje trojicu anđela koji dolaze od Boga s trostrukom evanđeoskom vijesti kojom pozivaju stanovnike zemlje da se pokaju i poklone živome Bogu, najavljujući propast duhovnog Babilona i upozorenje na bilo kakvu vezu s njim. Otkrivenje 16,13.14 prikazuje tri demonska duha koji izlaze iz usta sotonskog trojstva s lažnom evanđeoskom vijesti upućenoj stanovnicima zemlje. Oni pozivaju nepokajane da se pridruže sotonskom trojstvu protiv Boga i njegovog vjernog naroda za veliki dan Bog Svemoćnoga. Tri demonska anđela iz šestog zla su Sotonin posljednji pokušaj oponašanja Božjeg djela, jer dolaze kao suprotnost trojici anđela iz Otkrivenja 14, a njihove vijesti je Ivan opisao kao suprotnost upozoravajućim vijestima koje objavljuju trojica anđela.

Krivotvoreni grad. Na kraju Otkrivenje 17. poglavlje prikazuje otpadnički vjerski sustav posljednjeg vremena, nazvan Babilon, kao bludnicu – zavodničku ženu-grad koja upravlja svjetovnim i političkim silama svijeta. Posebno je zanimljivo da u opisu Novog Jeruzalema, Jaganjčeve zaručnice (Otk 21,10–22,5) Ivan u biti ponavlja opis Babilona iz Otkrivenja 17. i 18.poglavlja. Vrijedi zapaziti suprotstavljene paralele između dva grada u Tabeli 5 (vidi str.373-375??).[7]

Verbalne i konceptualne sličnosti između opisa obje žene-grada ne mogu biti slučajne. One pokazuju da Babilon posljednjeg vremena, prikazan kao bludnica koja vlada svijetom, djeluje

kao nesveta suprotnost Novom Jeruzalemu, Jaganjčevoj zaručnici. Babilon predstavlja zemaljske nade i snove; nebeski Jeruzalem predstavlja ispunjenje svih snova, nada i težnji Božjeg naroda od početka. Kako primjećuje G. R. Beasley-Murray: "Čitavo se Otkrivenje može prikazati kao *Priča o dva grada*."[8]

Posebno je zanimljivo da oba opisa Ivan dobiva od istog anđela koji drži čašu. To još snažnije ističe suprotnost između oba grada. "Zapravo na ruševine oholog, zlog i pokvarenog Babilona dolazi Novi Jeruzalem s neba, čist i obasjan Božjom slavom."[9] Zato Otkrivenje 17. i 18.poglavlje nastavlja s glavnom temom eshatološkog dijela Otkrivenja (poglavlja 12–22) – Sotoninom krivotvorinom Božjih spasiteljskih djela u završnim danima zemljine povijesti.

Tabela 5: Paralele između dva grada

Babilon	**Novi Jeruzalem**
Okružje viđenja	
"I dođe jedan od sedam anđela što nose sedam čaša i prozbori mi: 'Dođi pokazat ću ti … Bludnicom velikom …, s kojom su bludničili kraljevi zemlje …' I odnese me u duhu u pustinju. Tu vidjeh … (17,1-3) grad je veliki" (17,18) "Babilon" (17,5) "što sjedi nad vodama velikim," "koja sjede na skrletnu Zvijer" (17,1.3)	"I dođe jedan od sedam anđela što imaju sedam čaša punih zala konačnih te progovori sa mnom: 'Dođi, pokazat ću ti Zaručnicu, Ženu Jaganjčevu!' I prenese me u duhu na goru veliku, visoku i pokaza mi sveti grad Jeruzalem: silazi s neba od Boga," (21,9.10)

Opis dvije žene-grada

"Žena bijaše odjevena u grimiz i skrlet, sva u zlatu, dragom kamenju i biserju." (17,4) U ruci drži zlatnu čašu punu gnusobe (17,4). "I postade prebivalištem zloduha, nastambom svih duhova nečistih, nastambom svih ptica nečistih mrskih" (18,2) "Oni kojima ime, … nije zapisano u knjigu života… zapanjit će se… kad vide… Zvijer" (17,8). Narodi i kraljevi će (17,15) "svu svoju silu i vlast predati Zvijeri" (17,13).	"Sav u slavi Božjoj, blistav poput dragoga kamena, kamena slična kristalnom jaspisu." (21,11) Nudi vodu života, bistru kao prozirac (22,1). "I prijestolje će Božje" biti među ljudima (21,3). "U nj neće unići ništa nečisto i nijedan tko čini gadost i laž, nego samo oni koji su zapisani u Jaganjčevoj knjizi života." (21,27) Narodi i kraljevi će "u nj donositi slavu svoju" (21,24).

Sudbina dva grada

"Svršeno je!" (16,17)	"Svršeno je!" (21,6)
Bog će Babilonu dati	Bog će žednomu dati
da pije iz čaše vina njegove	s izvora vode života
gnjevne srdžbe (16,19).	zabadava (21,6).
"U isti će je dan zla zadesiti:	"Više neće biti, ni tuge,
smrt i jad i glad te će sva	ni jauka, ni boli" (21,4).
u ognju biti spaljena." (18,8)	"Narodi će hoditi u svjetlosti njegovoj."
"Svjetlost svjetiljke	(21,24)
u tebi više neće sjati!" (18,23)	"Svjetiljka mu Jaganjac." (21,23)
Babilon, "odjeveni nekoć u lan tanan	"Obasjavat će ih Gospod Bog." (22,5)
i grimiz i skrlet, nakićeni zlatom	Jeruzalem "sav u slavi Božjoj,
i dragim kamenjem i biserjem"	blistav poput dragoga kamena, kamena slična
propast će (18,16.17).	kristalnom jaspisu" (21,11).
Babilon vlada kao kraljica (18,7),	
ali je zajedno sa stanovnicima	"I prijestolje će Božje i Jaganjčevo
osuđen na propast (18,8).	biti u gradu i sluge će mu se
Babilon "će silovito biti strovaljen …,	njegove klanjati." (22,3)
i nikada ga više biti neće!" (18,21)	"Obasjavat će ih Gospod Bog i oni će
	kraljevati u vijeke vjekova." (22,5)

Izvori

[1] Paulien, *What the Bible Says About the End-Time*, 108.
[2] Isto.
[3] Aune, *Revelation 6–16*, 662.
[4] Paulien, *What the Bible Says About the End-Time*, 111.
[5] Neall, "Sealed Saints and Tribulation", 257.
[6] Isto, 256.
[7] Preuzeo iz Roberto Badenas, "New Jerusalem – The Holy City" u *Simposium on Revelation – Book 2*, Daniel and Revelation Committee Series 7 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 256; vidi i Aune, *Revelation 17–22*, 1144.1145.
[8] Beasley-Murray,315.
[9] Badenas, 225.

ŽENA I ZMAJ
(12,1-17)

Dvanaestim poglavljem počinje treći i posljednji veliki dio Otkrivenja: otkrivanje sadržaja maloga svitka (Otk 20). Poglavlja 12 i 13 postavljaju pozornicu za vrhunac zemljine povijesti; ona predstavljaju osobe koje imaju glavnu ulogu u posljednjoj bitci. Čijastička struktura pokazuje da ova poglavlja čine središnji dio knjige. Dvanaesto poglavlje se sastoji od tri prizora: rođenja djeteta (12,1-6), izbacivanja Sotone iz neba, koji prizor služi kao neka vrst umetka (rr 7-12), i proganjanje Žene i njenog djeteta od strane Zmaja (rr 13-17).

Žena, Dijete i Zmaj (12,1-6)

Ivan je ponovno u Duhu u novom viđenju. Prije nego što će opisati posljednju bitku između Boga i njegovog vjernog naroda te Sotone i njegovih sljedbenika, on objašnjava pravi uzrok neprijateljstva koji namjerava iskaliti na vjernom ostatku Božjeg naroda posljednjeg vremena (vidi 12,17). Slike kojima se služi u ovom prizoru potpuno su drukčije od onih u prvoj polovici knjige.

[1]I znamenje veliko pokaza se na nebu: Žena odjevena suncem, mjesec joj pod nogama, a na glavi vijenac od dvanaest zvijezda. [2]Trudna viče u porođajnim bolima i mukama rađanja. [3]I pokaza se drugo znamenje na nebu: gle, Zmaj velik, ognjen, sa sedam glava i deset rogova; na glavama mu sedam kruna, [4]a rep mu povlači trećinu zvijezda nebeskih – i obori ih na zemlju. Zmaj stade pred Ženu koja imaše roditi da joj, čim rodi, proždre Dijete. [5]I ona porodi sina, muškića, koji će vladati svim narodima palicom gvozdenom. I Dijete njeno bi uzeto k Bogu i prijestolju njegovu. [6]A Žena pobježe u pustinju gdje joj Bog pripravi sklonište da se ondje hrani tisuću dvjesta i šezdeset dana.

Bilješke

12,1. ***''Znamenje veliko.''*** Grčka riječ *sēmeion* ("znak" ili "oznaka" i "čudo") uzeta je u Evanđelju po Ivanu za opis Isusovih čuda. U Otkrivenju je upotrijebljena sedam puta; četiri puta opisuje čuda koja čine Sotonini saveznici da prevare svijet u vrijeme svršetka (Otk 13,13.14; 16,14; 19,20). Međutim, ovdje i u 12,3 i 15,1 ova riječ je po svemu sudeći opis upečatljivog prizora koji privlači pozornost.

''Žena.'' Neki komentatori (posebice rimokatolici) tvrde da je žena iz Otkrivenja 12,1 Isusova majka Marija. Ovakvo tumačenje zanemaruje simboličnu narav Otkrivenja. Ono što se događa u ostalom dijelu poglavlja suproti se onome što bi se moglo reći o Mariji (posebno ako se ovdje uzme u obzir doslovno tumačenje). Kako primjećuje G. K. Beale: "žena je progonjena i bježi u pustinju" gdje se hrani tisuću dvjesto i šezdeset dana i "ima drugu djecu koja su opisana kao vjerni kršćani".[1] Međutim, žena je često uzeta kao simbol za Božji narod kako u Starom (Iz 54,5.6; Jr 3,20; Ez 16,8-14; Hoš 1–3; Am 5,2) tako i u Novom zavjetu (2 Kor 11,2; Ef 5,25-32). Osim toga u Starom zavjetu često nalazimo sliku Izraela kao žene putnice (na pr. Iz 26,17.18; 66,7-9; Jr 4,31; Mih 4,10). J. Massyngberde Ford primjećuje: "Premda ova žena može biti pojedinac, proučavanje starozavjetnih tekstova pokazuje da je ona kolektivni lik, kao dvojica svjedoka. U Starom zavjetu slika žene je klasični simbol Siona, Jeruzalema i Izraela."[2] Božji narod je na drugim mjestima u Otkrivenju dosljedno prikazan simbolom čiste i vjerne žene (Otk 19,7.8; 22,17), dok bludnica predstavlja otpale i nevjerne (Otk 17 i 18). Ovo pokazuje da posebna žena iz Otkrivenja 12 simbolizira Božji narod; a takvo se tumačenje uklapa u kontekst čitavog prizora u dvanaestom poglavlju (vidi Otk 12,17).

''Odjevena suncem, mjesec joj pod nogama, a na glavi vijenac od dvanaest zvijezda.'' Ovdje nalazimo snažnu aluziju na Josipov san u kojem Sunce, Mjesec i jedanaest zvijezda (Josip je očito bio dvanaesta) predstavlja Jakova, njegovu suprugu i sinove kao patrijarhe dvanaestero izraelskih plemena koja su od njih potekla (Post 37,9.10). Žena u Otkrivenju 12 vrlo je slična Salomonovoj zaručnici u Pjesmi nad pjesmama 6,10 koja je prekrasna kao pun mjesec i čista kao sunce. Vijenac na njenoj glavi je *stephanos*, vijenac pobjede (vidi *Bilješke* na Otk 2,10). *Stephanos* je kao vijenac više puta obećan Božjem vjernom narodu (2,10; 3,11). Dvanaest zvijezda na ženinu vijencu podsjećaju na dvanaest Izraelovih plemena i dvanaest apostola novozavjetne crkve.

12,2. ***''Viče.''*** Grčka riječ *krazō* nije ograničena na opis običnog porođaja. U grčkom prijevodu Starog zavjeta (u Septuaginti) ona je često uzeta da prikaže vapaj upućen Bogu (vidi Ps 22,6; 34,7; 107,6.13). Ona je u Otkrivenju uzeta da označi vapaj mučenika Bogu za opravdanjem (Otk 6,10).

''U … mukama.'' Grčka riječ *basanizō* znači "mučiti". Ona nije nikad upotrijebljena u Bibliji ili grčkoj literaturi "da opiše ženu u porođajnim mukama".[3] U Novom zavjetu je inače uzeta kad je riječ o podnošenju kazne, suđenju i progonstvu (Mt 8,6.29; 14,24; Mk 5,7; 6,48; Lk

8,28; 2 Pt 2,8). U Otkrivenju je uzeta samo za mučenje prouzročeno demonskim silama (9,5) ili Bogom (11,10; 14,10; 20,10).

12,3. ***''Zmaj velik, ognjen.''*** Riječ "zmaj" (grčki *drakōn*) se odnosi na mitološke likove na drevnom Bliskom istoku, kao što su morska čudovišta levijatan i Rahab. U Starom zavjetu su ove dvije morske nemani upotrijebljene slikovito uz spominjanje neprijateljskih sila koje su tlačile Izraela pa ih je Bog porazio i uništio. Tako se, na primjer, za faraona prigodom izlaska iz Egipta kaže da je levijatan (Ps 74,14, Iz 30,7) i Rahab (Ps 89,11; Iz 51,9.10). Izaija je govorio o danu kad "kaznit će Jahve … Levijatana, zmiju hitru" (Iz 27,1). U Jeremiji je Babilon izjednačen s proždrljivim čudovištem (Jr 51,34). Ezekiel je za egipatskog faraonu rekao: da je "golemi krokodile što ležiš usred rijeka svojih" (Ez 20,3; 32,2). Uz to je slika sedmoglavog čudovišta bila veoma poznati pojam na drevnom Orijentu.[4] U Otkrivenju 12,9 Zmaj je prepoznat kao "Stara zmija – imenom Đavao, Sotona, zavodnik svega svijeta". Ovo je aluzija na izvještaj o kušanju iz Postanka 3. poglavlja prema kojem je, prevarivši prvi par, zmija donijela grijeh na svijet. Upravo na osnovi ovog starozavjetnog shvaćanja Ivan prikazuje Zmaja kao zakletog neprijatelja Boga i njegovog naroda. O značenju ognjene boje kao boje tlačenja i krvoprolića vidi *Bilješke* na Otkrivenje 6,4.
''Sedam kruna.'' Sedam kruna na glavama zmajeva su kraljevske krune (grčki *diadēma*.) Vidi dalje *Bilješke* na Otkrivenje 2,10.

12,4. ***''Rep.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 9,10.
''Zvijezde nebeske.'' Zvijezde su u židovskoj tradiciji predstavljale božanska bića koja zbog pobune protiv Boga mogu postati demonska i zla. Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 8,10.

12,6. ***''Tisuću dvjesto i šezdeset dana.''*** Uspoređivanje Otkrivenja 12,6 i 14 pruža solidan dokaz da se dvostruka oznaka vremena, "jedno vrijeme i dva vremena i polovica vremena" i "tisuću dvjesto i šezdeset dana" odnosi na isto razdoblje, vremena u koje Zmaj progoni Ženu (vidi *Bilješke* na Otk 12,14). Ovo razdoblje koje Žena provodi u pustinji odgovara vremenu kad neznabošci gaze sveti grad tijekom četrdeset i dva mjeseca (Otk 11,2) i razdoblju od tisuću dvjesto i šezdeset dana određenih dvojici svjedoka da proriču obučeni u kostrijet (rr 3-6). Čini se da ove dvije vremenske oznake u Otkrivenju imaju više kvalitativni nego kvantitativni značaj. O značenju i važnosti ovog razdoblja vidi *Bilješke* na Otkivenje 11,2.

Tumačenje

12,1.2. Ivan vidi ***znamenje veliko*** na nebu. Izraz "znamenje veliko" pokazuje da je Ivan vidio nešto posebno i značajno. Ovo znamenje je žena odjevena suncem, mjesec joj pod nogama, a na glavi vijenac od dvanaest zvijezda. Ovdje za ženu upotrijebljena riječ "znak" ("znamenje") pokazuje da se ne radi o stvarnoj ženi, već o simbolu.[5] Ovaj je simbol bio u Ivanovo vrijeme dobro poznat čitateljima Otkrivenja, jer Stari zavjet prikazuje zavjetni izraelski narod kao Božju ženu. Isto tako Novi zavjet spominje Kristove sljedbenike kao Kristovu ženu ili zaručnicu. Izaija je o Izraelu rekao: "Jer suprug ti je tvoj Stvoritelj, ime mu je Jahve nad Vojskama.' (Iz 54,5) Pavao naziva "gornji Jeruzalem" "majkom" Božjeg naroda na zemlji (Gal 4,26).

Prikaz žene u Otkrivenju 12,1 očito potječe od opisa Salomonove zaručnice koja je bila "lijepa kao mjesec, sjajna kao sunce" (Pjesma 6,10). Izaija kaže za Boga: "Jer me odjenu haljinom spasenja, zaogrnu plaštem pravednosti." (Iz 61,10) U ovom smislu treba razumjeti opis žene iz Otkrivenja 12. Sjaj njene pojave potječe od svjetla slave Evanđelja (vidi 2 Kor 4,6; Otk 1,16), dok stoji na starozavjetnim otkrivenjima koja odražavaju svjetlost Evanđelja.[6] Vijenac od dvanaest zvijezda označava dvanaest Izraelovih plemena i dvanaestoricu apostola, što ukazuje na kontinuitet između starozavjetnog Božjeg naroda i kršćanske crkve. Posebna žena u Otkrivenju 12,1 simbolizira Božji narod oba zavjeta, Kristovu zaručnicu (Otk 12,7; vidi 19,7.8; 22,7). "Ona se pojavljuje u svom pravom nebeskom i proslavljenom karakteru unatoč svojoj naizgled krhkoj i nesigurnoj zemaljskoj povijesti."[7]

Ova je posebna žena ***trudna*** i ***viče u porođajnim bolima i mukama rađanja.***Isus je žalost učenika radi svoje smrti prikazao ženom koja "kad rađa, žalosna je" (Ivan 16,21.22). Sliku Izraela kao žene u porođajnim bolima nalazimo često u Starom zavjetu (na primjer Izaija 66,7-9; Jr4,31; Mih 4,10). Rječnik kojim se Ivan služi u opisu porođajnih muka u Otkrivenju 12. poglavlju odjek su onih u Izaiji 26,17.18:

> Kao što se trudna žena pred porođajem
> grči i viče u bolovima,
> takvi smo, Jahve, pred tobom.
> Zatrudnjeli smo, u mukama smo kao da rađamo,
> nismo donijeli duha spasenja zemlji
> nit' se rodiše stanovnici svijeta.

Nebeska žena u Otkrivenju 12 očito predstavlja starozavjetni Izrael s njegovih dvanaest plemena, koja rađa Mesiju. Kao što žena ima porođajne bolove kad rađa dijete, tako je i Izrael imao bolove u pripremi dolaska obećanog Potomka. Kako Otkrivenje 12,4 pokazuje, mučenje Zmaja prouzrokovalo je bolove ženi dok se pripremala da rodi dijete: "Zmaj stade pred Ženu koja imaše roditi da joj, čim rodi, proždre Dijete." Mučenje žene je očito bilo dio Sotoninog plana da uništi narod Saveza i spriječi rođenje ženina potomka (Post 3,15).[8] Tako treba razumjeti mučenje žene, jer riječ "muke" ovdje upotrijebljenu Grci nikad nisu koristili "opisujući ženine porođajne bolove".[9]

U Izaiji 26,18 stoji da Izrael nije mogao donijeti "duha spasenja zemlji"; to je ostvario samo Isus Krist.[10] U Otkrivenju 12 nalazimo prijelaz s Izraela kao Božjeg naroda u staro doba na kršćansku crkvu kao Božji narod novog doba. Otkrivenje 12,13-17 pokazuje kao što je žena Izrael često trpjela muke dok se pripremala za dolazak Mesije, tako je crkva izložena mukama u pripremi za Kristov dolazak.

12,3-5 Ivan sada opisuje drugu osobu u drami – naime mučitelja žene. On vidi ***drugo znamenje*** na nebu; ovo znamenje je očito povezano s prvim u prvom retku. Ono je ***Zmaj velik, ognjen***. Prema Otkrivenju 12,9 Zmaj je Sotona čiju zastrašujuću pojavu Ivan prikazuje izrazima drevnih mitoloških likova koji su u Starom zavjetu uzeti kao simboli zlih sila koje tlače Božji narod Saveza. Crvena, ognjena boja prikazuje tlačenje i krvoproliće (vidi Otk 6,3.4; 2 Kr 3,22.23; Otk 17,3-6) i predstavlja nasilnički karakter Sotone spram Crkve. Prema opisu Zmaj ima ***sedam glava i deset rogova; na glavama mu sedam kruna***. Na osnovi Otkrivenja 17,9-11 sedam zmajevih glava, kako to smatra William G. Johnsson, "predstavljaju kraljevstva preko kojih je Sotona djelovao da vjekovima tlači Božji narod"[11] s namjerom da spriječi dolazak ženina potomka. Rogovi su simbol političkih sila (vidi Otk 17,12). Deset rogova Zvijeri iz mora su deset rogova četvrte nemani iz Daniela koji simboliziraju kraljevstva koja slijede nakon raspada Rimskog imperija na deset dijelova (Dn 7,7.23.24; vidi Otk 17,12). Sedam kruna na Zmajevoj glavi govore o Sotoninoj lažnoj tvrdnji da ima punu vlast i silu nasuprot pravom "Kralju kraljeva i Gospodaru gospodara" koji ima "mnoge krune" (vidi Otk 19,12-16). Zmaj prije svega simbolizira Sotonu koji djeluje iza sile poganskog Rima, nastojeći uništiti Krista, a iza toga njegove sljedbenike. Deset Zmajevih rogova pokazuje da će Sotona u značajnoj mjeri nastaviti s djelovanjem protiv Crkve u razdoblju nakon raspada Rimskog carstva.

Rep Zmajev ***povlači trećinu zvijezda nebeskih – i obori ih na zemlju***. Ovo nas podsjeća na Daniela 8,10 gdje piše da neprijatelj Boga i njegovog naroda "poraste sve do Nebeske vojske, obori na zemlju neke iz Vojske i od zvijezda pa ih zgazi nogama". Zvijezde u Otkrivenju simboliziraju anđele (Otk 1,20). Osim toga, Otkrivenje 12,7-9 jasno pokazuje da su "zvijezde nebeske" koje je Zmaj povukao svojim repom, pali anđeli koji su se pridružili Sotoni u pobuni protiv Boga; za njih je rečeno da su bili "s njime … bačeni" na zemlju (12,9). U prizoru pete trube, Sotona djeluje iza demonskih skakavaca koji muče ljude ubodima svojih repova (vidi Otk 9,1-11). Tako vidimo da je rep simbol prijevare uvjeravanjima kojima se Sotona služio da navede druge na pobunu protiv Boga i da idu za njim (vidi Otk 12,9). Ivan ovdje prikazuje Sotonu u njegovoj zavodničkoj ulozi u kojoj je prikazan u ostalom dijelu Otkrivenja (13,13.14; 18,13-16; 20,7-10).

Zatim Ivan vidi Zmaja kako stoji ***pred Ženom koja imaše roditi da joj, čim rodi, proždre Dijete***. Ovo stajanje Zmaja ("stare zmije" u Otk 12,9) pred ženom odnosi se na veliko neprijateljstvo zmije prema ženi i između potomstva zmije i ženina potomstva, najavljenom u Postanku 3,15. Otkrivenje 12,5 prikazuje Sotonu koji vreba (Šarić: ranjava) Kristovu petu. Nastojanje Sotone da svim silama uništi Krista prigodom samog rođenja nastavljeno je do kraja Isusove službe.

Dijete se konačno rodilo. Ivan ne ostavlja svoje čitatelje u sumnji da bi to dijete bilo itko drugi do obećani Mesija, Isus Krist. On je Onaj koji će ***vladati svim narodima palicom gvozdenom***. Ivan ovdje misli na kraljevski Psalam 2,7-9 koji predstavlja davidskog kralja Pomazanika za kojeg Bog kaže: "Ti si sin moj, danas te rodih. Zatraži samo, i dat ću ti puke u baštinu, i u posjed krajeve zemaljske. Vladat ćeš njima palicom gvozdenom i razbit ih kao sud lončarski."

Otkrivenje 12,5 je također odjek Mihejeva proročanstva o Onome koji će se roditi u Betlehemu i "vladati Izraelom". "Njegov je iskon od davnina, od vječnih vremena. Zato će ih Jahve ostaviti dok ne rodi ona koja ima roditi. … On će se uspraviti, na pašu izvodit' svoje stado silom Jahvinom, veličanstvom imena Boga svojega." (Mih 5,1-3)

Sada se rodio pravi davidski kralj i u njemu su se ispunila sva obećanja koja su se odnosila na kralja od Davidova potomstva (vidi Otk 5,5). Otkrivenje 19,15.16 opisuje ga u ulozi "Kralja kraljeva i Gospodara gospodara" koji će pasti narode palicom gvozdenom.

Bez spominjanja njegovog života i smrti, Ivan opisuje da je Krist ***uzet k Bogu i prijestolju njegovu***, gdje na nebu počinje vladati. Ovo izostavljanje Isusova zemaljskog života može se objasniti činjenicom, kako to smatra William Barclay, da je u čitavoj knjizi "Ivanovo zanimanje usmjereno ne na ljudskog Isusa, već na uzvišenog Krista, koji je u stanju izbaviti svoj narod u vrijeme njihove nevolje."[12] Upravo nakon njegova uzašašća crkva se suočava s izljevima Sotoninog gnjeva. Ovo izlijevanje Sotonina gnjeva protiv Crkve je predmet od 12,6 i 13 do 17.

12,6 (i r 14). Poslije Kristova uzašašća Crkva je izložena snažnom Sotoninom napadu. Žena bježi ***u pustinju*** gdje se hrani ***tisuću dvjesta i šezdeset dana***. Pustinja je sklonište koje ***joj Bog pripravi***. Prizor je sličan Izraelovom bijegu pred faraonom i Egipćanima (Izl 13,17–16,21) u pustinju gdje se Bog starao za Izrael i osigurao mu manu za hranu. Robert H. Mounce objašnjava: "Židovskom narodu je pustinja govorila o božanskoj providnosti i prisnom zajedništvu."[13] Uzimajući kao primjer iskustvo Izraela u pustinji, Ivan prikazuje Božji narod za kojeg se Bog brine i duhovno ga hrani tijekom nevolja u pustinji i teškog tlačenja koje doživljava u svijetu. Svojom brigom o ženi u pustinji Bog je očito imao namjeru da uvjeri "kršćane izložene nevoljama da bez obzira kako teške bile kušnje koje moraju podnositi, On bdije nad svojom crkvom i On će je krijepiti".[14]

Razdoblje od "tisuću dvjesta i šezdeset dana" ženina boravka u pustinji odgovara razdoblju proricanja dvojice svjedoka obučenih u kostrijet (Otk 11,3-6). Usporedba između Otkrivenja 12,6 i 14 pokazuje da su "tisuću dvjesta i šezdeset dana" isto što i "jedno vrijeme i dva vremena i polovicu vremena" iz četrnaestog retka. To povezuje Otkrivenje 12 s Danielovim proročanstvom u kojem je "jedno vrijeme i dva vremena i polovica vremena" razdoblje djelovanja malog roga (7,24.25; 12,7). Čini se jasnim da Ivan u prikazu žene u pustinji opisuje tlačenje Božjeg naroda od strane progoniteljske sile malog roga u Danielovom proročanstvu. Osim toga, vrijeme određeno narodima ili poganima da gaze sveti grad je četrdeset i dva mjeseca (Otk 11,2), što je vremenska oznaka povezana s vladavinom Zvijeri iz mora nad zemljom u Otkrivenju 13,5-8.

Čini se da se sve ove vremenske oznake odnose na isto razdoblje. S jedne strane to je vrijeme vladavine zla s tlačenjem i proganjanjem Božjeg naroda. S druge strane, Božji narod, premda izgnan u pustinju, obučen u kostrijet, tlačen i proganjan, preživljava zahvaljujući Božjoj zaštiti i vjerno svjedoči za Krista i Evanđelje.

Sva ova razdoblja čine tri i pol godine. Kako smo ranije raspravili (o gaženju svetog grada od strane naroda i proročkoj aktivnosti dvojice svjedoka u Otkrivenju 11), čini se da ove tri i pol godine ne trebaju predstavljati doslovno razdoblje. One se zapravo odnose na određeno razdoblje od približno tisuću dvjesta godina tijekom kojih je Božji vjerni narod trpio velike nevolje i patnje radi vjernosti Kristu. Međutim ovo razdoblje se ne proteže do Kristovog drugog dolaska, jer *poslije* tisuću dvjesta i šezdeset dana Sotona se usmjerava na ženino potomstvo.[15]

Čini se da je Ivan posebno usredotočen na teološki značaj ovih vremenskih oznaka u tekstu. Prema Evanđelju po Ivanu, tri i pol godine je razdoblje Isusove zemaljske službe koja je bila obilježena odbacivanjem i ponižavanjem od strane onih koje je došao spasiti. Drugim riječima, ono što Kristovi sljedbenici doživljavaju u svijetu u suštini je isto što je sam Isus iskusio "obučen(i) u kostrijet" tijekom svog života vjernog svjedočenja. On je svojim sljedbenicima jasno rekao da "ako su mene progonili, i vas će progoniti" (Iv15,20). "Tko ne uzme svoga križa i ne pođe za mnom, nije mene dostojan." (Mt 10,38)

Rat na nebu (12,7-12)

Otkrivenje 12,7-12 je neka vrst umetka koji prekida daljnji opis Zmajeva progonstva žene. Stavljen je između izvještaja o Kristovom uzašašću na nebo i ženina bijega u pustinju; ovaj posljednji je opisan kao Sotoni napad na Crkvu. Cilj mu je da pruži neke informacije o djelovanju Zmaja i njegovog neprijateljstva prema ženi i njezinu potomstvu.

[7]I nasta rat na nebu: Mihael i njegovi anđeli zarate se sa Zmajem. Zmaj uđe u rat i anđeli njegovi, [8]ali ne nadvlada. I ne bijaše im više mjesta na nebu. [9]Zbačen je Zmaj veliki, Stara zmija – imenom Đavao, Sotona, zavodnik svega svijeta. Bačen je na zemlju, a s njime su bačeni i anđeli njegovi. [10]I začujem glas na nebu silan:

"Sada nasta spasenje i snaga
i kraljevstvo Boga našega
i vlast Pomazanika njegova!
Jer zbačen je tužitelj braće naše
koji ih je dan i noć
optuživao pred Bogom našim.
[11]Ali oni ga pobijediše
krvlju Jaganjčevom

i riječju svojega svjedočanstva:
nisu ljubili života svoga – sve do smrti.
[12]Zato veselite se, nebesa
i svi nebesnici!
A jao vama, zemljo i more,
jer Đavao siđe k vama,
gnjevan veoma,
znajući da ima malo vremena!"

Bilješke

12,7. ***''Mihael.''*** Mihael (hebrejski *mik a'ēl*, "Tko je kao Bog?") je u Bibliji spomenut pet puta. U Danielovoj knjizi on je zapovjednik ili "jedan od prvih knezova" anđela koji se borio protiv knezova perzijskog i grčkog kraljevstva (10,13.21), odnosno Sotone. U Danielu 12,1 Mihael je "veliki knez" koji štiti Božji narod u posljednjim danima zemljine povijesti. On je u Judi 9 "arkanđeo", a ovdje u Otkrivenju 12,7 zapovjednik nebeske vojske.[16]

12,9. ***''Stara zmija.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 12,3.
''Đavao, Sotona.'' Grčka riječ *diabolos* doslovce znači "klevetnik". Ova riječ je u grčkom obično uzeta umjesto hebrejske riječi sä·tän', u stvari "satan" ("protivnik"). To pokazuje da su obje riječi istoznačnice.[17] Sotona je u Starom zavjetu prikazan kao protivnik i tužitelj Božjeg naroda u nebeskom savjetu (Job 1,6–2,6; Zah 3,1.2) i kušač (1 Ljet 21,1). Stari zavjet ga prikazuje kao anđela svjetla koji je nekoć služio Bogu ali se zbog svoje oholosti želio uzdići iznad Boga; zbog toga je izbačen iz neba (vidi Iz 14,12-15; Ez 28,12-17). U Novom zavjetu Sotona je Zli, neprijatelj Boga i njegovog naroda. Za Isusa on je knez ovoga svijeta (Iv 12,31; 14,30; 16,11), "lažac i otac laži" (Iv 8,44). U Otkrivenju 12 prikazan je kao varalica cijelog svijeta (12,9; vidi 20,3.10) i kao "tužitelj braće naše koji ih je dan i noć optuživao pred Bogom našim" (12,10). U Otkrivenju 13. poglavlju djeluje s dvojicom svojih saveznika, sa Zvijeri iz mora i Zvijeri iz zemlje, da pokori čitav svijet pomoću prijevare da se pokloni njemu umjesto Bogu. Sotonu i njegove saveznike poslije milenija čeka kraj u ognjenom jezeru (Otk 20,7-10).
''Zbačen.'' Grčka riječ *ballō* ("bačen" ili "izbačen") sadrži sudski element; to je "tehnički izraz za izopćenje (vidi Iv 9,34.35)" i sudsku kaznu (vidi Mt 3,10; 13,41.42; Iv 15,6; Otk 2,10).[18]

Tumačenje

Otkrivenje 12,7 uvod je u novi prizor u kojem Ivan sa zemlje prelazi na nebo. Ovdje nam kaže da je veliko neprijateljstvo između Zmaja i žene dio veće drame kozmičkog značaja.

12,7-9. ***Nasta rat na nebu.*** Sudionici tog rata su ***Mihael i njegovi anđeli*** kome se protive ***Zmaj … i anđeli njegovi***. Ovaj rat očito počinje nakon što je dijete uzeto sa zemlje (12,5). Kontekst pokazuje da je Mihael, zapovjednik nebeskih vojski, sam Krist (vidi 12,10.11), dok je Sotona antikrist. Otkrivenje 12,3 ukazuje na pale anđele koji su se pridružili Sotoni u pobuni protiv Boga i bili "s njime (su) bačeni" "na zemlju" (r 9). To pokazuje da je Sotona u pobuni protiv Boga pridobio veliki broj sljedbenika. Bitku koju su vodili treba više razumjeti kao verbalnu nego fizičku. Krist i Sotona su opisani kao sudionici u borbi za odanost nebeskih bića. Međutim, kako tekst dalje pokazuje, Sotona u borbi protiv Krista ***ne nadvlada***. Tako su on i njegovi sudrugovi izgubili mjesto i slobodan pristup nebu. Ivan želi čitateljima naglasiti činjenicu da Sotona, kao silni anđeo, i demonske sile ne mogu nadvladati u ratu protiv Krista i njegovih sljedbenika.

Zatim Ivan daje trostruku identifikaciju Zmaja. Prvo: on je ***Stara zmija***. To je aluzija na Postanak 3.poglavlje, gdje je zmija Sotona prevario Adama i Evu i tako donio grijeh na svijet. Drugo: njegovo je ime ***Đavao*** **i** ***Sotona*** (što znači "klevetnik" i "protivnik"), protivnik Bogu i njegovom narodu. Isus za njega kaže da je "knez ovoga svijeta" (Iv 12,31; 14,30; 16,11). Petar ga naziva "protivnik vaš, đavao" (1 Pt 5,8). Kad je kušao Isusa, tvrdio je da je dobio vlast na zemljom koju može predati kome hoće (Lk 4,6). U Otkrivenju 12,10 je prikazan kao "tužitelj braće naše koji ih je dan i noć optuživao pred Bogom". Time opisuje Sotonino optuživanje Joba pred Bogom (Job 1,6-12), kao i njegove optužbe protiv velikog svećenika Jošue (Zah 3,1.2).

Na kraju, Zmaj je prikazan kao ***zavodnik svega svijeta***. Varati je počeo u Edenskom vrtu (Post 3,1-7). Otad se služio svim mogućim sredstvima da obmani i zavede ljude na stranputicu (2 Kor 2,11; 11,3.14; Ef 6,11). U preostalom dijelu Otkrivenja Sotona stoji iza svih prijevara koje provode sile ovog svijeta, dok se povijest ovog svijeta približava kraju (Otk 13,11-17; 18,2.3; 19,20; 20,10).

Budući da je doživio poraz, Sotona je ***bačen na zemlju***, zajedno s anđelima koji su mu se pridružili u pobuni protiv Boga. Kada se to dogodilo? Otkrivenje 12,10 pokazuje da se rat između Krista i Sotone (r 7) vodio radi prenošenja vlasti na Krista (događaj koji je opisan u

Otk 4–5). To očito nije prošlo bez nekog oblika Sotoninog otpora i protivljenja. Štoviše, Sotona se otvoreno pobunio. Izraz "bačen" označava izopćenje (vidi Iv 9,34.35) i "sudsku kaznu" (vidi Mt 3,10, 13,14-42; Iv 15,6; Otk 2,10). Izbacivanje Sotone s neba pokazuje da je bio isključen iz nebeskog savjeta. Ovdje se ne radi o istjerivanju s neba kad se pobunio protiv Boga na početku povijesti grijeha (vidi Iz 14,15, Ez 28,16.18). Između tog vremena i Kristove smrti na križu Sotona je očito imao pristup nebu. Nalazimo ga kako prisustvuje sastanku sinova Božjih pred Gospodinom na nebu (vidi Job 1,6-12) i kako optužuje velikog svećenika Jošuu pred Bogom na nebeskom sudu (Zah 3,1.2).

Ali situacija se promijenila Kristovom smrću na križu kad je Sotonin poraz zapečaćen. Na križu je čitavom svemiru postalo jasno tko je Bog i kakvog je karaktera njegova vladavina. Na križu se otkrio i Sotonin karakter. Premda je bio ubojica od početka (Iv 8,44), tek je kod križa čitav svemir shvatio njegov pravi karakter. Zbog toga je Sotona zauvijek izopćen s neba; i otad ***ne bijaše*** njemu i njegovim anđelima ***više mjesta na nebu***. Isus je Sotonino izopćenje spomenuo kao sudski postupak kad je rekao "sada će knez ovoga svijeta biti izbačen" (Iv 12,31; vidi Lk 10,18; Iv 14,30; 16,11). Ovo "sada" odnosilo se na Isusovu smrt na križu. Isusova smrt označava zbacivanje Sotone kao i Kristovo uzdizanje na nebesko prijestolje (vidi Iv 12,32)..

Otkrivenje 12,10 bolje osvjetljava ovo "sada". Ovaj tekst pokazuje da je prigodom Kristova uzašašća i uzdizanja na nebesko prijestolje koje je slijedilo (vidi Otk 5), uspostavljeno "kraljevstvo Boga našega i vlast Pomazanika njegov" i Sotona je zauvijek izbačen s neba. Križ obilježava odlučan trenutak u ljudskoj povijesti, s kozmičkim značenjem "kad Božja 'izravna vlast' nadomješta Sotoninu zloporabu njegovih sila, i *vlast* prelazi od Boga na *Pomazanika*".[19] Kako kaže John Sweet: "Krist je sada ustoličen zdesna Bogu, ali se na zemlji i dalje mora boriti protiv uzurpirajućih *vlasti*" (Otk 12,7; 1 Kor 15,24-26).[20]

12,10-12. Ivan čuje drugi ***silan glas na nebu*** koji objavljuje trijumfalnu pjesmu o Božjoj pobjedi nad Sotoninom vladavinom i uspostavljanje Božje vlasti u svijetu i Kristove kraljevske vlasti. Ova je himna jedna od mnogih u Otkrivenju koja proslavlja Božja silna djela za ljudska bića, a koju pjevaju otkupljeno čovječanstvo ili dvadeset i četiri starješine (vidi Otk 5,9-14; 11,11-15;15,3.4; 19,1-6). Premda Ivan ne kaže tko su pjevači, fraza "tužitelj braće naše" nagovještava tko se nalazi u toj skupini. Najvjerojatnije se radi o dvadeset i četiri starješine kao predstavnika otkupljenog čovječanstva na nebu.

Himna počinje vremenskim glagolom ***sada***. Prije svega ova riječ se odnosi na dugo očekivano vrijeme kad je Sotona, ***tužitelj braće naše***, zbačen s neba (vidi Iv 12,31); drugo, kad spasenje i snaga i kraljevstvo Boga našega nadomjesti Sotoninu uzurpirajuću vladavinu i moć zlostavljanja; i treće, kad ***vlast*** prelazi na Božjeg Pomazanika, koji nakon ustoličenja na nebeskom prijestolju zdesna Bogu vlada usred uzurpatorskih sila ovdje na zemlji (Otk 12,17; 1 Kor 15,25-28).[21] Otkrivenje 12,10 spominje Kristovo ustoličenje nakon njegove smrti i uskrsnuća te uzašašća na nebo, što se dogodilo na Pedesetnicu (Dj 2,32-36), kako je prikazano u Otkrivenju 4–5.

Sve što je spomenuto u ovoj himni – spasenje, uspostavljanje Božje vlasti na zemlji i vraćanje kraljevske vlasti Kristu – omogućeno je zbacivanjem "tužitelja braće naše", ***koji ih je dan i noć optuživao pred Bogom našim***. Ovdje je otkriven intenzitet i karakter Sotonina djelovanja. Ivan nam je ranije rekao da četiri bića slave Boga "dan i noć" (Otk 4,8). To znači da dok četiri bića, kerubini, neumorno slave Boga "dan i noć", Sotona "dan i noć" iznosi optužbe protiv njegovog naroda. Nije čudo da njegovo izbacivanje s neba izaziva tako veliki izljev hvale Bogu i Kristu.

Umjesto da Kristove sljedbenike porazi optužujući ih "dan i noć … pred Bogom našim" (12,10), Sotona doživljuje poraz. Njegove se optužbe vraćaju njemu samome.[22] Kristovi sljedbenici ga ***pobijediše krvlju Jaganjčevom i riječju svojega svjedočanstva***. U ovome je tajna pobjedonosnog života za Kristove sljedbenike. Njihova je pobjeda nad Sotonom izvojevana zahvaljujući onome što je Krist ostvario na križu. Kristova krv daje pobjedu. Tema Otkrivenja nije vojna bitka (ili bitke) ili neki politički događaj (ili događaji), već konačna pobjeda nad grijehom i Sotonom, pobjeda koju je izvojevalo zaklani Jaganjac. U njegovoj krvi je sigurna pobjeda. Kristova smrt je u Otkrivenju događaj prošle, ali i sadašnje stvarnosti.

Pobjeda nad Sotonom je također rezultat vjernog svjedočenja Božjeg naroda o Kristu i Evanđelju. Njihova je pobjeda potvrđena odanošću Kristu, koju smatraju važnijom od vlastitog života. Unatoč nevoljama i tlačenju, oni mu ostaju vjerni i odani ***sve do smrti***. Ovo podsjeća na savjet upućen Kristovim sljedbenicima u Smirni: "Budi vjeran do smrti i dat ću ti vijenac života." (Otk 2,10) Pavao je bio duboko uvjeren da nas "ni smrt ni život, ni anđeli ni vlasti, ni sadašnjost ni budućnost, ni sile, ni dubina ni visina, ni ikoji drugi stvor neće nas moći rastaviti od ljubavi Božje u Kristu Isusu Gospodinu našem" (Rim 8,38.39).

Dok Sotonino istjerivanje s neba izaziva veliku radost nebeskih bića, ***jao vama, zemljo i more, jer Đavao siđe k vama***. Kao što objašnjava A. Yabro Collins, Kristova pobjeda nad Sotonom je samo djelomična; on je "poražen na nebu, ali [još uvijek] vlada na zemlji".[23] Zemlja i more zajedno predstavljaju čitavu zemlju. Ovo ukazuje na univerzalnost i po cijelom svijetu raširenu Sotoninu aktivnost. Ovo postaje posebno značajno s obzirom na činjenicu u Otkrivenju 13 da iz mora i iz zemlje (grčki se služi istom riječi za zemlju i kopno) izlaze dva Sotonina saveznika, prijevarom navodeći ljude da se pobune protiv Boga. Ovaj "jao zemljo" posebno je značajan jer je Sotona ***gnjevan veoma, znajući da ima malo vremena***. Glavni razlog njegovu gnjevu je izbacivanje iz neba.

Drugo, Sotonina vlast nad zemljom prešla je na Krista koji je uspostavio svoje vječno kraljevstvo. Sotona je očito poraženi protivnik. Nije imao dovoljno snage da se bori protiv Krista na nebu. Osim toga ne samo što je na nebu doživio poraz, već su ga porazili i Kristovi sljedbenici. On je veoma gnjevan. Sada obraća punu pozornost zemlji.

U životu se često događa da osoba koja doživi poniženje i gubitak, sve svoje gnjevne osjećaje izlije na one koji se nalaze oko nje, a izgledaju slabiji. Upravo to nalazimo ovdje u Otkrivenju 12. Sotona je veoma gnjevan jer zna da mu ističe vrijeme. Shvaća da je izgubio rat. Križ je pružio čvrsto uvjerenje o tom porazu. Sada svu svoju srdžbu izlijeva na Kristove sljedbenike koji su Bogu vjerni i odani "do smrti". U ovakvoj situaciji se nalazi vjerni Božji narod dok zemljina povijest ide kraju.

Sotona i ženino potomstvo (12,13-17)

Umetak je dao razlog za Sotonin veliki gnjev protiv Božjeg naroda. Sotona je svjestan svoje nemoći u borbi protiv Krista. Pošto nije uspio zbaciti Krista, sad usmjerava svu pozornost na Kristove sljedbenike, s namjerom da im naudi i da ih uništi. Sada se vraćamo na prizor iz Otkrivenja 12,6 čiji se opis ponavlja u redcima 13 i 14.

[13]Kad Zmaj vidje da je zbačen na zemlju, stade progoniti Ženu koja rodi muškića. [14]No Ženi bijahu dana dva velika krila orlujska da odleti u pustinju, u svoje sklonište gdje se, sklonjena od Zmije, hrani jedno vrijeme i dva vremena i polovicu vremena. [15]I Zmija iz usta pusti za Ženom vodu poput rijeke da je rijeka odnese. [16]Ali zemlja priteče u pomoć Ženi: otvori usta i popi rijeku što je Zmaj pusti iz usta. [17]I razgnjevi se Zmaj na Ženu pa ode i

zarati se s ostatkom njezina potomstva, s onima što čuvaju Božje zapovijedi i drže svjedočanstvo Isusovo.

Bilješke

12,14. ***''Vrijeme i dva vremena i polovicu vremena.''*** Ovu fraza prvi put nalazimo u Danielovoj knjizi (7,25; 12,7). Premda je druga riječ u izvorniku "vremena", većina tumača je smatra dvojnom ("dva vremena").[24] Usporedba između Otkrivenja 12,6 i 15 pokazuje da su "vrijeme i dva vremena i polovica vremena" i "tisuću dvjesto i šezdeset dana" isto razdoblje.

Otkrivenje 12,6	**Otkrivenje 12,14**
"A Žena pobježe u pustinju gdje joj Bog pripravi sklonište da se ondje hrani *tisuću dvjesta i šezdeset dana*." (Vidi *Bilješke* na Otk 11,2)	"No Ženi bijahu dana dva velika krila orlujska da odleti u pustinju, u svoje sklonište gdje se, sklonjena od Zmije, hrani *jedno vrijeme i dva vremena i polovicu vremena*."

12,15. ***''Usta.''*** O značenju riječi "usta" u Otkrivenju, kad je riječ o Sotoni, vidi *Bilješke* na Otkrivenje 9,19.

12,15. ***''Vodu poput rijeke.''*** Rijeka koja je izašla iz zmijinih usta može predstavljati dvoje. Prije svega ona može simbolizirati Sotonino nastojanje da crkvu uništi fizičkom silom i progonstvom. Često su plavne vode u Starom zavjetu simbol zlih naroda koji napadaju i progone izraelski narod (Ps 69,2.3). Govoreći o svojim neprijateljima, psalmist tvrdi da Bog nije zaštitio svoj narod, vode bi ih podavile i pobješnjela bujica odnijela (Ps 124,2-5). Izaija je prorekao da će Gospodin navesti "vodu Eufrata, silnu i veliku", koja će provaliti "u Judeju" (Iz 8,7.8). Jeremija kaže da je Egipat "kao nabujali brzaci [koji] poplavljuju zemlju" (Jr 47,2; vidi 46,7.8). U Otkrivenju Eufrat predstavlja zle koji podupiru veliku bludnicu Babilon (Otk 16,12; 17,15).

Rijeka poput bujice koja izlazi iz usta Zmije može također predstavljati Sotonina nastojanja da preplavi crkvu prijevarnim i lažnim učenjem.[25] U takvom tumačenju plavne vode bi bile "rijeka prijevare".[26] Ovdje je Sotona prikazan kao zmija a ne kao zmaj, i njegova usta, iz kojih teče bujica, mogu biti aluzija na zmiju u Edenskom vrtu (Post 3,1-7). Trebamo zapaziti da su kasnije u knjizi usta Zmaja, Zvijeri i Lažnog proroka izvor iz kojeg izlaze tri nečista duha da okupe svijet za harmagedonsku bitku (Otk 16,13.14). To bi bilo u skladu s opisom Sotoninog

djelovanja u Otkrivenju, u smislu varanja cijelog svijeta u vrijeme svršetka (Otk 12,9;13,14; 18,2.3;19,20; 20,10).

Oba ova tumačenja zasnovana su na čvrstim biblijskim dokazima. Zbog toga ne moraju biti isključiva. Uzeta zajedno ona govore o dvije strategije kojima se Sotona koristio tijekom simbolične tri i pol godine ženina boravka u pustinji, u pokušaju da naudi Božjem narodu i da ga uništi. Ove dvije strategije su zla i progonstvo te prijevara i lažno učenje.

12,17. ***''Ostatak.''*** Grčka riječ *loipos* (ovdje uzeta u množini) znači "preostalo" ili "ostalo". Ona pripada skupini više hebrejskih i grčkih riječi koje se u našem jeziku prevode kao "ostatak". "Ostatak" se u Starom zavjetu obično uzima za skupinu Izraelaca koji su preživjeli rat, uništenje ili druge nesreće, i koji su pošteđeni da bi nastavili kao Božji izabrani narod (na primjer Iz 10,20-22; 11,1.12.16; Jr 21,3; 31,7; Mih 2,12; Sef 3,13). U Starom zavjetu se često ponavlja tema: kad je većina naroda otpala, mali je ostatak ostao vjeran Bogu (na primjer kad je Bog podsjetio Iliju da se sedam tisuća nije poklonilo Baalu; 1 Kr 19,18). U Okrivenju riječ *loipoi* ("preostali") se javlja samo triput u odnosu na Božji narod: "ostalima u Tijatiri" (2,24 – Šarić), "utvrdi ostatak" u Sardu (3,2) i "ostatkom njezina potomstva", kad govori o Božjem narodu u vrijeme svršetka.[27]

''Drže svjedočanstvo Isusovo.'' Grčka riječ *echō* u Novom zavjetu znači "posjedovati" u smislu "držati čvrsto što netko ima".[28] Ovo pokazuje da ostatak u Otkrivenju 12,17 drži "svjedočanstvo Isusovo". Izraz "svjedočanstvo Isusa Krista" se na grčkom može protumačiti kao objekt ili subjektivni genitiv. Drugim riječima, može se razumjeti kao svjedočanstvo o Isusu Kristu (prema tome je Isus objekt, predmet kršćanskog svjedočenja), ili svjedočanstvo koje sam Krist iznosi preko onih koji imaju dar proroštva (na primjer, preko samog Ivana). Kontekst knjige naklonjen je ovom posljednjem. U Otkrivenju 1,2 Isusovo svjedočanstvo je "riječ Božja" koju je Isus prenio Ivanu u viđenju. Ivan zapisuje "svjedočanstvo Isusa Krista". Ovo pokazuje da je sadržaj Otkrivenja Kristovo "svjedočanstvo" koje je preko proroka Ivana dao svojoj crkvi (vidi *Bilješke* na Otk 1,2).

Osim toga Otkrivenje 10,10 kaže: "svjedočanstvo Isusovo duh je proročki" (vidi Otk 22,9). Zadaća proroka u Novom zavjetu je da Isusovo svjedočanstvo prenosi njegovom narodu. Zato se "svjedočanstvo Isusovo" u Otkrivenju ne odnosi na sadržaj knjige, već je u čitavoj knjizi jasno prikazano kao "riječi proroštva" (1,3; 22,7.10.18.19) koje se sastoje od onoga što je Ivan

vidio, a to je "riječ" Božja i "svjedočanstvo Isusa Krista" (Otk 1,2). Ova se fraza ne odnosi ni na svjedočenje crkve o Kristu, jer se u knjizi za njeno svjedočenje kaže da je "svjedočanstvo" (vidi Otk 6,9) ili "svoje svjedočanstvo" (11,7; 12,11; vidi i *Bilješke* na Otk 6,9). Čini se da se izraz "svjedočanstvo Isusovo" odnosi na "svjedočanstvo koje je iznosio sam Isus" tijekom svoje službe dok je bio u tijelu, ili na samootkrivenje crkvi "djelovanjem Svetog Duha putem nadahnuća svojih slugu proroka".[29] U Novom zavjetu proroci prenose Kristova otkrivenja. Ivan je upravo zbog svojeg vjernog svjedočenja "za riječ Božju i za svjedočanstvo Isusa Krista" (Otk 1,2) bio prognan na Patmos (r 9). Otkrivenje 12,17 pokazuje da proročko otkrivenje nije nestalo s Ivanom, jer će Božji narod posljednjeg vremena imati proročki dar (vidi Otk 19,10).

Tumačenje

12,13.14. Već prve riječi teksta objašnjavaju zašto se Sotona ispunio gnjevom protiv crkve: ***kad Zmaj vidje da je zbačen na zemlju, stade progoniti Ženu***. Glavni razlog njegova gnjeva bio je što je zbačen s neba. Pošto ga je Krist porazio, nije čudo da je ispunjen takvim bijesom protiv Kristovih sljedbenika, za koje se u Otkrivenju 12,17 kaže da su ostatak njezina potomstva. Preostali dio teksta zapravo ponavlja ono što je bilo ranije rečeno u šestom retku.

Dodana je samo jedna nova pojedinost. Ženu su ponijela ***dva velika krila orlujska*** tako da je odletjela ***u pustinju, u svoje sklonište***. Orlova krila podsjećaju na starozavjetne tekstove prema kojima je Bog, kad je faraon pošao za izraelskim narodom nakon bijega iz Egipta, ponio svoj narod na "orlovim krilima" i donio k sebi (Izl 19,4; Pnz 32,11.12). I u Izaijinom proročanstvu orlova krila su povezana s povratkom Izraela iz izgnanstva (Iz 40,31). A ono što je Bog učinio za Izrael u pustinji u vrijeme izlaska iz Egipta i za vrijeme izgnanstva, to čini u Otkrivenju za ženu-crkvu u pustinji da je zaštiti i hrani kako bi mogla ostati vjerna.

12,15.16. Da bi otplavila ženu, ***Zmija iz usta pusti vodu poput rijeke***. Riječna bujica koja je izašla iz zmijinih usta prikazuje slikovitim riječima Sotonine dvije strategije – progonstvo te prijevaru i lažno učenje – da naudi Božjem narodu tijekom simbolične tri i pol godine boravka crkve u pustinji. Spominjanje zmije, a ne zmaja, i njenih usta podsjeća na prijevarno uvjeravanje zmije u Edenskom vrtu (Post 3,1-5). Kao što je zmija prevarila prvu ženu, tako sada Sotona pokušava otplaviti Kristov narod bujicom prijevare i lažnim učenjem (vidi 2 Kor 11,3).

Međutim, sada se ispunjava Božje obećanje psalmisti: "Kad bujice silne navale, njega neće stići." (Ps 32,6) ***Ali zemlja priteče u pomoć Ženi: otvori usta i popi rijeku.***Ovu sliku Ivan uzima iz Izraelova putovanja pustinjom kad "zemlja rastvori svoje ralje i proguta" Koraha, Datana i Abirama zbog otvorene pobune protiv Mojsijeve vlasti i vodstva (Bro 16,32; 26,10; Pnz 11,6; Ps 106,17). Također podsjeća na riječi iz Mojsijeve pjesme – kako je, kad su Egipćani progonili Izrael, Bog ispružio desnicu i "zemlja ih proguta" (Izl 15,12). Upravo kao što je Bog u prošlosti zaštitio svoj narod od faraonova progonstva, i Mojsija od ozbiljne pobune Koraha i drugova, tako On sada štiti svoju crkvu od Sotoninih plavnih voda progonstva i lažnog, zavodljivog učenja.

12,17. Čini se da je Sotona jako iznerviran stalnim promašajima u pokušajima da uništi Krista. Ne čudi što se razgnjevio ***na ženu***. Jedan od razloga zato je što je Bog zaštitio ženu u pustinji. Upravo se preko crkve obznanilo i nastavlja obznanjivati Kristovo kraljevstvo. Oscar Cullmann kaže: "Crkva je zemaljsko središte iz kojeg postaje vidljivo Kristovo gospodstvo."[30] Sotona joj nije mogao nauditi. Sada se zaratio ***s ostatkom njezina potomstva***. Isus Krist je ženino potomstvo (vidi Otk 12,5). Fraza "razgnjevi se Zmaj na Ženu" i odluka da se "zarati s ostatkom njezina potomstva" jako podsjeća na neprijateljstvo između zmije i žene, između zmijina i ženina potomstva u Postanku 3,15. Ivan ovdje nastoji pokazati čitateljima da je ovaj prizor dio velikog sukoba koji je počeo u Postanku 3. poglavlju i nastavlja se kroz Bibliju da svršetka vremena. Međutim, ovaj sukob neće trajati zauvijek, jer Sotonina odlučnost da se umiješa u posljednji sukob zapravo je početak njegovog kraja.

Ostatak ženina potomstva su, dakle, Kristovi sljedbenici koji žive u posljednjem razdoblju povijesti ove zemlje. Prepoznaju se po dvjema značajkama: to su oni ***što čuvaju Božje zapovijedi i drže svjedočanstvo Isusovo***. Upravo to čini Kristove sljedbenike posljednjeg vremena ostatkom i odvaja ih od nevjernih. Tekst pokazuje da će pri kraju vremena, kad čitav svijet bude pokazao odanost i vjernost Sotoni i njegovim saveznicima (Otk 13,4.8), Bog imati narod koji će bezrezervno biti vjeran njemu i poslušan u vršenju njegovih zapovijedi i držanju Isusova svjedočanstva dobivenog putem duha proroštva (vidi Otk 19,10).

Možemo se složiti s tvrdnjom Hans LaRondellea da "'držati' Isusovo svjedočanstvo nije ograničeno na crkvu u posljednje vrijeme, već je to bitna karakteristika Kristovih sljedbenika tijekom *čitavog* kršćanskog razdoblja".[31] Takvu tvrdnju može potkrijepiti činjenica da je sam Ivan bio posrednik preko kojega je Isus dao svoje svjedočanstvo (vidi Otk 1,2). Ivan sada u

Otkrivenju 12,17 jasno kaže da kao što je Isus u svoje vrijeme prenosio svoje otkrivenje crkvi putem proročke službe, tako će učiniti i u posljednjim danima povijesti ove zemlje. Kad Isus do samoga kraja ostane uz svoj ostatak posljednjeg vremena, taj će ostatak biti obilježen poslušnošću njemu (vidi Otk 14,12) i svojom vjernošću njegovom svjedočanstvu otkrivenom preko proročkog glasa u njegovoj sredini.

Sotona je frustriran ali odlučan da otpočne posljednji sukob protiv Krista. Kao nikad ranije odlučan je da pobijedi. Tekst kaže da Sotona ***ode*** da se zarati. To može značiti da se neko vrijeme povukao kako bi se pripremio za ovaj rat. Svjestan stalnih poraza, on odlučuje da više neće biti sam pa nalazi pomoćnike u planiranju strategije. I nalazi dva pomoćnika u Zvijeri koja izlazi iz mora (Otk 13,1-10) i Zvijeri koja izlazi iz zemlje (Otk 13,11-17). Njih troje čine krivotvoreni trijumvirat u svojoj posljednjoj borbi protiv Krista i ostatka (vidi Otk 16,13-16). Strategija i aktivnost posljednjeg vremena ovog prijevarnog saveza opisani su u sljedećem poglavlju Otkrivenja.

Osvrt na Otkrivenje 12. poglavlje

Viđenje opisano u Otkrivenju 12 postavlja pozornicu za drugu polovicu knjige. Ono prikazuje središnju temu knjige, naime, veliku borbu između dobra i zla. Pokazuje da je ono što se događa na zemlji samo dio onoga što se zbiva na kozmičkom planu. Ono što se događa kršćanima na zemlji, kad zbog svoje odanosti Kristu trpe tlačenje i oskudicu, samo je dio velikog, proširenog sukoba između dobra i zla. Zbog toga je razumijevanje dvanaestog poglavlja preduvjet za tumačenje zbivanja posljednjeg vremena u okviru velikog sukoba.
S Otkrivenjem 12,17 počinje odvijanje posljednjih događaja ovozemaljske povijesti.

Dvanaesto poglavlje dovodi na pozornicu dvije glavne osobe u posljednjoj drami povijesti ove zemlje: Zmaja, Sotonu, i ostatak ženina potomstva, Kristove sljedbenike. Kako to primjećuje Merril C. Tenney, Otkrivenje smatra Sotonu istinskim neprijateljem i uzima "njegovo postojanje za gotovo te otkriva o njemu dovoljno da pokaže kako je vrlo stvaran i zastrašujući lik".[32] Planet Zemlja postao je bojno polje velike borbe. Pošto nije uspio u svom nastojanju da uništi Krista i otplavi crkvu, Sotona je ispunjen gnjevom. Odlučan je ući u ovu bitku i pobijediti one koje Otkrivenje smatra ostatkom ženina potomstva, a koji živi u posljednjem razdoblju povijesti ove zemlje. Događaji posljednjih dana su zato Sotonin posljednji pokušaj da uništi svete i tako spriječi ostvarenje Božje namjere na svijetu. To pokazuje da je u posljednjoj bitci između Krista i Sotone, crkva na prvoj bojišnici.

Božja trijumfalna pobjeda nad Sotonom predstavlja uvod u uvođenje Božje vladavine na svijetu i Kristove kraljevske vlasti. Riječ koja je povezana sa spominjanjem ustoličenja Božje vladavine i Sotonina poraza jest "sada" (Otk 12,10).

Otkrivenje 5.poglavlje opisuje u simboličnom rukovanju zapečaćenim svitkom prijenos vlasti nad zemljom na Krista. Ali kako objasniti Kristovu pobjedu nad Sotonom, uspostavljanje Božje vladavine u svijetu i slobodu od Sotone u Kristu s obzirom na činjenicu da su Kristovi sljedbenici još uvijek izloženi Sotoninom tlačenju i ranjavanju? Čini se da ovo moramo razumjeti u skladu s općim novozavjetnim shvaćanjem "sada" i "još ne". Sotona je *već* poražen i Krist *sada* vrši svu "vlast na nebu i na zemlji" (Mt 28,18). Međutim, *još nije* ostvareno gušenje svake pobune. Tek će na kraju milenija Sotona i njegovo društvo biti konačno uništeni (Otk 20,7-10) i Božje univerzalno kraljevstvo biti zauvijek uspostavljeno.

Ovdje je vrlo poučna ilustracija iz Drugog svjetskog rata koju je dao Oscar Cullmann. Nakon "D dana", kad su savezničke snage porazile Nijemce u odlučujućoj bitki u Normandiji, postalo je jasno da je rezultat rata samo pitanje vremena. Premda možda svi nisu prepoznali odlučujuću posljedicu te bitke, ona je već značila pobjedu. Ali rat je još uvijek trajao sve do "V dana", kad je Njemačka kapitulirala i kad su prestala neprijateljstva.[33]

Kršćani se nalaze između sudnjeg (D) dana odlučujuće bitke, kad je Krist na križu izvojevao pobjedu nad Sotonom, i dana pobjede (V) Kristovog povratka na zemlju i konačne predaje Sotone. Do tad, prema Pavlu, Krist "treba da kraljuje dok ne podloži sve neprijatelje pod noge svoje" (1 Kor 16,25). Cullmann se slaže: "Nada u konačnu pobjedu je toliko vidljivija zbog nepokolebljivo čvrstog uvjerenja da je bitka koja odlučuje pobjedu već izvojevana."[34] Zato je razumljivo da je Sotona svjestan da ima još samo "malo vremena" (Otk 12,12).

Na kraju, Otkrivenje 12 prikazuje Sotonu kao vjekovnog neprijatelja Krista i njegovih sljedbenika. Da bi čitatelju što bolje objasnio karakter Sotoninog djelovanja, Ivan ga prikazuje živom slikom Zmaja zastrašujućeg izgleda. Zajedno sa svojim sljedbenicima Sotona je u sukobu s Kristom tako da se to odražava na svako stvorenje u svemiru.[35] Merril C. Tenney objašnjava da je Sotona "sila koja stoji iza pozornice ovog svijeta, zla inteligencija koja ratuje protiv Božjih svetaca. Sukob između Jaganjca i Zmaja pokazuje da se čitav povijesni proces može protumačiti pojmovima rata koji ne završava u beznadnom dualizmu, već u pobjedi za Boga i njegovog Krista. Natprirodni elementi na obje strane postaju sve očitiji kako se drama

odvija, dok na kraju Bog u posljednjem vrhovnom činu ne uklanja Zmaja sa zemlje u velikom kataklizmičkom sudu."[36]

Međutim, Otkrivenje jasno pokazuje da je Sotona poraženi neprijatelj. On je poražen u odlučujućoj bitci na križu gdje je njegova sudbina definitivno odlučena. Tijekom povijesti neprekidnog tlačenja, njegovi napori da uništi i otplavi crkvu doživjeli su neuspjeh. To je danas i nada i upozorenje Božjem narodu pred kojim su događaji posljednjih dana. Za njih ima nade u spoznaji da se suočavaju s poraženim neprijateljem. Ali svijest da je toliko puta doživio neuspjeh, čini Sotonu gnjevnim i opreznim. Zato ulazi u posljednji sukob protiv Kristovih sljedbenika, odlučan više nego ikad ranije da pobijedi u borbi. On se priprema za ovaj sukob praćen dvjema saveznicima, Zvijeri iz mora i Zvijeri iz zemlje (Otk 13). O tome govore sljedeća dva poglavlja u Otkrivenju: ratovanje Zmaja protiv ostatka (poglavlje 13) i "odgovor ostatka na zmajev napad" (poglavlje 14).[37]

Izvori

[1] Beale, 628.629.
[2] J. M. Ford, 195.
[3] Beale, 628.629.
[4] Vidi Johnson,524; Aune, *Revelation 6–16*, 684.685.
[5] Thomas, *Revelation 8–22*, 119.
[6] Vidi Morris, 152.
[7] Johnson, 514.
[8] Thomas, *Revelation 8–22*, 121.
[9] Beale, 629.
[10] Morris, 152.
[11] Johnsson, 17.
[12] Barclay, *Revelation of John*, 2,78.
[13] Mounce, 239.
[14] Johnsson, 18.
[15] Isto.
[16] Za potpuniju raspravu o pojmu Mihaela u biblijskoj i židovskoj tradiciji vidi Aune, *Revelation 6–16*, 693-695.
[17] Charles, 1,325.
[18] J. M. Ford, 194.
[19] Sweet, 201.
[20] Isto.
[21] Isto.
[22] Hughes, 140.
[23] Collins, *The Apocalypse*, 141.
[24] Anthony A. Hoekema, "Time, (Two) Times, and Half a Time" u *The International Standard Bible Encyclopedia*, 2. izdanje (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1988), 4,854.
[25] Beale, 673.
[26] Mounce, 246.
[27] Za širu obradu ovog predmeta vidi *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,813-815.
[28] General Conference of Seventh-day Adventists. Odbor za probleme u prevođenju Biblije. *Problems in Bible Translation* (Washington, D:., Review and Herald, 1954), 248; Bauer, 331.332.
[29] Pfandl, 320.
[30] Oscar Cullmann, *Christ and Time* (Philadelphia, PA., Westminster Press, 1964), 154.
[31] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 283.
[32] Tenney, 175.
[33] Cullmann, 84.

[34] Isto, 87 (kurziv u originalu).
[35] Edward Heppenstall, "Sin, Salvation, and the Sanctuary", *Ministry*, ožujak 1977, str.13-16.
[36] Tenney, 175.
[37] Paulien, *What the Bible Says Abous the End-Time*, 109.

DVIJE ZVIJERI
(13,1-18)

Prizor u Otkrivenju 12. poglavlju završava s odlučnošću Zmaja da krene u posljednju bitku protiv ostatka ženinog potomstva (12,17). Ovaj dio opisuje način na koji Zmaj kreće u svojem posljednjem pokušaju da ratuje protiv Krista i njegovih sljedbenika u vrijeme svršetka. Da bi se mogao boriti i eventualno pobijediti, on nalazi podršku svoja dva saveznika – Zvijeri iz mora (13,1-10) i Zvijeri iz zemlje (13,11-18).

Zvijer iz mora (13,1-10)

Od najveće važnosti za ispravno tumačenje sljedećeg odsjeka je razumijevanje organizacije njegove strukture. Otkrivenje 13,1-4 prvo predstavlja Sotonine saveznike u posljednjoj krizi tako što opći opis daje izrazima iz Danielova viđenja u Danielu 7. poglavlju. Otkrivenje 13,5-7 dalje identificira Zvijer iz mora opisujući njezino djelovanje tijekom razdoblja od četrdeset i dva mjeseca. Zato su oba ova teksta paralelne misli.[1] Otkrivenje 13,8 služi kao neka vrst uvoda u posljednji sukob koji će se odigrati u završnim danima zemljine povijesti, a opisan je u 13,11-18.

[1]I vidjeh: iz mora Zvijer izlazi sa deset rogova i sedam glava; na rogovima joj deset kruna, na glavama bogohulna imena. [2]Ta Zvijer što je vidjeh bijaše nalik na leoparda, noge joj kao medvjeđe, usta kao usta lavlja. Zmaj joj dade svoju silu i prijestolje i vlast veliku.
[3]Jedna joj glava bijaše kao na smrt zaklana, ali joj se smrtna rana zaliječila. Sva se zemlja, začuđena, zanijela za Zvijeri [4]i svi se pokloniše Zmaju koji dade takvu vlast Zvijeri. Pokloniše se i Zvijeri govoreći: "Tko je kao Zvijer! Tko bi smio ratovati s njom?"
[5]I dana su joj usta da govori drskosti i hule i dana joj je vlast da to čini četrdeset i dva mjeseca. [6]I ona otvori usta da huli Boga, da huli ime njegovo, njegov Šator i nebesnike. [7]I dano joj je da se zarati sa svecima i da ih pobijedi. Dana joj je vlast nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom: [8]da joj se poklone svi pozemljari, oni kojima ime nije zapisano u knjizi života zaklanog Jaganjca, od postanka svijeta.

[9]Tko ima uho, nek posluša!

[10]Je li tko za progonstvo, u progonstvo će ići!
Je li tko za mač, da bude pogubljen,
mačem će biti pogubljen!

U tom je postojanost i vjera svetih.

Bilješke

12,18. ***''I stade na morski žal.''*** Riječ "stade" (grčki *estathē*), uglavnom na osnovi ranih grčkih rukopisa (nasuprot kasnijima), pokazuje da se ova fraza odnosi na Zmaja koji stoji na obali očekujući pojavu svog prvog saveznika, Zvijer iz mora.

13,1. ***''Zvijer.''*** Grčka riječ th*ērion* označava divlju životinju, zvijer, i biće zvjerske prirode, uključujući čudovišta.[2] Opis Zvijeri u Otkrivenju 13,1.2 prikazuje morsku neman[3] (vidi *Bilješke* na Otk 12,3). Mnogoglavo čudovište spomenuto je u Psalmima (74,13.14). Simbol zvijeri koja predstavlja svjetske imperije potječe iz Danielove knjige (vidi Dn 7,17.23). U Otkrivenju zvijer je simbol političke sile preko koje Sotona općenito aktivno djeluje tijekom zemaljske povijesti, a posebno u posljednje dane (Otk 11,7; 13,1-18; 14,9-11; 15,2; 16,2.10.13; 17,3-17; 19.19.20; 20,4.10).

''More.'' Spominjanje mora kao mjesta odakle izlazi čudovišna zvijer u Otkrivenju 13,1 jasna je aluzija na Daniela 7,2.3. To je vidljivo iz činjenice da ova Zvijer ima karakteristike svih četiriju nemani iz Danielovog viđenja (Dn 7,3-7). U Starom zavjetu more često predstavlja prebivalište morskih čudovišta (Job 26,12.13; Ps 74,13.14; Iz 27,1; 51,9.10; Ez 32,2), iz kojeg dolaze zle neprijateljske sile koje tlače Izrael (vidi *Bilješke* na Otk 12,3). Slika mora u Otkrivenju odgovara bezdanu (Otk 11,7; 17,8). U Otkrivenju 17. poglavlju Ivan govori o istoj zvijeri (ima sedam glava i deset rogova, i puna je hulnih imena, 17,3.7.12). Ovaj put kaže da dolazi iz bezdana (r 8). Ovo bi moglo značiti da su more i bezdan isto simbolično mjesto iz kojeg izlazi Zvijer iz Otkrivenja 13 (o pojmu bezdana kao boravištu Sotone i demona vidi *Bilješke* na Otk 9,1). Vrijedi zapaziti da su "vode velike" na kojima sjedi bludnica Babilon u Otkrivenju 17,1 paralelne sa Zvijeri punoj bogohulnih imena, sa sedam glava i deset rogova na kojoj žena sjedi (r 3). Vode na kojima sjedi bludnica prikazane su kao "puci i mnoštva i narodi i jezici", koji su očito isti kao deset rogova Zvijeri (rr 12-18). Eugenio Corsini snatra da more ovdje "predstavlja kozmičku ali i povijesnu stvarnost bezdana".[4] Razumno je zaključiti da more iz kojeg izlazi Zvijer iz Otkrivenja 13,1 može biti simbol "poremećenih i olujnih društvenih i političkih prilika iz kojih obično proizlaze tiranije"[5] (vidi Otk 17,15).
''Deset kruna.'' Krune na rogovima zvijeri su kraljevske krune (grčki *diadēma*). Za potpunije objašnjenje ove ideje vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,10.

13,3. ***''Zaklana.''*** Riječ "zaklana" je u grčkom *sphazō* ("zaklati", "ubiti"). Ista je riječ u grčkom upotrijebljena za Jaganjca (Otk 5,6.9.12; 13,8), što pokazuje da je smrtna rana na

glavi Zvijeri bila slična rani zaklanog Jaganjca. Ista je riječ upotrijebljena i za pogibiju Božjeg vjernog naroda zato što je vjeran Bogu i Evanđelju (Otk 6,9; 18,24). Na drugim mjestima u Novom zavjetu ona je upotrijebljena u 1. Ivanovoj 3,12 gdje je riječ o tome da je Kajin "ubio" svojeg brata Abela.

13,5. ***''Hule.''*** Hula se u Novom zavjetu odnosi na prisvajanje jednakosti s Bogom (Iv 10,30; vidi Mt 26,63-65) kao i na prisvajanje Božjih značajki (Mk 2,7). Da su hule Zvijeri iz mora povezane s Bogom očito je iz Otkrivenja 13,6 gdje ona otvara "usta da huli Boga, da huli ime njegovo, njegov Šator i nebesnike". Kako to kaže George E.Ladd, hule Zvijeri se sastoje od "ponižavanja Božanstva tvrdnjom o vlastitoj božanstvenosti".[6]
''Četrdeset i dva mjeseca.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 11,2 i 12,6.

13,8. ***''Pozemljari'' (KS: ''svi stanovnici zemlje'').*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 6,10.
''Knjiga života zaklanog Jaganjca.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 3,5.

13,10. ***''Je li tko za mač, da bude pogubljen, mačem će biti pogubljen!''*** Ova varijanta teksta zasniva se na nekim grčkim rukopisima, uključujući kodeks Alexandrinus iz petog stoljeća i ističe sudbinu onih koji ostaju vjerni Bogu. Druga varijanta glasi: "Ako tko mačem ubije, valja da bude mačem ubijen." (Šarić) Ovakva tvrdnja sliči na poslovicu i zasniva se na nekim grčkim rukopisima uključujući i kodeks Sinaiticus iz četvrtog stoljeća. Njome se ističe sudbina Zvijeri kao progonitelja. Premda dosad nije nađeno zadovoljavajuće rješenje, ovaj drugi prijevod je vjerojatniji jer je odraz objave proroka Jeremije o sudu nad otpalim narodom (Jr 15,2) i Egiptom (43,11). On odgovara Isusovim poslovičnim riječima u Mateju 26,52: "Svi koji se mača laćaju od mača i ginu."

Tumačenje
Spriječen u svom nastojanju da uništi crkvu, Sotona sada svoj gnjev usmjerava na ostatak ženina potomstva.

13,1.2. Zmaj sada ***stade na morski žal*** i poziva prvog saveznika da mu preda svoju vlast i silu. Ivan zatim vidi ***iz mora Zvijer izlazi***. Spominjanje mora kao mjesta odakle izlazi Zvijer podsjeća na viđenje iz Daniela 7. poglavlja u kojem je prorok vidio četiri nemani kako izlaze iz mora (Dn 7,3). Zvijer koja izlazi iz mora u Otkrivenju 13 kasnije je detaljnije opisana u Otkrivenju 17, s novim informacijama o identitetu ovog morskog čudovišta.

U fizičkom opis Zvijeri u Ivanovom viđenju spomenuti su različiti dijelovi tijela koji se pojavljuju iz vode. Zvijer ima ***deset rogova i sedam glava; na rogovima joj deset kruna***. Rogovi predstavljaju političke sile (Otk 17,12). Deset rogova Zvijeri iz mora imaju veze s deset rogova četvrte nemani u Danielovom viđenju; oni predstavljaju kraljevstva koja nastaju nakon raspada rimskog carstva (vidi Dn 7,7.23.24; Otk 18,12). Međutim, kako kaže William G.Johnsson, sedam Zmajevih glava predstavljaju "kraljevstva preko kojih je Sotona djelovao da vjekovima tlači Božji narod".[7] Zvijer je bila vrlo aktivna u povijesti preko jedne za drugom od svojih glava. Kad je jedna od njih smrtno ranjena, Zvijer je prestala biti aktivna. Kad u budućnosti ta glava bude ozdravila, Zvijer će nastaviti svoje djelovanje. Znakovito je što nemani u Danielu 7. poglavlju imaju zajedno sedam glava i ukupno deset rogova.[8] Zvijer iz mora ima isti broj glava i rogova kao Zmaj u Otkrivenju 12,3. To pokazuje "jedinstvo Zmaja i Zvijeri iz mora kao parodiju jedinstva Boga i Krista. Kao što su Isus Krist i Otac jedno, tako su Zmaj i Zvijer iz mora jedno."[9] Međutim, dok Zmaj ima sedam kruna na svojim glavama, Zvijer ima deset kruna na svojim rogovima. Ranije smo vidjeli da sedam kruna na Zmajevoj glavi predstavljaju Sotoninu lažnu tvrdnju da ima punu vlast i silu nad svijetom. Deset kruna na rogovima Zvijeri iz mora predstavljaju silu i prijestolje i vlast veliku (Otk 13,2), dobijenu od Zmaja zahvaljujući političkim i svjetovnim silama svijeta (vidi Otk 17,12.13.17). Oni se protive Kristu "Gospodaru gospodara i Kralju kraljeva" (r 14), koji na glavi ima "mnoge krune" (19,12).

Osim toga Zvijer ima na glavama ***bogohulna imena***. I Zvijer u Otkrivenju 17 je puna hulnih imena (r 3). U Otkrivenju 13,6 Zvijer je otvorila "usta da huli Boga, da huli ime njegovo, njegov Šator i nebesnike". Ladd objašnjava da ove hule Zvijeri "nisu hule na Boga koje izriču ljudi izloženi Božjim sudovima (16,9); one se sastoje od ponižavanja Božanstva tvrdnjom o vlastitoj božanstvenosti".[10] Ova sila tvrdi da ima Božje značajke i da je jednaka Bogu. Premda je ovaj sotonski saveznik politička sila, ovo jasno pokazuje da je i religiozna sila koja djeluje protiv Boga i njegovog naroda (vidi 2 Sol 2,3.4). Ona tvrdi da ima pravo na štovanje i vlast nad zemljom, što inače pripada samo Kristu (Otk 13,3b.4.12).

Zvijer u Otkrivenju 13 kombinacija je izgleda i karakteristika sviju četiriju nemani iz Daniela 7, koje predstavljaju niz kraljevstava koja će jedno za drugim vladati svijetom. Tijelo Zvijeri nalikuje leopardu, noge medvjedu, a usta su slična lavljima. Ovdje je vidljivo više toga. Prije svega, izgled Zvijeri iz mora se zasniva na Danielovom viđenju. Prema tome Daniel 7 daje ključ za identifikaciju Zvijeri iz mora i njeno djelovanje. Budući da u Danielu slika nemani

predstavlja vladajuću silu, opis Zvijeri iz mora pokazuje da ovaj Sotonin saveznik mora biti neka vladajuća sila, politička i religiozna. Ona je stvarni nasljednik svih sila prije nje. Djelovanje ove Zvijeri postaje očito neko vrijeme nakon raspada rimskog carstva kao četvrtog imperija iz Daniela 7.

Zvijer iz mora dobiva od Zmaja koji ju je pozvao ***silu i prijestolje i vlast veliku***. Kao što je Krist dobio vlast od svojeg Oca (Otk 2,27), tako Zvijer iz mora dobiva vlast od Zmaja. Sotona je već tvrdio da ima pravo na ovaj svijet. Isus ga je nazvao: "knez ovoga svijeta." (Iv 12,31; 14,30; 16,11) Za vrijeme kušanja Isusa tvrdio je za vlast nad ovim svijetom: "Meni je dana i komu hoću, dajem je." (Lk 4,6) Ovu vlast i silu kojom je vladao zemljom tijekom povijesti sada je preko rimskog carstva predao Zvijeri iz mora. Kroz djelovanje prvog člana zlog trojstva, sam Sotona ima punu vlast i silu nad zemljom u završnim danima zemljine povijesti.

13,3.4. Nakon što je opisao izlaženje Zvijeri iz mora izrazima simboličnog malog roga iz Danielova viđenja, Ivan sada pruža nove podatke za prepoznavanje ovog morskog čudovišta. ***Jedna joj glava bijaše kao na smrt zaklana.*** Prikaz Zvijeri "kao zaklane" je sličan prikazu Jaganjca "kao zaklanog" iz Otkrivenja 5,6 (u grčkom tekstu upotrijebljena je ista riječ da opiše smrt jednoga i drugoga).[11] Zbog toga je smrtna rana na glavi Zvijeri slična onoj zaklanog Jaganjca.

Postojanje Zvijeri i njezinog djelovanja prikazano je njenim glavama. Zvijer je postojala i bila aktivna tijekom povijesti u jednoj za drugom od svojih glava. Kad je jedna od njezinih glava bila smrtno ranjena, vlast i djelovanje Zvijeri su privremeno prestali. Zbog toga, kad je jedna od Zvijerinih glava smrtno ranjena, u Otkrivenju 13,12 i 14 sama Zvijer zadobija smrtnu ranu i vraća se u život. Kad se u budućnosti ova rana izliječi, Zvijer će nastaviti s ranijom ulogom i aktivnostima. Koja je od sedam glava bila na smrt ranjena? Po svemu sudeći sedma, koja iz Ivanove perspektive prema Otkrivenju 17,9.10 "još ne dođe", ali će doći poslije Rima Ivanovog vremena. Prema Otkrivenju 13,14 smrtna rana je bila zadana "mačem".

Međutim, Zvijer uskrisuje jer ***joj se smrtna rana zaliječila***. Ovo je krivotvorina Kristove smrti i uskrsnuća. Izlječenje smrtne rane izaziva divljenje i strahopoštovanje pa se sva ***zemlja, začuđena, zanijela za Zvijeri***. Ovo divljenje vodi klanjanju Zvijeri i Zmaju (koji je svoju vlast predao Zvijeri) uz riječi: ***Tko je kao Zvijer! Tko bi smio ratovati s njom?*** Retoričko pitanje: Tko je kao Zvijer? parodija je na "Tko je kao Bog?" u Starom zavjetu (Izl 15,11, Ps 35,10;

Mih 7,18). Posebno je važno što se Krista, dok ratuje sa Zmajem na nebu, naziva Mihaelom (Otk 12,7), što na hebrejskom znači "Tko je kao Bog?" Ovdje imamo još jedan pokazatelj da u pripremi za posljednju bitku ova Zvijer oponaša Krista. Pitanje: Tko je kao Zvijer! Tko bi smio ratovati s njom? podrazumijeva odgovor: Nitko. Ovo ukazuje na čvrsto uvjerenje u pobjedonosni ishod bitke.

13,5-7. Nakon općeg opisa Zvijeri iz mora izrazima iz Danielova viđenja, Ivan sada opisuje Zvijerino djelovanje i karakter. Zvijeri su dana ***usta da govori drskosti i hule***. Ovo je aluzija na djelovanje malog roga koji se pojavljuje poslije četvrte nemani – rimskog carstva – u Danielu 7,8 i 25. Vrijeme koje je određeno Zvijeri da vrši svoju vlast je ***četrdeset i dva mjeseca***. Ovo je još jedna aluzija na Daniela 7,25 koji tekst prikazuje djelovanje simboličnog malog roga. Tu je rečeno da će " huliti na Svevišnjega, zatirati Svece Svevišnjega… jedno vrijeme i dva vremena i polovinu vremena", što je jednako tri i pol godine. Četrdeset i dva mjeseca je vrijeme određeno narodima da gaze sveti grad u Otkrivenju 11,2 (vidi tumačenje na Otk 11,2). Ovo razdoblje odgovara vremenu od "tisuću dvjesto i šezdeset dana" što Zmaj progoni ženu u pustinji (Otk 12,6.13-16). Sve ovo pokazuje da ova vjersko-politička sila, koja će imati ključnu ulogu u posljednjem sukobu, ima oko tisuću dvjesto godina dugu povijest u srednjovjekovnom razdoblju da udi i tlače Božji narod.

Četrdeset i dva mjeseca njenog djelovanja odgovara razdoblju od tri i pol godine Kristove službe u svijetu – što je ukupno četrdeset i dva mjeseca obilježena stalnim odbacivanjem i progonstvom. Kad su u srednjovjekovnom razdoblju Kristovi sljedbenici prorokovali "obučeni u kostrijet… tisuću dvjesta i šezdeset dana" (Otk 11,3) time su doživjeli ono što je Isus doživio tijekom tri i pol godine svojeg vjernog svjedočenja. Isus je rekao: "Ako su mene progonili, i vas će progoniti." (Iv 15,20)

Zatim Ivan razmatra karakteristike hule Zvijeri iz mora. Ona otvara ***usta da huli Boga, da huli ime njegovo, njegov Šator i nebesnike***. Riječ "nebesnici" se odnosi na Božji narod nasuprot zlima koji su u ovom poglavlju označeni kao "pozemljari" ("stanovnici zemlje") (Otk 13,8.12.14). Kristovi su sljedbenici slikovito opisani kao da već vladaju s Kristom na nebu (vidi Otk 1,6; 5,9.10). Od posebnog je značaja ovdje što je Božje prebivalište ili Svetište izjednačeno s "nebesnicima" (KS: "nebeski stanovnici"). Ovo pokazuje da je Božje Svetište njegov vjerni narod posađen "na nebesima u Kristu Isusu" (Ef 2,6), u duhovnoj zajednici s njim.[12] Hule ove neprijateljske sile su usmjerene protiv Boga i njegovih vjernih i odanih

svetih. Zvijeri je dopušteno ***da se zarati sa svecima i da ih pobijedi***. Tijekom ovog razdoblja od simbolična četrdeset i dva mjeseca, Božji narod, premda tlačen i malen brojem u usporedbi sa zlima, čvrsto se drži Božje riječi i svjedoči o Kristu (vidi Otk 12,17).

Zvijeri je uz to dana ***vlast nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom***. Ovo davanje vlasti Zvijeri je ponavljanje Otkrivenja 13,2 gdje je Zmaj dao "svoju silu i prijestolje i vlast veliku" Zvijeri. Fraza "nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom" ukazuje na isti teritorij na kojem se u Otkrivenju 14,6 propovijeda Evanđelje o svršetku vremena. Zvijer iz mora na ovaj način nudi evanđelje koje je rival onome trojice anđela u Otkrivenju 14.

13,8. Nakon što je opisao prvog saveznika i njegovo djelovanje tijekom četrdeset i dva mjeseca izrazima iz Danielova viđenja, Ivan pozornost svojih čitatelja svraća na vrijeme svršetka. Sad se toj Zvijeri klanjaju ***svi pozemljari***, čija imena nisu zapisana u knjizi života. Ova se izjava odnosi na vrijeme svršetka. Ona ukazuje na djelovanje Zvijeri i podršku koju će dobiti u završnim danima zemaljske povijesti. Sila koja se služila velikom vlasti i silom tijekom povijesti tlačeći Božji narod, ponovno će u vrijeme svršetka nastojati zavladati zemljom i zadobiti odanost čitavog svijeta. Posljednji sukob će povući konačnu crtu razgraničenja između pravih Božjih štovatelja – onih čija su imena zapisana u knjizi života – i onih koji se klanjaju Zvijeri, ***kojima ime nije zapisano u knjizi života zaklanog Jaganjca, od postanka svijeta*** (vidi Otk 17,8). Ovo podsjeća na veliko upozorenje anđela koji leti posred neba naviještajući vječno Evanđelje "stanovnicima zemlje", pozivajući ih da se boje Boga i njemu daju slavu. On ih upozorava da se ne klanjaju Zvijeri i ne primaju njen znak odanosti (Otk 14,6-12). Ovdje je posebno značajno spominjanje "zaklanog Jaganjca, od postanka svijeta". To pokazuje da je u posljednjem sukobu jedina nada Božjeg naroda u Kristovoj krvi i spasenju koje je osigurao svojom smrću na križu.

13,9.10. Ovaj ulomak završava pozivom: ***Tko ima uho, nek posluša!*** On je sličan onome kojim završava svaka Kristova poruka upućena sedmerim crkvama u Otkrivenju 2–3. Svatko je pozvan da obrati posebnu pozornost na ono što je ovdje rečeno o prvom Sotoninom savezniku. Ovom pozivu slijedi sveopće upozorenje izraženo dvjema poslovičnim izjavama:

Je li tko za progonstvo, u progonstvo će ići!
Je li tko za mač, da bude pogubljen, mačem će biti pogubljen!

Prva izjava naglašava ono što čeka Božji narod. Prema njoj njegov odan i vjeran život često obuhvaća utamničenje i smrt (vidi Otk 12,11). Ali progonstvo nema posljednju riječ; druga izjava ističe ono što čeka progonitelje Božjeg naroda. Božji narod nije pozvan na otpor već na ustrajnost. Posljednju riječ ima Bog i On će suditi i kazniti tlačitelje svojeg naroda. Kazna će im biti srazmjerna zlu i tlačenju kojemu su izložili Božji narod (vidi Otk 18,6-8). Dotad Božji narod treba sačuvati ***postojanost i vjeru***. Fraza ***u tom je*** (Šarić: ***ovdje je***) pokazuje da dok u posljednjoj krizi sotonsko trojstvo nastoji steći odanost svih "stanovnika zemlje", Božji narod ostaje nepokolebljivo vjeran Bogu strpljivo ustrajan i postojan (vidi Otk 14,12).

Koga ili što predstavlja ovaj prvi Sotonin saveznik? Definitivna usporedba opisa između Zvijeri iz mora i Krista pokazuje da je ova neprijateljska sila antiteza Isusu Kristu i njegovom djelovanju. Kao što je Isus počeo svoju službu izlaženjem iz vode (vidi Lk 3,21-23), tako Zvijer iz mora počinje svoju službu izlaženjem iz mora. Zvijer je opisana kao jedno sa Zmajem, kao što je i Isus jedno s Ocem (Iv 14,9). Kao što je Krist primio vlast od Oca (Otk 2,27), tako Zvijer iz mora prima vlast od Zmaja. Oboje, Krist i Zvijer imaju na glavi krune (Otk 19,12), oboje imaju mač (vidi Otk 1,16) i oboje imaju rogove (Otk 5,6). Četrdeset i dva mjeseca Zvijerina djelovanja odgovara trima i pol godinama Isusove službe. Oboje, Krist i Zvijer iz mora dobijaju smrtnu ranu (Otk 5,6), ali se kasnije vraćaju u život i dobijaju još veću vlast. Obojima se iskazuje štovanje kad je izliječena smrtna rana (vidi Mt 28,17) i oboje imaju sljedbenike s natpisima na čelima (Otk 13,16; 14,1). Usklik: "Tko je kao Zvijer?" podsjeća na Mihaelovo ime ("Tko je kao Bog?') u Otkrivenju 12,7. Na kraju, oboje, Krist i Zvijer iz mora, imaju globalnu vlast "nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom" (vidi Otk 13,7). Sve ovo pokazuje da je prvi od Sotoninih saveznika u Otkrivenju 13 otpali vjerski sustav koji krivotvori Kristovu službu na zemlji. Činjenica da je ovaj vjerski sustav prikazan simbolom zvijeri, pokazuje da svoju političku vlast i silu vrši pod krinkom religije.

Osim toga, djelovanje ove sile podsjeća na djelovanje malog roga u Danielu 7 koji se pojavljuje nakon četvrte nemani: "On će huliti na Svevišnjega, zatirati Svece Svevišnjega; pomišljat će da promijeni blagdane i Zakon, i Sveci će biti predani u njegove ruke na jedno vrijeme i dva vremena i polovinu vremena." (Dn 7,25) Daniel 7 i Otkrivenje 13 odnose se na silu koja proizlazi iz rimskog carstva i nakon njegova raspada postaje njegovim nasljednikom.

Razdoblje djelovanja malog roga (Dn 7,25) i prve Zvijeri iz mora (Otk 13,5) prikazano je sa "četrdeset i dva mjeseca" ili tisuću dvjesto i šezdeset proročkih dana. Drugim riječima, djelovanju Zvijeri iz mora u vremenu svršetka prethodi više od tisuću dvjesto godina protivljenja Bogu i tlačenja Božjeg naroda.

Mnogi tumači u Zvijeri iz mora u Otkrivenju 13 vide simbol carskog Rima u njegovom neprijateljstvu prema kršćanima Ivanovog vremena. Smrtnu ranu Zvijeri primjenjuju na mit *Nero revividus* (ili Neron uskrsnuli); "smrtna rana" ili razdoblje Zvijeri koja "više nije" (vidi Otk 17,11) protezala bi se od Neronova samoubojstva, a izlječenje rane do obnovljenog progonstva pod Domicijanom krajem prvog stoljeća.[13] U Uvodu ovog komentara pokazano je da je Otkrivenje bila jasna knjiga za one kojima je bilo prvo upućeno. Otkrivenje je bilo pismo poslano kršćanskim zajednicama Ivanovog vremena u rimskoj provinciji Aziji. Ono je odgovaralo njihovim neposrednim povijesnim okolnostima i situacijama. Svakako se možemo složiti s Johnssonom koji ističe da bi "kršćani koji su živjeli pri kraju prvog stoljeća našli suvremeno značenje u simbolima iz Otkrivenja 13. poglavlja".[14] Johnsson dalje primjećuje:

Kao mala, zabranjena sekta, oni bi iza moći carskog Rima vidjeli sotonske sile i planove, kako ustaju protiv njih u Neronu i Domicijanu, i postaju sve moćnije u sljedećih dvjesto godina. Primjećujemo snažan prijelaz s Rimljanima 13 na Otkrivenje 13. U prethodnom tekstu državu je osnovao Bog, da bi u kasnijem postala Sotonino oruđe. …Kombinacija religije i države prikazana u Otkrivenju 13 podsjećala bi na ono što trenutno doživljavaju.[15]

Bez obzira kakvu su primjenu kršćani prvog stoljeća ili kasnije mogli vidjeti u trinaestom poglavlju, samo Otkrivenje jasno pokazuje da ispunjenje proroštva ove knjige u pogledu Zvijeri iz mora nadilazi Ivanovo doba. Tako pruža ključ za prepoznavanje Zvijeri iz mora isključivo kao vjersko-političkog sustava u vrijeme svršetka. Opis ovog sustava kao kombinirane zvijeri, zasnovan na Danielu 7 i sa sedam glava (vidi Otk 17,9-11), pokazuje da Zvijer iz mora predstavlja sve tlačiteljske svjetske sile, građanske i vjerske, koje su tlačile Božji narod od osnutka crkve od izlaska iz Egipta do Kristovog drugog dolaska.[16]
Zvijer je u različitim povijesnim razdobljima djelovala u jednoj od njezinih glava. Svaka je glava "djelomično utjelovljenje sotonske vlasti koja vlada u određenom razdoblju".[17]

Otkrivenje 17 još bolje osvjetljava takvu identifikaciju Zvijeri iz mora. Anđeo objašnjava Ivanu da sedam glava Zvijeri (vidi Otk 13,1) predstavljaju sedam uzastopnih bezbožnih

svjetskih sila koje su tijekom povijesti vladale svijetom i progonile Božji narod (Otk 17,9-11). Zatim anđeo kaže da su pet njih (Egipat, Asirija, Babilon, Perzija i Grčka) vladale prije Ivanova vremena; šesta, Rim, je bila svjetska sila u Ivanovo vrijeme; sedma je opisana kao buduća, gledano iz Ivanove perspektive. Tome slijedi faza "više nije" (Otk 17,11), koju treba prepoznati kao razdoblje smrtne rane (Otk 13,3).

Na kraju, u Otkrivenju 17,11 anđeo objašnjava Ivanu da globalna politička sila posljednjeg vremena, koja je u službi Babilona posljednjeg vremena, dolazi kao osma glava. Ona je zapravo ponovno pojavljivanje sedme glave u vrijeme svršetka nakon izlječenja smrtne rane. Ivan je živio u vrijeme šeste ili rimske glave; sedma se trebala pojaviti na pozornici i opisana je u Otkrivenju 13. Mi očito živimo u razdoblju nakon sedme glave ili "više nije" fazi Zvijeri, jer osma glava – odnosno sedma glava nakon što se vratila u život – sa svojih deset ujedinjenih kraljevstava, još nije došla (vidi Otk 17,12.13); ona će se na općesvjetskoj pozornici pojaviti u posljednjim danima povijesti ovoga svijeta.

Tekst pokazuje da je Zvijer iz mora u Otkrivenju 13 u fazi sedmoglave nasljednik poganskog rimskog carstva (šesta glava; vidi Otk 17,10). Jedino povijesno razdoblje koje je slijedilo nakon raspada rimskog carstva, a koje se uklapa u ovu fazu sedme glave je vjersko-političko tlačenje Božjeg naroda tijekom srednjeg vijeka. I opet, jedina vjersko-politička sila koja odgovara opisu Zvijeri iz mora i njenom djelovanju u Otkrivenju 13 tijekom tog razdoblja bila je srednjovjekovna i post-srednovjekovna crkvena autoritarna vladavina, koja je više od dvanaest stoljeća vladala zapadnim svijetom u ime neba. Povijesni izvještaji potvrđuju da se prva faza ovog djelovanja Zvijeri iz mora (u fazi sedme glave) – da "zarati sa svecima i da ih pobijedi" i da ima "vlast nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom" – tragično ispunila tijekom vjerskog tlačenja u razdoblju srednjeg vijeka. Međutim, moramo priznati da primijeniti sedmu glavu Zvijeri iz mora samo na srednjovjekovnu crkvenu silu nije dovoljno. Povijest jednako opisuje isto ponašanje vjersko-političkog tlačenja i netolerancije novosnovane protestantske ortodoksnosti u zapadnom svijetu tijekom sedamnaestog i osamnaestog stoljeća, obilježenih vjerskom netrpeljivošću.

Polagani raspad rimskog carstva nakon Konstantinove vladavine postupno je uveo tlačiteljsku crkvenu vlast koja je trajala do njene smrti pojavom suvremenog svijeta. Pojavom renesansnog humanističkog skepticizma i protestantskim izazovom na teološkim i političkim bojišnicama, crkvena je autoritativna vladavina ozbiljno potkopana. Osim toga, pojava

građanske klase donijela je svoj izazov aristokratskim i crkvenim hijerarhijama. Doba prosvjetiteljstva koje je slijedilo napalo je rezon koji je stajao iza postojeće političke i vjerske vladavine. Nastavljajuću tradiciju renesansnog duha, novi filozofi počeli su ozbiljno sekularizirati društvo. Ono što su oni zastupali u teoriji, američki i francuski revolucionari će na kraju provesti u praksu. Liberalni filozofi zahtijevali su slobode koje Crkva i monarh nisu bili spremni dati. Uspostava republikanskog oblika vlasti u Sjevernoj Americi i u Europi, te postupna sekularizacija društva, počevši od obrazovanja do upravljanja, postupno je učinilo kraj vjerskom i političkom tlačenju i netoleranciji kako srednjeg tako i post-srednjeg vijeka.

Osim toga, emancipacija masa značila je oslobođenje od vjerskog praznovjerja i tlačenja. Nacionalizam je podigao mase do razine vladajuće elite; razarajući monarhijski sustav, on je zbog svojih interesa djelotvorno lišio Crkvu njenih prava. Događaji za vrijeme Francuske revolucije (uključujući uklanjanje papinstva pod Napoleonom), koji su utjecali na politiku i vjersku slobodu, vjerojatno su najočitija očitovanja "smrtne rane". Ali praktično gledano, zapravo je ovaj dugi proces političke, društvene i religiozne preobrazbe uzrokovao "smrtnu ranu" i doveo Zvijer iz mora u razdoblje "više nije" (vidi Otk 17,11). Kraju je došlo oboje, autoritativna tlačiteljska religijsko-politička vladavina i tradicionalna na Boga usredotočena teologija koja je stoljećima vladala zapadnim svijetom, i otad bila nadomještena materijalističkom (ateističkom) filozofijom izraženom u raznim oblicima usredotočena na čovjeka.

Međutim, tekst kaže da će se ova smrtna rana izliječiti i da će se Zvijer ponovno vratiti u život te vršiti vlast i silu u fazi svoje osme glave (Otk 17,11), pokrivajući isti teritorij u kojem se propovijeda Evanđelje posljednjeg vremena (vidi Otk 13,7; 14;6). Otkrivenje 13,8 jasno pokazuje da će ovaj vjersko-politički sustav, uz potporu globalnih sekularnih i političkih vlasti i sila, pojačati svoje djelovanje, posebno u posljednjim danima povijesti ovog svijeta. Posljedica će biti "da joj se poklone svi pozemljari" koji će izraziti svoju odanost sotonskom trojstvu. Međutim, ovaj put će uskrsnula otpala vjersko-politička sila biti konačno uništena prije nego što ostvari svoje namjere da uništi Božji narod.

Zvijer iz zemlje (13,11-18)

Otkrivenje 13,8 spominje vrijeme svršetka kad će Zvijer iz mora zadobiti odanost i štovanje cijelog svijeta. Ivan sada pozornost obraća na drugog Sotoninog saveznika – na Zvijer iz

zemlje. Kao u prikazu prve zvijeri, Ivan daje opće karakteristike Zvijeri iz zemlje (13,11), a zatim prelazi na opis njenog djelovanja na svršetku vremena (rr 12-18).

[11]I vidjeh: druga jedna Zvijer uzlazi iz zemlje, ima dva roga poput jaganjca, a govori kao Zmaj. [12]Vrši svu vlast one prve Zvijeri, u njenoj nazočnosti. Prisiljava zemlju i sve pozemljare da se poklone prvoj Zvijeri kojoj ono zacijeli smrtna rana. 13 Čini znamenja velika: i oganj spušta s neba na zemlju naočigled ljudi. [14]Tako zavodi pozemljare znamenjima koja joj je dano činiti u nazočnosti Zvijeri: svjetuje pozemljarima da načine kip Zvijeri koja bijaše udarena mačem, ali preživje. [15]I dano joj je udahnuti život kipu Zvijeri te kip Zvijeri progovori i poubija sve koji se god ne klanjaju kipu Zvijeri. [16]Ona postiže da se svima – malima i velikima, bogatima i ubogima, slobodnjacima i robovima – udari žig na desnicu ili na čelo, [17]i da nitko ne mogne kupovati ili prodavati osim onog koji nosi žig s imenom Zvijeri ili s brojem imena njezina. [18]U ovome je mudrost: u koga je uma, nek odgoneta broj Zvijeri. Broj je to jednog čovjeka, a broj mu je šest stotina šezdeset i šest.

Bilješke

13,11. ***''Zvijer.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 13,1.

''Zemlja.'' Zemlja (grčki *gē*) je ovdje povezana sa zemljom u Otkrivenju 12,15.16 gdje je riječ o Zmajevu proganjanju žene u pustinji, kad je pomogla ženi otvarajući usta da proguta rijeku koja je potekla iz Zmajevih usta. "Zemlja" u Otkrivenju isprava djeluje kao pozitivni simbol. Međutim, u vrijeme svršetka, zemlja" postaje mjesto gnusoba eshatološkog Babilona. Prema Otkrivenju 19,2 Babilon je pokvario ili uništio zemlju svojim bludom; "sto četrdeset i četiri tisuće treba otkupiti sa 'zemlje' (Otk 14,3)".[18] Povezivanje zemlje i mora u Otkrivenju 13 (kao i u Otk 10) nagovještava da je zemlja u 13,11 dopuna "moru" spomenutom u prvom retku. Zajedno označavaju univerzalnu rasprostranjenost Sotoninog djelovanja u posljednjem vremenu kao ispunjenje tvrdnje iz Otkrivenja 12,12: "Jao vama, zemljo i more, jer Đavao siđe k vama, gnjevan veoma, znajući da ima malo vremena!"[19] U privatno objavljenom djelu, LaRondelle smatra da zaključak kako "zemlja" ovdje označava ograničeno zemljopisno područje (kao na primjer Palestinu ili Malu Aziju) ili rijetko naseljeno područje (pa predstavlja Ameriku) nasuprot nastanjenim područjima (kao što je "more" u Otk13,1), "ostaje nagađanje".[20] U skladu s tradicionalnim adventističkim tumačenjem, *The Seventh-day Adventist Bible Commentary* smatra da se tako može razumno zaključiti.[21]

13,16. ***''Udari žig na desnicu ili na čelo.''*** Grčka riječ *charagma* označava otisnut ili urezan znak, ali i kip (vidi Dj 17,29). *Charagma* je bio tehnički izraz za carski žig na trgovačkim dokumentima i carski otisak na rimskim kovanicama. Ova se riječ koristila i za žigosanje stoke.[22] Međutim, nema dokaza koji bi potvrdio drevnu praksu stavljanje *charagma* na osobu (na primjer, za žigosanje robova koristila se riječ *stigmata*; vidi Gal 6,17). To ukazuje na simbolično značenje stavljanja žiga Zvijerina na čelo kao oznake prepoznavanja pripadnosti sotonskom trojstvu. Božji pečat na čelima Božjeg naroda (Otk 7,1-4) i žig na štovateljima sotonskog trojstva označava razliku između obiju skupina u vrijeme svršetka.

Što simbolizira žig Zvijeri? Kršćani koji su zbog imperijalnog kulta u prvom stoljeću bili nemilosrdno progonjeni, svakako bi u potvrdi o ispunjenju poznatog zahtjeva za klananjem caru vidjeli "žig zvijeri". Tijekom povijesti, žig Zvijeri su razumjeli u različita vremena na razne načine. Međutim, Otkrivenje 13 jasno pokazuje da je posljednja primjena žiga Zvijeri ostavljena za vrijeme svršetka, neposredno pred Kristov drugi dolazak. Upravo će u posljednjoj krizi žig Zvijeri postati znak odanosti za one koji štuju sotonsko trojstvo, nasuprot onima koji štuju Boga i slušaju ga vršeći njegove zapovijedi.

Žig Zvijeri u Otkrivenju u oštroj je suprotnosti Božjem pečatu. Osnovna funkcija pečata i žiga je vlasništvo, identitet i zaštita. Zato su oba znak odanosti Bogu ili Zvijeri. Otkrivenje 12–14 ističe da će se "u posljednjoj krizi Božje zapovijedi pojaviti kao mjerilo odanosti" i poslušnosti. [23]Sveti posljednjeg vremena, koji imaju božanski pečat, označeni su kao oni koji "čuvaju Božje zapovijedi" (Otk 12,17; 14,12). Zato izgleda da žig Zvijeri zamjenjuje poslušnost Bogu s poslušnošću Zvijeri.

Čini se da će prve četiri zapovijedi Dekaloga, naročito "Nemoj imati drugih bogova uz mene." "Ne pravi sebi lika ni obličja bilo čega što je gore na nebu, ili dolje na zemlji, ili u vodama pod zemljom" da bi im se klanjao." "Ne uzimaj uzalud imena Jahve, Boga svoga" i "Sjeti se da svetkuješ dan subotni.", za posljednje krize postati ispit odanosti Bogu. Prema Otkrivenju 12–14 finalna kriza je usredotočena na odnos prema Bogu i pravilnom bogoštovlju. Dvije skupine u vrijeme svršetka su oni koji štuju Boga nasuprot onima koji štuju Zmaja i Zvijer (Otk 14,7.9; vidi 13,8.12-15). Ovo objašnjava zašto su aktivnosti Zvijeri iz mora posljednjeg vremena opisane kao dobro isplanirani napad na ove četiri zapovijedi. Zvijerin zahtjev za klanjanjem, što je nešto rezervirano samo za Boga (13,4.8), izravan je napad na prvu zapovijed: "Nemoj imati drugih bogova uz mene." Podizanje kipa kojemu se treba pokloniti

(rr 14 i 15) izravno je kršenje druge zapovijedi, a hula na Bog napada treću (rr.5.6). Zahtjev za primanjem žiga Zvijeri ukazuje na izravan napad na četvrtu zapovijedi, onu o suboti.

Zasad je potrebna opreznost prema svakom pokušaju da se primanje Božjeg pečata u Otkrivenju 7 ograniči samo na svetkovanje subote. Nigdje nije izričito rečeno da je svetkovanje subote Božji pečat. Zapečaćenje u Novom zavjetu nesumnjivo označava prisutnost Svetog Duha u ljudskom srcu (2 Kor 1,21.22; Ef 1,13.14; 4,30); za daljnju raspravu vidi *Bilješke* na Otk 7,3); zapečaćena osoba pripada Bogu kao njegovo vlasništvo i razlikuje se od drugih ljudi (vidi 2 Tim 2,19). Ovo ni na koji način ne potkopava vjerodostojnost subote kao pečata Božjih zapovijedi. Meredith Kline pokazuje da Dekalog u dvadesetom poglavlju Izlaska slijedi format drevnih dokumenata saveza s pečatom vlasništva i autoriteta u središtu. Na ovaj način četvrta zapovijed funkcionira kao pečat otisnut u središtu Dekaloga.[24] Zato je subota bila pečat ratifikacije sinajskog saveza između Boga i Izraela.

S druge strane, hebrejska Pisma nedvosmisleno određuju subotu sedmog dana kao jasan znak koji razlikuje izraelski narod od drugih naroda. Subota je bila vanjski znak pripadanja pravome Bogu i znak posebnog odnosa između Boga i njegovog zavjetnog naroda (Izl 31,12-17; Ez 20,12.20). Dvije verzije Dekaloga dane u Izlasku i Ponovljenom zakonu pokazuju da je cilj subote bio da bude stalni podsjetnik Izraelu da je Bog njihov Stvoritelj (Izl 10,11) i Spasitelj (Pnz 5,15). Čini se da je ovaj element subote naglašen u Otkrivenju 12–14. Premda se u posljednjoj krizi ne radi samo o suboti, ona će u njoj očito postati "lakmusov test" odanosti i poslušnosti.[25] Kad Ivan u Otkrivenju 14,6-12 opisuje Božji posljednji poziv upućen stanovnicima zemlje, on to čini pozivajući ih na klanjanje pravome Bogu, Stvoritelju, imajući na umu četvrtu zapovijed (Otk 14,7; vidi Izl 20,11; urednici četvrtog izdanja UBS grčkog Novog zavjeta priznaju na marginama da je tvrdnja u Otk 14,7b aluzija na Izl 20,11).[26] Ovom pozivu na klanjanje Stvoritelju Bogu slijedi naviještanje dvojice drugih anđela koji objavljuju pad Babilona i upozoravaju narode da se ne klanjaju Zvijeri i ne prime žig na desnu ruku ili na čelo (Otk 14,6-11). Pozivanje naroda da se klanjaju pravome Bogu u odnosu na zapovijed o suboti i upozorenje da se ne klanjaju Zvijeri i ne prime njen žig, snažno pokazuje da žig Zvijeri funkcionira kao krivotvorina subotnje zapovijedi. Da primanje žiga ima veze s Božjim zapovijedima, potvrđeno je i završnim tekstom; Božji štovatelji su prikazani kao oni "što čuvaju zapovijedi Božje i vjeru Isusovu" (14,12).

Čini se da tekst pokazuje: kao što će u posljednjoj krizi subota biti prepoznatljiv znak poslušnosti Bogu u vršenju njegovih zapovijedi, tako će žig Zvijeri, krivotvorina subote (nasuprot suboti sedmog dana) postati znak poslušnosti Zvijeri. Primanje žiga Zvijeri predstavljat će potpunu suprotnost poslušnosti Božjim zapovijedima. Svakako se možemo složiti s Williamom G. Johnssonom da "ne svetkovanje subote ili svetkovanje nedjelje samo po sebi nije 'žig', oba su sastavni dio njegovog nametanja pri svršetku vremena. Tako će subota, drevni 'znak' Božjeg naroda (Izl 31,13; Ez 20,20), ponovno izbiti u prvi plan da pokaže svijetu one kojima je Bog na prvome mjestu."[27]

13,17. ***''Žig s imenom Zvijeri ili s brojem imena njezina.''*** Ovakvo čitanje teksta podupire kodeks Alexandrinus. Međutim, neki drugi važni rani rukopisi potvrđuju uključivanje riječi "ili"; najstariji grčki rukopis P^{47} glasi: "žig ili ime zvijeri ili broj imena njezina". A u Sinaiticusu piše "žig zvijeri ili imena njezina ili broja imena njezina". Unatoč jakoj podršci rukopisa za uključivanje "ili", čini se da je najtočniji tekst u Alexandrinusu (koji je nesumnjivo najbolji rukopis). On stavlja "ime zvijeri" u apoziciju prema "žigu"; drugim riječima, žig se sastoji od imena zvijeri. To bi žig Zvijeri stavilo nasuprot Božjem pečatu na čelima, koji se sastoji od imena Jaganjčeva i Očeva imena (Otk 14,1).

13,18. ***''A broj mu je šest stotina šezdeset i šest.''*** To kao da pokazuje da su prvobitni čitatelji imali sposobnost dešifriranja koda, što se kasnije izgubilo. Od drugog stoljeća najpopularnija metoda korištena u pokušaju dešifriranja zagonetnog broja 666 bila je tehnika poznata kao *gematria* (riječ izvedena iz grčke riječi *geōmetria*, u značenju "manipuliranje brojkama"),[28] prema kojoj svako slovo hebrejskog, grčkog ili latinskog alfabeta ima svoju brojčanu vrijednost (na primjer "A" je 1, "B" je 2, "C" je 3, i tako dalje).[29] To je dovelo do brojnih nagađanja o značenju broja 666. Brojčane vrijednosti se mogu odnositi na razne rimske careve kao što su Neron i Kaligula,[30] ili druge kao što su Muhamed, Napoleon ili Hitler; također se mogu odnositi i na natpis ***vicarious filii deo*** na papinoj tijari. Nijedan od ovih prijedloga nije uvjerljiv iz najmanje dva razloga. Prvo, mogućnosti tehnike *gematrije* u pogledu broja 666 su bezgranične. Drugo, Ivan nigdje u Otkrivenju ne koristi *gematriju* kao metodu identificiranja. Kad govori o sto četrdeset i četiri tisuće koji "na čelima [imaju] napisano ime njegovo [Kristovo] i ime Oca njegova" (Otk 14,1), namjera mu nije bila nikakvo matematičko računanje već simbolično razumijevanje tog broja.

Broj Zvijeri izražen kao 666 daleko je od toga da bi se mogao lako razumjeti. Ivan kaže da je to "broj čovjeka" (ljudski broj, *arithmos anthrōpou*), a ne božanski. On se sastoji ot triju šestica. Babilonska matematika bila je izgrađena na heksagesimalnom sustavu u kojem su osnovni brojčani skupovi bili brojevi 6 i 60. (Heksagesimalni susatav je općenito prihvaćen za mjerenje lukova i kutova te podjelu vremena.[31]) Osim toga, broj šest je bio značajan i u babilonskoj religiji.[32] Šezdeset je bio broj babilonskih vrhovnih bogova u panteonu u različitim vremenima (na primjer Anu i Marduk). (Ovo objašnjava zašto je zlatni kip kralja Nabukodonozora bio visok šezdeset, a širok šest lakata; Dn 3,1.) Jedan popularni amulet koji su nosili babilonski svećenici sadržavao je tajanstvenu konfiguraciju brojeva u kvadratu kako slijedi:

1	32	34	3	35	6
30	8	27	28	11	7
20	24	15	16	13	23
19	17	21	22	18	14
10	26	12	9	29	25
31	4	2	33	5	36

Zbroj ovog redoslijeda brojeva u amuletu je vodoravno i okomito 666. Šest je prema tome broj Babilona i kao takav suprotan je božanskom broju sedam (vidi *Bilješke* na Otk 5,1). Pošto je za jedan manji od sedam, on predstavlja ljudsko nesavršenstvo bez Boga, nasuprot broju sedam koji izražava Božju potpunost i savršenstvo.

Još jedno značenje broja šest kao "broja čovjeka" u Otkrivenju 13,18 nalazi se u činjenici da su ljudi stvoreni na vrhuncu slave šestog dana stvaranja.[33] Međutim cijeli tjedan nije izražen brojem šest već brojem sedam.[34] Sedmi dan je vrhunac tjedna stvaranja; on je izraz cjelovitosti Božjeg stvaranja i otkupljenja. Šest nalazi svoje pravo značenje u sedam kad se ljudska bića uzdižu iz sfere svjetovnoga i posvećuju Bogu i njemu daju svu slavu što postoje.

S takvim shvaćanjem Beatrice S. Neall kaže da broj 666 "predstavlja odbijanje čovjeka da prijeđe na sedam, da Bogu oda čast kao Stvoritelju i Otkupitelju. On predstavlja čovjekovu opsjednutost samim sobom, čovjekovo prisvajanje časti sebi i svojim ostvarenjima. On govori o punini stvaranja i svim stvaralačkim silama bez Boga – što je praksa u kojoj nema mjesta Bogu. On pokazuje da je neobnovljen čovjek tvrdokorno zao. Zvijeri iz Otkrivenja 13

predstavljaju čovjeka koji svoje pravo vladanja vrši bez Boga, čovjeka koji se oblikuje prema kipu zvijeri, a ne na sliku Božju. Čovjek bez Boga dobiva zvjersko, demonsko obilježje."[35] S obzirom na sve ovo broj 666 djeluje kao simbol najvećeg nesavršenstva.[36] U tom smislu treba tražiti pravo značenje broja Zvijeri, značenje koje je moguće proniknuti samo zahvaljujući božanskom rasuđivanju.

Vrijedi zapaziti da spominjanju broja Zvijeri slijedi viđenje o zapečaćenim svetima koji na svojim čelima imaju Kristovo i Očevo ime (14,1). To pokazuje da je u tekstu "namjerno prikazana suprotnost između Zvijerina i Gospodnjeg imena. Ako ovo posljednje simbolizira čisto duhovnu stvarnost, a to jest tako, onda to važi i za prvo. To važi i za broj Zvijeri, pošto je on istoznačan s njenim imenom."[37] Međutim, Zvijer ne uspijeva dostići božanski karakter koji krivotvori.[38] Takva identifikacija ove protu-Kristove sile "zahtijeva mudrost božanskog rasuđivanja" više nego intelektualnu razboritost i ljudsku kalkulaciju.[39] Takvo tumačenje je po svemu sudeći u skladu s čitavom knjigom Otkrivenja.

Tumačenje

Zmaj, sam Sotona, još uvijek stoji na žalu. Ovaj put poziva na pozornicu drugog svojeg saveznika koji se pridružuje njemu i Zvijeri iz mora u posljednjoj i odlučujućoj bitci u povijesti zemlje.

13,11. Ivan sada opisuje pojavu druge osobe u drami: ***druga jedna Zvijer uzlazi iz zemlje***. Zemlja iz koje izlazi druga Zvijer ista je ona zemlja koja je pomogla ženi kad je progutala riječnu bujicu koja je izašla iz usta Zmaja (Otk 12,15.16). To nagoviješta prijateljsku pojavu druge Zvijeri koja se uklapa u njeno prevarljivo djelovanje da cijeli svijet navede da se pokloni Zvijeri iz mora. Osim toga, činjenica da dva Sotonina saveznika dolaze iz mora i zemlje, pokazuje da Sotonino djelovanje na svršetku vremena obuhvaća čitavu zemlju (vidi Otk 12,12).

Zvijer iz zemlje označena je istom grčkom riječi kao i Zvijer iz mora, što ukazuje na okrutnu zvijer. Dok se Zvijer iz mora pojavljuje sa sedam monstruoznih rogova, Zvijer iz zemlje se pojavljuje s ***dva roga poput jaganjca***. Simbol jaganjca u Otkrivenju se uvijek odnosi na Krista, što pokazuje da se ovdje ne radi o bilo kakvom jaganjcu već o Jaganjcu. Zato je pojava Zvijeri iz zemlje opisana Kristu sličnim izrazima, što ukazuje na vrlo pozitivnu povijest ove sile, s religijskim elementima. Međutim, karakter Zvijeri iz zemlje je suprotan njenoj pojavi,

jer ***govori kao Zmaj***. Kako to primjećuje E. Schüssler Fiorenza: "Spominjanje rogova i govor čudovišta potvrđuje tvrdnju da tekst ne spominje bilo kakvog jaganjca i zmaja, već je jasno da je riječ o Jaganjcu i Zmaju."[40] Kao prva, i druga je Zvijer glasnogovornik Zmaja u njegovom nastojanju da prijevarom porazi crkvu. Tvrdnja da Zvijer iz zemlje govori kao Zmaj (ili zmija u 12,9), može se odnositi na "zavodnički i prijevarni karakter zmije u Edenskom vrtu".[41] Kao što su proroci u Starom zavjetu bili Božji glasnogovornici, tako je ova sila posljednjeg vremena Sotonin glasnogovornik. Zato se u preostalom dijelu knjige Zvijer iz zemlje predstavlja kao "lažni prorok" (16,13; 19,20; 20,10).

13,12. Nakon što je općim izrazima opisao Zvijer iz zemlje, Ivan sada prelazi na opis njenog djelovanja u posljednjoj krizi. (Zamijetimo promjenu u ovom tekstu s prošlog vremena u jedanaestom retku na sadašnje vrijeme u dvanaestom retku.) Odsad pa nadalje svjedoci smo rata između Zmaja i ostatka ženina potomstva. Preostali dio trinaestog poglavlja opisuje "rat Zmaja protiv ostatka", dok četrnaesto poglavlje opisuje "reagiranje ostatka na Zmajev napad".[42]

Zvijer iz zemlje ***vrši svu vlast one prve Zvijeri, u njenoj nazočnosti***. Ovaj Sotonin saveznik je očito parodija Svetog Duha. Ona vrši svu vlast Zvijeri iz mora, kao što Sveti Duh vrši svu Kristovu vlast (vidi Iv 15,26; 16,13.14). Preko Zvijeri iz zemlje Zvijer iz mora neizravno ima veliku vlast i silu koju je ranije vršila tijekom simboličnog razdoblja od četrdeset i dva mjeseca (Otk 13,5-8). Zvijer iz zemlje provodi silu i vlast na dva načina kojima se tijekom povijesti služila Zvijer iz mora: prijevarom i prisilom. Očito je da Zvijer iz zemlje predstavlja vjersko-političku silu u službi Zvijeri iz mora i zato je kasnije nazvana "lažni prorok" (16,13; 19,20; 20,10).[43]

Osim toga, Zvijer iz zemlje ***prisiljava zemlju i sve pozemljare da se poklone prvoj Zvijeri kojoj ono zacijeli smrtna rana***. I ovdje ponovno vidimo krivotvorenje uloge Svetog Duha. Uzvisivanjem Zvijeri iz mora i navođenjem ljudi da joj se poklone, Zvijer iz zemlje oponaša Svetog Duha čija je uloga, prema Evanđelju po Ivanu, da proslavi Krista (Iv 15,26; 16,12-15). Važno je da u tekstu zapazimo promjenu u glagolskom vremenu. Riječ "prisiljava" je u grčkom sadašnje vrijeme, dok je riječ "poklone" u budućem vremenu. "Prisiljava" zadrži misao o pripremi da se "zemlja i njezini stanovnici" (KS) poklone prvoj Zvijeri. Ovo "prisiljavanje" (Šarić: "učini") da se "zemlja i njezini stanovnici" poklone prvoj Zvijeri uključuje neku vrst djelovanja Zvijeri iz zemlje u završnim danima zemljine povijesti. Ovo

djelovanje, u svojoj prvoj fazi, očito uključuju prijevaru i uvjeravanje (vidi Otk 13,13.14), a kao posljednju mjeru prisiljavanje (rr 15-17). Prijateljska zemlja, koja je ranije pomogla ženi, sada pokazuje odanost prvoj Zvijeri i postaje protivnik ostatku zemljina potomstva. Spominjanje smrtne rane Zvijeri iz mora čini se vrlo značajnim (ponavlja se u retku 14). Čini se da je "prisiljavanje" Zvijeri iz zemlje da se pokloni Zvijeri iz mora povezano s izlječenjem smrtne rane. Već smo u Otkrivenju 13,3.4 primijetili da je izlječenje smrtne rane dovelo do divljenja cijelog svijeta i klanjaja Zvijeri iz mora. Izlječenje smrtne rane ima odlučujuću ulogu u pripremi "zemlje" i njenih stanovnika za posljednju krizu u kojoj će čitav svijet izraziti odanost i pokloniti se tlačiteljskoj sili Zvijeri iz mora.

13,13-15. Ivan sada objašnjava prvu od strategija kojom se Zvijer iz zemlje služi da se "zemlja" pokloni Zvijeri iz mora. Prvo, Zvijer ***čini znamenja velika: i oganj spušta s neba na zemlju naočigled ljudi***. Svrha ovih velikih znamenja – od kojih je najveće spuštanje ognja s neba – jest potaknuti cijeli svijet da se pokloni Zvijeri iz mora. Isusova zemaljska služba bila je obilježena "čudesima i znamenjima" (Dj 2,22). Znamenja koje vrši Zvijer podsjećaju na znake i čudesa koja je Sveti Duh vršio preko apostola u Djelima apostolskim (vidi 2,43; 4,30; 5,12-16). Kao što je Sveti Duh kroz čudesne znakove osvjedočio ljude da prihvate Isusa Krista i da mu se poklone, tako ovaj krivotvoreni Krist "zavodi pozemljare znamenjima" (Otk 13,13; KS: "I zavodi stanovnike zemlje čudesima koja su joj dana.").

Spuštanje ognja na zemlju s neba može biti krivotvorenje Pedesetnice, kad su na učenike sišli ognjeni jezici s neba (Dj 2,3). Međutim, ovaj oganj snažno aludira na onaj koji je prorok Ilija zazvao s neba (1 Kr 18,38), a koji je pokazao da je Jahve pravi Bog Izraela i da se samo njemu treba klanjati. U ovom drugom slučaju Zvijer iz zemlje djeluje kao krivotvorina Ilije, koja spuštanjem ognja s neba zavodi ljude da se poklone lažnome bogu. Što god predstavljalo ovaj oganj, on uspijeva krivotvoriti istinu i Evanđelje. Sve je to smišljeno da prevari narod i da ga uvjeri kako su ova velika znamenja očitovanja božanske sile.

Očito je strategija ovog čudotvorca posljednjeg vremena djelotvorna. Ovim velikim znamenjima Zvijer iz zemlje ***tako zavodi pozemljare znamenjima***. Ova je prijevara sotonska, jer je sila za vršenje ovih velikih znamenja ***dana*** Zvijeri od Sotone. Ova misao podsjeća na Pavlovo proročanstvo o bezakoniku "koji djelovanjem Sotoninim dolazi sa svom silom, lažnim znamenjima i čudesima i sa svim nepravednim zavaravanjem onih koji propadaju poradi toga što ne prihvatiše ljubavi prema istini da bi se spasili" (2 Sol 2,8-10).

Pomoću ovih velikih znamenja Zvijer iz zemlje zavodi narode na zemlji ***da načine kip Zvijeri koja bijaše udarena mačem, ali preživje***. Ovdje Ivan uvodi novog aktera u drami posljednjeg vremena. Izraz "kip Zvijeri" pokazuje da je ovaj novi akter sličan Zvijeri iz mora, ali se razlikuje od Zvijeri iz zemlje. Dok se Zvijer iz zemlje služi uvjeravanjem da zavodi, kip Zvijerin se služi silom. Ovaj novi akter je više politička nego vjerska sila.

Kipovi i idoli u Starom zavjetu poznati su po nesposobnosti da govore i djeluju (na primjer Ps 115,4.5; 135;15; Iz 46,7; Jr 10,5; Hab 2,18.19), jer u njima nema daha (Ps 135,17; Jr 10,14; Hab 2,19). Zbog toga je Zvijeri iz zemlje dano da ***udahne život kipu Zvijeri***. Ovo podsjeća na davanje daha života prvom čovjeku (Post 2,7). Kip Zvijeri počinje djelovati na zahtjev Zvijeri iz mora, tako da ***kip Zvijeri progovori i poubija sve koji se god ne klanjaju kipu Zvijeri***. Cijeli ovaj scenarij zasnovan je na Danielu 3. poglavlju koje opisuje kako je kralj Nabukodonozor narodu u svom kraljevstvu zapovjedio da se pod prijetnjom smrti pokloni zlatnome kipu koji je podigao. Kao što je u Danielovo vrijeme klanjanje zlatnome kipu bilo potkrijepljeno zakonskim proglasom, tako će u vrijeme svršetka zahtjev za klanjanjem kipu Zvijeri biti potkrijepljen građanskom vlasti. Tako će kip Zvijeri i lažni prorok služiti prvoj Zvijeri i prisiliti cijelu zemlju da joj se pokloni.

Ovdje je očito dvoje. Prvo, predmet u posljednjoj krizi bit će štovanje (klanjanje). Samo je Bog dostojan da mu se pokloni (Otk 14,7; 19,10; 22,8.9), a klanjati se bilo kome drugome za njega je uvreda. Dvije skupine u Otkrivenju na svršetku vremena prepoznate su kao oni koji se klanjaju Bogu nasuprot onima koji se klanjaju Zmaju i Zvijeri. Posljednja kušnja neće biti u odbijanje klanjanja, već kome se klanja. Drugo, simbol kipa Zvijeri u odnosu na izlječenje njezine rane (Otk 13,14) pokazuje da će u posljednje dane doći do obnove Sotonine dvostruke strategije (prijevare i prisile) kojom se služio tijekom vjekova. Tako simbol kipa Zvijeri, kako to ističe Desmond Ford, ukazuje na "institucije i procedure koje će oponašati oblik i ponašanje sile Zvijeri iz drugih vjekova. Ponovno će doći do povezanosti crkve i države, koja je bila obilježje otpadništva, a koje je uvijek prethodilo progonstvu." Drugim riječima, karakteristike posljednjeg sukoba bit će "čvrsto povezivanje tobožnjeg kršćanstva s državnim vlastima, da bi se svi ljudi prislili na pokornost njihovim proglasima".[44]

Koga ili što predstavlja Zvijer iz zemlje kao drugi Sotonin saveznik? Njen identitet se čini veoma neodređenim. Ono što je rečeno za Zvijer iz mora važi i za Zvijer iz zemlje. Kako to ističe Johnsson, "nema sumnje da su kršćani koji su živjeli na kraju prvog stoljeća našli

suvremeno značenje u simbolima iz Otkrivenja 13". Vjerojatno su vidjeli "elemente imperijalnog kulta iza Zvijeri iz zemlje čiji su napori bili usmjereni na proslavljanje Zvijeri iz mora. Kombinacija religije i države prikazana u Otkrivenju 13. poglavlju svakako bi ih podsjećala na ono što su trenutno doživljavali."[45] Međutim, kao i kod Zvijeri iz mora, ispunjenje proročanstva o djelovanju Zvijeri iz zemlje nadmašuje Ivanovo vrijeme i ukazuje na svršetak svijeta. Nekoliko stvari u ovom tekstu pruža ključ za prepoznavanje Zvijeri iz zemlje kao vjersko-političkog sustava posljednjeg vremena.

Prije svega, vidjeli smo da Zvijer iz mora u svojem djelovanju u fazi sedme glave predstavlja crkvenu vjersko-političku silu i sustav koji je upravljao i vladao svijetom s političkom autoritativnom silom tijekom vjerskog tlačenja u razdoblju srednjeg vijeka. Međutim, Zvijer iz zemlje nema drevnog prethodnika kao Zvijer iz mora. Čini se da ona dobiva vlast nakon što je Zvijer iz mora zadobila smrtnu ranu, tijekom njezine faze "više nije" u Otkrivenju 17,11. Zvijer iz zemlje je u trinaestom poglavlju jasno prikazana kao posebna sila posljednjeg vremena.

Podrijetlo ove sile posljednjeg vremena opisano je pozitivnim izrazima. Zvijer izlazi iz zemlje, koja je u dvanaestom poglavlju, kako smo to već vidjeli, pozitivan simbol povezan sa crkvom. Osim toga prema opisu ima dva roga kao jaganjac, što nagovještava pozitivne osobine. Tako je njezina pojava opisana slično Kristu. Ona tolerantno vlada narodom. Međutim, u vrijeme izlječenja smrtne rane Zvijeri iz mora, ova jaganjcu slična sila počinje govoriti više kao Zmaj i postaje njegov saveznik. U kasnijoj fazi svojeg djelovanja, ova vjersko-politička sila posljednjeg vremena uzvisuje Zvijer iz mora i čini da joj se ljudi klanjaju. Ovo je paralela Isusovim riječima da će uloga Svetog Duha biti da proslavi *njega* (Iv 15,26; 16,12-15).

Na kraju, ova sila posljednjeg vremena će prema proročanstvu imati ključnu ulogu u posljednjoj krizi. Druga polovica Otkrivenja 13 pokazuje da će srednjovjekovna vlast koju je prva Zvijer nekad obnašala, ponovno djelovati preko Zvijeri iz zemlje. Čini se da će Zvijer iz zemlje čak nadomjestiti univerzalnu vlast i silu prve Zvijeri i u vrijeme svršetka djelovati kao tlačiteljska sila po cijelome svijetu.

Čini se da opisu Zvijeri iz zemlje ne odgovara nijedna vjerska ili politička sila u suvremenoj povijesti osim Sjedinjenih Američkih Država. One su se na pozornici povijesti pojavile nakon

što je srednjovjekovni crkveni sustav zadobio "smrtnu ranu". Ova zemlja je postala dominantna sila u svijetu. Divilo joj se kao vodećoj demokratskoj svjetskoj sili zbog njene političke i vjerske tolerancije i sloboda; ali je visoko poštovana kao vojna i financijska sila; neki je se čak boje. Danas Sjedinjene Američke Države imaju glavnu ulogu u poslovima svijeta. Dosad je njezina sila svakako nalik na dvorogu životinju. Govoreći povijesnim rječnikom, stvar je budućnosti da se vidi što će ovog dvorogog jaganjca navesti da govori kao Zmaj. Međutim, Otkrivenje 13 pretkazuje ključnu vjersko-političku ulogu Sjedinjenih Američkih Država u posljednjoj krizi.

Otkrivenje 13,12-14 pokazuje da će u uzvisivanju Zvijeri iz mora u posljednje dane, djelovanje Zvijeri iz zemlje biti obilježeno velikim znamenjima koja će služiti za uvjeravanje. Kasnije u Otkrivenju ova se vjersko-politička sila spominje kao lažni prorok (Otk 16,13; 19,10; 20,10). Prema Otkrivenju 16,13.14 lažni prorok vara ljude prijevarnim znakovima i čudima da ih okupi za harmagedonsku bitku. On će djelovati naočigled Zvijeri, napajajući u prvoj fazi sljedbenike lažni evanđeljem obilježenim senzacionalizmom zasnovanim na čudima i emocijama, koji nadomješta religiju srca i ponašanja i preobražavajućeg utjecaja Svetog Duha.

Zbog posebne naravi već spomenutog djelovanja Zvijeri iz zemlje u vrijeme svršetka, moramo se složiti s razmatranjem William G. Johnssona:

Otvoreno priznajmo da nas potpuno razumijevanje ispunjenja ovog proročanstva u zemlji nemani još uvijek očekuje. … Međutim, značajne karakteristike prijevara druge nemani još nisu jasne, posebno čuda koja zavode mnoge na stranputicu i "kip" Zvijeri iz mora. Osim toga, viđenje pokazuje fazu djelovanja koje će obuhvatiti čitav svijet.… Kako će čitavo čovječanstvo biti povučeno u vir prijevare sada još nije jasno.[46]

Razlog ovakvom razumijevanju jest da se u Otkrivenju 13–18 sve mora ispuniti globalno i da ništa nije određeno "lokalno ili nacionalno" nekim posebnim područjem ili zemljom.[47] Ove primjedbe ne negiraju vjerodostojnost primjene Zvijeri iz zemlje na Sjedinjene Američke Države, već nas, kao što to Johnsson dalje kaže, "potpuno razumijevanje značenje Zvijeri iz zemlje još uvijek čeka, i da će posljednje prijevarno djelovanje u velikoj borbi obuhvatiti čitav svijet, uz ozbiljno uključivanje Sjedinjenih Američkih Država."[48]

13,16. Međutim, u posljednjoj fazi svojeg djelovanja, Zvijer iz zemlje će pokazati istu netrpeljivost i prisilu koju je Zvijer iz mora pokazivala u srednjem vijeku. Kip Zvijeri zahtijeva da svi stanovnici zemlje prime ***žig na desnicu ili na čelo***. "Nalog se odnosi na sve ljude svih građanskih staleža" (***malima i velikima***), svih ekonomskih slojeva (***bogatima i ubogima***) i svih društvenih kategorija (***slobodnjacima i robovima***).[49] Nema izuzetka. U Otkrivenju 7,3 sveti, koji se nalaze na pragu velike nevolje, dobivaju pečat na čelima. To ih odvaja kao Božji narod i štiti od neprijatelja i Božjeg suda.[50] Kao što Bog pečatom na čelu obilježava svoj vjerni narod, tako Sotona sljedbenicima i štovateljima Zvijeri stavlja na desnu ruku ili čelo ime Zvijeri.

Žig Zvijeri je nesumnjivo krivotvorina Božjeg pečata (Otk 7,3; 14,1). Zapečaćenje je simbol iskrenog kršćanina. Zapečaćena osoba pripada Bogu i njegovo je vlasništvo (2 Tim 2,19). Štovatelji Zvijeri imaju simbolični žig vlasništva i odanosti Sotoni (Otk 13,16.17; 14,9; 16,2; 19,20; 20,4) kao što Kristovi sljedbenici imaju simbolični pečat pripadnosti i odanosti Bogu. Dok se Božji pečat sadrži imena Jaganjca i Oca na čelima (14,1), oznaka Zvijeri se sastoji od žiga "s imenom Zvijeri ili s brojem imena njezina" na čelu ili ruci (13,17). Čelo označava um, a desnica postupke i djela. Beatrice Neall kaže: "Primanje žiga Zvijeri i Božjeg pečata, koji sadrže ime Zvijeri i Boga, predstavlja usklađenost sa Sotoninim ili Božjim karakterom."[51] Pošto pečaćenje označava djelotvornu prisutnost Svetog Duha u ljudskom srcu (2 Kor 1,21.22,; Ef 1,13.14; 4,30), stavljanje žiga Zvijeri je krivotvorina djelovanja Svetog Duha. Ljudi sa žigom Zvijeri uvedeni su u ovaj vjerski sustav, ali oni uvijek služe svojim umom i srcem – neki voljno, drugi oklijevajući.

Kako Neallova s pravom ističe, zahtjev za primanjem žiga na desnu ruku ili čelo podsjeća na Božju uputu Izraelu da njegove zapovijedi priveže kao znak na ruku i čelo (Pnz 6,8), "što su Židovi doslovce proveli nošenjem filakterija. Otuda znak na ruku ili čelo označava upisivanje Božjih zakona u um i ponašanje njegovog naroda."[52] Cilj ove prakse bio je da se u um utisne tekst kojeg su Židovi smatrali središtem hebrejske Biblije: "Čuj, Izraele! Jahve je Bog naš, Jahve je jedan! Zato ljubi Jahvu, Boga svoga, svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom!" (Pnz 6,4.5) Za Isusa su ove riječi bile jezgrovit sažetak prvih četiriju zapovijedi Dekaloga (Mt 22,27-40). Ovo pokazuje da je zahtjev Zvijeri da ljudi imaju žig na desnoj ruci ili na čelu antiteza Božjim zapovijedima, zamjena poslušnosti Zvijeri namjesto poslušnosti Bogu.

Kako kaže Jon Paulien, Otkrivenje 12–14 pokazuje da "je ispit odanosti za svijet" u posljednjoj krizi "usredotočen na predmet ispravnog bogoslužja".[53] Ljudi koji budu živjeli u vrijeme svršetka svrstat će se u jednu od dvije skupine: u štovatelje pravog Boga, koji imaju pečat na čelu, i štovatelje sotonskog trojstva, koji imaju žig na desnoj ruci ili čelu. Primljeni pečat i žig omogućuju razlikovanje dvije skupine štovatelja u posljednjoj krizi.

Zapečaćeni štovatelji pravog Boga u Otkrivenju 12–14 označeni su još jednim obilježjem; to su oni koji "čuvaju zapovijedi Božje" (Otk 14,12; vidi 12,17). Oni koji imaju žig Zvijeri protive su onima koji "čuvaju zapovijedi Božje" (14,9-12). Čini se da je žig Zvijeri "povezan s prestupanjem Božjih zapovijedi", dok je Božji pečat povezan s njihovim vršenjem.[54] Ovo jasno pokazuje da će se "u posljednjoj krizi Božje zapovijedi pojaviti kao mjerilo odanosti" Bogu.[55] Međutim, kontekst pokazuje da se neće raditi o bilo kojoj od Božji zapovijedi, već o prvih četiri u Dekalogu – onima koje se tiču čovjekova odnosa prema Bogu i bogoštovlju; to će postati središnji problem u posljednjoj krizi. Djelovanje Zvijeri iz mora prikazano je kao dio dobro isplanirane strategije, pripremljene protiv ovih četiriju zapovijedi (vidi *Bilješke* na Otk 13,16).

Otkrivenje 14,6-12 jasno pokazuje da će, kako Johnsson kaže, posebno subota "biti lakmusov test; čovjekov odnos prema njoj otkrit će osnovni odnos prema Bogu i Njegovom zakonu."[56] Kad bude upućen posljednji poziv stanovnicima zemlje da se poklone pravome Bogu (14,7), umjesto da poslušaju zahtjev Zvijeri da se poklone sotonskom trojstvu i prime žig Zvijeri (r 9), to će jasno biti "povezano s četvrtom zapovijedi".[57] Tako je pisac Otkrivenja razumio da će u posljednjem sukobu subota biti najvažniji predmet koji se tiče pravilnog štovanja i odnosa s Bogon. Kao što je subota jasan znak poslušnosti Božjeg vjernog naroda (vidi Izl 31,12-17; Ez 20,12.20), tako je žig Zvijeri, krivotvorena subota, znak poslušnosti Zvijeri. Zato žig Zvijeri predstavlja zamjenu Božjih zapovijedi ljudskim zapovijedima (uključujući i po ljudima uspostavljenu lažnu subotu koja je nadomjestila subotu sedmog dana, a koja je jasan znak pripadnosti i odanosti Bogu).

13,17. Da bi osigurala udovoljavanje zahtjevu da ljudi prima žig Zvijeri na desnu ruku ili na čelo, poduzete su mjere ***da nitko ne mogne kupovati ili prodavati osim onog koji nosi žig s imenom Zvijeri ili s brojem imena njezina***. Frazu "kupovati ili prodavati" ovdje možemo razumjeti bilo doslovno ili slikovito. Može se odnositi na gospodarske sankcije protiv onih koji se ne pokoravaju zahtjevima vladajuće sile, kao vjerni kršćani u Tijatiri koji su odbili

sudjelovati u aktivnostima trgovačkog ceha (Otk 2,19-22). S druge strane, veoma slikovit kontekst Otkrivenja 13 ukazuje na slikovito značenje kupnje i prodaje. Otkrivenje 18 spominje "trgovce zemaljske" koji su se obogatili trgovanjem s velikom bludnicom Babilon (18,3.15). Kad se bludnici sudi, ovi trgovci žaluju što više neće moći trgovati s Babilonom (18,11-19). "Trgovci" su malo kasnije u tekstu opisani kao "velikaši zemlje", prevareni čaranjima Babilona (r 23). Već smo istaknuli povezanost Otkrivenja 13. i 17–18. poglavlja.

"Trgovci" su u Otkrivenju 18 slikovito prikazani prodavači Babilona koji prodaju i prenose duhovnu robu njegovih pokvarenih učenja i propisa. U svjetlosti Otkrivenja 18 kupnja i prodaja u Otkrivenju 13 mogu biti simboličan način da se istakne društvena izoliranost i nevolje koje će vjerni i zapečaćeni Kristovi sljedbenici trpjeti u vrijeme kad će cijeli svijet kupovati babilonska pokvarena učenja i propise.[58] Oni koji se klanjaju Zvijeri kupuju babilonsku robu i služe ostvarenju njezinih ciljeva da uništi one koji i po cijenu gubitka života ostaju vjerni Kristu.

13,18. Na kraju ovog ulomka čitatelj treba identificirati prvu Zvijer koja izlazi iz mora. ***U ovome je mudrost: u koga je uma, nek odgoneta broj Zvijeri. Broj je to jednog čovjeka, a broj mu je šest stotina šezdeset i šest.*** Ivan poziva čitatelje da se ovdje ne oslanjaju na sjajnu intelektualnu sposobnost ili spretnosti u matematici već da traže božansko rasuđivanje da bi mogli razumjeti karakter Zvijeri i sačuvati se od prijevare (vidi Otk 17,9).[59] Spominjanje broja Zvijeri pomoći će vjernim kršćanima da prepoznaju "pravi karakter i identitet" ove anti-Kristove sile posljednjeg vremena.[60]

Broj 666 Zvijeri iz zemlje je "broj čovjeka"; stoga ima veze s ljudskim, a ne božanskim značajkama. To je tipični broj Babilona. Broj šest simbolizira nedostizanje božanskog ideala koji je izražen brojem sedam. Čini se da trostruka šestica označava sotonsko trojstvo nasuprot trostrukim sedmicama Božanstva u Otkrivenju 1,4-6 (vidi *Tumačenje* na Otk 1,4-6). Ovo nas navodi na zaključak da broj 666 djeluje kao parodija božanskog broja savršenstva. Philip E.Hughes kaže:

Razumljivo je da je broj šest smatran simbolom čovjeka, s obzirom da ne dosiže do božanskog broja sedam. Na temelju toga trostruka šestica se može shvatiti kao pokazatelj ljudskog ili humanističkog trojstva, odnosno krivotvorine božanskog Trojstva, uz sve težnje za vrhovnom vlašću i silom koje podrazumijeva takva krivotvorina. Zato se iz konteksta može

zaključiti da ovo pseudo-trojstvo čine Sotona (Zmaj), antikrist (prva zvijer) i lažni prorok (druga zvijer), ujedinjene u jedinstvenom đavolskom cilju, naime, da svrgnu Stvoritelja s prijestolja i na njemu ustoliče stvorenje, a Božju sliku u čovjeku zamijene kipom Zvijeri.[61]

Broj 666 pokazuje pravi karakter Zvijeri iz mora kao silu posljednjeg vremena koja se uzdiže iznad Boga i zahtijeva odanost i štovanje svijeta. Prema opisu Zvijer nosi "bogohulna imena" (Otk 13,1; vidi 17,3). To znači da prisvaja "imena i počasne titule koji pripadaju samo Bogu ili Kristu".[62] Ona uspijeva obmanuti "stanovnike zemlje". Ovako prevareni, njeni sljedbenici su prisiljeni primiti žig Zvijeri koji je ime Zvijeri ili broj njezina imena. Simbolično primanje žiga Zvijeri uključuje prihvaćanje Zvijerina imena "na desnicu ili na čelo" (Otk 13,16.17). Kako naglašava G. K. Beale, primiti nečije ime znači biti sudionik karaktera te osobe.[63] Međutim, Kristovi sljedbenici su zaštićeni od prijevare posljednjeg vremena, jer imaju Božji pečat prema kojem je "na čelima im napisano ime njegovo [Kristovo] i ime Oca njegova" (Otk 14,1; vidi 2,17). Biti zapečaćen pečatom Svetog Duha znak je da iskreni kršćanin pripada Bogu (2 Kor 1,21,22; Ef 1,13.14; 4,30). Samo Sveti Duh može obdariti Božji narod duhovnim rasuđivanjem da pronikne prijevarnu narav Sotoninog djelovanja u posljednjem vremenu i sposobnošću da mu se odupre i ostane vjeran Kristu i njemu se jedinome pokloni. Zato se Ivanov poziv na "mudrost" i "um" odnose na um prosvijetljen Svetim Duhom, a ne na briljantni matematički intelekt.

Osvrt na Otkrivenje 13. poglavlje

Otkrivenje 13. poglavlje prikazuje slikovitim jezikom veliku pripremu za posljednje vrijeme, za globalni sukob između Kristovih i Sotoninih sila – za harmagedonsku bitku (dalje opisana u Otkrivenju 16,12-16 sve do 17.i 18.poglavlja). Ovdje je potpuno jasno: s•m Sotona opisan je kao sila koji stoji iza sila ovoga svijeta – "zlih bića koje ratuju s Božjim svecima".[64] Sotona, prikazan kao zastrašujuće biće (12,3), zajedno sa svoja dva saveznika ulazi u posljednji rat tako da u njega uvlači svako ljudsko biće. Kako to Strand kaže, "*stvarni* ljudi su neminovno uključeni u *stvarne* borbe kad biraju između odanosti Bogu i Jaganjcu i protubožanskih sila".[65]

Počevši s Otkrivenjem 12,17 Ivan uporno nastoji upozoriti čitatelje knjige na Sotoninu odlučnost da pobijedi u posljednjoj bitci. Pažljiva analiza teksta pokazuje da će posljednja kriza biti bitka za ljudske umove. Beatrice S. Neall primjećuje: "Obje sile žele kontrolirati um i ponašanje. Jaganjčevi sljedbenici imaju na čelima Božje ime, dok sljedbenici Zvijeri žig

imaju na čelu (što ukazuje na vjerovanje, odanost) ili samo na ruci (što predstavlja prisilnu poslušnost bez pristanka uma)."[66] Kako bi prisvojio odanost svijeta, Sotona priprema nove planove prijevare. Nakon povezivanja s dvojicom saveznika, simbolično prikazanima sa Zvijeri iz mora i Zvijeri iz zemlje, on će pokrenuti "masivnu krivotvorinu pravoga Boga"[67] i njegovog spasiteljskog djela za ljude. Cilj krivotvorine je prevariti svijet. Isus je upozorio: "Ustat će, doista, lažni kristi i lažni proroci i iznijeti znamenja velika i čudesa da, bude li moguće, zavedu i izabrane." (Mt 24,24) Jon Paulien naglašava da je "prijevara posljednjeg vremena takve veličine da će se čak i Božji vjerni narod naći pogođen njenom veličinom".[68] Jasno je da bitka u posljednjoj krizi nije političke naravi već "je bitka za um svakog čovjeka na zemlji", da se opredijeli ili za Boga i njegov vjerni narod ili odluči slijediti Sotonu i njegove saveznike.[69]

Vrijedi zapaziti niz postojećih paralela u riječima i shvaćanju između Otkrivenja 13 i Daniela 3, uključujući "kip", klanjanje kipu (Dn 3,5), prijetnju smrću za one koji se ne poklone kipu (r 6), univerzalnost (r 2) i broj "šest" u vezi s kipom (r1). Ovo pokazuje da je pri pisanju trinaestog poglavlja Ivan imao na umu Daniela 3.poglavlje. Međutim, on nam kaže da će se u vrijeme svršetka događaj iz Daniela 3 ponoviti na globalnom planu. Čini se vrlo jasnim da će pravi ispit u vrijeme posljednje krize biti pitanje štovanja. Kao u slučaju trojice mladića u Danielu 3, Bog će trijumfalno intervenirati u izbavljanju svojeg vjernog naroda i poraziti sile zla.

Od posebne je važnosti držati na umu da aktivnosti vjersko-političke sile na svršetku vremena, simbolično prikazane u Zvijeri iz mora, još uvijek čekaju ispunjenje u budućnosti. U tom pogledu Hans K. LaRondelle poziva na oprez:

Moramo shvatiti da Otkrivenje 13,11-17 simbolično opisuje posljednju prijevaru svijeta u budućnosti. Postavljanje "kipa" Zvijeri još se nije potpuno ostvarilo. Također ni žig Zvijeri još nije stavljen na ljudski rod. Svijest o tome trebala bi spriječiti svakog tumača da ne bude dogmatičan kad se radi o budućem ispunjenju Otkrivenja 13,11-17.[70]

Ovdje je potrebno upozorenje protiv naglih sudova koje donose mnogi kad se radi o prepoznavanju obje zvijeri u Otkrivenju 13. Kad naviještaju "vječno evanđelje" i upozoravaju svijet na prevarljivu narav Sotone i dvije zvijeri koje su njegovi saveznici, Kristovi sljedbenici moraju pokazati ne samo kršćansku ljubav već i božansko rasuđivanje. Čovjeku je obično

nemoguće odrediti koja skupina ljudi, ili koji pojedinci pripadaju Božjem narodu. Božje je pravo da izreče posljednji sud nad ljudima. Isto načelo možemo primijeniti na rasuđivanje kad se radi o političkim ili vjerskim krugovima. Pošto je ova zemlja dolina grijeha u kojoj s•m Bog radi na spasavanju ljudskih bića od Sotone i njegovih saveznika, i pošto je ovaj svijet sastavljen od ljudskih bića koja se bore na svim razinama, uključujući i političke i religiozne, moramo znati da je rijetko koja institucija potpuno zla. U svim vremenima i svim institucijama Bog je imao svoja oruđa koja su radila za njega. Sama činjenica da je Sotoni potrebno toliko vremena i toliko lukavstva i planiranja da prevari muškarce i žene, pokazuje da Sveti Duh radi isto tako neumorno na protivljenju Sotoninim krivotvorinama. Pošto je to isključivo Božja dužnost, svako osuđivanje ljudskih bića je neodgovorno ponašanje i često sprečava ostvarenje ciljeva Evanđelja.

Međutim, to ne znači da ne bismo smjeli označiti zlo ponašanje i lošu politiku. Kršćani moraju biti svjesni da je njihova zadaća na ovoj zemlji da budu svjetlost i sol. Samo će Kristova ljubav, kako se očitovala na križu Golgote, potaknuti ljude da prihvate njega kao jedinu nadu i izvor života za ljudski rod, i u poslušnosti njemu predaju svoj život.

Danas postoje tri skupine ljudi: oni koji ljube Evanđelje i predani su Bogu, oni koji mrze Evanđelje i Boga te velika većina koja je ravnodušna prema Evanđelju ili o njemu nema pojma. Ova treća skupina ne mora biti protiv Boga i ne mora značiti da je pristala uz Sotonu. Međutim, Otkrivenje 13 jasno pokazuje da će, kako se kraj približava, doći do polarizacije pa će se svi morati opredijeliti bila za Boga ili za Sotonu. Jedna će skupina štovati i bojati se pravog Boga (Otk 11,1.18; 14,7; 19,10), a druga će odbaciti Evanđelje i pokloniti se Zmaju i Zvijeri (Otk 13,4-15; 14,8-11; 16,2; 19,20). Ključna odluka u posljednjoj krizi bit će pitanje ispravnog bogoštovlja. Kristove sljedbenike u vrijeme svršetka obilježavat će potpuna posvećenost Bogu i spremnost da budu poslušni njegovim zapovijedima, uključujući i onu koja ukazuje na pravi dan štovanja Boga, Stvoritelja i Spasitelja (Otk 14,7.14). Oni koji se ne posvete potpuno Bogu – koji Evanđelje ne ljube bezuvjetno – ustanovit će da su potpuno izloženi prijevari posljednjeg vremena i najvjerojatnije će biti prevareni.

Prema tome, ono što je najbitnije u posljednjoj krizi jest ljubav prema istini (2 Sol 2,10). Prevareni svijet će slijediti vjerski sustav zasnovan na senzacionalizmu i emocionalnim izražajima, koji će zamijeniti evanđeosku religiju koja uključuje srce i ponašanje. Ljubav prema istini jedina je nada za Božji narod u posljednjoj krizi. Ovo načelo ovdje možemo

primijeniti za one koji nisu živjeli ili neće živjeti u vrijeme svršetka: prije ili kasnije u životu svi se suočavamo s određenim problemima i donosimo odluke koje nas svrstavaju na jednu ili drugu stranu. Kako se povijest ovog svijeta približava kraju, Otkrivenje poziva Božji narod da uzme Bibliju i u duhu ispitivanja srca proučava proročku riječ za sebe same. To je na umu držao Petar kad je pisao: "Tako nam je potvrđena proročka riječ te dobro činite što uza nju prianjate kao uza svjetiljku što svijetli na mrklu mjestu – dok Dan ne osvane i Danica se ne pomoli u srcima vašim." (2 Pt 1,19) Potpuno posvećenje Bogu i ljubav prema Evanđelju tajna je pobjede za Božji narod posljednjeg vremena u završnim danima povijesti ovoga svijeta.

Izvori

[1] Johnsson, 24.
[2] Bauer, 361.
[3] Johnsson, 23
[4] Corsini, 227.
[5] Charles R.Erdman, *The Revelation of John* (Philadelphia, PA., Westminster Press, 1936), 112.
[6] Ladd, 223.
[7] Johnsson, 17.
[8] Isto,23.
[9] Ezell, 77.
[10] Ladd, 223
[11] Fiorenza, *Revelation*, 83.
[12] Beatrice S. Neall, *The Concept of Character in Apocalypse with Implications for Character Education* (Washington, DC., University Press of America, 1983), 137.
[13] O *Nero revividus* vidi Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 407-423.441-452; Aune, *Revelation 6–16*, 737-740; za za ocjenu i kritiku ovog gledišta vidi Strand, "The Seven Heads", 191-200; Paul S. Minear, "The Wounded Beast", *Journal of Biblical Literature* 72 (1953), 93-101.
[14] Johnsson, 22; vidi i Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 423-452.
[15] Johnsson, 22.
[16] Kako je ispravno primijetio Roy C. Naden u *The Lamb among the Beasts* (Hagerstown, MD., Review and Herald, 1996), 196.
[17] Thomas, *Revelation 8–22*, 292.
[18] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 302.
[19] Johnsson, 28.
[20] Vidi LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 302.303.
[21] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,820.
[22] Ulrich Wilckens, *"Charagma*", *Theological Dictionary of the New Testament*, urednik G. Kittel i G. W. Bromiley (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976), 9,416.417; Ladd, 185.
[23] Johnsson, 30.
[24] Meredith G. Kline, *The Structure of Biblical Authority*, 2. izdanje (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1975), 120.
[25] Johnsson, 30.
[26] Kako je ispravno primijetio Paulien, *What the Bible Says about the End-Time*, 125.126.
[27] Johnsson, 30.
[28] Aune, *Revelation 6–16*, 771.
[29] Irenej je prvi izračunao "broj Zvijeri" pomoću gematrije (vidi *Against Heresies*, 5,29.30); *The Ante-Nicene Fathers*, 1, 558-560.
[30] Za primjenu broja Zvijeri na Nerona vidi Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 358-407; Aune, *Revelation 6–16*, 770.771; Barclay, "Great Themes of the New Testament: V. Revelation xiii", *Expository Times* 70 (1958-1959), 260-264.292-296.
[31] Joan Oates, *Babylon*, 2. izdanje (London, Thames and Hudson, 1986), 185.186.
[32] Sljedeće ideje posuđene su iz Thieleovog djela *Outline Studies in Revelation*, 216.217.
[33] Neall, *The Concept of Character in Apocalypse*, 153.
[34] Hoeksema, 475.
[35] Neall, *The Concept of Character in Apocalypse*, 154.
[36] Metzger, *Breaking the Code*, 76.

[37] Beale, 721.
[38] Isto, 722.
[39] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 311.
[40] Fiorenza, *Revelation*, 84.
[41] Charles, 1,358.
[42] Paulien, *What the Bible Says about the End-Time*, 109.
[43] Ladd, 2183.
[44] Desmond Ford, 575.
[45] Johnsson, 22; vidi Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 434.446-448.
[46] Johnsson, 29.
[47] Desmond Ford, 575.
[48] Johnsson, 29.
[49] Thomas, *Revelation 8–22*, 179.180.
[50] Ladd, 185.
[51] Neall, "Sealed Saints and the Tribulation", 255.
[52] Isto, 257.
[53] Paulien, *What the Bible Says about the End-Time*, 122.
[54] Neall, "Sealed Saints and the Tribulation", 257.
[55] Johnsson, 30.
[56] Isto.
[57] Paulien, *What the Bible Says about the End-Time*, 126.
[58] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,864.
[59] Johnsson, 534; Beale, 723.
[60] Johnsson, 534.
[61] Hughes, 154.155.
[62] H. Bietenhard, "Name", *The New International Dictionary of the New Testament Theology*, urednik Colin Brown (Grand Rapids, MI., Zondervan, 1986), 2,653.
[63] Beale, 723.
[64] Tenney, 175.
[65] Strand, "An Overlooked Old Testament Background to Revelation 11:1", 318.
[66] Neall, "Sealed Saints and the Tribulation", 256.
[67] Paulien, *What the Bible Says about the End-Time*, 111
[68] Isto, 113.
[69] Isto, 136.
[70] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 311.312.

BOŽJA POSLJEDNJA VIJEST SVIJETU (14,1-20)

Otkrivenje 13. poglavlje prikazuje veliku pripremu za posljednju krizu u povijesti zemlje. Kako se približava svršetak, nebo i sile tame intenziviraju svoje pozive. Sotonsko trojstvo nastoji prevariti narode na zemlji i navesti ih da se poklone Zvijeri iz mora i Sotoni. Otkrivenje 14. poglavlje ukazuje na Božje djelovanje preko vjernog ostatka, upozoravajući narode svijeta da je njihova jedina nada u prihvaćanju Evanđelja. Uvodni dio poglavlja identificira i opisuje Božji vjerni ostatak posljednjeg vremena (Otk 14,1-5). Otkrivenje 14,6-13 sadrži objavu Božje posljednje vijesti upozorenja svijetu. Ostatak poglavlja prikazuje simboličnim rječnikom veliku žetvu svijeta nakon što se dovrši objavljivanje posljednje evanđeoske vijesti (Otk 14,14-20).

Božji otkupljeni narod (14,1-5)

Početak četrnaestog poglavlja suprotan je trinaestom poglavlju. Dok većina naroda koji živi u vrijeme svršetka podliježe globalnoj prijevari i iskazuje privrženost sotonskom trojstvu, Bog ima vjerni ostatak koji će opstati u posljednjem sukobu i ostati mu vjeran do samoga kraja.

[1]I vidjeh: gle, Jaganjac stoji na gori Sionu, a s njime sto četrdeset i četiri tisuće - na čelima im napisano ime njegovo i ime Oca njegova! [2]I začujem s neba glas, kao šum voda mnogih i tutnjavu silna groma; glas taj koji začuh bijaše kao glas citraša što sviraju na citrama. [3]Pjevali su pjesmu novu pred prijestoljem i pred četiri bića i pred starješinama. Nitko ne mogaše naučiti te pjesme doli one sto četrdeset i četiri tisuće – otkupljeni sa zemlje. [4]Ti se ne okaljaše sa ženama, djevci su! Oni prate Jaganjca kamo god pođe. Otkupljeni su od ljudi kao prvine Bogu i Jaganjcu; [5]na ustima se njihovim laž ne nađe, neporočni su.

Bilješke

14,1. ***''Gora Sion.''*** U Starom zavjetu gora Sion je smatrana središtem Božje vladavine u mesijanskom kraljevstvu. Bog je rekao psalmisti: "Ta ja kralja svog postavih nad Sionom, svojom svetom gorom." (Ps 2,6; 48,1.2; vidi Iz 24,23) A Mihej je prorekao: "Tada će Jahve nad njima kraljevati na gori Sionu." (Mih 4,7) Izaija, Joel i Obadija govore o gori Sion kao mjestu izbavljenja Božjeg naroda i njegovu konačnu pobjedu (Iz 59,20; Jl 3,5 [neki prijevodi 2,32]; Ob 17). Ova se misao ponovno javlja u Novom zavjetu gdje se o gori Sion govori kao o

"gradu Boga živoga, Jeruzalemu nebeskom" (Heb 12,22). U Otkrivenju je Jeruzalem suprotan Babilonu (Osvrt: Otkrivenje 12–22,5).
''Sto četrdeset i četiri tisuće.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 7,4.

14,3. ***''Pjevali su pjesmu novu.''*** Neki komentatori smatraju da ovi pjevači i svirači nisu sto četrdeset i četiri tisuće, već anđeli s viješću koju samo sto četrdeset i četiri tisuće mogu razumjeti. Ali takvo tumačenje zanemaruje činjenicu da su u Otkrivenju 15,2.3 sto četrdeset i četiri tisuće jasno prikazani kao svirači i pjevači koji pjevaju Mojsijevu i Jaganjčevu pjesmu. Osim toga, kad Ivan kasnije (u Otk 19,1.6) čuje otkupljene da pjevaju na nebu, njihovi glasovi zvuče kao šum mnogih voda.

''Otkupljeni.'' Grčka riječ *agorazō* znači "kupiti", "nabaviti" (Otk 3,18; 18,11; vidi 1 Kor 6,20) ili "spasiti" (Rim 5,9; vidi 3,24).

14,4. ***''Okaljati.''*** Grčka riječ *molunō* znači "kaljati" (savjest, 1 Kor 8,7) ili "okaljati" (odjeću, Otk 8,3). Aorist u grčkom ukazuje na postupak koji se događa u posebnom trenutku. U ovom slučaju, kako to imamo u Adventističkom komentaru, ona se odnosi na "vrijeme kad će koalicija vjerskih elemenata, prikazana 'ženama'… izvršiti svaki mogući pritisak na svete" ne bi li se odrekli odanosti Bogu i poklonili Zvijeri. "Svako popuštanje bilo bi čin kaljanja."[1]
''Žene.'' U Otkrivenju je simbol vjerne žene dosljedno primjenjivan na Božji narod (Otk 12,1; 19,7.8; 22,17), dok bludnica predstavlja otpale i nevjerne (Otk 17–18; vidi i *Bilješke* na Otk 12,1). U Starom zavjetu je otpad Izraela od Boga često opisan kao preljub. U Otkrivenju su s velikom bludnicom Babilonom bludničili kraljevi i svi narodi zemlje (Otk 14,8; 17,2.4; 18,3.9; 19,2); nasuprot tome sto četrdeset i četiri tisuće su "odbili da se okaljaju" klanjanjem Zvijeri pa su se održali "čistima pred Bogom".[2] Riječ "žene" u množini najvjerojatnije se odnosi na veliku bludnicu Babilon i njezine kćeri (Otk 17,5).
''Djevci.'' Grčka riječ *parthenos* obično znači "djevica", ali se može koristiti i za osobe koje su ranije bile u braku te udovce i udovice. Može se odnositi na muškarce i žene.[3] Ovaj izraz se u Bibliji obično koristi slikovito, označavajući vjernost Bogu. Međutim, riječ "djevica" ovdje ne znači da nikad nije bilo nevjernosti; premda je Izrael često opisan kao preljubnik i nevjeran u svojem odnosu prema Bogu, on je često nazvan djevicom kad se vrati k Bogu (2 Kr 19,21; Iz 37,22; Jr 14,17; 18,13; 31,4; Tuž 2,13; Am 5,2). Ova je riječ u Novom zavjetu upotrijebljena kad se govori o crkvi. Pavlu je bilo stalo da kršćane u Korintu privede Kristu "kao čistu djevicu" (2 Kor 11,2.3). U Mateju 25,1-3 Božji narod koji čeka Kristov drugi

dolazaka prikazan je kao deset djevica. Sto četrdeset i četiri tisuće su djevice u smislu da se ne kaljaju bludničenjem klanjanja Zvijeri, velikoj bludnici Babilonu i njenim kćerkama, već ostaju vjerni Kristu.[4]

''Prvine Bogu.'' Grčkom riječu *aparchē* Septuaginta opisuje prve plodove žetve prinesene Bogu u Svetištu. Riječ je u Bibliji uzeta slikovito da opiše otkupljene svete odvojene za Boga kao poseban prinos.[5] Tako, na primjer, prorok Jeremija govori o Izraelu spašenom iz Egipta, da je bio "Jahvi svetinja, prvina plodova njegovih; tko god od njih jeđaše, bijaše kažnjen; zlo ga snađe" (Jr 2,3). Ovdje Jeremija prikazuje otkupljeni Izrael, prvinu žetve za Boga, kao odvojenog od neprijateljskih naroda koji su ga tlačili i sada im se sudi.[6] Slično tome Jakov kaže da su otkupljeni kršćani "prvina neka njegovih stvorova" (Jak 1,18). Čini se da spominjanje sto četrdeset i četiri tisuće kao "prvina Bogu" u Otkrivenju 14,4 treba razumjeti imajući u vidu misao izraženu u Jeremiji 2,3. Ovih sto četrdeset i četiri tisuće su izbavljeni ili otkupljeni kao prvina žetve posljednjeg vremena (Otk 15,14-16), nasuprot "nevjernim narodima koji trebaju biti osuđeni" (berba, Otk 14,17-20).[7]

14,5. ***''Laž.''*** "Laž" (*pseudos*) ovdje znači više od uobičajene neistinitosti; odnosi se na "lažljive antikristove sile" (1 Iv 1,5-10; 2,21.22).[8] Ova vrsta laži obilježava djelovanje sotonskog trojstva na svršetku vremena (vidi Otk 21,27; 22,15).
''Neporočnost.'' U grčkom Starom zavjetu riječ *amōmos* je tehnički izraz za neokaljane i "žrtveno savršene"[9] žrtve prinesene Bogu. U Novom zavjetu ova riječ se rabi u vezi s Kristom (Heb 9,14; 1 Pt 1,19) i životom kršćana koji su sveti i bez mane pred Bogom (Ef 1,4; 5,27; Fil 2,15; Kol 1,22; Jd 24). Sto četrdeset i četiri tisuće su neporočne prvine Bogu; pritom se ne misli na moralno, bezgrešno savršenstvo već na njihovu vjernost Kristu i odbijanje da se okaljaju kad se narodi u svijetu odriču odanosti Bogu i bludniče s velikom bludnicom Babilonom i njezinim kćerima (Otk 14,8; 17,2; 18,3.9; 19,2). Beatrice S. Neall objašnjava: "Biti *amōmos* nije osobina jedinstvena samo za sto četrdeset i četiri tisuće, stanje savršenstva koje su dostigli samo oni koji prolaze kroz veliku nevolju posljednjih dana.To je Božje ocjenjivanje svih svetih, Starog i Novog zavjeta, koji su kao sto četrdeset i četiri tisuće 'oprali (su) haljine svoje i ubjelili ih u krvi Jaganjčevoj' (Otk 7,14). Upravo ih je ovo pranje i hod s Jaganjcem, učinilo *neokaljanima*."[10]

Tumačenje

14,1-3. U sljedećem prizoru u viđenju Ivan vidi: ***Jaganjac stoji na gori Sionu***, a s njime je sto četrdeset i četiri tisuće na čijim je čelima napisano njegovo ime i ime njegova Oca. Ovo podsjeća na ono što je Joel prorekao stoljećima ranije:

> Svi što prizivaju ime Jahvino
> spašeni će biti,
> jer će na brdu Sionu i u Jeruzalemu
> biti spasenje,
> kao što Jahve reče,
> a među preživjelima oni koje Jahve pozove.
> (Jl 3,5; neki prijevodi 2,32)

U ispunjenju Joelova proročanstva, Ivan ovdje promatra skupinu onih koji stoje na gori Sionu i prizivaju Gospodnje ime. Otkrivenje 14 opisuje istu skupinu Božjeg naroda koja je opisana ranije u Otkrivenju 7. poglavlju. Međutim, dok su u Otkrivenju 7 zapečaćeni da bi mogli opstati na veliki dan Božje srdžbe (vidi Otk 6,17), a potom stoje pred Božjim prijestoljem (7,9), ovdje u Otkrivenju 14 stoje na gori Sionu. U Otkrivenju gora Sion predstavlja "eshatološku Božju pobjedu"[11] – mjesto spasenja Božjeg vjernog naroda posljednjeg vremena. Sto četrdeset i četiri tisuće su očito ostatak ženina potomstva (Otk 12,17); kao Božji zapečaćeni narod posljednjeg vremena prošli su kroz posljednju krizu i sada su s Kristom, vječno sigurni, proslavljajući veliku pobjedu na silama tame.

Na čelima sto četrdeset i četiri tisuće imaju ***napisano ime njegovo i ime Oca njegova***. I kao što oni koji služe Zvijeri imaju simbolični žig s imenom Zvijeri na čelima, tako sto četrdeset i četiri tisuće imaju ime živoga Boga na čelima. Primanje imena na čelo označava "usklađenost sa Sotoninim ili Božjim karakterom".[12] Vjernima u Filadelfiji je obećano da će primiti "ime Boga svoga i ime grada Boga svoga, novog Jeruzalema koji siđe s neba od Boga mojega, i ime moje novo" (Otk 3,12). "Grad Boga svoga" je gora Sion na kojoj Ivan vidi spašene kako stoje pred Jaganjcem. To označava "njihovo vječno građanstvo" koje je potpuno drukčije od sudbine onih koji nose ime Zvijer na čelima (vidi Otk 13,16.17),[13] koji su prepoznati kao oni "koji stanuju na zemlji" ("pozemljari", Otk 13,14). Prema tome ime na čelima sto četrdeset i četiri tisuće predstavlja potpunu predaju Bogu, i građanstvo na nebu, u vrijeme kad se većina na svijetu odlučuje na odanost i potpunu predaju Sotoni i njegovim saveznicima.

Ivan čuje pjesmu koju na nebu pjeva zbor spašenih sto četrdeset i četiri tisuće. Zvuk glazbe mu se čini kao ***šum voda mnogih i tutnjavu silna groma*** te ***kao glas citraša što sviraju na citrama***. Na isti način Ivan kasnije kaže da zbor otkupljenih na nebu zvuči kao šum mnogih voda i tutnjava silna groma (Otk 19,1.6). Otkupljeni sveti ***pjevaju pjesmu novu*** pred prijestoljem; ***nitko ne mogaše naučiti te pjesme doli one sto četrdeset i četiri tisuće – otkupljeni sa zemlje***. U Otkrivenju 15,3 ova nova pjesma nazvana je "pjesma Mojsija, sluge Božjega, i pjesma Jaganjčeva", što podsjeća na posebnu pjesmu koju je izraelski narod pjevao proslavljajući čudesno izbavljenje kroz Crveno more (Izl 15). Prema tome, ova nova pjesma je pjesma izbavljenja i spasenja; sto četrdeset i četiri tisuće su došle iz "nevolje velike" (Otk 7,14). Sada su prikazani kao stari Izrael; nakon što su prošli kroz Crveno more, sada stoje na drugoj strani. Oni su doživjeli izbavljenje u posljednjoj krizi kakvu nije proživjelo nijedno ljudsko stvorenje u povijesti. Zato nijedna druga skupina ne može naučiti novu pjesmu – to je pjesma izbavljenja (vidi Otk 7,14.15). Sto četrdeset i četiri tisuće pripadaju Bogu i proslavljaju svoje izbavljenje pred njegovim prijestoljem.

14,4.5. Zatim Ivan kaže tko su sto četrdeset i četiri tisuće otkupljenih svetih. Oni su opisani kao ***djevci*** koji ***se ne okaljaše sa ženama***. Ovo trebamo razumjeti simbolički. Oni su djevci u smislu da su se oduprli svim okaljajućim vezama s velikom bludnicom Babilon, za koju je rečeno da s njom bludniče svi narodi na zemlji (Otk 14,8; 17,2; 18,3). Potpuno odani Kristu ***prate Jaganjca kamo god pođe***. Na zemlji su Kristu dali prvo mjesto, odlučni da sačuvaju zajednicu s njim bez obzira na cijenu. Njihova odanost je ozbiljno kušana, ali su se pobjedonosno oduprli prijevari posljednjeg vremena. Sada slijede Krista i nitko i ništa ih ne može rastaviti od njegove ljubavi.

Otkupljeni su od ljudi kao prvine Bogu i Jaganjcu. "Otkupljeni su" je slikoviti izraz za "oslobađanje nekoga iz ropstva".[14] "Otkupljeni su od ljudi" znači da "više ne pripadaju svijetu".[15] Otkupljeni su po cijenu Kristove krvi prolivene na golgotskom križu (Otk 5,9). U prikazu žetve na svršetku vremena, sto četrdeset i četiri tisuće su opisani pojmom žetve žita (Otk 14,14-16). Oni su otkupljeni kao prvine žetve "Bogu i Jaganjcu" (vidi Jak 1,18). Sada su kao njegova naročita žrtva dovedeni u njegovo Svetište na gori Sionu, dok zli u berbi grožđa trebaju iskusiti Božje sudove (Otk 14,17-20).

Posljednja karakteristika sto četrdeset i četiri tisuće je da ***na ustima se njihovim laž ne nađe***. Nekoliko stoljeća ranije Sefanija je prorokovao: "Ostatak Izraelov. Oni neće više činiti

nepravdu, neće više govoriti laži; u njihovim ustima neće se više naći jezik prijevarni." (3,13) Laganje je jedna od značajki onih koji su isključeni iz Novog Jeruzalema (Otk 21,27; 22,15). Pavao je za neznabošce rekao da su "Boga zamijenili lažju" (Rim 1,25). Savršena istinoljubivost, još jedna karakteristika sto četrdeset i četiri tisuće, postaje posebno značajna s obzirom na činjenicu da su Sotonine aktivnosti pri svršetku vremena obilježene prijevarom (2 Sol 2 ,9-11; Otk 13,14; 19,20). Dok je čitav svijet, koji odbija da prihvati "ljubav(i) prema istini da bi se spasili" (2 Sol 2,10), prevaren da povjeruje laži (r 11), Božji narod se na svršetku vremena čvrsto i vjerno drži istine.

Na kraju, sto četrdeset i četiri tisuće su kao prvine žetve ***neporočni***. Kao što je Isus bio neporočan dok se nalazio na zemlji (Heb 9,14; 1 Pt 1,19), tako su neporočni i Kristovi sljedbenici na svršetku vremena (Ef 1,4; 5,27; Fil 2,15; Kol 1,22; Jd 24). Ova neporočnost nije apsolutno moralno savršenstvo, već njihova vjernost Kristu. Biti neporočan znači hoditi s Bogom kao što su hodili Noa (Post 6,9) i Abraham (17,1). Sto četrdeset i četiri tisuće "prate Jaganjca kamo god pođe" (Otk 14,4). U završnim danima povijesti ovog svijeta, kad većina odbija da bude vjerna Bogu i pristaje uz sotonsko trojstvo, sto četrdeset i četiri tisuće odražavaju pravi Kristov karakter, prihvatljiv Bogu. "Zato, ljubljeni", pisao je Petar, "dok to iščekujete, uznastojte da mu budete neokaljani i besprijekorni, u miru." (2 Pt 3,14) Biti "u miru" znači "biti u zajednici s Kristom" (vidi Rim 5,1). Sto četrdeset i četiri tisuće su potpuno odani i u stalnoj, prisnoj zajednici s Kristom.

Vijest prvog anđela (14,6.7)

U svojoj eshatološkoj raspravi Isus je rekao da će jedan znak svršetka biti naviještanje Evanđelja po cijelome svijetu (Mt 24,14), a ispunjenje toga opisano je u Otkrivenju 14.[16] To pokazuje da će u vrijeme svršetka Bog stanovnicima zemlje poslati vijest upozorenja, opisanu simbolikom trojice anđela koji lete posred neba objavljujući Božje vječno evanđelje "onima koji stanuju na zemlji".

[6]I vidjeh: drugi jedan anđeo leti posred neba s evanđeljem vječnim da ga proglasi svim pozemljarima, svakom narodu i plemenu i jeziku i puku. [7]Viče iza glasa: "Bojte se Boga i dajte mu slavu jer dođe čas suda njegova! I poklonite se njemu koji stvori nebo i zemlju i more i izvore voda!"

Bilješke

14,6. ***''Svim pozemljarima'' (KS: ''stanovnicima zemlje'').*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 6,10.

14,7. ***''Bojte se Boga.''*** Bojati se Boga (grčki *phobeomai*, "bojati se", "poštovati") je dobro poznati pojam u Starom zavjetu. On sadrži misao o potrebi da čovjek u svom životu ozbiljno shvaća Boga i vrši njegove zapovijedi. Bojati se Boga podrazumijeva zajednicu s Bogom i potpuno pokoravanje njegovoj volji (vidi 1 Sam 12,14.24; 2 Ljet 6,31; Neh 7,2; Job 1,9; Ps 40,4; Jr 32,39; 44,10; Hag 1,12). Kad je, na primjer, Izrael vidio djelovanje velike Božje sile protiv Egipćana, narod ga se bojao i povjerovao u njega (Izl 14,31). Za Božje sluge se često govorilo da su ljudi koji se boje Boga (Post 22,12; 1 Kr 18,3.12; 2 Kr 4,1; Ps 22,24; 33,18; Mal 3,16.20 (posljednji tekst u drugim prijevodima 4,2). Bojati se Boga početak je mudrosti (Ps 111,10; Izr 1,7; 9,10). Bojati se Boga uvijek vodi ispravnom postupanju (vidi Izl 18,21; Lev 19,14.32; 25,17.36.43) i uklanjanju od zla (Job 1,1.8; Izr 3,7; 16,6).

''Dajte mu slavu.'' Dati slavu Bogu dolazi nakon bojati se Boga. Kad se netko boji Boga, on živi proslavljajući Bog vršenjem njegovih zapovijedi. Isus je to jasno rekao svojim učenicima: "Ovim se proslavlja Otac moj: da donosite mnogo roda i da budete moji učenici." (Iv 15,8) S•m Isus je proslavio Oca time što je izvršio posao koji mu je Otac dao da učini (Ivn 17,4). Kršćani daju slavu Bogu kad sebe cijene kao što ih Bog cijeni (1 Kor 6,19.20). U svim svojim nastojanjima kršćani moraju proslaviti Boga (1 Kor 10,31). Poziv "Bojte se Boga i dajte mu slavu" odraz je Mojsijevog poziva Izraelu prije nego što su ušli u obećanu zemlju – da se boje Gospodina, da ga slušaju i da vrše njegove zapovijedi (Pnz 6,13.17; 10,12.13; 13,4). Na drugim mjestima u Starom zavjetu bojati se Boga i poslušati ga vršeći njegove zapovijedi uvijek ide zajedno (Pnz 5,29; 6,2; 8,6; 17,19; 31,12; Ps 111,10; 112,1; 119,63; 128,1; Jr 44,10). Prema Salomonu bojati se Boga i vršiti njegove zapovijedi prva je dužnost ljudskog bića (Prop 12,13). U smislu poslušati Boga i vršiti njegove zapovijedi treba razumjeti što znači dati slavu Bogu u Otkrivenju 14,7. Božji narod posljednjeg vremena u Otkrivenju čine oni koji se boje Boga (Otk 11,18; 15,4; 19,5) i vrše njegove zapovijedi (vidi Otk 12,17; 14,12).

''Jer dođe čas suda njegova.'' Grčka riječ za "sud" ovdje je *krisis* i odnosi se prvenstveno na sam čin suđenja (Otk 16,7; 18,10; 19,2);[17] nasuprot tome *krima* označava prvenstveno posljedicu nekog postupka, "presudu" (vidi Otk 17,1; 20,4).[18] Ono što je kod nas prevedeno sa "dođe", u grčkom je aorist koji ukazuje na početak nekog djela koje se zbilo u određeno vrijeme u prošlosti. Neki misle da "dođe" treba razumjeti kao takozvani proročki perfekt

(prošlo vrijeme kojim se opisuje budući događaj), kao, na primjer, u Otkrivenju 14,8.[19] Međutim, veznik "jer" ili "zato" (*hoti*) pokazuje, kako to primjećuje Gregory K. Beale, da je početak suda razlog što je objavljena zapovijed da se ljudi boje Boga i da mu daju slavu. "Oni kojima je upućen poziv nisu upozoreni da daju slavu *prije* nego što dođe vrijeme kazne, već 'zato' (*hoti*) što je došlo vrijeme."[20] "Čas suda njegova", kojeg ističe prvi anđeo, odnosi se na sud čija će se prva faza odvijati *prije* Kristovog drugog dolaska, a njena druga faza (konačni sud) *poslije* milenija (Otk 20). Otkrivenje 14,14-20 pokazuje da će sudbina svakog čovjeka biti određena prije Drugog dolaska i posljednjeg suda. Krist će doći da donese nagradu kako bi naplatio "svakom po njegovu djelu" (Otk 22,12). Posljednji sud poslije milenija (Otk 20,11-15) je izvršni sud koji provodi presudu određenu na predadventnom sudu. Sve odluke za one koji su uključeni u Kraljevstvo i one koji su iz njega isključeni, iznesene su pred prijestolje na predadventnom sudu. Isus je jasno rekao da vjernik ne sudjeluju u posljednjem sudu, jer je već primio "život vječni i ne dolazi na sud, nego je prešao iz smrti u život" (Iv 5,24).

Tumačenje

Nakon što je vidio otkupljeno mnoštvo kako pobjedonosno stoji na gori Sionu, Ivan svraća pozornost na anđela koji poziva sve ljude da se pokaju prije nego što padnu Božji sudovi i milost više ne bude dostupna.

14,6. Ivan vidi prvog anđela kako ***leti posred neba*** s vijesti upozorenja koju objavljuje ***onima koji žive na zemlji*** (pozemljarima). U Otkrivenju to su oni koji se klanjaju Zvijeri , "oni kojima ime nije zapisano u knjizi života" (Otk 13,8). Ovo pokazuje da posljednja vijest nije namijenjena Božjem narodu već nevjernicima. Ivan je naziva ***vječnim evanđeljem***. Ovo je posebno značajno jer pokazuje da se evanđelje za posljednje vrijeme, premda namijenjeno ljudima koji žive u završnom razdoblju zemaljske povijesti, ne razlikuje od Evanđelja koje je Pavao propovijedao. To je ono isto i nepromijenjeno Evanđelje koje se počelo propovijedati na Pedesetnicu. Ono je radosna vijest o Kristu, njegovoj službi, njegovoj smrti na križu i uskrsnuću, njegovom uzašašću na nebo i ustoličenju na nebeskom prijestolju s kojeg vlada kao Gospodar svemira. To je vijest i o njegovom posredovanju i sudu te njegovom skorom povratku na zemlju. Ovo vječno Evanđelje se treba objaviti i čuti u završnim danima povijesti ovog svijeta (vidi Mt 24,14).

Ovo vječno Evanđelje je namijenjeno cijelom svijetu; ono se naviješta ***svakom narodu i plemenu i jeziku i puku***. Fraza "svakom narodu i plemenu i jeziku i puku" povezana je s

Otkrivenjem 10,11 gdje je Ivan dobio nalog da ponovno prorokuje "proti pucima i narodima i kraljevima mnogim". Očito je da nalog upućen Ivanu ima nove posljedice za crkvu. Ovo upozorenje, namijenjeno cijelome svijetu, dolazi u vrijeme kad Zvijer iz mora dobiva vlast "nad svakim plemenom i pukom i jezikom i narodom" i kad svi iskazuju odanost Sotoni i njemu se klanjaju (Otk 13,7.8). Budući da su Sotonine aktivnosti na svršetku vremena usmjerene prema cijelom svijetu, tome je svijetu upućena i evanđeoska vijest posljednjeg vremena. Ona treba doprijeti do ljudi u "svakom narodu i plemenu i jeziku i puku", pozivajući ih da se vrate štovanju živoga Boga. Ovdje zapravo imamo ispunjenje Matej 24,14: "I propovijedat će se ovo evanđelje Kraljevstva po svem svijetu za svjedočanstvo svim narodima. Tada će doći svršetak." U prizoru trojice anđela prikazano je posljednje naviještanje Evanđelja svijetu, pozivajući sve ljude da se vrate štovanju živoga Boga. Još nije kasno. Grešnici još uvijek imaju vremena da se pokaju i nađu Božje milosrđe i milost.[21]

14,8. Zatim Ivan daje sažetak Evanđelja koje objavljuje prvi anđeo. Anđeo koji objavljuje ovo Evanđelje ***viče iza glasa*** kako bi probudio i upozorio stanovnike zemlje. Ovaj poziv se sastoji od dva dijela. Prvi je: ***Bojte se Boga i dajte mu slavu***. Bojati se Boga i njemu dati slavu ima posebno značenje u Otkrivenju (vidi 11,13; 14,7; 15,4). Dok prvi poziv ukazuje na ispravan odnos s Bogom, drugi ukazuje na poslušnost njegovim zapovijedima. Čovjek se počinje bojati Boga kad shvati veliku Gospodnju silu i djela (Otk 11,13; 15,4). Bojati se Boga vodi pokajanju (16,9; vidi 11,13). To znači ozbiljno shvatiti Boga, izvršiti odlučan okret u životu, uspostaviti zajednicu s njim i potpuno mu se predati. Tada se Bog proslavlja u životu koji je obilježen poslušnošću njegovim zapovijedima. O tome se radi u pozivu prvog anđela. Anđeo poziva jude da se boje Boga i da mu daju slavu ***jer dođe čas suda njegova***. Ovdje spomenuti sud je prva faza suđenja (predadventni sud) koja se odigrava na nebu *prije* Kristovog drugog dolaska. Ova prva faza je čin suđenja, ali ne i izvršenja presude, koja se događa *poslije* milenija (Otk 20,11-15). Ovo se suđenje odvija u isto vrijeme dok se po cijelome svijetu objavljuje posljednja vijest Evanđelja. Objema je cilj isti; oni povlače jasnu granicu između onih koji su na Božjoj strani i onih koji su protiv njega. Prvi anđeo jasno pokazuje da je svatko tko živi u završnim danima povijesti ovoga svijeta odgovoran Bogu svojom odlukom hoće li prihvatiti ili odbaciti Evanđelje. Knjiga Propovjednika upozorava: "Boj se Boga, izvršuj njegove zapovijedi, … Jer sva će skrivena djela, bila dobra ili zla, Bog izvesti na sud." (Prop 12,13.14) Pavao tvrdi da se svatko mora pojaviti pred Kristovim sudištem da dobije što je zaslužio, bilo dobro, bilo zlo (2 Kor 5,10). Otkrivenje 14,14-20 jasno pokazuje da će naviještanje Evanđelja na svršetku vremena i predadventni sud završiti

velikim razdvajanjem između onih koji su izabrali Boga i onih koji su izgubljeni. Krist će doći da naplati "svakom po njegovu djelu" (Otk 22,12). Drugim riječima – kako to pokazuje Otkrivenje 11,19 – On s jedne strane dolazi da nagradi svoje sluge, a s druge da "uništi one koji kvare zemlju".

U vijesti prvog anđela se vidi da je sud u posljednjem vremenu dio vječnog Evanđelja. Za Božji narod posljednjeg vremena sud je radosna vijest. Za njega je on vrijeme kad će se Bog pozabaviti sa svim tlačiteljskim i proganjajućim silama u ovome svijetu i konačno opravdati svoj vjerni narod. To je sud za kojim je Božji tlačeni narod čeznuo i molio kroz čitavu povijest; on je simbolično prikazan neumornom molbom pobijenih mučenika pod žrtvenikom: "Ta dokle, Gospodaru?" (Otk 6,10) Svijest da žive u vrijeme suda pruža Božjem vjernom narodu "nadu da će dočekati da dođu u svoj vječni dom".[22] Međutim kod nevjernih "vijest o Božjem sudu izaziva užas".[23] Njima Bog šalje svoje Evanđelje posljednjeg vremena kako bi ih potaknuo na pokajanje, jer ne želi "da tko propadne, nego hoće da svi prispiju k obraćenju" (2 Pt 3,9).

Prvi anđeo ima i drugi poziv za stanovnike zemlje: ***Poklonite se njemu koji stvori nebo i zemlju i more i izvore voda***. Boga štuju oni koji se njega boje i njemu daju slavu (vidi Otk 15,4). Osnovni ispit u posljednjoj krizi bit će štovanje. Otkrivenje jasno pokazuje da se neće raditi o nijekanju štovanja, već o tome koga se štuje. U vrijeme svršetka na svijetu će biti samo dvije skupine ljudi: oni koji se boje i štuju pravoga Boga (11,1.18; 14,7) i oni koji mrze istinu te štuju Zmaja i Zvijer (13,4-8; 14,9-11). Božji štovatelji su oni čija su imena zapisana u knjizi života, dok su štovatelji Zvijeri oni "kojima ime nije zapisano u knjizi života zaklanog Jaganjca, od postanka svijeta" (13,8). Božji narod posljednjeg vremena prepoznaje se po potpunoj predaji Bogu i spremnosti da vrši njegove zapovijedi, uključujući i onu koja ukazuje na pravi dan bogoštovlja kao znaka između Boga i njegovog naroda (vidi Izl 31,13-17; Ez 20,12.20).

Ako u posljednjem sukobu štovanje ima središnje mjesto, nije čudo da Bog šalje svoje Evanđelje posljednjeg vremena pozivajući stanovnike zemlje da ga ozbiljno shvate i da mu se poklone kao Stvoritelju, Jedinome dostojnome štovanja (Otk 14,7; vidi 19,10; 22,8.9). Za naraštaj posljednjeg vremena poziv na štovanje pravog Stvoritelja Boga je posebno značajan iz najmanje dva razloga. Prvo, poziv postaje posebno važan u ozračju pojave i popularnosti

teorije o evoluciji koja niječe vjerodostojnost biblijskog izvještaja o stvaranju i umanjuje Božju stvaralačku silu.

Drugo, poziv na štovanje Boga – onoga koji je stvorio "nebo i zemlju i more i izvore voda" – očita je aluzija na četvrtu zapovijed Dekaloga. Četvrta zapovijed zahtijeva da ljudi svetkuju subotu, jer "Jahve je šest dana stvarao nebo, zemlju i more i sve što je u njima, a sedmoga je dana počinuo. Stoga je Jahve blagoslovio i posvetio dan subotni." (Izl 20,11) Usporedba između rječnika u vijesti prvog anđela i rječnika u četvrtoj zapovijedi pokazuje da je poziv na štovanje Boga zasnovan na četvrtoj zapovijedi. Ivan jasno pokazuje da naviještanje Evanđelja posljednjeg vremena uključuje poziv na štovanje Boga u okviru zapovijedi o suboti. Ovo pokazuje, kako primjećuje Paulien, da će u posljednjoj krizi subota biti "sastavni dio pitanja", premda "pitanje… nije ograničeno na subotu".[24]

Na kraju, zahtjevi prvog anđela su jasan odjek "Mojsijevog poziva upućenog Izraelu neposredno prije ulaska u obećanu zemlju" – da se boje Gospodina i da se jedino njemu klanjaju (Pnz 6,13.17; 10,12.13; 13,4).[25] Ovim zahtjevima završava i knjiga Propovjednika: "Boj se Boga, izvršuj njegove zapovijedi, jer – to je sav čovjek." (Otk 12,13) Prije svršetka povijesti ovog svijeta Bog upućuje posljednji poziv stanovnicima zemlje. Još uvijek nije kasno. Ljudi još uvijek imaju priliku da se vrate Bogu i zahvaljujući njegovoj milosti dobiju oproštenje. Kako pokazuje pjesma sto četrdeset i četiri tisuće, mnogi će odgovoriti na poziv prvog anđela: "Tko da te se ne boji, Gospodine, tko da ne slavi ime tvoje! Ti si jedini svet! I zato svi će narodi doći i klanjati se pred tobom jer se očitovahu pravedna djela tvoja!" (Otk 15,4)

Vijest drugog anđela (14,8)

Drugi se anđeo pojavljuje i ukratko naviješta pad Babilona posljednjeg vremena. Njegova objava prelazi s pozitivnog poziva na štovanje pravog Boga, upućenog od strane prvog anđela, na opis posljedica nevjere i odbacivanja vijesti.

[8]Za njim eto drugog anđela koji govori: "Pade, pade Babilon, veliki koji vinom gnjeva i bluda svojega opi sve narode!"

Bilješke

14,8. ***''Pade, pade.''*** Ponavljanje glagola "pade" u grčkom je aorist koji najavljuje neki budući događaj. Futuristička uporaba aorista u hebrejskom proročanstvu poznata je kao proročki perfekt u kojem je budući događaj opisan prošlim vremenom kao da se već zbio (vidi Iz 21,9; Jr 51,8; Otk 10,7). Ovdje u tekstu pad Babilona posljednjeg vremena, do kojeg treba doći u budućnosti, najavljen je kao da se već dogodio; time se naglašava proročka sigurnost nestanka Babilona u budućnosti.[26]

''Babilon,veliki.'' Ovo je prvo spominjanje Babilona u Otkrivenju. Teološko razumijevanje Babilona posljednjeg vremena u Novom zavjetu potječe iz uloge drevnog Babilona ("vrata božja") u Starom zavjetu. Babilon je vjersko-politička sila koja se protivi Bogu i tlači njegov narod. Od samog početka Babilon predstavlja utjelovljenje bezbožne sile koja se protivi pravome Bogu (vidi Post 11,1-9). Na drugim mjestima u Starom zavjetu Babilon predstavlja vjerski sustav koji se protivi religiji pravog Boga i pokušava vladati svijetom. Zbog toga je tradicionalno prikazan kao veliki neprijatelj Božjeg naroda. Prorok Izaija izjednačuje babilonskog kralja s Luciferom (Iz 14,12-14); drugim riječima, ponašanje i stav Babilona prema Bogu i njegovom narodu postao je simbol Luciferova ponašanja. Fraza "Babilon veliki" u Otkrivenju uzeta je kao podsjetnik na Nabukodonozorovu samohvalu: "Nije li to taj veliki Babilon što ga ja sagradih da mi bude kraljevskom prijestolnicom – snagom svoje moći, na slavu svoga veličanstva?" (Dn 4,27) Ovo hvastanje izazvalo je objavu Božjeg suda nad kraljevstvom (rr 28.29). Babilonu je morao doći kraj. Pri kraju prvog stoljeća, među Židovima i kršćanima je ime Babilon kao šifra uzeto za Rim (vidi 1 Pt 5,13).[27]

Ovo teološko značenje Babilona posljednjeg vremena u Otkrivenju zasnovano je na teološkom opisu drevnog Babilona u Starom zavjetu. Otkrivenje 17,1-13 opisuje Babilon kao bludnicu koja sjedi "nad vodama velikim" i na Zvijeri. Voda i zvijer predstavljaju svjetovne i političke sile svijeta. To pokazuje da Babilon u Otkrivenju mora biti još nešto osim svjetovne i političke sile u svijetu. On predstavlja vjersku konfederaciju cijelog svijeta u posljednjem vremenu sastavljenu od sotonskog trojstva (Otk 16,19) svrstane protiv Boga i njegovog naroda. Kao drevni, i ovaj se Babilon posljednjeg vremena uzdiže iznad Boga, zauzimajući Božje mjesto (vidi 2 Sol 2,3.4). Otkrivenje 13. pokazuje da je ovaj sustav krivotvorina Božanstva. On će u vrijeme svršetka ujediniti otpale vjerske organizacije i povesti ih u službi sotonskom trojstvu u protivljenju Bogu i njegovom vjernom narodu. Mržnja koja je pokretala drevni Babilon protiv Boga i njegovog naroda Saveza, obilježavat će ovu konfederaciju

posljednjeg vremena (vidi Otk 13,6). Otkrivenje 17,2-4 pokazuje da će Babilon učiniti da se narodi opiju vinom njegova bluda. Njegovo djelovanje bit će odobravano i podupirano od strane vladajućih svjetovnih i političkih sila ovoga svijeta (Otk 13,12-17). Međutim, Otkrivenje jasno kaže da će Babilonu doći kraj, kad će zauvijek nestati. U najkritičnijem trenutku Bog će sići da spasi i opravda svoj narod. Ivan vidi da se ovaj sustav posljednjeg vremena dijeli na tri dijela (Otk 16,19); drugim riječima, sotonska koalicija doživjet će neizbježnu propast. Opis propasti Babilona posljednjeg vremena zasnovan je na padu drevnog Babilona. Tako se zapravo u Otkrivenju treba razumjeti smisao Babilona posljednjeg vremena.

*''**Vinom gnjeva i bluda svojega.**''* Ova tvrdnja spaja dva starozavjetna pojma u jedan.[28] Prvo, prorok Jeremija opisuje drevni Babilon kao bludnicu koja zavodi čovjeka opijajući ga vinom. Babilon je "pehar vina" u Božjoj ruci, koji njime napaja sve narode (Jr 25,15; 51,7). S druge strane, Job kaže za zlog čovjeka: "Neka se napije srdžbe Svesilnoga!" (Job 21,20) U Otkrivenju 14,8 prihvaćanje opijajućeg vina bluda Babilona vodi pijenju vina Božje srdžbe (vidi 17,2; 18,3); odnosno. posljedica je Božji sud (vidi Otk 14,9.10).
*''**Blud.**''* Slika "bluda" kao simbola nevjernosti Bogu uzeta je iz Starog (vidi Iz 57,3-12; Ez 16,15.26-29) i prenesena u Novi zavjet (vidi Jak 4,4; Otk 17,1-5). Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,4.

Tumačenje

14,8. Za prvim anđelom koji poziva ljude da se vrate štovanju pravog Boga pojavljuje se – ***za njim eto*** – drugi. Činjenica da se za tog anđela kaže da je "drugi" i da "za njim", za prvim ide, pokazuje da su obje vijesti povezane. Zapravo "je vijest drugog anđela u Otkrivenju 14 dopuna prve. Nakon što su pozvani da se vrate štovanju Stvoritelja, ljudi i žene iz svih naroda moraju se odreći svih sustava i šema, bilo religioznih ili drukčijih, koje se protive odanosti Kristu."[29]

Drugi anđeo najavljuje propast Babilona posljednjeg vremena: ***Pade, pade Babilon, veliki!*** Babilon je globalna religijska konfederacija posljednjeg vremena, sastavljena od sotonskog trojstva – Zmaja, Zvijeri iz zemlje i Zvijeri iz mora – usmjerena protiv Boga i njegovog vjernog naroda. Kako kaže William G. Johnsson, Babilon "predstavlja sve ljudske pokušaje osiguranja puta spasenja, sve planove i programe koji, zato što su sazdani samo na ljudskom razumu i sredstvima, pokušavaju onemogućiti ostvarenje božanskog plana za ovaj svijet".[30]

Drugim riječima, to je religijski sustav koji se protivi Evanđelju. Dok je ono vječno, Babilon je kratkovječan. Ponavljanje riječi "pade" u prošlom vremenu, izražavajući buduću pojavu, naglašava neposrednost i sigurnost pada Babilona posljednjeg vremena. Ono je odjek riječi starozavjetnih proroka koji su proricali pad drevnog Babilona. "Pade, pade Babilon!" više Izaija. "Svi kipovi njegovih bogova o zemlju se razbiše." (Iz 21,9) Jeremija je objavio: "Iznenada pade Babilon, razmrskan." (Jr 51,8) Na sličan način drugi anđeo objavljuje propast Babilona posljednjeg vremena, globalni otpali vjerski sustav i konfederaciju vjerskih organizacija poduprtih političkim silama svijeta (Otk 13,12-17). Ovom otpalom vjerskom sustavu posljednjeg vremena, odgovornom za tlačenje Božjeg naroda, dolazi kraj. Njegov pad, ovdje najavljen od drugog anđela, opisan je kasnije u Otkrivenju 18. poglavlju.

Babilon posljednjeg vremena ***vinom gnjeva i bluda svojega opi sve narode***. Ova izjava odjek je Jeremijinog proročanstva protiv drevnog Babilona: "Babilon bijaše pehar zlatni u ruci Jahvinoj, pehar koji opi svijet cijeli. Vinom tim se puci opiše, i zato se puci obezumiše." (Jr 51,8; vidi 25,15) Na sličan način Ivan prikazuje Babilon posljednjeg vremena pojmom bludnice koja zavodi narode na blud, opijajući ih vinom bluda svojega (vidi Otk 17,1.2; 18,3). U Otkrivenju 13 vidimo kako Babilon prijevarom zavodi sve narode da pristanu uz sotonsko trojstvo. Čini se da se opijanje babilonskim vinom bluda odnosi na njegovo zavođenje stanovnika zemlje da štuju Zvijer i njen kip i da prime žig Zvijeri na desnu ruku ili na čelo (Otk 14,9; vidi 13,11-17; 17,1-6; 18,2.3). Zavedeni narodi se udružuju s Babilonom radi ekonomske sigurnosti i napretka (Otk 18,3.9-19). Zato će morati piti vino Božje srdžbe.
Dok vijest drugog anđela predstavlja alarm koji upozorava zle, ona istovremeno pruža veliku sigurnost Božjem narodu posljednjeg vremena. Kao globalni otpali vjerski sustav, Babilon posljednjeg vremena je prolazna pojava. Uskoro će mu doći kraj. Njegova je propast određena i objavljena. Nitko ne mora biti prevaren. Još uvijek je vrijeme da iziđe iz Babilona i štuje pravoga Bogu i služi mu (Otk 18,1-4).

Vijest trećeg anđela (14,9-11)

Treći anđeo s viješću upozorenja slijedi prvu dvojicu. Njegovo upozorenje je nastavak objave drugog anđela. Ono se posebno tiče onih koji, odbacujući vijest prvog anđela da štuju pravoga Boga, radije biraju da štuju Zvijer i prime žig na svoju ruku ili čelo.

[9]Za njima eto i trećeg anđela koji vikaše iza glasa: "Tko god se klanja Zvijeri i kipu njezinu te primi žig na čelo ili ruku, [10]pit će vino gnjeva Božjega, nerazvodnjeno, natočeno već u

čaši srdžbe njegove! I bit će udaren na muke u ognju i sumporu svetim anđelima naočigled i naočigled Jaganjcu. [11]Dim muke njihove suklja u vijeke vjekova. Ni danju ni noću nemaju počinka oni koji se klanjaju Zvijeri i kipu njezinu i tko god primi žig s imenom njezinim."

Bilješke

14,9. *''Žig.''* Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 13,16.

14,10. *''Vino gnjeva Božjega, … natočeno već u čaši srdžbe njegove.''* Izvršenje Božjeg gnjeva u Starom zavjetu je često prikazano pijenjem vina iz Gospodnje čaše (vidi Job 21,20; Ps 60,5; 75,9; Iz 51,17-23; Jr 25,15-29; 49,12; Ez 23,32-34; Ob 16). Za zloga je rečeno: "Neka se napije srdžbe Svesilnoga." (Job 21,20) Bog je preko Ezekiela upozorio Jeruzalem da ćega zateći ista sudbina kao Samarije koja je razorena:

> Čašu sestre svoje ispit ćeš,
> čašu široku, duboku,
> i bit ćeš na podsmijeh i ruglo –
> mnogo u nju stane! –
> napunit ćeš se pijanstva i žalosti!
> Čaša je to pustošenja, užasa –
> čaša sestre tvoje Samarije. (Ez 23,32.33)

Izaija se obraća Jeruzalemu koji je iskusio nebeski sud kao onome "koji si pio iz ruke Jahvine čašu gnjeva njegova" (Iz 51,17; vidi i r 22). Ovaj slikoviti izraz nalazimo i na drugim mjestima u Starom zavjetu (Ps 60,5; Jr 24,15-29; 49,12.13; Ob 15.16). Istu je sliku Isus upotrijebio kad je govorio o svojem stradanju na križu (Mt 20,22; 26,39; Iv 18,11).
U Otkrivenju 14,10 su u grčkom upotrijebljene dvije riječi: *thumos* ("srdžba", "bijes") i *orgē* ("gnjev"). *Thumos* je snažno ili žestoko negodovanje ili srdžba, dok *orgē* predstavlja izražavanje nezadovoljstva i pravednog negodovanja. *Orgē* je uobičajena riječ za gnjev u Novom zavjetu (posebno kod Pavla; vidi Rim 1,18; 3,5; 12,19; Kol 3,6). Međutim, u Otkrivenju Ivan rabi *thumos* i *orgē* za eshatološki gnjev Božji (Otk 14,10.19; 15,1.7; 16,1.19; 19,15). Obje su riječi često uzete zajedno u Septuaginti kao i u Otkrivenju zato da se naglasi stvarnost Božjeg gnjeva koji se očituje u sudu (Otk 14,10; 16,19; 19,15; vidi Rim 2,8).

*''**Nerazvodnjeno.''*** Grčka riječ *kerannumi* ("pomiješati") uzeta u vezi s vinom odnosi se na drevnu praksu miješanja različitih začina i biljaka u vino da bi se pojačala njegova moć opijanja ili razvodnjavanja vodom da se ona oslabi. Zato fraza "vino gnjeva Božjega, nerazvodnjeno, natočeno" znači da vino ima punu moć i da nije razvodnjeno.[31] Drugim riječima, posljednji Božji gnjev je u punoj snazi, nepomiješan s milosrđem. Ovdje je posebno značajan Psalam 75,9: "Jer je u Jahvinoj ruci pehar pun vina pjenušava, začinjena mirisnim travama; iz njega on napaja, do taloga će ga iskapiti i ispiti svi zlotvori svijeta."

14,11. ***''Dim muke njihove suklja u vijeke vjekova.''*** Slika ognja i sumpora s dimom koji se diže "u vijeke vjekova" uzeta je iz Starog zavjeta. Nakon što je Bog "zapljuštio s neba na Sodomu i Gomoru sumpornim ognjem" (Post 19,24), Abraham je ugledao kako se dim diže nad zemljom (r 28). Promatrajući ovaj prizor, Juda opisuje sudbinu ova dva grada koji ispaštaju "kaznu u vječnom ognju" (Juda 7). Izaija je prorekao da će Bog kazniti Edom ognjem i sumporom: "Zemlja će mu postat smola goreća. Ni noću ni danju ugasit' se neće, dim će joj se dizati dovijeka, iz koljena u koljeno pusta će ostati." (Iz 34,8-10) Zapazimo da će se dim dizati dovijeka i da će zemlja ležati *pusta* iz koljena u koljeno, i da se nikad više neće podići iz svojih ruševina. Dim koji se diže za vijeke vjekova u Otkrivenju 14,11 (i u 19,3; 20,10) posebno je odjek ovog Izaijinog proročanstva o Edomu. Fraza "u vijeke vjekova" ne označava beskrajno gorenje. U Sodomi i Gomori i u Edomu, suvremenom Jordanu, danas ne gori nikakva vatra, iako im je bio dosuđen vječni oganj. Kako naglašava Desmond Ford, "cilj je vatre spaliti, a ne sačuvati".[32] Fraza "u vijeke vjekova" se odnosi na oganj koji traje dok spaljivanje nije dovršeno, dok više ništa nije ostavljeno da gori.

Tumačenje

14,9.10. Treći anđeo nastavlja s temom vijesti prvog anđela. On upozorava svakoga ***tko se pokloni Zvijeri i kipu njezinu i tko god primi žig s imenom njezinim*** da će piti ***vino gnjeva Božjega, nerazvodnjeno***. Zahtjev za štovanjem Zvijeri i primanjem njezina žiga u Otkrivenju 13 pandan je zapovijedi da se čovjek pokloni "njemu koji stvori nebo i zemlju i more i izvore voda" u Otkrivenju 14,7. U posljednjoj krizi žig Zvijeri na desnoj ruci ili na čelu služi za prepoznavanje štovatelja sotonskog trojstva, kao pandan Božjem pečatu. Štovanje Zvijeri i primanje njenog žiga je suprotno poslušnosti Božjim zapovijedima, zamjena poslušnosti sotonskom trojstvu za poslušnost Bogu.

Otkrivenje 13,11-17 pokazuje da je zahtjevom da stanovnici zemlje prime žig Zvijeri, Babilon "vinom gnjeva i bluda svojega opio sve narode" (Otk 14,8), zavodeći ih da iskažu svoju odanost nesvetom trojstvu. Svi koji pristaju piti opojno vino bluda bit će izloženi božanskom gnjevu. Morat će piti čašu Božjega gnjeva. Čaša gnjeva je simbol Božjeg suda nad zlima (vidi Job 21,20; Ps 75,9; Iz 51,21-23), čije je izvršenje simbolično prikazano izlijevanjem sedam posljednjih zala (Otk 15–16), kojima "se navršuje gnjev Božji" (Otk 15,1).

Ova čaša Božjeg gnjeva je vino, ***nerazvodnjeno, natočeno već u čaši srdžbe njegove***. To znači da će se posljednji gnjev izliti punom snagom, bez milosrđa i milosti.[33] Međutim, Božji gnjev ne smijemo razumjeti kao "ljudsku emociju", već kao sliku neminovne "reakcije Božje svetosti" na grijeh i pobunu.[34] To je Božji konačni odgovor onima koji su se buntovnički i uporno opirali Evanđelju, bili neposlušni Božjim zapovijedima i okrutno tlačili njegov vjerni narod. George E. Ladd kaže: "Dokle god Bog u svojem gnjevu konačno ne očisti svijet od svakog zla i pobune, njegovo Kraljevstvo ne može doći. Zbog toga je, u najširem smislu Božje spasiteljske nakane za ljude, njegov gnjev nužan pratilac njegovoj ljubavi i milosrđu."[35]

Treći anđeo upozorava štovatelje Zvijeri da će, osim što će ispiti čašu Božjeg gnjeva u izlijevanju sedam zala, također biti mučeni ***u ognju i sumporu***. Ove riječi podsjećaju na prizor kad je Bog zapljuštio "s neba na Sodomu i Gomoru sumpornim ognjem" (Post 19,24). One nas podsjećaju i na Izaijino proročanstvo o sudbini Edoma, neprijatelja Izraela (Iz 34,8-10). Nakon razaranja Božjim sudom, Edom se nikad više neće podići. Isto tako će i oni koji su pristali uz sotonsko trojstvo dijeliti krajnju sudbinu Sotome i Gomore i Edoma. Božji sud na njima će "na kraju vremena biti apsolutan i potpun".[36]

Nevjernici će biti uništeni ***anđelima naočigled i naočigled Jaganjcu***. Ovaj izraz ukazuje na posljednji sud nakon milenija opisanog u Otkrivenju 20. poglavlju. Dok je pobjednicima u crkvi u Sardu obećano da će biti priznati pred Ocem i njegovim anđelima (Otk 3,5), nevjernicima će biti kraj u ognjenom jezeru naočigled Kristu i anđela. Ognjeno jezero koje gori sumporom simbol je mjesta kazne za Zvijer i Lažnog proroka (Otk 19,20). Isto tako će svi koji su odbacili poziv Evanđelja i pristali iz sotonsko trojstvo, dijeliti konačnu sudbinu nesvetog trojstva bačeni u "jezero ognjeno i sumporno", gdje "će se mučiti danju i noću u vijeke vjekova" (Otk 21,10).

14,11. Uništavajući oganj koji gori sumporom uništit će one koji su odbacili Evanđelje i poklonili se Zvijeri i primili njen žig; takvo je uništenje konačno i potpuno – ***dim muke njihove suklja u vijeke vjekova.*** Dizanje dima pokazuje dovršetak spaljivanja. To je slično dimu kojeg je Abaraham vidio da se diže iz Sodome i Gomore kao znak božanskog suda nad ova dva grada (Post 19,28). Nestanak gradova u dolini starozavjetni su proroci uzimali kao primjer sudbine drevnog Babilona: "Babilon, ures kraljevstava, ures i ponos kaldejski, bit će k'o Sodoma i Gomora kad ih Bog zatrije." (Iz 13,19; vidi Jr 50,41). U opisu uništenja Babilona posljednjeg vremena Ivan se služi rječnikom kojim su starozavjetni proroci prorekli sudbinu drevnog Babilona. Zbog toga se prikaz neposredno predstojećeg suda mora uzeti kao simbol "zastrašujuće i konačne stvarnosti koju nijedan čovjek ne može opisati".[37] Slika dima ognja koji gori sumporom ukazuje na dovršenje posljednjeg suda, a ne na vječno gorenje i muke. Gorenje traje dovoljno dugo da dovrši svrhu i ne ostavlja ništa za spaljivanje.

Anđeo osim toga najavljuje da oni koji se klanjaju Zvijeri i prime žig njezina imena ***ni danju ni noću nemaju počinka***. To je protivno izjavi u Otkrivenju 14,13 u kojoj je Kristovim sljedbenicima obećano da će otpočinuti od svojih trudova (vidi 6,11). Međutim, štovatelji Zvijeri i njenog kipa neće nikad okusiti taj počinak. Ova prijetnja podsjeća na objavu buntovnom Izraelu o počinku u obećanoj zemlji: "Stog se zakleh u svom gnjevu: 'Nikad neće ući u moj pokoj!'"(Ps 95,11) Ideja obećanog počinka nastavlja se u Novom zavjetu kao počinak Božje milosti: "Dakle: preostaje neki subotni počinak narodu Božjemu! Zaista, tko uđe u njegov počinak, počinuo je od djela svojih kao ono i Bog od svojih. Pohitimo dakle ući u taj Počinak da nitko ne padne po uzoru na takvu nepokornost." (Heb 4,9-11) Počinak u koji ulazi Božji narod je vječan; tako je i nemir zbog predstojećeg suda za nevjerne vječan. Kako je to rekao Philip E. Hughes: "Od ovog posljednjeg suda nema olakšice; smrtna kazna je nepovratna; uništenje ne dopušta oporavak."[38]

Groteskne riječi upotrijebljene u upozorenju trećeg anđela imaju za cilj potaknuti ljude da ostanu čvrsti i budu odani samo pravome Bogu. Zvijer iz Otkrivenja 13 služi se zastrašivanjem kako bi ih natjerala da se povinuju njenom zahtjevu za štovanjem, ali sada, s viješću trećeg anđela, ovaj "strah je zamijenjen većim strahom".[39] U upozorenju upućenom Dvanaestorici, Isus je rekao: "Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, ali duše ne mogu ubiti. Bojte se više onoga koji može i dušu i tijelo pogubiti u paklu." (Mt 10,28) Oni koji odgovore na posljednji poziv Evanđelja i iskažu štovanje pravom Bogu poslušnošću njegovim zapovijedima, mogu izbjeći sudbinu Zvijeri i Lažnog proroka.

Vjerni ostatak (14,12.13)

Pri kraju vijesti upozorenja na neizbježne posljedice koje će u posljednjoj krizi slijediti pristajanje uz sotonsko trojstvo, Ivan prikazuje karakter Božjeg naroda posljednjeg vremena i njegovu slavnu budućnost. Čini se da je Otkrivenje 14,12 i 13 Ivanov komentar pridodan vijestima koje objavljuju trojica anđela.

[12]U tom je postojanost svetih - onih što čuvaju zapovijedi Božje i vjeru Isusovu. [13]I začujem glas s neba: "Piši! Od sada blaženi mrtvi koji umiru u Gospodinu! Da, govori Duh, neka otpočinu od svojih trudova! Jer prate ih djela njihova!"

Bilješke

14,12. ***''Vjera Isusova.''*** Vjera Isusova je ovdje vjerojatno predmetni genitiv, kao onaj u Otkrivenju 2,13 (vidi Mk 11,22, Jak 2,1), odnosno, radi se o vjeri u Isusa[40] (engleski prijevod NEB ima "ostaju vjerni Isusu"). Riječ "čuvaju" (grčki *tēreō*) ovdje ima smisao "održavanja" kao u 2. Timoteju 4,7: "Dobar sam boj bio, trku završio, vjeru sačuvao." "Sačuvati vjeru" ili "ostati vjeran" bile su uobičajene fraze u Ivanovo vrijeme.[41] Ova fraza u ovom tekstu znači da sveti posljednjeg vremena održavaju svježom vjeru u Isusa koja im pomaže da budu poslušni i koja ih krijepi dok su izloženi "snažnom pritisku progonstva"[42] zbog odanosti Kristu.

14,13. ***''Od sada blaženi mrtvi koji umiru u Gospodinu.''*** To je drugo od sedam blaženstava u Otkrivenju (1,3; 14,13; 16,15; 19,9; 20,6; 22,7.14); vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,3. ***''Od svojih trudova.''*** Grčka riječ *kopos* znači "težak rad" ili "rad do iscrpljenosti" (vidi Rim 16,12; 1 Kor 15,10; Gal 4,11; 1 Sol 2,9). Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 2,2.

Tumačenje

14,12. Dok je vijest trećeg anđela upozorenje upućeno nevjernima, za svete je snažan poticaj na vjernost i ustrajnost. ***U tom je postojanost svetih – onih što čuvaju zapovijedi Božje i vjeru Isusovu.*** Početak ove izjave nalazimo i u Otkrivenju 13,10: "U tom je postojanost i vjera svetih." Očito je da su sveti u Otkrivenju 14,12 oni iz Otkrivenja 13,10 s kojima sotonsko trojstvo ratuje i oni koji su u Otkrivenju 12,17 prepoznati kao ostatak ženina potomstva koje čuva "zapovijedi Božje" i drži "svjedočanstvo Isusovo". Oni nisu pozvani na opiranje i protestiranje već na trpljenje i ustrajnost. Fraza "u tom je" znači da će u posljednjoj krizi, kad će se većina svijeta pridružiti nesvetom trojstvu poslušnošću i odanošću Sotoni, Božji narod posljednjeg vremena – izložen udarcima lažnih ideja, napadan od strane vjerske konfederacije

i izložen prijetnjama građanskih vlasti"[43] – ostati čvrst i nepokolebljiv u odanosti Bogu. Njega obilježava poslušnost Bogu u držanju Božjih zapovijedi (vidi Otk 12,17) i njegova stalna vjernost i odanost Kristu. Oni održavaju stalnu zajednicu s Kristom. Nitko i ništa na ovome svijetu ne može ih razdvojiti od "od ljubavi Božje u Kristu Isusu Gospodinu našem" (Rim 8,38.39). Kako Johnsson kaže, oni se ne daju "prevariti čudesnim pojavama vezanima uz sustav lažnog bogoštovlja; odlučni su u svojim osvjedočenjima, nepokolebani unatoč uvjeravanja i prisiljavanja; iznad svega odani su svome Bogu, spremni da trpe gubitak, fizičke nevolje i čak samu smrt da s njim održe prisnu zajednicu".[44]

14,13. Drugo od sedam blaženstava u otkrivenju obećava posebnu sigurnost onima koji pretrpe i ostanu vjerni Kristu do samoga kraja. ***Od sada blaženi mrtvi koji umiru u Gospodinu.*** Kad Kristovi sljedbenici umiru zbog svoje vjere i odanosti Bogu, to često izgleda kao tragedija. Međutim, njihova smrt je u Otkrivenju opisana kao počivanje. Ovo počivanje Kristovih sljedbenika u oštroj je suprotnosti žalosnoj stvarnosti sljedbenika sotonskog trojstva koji "ni danju ni noću nemaju počinka" (Otk 14,11). Međutim, vjernim Božjim slugama obećano je da će ***otpočinuti od svojih trudova***. Grčki tekst pokazuje da rad nakon kojega počivaju nije samo dobar težak rad, već rad do iscrpljenosti.[45] Odmor je posebno sladak nakon iscrpljujućeg, teškog rada.[46] To je onaj isti počinak obećan u prizoru petog pečata mučenicima pod žrtvenikom koji su ubijeni "zbog riječi Božje i zbog svjedočanstva što ga imahu" (Otk 6,9).

Ovo pokazuje da se "trud" u Otkrivenju 14,13 odnosi na posvećenost svetih posljednjeg vremena naviještanju Evanđelja zbog kojeg trpe nevolje i progonstvo do same smrti (vidi Otk 12,11). Oni počivaju od svojeg truda, ali ***prate ih djela njihova***. "Djela" o kojima je ovdje riječ očito su poslušnost ostatka Bogu u držanju njegovih zapovijedi i vjera u Isusa (Otk 14,12). Iza njih je njihovo trpljenje i oni počivaju pod Božjim budnim okom do časa uskrsnuća i dolazeće slave. Zato su kršćani pozvani: "Budite postojani, nepokolebljivi, i obilujte svagda u djelu Gospodnjem znajući da trud vaš nije neplodan u Gospodinu." (1. Kor 15,58)

Dvije žetve na zemlji (14,14-20)

Naviještanje Evanđelja za posljednje vrijeme završava velikim razdvajanjem Božjeg naroda i zlih. Ovaj ulomak opisuje to veliko razdvajanje koje se zbiva prije Kristovog drugog dolaska.

Ivan ga prikazuje izrazima žetve i berbe: skupljanja žita (14,14-16) i berbe grožđa koje se baca u kacu (Otk 14,17-20).

[14]I vidjeh: gle, bijel oblak, a na oblak sjede Netko kao Sin Čovječji; na glavi mu zlatan vijenac, u ruci oštar srp. [15]I drugi jedan anđeo iziđe iz hrama vičući iza glasa onomu što sjedi na oblaku: "Mahni srpom i žanji jer dođe čas žetvi, zrela je žetva zemaljska!" [16]I onaj što sjedi na oblaku baci srp na zemlju i zemlja bi požnjevena.
[17]I drugi jedan anđeo iziđe iz hrama nebeskoga. I on imaše oštar srp. [18]I od žrtvenika iziđe drugi anđeo – onaj koji ima vlast nad ognjem – pa povika iza glasa onomu, s oštrim srpom: "Mahni oštrim srpom i poberi grozdove u vinogradu zemaljskom jer sazri grožđe!" [19]I anđeo baci srp na zemlju i obra vinograd zemaljski, a obrano baci u veliku kacu gnjeva Božjega. [20]Gazila se kaca izvan grada te poteče krv iz kace konjima do uzda, tisuću i šest stotina stadija uokolo.

Bilješke
14,14. ***''Kao Sin Čovječji.''*** Ovaj je izraz uzet iz Daniela 7,13. "Sin Čovječji" bila je Isusova omiljena titula u evanđeljima. Ista fraza, "kao Sin Čovječji;", uzeta je za Krista u Otkrivenju 1,13. Ovo pokazuje da je osoba prepoznata "kao Sin Čovječji;" sam Krist, a ne anđeo (vidi *Bilješke* na Otk 1,13), kako to pretpostavljaju neki komentatori.
''Zlatan vijenac.'' Ovdje upotrijebljena grčka riječ je *stephanos*; to nije kraljevska kruna već vijenac pobjede (vidi *Bilješke* na Otk 2,10).

14,15. ***''Hram.''*** Ovdje upotrijebljena grčka riječ *naos* odnosi se na Svetište ili unutarnji dio hrama, naime na Svetinju nad svetinjama. Za potpunije značenje riječi *naos* vidi *Bilješke* na Otkrivenje 11,1.
"Mahni srpom." Zapovijed "mahni srpom" u petnaestom i osamnaestom retku je izravna aluzija na Joel 4,13 (u nekim prijevodima 3,13). Nalog upućen Kristu da žanje izražen je grčkim glagolom *pempō* ("poslati"). Ovu je riječ Isus upotrijebio kad je govorio o eshatološkoj žetvi kad će Bog poslati srp da požnje žito (Mk 4,29). Međutim, prema Mateju 13,39-43, "žeteoci [su] anđeli" koje će Sin Čovječji poslati da prikupe žetvu na zemlji. U prispodobi o mreži anđeli odvajaju zle od pravednih prigodom eshatološkog svršetka. Ulogu anđela kao žetelaca koje je Isus poslao da skupe pravedne za svoje kraljevstvo potvrdio je Isus u eshatološkoj raspravi na Maslinskoj gori (Mk 13,27; Mt 24,31). Prema tome nalog da zamahne srpom u Otkrivenju 14,15 i 18 odnosio bi se na slanje anđela da skupe vjerne za

kraljevstvo, a zle za izlijevanje Božjeg konačnog gnjeva, prikazano žetvom i berbom (vidi sljedeći ulomak za nastavak rasprave).

''Žetva zemaljska.'' Žetva (s gumnom) poznata je biblijska metafora za eshatološki sud nad neprijateljima drevnog Izraela (vidi Jr 51,33; Jl 4,13 – neki prijevodi 3,13)i može se uzeti i u pozitivnom smislu skupljanja Božjeg naroda. "I tebi sam, Judo, žetvu odredio kad okrenem udes naroda svoga", uzvikuje Hošea (Hoš 6,11; vidi Jl 4, 1.2 – u nekim prijevodima 3,1.2). Prema Isusovu učenju, žetva je prikupljanje naroda za Božje kraljevstvo (Mt 9,37.38; Lk 10,2; Iv 4,35-38). Prijevod Kršćanske sadašnjosti glasi: "A kad plod dopusti, odmah primiče srp; jer je vrijeme žetve." (Mk 4,29) U prispodobi o žitu i kukolju, Isus je povezao žetvu s velikim skupljanjem prije svog drugog dolaska i suda zlih koji slijedi. "Žetva je svršetak svijeta, a žeteoci anđeli. … Sin će Čovječji poslati svoje anđele da pokupe iz njegova kraljevstva sve zavodnike i bezakonike i bace ih u peć ognjenu, gdje će biti plač i škrgut zubi. Tada će pravednici zasjati poput sunca u kraljevstvu Oca svojega." (Mt 13,39-43) Prema Ivanu Krstitelju, prigodom žetve Krist će "skupiti žito u svoju žitnicu, a pljevu spaliti ognjem neugasivim (Mt 3,12)."[47]

14,18. ***''Žrtvenik.''*** Ovdje spomenuti žrtvenik najvjerojatnije nije kadioni žrtvenik pred prijestoljem već žrtvenik za žrtve paljenice spomenut u Otkrivenju 8,3-5 (vidi *Bilješke* na Otk 8,3). Pod tim žrtvenikom, u prizoru otvaranja petog pečata, zaklani sveti mole da se sudi "stanovnicima zemlje" (6,10 - KS). Sada je došlo vrijeme da se ispuni obećanje dano svetim mučenicima. Bog se sprema suditi onima koji su nemilosrdno progonili i tlačili njegov narod. ***"Mahni oštrim srpom.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,15.

''Velika kaca gnjeva Božjega.'' Kako to objašnjava William Barclay, kaca je u stvari tijesak koji se sastojao od "gornjeg i donjeg korita povezanog kanalom. Korito je moglo biti izdubeno u kamenu ili izrađeno od opeka. Grožđe se stavljalo u gornje korito malo izdignuto nad donjim. Zatim se ono gazilo nogama dok se sok slijevao niz povezujući kanal u donje korito."[48] Židovima je bio dobro poznat prizor gaženja u kaci. U Starom zavjetu rabio se za opis izvršenja božanskog gnjeva nad Izraelovim neprijateljima. Izaija prikazuje Boga kao ratnika koji se vraća nakon izlijevanja svojeg gnjeva nad Edomom:

Tko je taj što dolazi iz Edoma,
iz Bosre, u haljinama crvenim?
Tko je taj što veličanstveno odjenut
pun snage korača?
– Ja sam to koji naučavam pravdu, velik kad spasavam!
– Zašto je crvena tvoja haljina
i odijelo kao u onog koji gazi u kaci?
– U kaci sam sam gazio,
od naroda nikog ne bijaše.
U gnjevu ih svom izgazih i zgnječih u svojoj jarosti.
Krv mi njihova poprska haljine,
iskaljah svu odjeću svoju.
Jer dan osvete bijaše mi u srcu,
došla je godina mojeg otkupljenja. …
U gnjevu svom satrijeh narode,
u bijesu sve ih izgazih
i zemlju polih krvlju njihovom! (Iz 63,1-6)

Na sličan način i Jeremija opisuje Božji sud nad Judom: "U tijesku izgazi Gospod mene, djevicu, kćerku Judinu." (Tuž 1,19) Ivan uzima ovu poznatu sliku tijeska za prešanje grožđa da prikaže izvršenje Božjeg negodovanja nad zlima u završnim danima povijesti ovog svijeta. U Otkrivenju 19 opisuje Krista kao ratnika ogrnutog "ogrtačem krvlju natopljenim" koji "gazi u kaci gnjevne srdžbe Boga Svevladara" (rr 13-15).

14,20. ***"Gazila se kaca izvan grada."*** Izraz "izvan grada' je aluzija na Joelovo proročanstvo u kojem su narodi skupljeni da im se sudi u Jošafatovoj dolini, koja se nalazila izvan jeruzalemskih zidova (najvjerojatnije u Kidronskoj dolini koja je razdvajala Jeruzalem od Maslinske gore). Suđenje narodima u Joelovom proročanstvu počinje nalogom: "Hvatajte se srpa: ljetina je zrela. Ustanite, siđite: tijesak je pun, prelijevaju se kace, jer je velika zloća njihova." (Jl 4,13 – u nekim prijevodima 3,13; vidi Zah 14,2-4). Čini se da gaženje kace Božjeg gnjeva izvan grada treba razumjeti na osnovi ovih starozavjetnih spoznaja. Služeći se Joelovim proročanstvom, koje je izvorno bilo etničkog i lokalnog značenja, Ivan ga tumači drukčije, pridaje mu globalno ispunjenje i značenje s obzirom na izlijevanje Božjeg gnjeva u posljednje vrijeme na tlačitelje Božjeg naroda.

''Te poteče krv iz kace konjima do uzda.'' Ovdje Ivan rabi preneseni izraz iz bitke veoma poznate židovskom narodu. Jedna zanimljiva tvrdnja iz Prve Henokove, židovske pseudoepigrafske knjige, potvrđuje da je ovaj preneseni izraz bio uobičajen među Židovima u prvom stoljeću za opisivanje posljednjeg suda. "Konji će gaziti kroz krv grešnika do svojih sapi, a kola će potonuti do vrha. U te će dane anđeli sići na tajnovita mjesta. Skupit će na jedno mjesto sve koji su pomagali grijeh. A Svevišnji će ustati na taj dan suda da izvrši veliki sud nad svim grešnicima."[49]

''Tisuću i šest stotina stadija.'' Stadij je predstavljao udaljenost od oko 183 metra. Za simbolično značenje ovog broja nije nađeno nijedno zadovoljavajuće tumačenje. Većina znanstvenika smatra da tisuću i šest stotina stadija (oko 300 km) približno odgovara dužini Palestine od sjevera do juga.[50] Time bi Palestina predstavljala cijelu zemlju koja postaje bojno polje pokriveno krvlju. Drugo gledište zasnovano je na simboličnom značenju broja četiri. Četiri je broj zemlje (četiri ugla zemlje [Otk 7,1; 20,8], četiri vjetra [Mt 24,31] i četiri dijela zemlje [Iz 11,12]). Simbolično značenje se izvodi iz množenja četiri puta četiristo. Tisuću i šest stotina stadija označavalo bi u tom slučaju čitav svijet i izvršenje božanskog gnjeva. Možda je najbolje objašnjenje ponudio Adventistički biblijski komentar: "Glavna misao je da su neprijatelji Božje crkve potpuno i konačno uništeni. Zato crkva može s punim povjerenjem očekivati potpuno izbavljenje od svih svojih neprijatelja i radosni trijumf u Božjem kraljevstvu."[51]

Tumačenje

Naviještanje vječnog Evanđelja u posljednjem vremenu podijelilo je narod čitavog svijeta na dva tabora: na one koji su odgovorili na Evanđelje i štuju pravog Boga bez obzira na protivljenje i pritisak, i one koji su ga odbacili i pristali uz sotonsko trojstvo i štuju zvijer i Sotonu. Povijest ovog svijeta treba završiti Kristovim dolaskom i posljednjim sudom kad će svatko dobiti "po njegovu djelu" (Otk 22,12). Prije toga dolazi do velikog skupljanja Božjeg naroda za kraljevstvo i zlih za izlijevanje Božjeg gnjeva, koje Ivan prikazuje izrazima žetve i berbe, poznatima židovskom načinu razmišljanja.

14,14-16. Ivan sada vidi ***bijel oblak, a na oblak sjede Netko kao Sin Čovječji***. Ovo podsjeća na viđenje u kojem je Daniel vidio kako "na oblacima nebeskim dolazi kao Sin čovječji" koji nakon toga od Pradavnoga prima vlast, čast i kraljevstvo (Dn 7,13.14). Međutim, najvjerojatnije da Ivan ovdje drži na umu Isusovo proročanstvo o znaku "Sina Čovječjega

gdje dolazi na oblacima nebeskim s velikom moći i slavom" (Mt 24,30). "Odsada ćete gledati Sina Čovječjega gdje sjedi zdesna Sile i dolazi na oblacima nebeskim." (26,64) U prologu svoje knjige Ivan je najavio: "Gle, dolazi s oblacima i gledat će ga svako oko." (Otk 1,7) Ovi tekstovi pokazuju da je onaj što kao Sin Čovječji sjedi na "bijelom oblaku" Krist, koji kao pobjednik dolazi na zemlju da donese sud. ***Na glavi mu zlatan vijenac.*** To nije kruna već vijenac pobjede. Ima ***u ruci oštar srp*** za žetvu i spreman je požnjeti zemlju. Naviještanje Evanđelja je završeno i vrijeme je da se požanje zemlja, naime, "kad plod dopusti, odmah primiče srp; jer je vrijeme žetve." (Mk 4,29 – KS).

Zatim Ivan vidi anđela koji izlazi iz ***hrama***, odnosno iz Svetinje nad svetinjama u nebeskom hramu (vidi Otk 11,19). To znači da dolazi od Boga s vješću samoga Boga. On najavljuje da je došlo vrijeme za žetvu. On se obraća Kristu: ***Mahni srpom i žanji jer dođe čas žetvi, zrela je žetva zemaljska.*** Sličan nalog nalazimo u Joelovom proročanstvu protiv naroda. "Hvatajte se srpa: ljetina je zrela." (Jl 4,13 – u nekim prijevodima 3,13) U odgovoru na anđelov poziv, Krist zamahuje srpom na zemlju i ona je požnjevena.

Isus je jasno rekao da žetva dolazi na kraju zemljine povijesti (Mt 13,39), a prije njegovog drugog dolaska. Žetva označava kraj naviještanja Evanđelja. Grijesi ljudskih bića dosegli su puninu. Svatko se opredijelio ili za Boga ili za sotonsko trojstvo. Zapečaćenje Božjeg naroda je dovršeno i vrijeme milosti je prošlo za one koji su se uporno protivili i odbacivali evanđeosku vijest. Odlučena je sudbina svakog ljudskog bića. "Žetva prođe, minu ljeto, a mi nismo spašeni!" (Jr 8,20) Sad je vrijeme za skupljanje otkupljenih u kraljevstvo prije izvršenja Božjeg gnjeva simbolično prikazanog izlijevanjem sedam posljednjih zala na zle (Mt 13,38-43). Skupljanje pravednih se događa prije nego što Isus dođe na oblacima s velikom silom i slavom. On će poslati svoje anđele, žeteoce, da saberu njegove "izabranike s četiri vjetra, s kraja zemlje do na kraj neba" (Mk 13,26.27; Mt 24,30.31) To je značenje "prvina" spomenutih u Otkrivenju 14,4. Otkupljeni su prvina žetve (vidi Jr 2,3). Oni su zapečaćeni (vidi Otk 7,3-8) i zato se razlikuju od nevjernih naroda kojima se treba suditi u berbi (Otk 14,17-20). Zapečaćeni spašeni su pod posebnom zaštitom od Božjeg gnjeva koji se treba izliti na zle (vidi Otk 7,3; 15,1-6). Oni su spremni da dožive preobraženje svojeg smrtnog tijela (1 Kor 15,50-54), nakon čeka se dižu u zrak u susret Kristu koji dolazi u slavi (1 Sol 4,17).

14,17-20. Žetvi Božjeg naroda slijedi izlijevanje Božjeg gnjeva na zle, koje je prikazano izrazom gaženja grožđa u kaci. Ivan uzima slike žetve i berbe iz Joelova proročanstva u

kojem uputi "Hvatajte se srpa: ljetina je zrela" slijedi: "Ustanite, siđite: tijesak je pun, prelijevaju se kace, jer je velika zloća njihova." (Jl 4,13 – u nekim prijevodima 3,13) Ovdje u Otkrivenju žetvi slijedi gaženje grožđa u kaci. Ovo slikovito prikazuje skupljanje Božjeg naroda za kraljevstvo i izvršenje Božjeg gnjeva na onima koji su pristali uz sotonsko trojstvo.

Ivan vidi drugog anđela kako dolazi ***iz hrama nebeskoga. I on imaše oštar srp***. Kao prethodni i ovaj anđeo dolazi od samoga Boga. Zatim vidi kako ***od žrtvenika iziđe drugi anđeo – onaj koji ima vlast nad ognjem***. Identifikacija ovog anđela je dosta zagonetna. Prije svega, to što dolazi od (Šarić: "iz") žrtvenika povezuje ga s anđelom spomenutim u Otkrivenju 8,3-5 koji stoji pred (Šarić) žrtvenikom i prinosi molitve svetih pred Božjim prijestoljem. Ove su molitve tijekom povijesti bile stalne molbe Božjeg tlačenog naroda za izbavljenje i sud nad njihovim tlačiteljima i neprijateljima Evanđelja (Otk 6,9-11). Za ovog se anđela kaže da" ima vlast nad ognjem", što ukazuje na prizor iz Otkrivenja 8,5 u kojem anđeo puni kadionicu sa žeravom sa žrtvenika i baca je na zemlju; nakon čega se čuju "gromovi, i glasovi, i munje, i potres" kao najava nailaska božanskog suda.

Ovo onda pokazuje da je žrtvenik iz kojeg dolazi anđeo u 14,18 isti onaj spomenut u prizoru otvaranja petog pečata, ispod kojeg se Bogu uzdizala stalna molba za sud i izbavljenje mučenički pobijenih svetih. Otkrivenje 14 pokazuje da je Evanđelje naviješteno i da je stanovnicima zemlje upućena Božja posljednja vijest opomene. Grijesi tlačitelja Božjeg naroda dosegli su punu mjeru. Božji narod je zapečaćen i učinjen savršenim. Žetvom pravednih za zle prestaje vrijeme milosti. Milost više nije na raspolaganju i više nema mogućnosti pokajanja. Došlo je vrijeme da Bog ispuni obećanje dano svetima pod žrtvenikom (Otk 6,11) i sudi protivnicima Evanđelja i tlačiteljima svog vjernog naroda.

Posebnom urgentnošću anđeo koji dolazi iz žrtvenika prenosi božanski nalog anđelu sa srpom da otpočne berbom zlih: ***Mahni oštrim srpom i poberi grozdove u vinogradu zemaljskom jer sazri grožđe.*** Bez oklijevanja anđeo zamahuje srpom i ***obire vinograd zemaljski, a obrano baci u veliku kacu gnjeva Božjega***. Slika bacanja grožđa u kacu Božjega gnjeva i gaženje u njoj uzeta je iz Izaije 63,1-6. Ivan se služi dobro poznatim židovskim razumijevanjem da opiše oštrinu božanskog suda koji će se izvršiti na zlima. Sud je opisao simboličnim prikazom izlijevanja sedam posljednjih zala u kojima "se navršuje gnjev Božji" (Otk 15,1).

Kaca napunjena grožđem sada se gazi ***izvan grada***. Pod gradom se misli na Novi Jeruzalem, sveti grad, u kojeg ne može ući ništa nečisto (Otk 21,27). Ovdje nalazimo ispunjenje Joelovog proročanstva prema kojem će se neprijateljski narodi okupiti "u dolinu Jošafat. Ondje ću im suditi zbog Izraela, naroda mog i moje baštine, koju rastjeraše među narode… Hvatajte se srpa: ljetina je zrela. Ustanite, siđite: tijesak je pun, prelijevaju se kace, jer je velika zloća njihova." (Jl 4,2.3.13 – u nekim prijevodima 3,2.3.23)

Kao što se neprijateljima Izraela treba suditi u dolini Jošafat koja se nalazila izvan Jeruzalema, tako će neprijatelji Božjeg naroda na svršetku vremena doživjeti izlijevanje Božjeg gnjeva izvan svetoga grada.

Zbog gaženja grožđa u kaci iz nje teče krv. Ona dolazi "konjima do uzda" i teče ***tisuću i šest stotina stadija*** uokolo. Ova udaljenost slikovito izražena ističe oštrinu izvršenja Božjeg gnjeva.[52] Globalno je i obuhvaća sve ljude na zemlji koji se nalaze izvan pokrivača Božje zaštite. Kad se na zle izlijevaju sedam posljednjih zala, čitava zemlja izgleda kao bojište (vidi Otk 19,17-19). Groteskni rječnik rabljen u prikazivanju izlijevanja Božjeg posljednjeg gnjeva u sedam posljednjih zala treba, zajedno s drugim prizorima u Otkrivenju 14, upozoriti čitatelje na ozbiljnost njihove odluke da odgovore na evanđeosko upozorenje što ga objavljuju trojica anđela. Jedini način da izbjegnu sudbinu rezerviranu za sotonsko trojstvo i njegove štovatelje jest odluka da služe pravome Bogu i njemu se poklone.

I ovdje je svrha prikaza ove dojmljive slike istjerivanje straha od Zvijeri i Lažnog proroka "jačim strahom".[53] Dolazi dan kad više neće biti milosti na raspolaganju. Krist će doći ogrnut "ogrtačem krvlju natopljenim" (Otk 19,13), praćen nebeskim vojskama. On će gaziti "u kaci gnjevne srdžbe Boga Svevladara. Na ogrtač, o boku, napisano mu ime: 'Kralj kraljeva i Gospodar gospodara'" (rr 15.16; vidi Iz 63,1-6).

Osvrt na Otkrivenje 14. poglavlje

Otkrivenje 14. poglavlje jasno pokazuje da će, prije nego što dođe kraj i padnu Božji sudovi, stanovnici zemlje biti svjedoci posljednjeg slavnog i globalnog objavljivanja vječnog Evanđelja. Njegova djelotvornost bit će slična objavi Ilijine vijesti na gori Karmelu, kad su mnogi otpadnici u Izraelu odlučili priznati pravog Boga, poslušati ga i njemu se pokloniti. Prorok Malahija je prorekao da će Bog poslati "proroka Iliju prije nego dođe Dan Jahvin, dan velik i strašan" (Mal 3,23 – neki prijevodi 4,5). Posljednja objava evanđeoskog upozorenja

svijetu obilježena je istim pozivom koji je obilježavao Ilijino propovijedanje: "Ako je Jahve Bog, slijedite ga; ako je Baal, slijedite njega." (1 Kr 18,21)

Odlučno objavljivanje evanđeoskog upozorenja donijet će "sazrijevanje roda" tako da će cijela zemlja biti spremna za žetvu.[54] U toj žetvi i berbi, oni koji su predstavljeni žitom primit će slavnu nagradu, ali će oni koji su predstavljeni grožđem iskusiti Božji gnjev (vidi Otk 11,18). Otkrivenje 14. poglavlje ima poseban značaj za Božji vjerni narod koji živi u završnim danima zemljine povijesti. Prije nego što dođe kraj i završi vrijeme milosti, Božji narod ima nalog da objavi vječno Evanđelje. To je ono isto Evanđelje koje su Pavao i prva crkva propovijedali o Isusu Kristu – Onome koji je umro, uskrsnuo i sjedi na nebeskom prijestolju zdesna Ocu, da bi povijest ovog svijeta mogla završiti. On je obećao da će uvijek biti sa svojim narodom, "do svršetka svijeta". On dolazi uskoro.
Zato snažan poziv usrdno moli crkvu da u naviještanju posljednje vijesti upozorenja svijetu danas uzdigne Krista kao prvog i posljednjeg.

Otkrivenje 14,6-12 je od sudbonosne važnosti za crkvu Isusa Krista posljednjeg vremena. Ono pruža program crkve, njenu vijest i sudbinu. Dok poziva crkvu da naviješta vječno Evanđelje (vidi Mt 28,19.20), ono jasno pokazuje da će zapravo Bog biti taj koji će dovršiti objavljivanje Evanđelja.[55] Činjenica da se spominju anđeli kao oni koji propovijedaju stanovnicima zemlje, a ne ljudska bića, pokazuje da će se posljednja objava vječnog Evanđelja dovršiti božanskim djelovanjem, a ne ljudskim trudom. Kad je rekao "i propovijedat će se ovo evanđelje Kraljevstva po svem svijetu" (Mt 24,14), Isus je upotrijebio pasivni ("propovijedat će se"), a ne aktivni oblik ("vi ćete propovijedati"). Pasivni oblik ovdje ima funkciju hebrejskog božanskog pasiva, što ukazuje na božansko djelovanje. Posljednja objava vječnog Evanđelja se neće dovršiti ljudskom mudrošću, naporima, spretnošću i metodama, već posebnim djelovanjem Svetoga Duha. Naša je glavna zadaća da "Uzdignemo Krista i njegov križ kao radosnu vijest o milosti i oproštenju". Tada ćemo biti svjedoci završetka propovijedanja vječnog Evanđelja i tada ćemo "vidjeti njega kako dolazi na oblacima nebeskim da učini kraj grijehu i smrti".[56]

Izvori
[1] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,826.
[2] Ladd, 191.
[3] Vidi Swete, 179; o celibatu u staro vrijeme vidi Aune, *Revelation 6–16*, 818-822. Aune ne raspravlja o tome da li taj izraz u Otkrivenju 14,4 treba razumjeti doslovno ili slikovito.
[4] Ladd, 191.

[5] Aune je pokazao da se u biblijskoj i grčko-rimskoj literaturi "prvine" odnose na žrtve prinesene Bogu, odnosno bogovima (vidi *Revelation 6–16*, 814-818).
[6] Beale, 743.
[7] Isto, 743.744.
[8] Neall, *The Concept of Character in the Apocalypse*, 163.
[9] Swete, 181.
[10] Neall, *The Concept of Character in the Apocalypse*, 166.
[11] Ladd, 189.
[12] Neall, "The Saints and Tribulation", 255.
[13] Hughes, 158.
[14] Aune, *Revelation 6–16*, 818.
[15] Morris, 172.
[16] Barclay, *The Revelation of John*, 1,109.
[17] Mathias Rissi, "*Krinō, krisis*" u *Exegetical Dictionary of the New Testament*, urednik Horst Balz i Gerhard Schneider (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1990–1993), 2,318.320.
[18] Herntrich Büchel, , "*Krinō*, et al." u *Theological Dictionary of the New Testament*, urednici G. Kittel i G. W. Bromiley (Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976), 3,941.942; Rissi, "*krima*", u *Exegetical Dictionary of the New Testament*, 2,317.
[19] Vidi Robertson 6,411; LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 339. Aune se očito muči sa značenjem aorista u ovom tekstu (vidi *Revelation 6–16*, 827.828).
[20] Beale, 753.
[21] Ladd, 193.
[22] Johnsson, 38.
[23] Isto.
[24] Paulien, *What the Bible Says about End-Time*, 126.
[25] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 334.
[26] Vidi Aune, *Revelation 6–16*, 829.
[27] Vidi Sibilline Oracles, 5,137-162 (Charlesworth, 1,396.397); 2. Baruhova 11,1; 67,7 (Charlesworth, 1,625.644); Tertulian, *Against Marcion*, 3,13 (*The Ante-Nicene Fathers*, 3,332).
[28] Vidi Barclay, *The Revelation of John*, 2,111.
[29] Johnsson, 35.
[30] Isto.
[31] Beasley-Murray, 226.
[32] Desmond Ford, 603.
[33] Mounce, 275.
[34] Ladd, 195.
[35] Isto.
[36] Beale, 761.
[37] Ladd, 196.
[38] Hughes, 164.
[39] Desmond Ford, 602.603.
[40] Robertson, 6,413; *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,833; Beale se ovdje muči s ovim konceptom (vidi *The Book of Revelation*, 766.767).
[41] Aune, *Revelation 6–16*, 837.838.
[42] Thomas, *Revelation 8–22*, 213.
[43] Johnsson, 39.
[44] Isto.
[45] Rienecker, 815.
[46] Barclay, *The Revelation of John*, 2,114.
[47] Za potpuniju raspravu o žetvi vidi Aune, *Revelation 6–16*, 801-803.
[48] Barclay, *The Revelation of John*, 2,115.
[49] 1. Henokova, 100,3 (Charlesworth, 1,81).
[50] Vidi Ladd, 202.
[51] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,835.
[52] Beale, 781.
[53] Desmond Ford, 602.603.
[54] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 363.
[55] Desmond Ford, 593.
[56] Isto.

PREGLED
OTKRIVENJE 15–18. poglavlje

Otkrivenje 15–18 zorno prikazuje izvršenje Božjeg gnjeva izlijevanjem sedam čaša zala na štovatelje sotonskog trijumvirata (poglavlja 15 i 16) kojemu slijedi sud na Babilonom posljednjeg vremena (poglavlja 17 i 18). Prije nego što prijeđemo na detaljnu analizu Otkrivenja 15–18. poglavlja, moramo istaknuti neke predmete od općeg značaja koji su važni za smisleno tumačenje teksta.

Teološko značenje
sedam posljednjih zala

Otkrivenje 15–18 je nastavak poglavlja 12–14. Centralna tema Otkrivenja 12 je Sotonino nastojanje da uništi Božji narod koji živi između prvog Kristovog dolaska i njegovog povratka na zemlju. Ovo poglavlje prikazuje gnjev naroda protiv Božjeg vjernog ostatka. Zatim rasprava prelazi na Božji odgovor na gnjev naroda. U poglavljima 15–18 Ivan razmatra frazu "dođe srdžba tvoja" iz Otkrivenja 11,18. On prvo opisuje izvršenje božanske srdžbe u izlijevanju sedam čaša zala na sljedbenike i štovatelje sotonskog trojstva (poglavlja 15 i 16), a zatim sud nad Babilonom, bludnicom posljednjeg vremena (poglavlja 17 i 18).

Otkrivenje prikazuje sedam posljednjih zala kao izlijevanje Božje srdžbe u punini (Otk 14,10) "na svijet u posljednjoj pobuni protiv Boga".[1] Ova zla su "posljednja" jer u njima Božja srdžba protiv buntovnog čovječanstva dostiže vrhunac (Otk 15,1). Potpuno izlijevanje Božje srdžbe simbolično je prikazano zlom sedme trube (Otk 8–9). Zla sedam truba imala su spasiteljsku svrhu; ona su bila Božji sud pomiješan s milosrđem u namjeri da pobunjene ljude navede na pokajanje i upozori ih da vrijeme za pokajanje brzo istječe i da će se vrata milosti zauvijek zatvoriti.

Međutim, svrha i narav sedam posljednjih zala su potpuno drukčiji. Ona predstavljaju Božje sudove nepomiješane s milosrđem. Čaše zala se izlijevaju nakon što je upućen posljednji poziv na pokajanje (Otk 14,6-12) i nakon što je zapečaćena sudbina svakog ljudskog bića (vidi Otk 15,8). Kontekst pokazuje da su sedam posljednjih zala Božji konačni odgovor na namjeru Babilona posljednjeg vremena da uništi Božji vjerni narod. Zala u Egiptu s Mojsijevom pjesmom proslavljanja velikog izbavljenja kod Crvenog mora (Izl 15), zajedno s propašću drevnog Babilona (Jr 51), vrlo su poučna u pogledu namjere i karaktera Otkrivena 15–16. (Dok zala prvih četiriju čaša upadljivo odgovaraju zlima u Egiptu u vrijeme Izlaska,

šesto i sedmo zlo su oblikovani prema padu drevnog Babilona u Starom zavjetu.)[2] Upravo kao što su zla došla na egipatsku zemlju i omogućila oslobađanje Izraelaca iz Egipta, i kao što je presušivanje Eufrata dovelo do pada drevnog Babilona i time osiguralo oslobađanje izraelskog naroda iz izgnanstva, kojemu je slijedio povratak u zavičaj, tako je svrha izlijevanja sedam posljednjih zala izbavljenje Božjeg naroda od tlačenja Babilona posljednjeg vremena.[3]

Sedam posljednjih zala su prikazana kao silna Božja djela provedena na buntovnom ljudskom rodu kako bi se porazili njegovi neprijatelji i osiguralo oslobađanje naroda posljednjeg vremena od robovanja Babilonu. Premda je svako od egipatskih zala povećavalo faraonovu tvrdoglavost i tvrdoću srca, on i njegovi službenici su morali priznati da su zala bila "prst Božji" (Izl 8,15 – neki prijevodi r 19), pa su morali pustiti Izraela da ide u obećanu zemlju (Izl 12,31.32).

Viđenje o izlijevanju sedam posljednjih zala počinje prizorom Izlaska. Ivan uvodi motiv Izlaska prikazujući Božji pobjedonosni narod kako stoji na staklenom moru i pjeva pjesmu oslobođenja iz Babilona. To je Mojsijeva i Jaganjčeva pjesma (Otk 15,2-4). Stradanje Izraelaca pod ugnjetavanjem Egipćana postaje u Otkrivenju predslika tlačenja Božjeg naroda posljednjeg vremena pod Babilonom. Kao egipatska zla, ovih sedam posljednjih zala trebaju otkriti tvrdoću srca onih koji su odbacili Evanđelje i pristali uz nesveto trojstvo. Odbijanje zlih da se pokaju za svoja djela spominje se triput u ovom tekstu (Otk 16,9.11.21). Izvršenje božanske srdžbe odgovara načinu na koji su tlačili i progonili Božji vjerni narod. Ovdje izbija na površinu Izaijino proročanstvo: "Iz ruke ti, evo, uzimam čašu opojnu, pehar gnjeva svojega: nećeš ga više piti. Stavit ću je u ruke tvojim tlačiteljima." (Iz 51,22.23)

Došlo je vrijeme da Bog Babilonu, "koji vinom gnjeva i bluda svojega opi sve narode" (Otk 14,8; vidi 17,2), "dade piti iz čaše vina gnjevne srdžbe Božje" (16,19). Izlijevanje zala na Babilon odgovara njegovim grijesima i tlačenju Božjeg naroda. Babilon će žeti posljedice onoga što je sijao. "Vratite joj milo za drago, naplatite joj dvostruko po djelima! U čašu u koju je ona natakala natočite dvostruko!" (18,6)
Motiv Izlaska, koji se nalazi u pozadini sedam posljednjih zala, ukazuje na pozitivnost izvršenja Božje posljednje srdžbe na buntovnom čovječanstvu. G. R. Beasley-Murray piše:

Gospodnji sudovi nad Egiptom su blijedi prikaz očekivanja većih sudova koji će pasti na kraljevstvo Zvijeri i oslobođenje iz Egipta daleko je nadmašeno Jaganjčevim otkupljenjem, kad se sveti raduju slavi uskrsnuća i pjevaju o obraćanju naroda Bogu (15,2 i dalje). Dvojnost izlaska kao suda i otkupljenja zadržana je u poglavljima 15 i 16, i da bi to čitatelj mogao razumjeti, pozitivni element otkupljenja stavljen je na prvo mjesto.[4]

Hans LaRondelle primjećuje da je Bog koji će izvršiti konačno oslobođenje svojeg naroda iz Babilon, isti "JA JESAM" iz povijesnog izbavljenja iz Egipta. Kao što je Mojsije bio oruđe u izlijevanju zala na Egipat i dovođenju svojeg naroda u obećanu zemlju, tako Krist – novi Mojsije – djeluje kao Božje oruđe posljednjeg vremena u izlijevanju posljednjih sedam zala na duhovni "Egipat" ili "Babilon", oslobađajući svoj narod i dovodeći ga u obećanu zemlju.[5]

Tekst ne kaže jasno treba li sedam posljednjih zala razumjeti doslovno ili slikovito. Kad je riječ o sedam pečata i truba, simbolično značenje je očito. Značenje prvih četiriju zla očito nije slikovito. Dok su prva četiri zla očito doslovna, posljednja tri – koja prelaze s prirode na ljude – treba razumjeti da su po svom djelovanju duhovna.[6] Bilo da su doslovna ili slikovita, posljednja zla predstavljaju strašne događaje koje će zli doživjeti nakon završetka vremena milosti.

Vrijeme sedam posljednjih zala

Sljedeće pitanje na koje treba odgovoriti je vrijeme izvršenja sedam posljednjih zala. Otkrivenje 15,7.8 jasno pokazuje da šesnaesto poglavlje govori o vremenu poslije kojega je određena vječna sudbina svakog čovjeka. Hram je bio zatvoren tako da "nitko ne mogaše ući"; to znači da je posredovanje u nebeskom Svetištu dovršeno; milost više nije dostupna.
Zašto je onda potrebno izlijevanje sedam posljednjih zala? Razlog nalazimo u temi Otkrivenja: zli se moraju suočiti s pravednim Božjim sudovima. U prizoru o otvaranju petog pečata sveti mučenici vape i traže opravdanje. Njihov vapaj simbolizira stalnu molbu Božjeg naroda tijekom povijesti za izbavljenjem od pobunjenog čovječanstva. Sada Bog odgovara na molitve Božjeg tlačenog naroda izlijevanjem svoje srdžbe. Zli moraju podnijeti pravedne sudove koji odgovaraju njihovim grijesima (vidi Otk 16,5-7). Međutim, patnje prouzrokovane izlijevanjem zala ne odvraćaju ih od zloće da bi se pokajali. Naprotiv, oni se i dalje protive Bogu.

Otkrivenje 15–18 uvjerava svete posljednjeg vremena da Bog u posljednjoj krizi ima sve pod kontrolom i da će On biti sa svojim vjernim narodom i uz njega u najstrašnijem trenutku povijesti "koji ima doći na sav svijet" (Otk 3,10). LaRondelle kaže: "Bez obzira kako bila strašna, sedam posljednjih zala imaju utješnu i ohrabrujuću poruku za Božji narod. Ponovno će intervenirati božanski Izbavitelj, koji je izbavio drevni Izrael iz Egipta i Babilona. On će izbaviti svoj novozavjetni narod, ostatak iz globalnog apokaliptičkog Egipta i Babilona i povesti ga gore u Novi Jeruzalem."[7]

Trube i sedam posljednjih zala

Oni koji proučavaju Otkrivenje primijetili su neke upadljive sličnosti između sedam truba i sedam posljednjih zala. Sljedeća usporedba pokazuje očiti paralelizam između oba niza:

Sedam truba	**Sedam čaša**
Uvodni prizor u hramu (8,2-6)	Uvodni prizor u hramu (15,5–16,1)
1. Zemlja (8,7)	Zemlja (16,2)
2. More (8,8.9)	More (16,3)
3. Rijeke i izvori (8,10.11)	Rijeke i izvori (16,4)
4. Sunce, mjesec i zvijezde (8,12)	Sunce (16,8-9)
5. Tama iz bezdana, skakavci (9,1-11)	Tama nad prijestoljem Zvijeri (16,10.11)
6. Rijeka Eufrat (9,14-21)	Rijeka Eufrat (16,12-16)
7. Silni glasovi: uspostavljeno je kraljevstvo i Krist vlada (11,15.16)	Jak glas: Svršeno je (16,17-21)

Unatoč ovim sličnostima, očite razlike jasno pokazuju da sedam truba i sedam posljednjih zala nisu isto. Prvo, uvodni dio u Otkrivenju 8,2-5 pokazuje da do oglašavanja sedam truba dolazi dok je posredovanje još uvijek u toku i milost dostupna. Čaše zala pogađaju čovječanstvo nakon dovršenja posredovanja; hram je zatvoren i "nitko ne mogaše ući" (Otk 15,7.8). Drugo, kod zala truba užas je ograničen i djelomičan. Zla truba pogađaju samo narode u Sotoninom kraljevstvu (Otk 8,7-12). Međutim, nema ograničenja za čaše zla kojea su očito globalne naravi. Ona pogađaju cijelu zemlju (vidi Otk 16,3) i ude štovateljima nesvetog trijumvirata dok pošteđuju Božji vjerni narod. (Međutim, Otkrivenje 7,16 pokazuje da će Božji narod gladovati, žeđati i podnositi užasnu vrućinu četvrtog zla.) Treće, dok zala sedam truba imaju za cilj izbavljenje, sedam posljednjih zala su kazna (15,1; 16,2). Ona otkrivaju upornost nevjerja zlih koji unatoč veličine zala nisu spremni napustiti idolopoklonstvo (16,9-11). I na kraju, oglašavanje truba obuhvaća relativno duga razdoblja

(9,5.15; 11,2.11); takvo vrijeme nije spomenuto u vezi sa čašama zala koje se po svemu sudeći izlijevaju u vrlo kratkom vremenu. Vidjeli smo da je oglašavanje sedam truba povezano s povijesnim razdobljima od Ivanova vremena do Kristovog drugog dolaska; sedam posljednjih zala dolaze na kraju povijesti, neposredno pred njegov drugi dolazak.

Kako je onda moguće objasniti upadljive paralele između oglašavanja sedam truba i sedam posljednjih zala? Osnovna razlika je u njihovoj svrsi i naravi. Čaše zla su još uvijek budući događaji; njihovo izvršenje dolazi pri kraju povijesti. Trube prethode čašama zala; one su niz božanski intervencija tijekom kršćanske povijesti. One se odigravaju dok se još propovijeda Evanđelje i narod se spašava i uspostavlja zajednicu s Kristom. Zla truba zbog toga treba smatrati uvodnim sudovima – Božjom reakcijom na zloću onih koji nemaju Božjeg pečata na čelima i odbacuju Evanđelje (9,4). Njihov je cilj potaknuti na pokajanje u svijetu neprijateljski raspoloženom prema Božjem narodu. Čaše sa zlima se izlijevaju na buntovno čovječanstvo kad nepokajanima na raspolaganju više nisu posredovanje i milost. Prema tome, zala truba i zala čaša nisu isto, jer je prvo predukus i predupozorenje da će se Božja srdžba u budućnosti u punini izliti u sedam posljednjih zala (Otk 16) i posljednjem sudu opisanom u Otkrivenju 20. poglavlju.

Jon Paulien primjećuje zanimljivu paralelu između oglašavanja sedam truba u Otkrivenju 8–11 i izvještaja o bitci za Jerihon u Jošui 6. poglavlju.[8] Izraelci su, zajedno sa svećenicima koji su nosili trube, hodali oko grada sedam dana. Šest dana su obilazili oko grada jedanput dnevno. A onda su sedmog dana hodali oko grada sedam puta. Na kraju su trube snažno zatrubile što je prouzrokovalo pad grada. Ovaj starozavjetni događaj vrlo slikovito opisuje ono što se događa u Otkrivenju 8–11. Sedam oglašavanja truba u Otkrivenju paralelno je sedmerim oglašavanjima truba kod Jerihona. Po ovoj analogiji, zala sedam čaša treba razumjeti kao dio oglašavanja sedme trube. To je očito Božji odgovor na gnjev naroda najavljen u oglašavanju sedme trube (Otk 11,18).

Izvori

[1] LaRondelle, *The Good News about Armageddon* (Hagerstown, MD., Review and Herald, 1990), 7.
[2] LaRondelle, "Contextual Approach to the Seven Last Plagues" u *Symposium on Revelation – Book 2*, Daniel and Revelation Committee Series 7 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992),143.144.
[3] Fiorenza, *Revelation*, 70; Boring, 175.
[4] Beasley-Murray, 233.
[5] LaRondelle, "Contextual Approach to the Seven Last Plagues", 138.
[6] Johnson, 549.
[7] LaRondelle, "Contextual Approach to the Seven Last Plagues", 149.
[8] Paulien, The Bible Explorer, 3.8.

SEDAM POSLJEDNJIH ZALA
(15–15,21)

U Otkrivenju 12–13 prikazan je gnjev naroda (Otk 11,18) protiv Božjeg vjernog ostatka, dok je u Otkrivenju 14 prikazana Božja posljednja vijest upozorenja narodima. Sada se rasprava okreće prema Božjem odgovoru na gnjev naroda. Poglavlja 15 i 16 opisuju izvršenje božanske srdžbe izlijevanjem sedam čaša zla na sljedbenike i štovatelje sotonskog trojstva.

Priprema za sedam posljednjih zala (15,1-8)

Ovaj dio je nastavak Otkrivenje 14,14-20. U njemu je prikazana priprema za izlijevanje Božje srdžbe na zle izlijevanjem sedam posljednjih zala. Prije izlijevanja zala Ivan vidi pobjedničke svete kako slave veliko izbavljenje nakon što su prošli kroz veliku krizu (15,2-4). Otkrivenje 15,2-4 djeluje kao umetak. On predstavlja završetak poglavlja 12–14 i uvod je u sedam posljednjih zala.[1]

[1]I vidjeh drugo znamenje na nebu, veliko i čudesno: sedam anđela sa sedam zala posljednjih – s njima se navršuje gnjev Božji.
[2]I vidjeh kao neko more od prozirca pomiješano s ognjem. Oni koji pobijediše Zvijer i kip njezin i broj imena njezina stoje u moru od prozirca s citrama Božjim u ruci. [3]Pjevaju pjesmu Mojsija, sluge Božjega, i pjesmu Jaganjčevu:

"Velika su i čudesna djela tvoja,
Gospodine, Bože, Svevladaru!
Pravedni su i istiniti putovi tvoji,
Kralju naroda!
[4]Tko da te se ne boji, Gospodine,
tko da ne slavi ime tvoje!
Ti si jedini svet!
I zato svi će narodi doći
i klanjati se pred tobom
jer se očitovahu pravedna
djela tvoja!"

[5]Nakon toga vidjeh: [6]Iziđe sedam anđela sa sedam zala iz hrama; odjeveni bijahu u blistav bijeli lan, oko prsiju opasani zlatnim pojasom. [7]Jedno od četiri bića dade sedmorici anđela

sedam zlatnih čaša, punih gnjeva Boga koji živi u vijeke vjekova. [8]I hram se napuni dimom od Slave Božje i od njegove snage te nitko ne mogaše ući u hram dok se ne navrši sedam zala sedmorice anđela.

Bilješke

15,1. ***''Znamenje na nebu.''*** Kao u Otkrivenju 12,1, grčka riječ *sēmeion* ovdje označava posebno dojmljiv prizor koji neminovno privlači pozornost. Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 12,1.
''Gnjev Božji.'' Grčka riječ ovdje upotrijebljena je *thumos* ("gnjev", "srdžba") i znači snažno negodovanje ili srdžbu (vidi *Bilješke* na Otk 14,10).

15,3.4. ''Pjesma.'' Pjesma koju je Ivan čuje da otkupljeni pjevaju na staklenome moru gotovo je potpuno sastavljena od fraza iz Starog zavjeta: "Velika su i čudesna djela tvoja" (vidi Ps 111,2.3); "Pravedni su i istiniti putovi tvoji" (vidi Pnz 32,4; Ps 145,17); "Kralju naroda!" (vidi Jr 10,6.7); "Tko da te se ne boji, Gospodine, tko da ne slavi ime tvoje!" (vidi Jr 10,7); "Ti si jedini svet! " (vidi 1 Sam 2,2); "I zato svi će narodi doći
i klanjati se pred tobom" (vidi Ps 86,9; Jr 16,19).
''Svevladar.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.

15,5-8. ***''Hram.''*** Ovdje je upotrijebljena grčka riječ *naos* koja se u Otkrivenju odnosi na unutarnji dio hrama, na Svetinju nad svetinjama gdje se nalazi Božje prijestolje. Za potpunije značenje riječi *naos* u Otkrivenju vidi *Bilješke* na Otkrivenje 11,1.

15,7. ***''Jedno od četiri bića.''*** Četiri bića, koja su vjerojatno red uzvišenih anđela, nekako su uključena u očitovanje Božje srdžbe na zemlji (6,1.3.5.7; 15.7). Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 4,6.

''Zlatne čaše.'' U Starom zavjetu zlatne čaše (grčki *phialē*) su posude koje su se u hramu koristile za k•d i prinose Bogu (vidi 1 Kr 7,40.46.50; 2 Kr 12,13; 25,15; vidi Otk 5,8). Zlatne čaše u Otkrivenju 15–16 su najvjerojatnije iste kao "čaše srdžbe" Božje u Otkrivenju 14,10.

Tumačenje

15,1. Novi upadljivi prizor privlači Ivanovu pozornost. On vidi ***sedam anđela sa sedam zala posljednjih***. Ovih sedam anđela su najvjerojatnije isti anđeli koji su se oglasili trubama (poglavlja 8 i 9), najavljujući zla koja su bila uvodni sudovi s ciljem da grešnike navedu na

pokajanje. U onom slučaju su dobili trube kao sredstva suda; sada dobivaju čaše. Za ovih sedam posljednjih zala se kaže da se ***s njima (se) navršuje gnjev Božji***. Izlijevanje sedam posljednjih zala dovršava božanska upozorenja buntovnom svijetu. Grijesi ljudi dostigli su punu mjeru. Dosad je Božji gnjev uvijek bio pomiješan s milosrđem. Sada se situacija mijenja. Zli moraju iskusiti Božji konačni gnjev u punoj snazi, bez milosrđa i milosti (vidi Otk 14,10). Ovdje imamo ispunjenje prijetnje trećeg anđela za one koji su odlučili piti zavodničko vino babilonskog bluda. Sada moraju piti iz čaše Božjeg gnjeva. Upravo se od ovog posljednjeg Božjeg gnjeva, kako je opisan u prizoru otvaranja šestog pečata, zli pokušavaju sakriti u špiljama i pećinama gorskim (Otk 6,16.17). Posljednja zala izlijevaju se na nepokajanje u očekivanju posljednjeg suda.

15,2-4. Dok su sljedbenici i štovatelji sotonskog trojstva izloženi Božjem konačnom gnjevu, sveti su pod Božjim brižnim okom i zaštitom. Posljednja zla im očito ne ude. Ivan ih vidi kako stoje na površini koja izgleda kao ***more od prozirca*** (stakleno more). Ono se u Otkrivenju 4,6 nalazi pred Božjim prijestoljem u nebeskoj prijestolnoj dvorani. Ovo odgovara onome što je Ivan vidio u sedmom poglavlju, gdje otkupljeni koji su došli iz velike nevolje stoje pred Božjim prijestoljem u nebeskom hramu (Otk 7,9-15). Dok je u četvrtom pgolavlju stakleno more izgledalo kao kristal, ovaj put je ***pomiješano s ognjem***. Ono odražava živopisan sjaj Božje slave iskazane munjama i sa "sedam ognjenih zubalja" koje gore pred prijestoljem (Otk 4,5). Ova nova pojedinost ima za cilj ojačati blještav sjaj prizora u nebeskoj prijestolnoj dvorani.[2]

Ivan vidi otkupljene ***s citrama Božjim u ruci***. Oni ***pjevaju pjesmu Mojsija, sluge Božjega, i pjesmu Jaganjčevu***. Citre su glazbala kojima se slavi Bog (Otk 5,8; 14,2). Pjesma otkupljenih je pjesma hvale Bogu za veliko izbavljenje i za sud nad njihovim neprijateljima. Mojsijeva pjesma je pjesma izbavljenja koju je izraelski narod pjevao dok je stajao na obali Crvenog mora i promatrao uništenje Egipćana (Izl 15). Veliko izbavljenje prigodom Izlaska ovdje je primjer velikog izbavljenja Božjeg naroda u posljednjoj krizi.

Međutim, postoji značajna razlika između događaja za vrijeme Izlaska i Otkrivenja 15–16. Dok u Izlasku pjesma dolazi poslije zala koja su snašla Egipat i nakon oslobođenja Izraelaca iz ropstva, u Otkrivenju 15 pjesma Mojsijeva i Jaganjčeva dolazi prije pojave sedam posljednjih zala, što pokazuje da pozitivni element otkupljenja u Otkrivenju 15–16 dolazi prije negativnog elementa suda.[3] Božji narod posljednjeg vremena dolazi pobjedonosno iz

velike nevolje nakon što je njihova odanost ozbiljno iskušana. Oni su "oprali (su) haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj" (Otk 7,14). I sada, kao što je izraelski narod slavio Gospodina pored mora nakon što ih je izbavio od Egipćana, tako otkupljeni sada slave Boga za izbavljenje od nesvetog trojstva i onih koji su pristali iz njega i klanjali mu se. Njihovo izbavljenje i spasenje je posljedica onoga što je Krist učinio za njih na križu. Ovo pokazuje da postoje jedna, a ne dvije pjesme, koje otkupljeni pjevaju proslavljajući veliko izbavljenje koje je Krist učinio za svoje vjerne sljedbenike.

Prema Otkrivenju 14,3 samo su otkupljeni u stanju pjevati ovu pjesmu spasenja. Oni su iskusili izbavljenje u posljednjoj krizi kao nitko drugi od ljudi u povijesti. Ostali su čvrsto odani Kristu i poslušni Božjim zapovijedima, odbijajući da pristanu uz sotonsko trojstvo i poklone se Zvijeri i prime broj imena njezina. Sada proslavljaju svoju pobjedu nad sotonskim trojstvom, koju Ivan prikazuje izrazima Izraelovog proslavljanja na Crvenom moru.

Pjesmom otkupljeni hvale ***Gospodina, Boga, Svevladara*** za njegova ***velika (su) i čudesna djela***, izjavljujući da su ***pravedni (su) i istiniti putovi*** njegovi za njegov narod. Ovdje je jasno pokazano da otkupljeni sveti ne poznaju nikakvo vlastito postignuće ili zasluge.[4] Čitava pjesma govori o svemoćnome Bogu Saveza, velikom izbavitelju svojeg naroda. On ih je zaštitio i sačuvao u času kušnje i nevolje i "oni sada s njime dijele njegovu slavu".[5] Zato pobjeda Božjeg vjernog ostatka nije plod njihovog ljudskog ostvarenja već Božjih velikih i čudesnih djela i njegovih pravednih i istinitih putova. Ostatak pjesme je jasna aluzija na Otkrivenje 14,7: ***Tko da te se ne boji, Gospodine, tko da ne slavi ime tvoje! Ti si jedini svet! I zato svi će narodi doći i klanjati se pred tobom jer se očitovahu pravedna djela tvoja!*** Ona pokazuje da su otkupljeni sveti prihvatili vječno Evanđelje trojice anđela. Oni su se odvojili od Babilona i njegovih grijeha. Zato ih "ne zadese zla njezina" (Otk 18,4).

15,5-7. Zatim Ivan vidi da ***otvori se hram Šatora svjedočanstva na nebu***. Dok je nebeski hram mjesto na kojem se može naći Božje milosrđe i milost, on je u Otkrivenju i mjesto odakle dolaze božanski sudovi kad ljudi odbace Evanđelje. Za nebeski hram Ivan kaže da je "Šator svjedočanstva" jer je Božji zakon bio pohranjen na najsvetijem mjestu u starozavjetnom šatoru od sastanka. Iz Svetinje nad svetinjama nebeskog hrama izlazi ***sedam anđela sa sedam zala*** "da pokažu kako nitko i nijedan narod ne može nekažnjeno prezreti Božji Zakon".[6] Anđeli koji će izliti čaše zala dolaze od samoga Bog kao njegovi osvetnički izvršitelji. Bog izlijeva svoj pravedni gnjev kao odgovor na molitve svojeg naroda.

Posljednjih sedam zala su njegov odgovor na gnjev naroda usmjeren na uništenje njegovog vjernog naroda (vidi Otk 13,11-17).

Anđeli su odjeveni ***u blistav bijeli lan, oko prsiju opasani zlatnim pojasom***. Njihov je izgled sličan opisu proslavljenog Krista u uvodu Otkrivenja (1,13). Ova povezanost s opisom proslavljenog Krista nagovještava da anđeli dolaze s vlašću koju im je Krist predao. Jedno od četiri bića daje anđelima ***sedam zlatnih čaša, punih gnjeva Boga***. Ove čaše su kupe u kojima su se u hramu prinosile žrtve Bogu. U Otkrivenju 5,8 zlatne čaše su pune tamjana, predstavljajući molitve Božjeg naroda koje dvadeset i četiri starješine prinose Bogu (vidi Otk 8,3-5). Međutim, ovaj put zlatne kupe posredovanja postaju sredstva uništenja, pune Božjeg gnjeva spremnog da se izlije na zle. Za one nad kojima se treba izvršiti Božji gnjev prestalo je milosrđe. Izlijevanje Božjeg gnjeva potaknuto je molitvama Božjeg vjernog naroda.[7]

15,8. U trenutku kad anđeli prime čaše Božjeg gnjeva, nebeski hram se puni ***dimom od Slave Božje i od njegove snage te nitko ne mogaše ući u hram dok se ne navrši sedam zala sedmorice anđela***. Ovo podsjeća na prizor posvećenja šatora od sastanka u pustinji (Izl 40,34.35) i Salomonovog hrama (1 Kr 8,10.11). U oba slučaja oblak Božje slave ispunio je zgradu tako da se nije mogla vršiti služba. Ovdje je nebeski hram – upravo mjesto gdje se vršilo posredovanje za ljudska bića – sada ispunjen oblakom Božje slave da nitko ne može ući. Vrijeme milosti je prošlo i više nema posredovanja za grešnike. Grešnici moraju iskusiti puninu Božjeg konačnog gnjeva koji je nepomiješan s milosrđem i milošću zbog njhova uporna opiranja i protivljenja Evanđelju.

Izvršenje pet posljednjih zala
(Otk 16,1-11)

Došao je trenutak da sedam anđela izliju čaše Božjeg gnjeva na buntovno čovječanstvo. Božji je narod zapečaćen i sada treba pustiti zadržavane vjetrove (vidi 7,1-3). Ono što je ranije opisano kao vino gnjeva Božjega (14,10) i gaženje u velikoj kaci (rr 17-20), sada je simbolično prikazano izlijevanjem sedam zala. Neprijatelji Božjeg naroda posljednjeg vremena sada moraju iskusiti puninu Božjeg gnjeva nepomiješanog s milosrđem i milošću. "Jer dođe Dan onaj veliki srdžbe njihove i tko će opstati!" (Otk 6,17)

[1]I začujem iz hrama jak glas koji viknu sedmorici anđela: "Hajdete, izlijte sedam čaša gnjeva Božjega na zemlju!"
[2]Ode prvi i izli svoju čašu na zemlju. I pojavi se čir, koban i bolan, na ljudima što nose žig Zvijerin i klanjaju se kipu njezinu.
[3]Drugi izli svoju čašu na more. I ono posta krv kao krv mrtvačeva te izginu sve živo u moru.
[4]Treći izli svoju čašu na rijeke i izvore voda. I postadoše krv. [5]I začujem anđela voda gdje govori:

"Pravedan si, Ti koji jesi i koji bijaše,
Sveti, što si tako dosudio!
[6]Oni su prolili krv svetih i proroka
i stoga ih krvlju napajaš!
Zavrijedili su!"

[7]I začujem žrtvenik kako govori: "Da, Gospode, Bože, Svevladaru! Istiniti su i pravedni sudovi tvoji!"
[8]Četvrti izli svoju čašu na sunce. I suncu je dano da pali ljude ognjem. [9]I silna je žega palila ljude te su hulili ime Boga koji ima vlast nad tim zlima, ali se ne obratiše da mu slavu dadu.
[10]Peti izli svoju čašu na prijestolje Zvijeri. I kraljevstvo joj prekriše tmine. Ljudi su grizli jezike od muke [11]i hulili Boga nebeskoga zbog muka i čireva, ali se ne obratiše od djela svojih.

Bilješke

16,1. ***''Hram.''*** Ovdje upotrijebljena grčka riječ je *naos* kao u 15,5-8; ona se najvjerojatnije odnosi na Svetinju nad svetinjama, mjesto gdje se nalazi Božje prijestolje. Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 11,1.

16,2. ***''Čir, koban i bolan.''*** Grčka riječ *helkos* ("rana", "čir") ovdje je prenesena iz grčkog prijevoda Starog zavjeta (LXX) gdje je riječ o čirevima šestog zla koje je pogodilo Egipat (Izl 9,10.11). Ista je riječ upotrijebljena da opiše Jobovu patnju kad je bio udaren čirevima koji su izazvali strašnu bol (Job 2,7), tako da "Job uze crijep da se struže njime i sjede u pepeo" (r 8). Ti su čirevi opisani kao "prištevi" koji pokrivaju čitavo tijelo od pete do tjemena (Pnz 28,25; Job 2,7). Takva vrst zla često je uzeta kao kazna za grijeh (Pnz 28,35; 2 Kr 5,25-27; 2 Ljet 26,16-21).

16,5. ***''Anđela voda.''*** Ovaj anđeo je spomenut samo ovdje u Otkrivenju. Pseudoepigrafska knjiga Prva Henokova spominje "anđela koji vlada vodama" (66,2). Međutim, ne možemo biti sigurni da je to smisao u Otkrivenju 16,5. Ovaj izraz se vjerojatno odnosi na anđela koji je izlio svoju čašu na vode, pretvarajući ih u krv.

16,6. ***''Zavrijedili su!''*** Grčki izraz *axioi eisin* ("dostojni su") najvjerojatnije treba prevesti kao "Zavrijedili su!"

16,7. ***''Žrtvenik.''*** Ovo je najvjerojatnije žrtvenik za žrtve paljenice pod kojim su sveti mučenici vapili tražeći sud nad svojim neprijateljima u prizoru otvaranja petog pečata (vidi *Bilješke* na Otk 6,9). Manje je vjerojatno da Ivan ovdje misli na kadioni žrtvenik s kojeg su se molitve svetih uzdizale k Bogu u Otkrivenju 8,3.4, jer je on nazvan "zlatni žrtvenik" (Otk 8,3; 9,13). Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 8,3.
''Svevladar.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.

Tumačenje

16,1. ***Jak glas*** iz Svetinje nad svetinjama u nebeskom hramu zapovijeda anđelima da ***izliju*** svoje čaše na zle. Ovaj glas iz najsvetijeg mjesta vjerojatno je glas samoga Boga. Sam Bog naređuje anđelima da izvrše njegovu osvetničku zadaću. Zli su " prolili krv" Božjeg naroda (Otk 16,6) i zato se sada na njih izlijevaju čaše zala.

16,2. Prvi anđeo izlijeva svoju čašu na zemlju. Zato se na ljudima pojavio **čir, koban i bolan**. Čaša prvog zla podsjeća na čireve u šestom zlu koje je pogodilo Egipat (Izl 9,10.11; Pnz 28,27). Kao što su se čirevi pojavili samo na Egipćanima, a ne na Izraelcima, tako kobni i bolni čirevi prvog od posljednjih zala pogađaju samo one koji imaju ***žig Zvijerin i klanjaju se kipu njezinu***. To su oni koji primaju i ostale čaše zala. Zato su sedam posljednjih zala izlijevanje Božjeg gnjeva na one koji su pristali iz nesveto trojstvo. Oni su tlačitelji koji su pokušali uništiti Božji narod (Otk 13,15-17; 16,5.6). Čaša prvog zla izvršava prijetnju proglašenu od strane trećeg anđela upućenu svakome tko "god se klanja Zvijeri i kipu njezinu te primi žig na čelo ili ruku", kad ga upozorava da će piti "vino gnjeva Božjega, nerazvodnjeno, natočeno već u čaši srdžbe njegove" (Otk 14,9.10).

16,3-7. Drugi i treći anđeo izlijevaju svoje čaše na vodu. Drugi anđeo je izlijeva ***na more*** koje odmah postaje ***kao krv mrtvačeva te izginu sve živo u moru***. Treći anđeo izlijeva svoju čašu

na rijeke i izvore voda. I postadoše krv. Ovo podsjeća na prvo od egipatskih zala kad su se vode Nila pretvorile u krv (Izl 7,17-21). Ova dva zla paralelna su zlima druge i treće trube koja pogađaju i kvare samo trećinu voda i uništavaju trećinu svega živog u njima (Otk 8,8-11). Ovaj put ne spominje se prostor; zla čaša djeluju temeljito. Bez pitke vode buntovni ljudski rod neće preživjeti. U zlima prikazanima izlijevanjem čaša vidi se jačanje božanske srdžbe koja se izlijeva na neprijatelje Božjeg naroda, dok su zala truba bila samo upozorenja i prethodnice Božjeg gnjeva.

Zatim Ivan čuje ***anđela voda*** koji svoju čašu izlijeva na vode i pretvara ih u krv. On objavljuje zasluženost Božjih sudova nad zlima, što je odjek pjesme otkupljenih u Otkrivenju 15,3. Zli su već ***prolili krv svetih i proroka***. Oni su s uživanjem bezdušno progonili Božji vjerni narod. Sada ***ih krvlju napaja(š)***. Zli su svojim grijesima zavrijedili izlijevanje zala.

U tom trenutku Ivan čuje ***žrtvenik kako govori: "Da, Gospode, Bože, Svevladaru! Istiniti su i pravedni sudovi tvoji!"*** Ovdje je najvjerojatnije riječ o žrtveniku za žrtve paljenice koji je spomenut u prizoru otvaranja petog pečata, iz kojeg su se Bogu uzdizale molbe svetih: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" (Otk 6,10) Bilo im je rečeno da čekaju još malo dok ne dođe određeno vrijeme kad će im se molbe uslišiti. Ovdje glas sa žrtvenika potvrđuje da su molbe Božjeg naroda konačno uslišane u zlima koja se izlijevaju. Bog počinje pokazivati puninu negodovanja prema tlačiteljima svojeg naroda. Pravda je sada potpuno opravdana.

16,8.9. Četvrti anđeo izlijeva svoju čašu ***na sunce. I suncu je dano da pali ljude ognjem.*** Na zvuk četvrte trube djelomično smanjenje sjaja sunca uzrokovalo je djelomičnu pomrčinu na zemlji (vidi Otk 8,12). Međutim, četvrto zlo, kao i druga, djeluje potpuno – snaga sunca se jako povećala. Silna je žega palila ljude. Međutim, ovo ih zlo nije nagnalo da primijene način života; oni hule na ***ime Boga koji ima vlast nad tim zlima, ali se ne obratiše da mu slavu dadu***. Ovi ljudi prepoznaju Božju ruku u izlijevanju zala. Ali umjesto da se pokaju, oni hule na Božje ime kao što čini i Zvijer uz koju su pristali (Otk 13,6). Oni buntovno optužuju Boga za posljedice vlastitih postupaka. To je slično onome što je Pavao rekao za bezbožne ljude svojeg vremena: "Jer premda upoznaše Boga, ne iskazaše mu kao Bogu ni slavu ni zahvalnost, nego ishlapiše u mozganjima svojim te se pomrači bezumno srce njihovo." (Rim 1,21)

16,10.11. Peti anđeo izlijeva svoju čašu ***na prijestolje Zvijeri***. Dok prva četiri zla pogađaju ljudski rod općenito, peto zlo pogađa samo sjedište Sotonine vlasti. Sotona je Zvijeri iz mora dao svoje prijestolje i veliku vlast (vidi Otk 13,2). Zvijer je svoju vlast vršila uz pomoć Zvijeri iz zemlje. Obje su nagnale stanovnike zemlje da se priključe sotonskom trojstvu (r 12). Međutim, čak ni prijestolje Zvijeri ne može se oduprijeti snazi zala. Ovaj prizor podsjeća na šesto egipatsko zli koje je pogodilo faraonove vračare koji "se nisu mogli pojaviti pred Mojsijem, jer su … bili prekriveni čirevima" (Izl 9,11). Zla izazivaju kaos u ***kraljevstvu*** Zvijeri koje potpuno pokrivaju ***tmine***. Ovo natprirodno pomračenje paralela je devetom zlu koje je čitavu egipatsku zemlju zavilo u gusti mrak (Izl 19,21-23). Autoritet Zvijeri trpi veliko poniženje u očima stanovnika zemlje. Oni počinju shvaćati nemoć nesvetog trojstva da ih zaštiti od posljedica zala.

Tama petog zla povećava užas nepokajanih tako da su ***grizli jezike od muke***. Muka i bol svakog zla samo otvrdnjuje njihova srca. Čak ni strašna i nepodnošljiva zla ne navode ih na pokajanje. Umjesto toga, oni hule na ***Boga nebeskoga zbog muka i čireva, ali se ne obratiše od djela svojih***. Odbacivanjem Božjih vijesti upozorenja (Otk 14,6-12) zli su odbacili posljednju priliku da se pokaju. Posredovanje u nebeskom Svetištu je završilo i "nitko ne mogaše ući u hram" (Otk 15,8). Zli se i dalje protive Bogu dok za obraćenje nije prekasno. Oni su se čvrsto odlučili protiv Boga. Tako postaju plodno tlo za veliku posljednju prijevaru koja će cijeli svijet uvući u veliku bitku između Boga i Sotone, prijevaru koja je prikazana u prizoru šestog zla (Otk 16,13.14).

Šesto zlo (16,12-16)

Šesto zlo se razlikuje od pet prethodnih zala u tome što je uvod u kraj zemljine povijesti. Ono prikazuje pripremu za dolazeću posljednju bitku između Krista i njegovog vjernog naroda i Sotone i štovatelja Zvijeri.

[12]Šesti izli svoju čašu na Eufrat, rijeku veliku. I presahnu voda te načini prolaz kraljima s istoka sunčeva. [13]I vidjeh: iz usta Zmajevih i iz usta Zvijerinih i iz usta Lažnoga proroka izlaze tri duha nečista, kao žabe. [14]To su dusi zloduha što čine znamenja, a pođoše sabrati kraljeve svega svijeta na rat za Dan veliki Boga Svevladara. [15]Evo dolazim kao tat! Blažen onaj koji bdije i čuva haljine svoje da ne ide gol te mu se ne vidi sramota! [16]I skupiše ih na mjesto koje se hebrejski zove Harmagedon.

Bilješke

16,12. ***''Eufrat, rijeka velika.''*** Eufrat u Starom zavjetu, nazvan "rijeka velika" (Post 15,18; Pnz 1,7; Jš 1,4), je granica koja je razdvajala Božji narod od njegovih neprijatelja Asirije i Babilona (vidi *Bilješke* na Otk 9,14). Eufrat je bio mjesto odakle će vječni neprijateljski narodi napasti Izrael. Slika rijeke Eufrat čini se posebno važnom zbog istaknutosti Babilona u Otkrivenju. Eufrat je tekao kroz drevni grad Babilon. Zbog toga je bio sastavni dio grada; njegovom vodom su navodnjavali usjeve i osiguravali pitku vodu za gradsko stanovništvo. Bez te rijeke Babilon ne bi mogao opstati. Ideja Eufrata čini se posebno važnom u Otkrivenju zbog značaja slike Babilona u posljednjem dijelu knjige (vidi *Bilješke* na Otk 14,8).

Otkrivenje 17. poglavlje pokazuje da se rijeku Eufrat mora razumjeti simbolično. Bludnica Babilon sjedi na "nad vodama velikim" (r 1). Jeremija 51,13 pokazuje da je izraz "na velikim vodama" pored kojih je Babilon bio smješten, u stvari drugi izraz za rijeku Eufrat. Anđeo objašnjava Ivanu da su vode na kojima sjedi bludnica Babilon nacionalne sile svijeta – "puci i mnoštva i narodi i jezici" (Otk 17,15;) one će služiti Babilonu posljednjeg vremena i protiviti se Bogu i njegovom narodu.

''I presahnu voda.'' U Starom zavjetu je ova pojava često simbolizirala silno Božje djelovanje u prilog njegovog naroda. Tako je bilo sa Crvenim morem (Izl 14,21.22) i Jordanom (Jš 3,14-17). Što se Babilona tiče, Bog je preko Jeremije zaprijetio: "Sasušit ću more njegovo i presahnut ću izvore njegove." (Jr 51,36) U Izaiji Bog govori "moru: 'Presahni! Presušujem ti rijeke'" (Iz 44,27), da bi svom narodu vratio njegovu zemlju. Na drugim mjestima u Starom zavjetu vode koje je Bog presušio priprema su za okupljanje Božjeg naroda i njihovo vraćanje u domovinu (vidi Iz 11,15.16; 51,10.11; Zah 10,10.11).

Presušivanje Eufrata u Otkrivenju 16,12 posebno podsjeća na Božji sud na drevnim Babilonom kako su ga navijestili starozavjetni proroci. Izaija je govorio o Bogu koji je obećao da će presušiti vode Eufrata kako bi Kir mogao ući u grad i osvojiti ga (Iz 44,27.28). Jeremija je prorekao da će propast Babilona biti posljedica presušivanja rijeke Eufrat (Jr 50,35-38; 51,36.37). Međutim, pad Babilon, tlačitelja Božjeg naroda, nije bio svrha samome sebi. Njegov pad je omogućio ostvarenje Božje namjere da izbavi svoj narod Izraela od njegovog tlačitelja i da ga vrati u domovinu da obnove Jeruzalem i Judeju: "Potlačeni su sinovi Izraelovi, zajedno sa sinovima Judinim. Oni što ih zarobiše, drže ih čvrsto i neće da ih puste.

Ali, moćan je njihov Otkupitelj, ime mu Jahve nad Vojskama. On će obraniti parnicu njihovu – zemlji mir donijeti i smesti pučanstvo Babilona." (Jr 50,33.34)

Sredstvo u tom slučaju je bio Perzijanac Kir (Iz 44,26-28; 45,1-5.13), koji je zbog toga nazvan Božji mesija, Pomazanik (Iz 45,1) i "Pastir(u) moj!" (44,28) Bog je ovog poganskog kralja obasuo najvećim počasnim titulama (r 4), koje su kasnije rezervirane za izraelskog Mesiju. Bog je izabrao Kira da osvoji Babilon presušivanjem Eufrata i tako osigurao oslobađanje Božjeg naroda iz izgnanstva. "On će obnoviti moj Grad i sužnje moje vratiti bez otkupnine i naknade." (Iz 45,13; vidi 44,28). Tako je, kako naglašava Hans LaRondelle, "Kir svojim djelom izbavljenja služio kao slika Mesijine zadaće oslobođenja".[8]

Povijesno ispunjenje ovih proročanstava kasnije je zapisao poznati grčki povjesničar Herodot,[9] a u novije doba potvrdio Kirov cilindar.[10] Prema Herodotu Perzijanac Kir osvojio je Babilon presušivanjem rijeke Eufrat koja je tekla kroz grad. Kad je došao pred Babilon, ustanovio je da su zidovi i obrana suviše jaki i da grad ima namirnica za mnogo godina. Kir je upotrijebio jedan dio svoje vojske da pri niskom vodostaju skrene tok rijeke u jezero. Prema Danielu 5. poglavlju Perzijanci su u noći, dok je Babilon pijančevao, iznenadnim napadom ušli u grad isušenim riječnim koritom pod gradskim zidinama i svladali odveć samosvjesne branitelje Babilona. Kasnije je Kir izdao proglas kojim je dozvolio Izraelu da se vrati u svoju domovinu i obnovi Jeruzalem i hram. Čini se da je Ivan upotrijebio stvarni povijesni događaj kako bi simbolično prikazao Božji konačni sud nad Babilonom posljednjeg vremena, koji će dovesti do izbavljenja Božjeg naroda posljednjeg vremena od njegovih tlačitelja.

''Kraljima s istoka sunčeva.'' Fraza "s istoka sunčeva" je drevno obilježavanje istoka (vidi Bilješke na Otk 7,2). "Kraljima s istoka sunčeva" je aluzija na Perzijanca Kira i njegove savezničke snage. Izaija je prorekao da će Bog podignuti Kira, svojeg mesiju (Iz 44,28; 45,1), koji će doći "s Istoka" (iz 41,2.25; 46,11) protiv Babilona. Bog je preko Izaije rekao: "Ja sam ga [Kira] podigao da pobijedi i poravnao sam mu sve putove. On će obnoviti moj Grad i sužnje moje vratiti bez otkupnine i naknade." (Iz 45,13) LaRondelle kaže: "Premda je došao s istoka, Kir je napao Babilon sa sjevera."[11] Zašto je, onda, u Otkrivenju upotrijebljena množina "kraljevi"? Kir je bio vojskovođa savezničkih snaga *kraljeva* Medije i Perzije (Jr 51,11.28). Presušivanje Eufrata je otvorilo put Kiru i njegovim savezničkim snagama – "kraljima s istoka sunčeva" – da osvoje Babilon i preuzmu njegovo vladanje svijetom (vidi Dn 5,28) te oslobode Izrael da se može vratiti u domovinu (vidi Ezra 1,1-4).

U Novom je zavjetu fraza "s istoka" ili "istok" često slikovito uzimana za Isusa Krista; On je nazvan Mlado sunce s visine (Lk 1,78; Šarić: "istok s visine") i sjajna zvijezda Danica (Otk 22,16). Isus opisuje svoj povratak na zemlju kao da dolazi s istoka (Mt 24,27-31). U Otkrivenju 7,2 anđeo s Božjim pečatom dolazi s istoka (vidi *Bilješke* na Otk 7,2). Tko su onda ovi kraljevi s istoka? Činjenica da se kaže kako dolaze s istoka pokazuje da nekako moraju biti povezani s Kristom. Hans LaRondelle tvrdi da su Božji anđeli, koji nisu pali, "predstavljeni kao nebeski ratnici – kraljevi koji su došli da ratuju protiv svih kraljeva ovoga svijeta (Otk 19,14)."[12] Prema njemu sveti će imati pasivnu, a ne aktivnu ulogu u posljednjem sukobu. "Sveti će sudjelovati u Kristovoj pobjedi, a ne u njegovoj bitci."[13] C. Mervyn Maxwell smatra da Otkrivenje 16,16.17 pokazuje da će oboje, Bog Otac i Krist, "stići na scenu kao kraljevi s istoka".[14]

Međutim, Ivan daje ključ za njihovo prepoznavanje. Otkrivenje 19,11-19 opisuje dvije suprotstavljene vojske u posljednjem sukobu: Kristu Ratniku i njegovoj vojsci nasuprot su "Zvijer i kraljevi zemlje i vojske njihove" (Otk 19,19; vidi 16,13-16; 19,11-16). Krist je nazvan "Gospodar gospodara i Kralj kraljeva", a prate ga njegovi "pozvanici, izabranici, vjernici" (Otk 17,14; vidi 19,15). Izrazi "pozvan", "izabran" i "vjerni" u Novom zavjetu dosljedno je upotrijebljen da označi Božji narod (vidi Rim 1,6.7; 1 Kor 1,2; 1 Pt 2,9). Epiteti "gospodari" i "kraljevi" moraju se odnositi na svete koji su na drugim mjestima u Otkrivenju nazvani kraljevima i svećenicima (Otk 1,6; 5,10; vidi 20,4.5). U Otkrivenju 7. poglavlju su simbolično prikazani kao eshatološka vojska organizirana u 144 vojnih postrojbi, od po tisuću svaka (7,2-8), spremna da uđe u posljednju bitku (vidi *Bilješke* na Otk 7,4). Oni su nazvani "vojske nebeske" (19,14) jer u Otkrivenju su sto četrdeset i četiri tisuće prikazane kao da su već na nebu (vidi Otk 14,1; 15,2; 19,1-5). U Otkrivenju 15,2 opisani su kao "oni koji pobijediše Zvijer i kip njezin i broj imena njezina". Oni koji se protive Bogu u Otkrivenju su uvijek nazvani "stanovnici zemlje" (vidi *Bilješke* na Otk 6,10). Zato sveti, kao Kristova "vojska koja je na nebu", stoje nasuprot "kraljevima svega svijeta" koji su pod vodstvom sotonskog trojstva (Otk 16,14; 19,19), kojih je simbolični broj "dvije mirijade mirijada" (Otk 9,16). Ako su "kraljevi svega svijeta" svjetovne i političke sile svijeta u službi sotonskog trojstva u posljednjoj bitci, onda su "kraljevi s istoka sunčeva" očito Krist – "Gospodar gospodara i Kralj kraljeva" – i njegove vojske svetih koji se bore protiv sotonskog saveza i osiguravaju konačno izbavljenje (Otk 19,14-16). Da su sveti Kristova vojska i oni koje treba izbaviti iz posljednje krize, nije jedina anomalija u Otkrivenju. U 19,7-9 sveti su opisani kao Jaganjčeva Zaručnica i gosti na svadbi.

16,13. ***''Usta.''*** O značenju usta u odnosu na Sotonu u Otkrivenju vidi *Bilješke* na Otkrivenje 9,19.

''Lažni prorok.'' Lažni prorok je spomenut ovdje i u Otkrivenju 19,20 i 20,10. Uvijek je povezan sa Zmajem i Zvijeri iz mora. Otkrivenje 19,20 opisuje Lažnog proroka kao onog koji čini znamenja u nazočnosti Zvijeri iz mora kojima vara one koji imaju žig Zvijeri i klanjaju se njezinu kipu. Ova značajka opisuje vjerski karakter i aktivnosti druge zvijeri iz Otkrivenja 13; Zvijer iz zemlje čini velika znamenja, varajući one koji žive na zemlji znakovima koje čini pred Zvijeri (Otk 13,13.14). Prema tome su djela Lažnog proroka i Zvijeri iz zemlje identična. Zvijer iz zemlje se poslije trinaestog poglavlja više ne spominje u Otkrivenju, ali se o njoj govori kao Lažnom proroku – članu sotonskog trojstva. Lažni prorok je drugo ime za Zvijer iz zemlje u njenoj novoj ulozi; on je u savezu s "kipom Zvijeri", varajući ljude da se pridruže sotonskom trojstvu i poklone Zvijeri iz mora (Otk 13,15-17). Ovaj novi naziv za Zvijer iz zemlje uzet je da se istakne prijevarni karakter i aktivnosti koje su označavale lažne proroke u Bibliji (vidi Mt 7,15; 24,24; 2 Pt 2,1; 1 Iv 4,1; 2 Iv 7).

16,14. ***''Duhovi.''*** Grčka riječ *pneuma* znači i "duh" i "dah".

''Svevladar.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.

16,15. ***''Blažen onaj koji bdije i čuva haljine svoje.''*** Ovo je treće od sedam blaženstava u Otkrivenju (vidi *Bilješke* na Otk 1,3). F. F. Bruce spominje jedan ulomak u Mišni koji kazuje da je kapetan hramske straže u Jeruzalemu noću obilazio hram da vidi jesu li pripadnici hramske policije na svojemu mjestu. Ako bi nekoga uhvatio da spava na dužnosti, skinuli bi mu odjeću i spalili je, a on je osramoćen morao otići gol.[15] Ovaj bi običaj mogao osvijetliti značenje ovog teksta.

''Da ne ide gol te mu se ne vidi sramota.'' Golotinja u drevnom svijetu smatrala se velikim poniženjem (vidi *Bilješke* na Otk 3,18). Poražene vojnike posebno bi osramotili kad bi im skinuli odjeću i vodili ih gole u zarobljeništvo. Izaija je prorekao da će Asirci voditi zarobljene iz Egipta "gole i bose, otkrivenih zadnjica, sramote Egipta" (Iz 20,4). U Otkrivenju će Bog suditi Babilonu posljednjeg vremena tako što će ga "opustošiti (je) i ogoliti" (Otk 17,16). U Starom zavjetu to je bio znak božanskog suda. Ezekiel je prorekao da će Bog u suđenju idolopokloničkom Izraelu skinuti odjeću i neprijateljima "razotkriti (im) tvoju golotinju" (Ez 16,37-39). U svojim proročanstvima protiv Ninive, Nahum je izjavio da će Bog skinuti odjeću sa stanovnika Ninive i "tvoju golotinju pokazat ću narodima, tvoju sramotu kraljevstvima" (Nah 3,5).

16,16. ***''Na mjesto koje se hebrejski zove Harmagedon.''*** Riječ "Harmagedon" (na grčkom *Harmagedōn*) nalazimo samo ovdje u Otkrivenju. Ime mjesta nije jasno, a samu riječ "harmagedon" je teško objasniti. Tekst kaže da je to hebrejski izraz. Sama riječ je kombinacija od *har* ("planina") i *megiddon* (najvjerojatnije "Megido"), pa bi ime Harmagedon značilo "planina Megido". Megido je bio dobro poznati utvrđeni grad u sjevernom dijelu Izraela u Jesreelskoj ravnici u podnožju planinskog lanca Karmela između Sredozemnog mora i Galilejskog jezera. Pošto se grad nalazio na putu između Egipta i Damaska, bio je vrlo važno strateško mjesto. U njegovoj blizini bilo je jedno od najpoznatijih bojišta na kojem su se odigrale najveće i najodlučnije bitke u povijesti Izraela. Kod Megida su Barak i Debora porazili Siseru i njegovu vojsku (Suci 5,19-21), Jehu je ustrijelio Ahazju (2 Kr 9,27) i Jošiju je ubio faraon Neko (2 Kr 23,29.30; Zah 12,11).

Međutim, problem je što se Megido nalazio u ravnici, a ne na brdu. Nema brda Megido. O tom problemu su ponuđena različita tumačenja. Gledište koje izgleda najvjerodostojnije jest da se "brdo Megido" odnosi na Karmel koji je blizu Megida.[16] Na brdu Karmel odvijala se jedna od najznačajnijih bitaka u izraelskoj povijesti – bitka u kojoj je prorok Ilija porazio Baalove proroke (1 Kr 18). Čini se da je ova duhovna bitka u pozadini harmagedonske bitke u Otkrivenju 16,16. Aluziju na događaj na Karmelu već smo mogli primijetiti u Otkrivenju 13,13.14, gdje Zvijer iz zemlje "oganj spušta s neba na zemlju naočigled ljudi"; to podsjeća na oganj koji je Ilija dozvao s neba (1 Kr 18,38), a kojim je potvrdio da je Gospodin pravi Bog Izraela kome se treba klanjati.

William H. Shea ukazuje na druge paralele između harmagedonske bitke u Otkrivenju 16 i 1. o Kraljevima 18.[17] Na primjer, upravo kao što je Ilija pozvao Ahaba da radi natjecanja sakupi čitav Izrael na brdu Karmel, tako sotonsko trojstvo poziva svoje sljedbenike na Harmagedon. Otpali vjerski sustav uključen u harmagedonsku bitku predstavljen je velikom bludnicom u Otkrivenju 17–18, što odgovara izraelskoj kraljici Izebeli koja je bila glavni akter u scenariju na Karmelu. Glavnu ulogu u okupljanju sila za Harmagedon će prema Otkrivenju 16,13 imati Lažni prorok. Ovo je prvi put da se u knjizi pojavljuje izraz "Lažni prorok". U događaju koji se odigrao na gori Karmel osamsto i pedeset proroka stalo je nasuprot Iliji. Kao što je Ilija pobio Baalove proroke (1 Kr 18,40), tako će na sličan način sljedbenici sotonskog trojstva biti pobijeni mačem koji izlazi iz Kristovih usta (vidi Otk 19,21).

Sve to nagovještava da je u prikazu posljednje bitke između Krista i sila tame, Ivan imao na umu ovaj događaj iz prošlosti Izraela. Ime Harmagedon treba smatrati simboličnim. Ono ne označava nikakvo geografsko područje u Palestini, niti bilo gdje, već se odnosi na posljednji duhovni sukob koji obuhvaća čitav svijet, u kojem će sotonsko trojstvo i njegove sile pretrpjeti potpuni i konačni poraz od Krista i njegove vojske.

Tumačenje

16,12. Šesti anđeo izlijeva svoju čašu ***na Eufrat, rijeku veliku. I presahnu voda***. Simbolično presušivanje Eufrata očito izaziva propast Babilona posljednjeg vremena, tlačitelja Božjeg naroda posljednjeg vremena. Ova je čitava slika uzeta od pada drevnog Babilona, tog vjerskog i političkog neprijatelja u Starom zavjetu. Hans LaRondelle primjećuje: "Mogućnost budućeg pada Babilona je zasnovana na padu drevnog Babilona kao primjera. Teološke bitnosti ostaju iste, jer su etnička i geografska ograničenja uklonjena pripisivanjem kozmičkih univerzalnih proporcija."[18]

Uništenjem drevnog Babilona Bog je želio osloboditi svoj narod od njegovih tlačitelja i vratiti ga iz ropstva u njegov zavičaj (Jr 50,33.34). Zato je presušivanje Eufrata djelovalo kao "priprema za izbavljenje Izraela".[19] Kao što je iznenadno presušivanje Eufrata dovelo do pada drevnog Babilona (Iz 44,27.28; Jr 50,35-38; 51,36.37), tako simbolično presušivanje "Eufrata, rijeke velike" prethodi padu Babilona posljednjeg vremena. Ova misao uvjerava Kristovu crkvu u "sigurnost pada Babilona posljednjeg vremena".[20] Kao što je propast drevnog Babilona bila ispunjenje proročanstva, tako će to biti i propast Babilona posljednjeg vremena.

Ivan jasno pokazuje da se Eufrat ovdje mora razumjeti slikovito. On kasnije u 17,15 objašnjava da rijeka Eufrat na kojoj sjedi Babilon posljednjeg vremena (17,1; vidi Jr 51,13) predstavlja nacionalne svjetske sile – to su "puci i mnoštva i narodi i jezici" koji će služiti Babilonu posljednjeg vremena (Otk 17,18). Zato rijeka Eufrat predstavlja narode svijeta i "njihove građanske vlasti koje u posljednje dane podržavaju vjersku vlast Babilona".[21] Simbolično presušivanje Eufrata, prema tome, pokazuje da će svjetovne sile i narodi svijeta, koji služe Babilonu posljednjeg vremena, povući svoju podršku ovom vjerskom sustavu.

Na nesreću Ivan ne objašnjava što će nagnati svjetovne sile da ustegnu odanost Babilonu i okrenu se protiv njega (vidi Otk 17,15.16). Međutim, izgleda jasno da do ove situacije dolazi u pripremi za šesto zlo. Naviještanje vječnog Evanđelja od strane trojice anđela svakako

priprema put za to. Međutim, iznenadna promjena u ponašanju mora očito doći kao posljedica shvaćanja nemoći Babilona da svoje sljedbenike zaštiti od nepodnošljivih muka zala. Zemaljski narodi su se razočarali zbog nemoći Babilona da zaštiti samog sebe, jer je i samo sjedište Sotonine vlasti pogođeno zlima (Otk 16,10.11). U međuvremenu vjerni su pod Božjom zaštitničkom silom i očito im zla nisu naudila. Razočarani narodi će zajednički uskratiti podršku Babilonu što će prijeći u takvo neprijateljstvo da će Babilon potpuno uništiti (vidi Otk 17,16.17). U tom smislu treba razumjeti presušivanje rijeke Eufrat.

Međutim, pad Babilona nije cilj samom sebi. Presušivanje Eufrata priprema put za ***prolaz kraljima s istoka sunčeva***. Ovo se odnosi na Krista ("Kralj kraljeva i Gospodar gospodara") i njegove vojske koje čine sveti – oni koji su "njegovi pozvanici, izabranici, vjernici" (Otk 17,14), kraljevi i svećenici (Otk 1,6; 5,10) – spremni da se bore protiv svjetskog saveza pod vodstvom sotonskog trojstva. Ovdje imamo savez svetih posljednjeg vremena, spremnih da se izravno uključe u bitku protiv saveza zlih oruđa pod vodstvom samog Sotone. "U ono će vrijeme ustati Mihael, veliki knez koji štiti sinove tvog naroda. Bit će to vrijeme tjeskobe kakve ne bijaše otkako je ljudi pa do toga vremena. U ono vrijeme tvoj će se narod spasiti – svi koji se nađu zapisani u Knjizi." (Dn 12,1) Krist dolazi da pomogne svom narodu posljednjeg vremena i da ga izbavi od tlačenja Babilona.

Prizor u Otkrivenju 16,12 šire obrađuje poznato osvajanje drevnog Babilona od strane Perzijanca Kira i njegovih savezničkih snaga. Izaija naziva Kira Božjim mesijom (Iz 45,1) i kaže da dolazi s "istoka" (Iz 41,25; vidi 41,2; 46,11). Presušivanjem Eufrata Kir je sa svojom vojskom mogao ući i osvojiti drevni Babilon, tlačitelja Božjeg naroda Izraela. Uništenje Babilona od strane Kira omogućilo je oslobađanje Božjeg naroda iz ropstva i njegov povratak u domovinu (Iz 45,13; Jr 50,33.38; 51,36.37). Ivan uzima ovaj veoma poznati događaj da prikaže pripremu za konačnu bitku između Krista i Sotone. Otkrivenje uzima Kirovo osvajanje Babilona i oslobođenje Izraela kao jamstvo onoga što će Krist sa svojim vojskama učiniti kad porazi Babilon posljednjeg vremena i tim omogući konačno oslobađanje svoga naroda (Otk 19,1-19).[22]

16,13.14. Ivan sada svraća pozornost na sile koje ustaju protiv Krista i njegovog naroda posljednjeg vremena u pripremi za konačnu bitku. On vidi sotonsko trojstvo – Zmaja, Zvijer i Lažnog proroka – i ***tri nečista duha*** koji im izlaze iz ***usta***. Ovdje nalazimo novi opis Zvijeri iz zemlje iz Otkrivenja 13,11-17 kao ***Lažnog proroka***, varalicu koji zavodi ljude. To su glavne

značajke lažnih proroka u Bibliji. H. B. Swete opisuje lažne proroke kao osobe "koje lažno tumače Božji Um. Prava religija nema gore neprijatelje, a Sotona nema bolje saveznike."[23]

Zvijer iz zemlje u ulozi Lažnog proroka zavodi ljude da se pridruže sotonskom trojstvu i štuju ga umjesto Boga. Kao što se u vrijeme Kristovog prvog dolaska demonsko djelovanje rasplamsalo do ranije neviđenih granica, tako će biti i u završnim danima zemaljske povijesti.[24] U propovijedi na Maslinskoj gori, Isus je upozorio svoje sljedbenike da će s približavanjem vremena svršetka ustati "lažni proroci i tvorit će znamenja i čudesa da, bude li moguće, zavedu izabrane" (Mk 13,22; vidi Mt 24,24; 2 Pt 2,1).

Tri nečista duha koji izlaze iz usta sotonskog trojstva su ***kao žabe***. Budući da spadaju u nečiste životinje, žabe su simbol nečistoće. Nečistoća i jest značajka Babilona posljednjeg vremena (ime označava sotonski trijumvirat). Babilon je pun "gnusobe i nečisti bluda njezina" (Otk 17,4). On je postao "prebivalištem zloduha, nastambom svih duhova nečistih" (Otk 18,2; Šarić: "stan đavolima, i tamnica svakom duhu nečistome"). Nečisti duhovi slični žabama podsjećaju nas na egipatsko zlo sa žabama (Izl 7,25–8,11 [u nekim prijevodima 8,1-15]). Ono što je posebno značajno jest da je to bilo posljednje zlo koje su faraonovi vračari mogli učiniti oponašajući Mojsijeva čuda svojim prijevarnim umijećem i tako zbunili faraona i Egipćane.[25]

Drugim riječima, žabe su bile posljednja prijevara kojom su vračari mogli utjecati i navesti faraona da se usprotivi Bogu i da ne smatra ozbiljnom njegovu vijest danu preko Mojsija. Tri žabama slična demona iz šestog zla su Sotonin posljednji pokušaj da krivotvori Božje djelo, jer se pojavljuju kao zli pandani trojici anđela iz Otkrivenja 14. Osim toga, poruka koju šalju stanovnicima zemlje suprotna je vijesti upozorenja objavljenom od trojice anđela.

Demoni kao žabe izlaze iz usta sotonskog trojstva. To pokazuje da su Sotonina snažna promidžbena oruđa koja će izvesti uvjerljive prijevare u konačnoj bitci. Tri demona kao žabe su sam "dah" (dusi) sotonskog trojstva u posljednjoj prijevari. Sotona je odlučan u namjeri da pobijedi u posljednjoj krizi i zato osposobljava demonske duhove da čine ***znamenja***. Ovo nas svakako podsjeća na Otkrivenje 13,13.14. Znamenja su dio Sotonine prijevare posljednjeg vremena da navede ljude da se pridruže sotonskom trojstvu a ne pravom Bogu.

Cilj prijevare znamenjima posljednjeg vremena koje čine demoni kao žabe jest ***sabrati kraljeve svega svijeta na rat za Dan veliki Boga Svevladara***. Prijevara je Sotonina metoda

uvjeravanja (vidi Otk 13,13.14; 20,7-9). To nas podsjeća na "lažljiv duh" koji je naveo kralja Ahaba da prezre vijest koju mu je Bog poslao i pođe u bitku (1 Kr 22,21-23). Sotonsko trojstvo ovdje šalje tri demonska anđela s lažnim evanđeljem da navede svjetovne i političke vlasti i sile da se udruže s njima protiv Boga i njegovog naroda za veliki dan Boga Svemoćnoga. Čini se da će spiritizam postati dio ove posljednje prijevare "koja će preplaviti svijet".[26] Ellen G. White upozorava kršćane:

Uskoro će se na nebu pojaviti strašni nadnaravni prizori, znak moći demona da čine čuda. Đavolski će duhovi otići kraljevima cijeloga svijeta da ih utvrde u obmani i potaknu kako bi se udružili sa Sotonom u njegovoj posljednjoj borbi protiv nebeske vladavine. Ovim će putem vladari i podanici biti podjednako prevareni. Pojavit će se osobe, pretvarajući se da su Krist, i zahtijevati titule i štovanje koje pripada Otkupitelju svijeta. One će izvesti neobična čuda liječenja i tvrdi da s Neba imaju otkrivenja koja se suprote svjedočanstvu Svetoga pisma.[27]

16,15. Usred ovog zornog opisa velike pripreme i okupljanja za posljednju bitku, Ivan iznenada umeće izravne Isusove riječi kojima ozbiljno poziva svoj narod da bude spreman i da se ne dade prevariti: ***Evo dolazim kao tat!*** Ovaj Isusov dolazak je povezan s posljednjom bitkom. Poziv koji Isus upućuje svojem narodu posljednjeg vremena jest "da danas orijentiraju svoj život prema dolazećoj eshatološkoj stvarnosti".[28] Lažljivim uvjeravanjem sotonsko trojstvo će moći okupiti svjetovne i političke sile svijeta. Međutim, kao što je Kir iznenada pobijedio drevni Babilon (vidi Dn 5), tako će Kristova intervencija nadvladati Babilon posljednjeg vremena: "Dan Gospodnji dolazi baš kao kradljivac u noći. Dok još budu govorili: 'Mir i sigurnost', zadesit će ih iznenadna propast … i neće umaći." (1. Sol 5,2.3) Isus je često upozoravao na neočekivanost posljednje krize i na svoj dolazak (vidi Mt 24,42-44; Lk 21,34.35).

Krist ozbiljno poziva svoje sljedbenike na duhovnu budnost za ovo kritično razdoblje u povijesti svijeta. Oni trebaju ostati duhovno budni jer Dan Boga Svevladara može nastupiti u svakom trenutku. Oni su kao vojnici obučeni i spremni. Isus je u završetku govora na Maslinskoj gori savjetovao svoje sljedbenike: "Pazite na se da vam srca ne otežaju u proždrljivosti, pijanstvu i u životnim brigama te vas iznenada ne zatekne onaj Dan jer će kao zamka nadoći na sve žitelje po svoj zemlji. Stoga budni budite i u svako doba molite da uzmognete umaći svemu tomu što se ima zbiti i stati pred Sina Čovječjega." (Lk 21,34-36)

"Bdijte, dakle, … da vas ne bi našao pozaspale ako iznenada dođe. Što vama kažem, svima kažem: Bdijte!" (Mk 13,35-37)

U ovo kritično vrijeme Kristove sljedbenike će obilježavati duhovna budnost. Kako kaže Robert H. Mounce, oni se neće "iznenaditi kao vojnik koji, kad se oglasi uzbuna, mora bježati gol jer ne zna gdje mu je odjeća"[29] ili kao stražar na hramskim vratima, kojeg je kapetan uhvatio da spava, pa mu spaljuje odjeću i osramoćenog šalje gola (vidi *Bilješke* na Otk 16,15).

Zato je svaki kršćanin pozvan da čuva svoju odjeću ***da ne ide gol te mu se ne vidi sramota***. Ovaj savjet podsjeća na sličan poziv koji je Isus uputio crkvi u Laodiceji da se postara za "bijele haljine da se odjeneš da se ne vidi tvoja sramotna golotinja" (Otk 3,18). Haljine predstavljaju "pravedna (su) djela svetih" (Otk 19,7-9; Mt 22,11-14). One simboliziraju beskompromisnu odanost i vjernost Kristu (Otk 3,4.5; 6,11; 7,9.13.14; 19,8). S druge strane, nagost označava kompromisno ponašanje prema Babilonu zbog njegovog prijevarnog uvjeravanja (vidi Otk 17,2; 18,3). Kad porazi Babilon, Bog će ga "opustošiti (je) i ogoliti" (Otk 17,16) kao znak dubokog ponižavanja poražene vojske (vidi Iz 20,4). Oni koji pristanu na kompromis s Babilonom svakako će sudjelovati i u njegovom poniženju. Samo oni koji su duhovno obučeni u haljine Kristove pravednosti moći će opstati u času "kušnje koji ima doći na sav svijet da se iskušaju svi pozemljari" (Otk 3,10).

16,16. Ivan pokazuje da će demonska prijevarna čuda uspjeti iznad svakog očekivanja. Odbijajući pravo Evanđelje, ljudi će "povjerovati laži koja nepravednim zavaravanjem zavodnički djeluje" popraćena "znamenjima i čudesima" (vidi 2 Sol 2,9-12)[30] Sotona je u stanju utjecati na vjerske i svjetovne sile svijeta da se skupe ***na mjesto koje se hebrejski zove Harmagedon*** ("goru Megido"). Bruce M. Metzger ispravno primjećuje da zbog povijesnog značaja Megida kao "mjesta čestih i odlučujućih bitaka u stara vremena (Suci 5,19-21; 2 Kr 9,27; 23,29), izgleda da Ivan rabi poznati rječnik da prikaže posljednji veliki sukob između sila dobra i sila zla, bitku u kojoj će zlo doživjeti poraz – ne oružjem već Božjom utjelovljenom Riječi, Isusom Kristom (19,13)".[31] Vjerske i svjetovne sile ujedinjene su i organizirane u jednu vojsku pod vodstvom sotonskog trojstva za bitku u veliki dan Boga Svevladara. To podsjeća na tekst iz drugog psalma: "Ustaju kraljevi zemaljski, knezovi se rote protiv Jahve i Pomazanika njegova." (Ps 2,2) Harmagedonska bitka je odjek dobro poznatog sukoba na Karmelu između proroka Ilije i Baalovih proroka (1 Kr 18). Na gori Karmel trebalo

je jednom zauvijek odlučiti tko je pravi Bog: "Ako je Jahve Bog, slijedite ga; ako je Baal, slijedite njega." (1 Kr 18,21)

Isti će se problem trebati riješiti u velikoj harmagedonskoj bitci: Treba li slijediti i štovati pravo Trojstvo ili krivotvoreno sotonsko trojstvo? Bitka će konačno riješiti pitanje koje je Sotona postavio na početku: Tko je zakoniti vladar svemira? I to pokazuje da posljednja harmagedonska bitka nije vojna već duhovna – da je bitka za umove ljudi. Njen zaključak će biti isti kao u sukobu na Karmelu za vrijeme Ilije, kad je okupljeni narod priznao: "Jahve je Bog! Jahve je Bog!" (r 39)

Otkrivenje 16,12-16 nije prikaz stvarne bitke, već samo priprema i veliko skupljanje vjerskih i političkih sila pobunjenog čovječanstva za Harmagedon. Stvarna bitka slijedi poslije šestog zla i opisana je u Otkrivenju 16,17–19,21. Ivan kasnije vidi kako se "Zvijer i kraljevi zemlje i vojske njihove skupiše (se) u boj" protiv Krista koji dolazi s neba kao Kralj kraljeva i Gospodar gospodara praćen vojskom sastavljenom od svetih (Otk 19,19; vidi 17,14). Bitka će završiti potpunim porazom Zvijeri i njezinih vojski (19,20.21); pobijedit će ih zakoniti Kralj kraljeva i Gospodar gospodara (Otk 19,16).

Sedmo zlo (16,17-21)

Ovim ulomkom završava viđenje o sedam posljednjih zala. Sa sedmim zlom čitatelj dolazi do samog početka harmagedonske bitke.

[17]I sedmi izli svoju čašu na zrak. Uto iz hrama, s prijestolja, iziđe jak glas i viknu: "Svršeno je!" [18]I udariše munje i glasovi i gromovi i nasta potres velik, kakva ne bijaše otkako je ljudi - tako bijaše silan potres taj. [19]I prasnu natroje grad veliki i gradovi naroda padoše. Spomenu se Bog Babilona velikoga da mu dade piti iz čaše vina gnjevne srdžbe Božje. [20]I pobjegoše svi otoci, iščezoše gore, [21]a iz neba se spusti na ljude tuča velika, poput talenta. Ljudi su hulili Boga zbog zla tuče jer zlo njezino bijaše silno veliko.

Bilješke

16,17. ***''Hram.''*** O značenju i važnosti nebeskog hrama (grčki *naos*) u Otkrivenju vidi *Bilješke* na Otkrivenje 11,1.19.

''Prijestolje.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 4,2.

16,18. ***''Potres velik.''*** Ovaj se potres očito razlikuje od onoga spomenutog kod otvaranja šestog pečata (Otk 6,12), koji prethodi ovome. Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 6,12.

16,19. ***''Natroje.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 8,7.
''Babilon veliki.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,8.
''Čaše vina.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,10.

16,21. ***''A iz neba se spusti na ljude tuča velika, poput talenta.''*** Tuča je oružje kojim je Bog često sudio u Starom zavjetu. Pdanje tuče u sedmom egipatskom zlu uništilo je zemlju (Izl 9,24.25). Tuča je bila Božje oružje protiv petorice amorejskih kraljeva u bitki koju je vodio Jošua; više je ljudi izginulo od tuče nego od mača (Jš 10,11). Ezekiel je prorekao da će Bog na Goga i Magoga poslati "silan pljusak, i kamenje tuče, oganj i sumpor" (Ez 38,22). Bog je pitao Joba: "Zar si stigao do riznica snijega i zar si tuče spremišta vidio što ih pričuvah za dane nevolje, za vrijeme boja krvava i rata?" (Job 38,22.23) Izaija i Ezekiel govore o vodenoj bujici i velikoj tuči koje će Bog poslati sudeći nevjernima (Iz 28,2; 30,30; Ez 13,10-14). Svako zrno tuče sedmog zla bit će teško "poput talenta". Točna mjera talenta nije poznata; ona je varirala "kod različitih naroda i u različita vrmena".[32] Mogao je imati od dvadeset i pet do pedeset kilograma. Očito je da su zrna tuče sedmog zla bila golema i zbog toga djelovala razarajuće.
''Silno veliko.'' Da prikaže strahotu sedmog zla, Ivan se služi grčkom riječi *sphodra* ("izuzetno", "veoma mnogo") koju ne nalazimo nigdje više u Otkrivenju.

Tumačenje
16,17.18. Sedmo zlo dolazi od samoga Boga. Posljednji od sedam anđela izlijeva svoju čašu na zrak. U tom trenutku odjekuje snažan glas ***iz hrama, s prijestolja***. Ovo podsjeća na Otkrivenje 16,1 gdje je "iz hrama jak glas" zapovjedio sedmorici anđela da izliju svoje čaše. Glas je došao s Božjeg prijestolja smještenog u nebeskom hramu (vidi Otk 4–5). U Otkrivenju su hram i prijestolje nerazdvojni. Prijestolje predstavlja nadzornu silu u svemiru. Ono označava Božju prisutnost i njegovu suverenu vlast nad stvorenim. U Otkrivenju ono stoji nasuprot Sotoninu prijestolju (Otk 2,13; 13,2) i prijestolju Zvijeri (Otk 16,10). Činjenica da ovaj jaki glas dolazi s Božjeg prijestolja pokazuje da govori sam Bog.

Božanski glas objavljuje: ***Svršeno je!*** Ovo je ponavljanje "Svršeno je!" s Golgote kojim je najavljena pobjeda nad Sotonom i početak vremena svršetka (Iv 19,30). Ovaj put isti Kristov

glas objavljuje svršetak zemaljske povijesti i konačnu pobjedu nad Sotonom i silama tame. Ovaj glas će se još jednom čuti u Otkrivenju (21,6). On će najaviti nestanak grijeha i slavni početak vječnog Božjeg kraljevstva.

U tom trenutku ***udariše munje i glasovi i gromovi***. U Otkrivenju je ova pojava uvijek povezana s Božjim prijestoljem (vidi Otk 4,5; 8,5; 11,19). Osim toga, ***nasta potres velik, kakva ne bijaše otkako je ljudi - tako bijaše silan potres taj***. U Starom zavjetu su potresi korišteni za opis Božjeg posljednjeg suda na zemlji, poznatog kao Dan Gospodnji.
16,19. Veliki potres pogađa ***grad veliki*** koji ***prasnu natroje***. Izraz "grad veliki" se odnosi na Babilon (vidi Otk 17,18; 18,10). Sotonsko kraljevstvo se u Otkrivenju sastoji od tri dijela. Babilon posljednjeg vremena čini savez sotonskog trojstva. Izložen božanskom sudu on se raspada na tri dijela: na Zmaja, Zvijer iz mora i Zvijer iz zemlje. Jedinstvo sotonskog trojstva je razbijeno. Nakon što se Babilon raspao, ***gradovi naroda padoše***. Narodi u Otkrivenju predstavljaju političke i svjetovne sile svijeta koje podupiru Babilon posljednjeg vremena i ometaju Božje djelo na zemlji. Slom Babilona posljednjeg vremena vodi do njihove neizbježne propasti.

Spomenu se Bog Babilona velikoga da mu dade piti iz čaše vina gnjevne srdžbe Božje. Ovo odgovara Otkrivenju 18,5.6 gdje se Bog spominje njegovih zločina i kažnjava ga čašom u koju je Babilon natakao, ali mu sada Bog natače dvostruko. Također podsjeća na Otkrivenje 14,10 gdje se svima koji se klanjaju Zvijeri i njezinu kipu i koji prime žig, prijeti da će piti ***vino gnjeva Božjega, nerazvodnjeno, natočeno već u čaši srdžbe njegove***. Ovdje vidimo da Babilonu, "koji vinom *gnjeva* i bluda svojega opi sve narode" (Otk 14,8; 17,2; 18,3), Bog daje "piti iz čaše vina gnjevne srdžbe Božje". Otkrivenje 14,19 opisuje izvršenje suda na Babilonu i svima koji su odlučili pristati uz njega.

16,20.21. Od velikog potresa ***pobjegoše svi otoci, iščezoše gore***. Ovo nas podsjeća na prizor otvaranja šestog pečata u kojem "sve se planine i otoci pokrenuše s mjesta" (Otk 6,14). Pisac Poslanice Hebrejima objavio je da će Bog na kraju uzdrmati sve stvoreno "da ostane ono neuzdrmljivo", naime Božje kraljevstvo (Heb 12,26-28). Na kraju, ***iz neba se spusti na ljude tuča velika, poput talenta***. Ovdje imamo još jedno očitovanje Božjeg suda uzeto iz Starog zavjeta. Kao što je Bog poslao tuču da uništi Izraelove neprijatelje (vidi Jš 10,11; Ez 38,22), tako u ovoj prilici vidimo izvršenje konačnog suda nad neprijateljima Božjeg naroda posljednjeg vremena.

Međutim, ova izuzetna velika tuča kod zlih ne izaziva nikakve promjene. Ljudi na koje je ova tuča pala ***su hulili Boga zbog zla tuče jer zlo njezino bijaše silno veliko***. Ova se tema ponavlja iz Otkrivenja 16; oni na koje padaju posljednja zla odgovaraju hulom na Boga i odbijanjem da se pokaju za svoja zlodjela (16,9.11.21). To je razumljivo s obzirom na činjenicu da je vrijeme milosti prošlo i da više nema posredovanja (vidi Otk 15,8). Kraj je došao i postavljena je jasna granica između onih koji su slijedili Boga i onih koji su mu se protivili. Više nema prilike za pokajanje.[33] Nepokajani grešnici više nemaju sposobnosti za povratak. U prizoru šestog pečata prikazani su kako traže da se sakriju od Božjeg lica na "Dan onaj veliki srdžbe" (Otk 6,16). Čak ni ovo "silno veliko" zlo ne može promijeniti njihov odnos prema Bogu i navesti ih da mu se vrate.

Osvrt na Otkrivenje

15. i 16. poglavlje

Svrha Otkrivenja 15. i 16. poglavlja jest "otkriti Božji predodređeni plan za trijumf njegovih vjernih".[34] Sedam posljednjih zala prikazano je u Otkrivenju kao Božji konačni odgovor na gnjev Babilona posljednjeg vremena koji pokušava uništiti Božji vjerni narod. Petnaesto i šesnaesto poglavlje zornim slikama prikazuju posljedice koje će svijet žeti zbog napuštanja Božjeg zakona i njegovog plana za ljudska bića. Kršenje božanskog zakona dovodi do uništenja kršitelja. Pavao je pisao: "Ne varajte se: Bog se ne da izrugivati! Što tko sije, to će i žeti!" (Gal 6,7) Oni koji su uništavali zemlju sada će sami biti uništeni (Otk 11,18). Ali premda Otkrivenje prikazuje kraj kao niz zastrašujućih događaja, Paulien kaže da "su ovi događaji pod nadzorom Onoga kojemu je mnogo stalo do ljudskog roda, Onoga koji toliko ljubi ljudski rod da je bio spreman umrijeti za njega (Otk 5,5-12)."[35]

Vrhunac sedam zala je harmagedonska bitka. Kako to ističe Hans LaRondelle: "Harmagedon je odgovor Neba na vapaje Božjeg Izraela za izbavljenjem od babilonskog tlačitelja."[36] Harmagedonska bitka jamči da će sile ovog svijeta, koje se suprote Bogu, konačno propasti kao odgovor na molbe Božjeg napaćenog naroda (vidi Otk 6,9.10). Priprema za posljednju bitku opisana je u prizoru šestog zla, dok je sama bitka opisana u Otkrivenju 16,17–19,21. Za razumijevanje pravog karaktera harmagedonske bitke važan je umetak Otkrivenja 16,15. Usred zornog prikaza velike pripreme za harmagedonsku bitku, i neposredno prije opisa ove posljednje bitke, Ivan umeće Isusovo upozorenje i poziv njegovoj crkvi: "Evo dolazim kao tat! Blažen onaj koji bdije i čuva haljine svoje da ne ide gol te mu se ne vidi sramota!" (Otk 16,15). Ovo je upozorenje umetnuto da pruži čvrsto uvjerenje Božjem narodu pred kojim je

posljednja prijevara. Kristovi sljedbenici posljednjeg vremena bit će u samom središtu harmagedonske bitke. Oni ne smiju smetnuti s uma da je konačni događaj u posljednjoj krizi Isusov povratak. Kristov dolazak u slavi i veličanstvu treba biti u "središtu očekivanja" Božjeg naroda posljednjeg vremena.[37] Isus ga poziva da se duhovno pripremi kako bi ga našao vjernog i spremnog za kritični događaj u povijesti svijeta.

Za Božji narod posljednjeg vremena je od najveće važnosti da razumije karakter ove posljednje bitke da bi se za nju pripremio. Kristovo upozorenje upućeno Božjem narodu posljednjeg vremena u Otkrivenju 16,15 jasno pokazuje da narav posljednje bitke u koju će biti uključen, nije politička i vojna bitka, već teološka i duhovna. To nije bitka oko ekonomskih interesa. Hans LaRondelle kaže: "Proročanstva o ratu čisto svjetovne naravi, odvojena od Krista i božanskog plana spasenja, nisu dio starozavjetnih proročanstava niti novozavjetne harmagedonske bitke. Jahvin rat nikad nije bio *svjetovan*, politička borba između naroda."[38] Harmagedon je "bitka za um [i intelekt] svakog ljudskog bića na zemlji".[39] Pavao opisuje narav kršćanske borbe: "Jer iako živimo u tijelu, ne vojujemo po tijelu. Ta oružje našega vojevanja nije tjelesno, nego božanski snažno za rušenje utvrda. Obaramo mudrovanja i svaku oholost koja se podiže protiv spoznanja Boga i zarobljujemo svaki um na pokornost Kristu." (2 Kor 10,3-5)

Otkrivenje prikazuje posljednju bitku kao dio kozmičkog sukoba između Krista i njegovog pra-protivnika, nazvanog "Đavao, Sotona, zavodnik svega svijeta" (Otk 12,9). Začetnik harmagedonske bitke je sam Sotona koji je otpočeo rat na nebu, izgubio ga pa se zbog stalne frustriranosti razgnjevio "na Ženu pa ode i zarati se s ostatkom njezina potomstva, s onima što čuvaju Božje zapovijedi i drže svjedočanstvo Isusovo" (r 17). Harmagedonska bitka predstavlja njegovu čvrstu odlučnost i posljednji pokušaj da uništi Božji narod i spriječi uspostavljanje Božjeg kraljevstva na zemlji. Pavao je jasno pokazao da će Sotonino djelovanje u posljednje dane obuhvatiti uvjeravanje služeći se pritom "svom silom, lažnim znamenjima i čudesima i sa svim nepravednim zavaravanjem onih koji propadaju poradi toga što ne prihvatiše ljubavi prema istini da bi se spasili" (2 Sol 2,9.10). Ellen White upozorava:

Ukoro će nastupiti "vrijeme tjeskobe kakve ne bijaše otkako je ljudi" i bit će nam potrebno iskustvo koje sad nemamo, a koje mnogi zanemaruju steći. Često se dogodi da nam se nevolja koju očekujemo čini većom no što je ustvari, ali to nije slučaj s krizom koja je pred nama. Ni

najživlji prikaz ne može predočiti veličinu ove kušnje. U to vrijeme nevolje svaka duša mora stajati pred Bogom za sebe.[40]

Kad se suoče s prijevarama posljednje krize, Kristovim sljedbenicima će biti potrebno duhovno rasuđivanje.

Harmagedon je bitka u kojoj se svi narodi na zemlji moraju opredijeliti za Boga ili za Sotonu. Najvažnije pitanje bit će tko je Bog, kao na gori Karmelu. Ono što je Bog učinio na Karmelu on će još jednom učiniti u posljednjoj bitci: pobijedit će tlačitelja svojeg naroda. Međutim, kako to kaže Hans LaRondelle: "Krajnji cilj Kristova povratka nije uništenje Babilona" već konačna uspostava "Božje vladavine u vječnome miru i pravdi na zemlji".[41]

Izvori

[1] Beale, 784.
[2] Mounce, 286.
[3] Beasley-Murray, 233.
[4] Barclay, *The Revelation of John*, 2,120.
[5] Isto, 2,27.
[6] Isto 2,121.
[7] Morris, 185.
[8] LaRondelle, *Chariots of Salvation*, 115.
[9] Vidi Herodot, *History*, 1,191. Preveo na engleski George Rawlinson. Great Books of the Western World (Chicago, Encyclopaedia Britanica, 1952), 6,443.
[10] Ovaj dokument ovako opisuje Kirovo osvajanje Babilona: "Bez bitke on [bog Marduk] je učinio da [Kir] uđe u njegov grad Babilon, poštedivši Babilon nesreće." (J. B. Pritchard, *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, 3. izdanje [Princeton, NJ., Princeton University Press, 1969], 315). Vidi raspravu Williama H. Sheae o ovom predmetu "The Location od Significance of Armageddon in Rev 16:16", *Andrews University Seminary Studies* 18 (1980), 157.158.
[11] LaRondelle, *Chariots of Salvation*, 116.
[12] Isto, 120; isti pisac, *The Good News about Armageddon*, 24.25.120.121.
[13] LaRondelle, "Contextual Approach to the Seven Last Plagues", 149.
[14] Maxwell, 44.
[15] Bruce, 657; vidi Mishnah *Middoth*, 2.1.
[16] Shea, "The Location and Significance of Armageddon", 160.
[17] Isto, 161.
[18] Hans LaRondelle, "Armageddon: Sixth and Seventh Plagues" u *Symposium on Revelation – Book 2*, Daniel and Revelation Committee Series 7 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 384.
[19] LaRondelle, *The Good News about Armageddon*, 16.
[20] LaRondelle, *Chariots of Salvation*, 119.
[21] Paulien, *What the Bible Says about the End-Time*, 133.
[22] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 4,265.
[23] Swete, 207.
[24] Desmond Ford, 2,571.
[25] Beale, 832.
[26] Desmond Ford, 571
[27] White, *Velika borba*, str. 537.
[28] Boring, *Revelation*, 178.
[29] Mounce, 301.
[30] Desmond Ford, 571
[31] Metzger, *Breaking the Code*, 84.
[32] Mounce, 304. bilj., 40.

[33] Beale, 845.
[34] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies, 390*.
[35] Paulien, *What the Bible Says about the End-Time*, 149.
[36] LaRondelle, *Chariots of Salvation*, 144.
[37] Lad, 214.
[38] LaRondelle, "Armageddon: Sixth and Seventh Plagues", 390.
[39] Paulien, *What the Bible Says about the End-Time*, 136.
[40] White, *Velika borba*, str. 536.
[41] LaRondelle, *Chariots of Salvation*, 121. Za daljnje proučavanje tumačenja harmagedonske bitke vidi Hans LaRondelle, *Chariots of Salvation* i "Armageddon: Sixth and Seventh Plagues". Za razumijevanje duhovne važnosti i značenja posljednje bitke vidi Jon Paulien, *What the Bible Says about the End-Time* (Hagerstown, MD., Review and Herlad, 1994), 131-150; C. Mervyn Maxwell, *The Message of Revelation*, God Cares 2 (Boise, ID., Pacific Press, 1985), 428-451 i Hans LaRondelle, *The Good News about Armageddon* (Hagerstown, MD., Review and Herald, 1990).

BLUDNICA BABILON
I USKRSLA ZVIJER (17,1-18))

Tekst u Otkrivenju 16,19 koji najavljuje propast "Babilona velikog" služi kao uvodni tekst. On predstavlja zaključak dijela o sedam posljednjih zala i uvod u Otkrivenje 17. i 18. poglavlje. Zato Otkrivenje 16,19 daje ključ za razumijevanje Otkrivenja 17–18 što je očito iz razmatranja uvodnog ovog teksta. On opisuje kako će se Božji sudovi izvršiti na Babilonu posljednjeg vremena.

Kad god je u Otkrivenju spomenuta neka nova sila, ona je isprva opisana općim izrazima. Prema ovom uzorku Otkrivenje 17 daje opis Babilona posljednjeg vremena da pokaže razlog njegovom suđenju; Otkrivenje 18 opisuje sud ovog otpadničkog vjerskog sustava i njegovu propast.

Bludnica Babilon (17,1-61)

Dvaput je Ivan najavio propast Babilona posljednjeg vremena, a da ga nije identificirao (Otk 14,8; 16,19). Sada opisuje i identificira Babilon kao bludnicu u zavodničkoj ulozi pri svršetku vremena.

[1]I dođe jedan od sedam anđela što nose sedam čaša i prozbori mi: "Dođi pokazat ću ti sud nad Bludnicom velikom što sjedi nad vodama velikim, [2]s kojom su bludničili kraljevi zemlje i pozemljari se opiše vinom bluda njezina." [3]I odnese me u duhu u pustinju. Tu vidjeh Ženu koja sjede na skrletnu Zvijer, punu bogohulnih imena, sa sedam glava i deset rogova. [4]Žena bijaše odjevena u grimiz i skrlet, sva u zlatu, dragom kamenju i biserju. U ruci joj zlatna čaša puna gnusobe i nečisti bluda njezina. [5]Na čelo joj napisano ime - tajna: "Babilon veliki, mati bludnica i gnusoba zemljinih." [6]I vidjeh: Žena je pijana od krvi svetih i od krvi svjedoka Isusovih.

Bilješke

17,1. ***''Sjedi nad vodama velikim.''*** Ovaj je izraz uzet iz Jeremije 51,13 gdje fraza "na velikim vodama" opisuje posebno rijeku Eufrat. Značenje ovog simbola nalazimo u Otkrivenju 17,15 (vidi *Bilješke* na Otk 16,12).

17,1-2. ***''Bludnicom velikom što sjedi nad vodama velikim, s kojom su bludničili kraljevi zemlje.''*** Blud je u Starom zavjetu često uziman kao metafora saveza između otpalih gradova i naroda. Tako je, na primjer, Izaija nazvao Tir gradom koji se odao "bludu sa svim kraljevstvima svijeta na licu zemlje" (Iz 23,17). Nahum je objavio sud nad Ninivom: "Eto plaće za razvrat bludnice, ljupke ljubaznice, vješte čarobnice koja je zavodila narode svojim razvratom i plemena svojim čaranjima." (Nah 3,4) Riječju blud je često opisan odnos između Izraela i okolnih naroda. Izaija žaluje: "Kako li posta bludnicom tvrđa vjerna?" (Iz 1,21) Jeremija govori o Izraelu kao ženi koja je "bludničila s mnogim milosnicima" (Jr 3,1; vidi Hoš 3–4; Mih 1,7). Ezekiel kaže da je Izrael bludničio s mnogim narodima, uključujući Egipćane, Asirce i Kaldejce (Ez 16,26-29; 23,3-30). Osim toga, čini se da je Ivanov opis velike bludnice u 17,1-6 rezultat pojave kraljice Izebele koja je služila kao model za Jeremijin prikaz nevjernog Izraela (Jr 4,30; vidi 2 Kr 9,30).[1] Prikaz saveza Babilona posljednjeg vremena i vladajućih političkih sila svijeta u Otkrivenju 17–18 gradi na ovim starozavjetnim slikama.

17,2. ***''Pozemljari''*** (KS: "stanovnici zemlje"). Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 6,10.

17,3. ***''Ženu koja sjede na skrletnu Zvijer.''*** Zvijer predstavlja političke sile koje su Babilonu posljednjeg vremena na raspolaganju u posljednje dane (vidi *Bilješke* na Otk 13,1).
''Bogohulenje.'' Hulenje se u Novom zavjetu odnosi na prisvajanje jednakosti s Bogom (Iv 10,33; vidi Mt 26,63-65) kao i na povlastice samoga Boga (Mk 2,7). Vidi i *Bilješke* na Otkrivenje 13,5.

17,5. ***''Na čelo joj napisano ime.''*** Ovo je možda odraz rimskog običaja prema kojem su prostitutke u javnim kućama nosile čeonu vrpcu s imenom.[2] Jeremija spominje "čelo (ti je kao u) bludnice" (Jr 3,3; Šarić: "čelo žene zloglasne").
''Tajna.'' Riječ "tajna" ovdje može biti dio natpisa na ženinu čelu ("Tajna Babilon") ili prefiks titule. Najvjerojatnije se radi o ovom posljednjem, što pokazuje da Ivan misli na Babilon, ne u doslovnom smislu, već kao zagonetnom imenu i tajni koja će sada biti otkrivena. Samo oni koji su obdareni božanskom pronicljivošću u stanju su shvatiti puno značenje tog imena.
''Babilon veliki.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,8.

Tumačenje

17,1.2. Jedan od sedmorice anđela koji su izlijevali zala Božjeg gnjeva na zle poziva Ivana da vidi ***sud nad Bludnicom velikom***. Anđeo koji je objavio pad Babilona najvjerojatnije je onaj sa sedmom čašom (Otk 16,19). Time je nagovješteno da će ono što anđeo treba objasniti Ivanu u Otkrivenju 17–18 obrađivati ono što je prikazano u šestom zlu (Otk 16,12-16). Isti anđeo kasnije poziva Ivana da mu pokaže Kristovu zaručnicu, Novi Jeruzalem (Otk 21,9). Robert H. Mounce ističe: kad velika bludnica sa svojom zavodničkom privlačnošću i sjajem bude "izložena i uništena, onda će Kristova zaručnica zasjati u svoj svojoj ljepoti i pravoj vrijednosti".[3]

Što predstavlja ova bludnica? U Otkrivenju 17,5 Ivan je prepoznaje kao "Babilon veliki". Babilon je u Starom zavjetu simbol tlačenja i pobune protiv Boga. Ivan se služi slikom Babilona da prikaže preovladajući otpadnički vjerski sustav u svijetu u vrijeme svršetka, povezan s državom i njenim vlastima (vidi Otk 17,18). George E. Ladd ispravno zamjećuje da se "ovaj grad povijesno očitovao u Rimu prvog stoljeća, ali puno značenje zlog grada je eshatološko".[4] Babilon posljednjeg vremena je svjetska vjerska konfederacija sotonskog trojstva – Sotone, Zvijeri iz mora i Zvijeri iz zemlje ili Lažnog proroka – ustalog protiv Boga i njegovog vjernog naroda, i podupiranog od svjetovnih i političkih sila (vidi Otk 13,12-17).

U prikazivanju ovog otpadničkog vjerskog sustava posljednjeg vremena u Otkrivenju 17, Ivan se služi mnogim tekstovima koji u Starom zavjetu spominju drevni Babilon.[5] On vidi bludnicu Babilon kako ***sjedi nad vodama velikim***. Ova je fraza uzeta iz Jeremijine knjige; njome prorok opisuje drevni Babilon koji prebiva na mnogim vodama rijeke Eufrat, umnožavajući svoje bogatstvo: "O, ti što prebivaš na velikim vodama i bogat blagom svakojakim! Sad ti svršetak dođe, kraj tvojoj lakomosti." (Jr 51,13) Anđeo kasnije objašnjava Ivanu da vode nad kojima bludnica sjedi imaju dublje značenje; one slikovito opisuju svjetovne sile svijeta, "to su puci i mnoštva i narodi i jezici" (Otk 17,15) koji će u vrijeme svršetka biti u službi Babilona i protiviti se Bogu i njegovom narodu. Činjenica da bludnica sjedi nad tim svjetovnim silama (vidi Otk 17,3.9.15) pokazuje da ona njima upravlja i vlada.

Kao što kaže Ladd, u prvom stoljeću "moglo se reći da Rim sjedi nad mnogim vodama u smislu što su mu snaga i suverenitet potjecali iz osvajanja mnogih naroda; ali će se to još bolje obistiniti u eshatološkom Babilonu, koji će zavesti sav svijet da štuje ono što nije Bog."[6]

Zatim anđeo objašnjava da su s ovom bludnicom ***bludničili kraljevi zemlje*** (također u Otk 18,3.9). "Kraljevi zemlje" ovdje su vladajuće političke sile svijeta koje će svoju vlast i utjecaj staviti u službu otpadničkog vjerskog sustava posljednjeg vremena, nazvanog Babilon. Njihov odnos Babilonom prikazan je bludničenjem. Babilon će očito djelovati preko tih političkih sila "da stekne kontrolu nad stanovnicima zemlje koji mu se nisu dragovoljno pokorili".[7]

Kad su prikazivali nedozvoljene odnose Izraela s okolnim otpadničkim i neposlušnim narodima, proroci su u Starom zavjetu govorili o bludničenju (vidi Jr 3,1-10; Ez 16,26-29; 23,3-30). " Sve će te to stići zbog tvojeg bludničenja s narodima", vikao je Ezekiel (23,30). Otkrivenje 17. poglavlje gradi na ovom starozavjetnom shvaćanju da prikaže preljubnički savez Babilona posljednjeg vremena s političkim silama svijeta radi ekonomske koristi. Političke sile svijeta dat će se zavesti arogantnošću i golemim bogatstvom i luksuzom Babilona. Babilon im obećava zaštitu i sigurnost.

Preljubničko vino Babilona, koje zavodi političke sile svijeta, također utječe na ***stanovnike zemlje*** koji ih slijede i zbog toga ***se opiše vinom bluda njezina*** (također u Otk 18,3). Pijana osoba ne može jasno rasuđivati i misliti i to obično dovodi do loših odluka. Babilon posljednjeg vremena će pomoću prijevare steći nadzor nad narodima svijeta.

17,3. Anđeo sada odnosi Ivana ***u duhu u pustinju*** da vidi božanski sud koji se treba izvršiti nad bludnicom Babilon. Četiri puta je Ivan rekao da je bio "u Duhu" (vidi 1,10; 4,2; 17,3; 21,10). To pokazuje da ono što vidi i čuje nije "ljudskom voljom doneseno" već otkrivenjem Svetog Duha (2 Pt 1,21). Čini se da je pustinja prikladno mjesto za suđenje Babilonu posljednjeg vremena. U njoj je "Zmaj velik, ognjen, sa sedam glava i deset rogova" progonio crkvu za vrijeme tisuću dvjesto i šezdeset dana (Otk 12,6.14). Mjesto progonstva crkve sada je mjesto za suđenje Babilonu.

Tijekom viđenja Ivan vidi ***Ženu koja sjede na skrletnu Zvijer***. Ranije u Otkrivenju 17,1 piše da je bludnica sjedila "nad vodama velikim". Ovo pokazuje njen odnos sa zemaljskim narodima (vidi Otk 17,15). Ovdje je vidi kako sjedi na Zvijeri, što pokazuje njen odnos s političkim silama svijeta.[8] Bludničenjem i opijanjem, vladajuće svjetovne i političke sile svijeta zavedene su da sklope savez s Babilonom posljednjeg vremena. Činjenica što Babilon sjedi nad vodama i na Zvijeri pokazuje da je ovaj vjerski sustav posljednjeg vremena stekao

kontrolu nad svjetovnim i političkim silama svijeta. Ali on i ovisi o njima da silom provedu njegove planove i ciljeve.

Skrletna boja pojačava "zastrašujuću pojavu Zvijeri".[9] Ona povezuje Zvijer iz Otkrivenja 17 s ognjenim Zmajem iz Otkrivenja 12,3 i ukazuje na blisku povezanost ove političke sile posljednjeg vremena i Sotone.[10] Skrletna ili crvena boja je boja krvi i tlačenja (vidi 2 Kr 3,22.23; Otk 6,4). Izaija opisuje grijehe bludnice Jeruzalem kao grimiz i purpur: "Ruke su vam u krvi ogrezle." (Iz 1,15-23) Skrletna boja Zvijeri izravno je povezana s bludnicom koja je "pijana od krvi svetih i od krvi svjedoka Isusovih" (Otk 17,6).[11] Ova boja prikladno prikazuje tlačiteljski karakter Zvijeri u odnosu na Božji narod.

Rječnik kojim je opisana Zvijer na kojoj Babilon sjedi veoma je sličan opisu Zvijeri iz mora u Otkrivenju 13. Prema opisu u Otkrivenju 17 Zvijer ima ***sedam glava i deset rogova***. Za Zmaja koji progoni ženu u pustinji u dvanaestom poglavlju je rečeno da ima sedam glava i deset rogova (12,3). U Otkrivenju 13 Zvijer iz mora – koja ima sedam glava i deset rogova (r 1) i huli na Boga i njegov narod (rr 6.7) – djeluje s punom vlašću Zmaja (r 2). Ona progoni i tlači Božji narod tijekom četrdeset i dva mjeseca (rr 5.6), dok Zmaj progoni ženu u pustinji (Otk 12,6.13-16). Bludnica Babilon posljednjeg vremena sjedi na uskrsloj Zvijeri iz Otkrivenja 13. Ovo pokazuje da je vjerski sustav iz Otkrivenja 17, koji će imati ključnu ulogu u posljednjem sukobu, nastavak političko-vjerske sile koja iza sebe ima dugu povijest napadanja i tlačenja Božjeg naroda. Sada je došlo vrijeme da se sudi ovoj tlačiteljskoj vjerskoj sili.

17,4-6a. Velika bludnica pokazuje svu svoju silu i sjaj. Ona je ***odjevena u grimiz i skrlet, sva u zlatu, dragom kamenju i biserju*** (također u 18,16). U stara vremena "grimiz se često koristio za kraljevsku odjeću" (vidi Suci 8,26; Est 8,15; Pjesma 3,10; Dn 5,7).[12] Bludnica arogantno tvrdi: "Na prijestolju sjedim kao kraljica." (Otk 18,7), jer ima vlast i vlada svjetovnim i političkim silama svijeta. U stara vremena, skrletnu odjeću i mnogo ukrasa nosile su bludnice radi zavođenja (Jr 4,30). Tako su i bludnički gradovi u Starom zavjetu poznati po bogatstvu i prosperitetu povezanim sa sjajem i raskoši (Iz 1,21.22; Jr 51,13; Ez 16,10-13; Nah 2,9). Nakit Babilona posljednjeg vremena čine zlato, drago kamenje i biserje. Drago kamenje s osobinama svjetla, ljepote i trajnosti Biblija dosljedno koristi da opiše Božju vidljivu prisutnost.[13] Međutim, Babilonovo skupocjeno i luksuzno ukrašavanje je "izraz arogantnosti i želje za dominacijom" zemlje.[14] Slavni ukras Novog Jeruzalema su zlato, drago kamenje i biserje (Otk 21,11). Ovo nagovještava da je bludnica Babilon antiteza Novom Jeruzalemu,

Jaganjčevoj zaručnici. Raskošna pojava Babilona je u oštroj suprotnosti izgledu Jaganjčeve zaručnice odjevene "u lan tanan, blistav i čist" koji predstavlja "pravedna (su) djela svetih" (Otk 19,8).

U ruci bludnice je ***zlatna čaša***. Zlatna čaša obećava najukusnije piće. Međutim, čaša Babilona posljednjeg vremena je ***puna gnusobe i nečisti bluda njezina***. Jeremija kaže za Babilon da je "pehar zlatni u ruci Jahvinoj, pehar koji opi svijet cijeli. Vinom tim se puci opiše, i zato se puci obezumiše. Iznenada pade Babilon, razmrskan." (Jr 51,7.8) Za Babilon posljednjeg vremena kaže se da je sve narode napojio vinom svoga bluda kako bi se poklonili Zvijeri (vidi Otk 14,8; 17,2; 18,3).

Na čelu bludnice Ivan vidi natpis koji je božanska tajna: ***Babilon veliki, mati bludnica i gnusoba zemljinih***. Babilon je šifrirano ime za svjetski vjerski savez posljednjeg vremena sastavljen od Zmaja, Zvijer iz mora i Zvijeri iz zemlje. Ovo će sotonsko trojstvo ujediniti sve otpale vjerske sustave, čime Babilon postaje "mati bludnica" na zemlji. Kao takva on je ovdje antiteza nebeskom Jeruzalemu koji je "majka naša" (Gal 4,26). Babilon ne možemo smatrati carskim Rimom, jer nije politički već vjerski sustav koji upravlja političkim silama svijeta na završetku povijesti ove zemlje. Pošto ime predstavlja karakter, ova vjerska sila posljednjeg vremena ima karakter Babilona u Starom zavjetu. On predstavlja početak pobune protiv Boga i njegova je težnja da dosegne do neba "kako bi uzurpirao mjesto i vladajuću silu Boga (Post 11,4; Iz 14,13.14; Jr 51,53)."[15] Kao takav postao je arhetipski izvor svekolike pobune i opiranja Bogu u povijesti.[16] Djeca Babilona u Otkrivenju imaju žig s imenom Zvijeri na svojim čelima (Otk 13,17), dok ženino potomstvo u Otkrivenju 12 ima na čelima napisao Božje ime (Otk 14,1).

Babilon posljednjeg vremena ima dugu povijest proganjanja vjernih Kristovih sljedbenika. Ivan ga vidi ***pijana od krvi svetih i od krvi svjedoka Isusovih***. Ovo očito ukazuje na progonstvo svetih u Otkrivenju 13,14-17. Majka svi pobuna odgovorna je za proglas smrti u posljednjoj krizi. Ona opija sve narode svojim bludom i sama je pijana od krvi svetih koji su svoje živote položili u vjernom svjedočenju za Isusa i Evanđelje. Sud nad Babilonom predstavlja Božji odgovor na vapaj Božjeg tlačenog naroda simbolično prikazanog u prizoru petog pečata: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" (Otk 6,10) Bog se sprema da sudi njihovim tlačiteljima prolijevajući njihovu krv na zemlju.[17]

Uskrsnula Zvijer (17,6b-18)

Otkrivenje 17,1-6a opisuje općim izrazima Babilon, otpadničku silu posljednjeg vremena, davanjem nekih podataka da objasni njegovu funkciju. S početkom 17,6b Ivan sada daje detaljnu informaciju koja se tiče identiteta Zvijeri na kojoj sjedi bludnica Babilon i o funkciji Zvijeri u vrijeme svršetka.

Kad je vidjeh, čudom se silnim začudih. [7]Nato će mi anđeo: "Što se čudiš? Ja ću ti kazati tajnu te žene i Zvijeri koja je nosi, Zvijeri sa sedam glava i deset rogova." [8]"Zvijer koju vidje bijaše i više nije; zamalo izlazi iz Bezdana i ide u propast. I zapanjit će se pozemljari – oni kojima ime, od postanka svijeta, nije zapisano u knjigu života - kad vide da Zvijer bijaše i više nije, a opet je tu. [9]Tu se hoće mudre pameti! Sedam glava sedam je bregova na kojima žena sjedi. A i sedam kraljeva: [10]pet ih već pade, jedan jest, a jedan još ne dođe: kada dođe, ostati mu je zamalo. [11]I Zvijer koja bijaše i više nije, osma je, a iz broja je njih sedmero, i ide u propast. [12]Deset rogova što ih vidje deset je kraljeva; oni još ne primiše kraljevstva, ali će – samo za jedan sat – primiti vlast kao kraljevi zajedno sa Zvijeri. [13]Jedne su misli: svu svoju silu i vlast predati Zvijeri. [14]Ratovat će protiv Jaganjca, ali će ih pobijediti Jaganjac – i njegovi pozvanici, izabranici, vjernici – jer on je Gospodar gospodara i Kralj kraljeva."

[15]I reče mi anđeo: "Vode što ih vidje, na kojima Bludnica sjedi, to su puci i mnoštva i narodi i jezici. [16]I onih deset rogova što ih vidje i Zvijer - oni će zamrziti Bludnicu, opustošiti je i ogoliti, najesti se mesa njezina i ognjem je spaliti. [17]Jer Bog im u srce stavi izvršiti naum njegov: da jednodušno predadu kraljevstvo svoje Zvijeri dok se ne ispune riječi Božje. [18]Žena koju vidje grad je veliki što kraljuje nad kraljevima zemaljskim."

Bilješke

17,8. ***''Bezdan.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 9,1. O Zvijeri koja "izlazi iz Bezdana" vidi *Bilješke* na Otkrivenje 11,7. A. Yarbro Collins povezuje Zvijer i njen izlazak iz bezdana s demonskim skakavcima koji izlaze iz bezdana u Otkrivenju 6. Oni imaju istu zadaću.[18]

17,9. ***''Sedam bregova.''*** Grčka riječ *oros* predstavlja "goru", a ne "brijeg" kako je to ovdje prevedeno zato što neki prevoditelji smatraju da je ovdje riječ o gradu Rimu – poznatom kao grad na sedam brežuljaka. (Šarić dobro prevodi "sedam su gore".) Većina suvremenih komentatora tvrdi da je to neporecivi dokaz da je velika bludnica u Otkrivenju 17 carski Rim, jer je Rim u prvom stoljeću bio nadaleko poznat kao grad koji leži na sedam brežuljaka.

Međutim, kontekst ne pokazuje da se ovdje misli na Rim, jer Ivan odmah objašnjava da su gore na kojima sjedi bludnica metafore za "sedam kraljeva" (Otk 17,9.10). U Starom zavjetu su "kraljevi" često označavali "kraljevstva" (vidi Dn 7,17). Zbog toga je teško vidjeti neku doslovnu vezu između sedam rimskih brežuljaka i sedam kraljevstava koja slijede jedno za drugim.

Gora je u Starom zavjetu često uzimana kao simbol kraljevstva ili carstva, ali nikad kao simbol individualnog vladara[19] (vidi *Bilješke* na Otk 8,8). Osim toga sedam gora i sedam glava idu jedno za drugim, a ne paralelno (vidi Otk 17,10.11).[20] Postavlja se pitanje: Ako bludnica predstavlja grad Rim smješten na sedam brežuljaka, zašto je onda potrebna posebna božanska mudrost za razumijevanje tog simbolizma? (Otk 17,9) Kako kaže Johnson: "Kad god se traži božanska mudrost, opis zahtijeva teološku i simboličnu pronicljivost, a ne samo geografsko ili brojčano razumijevanje" (vidi 13,18).[21] Velika bludnica, primjećuje George E. Ladd, "sjedi na nizu carstava. Ona je utjelovljena u povijesnom Babilonu, u Rimu prvog stoljeća i na kraju vijeka u eshatološkom Babilonu. … Nije ga moguće identificirati ni sa jednim povijesnim gradom. Ova žena je u svakoj epohi svoje povijesti uspostavila bludničku vezu s postojećom svjetskom silom."[22] Isto misli Alan Johnson: "Babilon je eshatološki simbol sotonske prijevare i sile; on je božanska tajna koja se nikad ne može potpuno svesti na empiričke zemaljske institucije. Može se reći da Babilon predstavlja cjelokupnu kulturu svijeta odvojenu od Boga, dok je božanski sustav opisan Novim Jeruzalemom. Rim je jednostavno jedna od manifestacija cjelokupnog sustava."[23]

''Sedam kraljeva.'' Nekoliko suvremenih tumača tvrdi da su sedam kraljeva rimski carevi: petorica su pala (August, Tiberije, Kaligula, Klaudije i Neron), jedan je vladao u Ivanovo vrijeme (Vespazijan), a sedmi, Tit, tek će doći. Osmi koji još nije bio, bit će Domicijan kao povratak Nerona. Ovakvo tumačenje prati nekoliko problema. Prvi car je bio Julije Cezar, a ne August. Čak i ako počnemo s Augustom, problem ostaje. Da bi imali sedam plus jednog kralja, znanstvenici ispuštaju s popisa Galbu, Otoa i Vitelija zbog kratkoće njihove vladavine. Počinjući s Augustom i isključujući tri cara, ovo tumačenje čini Vespazijana (69–79.) carem koji je vladao u vrijeme pisanja Otkrivenja. Međutim, postoje dokazi da je Ivan pisao za vrijeme vladavine Domicijana (81–96.).[24] Triput je rečeno da Zvijer "nije" (ne postoji) u vrijeme pisanja Otkrivenja, ali da će se pojaviti u budućnosti prije svršetka (Otk 17,8.11). Mit o "*Nero revividus*" – koji se odnosi na "smrtnu ranu" ili "razdoblje Zvijeri "više nije" od Neronova samoubojstva i izlječenja rane do obnovljenog progonstva pod Domicijanom

krajem prvog stoljeća – pobili su mnogi znanstvenici.[25] A. Yarbro Collins izjavljuje sljedeće: "Ivanova vjerojatna očekivanja u pogledu povijesnih događaja nisu se ispunila. Oni cara Domicijana, koji je vladao u njegovo vrijeme, nikako nije mogao smatrati Neronom koji se vratio. … Postoji dobar razlog za sumnju da je Ivan pisao u vrijeme kralja za kojeg je rekao da 'je' – šesti. Ako bi se Domicijan smatrao Neronom koji se vratio, Ivan bi pisao pod osmim kraljem."[26]

Drugo tumačenje je da sedam kraljeva predstavljaju niz od sedam svjetskih sila ili carstava koja su slijedila jedno za drugim i tijekom povijesti tlačila Božji narod – od uspostave Božje crkve s Izraelom do Kristovog drugog dolaska. Postoje dva različita gledišta o primjeni sedam glava/kraljeva. Neki su pisci nedavno predložili da se redoslijed glava/kraljeva treba gledati iz perspektive posljednjeg vremena, a ne iz Ivanove perspektive.[27] Prema takvom tumačenju petorica palih kraljeva su Babilon, Medo-Perzija, Grčka, carski Rim i vjerski Rim (Zvijer iz mora iz Otk 13); šesti kralj je zvijer iz Otkrivenja 11 (Francuska revolucija); sedmi, zvijer nalik na janje iz Otkrivenja 13; a osmi je oživljeni religiozni Rim (Zvijer iz Otk 17). Glavna polazna točka ovog gledišta jest tumačenje prema kojem je glava/kralj prepoznata po sadašnjem "je". Ovaj komentar smatra da šestu glavu/kralja koja "je" treba razumjeti s Ivanovog gledišta u vrijeme pisanja Otkrivenja;[28] drugim riječima, anđeo je Ivanu objasnio glave/kraljeve i to je moralo imati smisla za Ivana kad je pisao. Zato pet palih možemo navesti ovim redoslijedom:

- Egipat je bio svjetska sila i tlačio je Izrael.
- Asirija je bila kriva za uništenje sjevernog kraljevstva Izrael; ona je raspršila deset plemena po Bliskom istoku.
- Babilon je razorio Jeruzalem i Judejce odveo u izgnanstvo.
- Medo-Perzija je u vrijeme kraljice Estere zamalo istrijebila Židove.
- Grčka je preko Antioha Epifana tlačila židovski narod i pokušavala uništiti njegovu religiju.
-

Kraljevstvo koje je vladalo svijetom i tlačilo crkvu u Ivanovo vrijeme bio je carski Rim. Sedmo kraljevstvo koje će doći, gledano iz Ivanovog ugla gledanja, odnosilo se na srednjovjekovno eklezijološko kršćanstvo predstavljeno sa Zvijeri iz mora koja je smrtno ranjena u Otkrivenju 13,1-10. Osmo kraljevstvo se odnosi na izlječenje smrtne rane Zvijeri koja će se pojaviti na svjetskoj pozornici prije svršetka vremena.

Ovo tumačenje predstavlja najzadovoljavajuće objašnjenje niza carstava i dobro se uklapa u kontekst Otkrivenja 17–18. Kod svih ovih kraljevstava zajednička je bila kombinacija religije i države, i sva su bila kriva za tlačenje Božjeg naroda i pokušaje da ga unište.

17,11. ***''Zvijer koja bijaše i više nije.''*** Izraz "bijaše" i "više nije" bio je "epitaf koji se naširoko koristio u drevnom svijetu" u značenju "koji je živio" i "koji više ne živi".[29]

17,12. "Deset kraljeva." Neki suvremeni komentatori koji zastupaju gledište *Nero redivivus* smatraju da su deset kraljeva deset partskih satrapa koji su izvršili invaziju s istoka pod vodstvom Nerona koji je oživio, pomažući mu da ponovno zavlada carstvom.[30] Ovakvo shvaćanje oslabljuje činjenica Parti nisu imali deset već četrnaest satrapa. Ivan jasno pokazuje da će se gledano iz njegova ugla oni pojaviti u budućnosti; "oni još ne primiše kraljevstva". Isbon T. Beckwith ispravno prepoznaje deset rogova kao "čisto eshatološke figure koje predstavljaju sveukupnost sila svih naroda na zemlji koje je Antikrist pokorio".[31]

17,16. ***''Najesti se mesa njezina.''*** Jesti nečije meso u Starom zavjetu je divljački neprijateljski postupak. David se žalio da zli navaljuju na njega da mu tijelo ždreru (Ps 27,2). Mihej je govorio protiv zlih glavara u Izraelu koji su proždirali tijelo Božjeg naroda (Mih 3,2.3; vidi Jr 10,25).

''I ognjem je spaliti.'' U Starom zavjetu spaljivanje ognjem je kazna za strašan čin nemorala. Ako bi netko uzeo ženu i njezinu majku, sve bi troje bili spaljeni (Lev 20,14). Ono je i kazna za svećenikovu kći krivu za spolni nemoral (Lev 21,9). Spaljivanje ognjem prikazuje kaznu Babilona posljednjeg vremena. Ivan uzima sliku kažnjavanja za spolni nemoral od Mojsijevih zakona i povezuje je s Ezekielovim prikazom suda izvršenog na bludnici Jeruzalemu (Ez 16,38-41; 23,22-29).

Tumačenje

17,6b-8. Ivan se ***čudom silnim začudio*** izuzetnoj ženinoj pojavi. Ranije mu je rečeno da će vidjeti sud nad bludnicom, ali on vidi njezin sjaj i trijumf. Anđeo odgovara na Ivanovo čuđenje obećanjem da će mu objasniti ***tajnu te žene i Zvijeri koja je nosi***. Ovo iznenađuje jer Ivan je zbunjen tajnom bludnice, a anđeo mu obećava da će objasniti i tajnu Zvijeri. U tajnu je uključena žena i zvijer; ona se odnosi na prisan odnos između Babilona i Zvijeri. Njih dvoje je

nerazdvojno jer ona dobiva svoj karakter i silu od Zvijeri.[32] Razumijevanje identiteta Zvijeri ključ je za razumijevanje naravi Babilona posljednjeg vremena.

Anđeo objašnjava Ivanu da je skrletna zvijer na kojoj Babilon sjedi ona koja ***bijaše i više nije; zamalo izlazi iz* Bezdana**. Identifikacija zvijeri kao one koja "bijaše i više nije; zamalo izlazi" je parodija na Božju titulu kao Onoga koji "bijaše i koji jest i koji dolazi" u Otkrivenju 4,8 (također u 1,4.8). Ova je titula Jahvino zavjetno ime. Spominjanje Boga kao "onoga koji bijaše i koji jest i koji dolazi" odnosi se na "eshatološke 'pohođenje' Božje"; prema tome se zvijer koja "bijaše i koji jest i koji dolazi" odnosi na Zvijer u njezinom djelovanju i ulozi u posljednje vrijeme.[33]

Trostruka formula pokazuje da Zvijer prolazi kroz tri faze postojanja. Njene prošle/sadašnja/buduće faze poistovjećene su sa sedam glava. I tako tijekom svojeg postojanja Zvijer okrutno vlada jednom od svojih glava u različitim razdobljima povijesti.[34] Kako primjećuje Robert L. Thomas: "Svaka glava je djelomično utjelovljenje sotonske sile koja vlada u određenom razdoblju."[35] Prvo zvijer "bijaše". Ovo najvjerojatnije ukazuje na Zvijer iz mora sa sedam glava i deset rogova u Otkrivenju 13. Jedna od njezinih glava – sedma (vidi Otk 17,10) – bila je ranjena na smrt. Zvijer privremeno nestaje s pozornice, ali preživljava. Sada "više nije", odnosno nije aktivna na pozornici – mrtva je – neko vrijeme. Zatim će se vratiti od mrtvih nakon što joj se izliječi smrtna rana; ona se ponovno javlja prije vremena svršetka u "obnovljenom bijesu" protiv Boga.[36]

Činjenica da ova zvijer izlazi iz bezdana ukazuje na njenu povezanost sa Zvijeri iz Otkrivenja 11,7 koja je ubila dvojicu svjedoka. Ranije smo vidjeli da je bezdan prebivalište demona (vidi Lk 8,31; 2 Pt 2,4; Jd 6). Ovo pokazuje demonsko podrijetlo zvijeri na kojoj sjedi bludnica Babilon. U tom smislu bezdan je mjesto mrtvih, podzemni svijet (vidi Rim 10,7). Silazak u "bezdan" predstavljao bi smrtonosno ranjavanje zvijeri i njeno nestajanje s pozornice svijeta.[37]

U vremenu svršetka ova zvijer će izići iz bezdana uz upečatljive sotonske manifestacije (vidi 2 Sol 2,8-12). Ali to će biti samo za kratko vrijeme prije nego što ode ***u propast*** zajedno s bludnicom Babilon koja sjedi na njoj. "I Zvijer bi uhvaćena, a s njom i Lažni prorok koji je u njenoj nazočnosti činio znamenja i njima zavodio one što su primili žig Zvijeri i klanjali se njezinu kipu. Živi su oboje bačeni u ognjeno jezero što gori sumporom." (Otk 19,20)

Ova značajna pojava Zvijeri izaziva zapanjenost stanovnika zemlje, ***kojima ime, od postanka svijeta, nije zapisano u knjigu života***. Ovo je ponavljanje Otkrivenja 13,3.4 gdje se sva "zemlja, začuđena, zanijela" kad je vidjela kako se Zvijer ponovno pojavljuje nakon što je izliječila smrtnu ranu. "Da joj se poklone svi pozemljari, oni kojima ime nije zapisano u knjizi života zaklanog Jaganjca, od postanka svijeta." (Otk 13,8) Jedino će se oni kojima su imena zapisana u knjizi života moći oduprijeti prijevari. Paralele u rječniku između Otkrivenja 13,8 i 17,8 potvrđuje mišljenje da je Zvijer na kojoj sjedi bludnica Babilon posljednjeg vremena ista vjersko-politička sila koja iza sebe ima dugu tradiciju proganjanje vjernih Kristovih sljedbenika.

Kad se ovaj vjersko-politički sustav obnovi u punoj snazi, nakon stoljeća šutnje tijekom kojih nije progonio Božji narod, on će izazvati veliko čuđenje kod stanovnika svijeta, koji će se ispuniti divljenjem prema zvijeri ***koja bijaše i više nije, a opet je tu*** (ispravnije KS: "koja bijaše, i nije više, a opet će doći"). Premda će obuhvatiti čitav svijet, vjersko-političko jedinstvo izgleda nezamislivo u suvremenom svijetu, ali mnogi će se staviti u službu Babilona, premda za kratko vrijeme (vidi Otk 17,10).

17,9.10. Tvrdnjom ***Tu se hoće mudre pameti***, anđeo zapravo kaže: "Ovdje je mudrost koja zahtijeva razumijevanje onoga što ćeš vidjeti." Razumjeti Zvijer zahtijeva duhovnu pronicljivost za razumijevanje zagonetnog broja Zvijeri iz mora (Otk 13,18). Anđeo prvo objašnjava da je postojanje Zvijeri i njezinih aktivnosti poistovjećeno s njezinim glavama. ***Sedam glava sedam je bregova na kojima žena sjedi.*** Fraza " na kojima žena sjedi" pokazuje da su gore isto što i "mnoge vode" (Otk 17,1 i "skrletna Zvijer" (r 3) i da predstavljaju svjetovne i političke sile svijeta.

Da bi izbjegao svaki nesporazum, anđeo odmah objašnjava da su sedam gora na kojima žena sjedi ***sedam kraljeva***, što je još jedna oznaka za svjetske sile ili carstva (vidi Dn 7,17). Sedam gora predstavlja sedam svjetskih sila koje su tijekom povijesti vladale svijetom, a slijedile su jedan drugu, i "preko kojih je Sotona djelovao vjekovima tlačeći Božji narod".[38] Tako velika bludnica "nalazi podršku zvijeri koja se u povijesti pojavljuje u nizu svjetovnih bezbožnih kraljevstava".[39] Pet, koja su već pala, očito su carstva koja su vladala prije Ivanova vremena: Egipat, Asirija, Babilon, Perzija i Grčka; šesto ***je*** Rim Ivanovog doba; ono koje će doći iz Ivanove perspektive još je uvijek buduće. Bez obzira na primjenu koju je u ovom tekstu mogao vidjeti čitatelj u prvom stoljeću, Ivan očito ne govori o carskom, već o eshatološkom

Babilonu. Ova politička sila koja obuhvaća čitav svijet, ostat će ***zamalo***, jer će Kristov dolazak donijeti konačnu pobjedu nad silama tame (vidi 2 Sol 2,8).

17,11. Anđeo zatim objašnjava da je ***Zvijer koja bijaše i više nije*** (vidi Otk 17,8), na kojoj žena sjedi, ***osma, a iz broja je njih sedmero***. Ova politička sila svijeta, koja je za vrijeme posljednje krize u službi Babilona, dolazi kao "osma u smislu da se razlikuje od ostalih sedam".[40] Pa ipak je jedna od sedam, najvjerojatnije sedma koja je došla poslije Rima (Otk 13), ona koja je u Danielu 7,21-25 opisana kao mali rog koji izlazi iz Rima da ratuje protiv svetaca. To što zvijer "bijaše i više nije" nagovještava da je u određenom trenutku bila mrtva, ali se vratila od mrtvih.[41] Ovo je parodija na Krista koji "bijaše mrtav i oživje" "a evo živi(m) vijeke vjekova" (Otk 1,18; 2,8; vidi 5,5).[42] Tako se pri svršetku vremena u osmoj glavi ponovno javlja sedma i ima veću vlast i silu nego ikad ranije. Ova politička sila posljednjeg vremena djeluje slično ranijim sedmerim silama u povijesti kao tlačiteljska sila u svijetu u svim razdobljima.[43] Mi očito živimo u razdoblju sedme glave, jer osma, koja predstavlja ujedinjenih deset kraljevstava, još nije izišla iz bezdana, ali će se na kraju pojaviti na svjetskoj pozornici. Ona će se pojaviti za kratko, a onda će Zvijer biti zauvijek uništena (Otk 19,20) prije nego što ostvari namjeru da uništi Božji narod.

17,12.13. Zatim anđeo daje identifikaciju deset rogova zvijeri na kojoj sjedi bludnica: ***Deset rogova što ih vidje deset je kraljeva; oni još ne primiše kraljevstv.*** Ovo je aluzija na Daniela 7,7 i 24. Sedam kraljeva će primiti vlast nad svijetom ***samo za jedan sat …zajedno sa Zvijeri***. Ovaj politički savez je osma glava, vrijeme posljednje krize. Deset kraljeva je tijesno povezano sa Zvijeri. Oni su zajedno jedne ***misli: svu svoju silu i vlast [namjeravaju] predati Zvijeri***. Tkogod ili štogod da su ovih deset kraljeva, oni očito "predstavljaju posljednju fazu vlasti Zvijeri".[44] Oni predstavljaju ujedinjenje vladajućih političkih sila svijeta posljednjeg vremena koje će vlast predati sotonskom trojstvu. Deset kraljeva će u posljednjoj krizi postati oslonac u stvaranju vjersko-političke konfederacije. Zvijer će ih upotrijebiti da silom provedu njene planove i ciljeve.

17,14. Deset kraljeva će zaratiti ***protiv Jaganjca***. Ova završna bitka ne počinje u ovom trenutku već tek u Otkrivenju 19,11-21. To potvrđuje misao da je posljednji veliki eshatološki sukob uperen protiv Krista i njegovog vjernog naroda, kojega Bog naziva ***njegovi pozvanici, izabranici***, koji ostaju ***vjernici*** usred najžešćeg progonstva. Posljednja bitka je očito eshatološka, a ne politička; ona je duhovna, a ne vojna borba. Babilonova namjera da porazi

Božji narod pretvorit će se u njegov vlastiti poraz: ***ali će ih pobijediti Jaganjac***. Otkrivenje 17,14 sadrži odgovor na pitanje: "Tko bi smio ratovati s njom [sa Zvijeri]?" (Otk 13,4).[45] Smije Jaganjac jer je on ***Gospodar nad gospodarima i Kralj nad kraljevima***. Tako Otkrivenje 17,14 jezgrovito prikazuje ono što je s više pojedinosti opisano u Otkrivenju 19,17-21. Posljednja bitka će završiti Kristovim trijumfom i potpunim uništenjem svjetske konfederacije koja je lojalno podupirala Babilon u protivljenju Bogu i njegovom vjernom narodu.
17,15.16. Anđeo sada pokazuje da su vode na kojima sjedi Babilon posljednjeg vremena – sama rijeku Eufrat – ***puci i mnoštva i narodi i jezici***. Vode su u Starom zavjetu često uzete kao slika za neprijatelje Božjeg naroda (Ps 18,5; 124,2-5; Iz 8,7.8; Jr 47,1.2). Vode na kojima sjedi Babilon predstavljaju svjetovne i političke sile svijeta koje će se ujediniti i povezati s vjerskim sustavom posljednjeg vremena, poznatim kao Babilon. Ali ova podrška će trajati samo kratko vrijeme.

U finalnoj fazi slika se iznenada i dramatično mijenja. Ljubavnici pijane bludnice, ***deset rogova***, i Zvijer, koji su odano podupirali Babilon, sada se trijezne od opijenosti i okreću protiv ljubavnice. Upravo će sile koje su ga dotad odano podržavale, sada Babilonu uskratiti podršku. Rijeka Eufrat, na kojoj sjedi Babilon, presušuje (Otk 16,12). Ovdje nije objašnjen razlog takvog iznenadnog preokreta. Najvjerojatnije su se prevarene vladajuće političke sile svijeta razočarale zbog nemoći Babilona da zaštiti sebe (vidi Otk 16,10.11.19), pa su mu zajednički uskratile odanu podršku. One sada osjećaju takvo protivljenje i neprijateljstvo da će ***zamrziti Bludnicu*** i uništiti je.[46] Ovo podsjeća na starozavjetna proročanstva prema kojima će se, u eshatološkom metežu, neprijatelji Božjeg naroda okrenuti jedni protiv drugih (Ez 38,21; Hag 2,22; Zah 14,13).[47]

Razočarane političke sile svijeta će bludnicu Babilon ***opustošiti (je) i ogoliti, najesti se mesa njezina***. Ovaj divljački postupak potaknut je izuzetnim neprijateljstvom i mržnjom (vidi Ps 27,2; Mih 3,3). Strastveni ljubavnici postali su strastveni mrzitelji. Oni će ***ognjem je spaliti***. Ovi okrutni postupci podsjećaju na jedno od Ezekielovih proročanstava o sudu koji će pasti na bludnicu Jeruzalem:

Skupit ću sve tvoje ljubavnike … skupit ću ih odasvud protiv tebe i razotkriti im tvoju golotinju … Sudit ću ti kao što se sudi preljubnicama i krvnicama i predati te bijesu njihovu. Predat ću te u ruke njihove da poruše tvoje humke, da razore uzvišice tvoje. I zderat će sa tebe

haljine, oteti nakit i ostaviti te golu, sasvim nagu. … Kuće će ti ognjem spaliti i naočigled svim ženama izvršiti pravdu nad tobom. Tako ću dokrajčiti tvoje bludničenje. (Ez 16,47-41)

Gle, dignut ću na te tvoje ljubavnike. … Nos i uši neka ti odsijeku, … a ostatak tvoj da oganj proguta. I zderat će s tebe tvoje haljine i oteti sve tvoje nakite. …Neka iskale na tebi svoju mržnju, neka ti svu muku preotmu, a tebe nek' ostave golu i nagu! Neka se obnaži sva golotinja tvoje bludnosti. (Ez 23,22-29)

U Ezekielu i Otkrivenju bivši ljubavnici su odgovorni za kažnjavanje bludnice.
U ovom prizoru u Otkrivenju vidimo uzorak Sotonina kraljevstva: svaka sila uništava svoje prethodnike (Babilon uništava Asiriju, Perzija Babilon, i tako dalje). Na kraju harmagedonska bitka "prekida ovaj krug". Sam Bog stupa na scenu i privodi kraju povijest tlačenja.[48]

17,17. Anđeo zatim objašnjava da je Bog taj koji je doveo do uništenja Babilona. ***Jer Bog im u srce stavi izvršiti naum njegov: da jednodušno predadu kraljevstvo svoje Zvijeri dok se ne ispune riječi Božje.*** U uvjerenju da provode namjere Zvijeri, ujedinjene vladajuće političke sile, u stvari, nesvjesno provode Božje namjere da osudi Babilon.[49] Ovo je odjek Pavlove tvrdnje da "im Bog šalje djelovanje zavodničko da povjeruju laži te budu osuđeni svi koji nisu povjerovali istini, nego su se odlučili za nepravednost" (2 Sol 2,10-12). O Otkrivenju 17,17 William Braclay primjećuje: "Istina iza toga jest da Bog nikad ne gubi kontrolu nad ljudskim poslovima. U konačnoj analizi Bog uvijek izvodi sve na dobro."[50] Bog dozvoljava silama posljednjeg vremena da se skupe da služe Babilonu. Međutim, kad se On povuče, ujedinjene sile "se odmah okreću protiv Babilona i uništavaju ga".[51] Bog i tu ima punu kontrolu i zli ne mogu učiniti više nego što im dopušta.[52] Posljednja kriza će dovesti do konačnog ostvarenja Božjih namjera.

17,18. Vidjeli smo da Ivan u kipu bludnice koja zavodi narode svijeta i uvlači ih u nedozvoljene odnose, prikazuje svjetsku religioznu konfederaciju posljednjeg vremena utemeljenu na zlom vjerskom sustavu kojemu je sam Sotona dao silu. Sada se sudi ovom vjerskom sustavu. Ivan preokreće metaforu iz bludnice u veliki grad. ***Žena koju vidje grad je veliki što kraljuje nad kraljevima zemaljskim.*** Bludnica Babilon i veliki grad Babilon su jedno te isto. Oni simboliziraju isti vjerski sustav posljednjeg vremena koji se protivi Bogu. Sada se pokreće božanski sud nad ovim vjerskim sustavom posljednjeg vremena. Ovaj je sud

opisan u Otkrivenju 18. poglavlju izrazima uništenja drevnog grada Babilona koji se obogatio trgovinom.

Osvrt na Otkrivenje 17. poglavlje

Otkrivenje 17. poglavlje obrađuje sliku presušivanja rijeke Eufrat u šestome zlu koje dovodi do pada Babilona posljednjeg vremena (Otk 16,12). Prvi dio poglavlja prikazuje veliki Babilon kao zavodničku bludnicu koja sjedi "nad vodama velikim" i sjedi na uskrsloj Zvijeri iz Otkrivenja 13,1-10. Ova vjerska sila-sustav uzročnik je progonstva i tlačenja Božjeg naroda u vrijeme posljetka. Dominantan utjecaj Babilona na stanovnike zemlje ostvarit će se suradnjom vladajućih svjetovnih i političkih sila svijeta. Pa ipak, Otkrivenje 17,14-17 pokazuje da presušenje Eufrata simbolizira povlačenje podrške Babilonu, kad dominirajuće svjetovne i političke sile svijeta shvate da su prevarene, pa se okreću protiv njega da ga unište.

Otkrivenje 17 detaljnije opisuje temu Sotonina posljednjeg nastojanja da zavlada svijetom preko uskrsnule Zvijeri iz Otkrivenja 13,1-10. Znakovito je što je Babilon posljednjeg vremena u Otkrivenju 17. i 18. poglavlju prikazan kao nesveta suprotnost Novom Jeruzalemu u Otkrivenju 21,10–22,5. U svojem opisu Ivan se služi rječnikom koji kasnije koristi za Novi Jeruzalem, Jaganjčevu zaručnicu.[53] Nedozvoljeni odnos između vladajućih svjetovnih i političkih sila svijeta i bludnice Babilon prikazan je kao suprotan odnosu ljubavi između Jaganjca i Novog Jeruzalema, njegove zaručnice. Suprotstavljene usporedbe između opisa dva grada nalazimo u tabeli u "Osvrtu na Otkrivenje 12–22,5."

Verbalne i koncepcijske paralele između oba viđenja teško mogu biti slučajne. Prije svega, objašnjenja dva grada Ivan dobiva od istog anđela sa čašom. Oba počinju pozivom: "Dođi pokazat ću ti…" (Otk 17,1; 21,9) Zatim, nakon riječi "I odnese me u duhu…" (Otk 17,3; 21,10), Ivan vidi bludnicu Babilon s jedne, i Novi Jeruzalem, Kristovu zaručnicu, s druge strane. Kao što je Novi Jeruzalem sjedište Božje vladavine nad zemljom, čime pokazuje da je Bog prisutan među svojim narodom, tako je Babilon prikazan kao sjedište otpalog sustava posljednjeg vremena, koji označava Sotoninu težnju da vlada svijetom.

Suprotstavljene paralele očite su i u opisima dviju žena-grada. Skupocjeno i rasipničko luksuzno ukrašavanje pokazuje samoproslavljanje i pokvarenost Babilona. Svrha mu je zavesti vladajuće svjetovne i političke sile da stupe u nedozvoljen odnos s Babilonom (Otk 17,4.5); s druge strane, blještavo svjetlo i ljepota kojom je ukrašen Novi Jeruzalem prikazuje

Božju slavu kojoj je cilj privući ljude spasenju i Božjem kraljevstvu (Otk 21,11.23.24). Babilon je prebivalište demona i svega nečistoga (Otk 18,2); Novi Jeruzalem predstavlja "šator Božji" među ljudima (Otk 21,3). Jasna crta razgraničenja između onih koji su povezani s ova dva grada određena je na osnovi onih čija su imena zapisana u knjizi života (vidi Otk 17,8; 21,27).

Na kraju, određena razlika načinjena je i sudbinom dva grada. Oba su predstavljena objavom – "Svršeno je!" – najavljujući da će Bog dati Babilonu da pije iz čaše vina gnjevne srdžbe njegove (Otk 16,19), a žednomu će dati zabadava vode s izvora života (Otk 21,6). Babilon, obučen u slavu koja se gasi, osuđen je zajedno sa svojim stanovnicima na uništenje (18,8), tamu (r 23) i propast (rr 6.7), "i nikada ga više biti neće" (r 21); Novi Jeruzalem nudi svojim stanovnicima siguran život "u vijeke vjekova" (22,5). Roberto Badenas primjećuje da "takoreći na ruševinama oholog, zlog i pokvarenog Babilona, dolazi Novi Jeruzalem s neba, čist i obasjan Božjom slavom".[54]

Tako Otkrivenje 17. i 18. poglavlje nastavlja glavnu teološku temu eshatološkog dijela Otkrivenja (od 12. do 22. poglavlja). Ona obuhvaća Sotoninu krivotvorinu Božjeg spasiteljskog djelovanja u završnim danima zemaljske povijesti; krivotvorinu triju Osoba Božanstva, posljednju vijest evanđelja, znak prepoznavanja pravih Božjih štovatelja i sada krivotvoreni grad. Identificiranjem Babilona kao krivotvorine Novog Jeruzalema, Kristova grada, Ivan nastoji prikazati suprotnost između dva glavna vjerska sustava posljednjeg vremena.

Kao Božji dar ljudskom rodu, Novi Jeruzalem označava sustav spasenja utemeljen po Bogu. On označava Božju prisutnost među ljudima, dajući život radosti i sreće i budućnost s nadom. S druge strane Babilon označava vjerski sustav uspostavljen od Sotone, a označen odvajanjem od Boga, patnjom i smrću, bez ikakve nade u budućnost. Dok Novi Jeruzalem predstavlja Božju metodu spasenja, kako tvrdi Alan Johnson, Babilon "predstavlja sve ljudske pokušaje da osiguraju put spasenja, sve te planove i programe koji, budući da su sagrađeni samo na ljudskom razumu i zamislima, pokušavaju onemogućiti ostvarenje božanskog plana u svijetu".[55] Dok je Novi Izrael izraz Božje milosti, dotle Babilon predstavlja uzaludan ljudski trud da stekne spasenje odvojeno od Boga.

Ivan vrlo jasno pokazuje da religija Babilona – bez obzira na izgled i privlačnost toga grada – lišava ljudska bića sigurnosti u sadašnjem, kao i u budućem životu. Jedina nada za izgubljeno čovječanstvo je da traži "onaj utemeljeni Grad kojemu je graditelj i tvorac Bog" (Heb 11,10). Grad milosti "predstavlja pomirenje čovječanstva s Bogom, ostvarenje vječnoga saveza".[56] Otkupljeni trebaju pristupiti "gori Sionu i gradu Boga živoga, Jeruzalemu nebeskom, nebrojenim tisućama anđela, svečanom skupu, Crkvi prvorođenaca zapisanih na nebu, Bogu, sucu sviju, dusima savršenih pravednika i Posredniku novog Saveza – Isusu – i krvi škropljeničkoj što snažnije govori od Abelove" (Heb 12,22-24).

Izvori

[1] Vidi Hans K. LaRondelle, "Babylon: Anti-Christian Empire" u *Symposium on Revelation – Book 2*, Danield and Revelation Committee Series 7 (Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992), 159-163.
[2] Tako misle Charles (*A Critical and Exegetical Commentary on the Revelation of St. John*, 2,65) i Swete (The Apocalypse of St. John"); vidi Seneca *Controversiae*, 1.2.7 (The Loeb Classical Library, 1,66-69); Juvenal *Saturae*, 6.123 (The Loeb Classical Library, 93).
[3] Mounce, 307.
[4] Ladd, 222.
[5] Barclay, *The Revelation of John*, 2,136.
[6] Lad, 222.
[7] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, sv. 7, str. 850.
[8] Lad, 223.
[9] Mounce, 309.
[10] Lad, 223.
[11] Beale, 853.
[12] Mounce, 309.
[13] Badenas, 257.
[14] Roloff, 197.
[15] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 346.
[16] Johnson, 554.
[17] Beale, 848.
[18] Collins, *The Apocalypse*, 72.73.
[19] Strand, "The Seven Heads", 186.
[20] Vidi isto, 187-191.
[21] Johnson, 558.
[22] Ladd, 228.
[23] Johnson, 554.
[24] Strand, "The Seven Heads", 187-191.
[25] Minear, 93-101; Strand, "The Seven Heads", 191-200.
[26] Collins, *The Apocalypse*, 122.
[27] Uključujući Williama H. Shea, "The Identification of the Seven Heads of the Beast in Revelation 17", neobjavljeni rukopis, bez datuma; LaRondellea, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 410-417; Maxwella, 471-476, premda on šestu glavu-kralja vidi kao kršćanski Rim.
[28] Vidi Strand, *Interpreting the Book of Revelation*, 55.56.
[29] Aune, *Revelation 17–22*, 940.
[30] Na primjer Charles, 71.72; Barclay, *The Revelation of John*, 2,141.142; Beasley-Murray, 258; Mounce se muči s tim gledištem (str. 317); Aune smatra deset kraljeva rimskim vazalnim kraljevima (vidi *Revelation 17–22*, 951).
[31] Beckwith, 700.
[32] Ladd, 226.
[33] Aune, *Revelation 17–22*, 939.940.
[34] Ladd, 226; LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 409.
[35] Thomas, *Revelation 8–22*, 292.
[36] Mounce, 312.
[37] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, sv. 7, str. 854.

[38] Johnsson, 17.
[39] Ladd, 229.
[40] Mounce, 316.
[41] Collins, *The Combat Myth in the Book of Revelation*, 174; Aune, *Revelation 17–22*, 940. Obojica tvrde da se ova fraza odnosi na Neronov *redivivus* mit.
[42] Mounce, 312.
[43] Desmond Ford, 561.
[44] Isto, 671.
[45] Beale, 880.
[46] LaRondelle, *The Good News About Armageddon*, 17.
[47] Ladd, 223.
[48] William S. LaSor, *The Truth About Armageddon* (New York, Harper & Row, 1982), 140.
[49] Thomas, , *Revelation 8–22*, 305.
[50] Barclay, *The Revelation of John*, 2,149.
[51] Paulien, *What the Bible Says about the End-Time*, 146.
[52] Morris, 196.
[53] Za popis paralela vidi Aune, *Revelation 17–22*, 1144-1145.
[54] Badenas, 255.
[55] Johnsson, 35.
[56] Badenas, 271.

SUD NAD BABILONOM
(18,1-24)

Tekst u Otkrivenju 17. poglavlju opisuje otpalu vjersku silu posljednjeg vremena, nazvanu "Babilon veliki" (17,5), prikazom bludnice koja zavodi vladajuće svjetovne i političke sile svijeta vinom svojega bluda. Tekst objašnjava da su pad i potpuno uništenje Babilona posljedica uskraćivanja podrške svjetovnih i političkih sila nakon što shvate da su prevarene. One se okreću protiv Babilona i potpuno ga uništavaju. Uvod u uništenje Babilona posljednjeg vremena nalazimo u Otkrivenju 17,16.17; opisan je izrazima drevne prakse kažnjavanja bludnice ognjem,kako je propisano Mojsijevim zakonima (vidi Lev 20,14; 21,9; Ez 16,38-41; 23,22-29).

Osamnaesto poglavlje nastavlja obrađivanje predmeta iz prethodnog poglavlja. Ono u većim pojedinostima opisuje sud nad Babilonom posljednjeg vremena i objašnjava kako ovom sustavu otpale religije posljednjeg vremena dolazi kraj. Ovaj put je pad Babilona opisan izrazima propasti velikog trgovačkog grada – drevnog Babilona posebno – koji se obogatio trgovanjem. Drevni gradovi su bili poznati kao trgovačka središta i riznice bogatstva. U prikazivanju propasti duhovnog Babilona Ivan se služi rječnikom proroka Izaija (poglavlja 13 i 47) i Jeremije (poglavlja 50 i 51)[1] kojim su pretkazali uništenje drevnog Babilona, te Ezekijinim opisivanjem Tira (poglavlja 26-28). Ovdje u Otkrivenju 18. poglavlju, kako to ističe G. K. Beale, sud nad povijesnim Babilonom postaje slika suda nad Babilonom posljednjeg vremena.[2]

Poziv na odvajanje od Babilona (18,1-8)

Babilon je napunio svoju čašu bezakonja. Sad je vrijeme da se Bog opomene "Babilona velikoga da mu dade piti iz čaše vina gnjevne srdžbe Božje" (Otk 16,19). Međutim, prije izvršenja presude, Božji narod je pozvan da prekine sve veze s otpalim vjerskim sustavom posljednjeg vremena koji vlada svijetom i da se vrati k Bogu kako bi izbjegao sudbinu Babilona.

[1]Nakon toga vidjeh: jedan drugi anđeo silazi s neba s moći velikom! Sva se zemlja zasvijetlila od njegova sjaja. [2]On povika iza glasa:

"Pade, pade Babilon veliki – Bludnica –
i postade prebivalištem zloduha,
nastambom svih duhova nečistih,

nastambom svih ptica nečistih mrskih

[3]jer se gnjevnim vinom bluda
njezina opiše narodi;
s njom su bludničili
svi kraljevi zemaljski,
a trgovci se zemaljski obogatiše
od silna raskošja njezina."

[4]Začujem i drugi glas s neba:
"Izađite iz nje, narode moj,
da vas ne zadese zla njezina
te ne budete suzajedničari grijeha njezinih!
[5]Jer njezini grijesi do neba dopriješe
i spomenu se Bog zločina njezinih.
[6]Vratite joj milo za drago,
naplatite joj dvostruko po djelima!
U čašu u koju je ona natakala
natočite dvostruko!
[7]Koliko se razmetala sjajem i raskoši,
toliko joj zadajte muka i jada!
Jer u srcu je svome govorila:
'Na prijestolju sjedim kao kraljica
i nikad neću obudovjeti,
jad me nikada zadesiti neće!'
[8]Stoga u isti će je dan zla zadesiti:
smrt i jad i glad te će sva
u ognju biti spaljena.
Jer silan je Gospod, Bog, Sudac njezin!"

Bilješke

18,2. ***"Pade, pade."*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,8.

''Babilon veliki.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,8.

''I postade prebivalištem zloduha … svih duhova nečistih … svih ptica nečistih mrskih.'' Ovaj tekst odraz je starozavjetnih proročanstava protiv Edoma (Iz 34,11-15), Ninive (Sef 2,13-15) i posebno drevnog Babilona. Izaija je prorekao da će, kad Bog razori Babilon, njegove ruševine postati nastamba svakovrsnih divljih ptica i životinja:

> Počivat će ondje zvijeri pustinjske,
> sove će im napuniti kuće,
> nojevi će ondje stanovati, jarci plesati.
> Hijene će zavijati iz njegovih palača,
> a čaglji iz raskošnih dvorova. (Iz 13,21.22; vidi 34,11-15)

Slično tomu je Jeremija proricao protiv Babilona:

> Zato će se ondje nastaniti risovi s čagljima,
> i nojevi će ondje obitavat.
> Dovijeka će ostat' mjesto bez življa,
> nitko ondje neće živjeti od koljena do koljena. (Jr 50,39)
> Babilon će biti hrpa ruševina, brlog čagljima,
> užas i ruglo, kraj nenastanjen. (Jr 51,37)

18,3. ***''Jer se gnjevnim vinom bluda.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,8.

''Trgovci se zemaljski.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 18,11.

18,6. ***''Naplatite joj dvostruko''*** (grčki *diplōsate ta dipla* znači "duplo dvostruko"). Duplo naplaćivanje je dobro poznati starozavjetni pojam; prema Mojsijevu zakonu tko god bi bio odgovoran za krađu bilo čega, morao je vratiti dvostruko (Izl 22,4.7.9). Ideju dvostrukog naplaćivanja su često koristili proroci kao idiom za kaznu ili nagradu punom mjerom.[3] Izaija je izjavio da Jeruzalem "iz Jahvine ruke primi dvostruko za sve grijehe svoje" (Iz 40,2). "Dvostruka bijaše njihova sramota … zato će u zemlji svojoj baštinit' dvostruko." (Iz 61,7). Jeremija je o Izraelu prorekao: "Dvostruko ću naplatiti njihovo bezakonje i grijehe njihove, jer su … oskvrnuli moju zemlju." (Jr 16,18) "Progonitelji moji nek' se postide… Na njih dovedi

Dan nesretni, zatri ih dvogubim zatorom!" (Jr 17,18) Bog je preko Zaharije rekao Judi: "dvostruko ću ti uzvratiti" kad ih bude izbavio od njihovih neprijatelja (Zah 9,12). Mnogi znanstvenici smatraju da riječ "dvostruko" ne znači da će kazna biti dvostruka u odnosu na učinjeno zlo, već jednaka naknada.[4] To bi, prema Meredithu G. Klineu, značilo da bi "opačine Babilona bile uzvraćene jednakom mjerom kazne na Božjoj tezulji pravde".[5]

18,8. ***"Gospod, Bog, Sudac njezin!"*** Kršćanska sadašnjost bolje prevodi ovu frazu: "Gospodin Bog, koji je osudi." Riječ "osudi" je particip aorista, što pokazuje da je suđenje izvršeno u prošlosti. Babilon je osuđen; ispitivanje je završeno, presuda je objavljena i sada dolazi izvršenje suda.

Tumačenje

18,1. Ivan vidi ***jedan drugi anđeo silazi s neba*** s božanskom vijesti. To nije anđeo iz Otkrivenja 17. poglavlja koji tumači Ivanu, već drugi koji dolazi od Boga ***s moći velikom***. ***Sva se zemlja zasvijetlila od njegova sjaja.*** Bez obzira na sumornost njegove vijesti, ovaj anđeo je vjesnik "evanđelja. On ne dolazi da uživa nad mukama palih, već da objavi trijumf Božjih namjera i konačno oslobođenje Božjeg naroda od svakog tlačenja."[6] Sjaj ovog anđela nadmašuje zavodničku slavu Babilona. Njegova sjajna pojava i jaka vika trebaju privući pozornost zemaljskih stanovnika na Božji posljednji poziv da napuste otpali vjerski sustav i obrate se Bogu da bi izbjegli ono što će doći na nepokajane. Njegov proglas je poziv da se odvoje od Babilona i obrate Bogu (Otk 18,4); time završava objavljivanje vijesti upozorenja trojice anđela iz Otkrivenja 14. poglavlja.

18,2.3. Anđeo najavljuje vikom ***iza glasa*** pad krivotvorenog otpalog vjerskog sustava posljednjeg vremena: ***Pade, pade Babilon veliki***. Ova objava je odjek Izaijinih riječi u 21,9: "Pade, pade Babilon! Svi kipovi njegovih bogova o zemlju se razbiše." Ona također ponavlja vijest upozorenja drugog anđela (Otk 14,8). U svim slučajevima, pad Babilona posljednjeg vremena prikazan je kao nešto što se već dogodilo, premda će se dogoditi u budućnosti.[7] Ponavljanje riječi "pade" i korištenje prošlog vremena u budućnosti treba zajamčiti Božjem narodu da je pad Babilona posljednjeg vremena neposredan i neminovan.

Pri opisu neizbježnosti pustošenja Babilona, Ivan se služi dobro poznatim proročkim rječnikom kojim je opisano pustošenje drevnog Babilona (vidi Iz 13,19-22; Jr 50,39; 51,37). Babilon je postao nastambom ***zloduha*** (demona**)**, svih ***duhova nečistih*** i svih ***ptica nečistih***

mrskih. Prijevod Kršćanske sadašnjosti dodaje "i ***odurnih životinja***". Tu neće više živjeti nijedno ljudsko biće. Pad i propast Babilona posljednjeg vremena sigurni su kao i uništenje i pustošenje drevnog Babilona. Posebno značajnim se čini prikazivanje uništenja Babilona kao otpalog i opresivnog vjerskog sustava posljednjeg vremena izrazima propasti drevnog grada Babilona. Gregory K. Beale primjećuje:

Potvrda pada Babilona čitavog svijeta u budućnosti proizlazi iz činjenice da je na isti način proročen pad starog Babilona, a proročeno se ispunilo. Ivan vjeruje da će Bog nastaviti djelovati u budućnosti kao što je djelovao u prošlosti. Proročanstvo i ostvarenje Babilonova pada u prošlosti vidi kao povijesni uzorak koji ukazuje na pad mnogo većeg Babilona.[8]

Kao što je pad drevnog Babilona bio radosna vijest za Izrael, tako je pad Babilona posljednjeg vremena radosna vijest za Božji narod tog vremena.

Uzrok Babilonova pada je trostruk: prvo, što je ***gnjevnim vinom bluda*** svojega opio sve narode (Otk 14,8; 17,2). To ukazuje na zavodničko djelovanje Babilona posljednjeg vremena, koji vara ljude da prihvate njegove vjerske zahtjeve.[9] Drugo, svojim zavođenjem Babilon uspijeva da su ***s njom (su) bludničili svi kraljevi zemaljski*** (vidi 17,2; također 18,9). To se odnosi na nedozvoljeni odnos vladajućih političkih sila svijeta s otpalim vjerskim sustavom posljednjeg vremena. Na kraju, ***trgovci se zemaljski obogatiše od silna raskošja njezina*** (vidi i Otk 18,15). Ovdje nalazimo novi element u utjecaju Babilona koji nije ranije spomenut: dok je Otkrivenje 17. poglavlje usmjereno na politički vid jedinstva između otpalog vjerskog sustava posljednjeg vremena i svjetskih vladajućih svjetovnih i političkih sila, tekst ovdje objašnjava da se iza jedinstva posljednjeg vremena krije potreba za ekonomsku sigurnost. Opijajući utjecaj babilonskog vina bluda čini svjetovne i političke sile u svijetu slijepima za "potpunu nesigurnost samog Babilona i za Boga kao jedini izvor prave sigurnosti".[10]

18,4.5. Usred objave propasti Babilona Ivan čuje ***drugi glas s neba*** koji poziva Božji narod da ga napusti: ***Iziđite iz nje, narode moj, da vas ne zadese zla njezina te ne budete suzajedničari grijeha njezinih.*** Ovaj poziv odjek je poziva proroka Jeremije upućen Hebrejima u Babilonu: "Bježite iz Babilona, nek' svak' spasi život svoj, da ne izginete s njegova bezakonja, jer ovo je vrijeme Jahvine odmazde, svakom plaća po zasluzi." (Jr 51,6; također 50,8; 51,45)

Očito se mnogi iskreni i bogobojazni ljudi još uvijek kolebaju u Babilonu. Ovo podsjeća na izvještaj o Lotu (Post 19. poglavlje). Premda nije sudjelovao u grijesima Sodome, poistovjetio se s njima. Neposredno pred uništenje tog grada, pozvan je da ga napusti; inače će dijeliti njegovo uništenje. Na sličan način Bog šalje posljednji poziv svojem narodu da iziđe iz Babilona prije nego što ga uništi. Leon Morris kaže: "U izvjesnom smislu ovaj je poziv ključ čitavog poglavlja. Ivan se ne raduje padu grada. On poziva kršćane da vide stvarnu situaciju i postupe u skladu s njom."[11] To je posljednja prilika da se narod obrati Bogu i izbjegne sudbinu Babilona i svih koji se udružuju s njim.

Babilon treba nestati ***jer njezini grijesi do neba dopriješe***. To je odjek poziva koji je Jeremija uputio Izraelcima u Babilonu: "Jer do neba dopire njegova osuda i diže se pod oblake." (Jr 51,9) Pavao objašnjava da tvrdokorni i nepokajani zgrću gnjev na sebe "za Dan gnjeva i objavljenja pravedna suda Boga koji će uzvratiti svakom po djelima" (Rim 2,5.6). Grijesi Babilona su nebrojeni. On je dugo odbijao Evanđelje i prezirao Božje strpljenje i milost; međutim, ***spomenu se Bog zločina njezinih*** kako bi na njemu izvršio svoj pravedni sud.

18,6. Odjednom anđeo mijenja predmet. Upravo je Božjem narodu uputio poziv da iziđe iz Babilona; sada nad njim objavljuje božansku presudu: ***Vratite joj milo za drago***. Ovo načelo odmazde odjek je starozavjetnih proglasa o sudu nad drevnim Babilonom: "Kćeri babilonska", vikao je pjesnik, "pustošiteljice, blažen koji ti vrati milo za drago za sva zla što si nam ih nanijela!" (Ps 137,8; vidi 28,4) A Jeremija je rekao: "Platite mu po zasluzi, vratite mu milo za drago, jer bi se oholio na Jahvu, Sveca Izraelova." (Jr 50,29) Kazna određena Babilonu odgovara njegovom zločinu. Ovo načelo je Isus naglasio u Propovijedi na Gori: "Mjerom kojom mjerite mjerit će vam se." (Mt 7,2)

Kazna namijenjena Babilonu posljednjeg vremena opisana je i starozavjetnim pravnim pojmom dvostruke naplate: ***Naplatite joj dvostruko po djelima! U čašu u koju je ona natakala natočite dvostruko!*** Babilon je kriv i primiti će kaznu u punoj mjeri,[12] sukladno svom zločinu. Tako će se Božje obećanje za drevni Babilon, dano preko Jeremije, ispuniti u sudbini Babilona posljednjeg vremena: "Ali na vaše oči sada plaća Babilonu i svim Kaldejcima za sve zlo koje učiniše Sionu – riječ je Jahvina." (Jr 51,24)

18,7.8. Sedmi redak ponavlja načelo da "kazna odgovara zločinu" u odnosu na Babilon.[13] Onoliko ***koliko se razmetala sjajem i raskoši, toliko joj zadajte muka i jada.*** Babilonu se

sudi prema njegovim grijesima. A oni su tašto samoproslavljanje i raskoš koji ga navode da se drsko hvali***: ''Na prijestolju sjedim kao kraljica i nikad neću obudovjeti.''*** Ovo hvastanje Babilona posljednjeg vremena podsjeća na drsko hvastanje drevnog Babilona:

> Govorila si: "Dovijeka gospodaricom ću ostati."
> Nikad nisi to k srcu uzela
> ni pomislila kako će se završiti.
> A sad poslušaj, razvratnice,
> koja sjediš bezbrižno
> i u srcu svom govoriš:
> "Ja, i nitko drugi!
> Nikad neću obudovjeti,
> neću djece izgubiti!"
> Stići će te oboje,
> za tren, u isti dan!
> Izgubit ćeš djecu, obudovjet ćeš!
> Punom će te mjerom snaći oboje,
> pokraj svega tvojeg vračanja
> i množine tvojih zaklinjanja! (Izaija 47,7-9)

U proslavljanju sebe Babilon prisvaja Božje značajke, jer u Otkrivenju proslavljanje pripada samo Bogu (Otk 14,7; vidi 15,4; 19,1). Drsko samoproslavljanje i samodostantost su osnova za osudu i kažnjavanje Babilona posljednjeg vremena. Njegovo samoproslavljanje je oslabljeno slavom anđela koji je obasjao cijeli svijet (Otk 18,1) kao prethodnika konačnog suda nad Babilonom. ***Stoga u isti će je dan zla zadesiti.*** Kao što je za drevni Babilon postavljeno vrijeme suda (vidi Iz 47,9), tako je ono postavljeno i za Babilon posljednjeg vremena. Zla su očito sedam posljednjih zala iz Otkrivenja 16. Nasuprot drskog hvastanja u sedmom retku, Babilon će snaći ***smrt i jad i glad te će sva u ognju biti spaljena***. Spaljivanje Babilona ognjem se vjerojatno odnosi na Otkrivenje 17,16. Ovaj otpali vjerski sustav posljednjeg vremena – "koji uzdiže sebe protiv svega što se zove *Bog* ili svetinja, dotle da i u Božji hram zasjedne gradeći se Bogom" (2 Sla 2,4) – naučit će pravu istinu da ***silan je Gospod, Bog, Sudac njezin***.

Tužaljka nad Babilonom (18,9-24)

Ovaj dio sadrži niz od tri tužaljke kojima nad uništenjem Babilona tuguju oni koji su s njim razuzdano surađivali. Ove su tužaljke izražene u obliku drevnih posmrtnih pjesama ili pogrebnih jadikovki. Svaka završava na isti način: "Jao, jao, grade veliki, Babilone, grade silni! [Kako li te u tren oka stiže osuda!]" (18,10,16.17a.19) Ove "posmrtne pjesme djeluju kao objave iznenadnog i neočekivanog suda".[14] Ovaj dio završava pozivanjem neba i vjernih da se raduju uništenju Babilona (18,20-24).

9 I plakat će i naricati za njom kraljevi zemlje što su s njome bludničili i raskošno živjeli kad
gledali budu dim požara njezina. 10 Prestrašeni mukama njezinim, izadaleka će stajati i
naricati:

"Jao, jao, grade veliki,
Babilone, grade silni!
Kako li te u tren oka stiže osuda!"

11 I trgovci zemaljski plaču nad njom i tuguju jer im trga nitko više ne kupuje: 12 ni zlata, ni
srebra, ni dragoga kamenja, ni biserja, ni tanana lana, ni grimiza, ni svile, ni skrleta: nit
ikakva mirisava drveta, nit ikakva predmeta od slonove kosti, nit ikakva predmeta od
skupocjena drveta, nit od mjedi, nit od željeza, nit od mramora; 13 ni cimeta, ni balzama, ni
miomirisa, ni pomasti, ni tamjana, ni vina, ni ulja, ni bijeloga brašna, ni pšenice; ni
goveda, ni ovaca, ni konja, ni kočija, ni roblja nit ikoje žive duše.

14 "Voće za kojim ti duša žudjela
pobježe od tebe,
sav raskoš i sjaj propade ti –
ne, nema ga više!"

15 Trgovci što svim tim trgovahu, što ih ona obogati, izdaleka će stajati, prestrašeni mukama
njezinim, plakat će i tugovati:

16 "Jao, jao, grade veliki,
odjeveni nekoć u lan tanan i grimiz
i skrlet,
nakićeni zlatom i dragim kamenjem
biserjem!
17 U tren oka opustje
toliko bogatstvo!"

I svi kormilari i putnici, svi mornari i moreplovci izdaleka stoje [18]*i, gledajući dim njezina požara, zapomažu: "Koji li je grad sličan gradu ovom velikom?"* [19]*I posuše glavu pepelom te plačući i tugujući viknuše:*

"Jao, jao, grada li velikoga!
Dragocjenostima se njegovim obogatiše
svi posjednici morskih brodova,
a evo – u tren oka opustje!"

[20]*Veseli se nad njom, nebo,*
i svi sveti i apostoli i proroci
jer Bog osudivši nju, vama pravo dosudi!

[21]*I jedan snažan anđeo uze kamen, velik poput mlinskoga kamena, i baci ga u more govoreći:*

"Tako će silovito biti strovaljen
Babilon, grad veliki,
i nikada ga više biti neće!"

[22]*"Glas citraša i pjevača*
i svirača i trubljača
u tebi se više neće čuti!
Obrtnik vješt kojem god umijeću
u tebi se više neće naći!
Klopot žrvnja
u tebi se više neće čuti!

[23]*Svjetlost svjetiljke*
u tebi više neće sjati!
Glas zaručnika i zaručnice
u tebi se više neće čuti!
Jer trgovci tvoji bijahu
velikaši zemlje
i čaranja tvoja zavedoše
sve narode;

[24] *i u tebi se našla*
krv proroka i svetaca
i svih zaklanih na zemlji."

Bilješke

18,9. ***''Kraljevi zemlje što su s njome bludničili i raskošno živjeli.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 17,1.2.

18.9.10. ***''Kad gledali budu dim požara njezina.''*** Ovaj prizor podsjeća na Postanak 19,28 gdje je opisano kako je Abraham ugledao dim koji se dizao iz Sodone i Gomore, "dim nad zemljom kao dim kakve klačine", kao znak božanskog suda nad ova dva grada. Uništenje gradova u dolini starozavjetni su proroci uzimali kao sliku sudbine drevnog Babilona: "Babilon, ures kraljevstava, … bit će k'o Sodoma i Gomora kad ih Bog zatrije." (Iz 13,19) "Razorit će ga kao što Bog razori Sodomu i Gomoru i susjede njihove – riječ je Jahvina. Čovjek ondje neće stanovati, sin čovječji neće u njem' boraviti." (Jr 50,40) Ovo pokazuje da se u opisu uništenja Babilona posljednjeg vremena Ivan služi rječnikom kojim su starozavjetni proroci pretkazali sudbinu drevnog Babilona.

18,11. ***''Trgovci zemaljski.''*** Za ove se trgovce kaže da su bili "velikaši zemlje" (Otk 18,23; vidi Iz 23,2.8). Trgovce zemaljske možemo razumjeti doslovno ili slikovito. To mogu biti vladajući ekonomski ili trgovački vođe u svijetu, čija je financijska i materijalna pomoć pridonijela uspjehu Babilona velikog; ali mogu slikovito označavati i "trgovce" – prodavače "duhovne robe Babilona, koji su svoje doktrine i političke odluke prodavali kraljevima i narodima na zemlji".[15] Ovi posljednji se svakako uklapaju u veoma slikovit kontekst Otrkivenja 18. poglavlja i zbog toga im ovaj komentar daje prednost.

18,17. ***''Svi kormilari.''*** Slikoviti kontekst osamnaestog poglavlja ukazuje na simbolične kormilare, kao i kod "zemaljskih trgovaca" (vidi *Bilješke* na 18,11).

18,23. ***''Čaranja.''*** Grčki *pharmakeia* ("vračanje", "čaranje") je riječ od koje smo dobili pojam "farmacija". Nalazimo je samo ovdje i na Pavlovom popisu poroka u Galaćanima 5,20. Srodna riječ *pharmakon* ("vračanje") upotrijebljena je u Otkrivenju 9,21; 21,8 i 22,15. Izaija spominje vračanje i čaranje među grijehe drevnog Babilona koji su doveli do njegova pada (Iz 47,9.12).

Tumačenje

18,9.10. Padom Babilona posljednjeg vremena prvo su pogođeni ***kraljevi zemlje što su s njome bludničili i raskošno živjeli***. Kraljevi zemlje označavaju svjetske vladajuće političke sile posljednjeg vremena, koji su svoju vlast i utjecaj stavili u službu Babilona (vidi 17,1.2).

Babilon je očito djelovao preko njih da stekne kontrolu nad stanovnicima svijeta koji mu se nisu dragovoljno pokorili. Babilon im je obećao zaštitu i sigurnost. Sad shvaćaju da su prevareni lažnim obećanjima kad vide ***silni grad*** uništen. Uništenje Babilona znači da i njima prijeti gubitak političke moći. Kao što je Abraham stoljećima ranije promatrao dizanje dima iz Sodome i Gomore kao znak božanske kazne nad ova dva grada u dolini (Izl 19,28), tako političke sile svijeta gledaju propast Babilona posljednjeg vremena. Oni ostaju podalje od straha da sami ne budu mučeni i ***plakat će i naricati za njom … kad gledali budu dim požara njezina***. Riječi "Kako li te u tren oka stiže osuda" pokazuju da će političke sile svijeta u porazu Babilona vidjeti Božji pravedni sud. Uništenje Babilona je isto tako sigurno kao uništenje Sodome i Gomore (vidi Iz 13,19; Jr 50,40). Njihova tužaljka je odraz svijesti da moraju dijeliti sudbinu Babilona. Ponavljanje iste vremenske oznake ***u tren oka*** (također u rr 17 i 19) pokazuje brzinu kojom će Babilon pasti.[16] To se odnosi na Otkrivenje 17,12 gdje "jedan sat" označava vrlo kratko vrijeme, kad se deset kraljeva okreće protiv Babilona posljednjeg vremena i uništavaju ga.[17]

18,11-17a. Padom Babilona pogođeni su i ***trgovci zemaljski*** koji su trgovali s njim i obogatili se od njegove pretjerane raskoši. Ovi "velikaši zemlje" (Otk 18,23) su slikovito prikazani babilonski trgovci koji prodaju i šire duhovnu robu "njegovih pokvarenih doktrina i političkih propisa".[18] Njihovo tugovanje otkriva njihove sebične pobude. Uništenje Babilona znači "kraj protoka pokvarene robe koju su prodavali i raspačavali u njegovo ime i pomoću kojih je varao svijet",[19] ***jer im trga nitko više ne kupuje***. Redci 12 i 13 daju dugačak popis slikovito prikazane robe pojmovima zlata i srebra, dragog kamenja, lijepe i skupocjene odjeće, luksuznih ukrasnih predmeta, misira, hrane, domaćih životinja i robova. Oni ističu iscrpnost "iskvarenih doktrina i političkih propisa" Babilona.[20] Ovaj katalog roba vrlo je sličan popisu luksuznih predmeta spomenutih u pjesmi sudbine nad Tirom (Ez 27,5-24). Nestade ***sav raskoš i sjaj*** (r 14) u kojemu je Babilon uživao.

18,17b-19. Posljednja skupina koja tuguje su ***svi kormilari i putnici, svi mornari i moreplovci***. Slikoviti rječnik ovdje je posuđen iz Ezekielova viđenja o padu Tira:

> I sići će s lađa svojih svi veslači,
> svi lađari i svi krmilari
> i ostat će na kopnu.
> Za tobom će glasno naricati

i kukati gorko.
Pepelom će posut glave,
U žalosti će ti tužbalicu zapjevati,
nad tobom će protužiti:
'Koji grad k'o Tir …?" (Ez 27,29-32)

Trgovci i kormilari imali su udjela u bogatstvu i raskoši Babilona posljednjeg vremena. Stoje podalje i gledaju kako grad gori i zapomažu: ***"Koji li je grad sličan gradu ovom velikom?"*** Ovo retoričko pitanje slično je onome: "Tko je kao Zvijer?" (Otk 13,4). Ono je parodija na: "Tko je kao Bog?" (Izl 15,11; Ps 35,10; Mih 7,18). Pomorci posipaju ***glavu pepelom***. Međutim, njihov plač i tuga su potpuno sebični jer ***dragocjenostima se njegovim obogatiše***. ***U tren oka*** Babilon ***opustje*** i njegovo je bogatstvo nestalo.

18,20. Dok je pad Babilona loša vijest za neprijatelje Boga i njegovog naroda, on je radosna vijest za Božji narod. Nebo i sveti su pozvani da se vesele ***jer Bog osudivši nju, vama pravo dosudi***. Veselje na koje su ovdje pozvani prikazano je u Otkrivenju 19,1-10. Ovaj poziv na radovanje odjek je Jeremijinih riječi vezanih uz pad Babilona: "Tada će nad Babilonom klicati nebo i zemlja i sve što je na njima, jer će sa sjevera navaliti na grad, zatornici njegovi – riječ je Jahvina! I Babilon mora pasti za pobijene Izraelce, kao što su za Babilon padali pobijeni po svem svijetu." (Jr 51,48.49)

Babilon posljednjeg vremena odgovoran je za nepravedno optuživanje Božjeg vjernog naroda i poticanje svjetovnih i političkih sila svijeta da ih unište i proliju njihovu krv (Otk 18,24). Sud nad otpalim vjerskim sustavom posljednjeg vremena je Božje rješenje da spasi svoj potlačeni i progonjeni narod. On osim toga objavljuje Božju konačnu pobjedu nad Sotonom i njegovim silama zla.

18,21-23a. U posljednjem prizoru viđenja Ivan ponovno ističe da zlo na kraju mora biti potpuno uništeno. U simboličnom prikazu Ivan je vidio jakog anđela kako uzima ***kamen, velik poput mlinskoga kamena***, i baca ga u more uz primjedbu: ***Tako će silovito biti strovaljen Babilon, grad veliki, i nikada ga više biti neće.*** Slika bacanja kamena u more, kao simbolični čin uništenja Babilona, posuđena je iz Jeremije 51,59-64. Božja riječ zapovijedila je Jeremiji da zaveže kamen za svitak u kojem je opisao uništenje Babilona i baci ga u Eufrat: "Ovako će potonuti Babilon i neće se više podići iz nesreće koju ću na nj svaliti." (Jr 51,64)

Ovim je potvrđeno konačno i potpuno uništenje Babilona posljednjeg vremena kao što je opustošen povijesni Babilon. Postupak anđela također podsjeća na riječi iz Mateja 18,6: "Onomu, naprotiv, tko bi sablaznio jednoga od ovih najmanjih što vjeruju u mene bilo bi bolje da mu se o vrat objesi mlinski kamen pa da potone u dubinu morsku." Babilon je proglašen krivim zbog korištenja sile i zavođenja da navede ljude, čak i "najmanje", na grijeh.[21] Opustošenje Babilona je živo prikazano prestankom svih gradskih aktivnosti: više nema glazbe, nema svakidašnjih trgovačkih ili domaćih poslova kao što su obrti i proizvodnja hrane (18,22); nikad više u njemu neće biti svjetla, niti će se čut radosni zvuci svadbe (r 23). U prikazu ovog stanja pustoši Ivan se služi s više starozavjetnih proročanstava o propasti otpalih gradova. Na primjer, Ezekiel proriče protiv Tira: "A ja ću prekinuti jeku tvojih pjesama, i zvuk se tvojih harfa više neće čuti!" (Ez 26,13) Jeremija je najavio opustošenje Jeruzalema: "I ugušit ću među njima svaki glas radosti i veselja, klicanje zaručnika i zaručnice i klopot žrvnja i svjetlost svjetiljke." (Jr 25,10)

18,23b.24. Ovaj dio završava optužbom Babilona i razlozima za njegovo uništenje. Prvo, ***trgovci tvoji bijahu velikaši zemlje***. Ovo pokazuje drsko ponašanje slikovito prikazanih babilonskih trgovaca koji su se stavili u službu Babilona. Oni su uglavnom bili odgovorni za prodaju i distribuciju babilonskih "pokvarenih doktrina i političkih propisa".[22] Njihova veličina je bila posljedica nedozvoljene veze s Babilonom koja ih je navela na samouzvisivanje i oholost. Drugi razlog za optužbu jest što ***čaranja tvoja zavedoše sve narode***. Čaranje je vrsta demonske aktivnosti u vrijeme svršetka (vidi Otk 9,21). Pomoću vina svojega bluda i čaranja, Babilon je vrlo uspješno uvarao narode. Znamenja su sredstva kojima je Zvijer iz zemlje (pod pokroviteljstvom Zvijeri iz mora) varala i zavodila zemaljske stanovnike da prime žig Zvijeri i da se u posljednjoj krizi udruže sa sotonskim trojstvom (Otk 13,14; 19,20).

Na kraju, Babilon je optužen zato što se u njemu ***našla krv proroka i svetaca i svih zaklanih na zemlji***. Ovo odražava Jeremijino proročanstvo protiv drevnog Babilona: "I Babilon mora pasti za pobijene Izraelce, kao što su za Babilon padali pobijeni po svem svijetu." (Jr 51,49) Babilon, otpali vjerski sustav posljednjeg vremena, odgovoran je za nepravedno optuživanje i bezdušno proganjanje Božjeg vjernog naroda i prolijevanje njegove krvi (Otk 18,24). Čak se opio krvlju onih koje je pobio (Otk 17,6). Upravo je krv Božjeg napaćenog naroda vapila za opravdanjem i pravdom, kako je simbolično prikazano u prizoru petog pečata: "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" (Otk 6,9-11)

Sada se sudi onome koji je uništavao svete. "Ali na vaše oči sada plaća Babilonu i svim Kaldejcima za sve zlo koje učiniše Sionu – riječ je Jahvina." (Jr 51,24) Suđenjem ove otpale i progoniteljske sile posljednjeg vremena, konačno će biti uslišane molitve Božjeg napaćenog naroda (kako je istaknuto u Otk 19,1.2).

Osvrt na Otkrivenje 18. poglavlje

S Otkrivenjem 18. poglavljem završava tema započeta u Otkrivenju 17,14-17 – kad shvate da su prevarene, vladajuće svjetovne i politički sile uskraćuju podršku Babilonu. Bivše pristaše se okreću protiv Babilona i potpuno ga uništavaju. U sudu Babilona posljednjeg vremena srdžba je Božji odgovor na gnjev naroda najavljen oglašavanjem sedme trube. Došlo je vrijeme da se unište oni koji kvare zemlju (Otk 11,18). Neizbježnost suda nad Babilonom je naglašena ponovljenom najavom Babilona u čitavoj knjizi (vidi 14,8; 16,19; 17,16; 18,2.21). Pisac stalno podsjeća čitatelje Otkrivenja da će na kraju Božji neprijatelj i tlačitelj Božjeg naroda biti potpuno poražen.[23]

Jedan od ciljeva Otkrivenja 16–18 jest dati tijekom kršćanske povijesti Božjem ugnjetavanom narodu čvrsto jamstvo da će njihovim nepravednim patnjama doći kraj i da će Bog suditi svojim i njihovim neprijateljima (vidi Otk 18,6.20.24; 19,2.3). Loša vijest za Božje neprijatelje je radosna vijest za Božji ugnjetavani narod. Za njega uništenje Babilona znači zajamčeno oslobođenje od patnje i ugnjetavanja. Budućnost može biti nejasna i nesigurna, i opis završnih događaja zastrašujući, ali On ima kontrolu. On će pravedno suditi neprijateljima Evanđelja i uvesti kraljevstvo vječne radosti. Kenneth Strand to opisuje na sljedeći način:

U Svetom pismu nalazimo potvrdu da se Bog uvijek brinuo za svoj narod: da je u povijesti sam uvijek prisutan da ga podrži i da će ga u velikom eskatološkom raspletu potpuno opravdati i nagraditi neshvatljivo velikodušnom nagradom vječnog života. Knjiga Otkrivenje obrađuje i prekrasno proširuje ovu temu; stoga Otkrivenje nikako nije neka vrst čudne apokalipse koja nije u skladu s općenitom biblijskom literaturom; ona prenosi samo srce i srž biblijske vijesti. Nema sumnje, kako to Otkrivenje naglašeno ističe, "Živi" – Onaj koji je nadvladao smrt i grob (1,18) – nikad neće zaboraviti svoje vjerne sljedbenike i oni su i kad podnose mučeničku smrt pobjednici (12,11) koje čeka "vijenac života" (vidi 2,10; 21,1-4 i 22,4).[24]

Najava Babilonova pada je snažan poziv na buđenje Božjeg naroda da prekine osobnu povezanost s bilo kojim vjerskim sustavom koji nije u skladu s Evanđeljem. Mnogi se iskreni ljudi u Babilonu iz raznih razloga još uvijek kolebaju. Možda ih vara "obličje pobožnosti" (2 Tim 3,5) koje je prisutno u mnogim vjerskim sustavima. Neki vjerski sustavi mogu uzgovarati i koristiti "Kristovo ime i čak se radovati u Duhu", a ipak su sustavi kojima "sila dolazi odozdo".[25] Neki su u Babilonu, premda toga nisu svjesni. Drugi misle da nisu u Babilonu; ali mogu biti poistovjećeni s njim. Netko može govoriti protiv Babilona i izgovarati Kristovo ime, a ipak imati žig Zvijeri na čelu (vidi Mt 7,21). Pripadati gupi koja naučava pravo Evanđelje nije jamstvo da se netko nalazi na Božjoj strani. Milostivi poziv upućen svakom kršćaninu i kršćanki jest da Božjom Riječju ispita i iskuša vjerski sustav kojemu pripada. Kraj naviještanja Evanđelja je Božji poziv posljednjeg vremena upućen stanovnicima zemlje da se obrate njemu i izbjegnu ono što će doći na Babilon i njegove štovatelje: "Izađite iz nje, narode moj, da vas ne zadese zla njezina te ne budete suzajedničari grijeha njezinih!" (Otk 18,1-4) Kako to pokazuje Otkrivenje 19,1-10 mnogi će se odazvati ovom pozivu.

Izvori

[1] Za popis usporedbi s Jeremijom vidi Aune, *Revelation 17–22*, 983.
[2] Beale, 901.
[3] Ladd, 238.
[4] Beckwith, 715; J. M. Ford, 297.298; Hughes, 191; Beale, 901.
[5] Kline, 177.
[6] Caird, 222.
[7] Ladd, 236; Aune, *Revelation 17–22*, 829.
[8] Beale, 893.
[9] Isto, 895.
[10] Isto, 896.
[11] Morris, 210.
[12] Ladd, 238,
[13] Beale, 902.
[14] LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 429.
[15] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,864,
[16] Beale, 907.
[17] Isto.
[18] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,864.
[19] Isto.
[20] Isto.
[21] Sweet, 274.
[22] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,864.
[23] Morris, 196.
[24] Strand, "The Seven Heads", 206.
[25] Paulien, The Bible Explorer, 5.4.

DVIJE VEČERE (19,1-21)

Otkrivenje 19. poglavlje sastavljeno je od dva različita dijela. Redci 1-10 opisuju burnu radost nebeskih bića kao reakciju na sudbinu Babilona i najavljuje Jaganjčevu svadbenu večeru. Redci 11-21 opisuju dolazak Krista kao ratnika-kralja praćenog svojom nebeskom vojskom da dovrši uništenje zlih sila i izbavi Božji narod. Ovome slijedi poziv nebeskim pticama da sudjeluju u jezivoj gozbi na velikoj Božjoj večeri.

Jaganjčeva svadbena večera (19,1-10)

U Otkrivenju 18,20 upućen je poziv za radovanje nad uništenjem Babilona posljednjeg vremena: "Veseli se nad njom, nebo, i svi sveti i apostoli i proroci jer Bog osudivši nju, vama pravo dosudi!" Otkrivenje 19,1-10 prikazuje spontani izljev radosti i slavljenja Boga. Ono je neka vrst umetka između prizora suda nad Babilonom (Otk 17–18) i pojave Krista kao ratnika-kralja koji dolazi da se bori za svoj narod i potpuno uništi Babilon (Otk 19,11-21).

[1]Nakon toga začujem kao jak glas silnoga mnoštva na nebu:
"Aleluja!
Spasenje i slava i moć Bogu našemu!
[2]Doista, istiniti su i pravedni sudovi njegovi
jer osudi veliku Bludnicu,
što pokvari zemlju bludom svojim,
i osveti na njoj krv slugu svojih!"
[3]I ponove:
"Aleluja!
Dim njezin suklja u vijeke vjekova!"
[4]Nato starješine, njih dvadesetčetvorica, i ona četiri bića padoše ničice i pokloniše se Bogu, koji sjedi na prijestolju, govoreći:
"Amen! Aleluja!"
[5]I s prijestolja iziđe glas:
"Hvalite Boga našega, sve sluge njegove,
svi koji se njega bojite, i mali i veliki!"
[6]I začuh kao glas silna mnoštva i kao šum voda mnogih i kao prasak gromova silnih:
"Aleluja!
Zakraljeva Gospod, Bog naš Svevladar!

[7]Radujmo se i kličimo i slavu mu dajmo
jer dođe svadba Jaganjčeva,
opremila se Zaručnica njegova!
[8]Dano joj je odjenuti se u lan tanan,
blistav i čist!"
A lan - pravedna su djela svetih.
[9]I reče mi: "Piši! Blago onima koji su pozvani na svadbenu gozbu Jaganjčevu!" I reče mi: "Ove su riječi istinite, Božje." [10]Padoh mu pred noge da mu se poklonim. A on će mi: "Nipošto! Sluga sam kao i ti i braća tvoja koja imaju svjedočanstvo Isusovo. Bogu se pokloni!" Jer svjedočanstvo Isusovo duh je proročki.

Bilješke

19,1. ***''Aleluja.''*** Osim što se četiri puta pojavljuje u Otkrivenju 19, ovu riječ ne nalazimo nigdje u Novom zavjetu. "Aleluja" je hebrejska riječ sastavljena od *halal* ("hvaliti") i *Yah* ("Jahve"), a znači "hvalite Boga" (grčka istoznačnica dana je u petom retku: "Hvalite Boga"). Ovu riječ nalazimo dvadeset i četiri puta u Psalmima (na primjer: Ps 11,1; 112,1; 113,1; 146,1). Izvorni hebrejski oblik je ovdje prenesen u grčki. Ovu su riječ prvi kršćani prihvatili i ona je postala veoma uobičajen izraz u religioznom rječniku za iskazivanje hvale Bogu.[1]

19,2. ***''Pokvariti.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,18.
''Blud.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,8.
''I osveti na njoj krv slugu svojih.'' Ovaj tekst se odnosi na sudski postupak kojim je Bog osudio Babilon osvećujući krv svojih slugu koju je prolio (vidi *Bilješke* na Otk 6,10).

19,3. ***''Dim njezin suklja u vijeke vjekova.''*** Dizanje dima označava kraj gorenja. Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,11.

19,4. ***''Starješine, njih dvadesetčetvorica.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 4,4.
''Četiri bića.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 4,6.

19,6. ***''Svevladar.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.
''Zakraljeva.'' Ova fraza na grčkome vjerojatno je pristupni aorist koji označava početak postupka.

19,7. ***''Svadba Jaganjčeva.''*** Slika svadbe se često javlja u Svetom pismu. Isus je upotrijebio sliku svadbe opisujući svoju vezu s učenicima (Mk 2,19). Svadbena večera je također slika u njegovim prispodobama o dolasku kraljevstva, uključujući svadbu kraljeva sina (Mt 22,1-14) i onu s deset djevica (Mt 15,1-13). Sam Pavao govori kako crkvu kao čistu djevicu privodi Kristu (2 Kor 11,2). O simbolici žene kao Božjeg naroda vidi *Bilješke* na Otkrivenje 12,1 i 14,4.

''Opremila se Zaručnica njegova.'' Izrael je u Starom zavjetu često opisan kao zaručnica (vidi Iz 61,10; 62,5; Jr 2,32; Hoš 2,21.22 [neki prijevodi 19.20]). Opremanje Jaganjčeve zaručnice u Otkrivenju 19 treba razumjeti imajući u vidu drevnu hebrejsku svadbu.[2] Hebrejski brak obično bi počeo zarukama u kući mladenkina oca gdje bi mladoženja platio miraz. Nakon toga bi oboje bili smatrani mužem i ženom. Mladoženja bi se onda vratio očevoj kući da pripravi mjesto gdje će on i njegova zaručnica živjeti. Tijekom tog vremena zaručnica bi ostala u kući svojega oca pripremajući se za vjenčanje. Kad bi mjesto i zaručnica bili spremni, mladoženja bi se vratio po zaručnicu da je dovede u kuću svoga oca gdje će se održati svadba (vidi Mt 25,1-10). Priprema Jaganjčeve zaručnice u Otkrivenju 19,7 odraz je običaja hebrejskog vjenčanja i svadbe.

19,8. ***''Pravedna su djela.''*** Značenje grčke riječi *dikaiōmata* (u množini) je donekle nejasno. Čini se da je riječ o "propisima", "zahtjevima" ili "pravilima" (vidi Lk 1,6, Rim 1,32; 2,26; 8,4; Heb 9,1.10).[3] U Rimljanima 5,18 ovoj je riječi suprotstavljena riječ *paraptōma* ("čin prijestupa"; u tekstu "grijeh"), a odnosi se na čin Kristove pravednosti.[4] Ova riječ se u množini pojavljuje u Otkrivenju 15,4 kao "pravedna djela" pri suđenja naroda. Čini se da je ispravan prijevod ove riječi ovdje "pravedna djela" koja su u skladu sa zahtjevima Božjeg zakona (vidi Otk 12,17; 14,12). Fraza "pravedna su djela [*dikaiōmata*] svetih" očito je u suprotnosti nepravednim djelima [a*dikēmata*] bludnice Babilon (Otk 18,5).

19,9. ***''Blago'' ili ''blagoslovljen''.*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,3.

19,10. ***''Svjedočanstvo Isusovo.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,2 i 12,17.
''Duh je proročki.'' (Šarić: "Duh proročanstva.") Ovaj je izraz u čitavom Novom zavjetu upotrijebljen samo na ovome mjestu. Međutim, židovski i ranokršćanski književni izvori pokazuju da izraz "duh proročki" nije bila nova fraza koju je iskovao Ivan, jer je bila u svakidašnjoj uporabi među Židovima u prvom stoljeću.[5] Fraza se odnosi na Duha koji govori

preko onih koji su pozvani za proroke, a koji trebaju objaviti vijest koju im je Bog otkrio i povjerio. Rečenicu "Jer svjedočanstvo Isusovo duh je proročki" treba razumjeti kao svjedočanstvo kojim je Isus svjedočio u svojem vlastitom životu i službi ili preko onih koji su imali proročki duh, kao što je to činio preko proroka u drevna vremena (vidi 1 Pt 1,11.12; vidi *Bilješke* na Otk 1,2 i 12,17). William Barclay objašnjava: "Pravog proroka možemo definirati kao čovjeka koji je od Krista primio vijest koju prenosi ljudima i čije riječi i djela su istovremeno čin svjedočenja za Krista."[6] Ovo mišljenje dijele i mnogi drugi znanstvenici.[7]

Hans LaRondelle, koji slijedi nekolicinu znanstvenika, tvrdi da se "svjedočanstvo Isusovo" odnosi na povijesno Isusovo svjedočanstvo kojim je svjedočio u svojem životu. Izraz "duh proročki" nije ograničen na izabranu skupinu vjernika, već obuhvaća sve vjerne kršćane koji "imaju" svjedočanstvo Isusovo.[8]

Međutim, kontekst ovdje pokazuje da, općenito gledano, "duh proročki" nemaju svi kršćani, već "samo oni koje je Bog pozvao da budu proroci".[9] Richard Bauckham objašnjava: "Vjerojatno treba učiniti razliku između posebnog zvanja kršćanskih proroka da objave Božju riječ u kršćanskoj zajednici i općeg zvanja čitave kršćanske zajednice da objavi Božju riječ u svijetu. Oni prvi trebaju biti od koristi drugima. Duh govori preko proroka crkvama i preko crkava svijetu. Međutim, što se tiče posebnih postupaka Duha, oni koje smo dosad istražili odnose se isključivo na Duhom nadahnuto kršćansko proroštvo upućeno crkvama. Za djelovanje Duha u misionarskoj ulozi crkve u svijetu moramo se obratiti određenoj kategoriji djelovanja Duha."[10] Slično tomu misli David Aune, i mnogi drugi, koji smatraju da treba razumjeti kako se ova fraza odnosi na "silu koja dozvoljava određenim osobama da dožive viđenja i daje im otkrivajuće razumijevanje koje nije dostupno običnim ljudima".[11]

Osim toga, kontekst cijele knjige pokazuje da "svjedočanstvo Isusovo" nije samo povijesno Isusovo svjedočenje, već "svjedočanstvo Isusovo" ima za cilj pokazati "ono što se ima dogoditi ubrzo" (Otk 1,1). Ova je činjenica posebno istaknuta u Otkrivenju 22,6: "Gospod Bog, nadahnitelj proroka, posla svoga anđela da on pokaže slugama njegovim što se ima dogoditi ubrzo."[12]

Tumačenje

19,1-3. Dok uništenje Babilona posljednjeg vremena izaziva jadikovanje među njegovim saveznicima, ono također izaziva eksploziju radosti na nebu u proslavljanju Boga. Ivan čuje

jak glas silnoga mnoštva na nebu koje kliče***: "Aleluja! Spasenje i slava i moć Bogu našemu!*** Ovo je mnoštvo vjerojatno isto "veliko mnoštvo" koje na nebu viče iz glasa: "Spasenje Bogu našemu koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu!" (Otk 7,9.10). Ono također podsjeća na "novu pjesmu koju sljedbenici Jaganjca pjevaju na gori Sionu" (Otk 14,1-3; 15,2-4).[13] Ovo mnoštvo na nebu čine oni koji su mogli opstati u veliki dan Božje srdžbe (Otk 6,17). Sada proslavljaju silna Božja djela i hvale Boga, jer ***istiniti su i pravedni*** njegovi sudovi nad Babilonom posljednjeg vremena i što se zakraljio i počeo vladati. Ovo podsjeća na riječi iz Mojsijeve i Jagnjetove pjesme koju pjevaju spašeni što stoje na moru od prozirca u Otkrivenju 15,3.4.

Razlog za ovu radost je dvojak. Prvo, ***jer osudi*** veliku bludnicu Babilon, ***što pokvari zemlju bludom svojim***. Ovo se odnosi na djelovanje Babilona opisano u Otkrivenju 17,1-6. Drugo, ispunilo se ono što je bilo najavljeno u Otkrivenju 11,18: uništen je Babilon koji je uništavao zemlju. Radost zbog uništenja Babilona nije izraz odmazde ili osvete, već zahvalnost Bogu za spasenje njegovog naroda. Međutim, ovo spasenje omogućeno je samo nakon uklanjanja progoniteljske neprijatelje sile i izlaska Božjeg naroda iz Babilona.

Drugi razlog za radost izraženu u nebeskih hvalospjevima je što je Bog kažnjavanjem Babilona ***osveti[o] na njoj krv slugu svojih***. Tekst označava sudski čin: Bog je sudio Babilonu osvećujući krv svojih slugu. Ova otpala vjerska sila posljednjeg vremena odgovorna je za tlačenje Božjeg vjernog naroda i prolijevanje njegove krvi (Otk 18,24). Ovdje nalazimo snažnu aluziju na Otkrivenje 6,9-11 gdje napaćeni sveti pod žrtvenikom čeznu za opravdanjem i pravdom u prizoru petog pečata. "Ta dokle, Gospodaru sveti i istiniti! Zar nećeš suditi i osvetiti krv našu na pozemljarima?" Razumno je pretpostaviti da su ovi ugnjetavani sveti u središtu ovog radosnog mnoštva pred Božjim prijestoljem.[14] Njihova radost otkriva osjećaj olakšanja nakon velikog izbavljenja u posljednjoj krizi.

Ovo spašeno mnoštvo sada po drugi put kliče "Aleluja", jer ***dim njezin suklja u vijeke vjekova!*** Ovo je ispunjenje ranije najavljeno u Otkrivenju 14,11. Dizanje dima u vijeke vjekova još je jedan način da se kaže kako se Babilon nikad više "neće podići iz svojih ruševina" kao što se nije podignuo ni stari Edom (vidi Iz 34,8-10).[15] Uništenje tlačitelja Božjeg naroda bit će potpuno i nepovratno.

19,4. Radovanju mnoštva priključuju se ***starješine, njih dvadesetčetvorica, i ona četiri bića***. Kako smo vidjeli, dvadeset i četiri starješine su najvjerojatnije proslavljeni sveti; oni su na nebu simbolični predstavnici otkupljenog i vjernog Božjeg naroda iz Starog i Novog zavjeta (vidi Otk 4,4). Četiri bića su vjerojatno uzvišeni anđeoski red uključen u služenje Bogu, koja vode nebeske vojske u štovanju i hvali (vidi rr 6-8). Nasuprot većini ljudi na zemlji koji okreću leđa Bogu, ovdje vidimo predstavnike neba i zemlje kako se udružuju u davanju hvale Bogu za njegova silna djela izbavljenja i suda. S ***Amen! Aleluja!*** izražavaju slaganje s nebeskim zborovima u proslavljanju Boga za spasenje njegovog naroda.

19,5.6. U tom trenutku glas s Božjeg prijestolja poziva Božje sluge***: Hvalite Boga našega, sve sluge njegove, svi koji se njega bojite, i mali i veliki.*** Ovaj poziv je ispunjenje onoga što je bilo objavljeno sa sedmom trubom o davanju nagrade svetima koji se boje Božjeg imena, "malima i velikima" (Otk 11,18). Fraza "koji se njega bojite, i mali i veliki" uzeta je iz Psalma 115,13 i označava vjerne iz svih društveno-ekonomskih staleža.[16]

Pjesma otkupljenog mnoštva koje hvali Boga za njegovu pobjedu nad njihovim neprijateljima dobija na snazi novim usklikom "aleluja". Ovaj put se ne raduju uništenju Babilona posljednjeg vremena već zato što se ***zakraljeva Gospod, Bog naš Svevladar***. Ovo je u stvari razvoj najavljen prigodom oglašavanja sedme trube: "Zahvaljujemo ti, Gospodaru, Bože, Svevladaru, koji jesi i koji bijaše, zato što uze u ruke moć svoju veliku i zakralji se!" (Otk 11,17) Propast otpale vjerske sile posljednjeg vremena znači početak Božje vladavine nad zemljom u punoj njegovoj sili i vlasti. Kako ističe George E. Ladd, do tog trenutka "Božja vladavina još nije bila potpuno uspostavljena"; "ona čeka Kristov povratak, okivanje Sotone i ustoličenje Kristove mesijanske vladavine" poslije tisućljeća.[17]

19,7.8. U tom trenutku se pjesma otkupljenih pretvara u poziv za radovanje na Jaganjčevoj svadbi: ***Radujmo se i kličimo i slavu mu dajmo jer dođe svadba Jaganjčeva***. Dugo očekivano sjedinjenje Krista s njegovom zaručnicom – crkvom – prigodom Drugog dolaska izraženo je izrazom "svadba Jaganjčeva". Zajednica Jaganjca i njegove zaručnice u oštroj je suprotnosti nedozvoljenom odnosu između bludnice Babilon i njenih ljubavnika prikazanog u prethodnim poglavljima.[18] Poziv izražen riječima "radujmo se i kličimo" nalazi se samo na još jednom mjestu u Novom zavjetu. U Govoru na Gori Isus je obećao svojim ugnjetavanim i progonjenim sljedbenicima u svijetu: "Radujte se i kličite: velika je plaća vaša na nebesima!" (Mt 5,12)[19] Predaja nagrade koju je Krist obećao prikazana je u Otkrivenju kao "velika svadba

na kojoj jaganjac i njegova zaručnica slave" svoje dugo očekivano sjedinjenje.[20] Zaručnicu čine oni koji su poslušali poziv da iziđu iz Babilona i ne budu sudionici njegovih grijeha. Oni su se očuvali neukaljanima od preljuba i nečistoća Babilona i zbog toga patili. Sada su sudionici na večeri Jaganjčeve svadbe.

Povezivanje Krista s narodom koji je otkupio na križu u središtu je čitave knjige Otkrivenje. Sve u knjizi se kreće prema ovom vrhunskom trijumfu. Međutim, još nije trenutak za početak svadbene večere; Otkrivenje 19 samo najavljuje da je došlo vrijeme za svadbenu večeru kao paralelu jednoj drugoj večeri – "velikoj večeri Božjoj" prikazanoj u Otkrivenju 19,17-19.[21] Sjedinjenje Krista i njegove crkve prikazano je u Otkrivenju 21. poglavlju. George E. Ladd objašnjava:

Ponovno treba naglasiti da Ivan ne opisuje svadbenu večeru; on samo objavljuje da je došlo vrijeme. Stvarni događaj nije nigdje opisan; to je slikovit način aludiranja na konačni spasiteljski čin, kad će Bog stanovati "s ljudima! On će prebivati s njima: oni će biti narod njegov, a on će biti Bog s njima." (Otk 21,3) Zato Ivan može primijeniti istu sliku zaručnice opremljene za svojega muža na novi Jeruzalem koji silazi s neba da nastava među ljudima (Otk 21,2) i što anđeo može predstaviti novi Jeruzalem kao "Zaručnicu, Ženu Jaganjčevu" (Otk 21,9). Kao što je Jeruzalem često upotrijebljen u Svetom pismu da predstavi Božji narod (Mt 23,37), tako su u viđenju novog svijeta Božji narod i njegov glavni grad – crkva i novi Jeruzalem – tako čvrsto povezani da se ista slika – zaručnice – koristi za oboje.[22]

Zaručnica Jagnjetova se ***opremila*** za ovo dugo očekivano sjedinjenje s Kristom. Ovaj tekst pokazuje da crkva aktivno sudjeluje u svojoj pripremi, a ne čeka pasivno. Ovdje imamo aluziju na drevnu praksu sklapanja braka. Krist je napustio Očev dom na nebu da siđe na zemlju kako bi zaručio svoju zaručnicu – crkvu. Na Golgoti je za nju platio miraz. Nakon toga se vratio u Očev dom da za nju pripremi mjesto (vidi Iv 14,1-3). U međuvremenu njegova zaručnica ostaje na zemlji. Dok čeka, ona se priprema, kao što je hebrejska mladenka u drevna vremena ostala u domu svojeg oca pripremajući se za svadbu. Kad budu oboje, mjesto i zaručnica, spremni, onda će se održati svadba – Kristov drugi dolazak. Pavao govori o Kristovoj ljubavi prema crkvi i kako je sebe dao za nju, pa kad dođe On "sebi predvede Crkvu slavnu, bez ljage i nabora ili čega takva, nego da bude sveta i bez mane" (Ef 5,27).Ivan je pisao: "I tko god ima tu nadu u njemu, čisti se kao što je on čist." (1 Iv 3,3) Ovdje u Otkrivenju 19,7.8 apostol najavljuje da se crkva pripremila i da je spremna za svadbu.

Konačno je došao trenutak da Krist, zaručnik, napusti Očev dom i siđe na zemlju da se pridruži svojoj voljenoj zaručnici, crkvi, i da je povede na mjesto koje joj je pripravio. Priprema zaručnice opisana je oblačenjem ***u lan tanan, blistav i čist*** (vidi Otk 7,14). Daniel je prorekao da će se u vrijeme svršetka "mnogi (će se) očistiti, ubijeliti i prokušati" (Dn 12,10). "Blistav" ukazuje na blještavu bjelinu koja podrazumijeva proslavljenost (vidi Mt 13,43), a "čist" pokazuje crkvu u njenoj punoj čistoći, odanosti i vjernosti.[23] Tanak lan se više puta spominje u Otkrivenju. Međutim, on je u ovom tekstu posebno značajan pošto predstavlja ***pravedna (su) djela svetih***. "Pravedna djela su prirodna i neminovna posljedica pravednog karaktera", proizvedena pobjedničkim Kristovim životom razvijenim zahvaljujući Kristovoj milosti u njima (vidi Gal 2,20; Jak 2,17-20).[24] Lanena haljina zaručnice u oštroj je suprotnosti grimizu i skrletu te raskošnom nakitu velike bludnice Babilon (Otk 17,4). Oboje, crkva i Babilon, "obučeni su u svoja djela i karakter";[25] dok odjeća crkva simbolizira pravedna djela i karakter sličan Kristu, odjeća Babilona simbolizira nepravedna djela i karakter sličan Sotoni (vidi Otk 18,5). G. R. Beasley-Murray kaže da se "čitavo Otkrivenje može prikazati kao *Priča o dva grada*, s podnaslovom *Bludnica i Zaručnica*".[26]

Premda priprema crkve obuhvaća njezino aktivno sudjelovanje, tekst pokazuje da se crkva ne oblači u svoja djela. Ivan kaže da je Jagnjetovoj zaručnici ***dano*** da se odjene u lan tanan, blistav i čist. Činjenica da je zaručnici "dano" da se odjene u tanan lan pokazuje da njena pravedna djela ne čine haljinu zaslužnih djela ili vlastite pravednosti.[27] Bijele haljine nisu vlastite izrade ili rezultat vlastitih zasluga, već ih Krist nabavlja i daje Božjem otkupljenom narodu. Prema tome pravedna djela su Kristov dar njegovom narodu. Ova misao istaknuta je i na drugim mjestima u Otkrivenju. Krist poziva kršćane u Laodiceji da "kupe" od njega bijele haljine "po cijeni potpune predaje",[28] tako da se obuku i pokriju svoju sramotnu golotinju (Otk 3,18). Pobijeni mučenici pod žrtvenikom u prizoru petog pečata dobili su bijele haljine kao znak poslušnosti Bogu (Otk 6,11). Otkrivenje 7,9-14 pokazuje da su haljine otkupljenih bijele i čiste zato što su oprane u krvi Jagnjeta. Zato kliču pred prijestoljem: "Spasenje Bogu našemu koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu!" (Otk 7,10) U Otkrivenju 19,7 spašenima je rečeno: ***slavu mu dajmo***, čime pokazuju da je njihovo spasenje u potpunosti rezultat onoga što je Krist učinio za njih, a ne što su oni sami postigli. Ova ideja je potvrđena i u Izaijinom proročanstvu: "Radošću silnom u Jahvi se radujem, duša moja kliče u Bogu mojemu, jer me odjenu haljinom spasenja, zaogrnu plaštem pravednosti, kao ženik kad sebi vijenac stavi il' nevjesta kad se uresi nakitom." (Iz 61,10) Otkrivenje 19,8 odražava ovaj ulomak iz Izaije. Ono pokazuje da

Bog daje haljinu spasenja i pravedna djela otkupljenima, a oni nisu njihov proizvod,[29] već proizvod njihove prisne zajednice s Kristom (vidi Ef 5,24-27).

19,9.10. Anđeo poziva Ivana da piše: "Blago onima koji su pozvani na svadbenu gozbu Jaganjčevu!" Ovo je četvrto od sedam blaženstava u Otkrivenju (1,3;14,13; 16,15; 19,9; 20,6; 22,7.14). Svakako podsjeća na čovjeka koji je sjedeći za stolom s Isusom uskliknuo: "Blago onome koji bude blagovao u kraljevstvu Božjem!" (Lk 14,15) Isus je govorio kako će doći mnogi s istoka i zapada i "sjesti za stol s Abrahamom, Izakom i Jakovom u kraljevstvu nebeskom" (Mt 8,11). Ova radosna gozba izražava ispunjenje Isusovog obećanja učenicima na posljednjoj večeri: "A kažem vam: ne, neću od sada piti od ovog roda trsova do onoga dana kad ću ga – novoga – s vama piti u kraljevstvu Oca svojega." (Mt 26,29) Ivan je trebao zapisati ovo blaženstvo da podsjeti Božji narod da je, bez obzira na teškoće i patnje, blago njima jer su pozvani na svadbenu večeru Jagnjetovu.

Da uvjeri Ivana i čitatelje ove knjige u sigurnost i vjerodostojnost ovog blaženstva, anđeo dodaje tvrdnju: ***Ove su riječi istinite, Božje.*** Njome Božji narod dobiva svečanu potvrdu jamstva da je poziv na svadbenu gozbu "nepogrešiva riječ Božja".[30]

Oni koji su pozvani na Jagnjetovu svadbenu večeru nedvosmisleno su oni koji predstavljaju Jagnjetovu zaručnicu. Spašeni sveti su zaručnica i uzvanici na svadbenoj večeri. Ove su ideje izražene i u Isusovim prispodobama (vidi Mt 22,1-14; 25,1-13). Pomoću ove dvije slike Ivan opisuje iz dva različita ugla gledanja ono što će Božji narod doživjeti prigodom drugog dolaska. Herman Hoeksema kaže da zaručnica prikazuje čitavu ujedinjenu crkva koja se vjenčava s Kristom, dok su gosti članovi crkve koji su pojedinačno odgovorili na poziv na gozbu koju je Otac pripravio svome Sinu.[31]

Svladan radošću zbog onoga što je upravo čuo, Ivan se spušta pred noge anđelu da mu se pokloni. Međutim, anđeo ga odmah upozorava da to ne čini, podsjećajući ga da nije božansko biće: ***Sluga sam kao i ti i braća tvoja koja imaju svjedočanstvo Isusovo. Bogu se pokloni!*** Upravo je to Isus jasno rekao u pustinji kad ga je Sotona kušao: "Gospodinu, Bogu svom se klanjaj i njemu jedinom služi!" (Mt 4,10) Bez obzira koliko važna bila osoba i njena vijest, ne smijemo joj se klanjati. Pokloniti se možemo samo Bogu "koji stvori nebo i zemlju i more i izvore voda" (Otk 14,7); samo On može biti predmet našeg štovanja.

Anđeo zatim objašnjava da je svjedočanstvo Isusovo ***duh proročki***, odnosno, kako to kaže Richard Bauckham: "Duh koji govori preko proroka."[32] Prema Efežanima 3,2-6 proroci su pomagači Božjeg otkrivenja. Njihova je uloga da "razotkriju tajne o Isusu Kristu", njegov život i smrt, njegovo uskrsnuće, njegovo djelo na nebu i njegov povratak na zemlju.[33] Bauckham primjećuje da "Duh proročki govori preko kršćanskih proroka prenoseći riječ uzvišenog Krista njegovom narodu na zemlji, potvrđujući na zemlji riječi nebeskih otkrivenja i usmjeravajući molitve crkava njihovom nebeskom Gospodinu. To su posebne funkcije kršćanskih proroka koje Otkrivenje prepoznaje kao posebnu skupinu u crkvama" (11,18; 16,6; 18,20.24; 22,9).[34] Ivan ovdje tvrdi da je jedan od tih proroka; on je primio posebno otkrivenje od Boga. I on svjedoči za "svjedočanstvo Isusa Krista" koje mu je preneseno u viđenju (Otk 1,2). Međutim, Ivan se ne smatra posljednjim u proročkoj službi; on pokazuje da će proročka služba i dalje nakon prvog stoljeća djelovati u crkvi kroz cijelo kršćansko razdoblje. Premda je ovo bilo točno za Božji narod tijekom vjekova, Otkrivenje 12,17 jasno kaže da će Božji ostatak posljednjeg vremena imati posebno Isusovo svjedočanstvo preko onih koje Bog pozove da budu njegovi proroci. Na kraju crkva će ponovno imati proročku službu kao u Ivanovo vrijeme.

"Braća" je još jedan izraz za Kristovu zaručnicu. Božjem narodu koji živi u završnim danima povijesti ove zemlje zajamčena je Božja naročita briga i vodstvo preko Duha koji govori kroz proroke, upravo kao što je bilo s Božjim narodom u prošlosti. Međutim, ono što u vrijeme svršetka odvaja Božji narod od nevjernih nije očitovanje proročkog dara u njegovoj sredini, već njegova vjernost proročkoj vijesti.

Velika večera Božja (19,11-21)

Prizor iznenada prelazi sa svadbene večere na dolazak ratnika-kralja Krista na čelu nebeskih vojski da se sukobi sa zemaljskim vojskama pod vodstvom sotonskog trijumvirata i zemaljskih kraljeva. Ovdje je vrhunac posljednje harmagedonske bitke. S Babilonom posljednjeg vremena riješeno je u Otkrivenju 18. Ostali dio Otkrivenja 19 dovršava ovaj prizor koji je prekinut radošću spašenih svetih zbog uništenja Babilona i najave Jagnjetove svadbene večere (Otk 19,1-10). Ovaj tekst sadrži odgovor na pitanje o sudbini onih koji su razvratno surađivali s otpalim vjerskim sustavom posljednjeg vremena i sudjelovali u njegovim grijesima. Došlo je vrijeme da budu – kako je najavljeno u Otkrivenju 14,17-20 – gaženi "u kaci gnjevne srdžbe Boga Svevladara" (Otk 19,15) i da ih pojedu ptice nebeske.

[11]I vidjeh: nebo otvoreno – i gle, konj bijelac, a na nj sjeo On, zvani Vjerni i Istiniti, a sudi i vojuje po pravdi; [12]oči mu plamen ognjeni, na glavi mu mnoge krune; nosi napisano ime kojeg nitko ne zna doli on sam; [13]ogrnut je ogrtačem krvlju natopljenim; ime mu: Riječ Božja. [14]Prate ga na bijelcima Vojske nebeske, odjevene u lan tanan, bijel i čist. [15]Iz usta mu izlazi oštar mač kojim će posjeći narode. Vladat će njima palicom gvozdenom. On gazi u kaci gnjevne srdžbe Boga Svevladara. [16]Na ogrtač, o boku, napisano mu ime: "Kralj kraljeva i Gospodar gospodara."
[17]I vidjeh jednog anđe: stajaše na suncu vičući iza glasa svim pticama što nebom lete: "Ovamo! Skupite se na veliku gozbu Božju [18]da se najedete mesa kraljeva, i mesa vojvoda, i mesa mogućnika, i mesa konja i konjanika njihovih, i mesa svih mogućih ljudi, slobodnjaka i robova, malih i velikih!" [19]I vidjeh: Zvijer i kraljevi zemlje i vojske njihove skupiše se u boj da se zarate s Onim što sjedi na konju i s vojskom njegovom. [20]I Zvijer bi uhvaćena, a s njom i Lažni prorok koji je u njenoj nazočnosti činio znamenja i njima zavodio one što su primili žig Zvijeri i klanjali se njezinu kipu. Živi su oboje bačeni u ognjeno jezero što gori sumporom. [21]A drugi su posječeni mačem što iziđe iz usta Onoga koji sjedi na konju i sve se ptice nasitiše mesa njihova.

Bilješke

19,12. ***''Oči mu plamen ognjeni.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,14.

''Na glavi mu mnoge krune.'' Grčka riječ *diadema* označava kraljevsku krunu (vidi *Bilješke* na Otk 2,10). Možda izgleda čudno da Krist nosi mnoge krune. William Barclay pokazuje kako 1. Makabejci 11,13 piše da je Ptolemej nakon ulaska u Antiohiju stavio dvije krune – jednu da pokaže kako vlada Azijom, a drugu da pokaže kako vlada Egiptom. Ovo pokazuje da u Ivanovo vrijeme "nije bilo neobično za monarha da se okruni s više nego jednom krunom".[35]

19,13. ***''Ogrnut je ogrtačem krvlju natopljenim.''*** Starozavjetni tekst za ovu sliku nalazimo u Izaiji 63,1-6 (vidi *Bilješke* na Otk 14,19).

19,14. ***''Vojske nebeske.''*** Vojske koje slijede Krista u posljednju bitku najvjerojatnije su sveti za koje se u Otkrivenju 17,14 kaže da su "njegovi pozvanici, izabranici, vjernici". Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 16,12.

19,15. ***''Iz usta mu izlazi oštar mač.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,16.
''Kaca gnjevne srdžbe Boga Svevladara.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,19.
''Tijesak žestokoga vina gnjeva Boga svemoćnoga.'' (Šarić) Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,10.
''Svevladara.'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.

19,20. ***''Lažni prorok koji je u njenoj nazočnosti činio znamenja.''*** Lažni prorok je nova oznaka za Zvijer iz zemlje iz Otkrivenja 13,11-17 kao trećeg člana sotonskog trojstva. Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 16,13.

19,21. ***''Sve se ptice nasitiše mesa njihova.''*** Ova tvrdnja prikaz je drevnog bliskoistočnog bojišta nakon završetka bitke. Izlaganje trupla za hranu pticama i životinjama označava potpuni poraz i sramotno poniženje (Pnz 28,26; 1 Sam 17,44; 1 Kr 14,11; 16,4; 21,23.24; Ef 39,4.17-21). Osim toga, izlaganje mrtvog tijela kao "hrane nebeskim pticama predstavljalo je jednog od prokletstava koje je Mojsije zbog neposlušnosti izrekao… nad izraelskim narodom".[36]

Tumačenje

19,11-13. Ivan ponovno vidi ***nebo otvoreno*** kao u Otkrivenju 4,1. Ovaj put vrata na nebo nisu otvorena da bi Ivan ušao, već da Krist siđe na zemlju. Krist kao ratnik ovdje je prikazan kao rimski general. Pod njim je ***konj bijelac*** u znak trijumfa i pobjede,[37] premda bitka još nije izvojevana. Nazvan je ***Vjerni i Istiniti***. Crkvi u Laodiceji se predstavio kao "Svjedok vjerni i istiniti" (Otk 3,14). Nemojmo zaboraviti da imena na Bliskom istoku označavaju karakter.[38] Ova Kristova imena kazuju da je On onaj kome možemo vjerovati i na koga se možemo osloniti. On dolazi da u skladu s proročkom riječi izbavi svoj narod: "U ono će vrijeme ustati Mihael, veliki knez koji štiti sinove tvog naroda. Bit će to vrijeme tjeskobe kakve ne bijaše otkako je ljudi pa do toga vremena. U ono vrijeme tvoj će se narod spasiti – svi koji se nađu zapisani u Knjizi." (Dn 12,1) Isti Bog koji je učinio čudesna djela za svoj narod u prošlosti, daje nam sigurnost da je vjeran svojim obećanjima koja se tiču budućnosti. On će u vrijeme svršetka ustati za svoj narod da ga obrani. Zato što je vjeran i istinit On ***sudi i vojuje po pravdi***. Ratovi se obično vode radi tlačenja i krvoprolića, a rijetko kad radi pravde. Rat u koji Krist ulazi ima za cilj uspostaviti pravdu i učiniti kraj ugnjetavanju. On ga vodi da bi izbavio svoj narod i poveo ih na mjesto koje im je pripravio.

Oči mu plamen ognjeni. Ovo podsjeća na opis Krista u Otkrivenju 1,14. Ova slika pokazuje Kristovu sposobnost da sudi; ništa ne može ostati skriveno od njegova prodornog pogleda. Na glavi ima ***mnoge krune***. Ove kraljevske krune označavaju njegovu kraljevsku moć i vlast da vrši sud. Mnoge krune na njegovoj glavi suprotne su Zmajevim krunama u Otkrivenju 12,3. U Otkrivenju 5. poglavlju Krist je dobio pravo da vlada, ali je njegova vladavina bila ograničena s obzirom na Sotoninu tvrdnju da vlada zemljom (vidi Lk 4,6). Sotoni je bilo dopušteno da nastavi vladati "malo vremena" (Otk 12,12), dok Krist ne podloži sve neprijatelje pod svoje noge (1 Kor 15,25). Sada pad Babilona posljednjeg vremena otvara vrata za Kristovo potpuno pravo na vladanje. On sada dolazi kao "Kralj kraljeva i Gospodar gospodara" (Otk 19,16) da obeskrijepi "svako Vrhovništvo, svaku Vlast i Silu" (1 Kor 15,24) i postane Kralj i Gospodar svih kraljevstava na zemlji.

On ima ***ime*** napisano na boku kojeg nitko ne zna doli on sam. Kako ono glasi? Pavao kaže da je Bog preuzvisio Krista i "darova mu ime, ime nad svakim imenom", tako da će "svaki će jezik priznati*:* 'Isus Krist jest Gospodin!'" (Fil 2,9-11). Krist je u Otkrivenju dvaput nazvan "Kralj kraljeva i Gospodar gospodara" (Otk 17,14; 19,16), što pokazuje da će ovo posebno ime istaknuti Krista kao jedinog pravog i univerzalnog kralja svemira.[39]

Krist je ogrnut ogrtačem ***krvlju natopljenim***. Ovaj opis podsjeća na Izaijin prikaz Boga koji se vraća nakon kažnjavanja Edoma, "u haljinama crvenim", koji "veličanstveno odjenut pun snage korača":

> "Ja sam to koji naučavam pravdu, velik kad spasavam!"
> Zašto je crvena tvoja haljina
> i odijelo kao u onog koji gazi u kaci?
> "U kaci sam sam gazio,
> od naroda nikog ne bijaše.
> U gnjevu ih svom izgazih
> i zgnječih u svojoj jarosti.
> Krv mi njihova poprska haljine,
> iskaljah svu odjeću svoju." (Iz 63,1-3)

Iznenađuje što je Kristova odjeća poprskana krvlju, jer "bitka još nije počela".[40] Očito je to krv Kristovih progonjenih i vjernih svjedoka (Otk 17,6).[41] Isus dolazi da ih izbavi i osveti njihovu krv, dajući im pobjedu nad njihovim neprijateljima.

Kristovo ime je ***Riječ Božja***, što može značiti dvoje. Prvo, može biti aluzija na tekst u Ivanu 1,1-5 gdje je Krist Riječ Božja kojom su stvoreni nebo i zemlja i sve što je u njima. To što dolazi da sudi stanovnicima zemlje s imenom Riječ Božja pokazuje da dolazi u punom očitovanju slave i sile Boga Stvoritelja. Drugo, "riječ Božja" se u Otkrivenju odnosi na proročku vijest uvjeravanja Božjeg naroda da je Krist s njima sve do vremena svršetka. Upravo su zbog vjernog svjedočenja riječi Božje sveti, uključujući i samog Ivana (vidi Otk 1,9), podnijeli nevolje i bezdušno progonstvo (vidi Otk 6,9; 20,4). Sada isti Krist, koji je utjelovljenje Božje riječi, dolazi da izbavi svoj tlačeni i progonjeni narod i dovede proročku riječ do konačnog i potpunog ispunjenja.

19,14. Pobjedničkog Krista ***prate na bijelcima Vojske nebeske, odjevene u lan tanan, bijel i čist***. Ovo je jasna iluzija na Otkrivenje 17,14; ova nebeska vojska su najvjerojatnije sveti, kraljevi "s istoka sunčeva" (Otk 16,12), "njegovi pozvanici, izabranici, vjernici" (Otk 17,14) koji pod Kristovim vodstvom kreću u posljednju bitku u povijesti ove zemlje. "Lan tanan, bijel i čist" je aluzija na Jaganjčevu zaručnicu koja je odjevena "u lan tanan, blistav i čist" (Otk 19,8), što potvrđuje da se ovdje radi o Božjem narodu. Premda su u biti sveti na zemlji gdje čekaju preobraženje (vidi 1 Sol 4,16.17), duhovno se već nalaze na nebu dijeleći s Kristom njegovu slavu (vidi Ef 2,6). Oni su suprotnost onima koji se protive Bogu – onima za koje se u Otkrivenju stalno kaže da su "stanovnici zemlje" (vidi Otk 6,10; 8,13; 11,10; 13,8.14; 14,6). Sada se vide sveti "kako prolaze nebom na bijelim konjima" prevođeni Kristom u trijumfu na svojim neprijateljima.[42] Premda Krista prate vojske, samo On provodi sud.[43]

19,15.16. U prikazu jahača na bjelcu, Ivan se oslanja na ranije slike Krista u Otkrivenju. On ne želi da njegovi čitatelji posumnjaju da je ratnik na bjelcu isti Krist opisan na drugim mjestima u Otkrivenju. ***Oštar mač*** koji izlazi iz Kristovih usta da njime posječe ***narode*** (vidi Otk 19,21) jasna je aluzija na Otkrivenje 1,16. Mač je u Starom zavjetu oružje za izvršenje suda nad zlima (Ps 149,6). On će palicom gvozdenom vladati narodima (Ps 2,9; vidi Otk 2,27 i 12,5). Ivan očito želi pokazati da je ovdje ispunjeno Izaijino proročanstvo o mesijanskoj Mladici iz Jišajeva panja koja će "šibom riječi svoje ošinut (će) silnika, a dahom iz usta ubit' bezbožnika" (Iz 11,4). ***On gazi u kaci gnjevne srdžbe Boga Svevladara.*** Ovdje je razrađen

prizor iz Otkrivenja 14,17-20 gdje je sudbina zlih prikazana slikom gaženja u tijesku. Time Ivan pokazuje da Kristov dolazak kao ratnika-kralja znači da je uništenje zlih sila potpuno i konačno.

Osim toga Krist na svojoj odjeći i stegnu ima napisanu titulu ***Kralj kraljeva i Gospodar gospodara.*** Njome objavljuje vječnu stvarnost svoje apsolutne sile i vlasti nad pobunjenim čovječanstvom. Jedino drugo mjesto gdje se u Otkrivenju spominje ova titula je u Otkrivenju 17,14 gdje je Krist predstavljen kao pobjednički Jaganjac. To pokazuje da Otkrivenje 19 završava prizor koji je počeo u sedamnaestom poglavlju.

19,17-19. Sada se u posljednjem sukobu treba dovršiti uništenje konfederacije posljednjeg vremena. Ivan vidi anđela koji viče iza glasa ***svim pticama što nebom lete: "Ovamo! Skupite se na veliku gozbu Božju"*** da se nasite mesa zemaljskih vojski. Ova je slika uzeta iz Ezekielova viđenja suda nad poganskim narodima Goga, gdje je Božja pobjeda nad njima prikazana kao žrtvena gozba pripremljena za nebeske ptice i poljske zvijeri. Bog je rekao proroku: "Sine čovječji, ovako govori Jahve Gospod: Reci pticama, svemu krilatom i svemu zvijerju: skupite se i dođite! Saberite se odasvud na žrtvu moju koju koljem za vas, na veliku gozbu po izraelskim gorama, da se najedete mesa i napijete krvi. Najedite se mesa od junaka i napijte se krvi zemaljskih knezova, … Nasitite se za mojim stolom konja i konjanika, junaka i ratnika! – riječ je Jahve Gospoda." (Ez 39,17.21) Poziv pticama grabljivicama da sudjeluju u velikoj gozbi (večeri) Božjoj u oštroj je suprotnosti ranijem pozivu na svadbenu večeru Jaganjčevu (Otk 19,9). Spominjanje dva obroka u istom poglavlju čini se vrlo važnim. Dok je blago onima koji su pozvani na svadbenu večeru Jaganjčevu, nepokajanima se prijeti da će postati jeziva hrana nebeskim pticama. Čitateljima knjige ponuđeno je da izaberu hoće li prihvatiti milostivi poziv na Jaganjčevu svadbenu večeru ili će se svrstati među Kristove protivnike i tako postati "hrana lešinarima".[44]

Ptice su pozvane da se najedu mesa kraljeva, i mesa vojvoda, i mesa mogućnika, i mesa konja i konjanika njihovih, i mesa svih mogućih ljudi, slobodnjaka i robova, malih i velikih – odnosno mesa svih onih koji su primili žig Zvijeri (vidi Otk 13,16). Ovaj zastrašujući prizor lešinara koji se hrane konjskim i ljudskim mesom odražava Ezekielovo viđenje (39,17-21): "I svi će narodi vidjeti sud koji ću izvršiti i ruku što ću je na njih podići." Popis pokazuje da u pobunjeno čovječanstvo koje se protivi Bogu u posljednjoj bici spadaju ljudi svih društveno-ekonomskih staleža.[45] Slika je također aluzija na prizor šestog pečata gdje se "kraljevi

zemaljski, i velikaši, i vojvode, i bogataši, i mogućnici, rob i slobodnjak" pokušavaju sakriti od Božjeg i Jaganjčeva lica (Otk 6,15-17). Usporedba oba teksta pokazuje da se uništenje zlih događa u okviru Kristovog drugog dolaska. Otpali vjerski sustav Babilon je uništen.

Ali posljednja bitka još nije završila. Ivan sada vidi kako se ***Zvijer i kraljevi zemlje i vojske njihove skupiše se u boj da se zarate s Onim što sjedi na konju i s vojskom njegovom***. Ovo je paralela tekstu u Otkrivenju 17,14 koji kaže da će krenuti "protiv Jaganjca, ali će ih pobijediti Jaganjac". U prizoru izlijevanja šestog zla sotonski trijumvirat šalje svoje emisare po cijelome svijetu da pridobije narode i vladajuće vlasti u svijetu za sebe i svoje ciljeve (Otk 16,13.14). Njihov obmanjujući utjecaj je tako snažan da vladajuće vjerske i političke sile stvaraju konfederaciju čitavog svijeta pod vodstvo sotonskog trijumvirata sa ciljem da se bore protiv Krista i njegovog naroda. Oni se okupljaju za posljednju bitku Harmagedona (Otk 16,16) s odlučnošću da pobijede u borbi i poraze Krista i njegove sljedbenike. Međutim, njihov savez traje samo jako kratko.

19,20.21. Ishod posljednje bitke suprotan je onome što je savez cijeloga svijeta očekivao. Krist ratnik pojavljuje se osobno na sceni da ga potpuno uništi. Pavao kaže da će Krist otpali vjerski sustav posljednjeg vremena ubiti "dahom usta i uništiti pojavkom Dolaska svoga" (2 Sol 2,8). ***Zvijer bi uhvaćena, a s njom i Lažni prorok koji je u njenoj nazočnosti činio znamenja*** kojima je zavodio one što su primili žig Zvijeri i klanjali se njezinu kipu. Time tekst završava predmet iz Otkrivenja 13,13-17. U Otkrivenju 13,4 štovatelji Zvijeri pitaju: "Tko je kao Zvijer! Tko bi smio ratovati s njom?" Devetnaesto poglavlje daje odgovor: Krist, Jaganjac i ratnik. On nanosi definitivni poraz Zvijeri i Lažnom proroku koji oboje budu bačeni ***u ognjeno jezero što gori sumporom***. Ognjeno jezero se spominje i u Otkrivenju 20,10-15. To nije doslovni pakao koji vječno gori, već metaforični izraz kojim je opisano potpuno uništenje. On je mjesto potpunog i konačnog kraja svekolike pobune protiv Boga.

Drugi ljudi su pobijeni **mačem** koji izlazi iz Isusovih usta. Pavao kaže da će oni koji nisu poslušali Kristovo Evanđelje biti uništeni slavom Kristove sile tijekom drugog dolaska (1 Sol 1,8-10). U tom trenutku zemlja izgleda kao bojno polje prepuno tijela pobijenih. Groteskni opis uništenja završava tvrdnjom: ***Sve se ptice nasitiše mesa njihova***. Poraz svjetske konfederacije pobunjenog čovječanstva, koje se okupilo da se bori protiv Boga u posljednjoj bitci, bit će potpun i konačan.

Kozmički sukob treba završiti: Babilon je uništen, oba Sotonina saveznika nalaze se u ognjenom jezeru, a njihove pristalice pobijene, očekujući posljednji sud. A kakva je sudbina Sotone? Na to pitanje odgovara Otkrivenje 20. poglavlje.

Osvrt na Otkrivenje 19. poglavlje

Devetnaesto poglavlje je dio veliko prizora suda koji počinje u sedamnaestom a završava u dvadesetom poglavlju.[46] Zle sile su uništene obrnutim redoslijedom kako su spomenute u knjizi. Sud počinje sa Zmajem u Otkrivenju 12, s dvjema zvijerima u trinaestom i bludnicom Babilon u sedamnaestom poglavlju. Uz sud počinje, kako je najavljeno u zlu sedme čaše (Otk 16,17-21), uništenje Babilona, otpalog vjerskog sustava posljednjeg vremena (Otk 17–18). Zatim slijedi kažnjavanje zvijeri, Lažnog proroka i njihovih pristalica (Otk 19,20), i na kraju, uništenje Zmaja, samoga Sotone, u ognjenom jezeru (Otk 20).

Otkrivenje prikazuje s nekoliko simboličkih prikaza Kristov drugi dolazak u veličanstvu i slavi; svaki od njih pruža drukčiji uvid u narav njegova povratka na zemlju. Prva polovica devetnaestog poglavlja živo opisuje Kristov povratak slikom dugo očekivane svadbene večere. Međutim, vjenčanje je u devetnaestom poglavlju samo najavljeno. Opširnije je opisano u Otkrivenju 21–22. Druga polovica devetnaestog poglavlja opisuje Kristov povratak kao osvajačkog ratnika-kralja koji završava harmagedonsku bitku prikazanu u Otkrivenju 16,12-16. Ellen White također potvrđuje da Kristov dolazak kao nebeskog ratnika na bjelcu u Otkrivenju 16,11-21 opisuje harmagedonsku bitku: "Uskoro će početi bitka kod Harmagedona. On, na čijem odijelu piše: 'Car nad carevima i Gospodar nad gospodarima' uskoro će povesti nebeske vojske."[47]

Otkrivenje 10. poglavlje sadrži dosljedne pomake u pogledu svetih. Prvo su Kristova zaručnica. Svadba označava dugo očekivano sjedinjenje njih i Krista. Zatim su na Jaganjčevoj svadbenoj večeri uzvanice. Na kraju u 19,11-21 sveti su vojska na bjelcima – očito još uvijek obučeni u svadbenu odjeću. Ovi pomaci u metaforama mogu biti ključ za rješavanje nekih prividnih proturječnosti u poglavlju odnosno Krista i svetih.[48]

Dolazak Krista ratnika označava kraj otpalog vjerskog sustava posljednjeg vremena koji se protivio Bogu i uzvisivao iznad "svega što se zove *Bog* ili svetinja" (2 Sol 2,4) i koji je bio kriv za bezdušno progonstvo i ugnjetavanje Božjeg vjernog naroda. On također donosi uništenje zlih – onih "koji ne poznaju Boga i ne pokoravaju se evanđelju Gospodina našega

Isusa" (2 Sol 1,8). Pošto nisu u stanju opstati pred Gospodinom, zli se nastoje sakriti (vidi Otk 6,15-17). Ali ipak pogibaju od sjaja Kristova dolaska (2 Sol 2,8; vidi 1,8-10). Logično je pretpostaviti da će u tom trenutku, kako Pavao objašnjava, "najprije (će) uskrsnuti mrtvi u Kristu, a zatim ćemo mi živi, preostali, zajedno s njima biti poneseni na oblacima u susret Gospodinu, u zrak. I tako ćemo uvijek biti s Gospodinom" (1 Sol 4,16.17). Uništenje sila tame omogućuje izbavljenje Božjeg vjernog naroda.

Otkrivenje 19. poglavlje pruža Božjem vjernom narodu, izloženom nevoljama i patnjama u neprijateljskom svijetu, uvjerenje da se kozmička drama približava kraju. U središtu cijelog Otkrivenja je Jaganjčeva svadbena večera, a ne posljednja bitka. Vjenčanje se približava i treba izvršiti pripreme. Nebo se priprema za dugo očekivanu i potpunu zajednicu između Krista i crkve, dok se crkva priprema da bude spremna za dugo očekivani dan. Herman Hoeksema kaže: "S čežnjom da bude sa Zaručnikom, ona se zahvaljujući milosti drži neumrljana od pokvarenosti Babilona, kako bi se u Kristov dan mogla pojaviti u čistom i bijelom lanu pravednosti svetih, pripremljena kao zaručnica ukrašena za Zaručnika."[49] Zato bismo, držeći na umu blaženost ove nade, trebali da "razumno, pravedno i pobožno živimo u sadašnjem svijetu, iščekujući blaženu nadu i pojavak slave velikoga Boga i Spasitelja našega Isusa Krista" (Titu 2,12.13). Ova blažena nada će nas poticati da ozbiljno čeznemo za skorim dolaskom dana vjenčanja i da se pripremimo da sretnemo njega koji je središte sadržaja čitavog Otkrivenja kao i čitave Biblije. "I tko god ima tu nadu u njemu, čisti se kao što je on čist." (1 Iv 3,3) "Dakle, budući da imamo ta obećanja", zahtijeva Pavao, "očistimo se, ljubljeni, od svake ljage tijela i duha te dovršimo posvećenje u strahu Božjemu." (2 Kor 7,1) Crkva čezne za danom kad će Krist doći "da se proslavi u svojim svetima i da se prodiči u svima koji povjerovaše" (2 Sol 1,10). Kad se On "očituje, bit ćemo njemu slični, jer vidjet ćemo ga kao što jest" (1 Iv 3,2). U ovom trenutku izgleda vrlo prikladan poziv Richarda Lehmanna u odnosu na Otkrivenje 19: "Nakon što vidi tako blještavu pobjedu i uspostavljanje dostojanstva Krista kao Kralja kraljeva, nakon što čuje objavu o kraju paklenih sila i proglas pobjede spašenih, čitatelj je pozvan da se pridruži Ivanu i nebeskim bićima u klanjanju i iskazivanju štovanja. Ujedinivši svoj slabi glas s tutnjavom snažnih gromova, on ponavlja nebeski poziv klicanjem aleluja!"[50]

Izvori

[1] Barclay, *The Revelation of John*, 2,168.169.
[2] Vidi Mounce, 340.
[3] Bauer, 198.
[4] Ladd, 249.

[5] Vidi General Conference of Seventh-day Adventists, Committee on Problems in Bible Translation, *Problems in Bible Translation*, 252.253.
[6] Barclay, *The Revelation of John*, 2,177.
[7] Erdman, 148; Harrington, 226; Mounce, 342; Morris, 222; Beasley-Murray, 276.
[8] Vidi LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 287.290 (koji očito slijedi Beasley-Murraya, 182); prostor ne dopušta širu raspravu ovog gledišta. Ne nalazim čitav njegov pristup uvjerljiv jer mi se čini više teološki i filozofski nego egzegetski i kontekstualan.
[9] Pfandl, 320.
[10] Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 162; Beckwith, 729.730.
[11] Aune, *Revelation 17–22*, 1039; također Caird, 238; Thomas, *Revelation 8–22*, 377.
[12] Za daljnju diskusiju vidi *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,876.877; Committee on Problems in Bible Translation, *Problems in Bible Translation*, 244-256; vidi i Pfandl, 315-322.
[13] Fiorenza, Revelation, 102.
[14] Krodel, 306; Beale, 916.
[15] Barclay, *The Revelation of John*, 2,170.
[16] Mounce, 338.
[17] Ladd, 246.
[18] Johnson, 571.
[19] Kako je istaknuo Barclay, *The Revelation of John*, 2,172.
[20] Mounce, 340.
[21] Vidi Richard Lehmann, "The Two Supers" u *Symposium on Revelation – Book 2*; Daniel and Revelation Committee Series 7 (Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992), 215.221.
[22] Ladd, 248.248.
[23] Johnson, 571.
[24] *The Seventh-day Adventisti Bible Commentary*, 7,872.
[25] Ladd, 249; LaRondelle, *How to Understand the End-Time Prophecies*, 235.
[26] Beasley-Murray, 315.
[27] Vidi Hughes, 200; Hoeksema, 618.
[28] Neall, *The Concept of Character in the Apocalypse*, 122.
[29] Morris, 221.
[30] Ladd, 250.
[31] Hoeksema, 618..
[32] Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 160.
[33] Paulien, The Bible Explorer, 2.1.
[34] Bauckham, *The Climax of Prophecy*, 160.
[35] Barclay, *The Revelation of John*, 2,179.
[36] *The Seventh-day Adventisti Bible Commentary*, 7,875.
[37] Barclay, *The Revelation of John*, 2,178; Mounce, 345.
[38] *The Seventh-day Adventisti Bible Commentary*, 7,873.
[39] Barclay, *The Revelation of John*, 2,183.
[40] Lehmann, 217.
[41] Caird, 243.
[42] Neall, *The Concept of Character in the Apocalypse*, 132.
[43] Lehmann, 221.
[44] Isto, 221.
[45] Mounce, 338.
[46] Lehmann, 217.
[47] White, *Odabrana svjedočanstva*, str. 424. O gledištu Ellene White na Harmagedon vidi LaRondelle, "Armageddon: History of Adventist Interpretations" u *Symposium on Revelation – Book 2*; Daniel and Revelation Committee Series 7 (Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992), 444-449.
[48] Beatrice Neall me je u osobnom pismu upozorila na ovaj uzorak.
[49] Hoeksema, 623.
[50] Lehmann, 223.

MILENIJ I POSLJEDNJI SUD (20,1-15)

U Otkrivenju 19. poglavlju završava kozmički sukob i povijest pobune protiv Boga. Zvijer i Lažni prorok su uništeni u ognjenom jezeru, a zli pobijeni i čekaju posljednji sud. Kakva je sudbina Sotone? Na ovo pitanje odgovara prvi dio dvadesetog poglavlja (20,1-10), a drugi prikazuje posljednji sud nad zlima (20,11-15).

Sotonin kraj (20,1-10)

Ivan se vraća na kraj samog Sotone, opisujući kako je zatočen na tisuću godina i konačno uništen u ognjenom jezeru.

[1]I vidjeh anđela: siđe s neba s ključima Bezdana i s velikim okovima u ruci. [2]Zgrabi Zmaja, Staru zmiju, to jest Đavla, Sotonu, i okova ga za tisuću godina. [3]Baci ga u Bezdan koji nad njim zatvori i zapečati da više ne zavodi narode dok se ne navrši tisuću godina. Nakon toga ima biti odriješen za malo vremena.
[4]I vidjeh prijestolja – onima što sjedoše na njih dano je suditi – i duše pogubljenih zbog svjedočanstva Isusova i zbog Riječi Božje i sve koji se ne pokloniše Zvijeri ni kipu njezinu te ne primiše žiga na čela svoja ni na ruke. Oni oživješe i zakraljevaše s Kristom tisuću godina. [5]Drugi mrtvi ne oživješe dok se ne navrši tisuću godina. To je ono prvo uskrsnuće.
[6]Blažen i svet onaj tko je dionik toga prvog uskrsnuća! Nad njim druga smrt nema vlasti: oni će biti svećenici Božji i Kristovi i s njime će kraljevati tisuću godina. [7]A kad se navrši tisuću godina, Sotona će iz svoga zatvora biti pušten: [8]izići će zavesti narode sa četiri kraja zemlje, Goga i Magoga, i skupiti ih u boj. Bit će ih kao pijeska morskoga. [9]Skupiše se na prostrano polje zemlje i opkoliše tabor svetih i ljubljeni grad. Ali oganj siđe s neba te ih proguta. [10]A njihov zavodnik, Đavao, bačen bi u jezero ognjeno i sumporno, gdje se nalaze i Zvijer i Lažni prorok: ondje će se mučiti danju i noću u vijeke vjekova.

Bilješke

20,1. ***''Anđeo.''*** Nije rečeno tko je taj anđeo. Neki misle da je zvijezda koja je pala s neba u Otkrivenju 9,1 ("anđeo bezdana") kojoj su dani ključi zjala Bezdanova.[1] Unatoč sličnost u riječima oba teksta, postoje razlike. Zvijezda koja je pala s neba čini se da je sam Sotona, a ne neki anđeo s neba (vidi *Bilješke* na Otk 9,1). U Otkrivenju 20,1 anđeo dolazi s ključima da zaključa i zapečati bezdan, dok je u 9,1 anđeo dobio ključeve da otvori bezdan.
''Bezdan.'' O značenju ovog pojma vidi *Bilješke* na Otkrivenje 9,1.

20,2. ***''Zmaj.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 12,3.
''Tisuću godina.'' S obzirom na simbolični karakter Otkrivenja, teško je odrediti je li "tisuću godina" Sotonina zatočeništva doslovno ili slikovito razdoblje. Premda se slikovito značenje uklapa u kontekst simbolizma Otkrivenja, jednako je moguće i doslovno značenje. Međutim, čini se očitim da se tisuću godina odnose na "stvarno razdoblje vremena".[2] U razumijevanju milenija razvila su se tri gledišta.

(1) Postmilenijalizam. Prema ovom gledištu, Krist dolazi po drugi put nakon doslovnih tisuću godina. Općenito se smatra da je to razdoblje mira i napretka koje je posljedica društvenih i obrazovnih reformi, nacionalnog napretka i osobnog usavršavanja. Ovo je gledište bilo posebno popularno među protestantima u devetnaestom stoljeću i definitivno je izumrlo s Prvim svjetskim ratom i užasnim zbivanjima koji su ga pratili. Ono se protivi novozavjetnom učenju o vremenu svršetka, prema kojem će se situacija u svijetu pogoršati kako se približava kraj. Danas je postmilenijalizam potpuno napušten.

(2). Amilenijalizam. Ovo gledište je bilo opće prihvaćeno tijekom kršćanske ere od Augustina (354–430.) i dalje. Ono je danas službeno gledište Rimokatoličke crkve, Pravoslavne crkve i nekih reformiranih protestantskih skupina. Amilenijalisti smatraju da milenij predstavlja razdoblje između prvog i drugog Kristovog dolaska. Vezivanje Sotone je nešto što se dogodilo na Križu kad je Krist porazio Sotonu (vidi Mt 12,29; Lk 10,17.18; Iv 12,31.32); njegova je aktivnost uvelike (ako ne i potpuno) smanjena i zbog toga ne može spriječiti propovijedanje Evanđelja. Stoga je milenij simbolično razdoblje vladavine crkve na zemlji. Amilenijalisti razumiju prvo uskrsnuće na jedan od dva različita načina. Neki ga vide kao simbol onih koji prihvaćaju novorođenje u Kristu (Iv 5,25; Ef 2,5.6), koji zatim vladaju s Kristom preko crkve tijekom kršćanske ere. Drugi vjeruju d se prvo uskrsnuće odnosi na uskrsnule duše pokojnih vjernika koje sada žive i vladaju s Kristom na nebu.

(3) Premilenijalizam. Premilenijalističko gledište smatra da se Kristov drugi dolazak zbiva prije milenija. Kršćani u prva tri stoljeća su bili premilenijalisti, ali je pod Augustinovim utjecajem premilenijalizam postupno nadomješten amilenijalizmom. Danas su tri varijante premilenijalizama dispenzacijsko, povijesno i adventističko razumijevanje. Glavna točka neslaganja između ova tri gledišta čini pitanje predstavlja li Otkrivenje 20. poglavlje rekapitulaciju, pa ono označava čitav tijek kršćanske ere. Kontekst ne pokazuje da bi dvadeseto poglavlje predstavljalo rekapitulaciju, već kronološki redoslijed događaja.

Otkrivenje 15. i 16. poglavlje govore o završetku posredovanja; 17. i 18. poglavlje o uništenju Babilona; 19. poglavlje o uništenju Zvijeri i Lažnog proroka, a, na kraju, 20. poglavlje dovršava sud s uništenjem zlih i samog Sotone.

Kako pokazuje Otkrivenje, Kristov drugi dolazak dovodi do uništenja živih zlih i prvog uskrsnuća svetih, koji će se pridružiti Kristu u njegovoj vladavini i suđenju. Oni će vladati s Kristom na nebu, a ne na zemlji (Otk 20,4-6). Leon Morris primjećuje da se riječ "prijestolje" u Otkrivenju pojavljuje "u svemu četrdeset sedam puta, i osim Sotonina (2,13) i Zvijerina prijestolja (13,2; 16,10), sva se prijestolja nalaze na nebu. To bi se odnosilo i na ovaj ulomak [Otk 20,4]."[3] Do vezanja Sotone dolazi prigodom Kristovog drugog dolaska, kojemu slijedi razdoblje od tisuću godina tijekom kojega na zemlji nema nijednog ljudskog bića.[4]
''Svjedočanstvo Isusovo'' i ***''Riječ Božja''***. Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,2.
''Oživješe.'' Grčka riječ *ezēsan* (od *zaō*, "živjeti") ovdje je pristupni aorist i znači "oživješe" kao i u petom retku (vidi Otk 2,8).

20.6. ***''Blažen.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,3.

20,8. ***''Gog i Magog.''*** Pojam Gog i Magog uzet je iz Ezekiela 38. i 39. poglavlja gdje su Gog iz zemlje Magog, knezovi Roš, Mešek i Tubal (38,2), Božji neprijatelji koji napadaju Izrael sa sjevera, da bi ih Bog potpuno porazio. Prema židovskoj predaji Gog i Magog su izjednačeni s buntovnim narodima u drugom psalmu, koji su se pobunili protiv Boga i njegovog Mesije.[5] U Otkrivenju obje riječi predstavljaju eshatološke neprijateljske narode koji će na kraju milenija povesti rat protiv Boga i njegovog naroda.

20,10. ***''U vijeke vjekova.''*** O značenju ove fraze vidi *Bilješke* na Otkrivenje 14,11.

Tumačenje
20,1-3. U sljedećoj fazi viđenja Ivan vidi jednog anđela koji silazi ***s neba s ključima Bezdana i s velikim okovima u ruci***. Ključeve i okove treba razumjeti slikovito. Anđeo dolazi sa silom Božjom i hvata ***Zmaja, Staru zmiju, to jest Đavla, Sotonu***. Ovdje je Sotona prikazan istim izrazima kao u Otkrivenju 12,9 gdje je opisano njegovo izbacivanje s neba na zemlju. Međutim, ovaj put je zatvoren u bezdanu. Slikovitim okovima u ruci anđeo vezuje Sotonu ***za tisuću godina***. Zatim okovanog Sotonu baca ***u Bezdan koji nad njim zatvori i zapečati***. I ovdje je rječnik slikovit i podsjeća na tekst u Izaiji:

I dogodit će se u onaj dan:
Jahve će kazniti u visini Vojsku nebesku,
a na zemlji sve kraljeve zemaljske;
bit će sakupljeni i zasužnjeni u jami,
zatvoreni u tamnicu
i nakon mnogih dana kažnjeni. (Iz 24,21.22)

Kao što smo ranije rekli za Otkrivenje 9,1 bezdan je mračna tamnica u kojoj su zatvorene demonske sile (vidi Lk 8,31; 2 Pt 2,4). U kontekstu Otkrivenja 20, bezdan označava zemlju u kaotičnom stanju, potpuno pustu i nenastanjenu. Pustošenje sedam zala vratilo je zemlju u stanje vrlo slično onome prije stvaranja (Post 1,2) i slično Palestini tijekom izgnanstva koje je opisao prorok Jeremija:

Gledam zemlju: pusta je, evo, i prazna,
nebesa: svjetlost im iščezla. …
Gledam: evo čovjeka nema,
ptice nebeske sve su odletjele.
Gledam: plodno polje, evo, opustje,
sve gradove razori Jahve
žestinom gnjeva svoga. (Jr 4,23-26)

Opustošena zemlja tijekom milenija postaje veliki bezdan, isključivo namijenjen utamničenju Sotone, dok ne primi konačnu kaznu u jezeru ognjenome (Otk 20,10).

Otkrivenje 9,1.2 jasno pokazuje da otključavanje i otvaranje bezdana znači dopustiti demonskim silama da daju oduška svome gnjevu. Cilj zapečaćenja je očito da se osigura zatvaranje zatvorenika, kao što su zapečatili Isusov grob da spriječe bijeg (Mt 27,66).[6] U sedmom retku zaključan i zapečaćen bezdan nazvan je tamnicom za Sotonu. Svrha Sotonina utamničenja jasno je izražena riječima ***da više ne zavodi narode***. Sotona je vezan okovima okolnosti. Otkrivenje 12,9 ga opisuje kao zavodnika svega svijeta i on je neumoran u djelovanju na zemlji (vidi Otk 12,12.17; 16,13). Druga polovica Otkrivenja pokazuje kako se Sotona nalazi iza svih prijevara koje izvode vjerske i svjetovne sile ovoga svijeta (Otk 13,11-17; 18,2.3; 19,20). Zli su uništeni Kristovim drugim dolaskom (2 Sol 1,6-10), a svi pravedni

uzneseni s Kristom na nebo (1 Sol 4,15-17). Pošto na upropaštenoj zemlji nema nikoga (vidi Otk 19,21), Sotona je tijekom milenija, zajedno sa svojim zlim anđelima, spriječen u svojem štetnom, prijevarnom utjecaju i aktivnostima. Kako kaže Richard Rice: "Ostavljen je da razmišlja o strašnim posljedicama svoje pobune protiv Boga."[7] Međutim, ovo razdoblje zadržavanja ima svoj kraj. Poslije tisuću godina Sotona će biti ***odriješen*** da nastavi sa zavođenjem naroda (vidi Otk 20,7.8), ali samo ***za malo vremena***. Njegova prijevara bit će vrlo kratkog vijeka i završit će konačnim sudom.

20.4.5. U međuvremenu Ivan vidi spašene kako sjede na ***prijestoljima***. Njima je ***dana vlast da sude*** (KS). U ovoj skupini proslavljenih spašenih su ***i duše pogubljenih zbog svjedočanstva Isusova i zbog Riječi Božje***. Ovo je snažna aluzija na Otkrivenje 6,9 gdje Ivan vidi "duše zaklanih zbog riječi Božje i zbog svjedočanstva što ga imahu" koje se nalaze pod žrtvenikom i vape za opravdanjem i oslobađanjem na nebeskom sudu. Rečeno im je da se strpe još malo vremena dok se ne ispuni broj njihovih sudrugova (Otk 6,11). Oni su počinuli "od svojih trudova" (Otk 14,13), a sada se vraćaju u život. U ovu skupinu spadaju i oni ***koji se ne pokloniše Zvijeri ni kipu njezinu te ne primiše žiga na čela svoja ni na ruke***. Gore spomenuti su Božji narod posljednjeg vremena koji je proživio veliko progonstvo prikazano u Otkrivenju 12,17–13,18. Sada "oživješe" i zajedno sa živim spašenima uzlaze na nebo (1 Sol 4,15-17) gdje vladaju zajedno ***s Kristom tisuću godina***.

Ivan naglašava da je to ***prvo uskrsnuće*** koje se očito događa za vrijeme Kristovog drugog dolaska (1 Sol 4,16) i kojim počinje milenij. U isto vrijeme Sotona je okovan i utamničen; tako se razdoblje njihove vladavine poklapa s razdoblje Sotonina utamničenja. Drugi mrtvi ne oživješe dok se ne navrši tisuću godina. Zli su ranije spomenuti drugi mrtvi. Milenij počinje prvim uskrsnućem koje je isključivo za otkupljene (vidi 1 Sol 4,16b). Zli pogibaju prigodom Kristovog drugog dolaska od slave njegove pojave (2 Sol 1,9). Ovom uskrsnuću slijedi milenij i zbog toga se može s pravom nazvati drugim uskrsnućem.

20,6. Onaj tko sudjeluje u prvom uskrsnuću je **blažen i svet**. Takvi su blagoslovljeni jer nad njima ***druga smrt*** nema vlasti. Kako kaže George E. Ladd: "Druga smrt je vječna smrt"[8] kojom zli pogibaju u ognjenom jezeru (Otk 20,14.15). Ovo podsjeća na obećanje pobjednicima u Smirni da "pobjedniku neće nauditi druga smrt" (Otk 2,11). Dionici u prvom uskrsnuću su blagoslovljeni i sveti jer su ***svećenici Božji i Kristovi i s njime će kraljevati tisuću godina***. Ove riječi podsjećaju na natpis koji su nosili starozavjetni svećenici: "Svet

Gospodinu" (vidi Izl 28,36). Spasenjem je svaki pojedinac u Božjem narodu učinjen kraljem i svećenikom (vidi Otk 1,6; 5,10). Tijekom milenija oni zajedno služe kao kraljevi i svećenici kod suđenja. Ovo je ispunjenje Kristovog obećanja da će pobjednici dijeliti s njim njegovo prijestolje (Otk 3,21). Tekst ne kaže jesu li tijekom milenija uskrsli sveti na nebu ili na zemlji. Međutim, na osnovi Otkrivenja 7,9-17 i 19,1-10 možemo zaključiti da su na nebu, a ne na zemlji, i vladaju s Kristom.

Iz teksta ne znamo ništa o aktivnostima spašenih tijekom milenija. Prema Otkrivenju 20,4 dano im je da sude. Isus je svojim učenicima obećao da će, kad u kraljevstvu sjedne na prijestolje svoje slave, oni također sjesti "na dvanaest prijestolja i suditi dvanaest plemena Izraelovih" (Mt 19,28). Pavao je pisao kršćanima u Korintu da će jednog dana "sveti suditi svijet" (1 Kor 6,2). Ovdje je sada ispunjenje onoga što je proročeno. Sada Ivan vidi svete kako za vrijeme milenija služe kao suci i svećenici. To što služe kao svećenici znači da se nalaze u neposrednoj Božjoj blizini. Neki smatraju da će spašeni ispitivati Božje postupanje s izgubljenima i imati priliku da dobiju odgovore na sva pitanja o ispravnosti Božjih odluka.[9] Ovako razmišlja i C. Mervyn Maxwell:

Vršeći obje dužnosti, oni će ispuniti sudbonosnu ulogu u procesu velikog sukoba. Oni će na svoje vječno zadovoljstvo potvrditi kako se ozbiljno i uporno Bog trudio oko izgubljenih grešnika. Shvatit će kako su grešnici bezbrižno i tvrdoglavo prezreli i odbacili njegovu ljubav. Otkrit će da su naizgled i mali grešnici potajno njegovali odvratnu sebičnost umjesto da prihvate sustav vrijednosti svojega Gospodina i Spasitelja.[10]

20,7.8. Ivan sada svraća pozornost na kraj milenija. ***A kad se navrši tisuću godina, Sotona će iz svoga zatvora biti pušten.*** "Puštanje" predstavlja suprotnost vezivanju Sotone na početku tisuću godina.[11] Ovo je slično otvaranju zjala bezdana u Otkrivenju 9,1 kad su demonske sile puštene da ude ljudima. Puštanje Sotone iz tamnice povezano je s uskrsnućem zlih (Otk 20,5). Adventistički biblijski komentar objašnjava: "Nestanak populacije zemlje učinio je kraj zavođenju. Njegovo puštanje bit će ostvareno ponovnim naseljavanjem zemlje, što je događaj koji će se ostvariti uskrsnućem zlih na kraju tisuću godina."[12]

Drugo uskrsnuće pruža Sotoni novu priliku da zavodi narode. Ispunjen mržnjom, nastoji ***zavesti narode sa četiri kraja zemlje***. Tekst ih opisuje kao ***Goga i Magoga***. Ovo podsjeća na gore spomenuto proročanstvo iz Izaije o sudu nad zemljom (Iz 24,21.22).

Gog i Magog slikovito predstavljaju buntovne narode koji se protive Bogu i neprijateljski su nastrojeni prema njegovom narodu. Ova je ideja uzeta iz Ezekiela 38. i 39. poglavlja. Sotona posljednji put skuplja narode Goga i Magoga za ***boj***. Okupljenog mnoštva pod Sotoninim vodstvom ima ***kao pijeska morskoga***. Ovdje su zli opisani kao parodija obećanja Abrahamu o sjemenu (potomstvu) kojega će biti poput "pijeska na obali morskoj" (Post 22,17).

20,9. Skupljeni narodi izišli su ***na prostrano polje zemlje*** i opkolili ***tabor svetih i ljubljeni grad***, spremni za napad. Na kraju milenija zli još jednom pokazuju da su s pravom osuđeni na uništenje. Njihova buntovna srca ispunjena su mržnjom prema Bogu i njegovom vjernom narodu. Novi Jeruzalem se spustio s neba na zemlju (vidi Otk 21,2); on je iscrpno opisan u Otkrivenju 21,9–22,5. Sada na njega odlučno kreću zli pod vodstvom Sotone. Ovo je očito posljednji Sotonin pokušaj da svrgne Boga i preuzme vlast nad svijetom. Međutim, ne dolazi do borbe. U tom trenutku Bog intervenira i ***oganj siđe s neba te ih proguta***. Ovo je jasna aluzija na uništenje Goga kako ga je Ezekiel prorekao: "I spustit ću silan pljusak, i kamenje tuče, oganj i sumpor na nj, na njegove čete i na mnogi narod koji bude s njime. I uzveličat ću se, posvetiti i objaviti pred svim narodima, i znat će da sam ja Jahve." (Ez 38,22.23; 39,6) Vatra koja guta je Božje sveto negodovanje protiv grijeha (vidi Pnz 4,24; Heb 12,29). Oni koji nisu vjerovali u Krista prekasno će shvatiti da ih je Sotona obmanuo. Njihovo konačno i potpuno uništenje ovdje je samo ukratko spomenuto. Detaljniji opis nalazimo u redcima 11-15.

20,10. Sotona, ***njihov zavodnik***, ***bačen bi u jezero ognjeno i sumporno*** da dijeli sudbinu ***Zvijeri i Lažnog proroka*** (vidi Otk 19,20). Krist je nakon križa i uzašašća na nebo svladao Sotonu (Otk 12,7-9). Međutim, premda poražen na nebu, Sotona je još uvijek vladao na zemlji. Poslije milenija njegov je poraz neizbježan.[13] Zapazimo da Bog "prigodom Drugog dolaska ne uništava Sotonu i pale anđele, već im daje tisuću godina da razmišljaju o posljedicama rata protiv njega, o svojoj pobuni protiv njegovog zakona, o svome grijehu".[14]

Sada ***oganj vječni, pripravljen đavlu i anđelima njegovim*** dovodi do konačnog uništenja začetnika svakog zla (Mt 25,41). U ognjenom jezeru će se Sotona i njegovi pomagači ***mučiti danju i noću u vijeke vjekova***. Ove su riječi ponavljanje iz Otkrivenja 14,10.11. Kao što smo ranije saznali iz ovih redaka, "u vijeke vjekova" u Bibliji ne označava beskonačnu vječnost, već znači da djelo traje dok ne ostvari Božju namjeru. Kazna Sotone je neopoziva i svi koji ga slijede moraju dijeliti njegovu sudbinu.

Posljednji sud (20,11-15)

Nakon što je vidio uništenje Sotone, Ivan promatra brzo odvijanje niza prizora posljednjeg suda koji označava svršetak povijesti svekolike pobune protiv Boga i uspostavljanje Božjeg vječnog kraljevstva.

[11]I vidjeh veliko bijelo prijestolje i Onoga što sjede na nj: pred licem njegovim pobježe zemlja i nebo; ni mjesta im se više ne nađe. [12]I vidjeh mrtve, velike i male: stoje pred prijestoljem, a knjige se otvoriše. I otvori se jedna druga knjiga, knjiga života. I mrtvi bijahu suđeni po onome što stoji napisano u knjigama, po djelima svojim. [13]More predade svoje mrtvace, a Smrt i Podzemlje svoje: i svaki bi suđen po djelima svojim. [14]A Smrt i Podzemlje bili su bačeni u jezero ognjeno. Jezero ognjeno – to je druga smrt: [15]tko se god ne nađe zapisan u knjizi života, bio je bačen u jezero ognjeno.

Bilješke

20,11. ***''Prijestolje.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 4,2.

20.12. ***''Knjiga života.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 3,5.

20,14. ***''Smrt i Podzemlje.''*** Riječ "smrt" u grčkome ima određeni član. Ovdje je smrt poosobljena i kao takva je neprijatelj ljudskog roda. Vidi i *Bilješke* na Otkrivenje 1,18.

20,15. ***''Knjiga života.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 3,5.

Tumačenje

20,11. Uništenje Sotone je konačni sud nad zlima. Ivan vidi ***veliko bijelo prijestolje*** i na njemu ***Onoga što sjede na nj: pred licem njegovim pobježe zemlja i nebo; ni mjesta im se više ne nađe***. Onaj koji sjedi na prijestolju je sam Bog, Sudac. Ivan ovdje o njemu govori kako to često čini u Otkrivenju. Prijestolje milosti, kojemu su ljudi mogli pristupiti da iznesu molitve i prime izbavljenje od Boga (vidi Heb 4,16), sada užasava zle. Suočen s velikom slavom Božje prisutnosti, svemir se grči u kataklizmičkom užasu. To podsjeća na Izaijino proročanstvo: "K'o dim će se rasplinut' nebesa, zemlja će se k'o haljina istrošit', kao komarci nestat će joj žitelji." (Iz 51,6) Došlo je vrijeme da stari poredak bude potpuno i zauvijek uništen (vidi 2 Pt 3,1'-12).

20,12. Sada dolazi posljednji sud. Ivan vidi uskrsnule ***mrtve, velike i male: stoje pred prijestoljem***. Ovdje su ljudi iz svih društveno-ekonomskih staleža. Nema izuzetaka; nitko nije tako velik ili važan da "bi izbjegao Božji sud."[15] Kod ovog konačnog obračuna "neće biti

izbjegavanja potpune pravde".[16] Ovdje se ispunjava ono što Otkrivenje 11,18 naziva "čas[om] da se sudi mrtvima". U tom trenutku ***knjige se otvoriše***. Ovo su očito knjige u kojima su zapisana ljudska djela koja otkrivaju je li osoba bila odana Bogu ili Sotoni.

Osim ovih knjiga, postoji i jedna druga knjiga, knjiga života, eshatološki registar u kojem su imena onih koji su vjerovali u Krista. Samo će oni čija su imena zapisana u knjizi života živjeti u Božjem kraljevstvu na novoj zemlji (21,27); oni čija imena nisu u knjizi života bit će bačeni u jezero ognjeno (20,15). Oni su ***suđeni po onome što stoji napisano u knjigama, po djelima svojim***. Došao je trenutak da Bog sudi "svijetu u pravdi i narodima u istini svojoj" (Ps 96,13; 98,9). Nijedna presuda nad "zlima neće biti samovoljna, pristrana i nepravična".[17] Premda se čovjek spašava milošću, sud se vrši prema djelima zapisanima u knjigama. Pavao kaže da će Bog "uzvratiti svakom po djelima" (Rim 2,6; vidi 1 Pt 1,17). Kako primjećuje Alan Johnson: "Djela su nepogrešivi dokaz odanosti srca; ona izražavaju vjeru ili nevjeru, vjernost ili nevjernost."[18]

20,13-15. Sud je sveopći. U Otkrivenju piše ***da more predade svoje mrtvace, a Smrt i Podzemlje svoje***. Ova nas izjva podsjeća na očekivanje pisca 4. Ezrine knjige:

I zemlja će dati one koji spavaju u njoj, a odaje duše koje su im bile povjerene. A Svevišnji će se otkriti na prijestolju suda; nestat će sućuti, a strpljenje se povući; samo će sud ostati, istina stajati i vjernost narasti jakom. A naknada će slijediti.[19]

Ivan ovdje kaže da će svi mrtvi, bez obzira kako umrli, "uskrsnuti i doći na sud".[20]
Nitko od zlih nije izuzet od drugog uskrsnuća. Svaki će biti ***suđen po djelima svojim***.
Ognjeno jezero nije doslovni vječno goreći pakao već slikoviti izraz kojim se opisuje potpuno uništenje (vidi Mt 10,28). On je mjesto potpunog i konačnog kraja svekolike pobune protiv Boga. Čak su i ***Smrt i Podzemlje bili (su) bačeni u jezero ognjeno***. Upravo to pokazuje da pojam ognjenog jezera treba slikovito razumjeti. Kako smo vidjeli u Otkrivenju 1,18, smrt i podzemlje su poosobljeni kao dva neprijatelja ljudskog roda. Sada se i njima sudi. ***Jezero ognjeno – to je druga smrt.*** Ona također znači kraj smrti. Upravo to je Pavao očekivao: "Kao posljednji neprijatelj bit će obeskrijepljena Smrt." (1 Kor 15,26). Otkupljeni ne mogu imati vječni život "dok sama smrt nije uklonjena iz svemira".[21]

Završavajući opis prizora posljednjeg suda, Ivan kaže da je svatko tko ne ***nađe zapisan u knjizi života*** osuđen i ***bačen u jezero ognjeno***. Oni koji su živjeli u pobuni protiv Boga nalaze svoj svršetak sa Sotonom, svojim gospodarem. Paklena vatra u ognjenom jezeru potpuno ih uništava tako ***da im neće ostati ni korijena ni grančice*** (Mal 3,19; neki prijevodi 4,1) – "Sotona korijen, a njegovi sljedbenici grančice".[22] Sada može početi vječnost bez grijeha.

Osvrt na Otkrivenje 20. poglavlje

Uništenjem Sotone i nepokajanih Otkrivenje 20. poglavlje završava krug suda koji je počeo u sedamnaestom poglavlju. Glavni predmet ovog poglavlja je milenij ili "tisuću godina". Pisac Otkrivenja ne pokazuje je li milenij doslovno ili slikovito razdoblje, ali ga prikazuje kao stvarno vrijeme za Sotonino utamničenje na pustoj i nenastanjenoj zemlji. Sotona će to vrijeme moći analizirati i razmotriti posljedice svoje pobune protiv Boga i rezultate i posljedice puta koji je izabrao.

Milenij je također prilika za otkupljene da dobiju odgovore koji se odnose na tajnu grijeha i Božjeg postupanja s njim. Ovdje se ispunjava ono što je Pavao predvidio: "Doista, sada gledamo kroza zrcalo, u zagonetki, a tada – licem u lice! Sada spoznajem djelomično, a tada ću spoznati savršeno, kao što sam i spoznat!" (1 Kor 13,12) Završetak milenija (Otk 20,11-15) osigurava puno otkrivenje "tajne Božje" koja je vjekovima bila skrivena, premda djelomično otkrivena prepovijedanjem Evanđelja (Rim 16,25.26; 1. Kor 2,6-10; Ef 3,1-20; 1 Tim 3,16). Bog će tada "iznijeti na vidjelo što je sakriveno u tami i razotkriti nakane srdaca" (1 Kor 4,5).

Posljednjim sudom ispunjena je najava snažnog anđela iz Otkrivenja 10,7: "Nego – u dane kad se oglasi sedmi anđeo, čim zatrubi, dovršit će se otajstvo Božje kao što on to navijesti slugama svojim prorocima." (vidi Otk 11,15-18) Zapečaćeni svitak "Božje tajne" iz Otkrivenja 5. poglavlja, koji sadrži izvještaj o kozmičkom sukobu i bit Božjeg plana i namjere za ljudski rod i čitav svemir, konačno je otpečaćen i njegov sadržaj otkriven (vidi i *Bilješke* na Otk 10,7). Kozmički je sukob završen i zemlja očišćena od grijeha i zla. Obnovljena zemlja je spremna da primi svoje stanovnike i da im ponudi život oslobođen boli.

Izvori

[1] Na primjer Mounce, 351; Hughes, 209.
[2] Ladd, 262.
[3] Morris, 230.
[4] Za daljnju raspravu o mileniju vidi Joel Badina, "The Millennium" u *Symposium on Revelation – Book 2*; Daniel and Revelation Committee Series 7 (Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992), 225-242..

[5] Vidi Babylonian Talmud *Berakoth*, 7b, 101, 13,1 (Epstein, 1/1,37.52.73); *Shabbath*, 1181 (Epstein, 2/2,580); *Sanhedrin*, 17a (Epstein, 4/5,85).
[6] Barclay, *The Revelation of John*, 2,191.
[7] Richard Rice, *Reign of God*, 2. izdanje (Berrien Springs, MI., Andrews University Press, 1997), 345.
[8] Ladd, 268.
[9] Badina, 242.
[10] Maxwell, 500.
[11] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,880.
[12] Isto.
[13] Collins, *The Apocalypse*, 141.
[14] Badina, 242.
[15] Barclay, *The Revelation of John*, 2,196.
[16] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,883.
[17] Isto.
[18] Johnson, 589.
[19] 4 Ezra 7,32-35a (Charlesworth, 1,538).
[20] Hughes, 219.
[21] Ladd, 274.
[22] White, *Velika borba*, 578.

OBNOVLJENA ZEMLJA (21–22,5)

Uništenjem Sotone i nepokajanih grešnika u ognjenom jezeru, Otkrivenje 20. završava sud koji je otpočeo u sedamnaestom poglavlju. Prizor se iznenada mijenja od izvršenja suda na viđenje novog neba i zemlje i njezine prijestolnice novog Jeruzalema, koji silazi s neba. Ovaj se dio Otkrivenja sastoji od dva dijela: Otkrivenje 21,1-18 je opći pregled nove zemlje, a 21,9–22,5 daje opis novog Jeruzalema. U prikazivanju obnovljene zemlje i njezine prijestolnice, Ivan se služi rječnikom gotovo potpuno uzetim od starozavjetnih proroka, posebice od Izaije i Ezekiela.

Novo nebo i zemlja (21,1-8)

Ivan je vidio sud nad zlima i uništenje Sotone, začetnika svakoga zla. Zemlja je očišćena od grijeha i grešnika. Pozornost vidioca sada je usmjerena na nagradu otkupljenih na obnovljenoj zemlji kao njihovog prebivališta.

[1]I vidjeh novo nebo i novu zemlju jer - prvo nebo i prva zemlja uminu; ni mora više nema.
[2]I Sveti grad, novi Jeruzalem, vidjeh: silazi s neba od Boga, opremljen kao zaručnica nakićena za svoga muža. [3]I začujem jak glas s prijestolja: "Evo Šatora Božjeg s ljudima! On će prebivati s njima: oni će biti narod njegov, a on će biti Bog s njima. [4]I otrt će im svaku suzu s očiju te smrti više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli više neće biti jer - prijašnje uminu." [5]Tada Onaj što sjedi na prijestolju reče: "Evo, sve činim novo!" I doda: "Napiši: Ove su riječi vjerne i istinite." [6]I još mi reče: "Svršeno je! Ja sam Alfa i Omega, Početak i Svršetak! Ja ću žednomu dati s izvora vode života zabadava. [7]To će biti baština pobjednikova. I ja ću njemu biti Bog, a on meni sin. [8]Kukavicama pak, nevjernima i okaljanima, ubojicama, bludnicima, vračarima i idolopoklonicima i svim lažljivcima udio je u jezeru što gori ognjem i sumporom. To je druga smrt."

Bilješke

21,1. ***''Novo''*** (i u redcima 2 i 5). Grčka riječ *kainos* može se upotrijebiti na razne načine: "neuporabljeno" (na primjer "nove mješine" u Mt 9,17), "nešto što dosad nije postojalo" (na primjer "novo ime" u Otk 2,17), "nasuprot nečemu starome" ili u "smislu da je staro postalo istrošeno i da ga treba nadomjestiti novim".[1] Čini se da na Otkrivenje 21,1 treba primijeniti ovo posljednje značenje. Ova je riječ četiri puta upotrijebljena u Otkrivenju 21,1-5 i označava

nešto potpuno novo. Novo stvorenje nije "poboljšanje";[2] stara nebesa i zemlja su istrošeni i nadomješteni novima. Petar govori o velikom požaru u kojem "će nebesa trijeskom uminuti, počela se, užarena, raspasti, a zemlja i djela na njoj" izgorjeti da bi ih nadomjestila "nova nebesa i zemlja nova, gdje pravednost prebiva" (2 Pt 3,10.13). *Kaions* označava nešto sasvim novo po obliku i kakvoći, a ne novo u vremenu (bivšem). Ovo drugo je na grčkom izraženo riječju *neos* (vidi Mt 9,17; 1 Kor 5,7; Kol 3,10), premda se obje riječi ponekad pojavljuju kao sinonimi. Korištenjem riječi *kainos*, a ne *neos* u Otkrivenju 21,1 Ivan vjerojatno naglašava da je novo stvaranje učinjeno od "postojećih elemenata", a ne "stvaranjem *ex nihilo*" (vidi 2 Pt 3,10).[3]

''More.'' O negativnoj uporabi slike mora vidi *Bilješke* na Otkrivenje 13,1.

21,2. ***''Sveti grad, novi Jeruzalem.''*** Ovdje naznaka "*novi* [grčki *kainos*] Jeruzalem" nagovještava nadomještanje *starog* Jeruzalema. Drevni Jeruzalem, u kojemu se nalazio hram, nazvan je svetim gradom (Iz 52,1; Dn 9,24; Mt 27,53). Međutim taj grad je bio prepun grijehq i neposluhq; u njemu je prolivena krv proroka i apostola. Zbog toga je Jeruzalem bio osuđen i uništen (vidi Mt 2,37). U Starom zavjetu nada je prebačena na novi Jeruzlem preobražen u slavno prebivalište Boga i njegovog naroda.[4] Jeruzalem je trebao postati prijestolnicom i središtem svijeta (Iz 45,14). Izaija je opisao obnovljeni Jeruzalem kao središte novih nebesa i zemlje, u kojem "više sunce [neće] biti svjetlost danju nit' će ti svijetlit' mjesečina, nego će Jahve biti tvoje vječno svjetlo i tvoj će Bog biti tvoj sjaj" (Iz 60,19.20). Ezekiel je predvidio ponovno sagrađen i obnovljen Jeruzalem s dvanaestoro vrata (Ez 48,31-35), u kojem će biti smješteno Božje prijestolje i gdje će Bog prebivati sa svojim narodom (43,7).

U židovskom narodu nikad nije umrla nada i san o novom Jeruzalemu; posebno je postala snažna tijekom razdoblja između oba zavjeta, kad se govorilo o mesijanskom dobu.[5] Na primjer, apokrifna Knjiga o Tobiji opisuje buduću slavu Jeruzalema rječnikom koji podsjeća na Otkrivenje.[6] U 2. Baruhovoj za novi Jeruzalem se kaže da je "obnovljen u slavi i da će biti usavršen u vječnosti".[7] Novi zavjet opisuje Božji narod od Abrahama s njegovim snom i čežnjom za nebeskim gradom (Heb 11,01.16; 12,22; 13,14). Otkrivenje prikazuje novi Jeruzalem – središte nove zemlje – kao ispunjenje svih snova, nada i čežnji Božjeg naroda kroz povijest. Čini se da je prikaz novog Jeruzaelma bio ne samo židovski san već da se odrazio i u grčko-rimskim nadama o "idealnom gradu".[8]

21,4. ***''Smrt.''*** Ova riječ u grčkome ima određeni član. Vidi i *Bilješke* na Otkrivenje 1,18.
21,6. ***''Alfa i Omega.''*** Vidi i *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.
''Početak i Svršetak.'' Grčka riječ *archē* može se upotrijebiti na razne načine: može značiti "početak" (vremenski trenutak), "vladar", "začetnik", "izvor" ili "prapočetak".[9] Čini se da značenje ovdje predstavljaju posljednja dva pojma: Bog je izvor svega (vidi *Bilješke* na Otk 3,14). Grčka riječ *telos* također može imati više značenja: "kraj" (u smislu završetka ili prestanka), "završetak", "cilj" i "počinak" ili "podsjetnik".[10] Ivan vjerojatno kaže da "sav život počinje u Bogu i završava u Bogu".[11] Istu je misao izrazio Pavao: "Jer sve je od njega i po njemu i za njega!" (Rim 11,36)

Tumačenje
21,1. Ivan vidi ***novo nebo i novu zemlju*** koji nadomješćuju – ***prvo nebo i prvu zemlju*** koji su ***iščezli*** (KS). Ovo je novi početak. Bog je prvo stvorio nebesa i zemlju da bude dom za ljudska bića (Post 1,1). Međutim, grijeh je promijenio zemlju i pretvorio je u mjesto pobune protiv Boga; zbog toga je sve stvoreno postalo podložno kvarenju i raspadanju (vidi Rim 8,19-22). Bog je još u Starom zavjetu obećao da će zemlju osloboditi od grijeha i pokvarenosti.[12] Na primjer, Izaija je prorekao: "Jer, evo, ja stvaram nova nebesa i novu zemlju. Prijašnje se više neće spominjati niti će vam na um dolaziti." (Iz 65,17)

Petar je očekivao ispunjenje Božjeg obećanja: "Ta po obećanju njegovu iščekujemo *nova nebesa i zemlju novu*, gdje pravednost prebiva." (2 Pt 3,13) Ivan naglašava kako je stara zemlja sa svojim atmosferskim nebom sada nadomještena novim stvaranjem i obnovljena u prvobitno stanje.

Prvo što Ivan primjećuje na novoj zemlji jest da ***mora više nema***. Premda na novoj zemlji neće biti velikih vodenih površina, ovu izjavu možemo razumjeti i slikovito. Prema židovskom shvaćanju nestanak mora znači kraj sila neprijateljski raspoloženih prema Bogu i čovječanstvu.[13] Ivan ovdje potvrđuje da su uklonjeni svi razlozi za strah i prijetnje – čak "više neće postojati ni mora kako ih danas poznajemo".[14] Čini se da ova izjava odražava Ivanovo iskustvo koje je stekao na Patmosu. Izgnan na goli otok Ivan je patio okružen beskrajnim morem (vidi 1,9). More je za njega postalo simbolom zla koje prijeti i uništava. Njegovo stradanje zbog vjernog svjedočenja za Evanđelje postalo je preteča onoga što je Božji narod doživljavao tijekom povijesti. More je postalo metaforičko mjesto "poremećenih i olujnih društvenih i političkih prilika iz kojih obično nastaju tiranije".[15] Zvijer koja ugnjetava Božji

narod u Otkrivenju 31,1 dolazi upravo iz metaforičkog mora. Ne čudi što Ivan u posljednjem viđenju prvo primjećuje da na novoj zemlji "mora više nema". Što god to more predstavljalo, njegovo nepostojanje na novoj zemlji znači nepostojanje zla koje uzrokuje patnju i bol.

21,2. Središte i sjedište vječnog kraljevstva na novoj zemlji je ***Sveti grad, novi Jeruzalem***, koji ***silazi s neba od Boga***. Ivan gradi svoj opis nove stvarnosti na Izaiji 65,17-19 gdje je Jeruzalem središte novih nebesa i zemlje. Kao što je stara zemlja nadomještena novom, tako i novi Jeruzalem, "sveti grad" (i u 21,10), nadomješta središte starozavjetne nade koja se zvala sveti grad (Iz 52,1; Dn 9,24). Kako primjećuje Roberto Badenas, novi Jeruzalem postaje "novo nebo i nova zemlja što stari Jeruzalem nije nikad uspio postati za Izrael i svijet".[16] Činjenica da Ivan vidi grad kako "silazi s neba od Boga", pokazuje da to nije obnovljeni stari Jeruzalem u Palestini, već grad kojeg je Krist pripremio na nebu (Ivan 14,1-3), a koji se sada na kraju milenija nalazi na zemlji (vidi Otk 20,9). Prema piscu Poslanice Hebrejima, arhitekt i graditelj toga grada je sam Bog (Heb 11,10; vidi 12,22). Novi Jeruzalem čitavom svojom slavom označava konačno ostvarenje Božjih obećanja i ispunjenje svih ljudskih težnji za zaštitom i sigurnošću.

Novi Jeruzalem koji silazi s neba na zemlju izgleda ***kao zaručnica nakićena za svoga muža***. Ovo je odjek iz Izaije 52,1: "Odjeni se snagom, Sione! Odjeni se najsjajnijim haljinama, Jeruzaleme, grade sveti, jer više neće k tebi ulaziti neobrezani i nečisti." U Otkrivenju 21,9 Ivan u novom Jeruzalemu vidi "Zaručnicu, Ženu Jaganjčevu". Ista je slika ranije uzeta za crkvu (Otk 19,7.8). Sveti i grad zajedno su Kristova zaručnica. Oni su čvrsto povezani. Oboje su opremljeni kao lijepo obučena zaručnica. Crkva je obučena u tanak lan (Otk 19,8), a za novi Jeruzalem piše da opremljen Božjom slavom koja odsjaju kao zlato, biserje i drago kamenje (Otk 21,18-21). Ovo je u oštroj suprotnosti samoproslavljanju Babilona raskošno ukrašenog zlatom, biserima i dragim kamenjem (Otk 17,4). Novi Jeruzalem pripada Kristu. Nastanjen je Božjim vjernim narodom koji je konačno stigao kući.

21,3.4. Ivan čuje ***jak glas*** koji iz Božje blizine najavljuje: ***Evo Šatora Božjeg s ljudima! On će prebivati s njima***. U Starom zavjetu, šator je, a kasnije hram, simbolizirao Božju stalnu prisutnost među Izraelcima (Izl 25,8). U ovom je šatoru narod mogao vidjeti Božju slavu (vidi Izl 40,34.35, Lev 9,23). Zbog Izraelove nevjernosti Bog se povukao od njega. Prema Ivanu 1,14 Bog se u Kristu, utjelovljenoj Riječi, privremeno nastanio među ljudima i oni su vidjeli njegovu slavu. A sada, na kraju, Bog sa svojim narodom u "konačnoj zajednici" stanuje u

novom Jeruzalemu, u kojem se njegova slava očituje kroz svu vječnost, kako je "stoljećima unaprijed bilo prikazano šatorom".[17] (U Otkrivenju 21,16-27 novi Jeruzalem ima sva karakteristike starozavjetnog hrama.) Bog i čovječanstvo više nisu razdvojeni; otkupljeni sada zauvijek žive u neposrednoj Božjoj blizini i više ih ništa ne razdvaja.[18] Više nema "potrebe za postojanjem običnog nebeskog svetišta ili hrama".[19]

Otkupljeni na novoj zemlji ***će biti narod njegov***. Ovo je obećanje prvobitno dano izraelskom narodu: "Među vama ću postaviti svoje Prebivalište … među vama ću hoditi i bit ću vam Bog, a vi ćete mi biti narod." (Lev 26,11.12; vidi Izl 29,45; Jr 30,22) "Moj će Šator biti među njima i ja ću biti Bog njihov, a oni narod moj!" (Ez 37,27) Ivan prelazi s jednine "narod" na množinu "narodi". Oblik množine pokazuje da sva Božja djeca iz svih vjekova – "iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika" (Otk 7,9) – čine stanovništvo nove zemlje.

U novom Jeruzalemu ***on će biti Bog s njima*** zauvijek. Stoljećima ranije prorok Ezekiel je prorekao da će se obnovljeni Jeruzalem zvani "Jahve je ovdje" (Ez 48,35). Novi Jeruzalem postaje savršeno mjesto za okupljanje spašenih, simbol dugo očekivanog sjedinjenja Boga i njegovog vjernog naroda. Božja prisutnost u gradu uklonit će sve što pripada starom poretku. Bog će otrti ***svaku suzu s očiju***. Ovdje Ivan ponavlja što je ranije rekao u Otkrivenju 7,15-17 gdje piše da će Bog razapeti svoj Šator nad otkupljenima i otrti svaku suzu s očiju njihovih. Suze, normalno izazivane žalošću, bolom i smrću, posljedica su pada u grijeh. Sada za njih više nema nijednog razloga. U obnovljenom raju ***više neće biti, ni tuge, ni jauka, ni boli***. Ovo podsjeća na obećanje koje je Bog dao stoljećima ranije preko Izaije: "I uništit će smrt zasvagda. I suzu će sa svakog lica Jahve, Gospod, otrti – sramotu će svog naroda na svoj zemlji skinuti: tako Jahve reče." (Iz 25,8; vidi 35,10; 65,19) Otkrivenje opisuje konačno ispunjenje ovog proročanstva. Bog je uklonio razloge za suze svojeg naroda. ***Prijašnje uminu***, jer "pobjeda iskapi smrt" (1 Kor 15,54).

Kad govori o smrti Ivan rabi određeni član. On o njoj govori kao neprijatelju ljudskog roda. Kraj kozmičkog sukoba i uspostavljanje Božje vladavine na zemlji označava kraj grijeha i smrti. Pavao ističe: "Kao posljednji neprijatelj bit će obeskrijepljena Smrt." (1 Kor 15,26) Ivan je prema Otkrivenju 20,14 vidio kako su "Smrt i Podzemlje bili (su) bačeni u jezero ognjeno". Božja prisutnost u njegovom narodu na novoj zemlji jamči oslobođenje od smrti. Kad je Isus bio u tijelu (Iv 1,14), njegova blizina uklonila je svaku patnju, suze i smrt. To su Marija i Marta poslije smrti svojeg brata dobro razumjele: "Gospodine, da si bio ovdje, brat moj ne bi

umro." (Iv 11,21.32) Sestre su dobro znale da u Isusovoj blizini nema mjesta suzama i smrti. Tako i Isusov boravak s njegovim narodom na novoj zemlji znači slobodu od patnje, suza, smrti i svake druge kušnje u životu (vidi Otk 21,4).

21,5.6. U tom trenutku čuje se po prvi put Božji glas koji objavljuje završetak zemljine obnove: ***Evo, sve činim novo!*** Bog je obećao da će sve to učiniti, a to je ispunjenje onoga što je ranije objavio preko Izaije: "Ne spominjite se onog što se zbilo, nit' mislite na ono što je prošlo. Evo, činim nešto novo." (Iz 43,18.19) Prema apostolu Pavlu sve stvorenje zajedno uzdiše i muči se u porođajnim bolima, i žudnjom iščekuje da se oslobodi pokvarljivosti. Na novoj zemlji "stvorenje će se osloboditi robovanja pokvarljivosti da sudjeluje u slobodi i slavi djece Božje" (Rim 8,21). Zato će se nova zemlja "potpuno razlikovati od zemlje patnje i smrti kakvu danas poznajemo i doživljavamo".[20]

Da bi njegov narod ove riječi mogao sačuvati svježima u sjećanju, Bog nalaže Ivanu da ih zapiše, jer ***ove su riječi vjerne i istinite***. Ista izjava završava poziv na svadbenu večeru Krista i njegove zaručnice (Otk 19,9). Ovdje se ponavlja da predstavi novi Jeruzalem, Jaganjčevu zaručnicu, a još jednom se ponavlja u Otkrivenju 22,6. U Otkrivenju je Krist "Vjerni i Istiniti" (19,11; vidi 3,14), a takvo je i njegovo obećanje. On jamči pouzdanost proročkih riječi; one su pouzdane kao što je On sam pouzdan. On je ***Alfa i Omega, Početak i Svršetak***. Ovom tvrdnjom započinje i završava knjiga Otkrivenje (Otk 1,8; 22,13). Obećanje dolaska kraja daje vječni i sveprisutni Bog. Sve počinje s njime i završava u njemu. On je početak i svršetak svega što nalazimo u Otkrivenju. Njegovo je obećanje u skladu s njegovom vječnom naravi i planovima. On kontrolira tijek povijesti i On će učiniti definitivni kraj povijesti pobunjenog svijeta i dati novi početak.

Obnova zemlje u njeno prvobitno stanje uključuje "zadovoljenje čovjekovih najdubljih potreba".[21] ***Ja ću žednomu dati s izvora vode života zabadava.*** Ova izjava ukazuje na Otkrivenju 22,1. Ivan tu aludira na Božje obećanje izrečeno stoljećima ranije preko Izaije:

> Ubogi i bijedni vodu traže, a nje nema!
> Jezik im se osuši od žeđi.
> Ja, Jahve, njih ću uslišiti,
> ja, Bog Izraelov, ostavit' ih neću.
> U goleti bregova otvorit ću rijeke

i posred dolova izvore.
Pustinju ću pretvoriti u močvaru,
a u vrela sušnu zemlju. (Iz 41,17.18)

Ova žeđ simbolizira težnju za Bogom. "Žedna mi je duša Boga", kaže pjesnik, "Boga živoga." (Ps 42,3) "Tebe žeđa duša moja, tebe želi tijelo moje, kao zemlja suha, žedna, bezvodna." (Ps 63,2) Piti "s izvora vode života" u Otkrivenju 21,6 suprotno je piti vino bluda Babilona (Otk 17,2). U Bogu će, i samo u njemu, biti potpuno utažena sva ljudska žeđ za spasenjem (vidi Mt 5,6).

21,7. Završetak ovog ulomka iznesen je pojmovima starozavjetnih blagoslova i prokletstava. ***To će biti baština pobjednikova.*** Što? Sve što Bog nanovo stvara. Novi Jeruzalem je za svakoga tko je spreman ispuniti uvjete za ulazak. Ovdje dano obećanje podsjeća na ponovljena obećanja dana pobjednicima u porukama sedmerim crkvama (Otk 2–3). Pobjednici će primiti sve što je obećano: pristup stablu života (2,7), bijeg od druge smrti (2,11), skrivenu manu, bijeli kamen i novo ime (2,17), vlast da vladaju narodima i jutarnju zvijezdu (2,26-28), hod s Isusom i bijele haljine. Njihova imena neće biti izbrisana iz knjige života, već priznata pred Ocem i anđelima (3,4.5). Oni će biti stupovi u hramu iz kojeg više neće izići i na njima će biti napisano Božje ime (3,12). Pobjednici će sve to baštiniti kao i mnogo drugih stvari obećanih u Novom zavjetu. Međutim, jedno je obećanje uzvišenije od svih ostalih: ***Ja ću njemu biti Bog, a on meni sin***. Pobjednici će biti Božja djeca, sa svim pravima baštinika.

21,8. Nasuprot pobjednicima, oni koji su slijedili sotonsko trojstvo isključeni su iz Božje porodice i razbaštinjeni.[22] Oni su u potpunoj suprotnostima svetima koji "čuvaju zapovijedi Božje i vjeru Isusovu" (Otk 14,12). Prvo su spomenute ***kukavice***, očito nasuprot "postojanost svetih". Ovaj kukavičluk ne pripisujemo "prirodnoj stidljivosti" ili strašljivosti, već "nedostatku iskrenog opredjeljenja".[23] To su oni koji se, da bi izbjegli neugodnosti ili progonstvo u dan nevolje, odriču Krista i biraju osobnu sigurnost i udobnost umjesto vjernosti Bogu (vidi Mt 13,21; Iv 12,42.43). "Kukavice" su posebno mnogi koji će se u posljednjoj krizi odreći odanosti i poslušnosti Bogu i pridružiti sotonskom trojstvu slušajući i štujući Sotonu.

Nevjerni su oni koji su u posljednjoj krizi napustili vjeru u Krista. Oni stoje u oštroj suprotnosti svetima u Otkrivenju 14,12 koji čuvaju svoju vjeru u Isusa. Zatim su, nasuprot

onima koji čuvaju "zapovijedi Božje", spomenute ***ubojice, bludnici … i idolopoklonici i svi lažljivci***. Ovoj skupini pripadaju i **vračari** koji su imali posebnu vezu sa Sotonom. U prizoru šeste trube koji opisuje pripremu za posljednju krizu, zli se odbijaju pokajati od svojih ubojstava, čaranja, bluda i krađa i nastavljaju štovati demone (Otk 9,20.21). Oni su upravo zbog grijehom otvrdnulih srca isključeni iz nebeskog grada i Božje porodice. Dok je Božji narod "dionik toga prvog uskrsnuća" (Otk 20,6), zlima je kraj ***druga smrt*** u ***jezeru što gori ognjem i sumporom*** (vidi Otk 20,14.15).

Novi Jeruzalem (21,9–22,9)

Novi Jeruzalem je u Otkrivenju 21,1 predstavljen izrazom "zaručnica nakićena za svoga muža". Prije njegovog detaljnog opisa Ivan naglašava sigurnost Božjeg ponovnog stvaranja, Božjeg boravka s otkupljenim čovječanstvom i konačno uklanjanje suza, boli i smrti. On također opisuje one koji su uključeni i isključeni iz nebeskog grada. Sada se okreće prema samom nebeskom gradu koji silazi i opisuje Jeruzalem koji blista slavom (21,10.11). Kako se grad približuje, Ivan prelazi na opisivanje gradskih zidina (rr 12-20) i na kraju gradskih vrata (r 21). Nakon što je opisao vanjski izgled grada, Ivan ulazi u grad (21,22–22,5).

9 I dođe jedan od sedam anđela što imaju sedam čaša punih zala konačnih te progovori sa
mnom: "Dođi, pokazat ću ti Zaručnicu, Ženu Jaganjčevu!" 10 I prenese me u duhu na goru
veliku, visoku i pokaza mi sveti grad Jeruzalem: silazi s neba od Boga, 11 sav u slavi Božjoj,
blistav poput dragoga kamena, kamena slična kristalnom jaspisu; 12 okružen zidinama
velikim i visokim, sa dvanaest vrata: na vratima dvanaest anđela i napisana imena dvanaest
plemena Izraelovih. 13 Od istoka vrata troja, od sjevera vrata troja, od juga vrata troja, od
zapada vrata troja. 14 Gradske su zidine imale dvanaest temelja, a na njima dvanaest imena
dvanaestorice apostola Jaganjčevih.
15 Moj subesjednik imaše mjeru, zlatnu trsku, da izmjeri grad, vrata njegova i zidine. 16 Grad
se stere u četvorini: dužina mu jednaka širini. On izmjeri trskom grad: dvanaest tisuća
stadija – dužina mu i širina i visina jednaka. 17 Izmjeri i njegove zidine: sto četrdeset i četiri
lakta po čovjekovoj mjeri kojom je mjerio anđeo. 18 Zidine su gradske sagrađene od jaspisa,
a sam grad od čistoga zlata, slična čistu staklu. 19 Temelji su gradskih zidina urešeni
svakovrsnim dragim kamenjem: prvi je temelj od jaspisa, drugi od safira, treći od
kalcedona, četvrti od smaragda, 20 peti od sardoniksa, šesti od sarda, sedmi od krizolita, osmi
od berila, deveti od topaza, deseti od krizopraza, jedanaesti od hijacinta, dvanaesti od
ametista. 21 Dvanaest vrata – dvanaest bisera: svaka od svoga bisera. A gradski trg - čisto

zlato, kao prozirno staklo. [22]Hrama u gradu ne vidjeh. Ta Gospod, Bog, Svevladar, hram je njegov – i Jaganjac! [23]I gradu ne treba ni sunca ni mjeseca da mu svijetle. Ta Slava ga Božja obasjala i svjetiljka mu Jaganjac! [24]Narodi će hoditi u svjetlosti njegovoj, a kraljevi zemaljski u nj donositi slavu svoju. [25]Vrata mu se ne zatvaraju obdan, a noći ondje i nema. [26]U nj će se donijeti slava i čast naroda. [27]Ali u nj neće unići ništa nečisto i nijedan tko čini gadost i laž, nego samo oni koji su zapisani u Jaganjčevoj knjizi života.
[1]I pokaza mi rijeku vode života, bistru kao prozirac: izvire iz prijestolja Božjeg i Jaganjčeva. [2]Posred gradskoga trga, s obje strane rijeke, stablo života što rodi dvanaest puta, svakog mjeseca svoj rod. A lišće stabla za zdravlje je narodima. [3]I neće više biti nikakva prokletstva. I prijestolje će Božje i Jaganjčevo biti u gradu i sluge će mu se njegove klanjati [4]i gledati lice njegovo, a ime će im njegovo biti na čelima. [5]Noći više biti neće i neće trebati svjetla od svjetiljke ni svjetla sunčeva: obasjavat će ih Gospod Bog i oni će kraljevati u vijeke vjekova.

Bilješke

21,9. ***''Zaručnica, Žena Jaganjčevu!"*** U Starom zavjetu je obnova Jeruzalema opisana pojmovima svadbe. Izaija prikazuje obnovljeni Jeruzalem kao nevjestu ukrašenu nakitom (Iz 49,18). On je također prorekao: "Kao što se ženik raduje nevjesti, tvoj će se Bog tebi radovati." (Iz 62,5; vidi 61,10)

21,10. ***''Gora velika, visoka.''*** Grčka riječ *oros* znači "planina", "gora" ili "brdo", ali može označavati i pusto mjesto (vidi Mt 18,12).[24] U Novom zavjetu grad se uvijek nalazi na brdu, a ne na gori (vidi Mt 5,14; Lk 4,29; Heb 12,22). Kontekst daje slutiti da je Ivan imao na umu veliki i visoki umjetni brežuljak načinjen od ruševina i ostataka uništenog Babilona posljednjeg vremena, tog velikog grada (danas ga arheolozi nazivaju "tell"). Ovo mišljenje podržava činjenica da se Ivanovo viđenje odnosi na slično Ezekielovo viđenje kad ga je Bog odveo u izraelsku zemlju i postavio na vrlo visoku goru te mu pokazao obnovljeni Jeruzalem sagrađen na ruševinama razorenog grada (Ez 40,1.2). Sagraditi grad na brežuljku načinjenom od ruševina ranijeg grada bila je veoma poznata drevna praksa. Takvi su umjetni brežuljci spomenuti u Jošuinoj knjizi: "Od ostalih gradova koji se dizahu na svojim brežuljcima Izraelci nisu spalili ni jednoga, osim Hasora, koji spali Jošua." (Jš 11,13) Jeremija govori o gradu koji će opet biti sazidan "na razvalinama [tell] njegovim" (Jr 30,18). Vjerojatno isti anđeo koji je Ivana vodio da gleda uništenje Babilona posljednjeg vremena u pustinji (Otk 17,3), sada ga vodi da vidi uspostavljanje novog Jeruzalema na brijegu. To bi pokazivalo da se ovaj brijeg

nalazi u pustinji kao mjesto uništenja Babilona (sam Babilon se u Otkrivenju 17,9 spominje kao grad koji sjedi na sedam bregova [grčki *oroi*]).

21,11. ***''Blistav.''*** Grčka riječ *phōstēr* znači "svjetleće tijelo" ili "sjaj".[25] Riječ označava nešto iz čega zrači svjetlost.[26]

21,12. ***''Dvanaest.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 7,4.

21,16. ***''Dvanaest tisuća stadija.''*** Stadij je bio dužine oko 185 metara. Dvanaest tisuća stadija bilo bi oko 2200 kilometara. Prema grčkom povjesničaru Herodotu, drevni grad Babilon nalazio se "na širokoj ravnici, u obliku pravilnog četverokuta, sa svakom stranicom od 22.200 metara".[27] E. Schüssler Fiorenza smatra da je Ivan načinio svoj opis novog Jeruzalema prema opisu povijesnog Babilona kojeg nam je Herodot ostavio "kad kaže da grad ima oblik 'četverokuta' i navodi njegovu veličinu u mjerama koje nalazimo u Herodotovu tekstu. Stoga je moguće da su čitatelji Otkrivenja mogli prepoznati kako Ivanov vizionarski opis Novog Jeruzalema aludira na povijesni Babilon i time prikazuje Božji grad kao protusliku Babilonu."[28]

21,17. ***''Sto četrdeset i četiri lakta.''*** Jedan lakat je bio oko 44,5 cm; sto četrdeset i četiri lakta bila bi oko šezdeset i četiri metra (o simbolizmu broja "sto četrdeset i četiri" vidi *Bilješke* na Otk 7,4).
''Po čovjekovoj mjeri kojom je mjerio anđeo.'' Značenje ove fraze je nejasno. Možda ukazuje na neobične dimenzije gradskog zida prema ljudskoj i anđeoskoj mjeri.

21,19. ***''Svakovrsnim dragim kamenjem.''*** Dvanaest kamenova koji čine temelje gradskog zida čini se da su isti oni koji su ukrašavali naprsnik velikog svećenika u Starom zavjetu, na kojima su bila urezana imena dvanaest izraelskih plemena (Izl 28,17-20; 39,10-19). Problem je u tome što je u Otkrivenju 21,19 spomenuto samo osam njih. Neki znanstvenici smatraju da ova razlika možda pokazuje da je Ivan ova imena dragog kamenja sam preveo s hebrejskog.[29]

21,22. ***''Svevladar.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.

22,1. ***''Pokaza mi rijeku vode života, bistru kao prozirac: izvire iz prijestolja Božjeg.''*** Izraz "vode života" ovdje znači "voda koja daje život". Slika žive vode koja teče iz grada uzeta je iz

više starozavjetnih tekstova. Otkrivenje 22,1 podsjeća na rijeku koja je tekla iz Edenskog vrta, navodnjavajući vrt radi plodnosti, sa stablom života na njezinoj obali (Post 2,9.10). Psalmist izjavljuje: "Rijeka i rukavci njezini vesele Grad Božji, presveti šator Višnjega." (Ps 46,5) Ezekiel je u viđenju gledao rijeku koja izvire iz hrama i oživljava sve na svojem putu. Na objema obalama "rast će svakovrsne voćke: lišće im neće otpadati i s njih neće nestajati ploda; svakog će mjeseca roditi novim plodom jer im voda dotječe iz Svetišta. Plod će njihov biti za jelo, a lišće za lijek." (Ez 47,12) Joel je govorio o vrelu koje će poteći iz kuće Gospodnje (Jl 4,18; neki prijevodi 3,18). Zaharija je proricao o živoj vodi koja teče iz obnovljenog Jeruzalema (Zah 14,8).

Neki rijeku života poistovjećuju sa Svetim Duhom.[30] Možda Izaija vrši ovu usporedbu kad govori o budućoj obnovi Izraela: "Jer na žednu ću zemlju vodu izliti i po tlu sušnome potoke. Izlit ću duh svoj na tvoje potomstvo i blagoslov na tvoja pokoljenja. Rast će kao trava pokraj izvora, kao vrbe uz vode tekućice." (Iz 44,3.4) Isus je ustvrdio: "Koji vjeruje u mene … Rijeke će žive vode poteći iz njegove utrobe!" Ivan je razumio da je govorio "o Duhu kojega su imali primiti oni što vjeruju u njega" (Ivan 7,38.39). Aluzija na Svetog Duha potvrđena je i u Otkrivenju 22,17 gdje pozivu Duha da dođe slijedi poziv upućen svakome da dođe i zahvati vode života zabadava. Rijeka koja teče iz novog Jeruzalema simbolizira izobilan život koji Bog za svu vječnost osigurava svome narodu na novoj zemlji. Možda je Ivan prikazuje nasuprot Eufrata koji je tekao kroz drevni Babilon, na čijim obalama je Božji prognani narod čeznuo za Jeruzalemom, dok su ga neprijatelji gledali s prijezirom i podsmjehom (Ps 137,1-6).

''Prijestolje.'' O značaju i značenju nebeskog prijestolja u Otkrivenju vidi *Bilješke* na Otkrivenje 4,2.

22,2. ***''Posred gradskoga trga'' (****Šarić****: ''Nasred ulice njegove'').*** Pošto je grčki izvornik pisan bez interpunkcije, pravopisni znaci se mogu staviti na dva različita načina. Nakon završetka prvog retka može se poslije riječi "Jaganjčeva" staviti točka, poslije čega slijedi nova rečenica "Nasred ulice njegove" (kako je u većini naših prijevoda). Isto tako fraza "nasred ulice njegove" može biti dovršetak rečenice u prvom retku. Ako je prvi slučaj ispravan, onda su rijeka i ulica paralelni, sa stablom života između njih. Većina znanstvenika, uključujući Davida E. Aunea, naklonjena je drugom načinu čitanja, jer Ivan novu rečenicu često započinje s "i" (grčki *kai*) ili ponekad s prijedložnim izrazom (kao "nakon toga" u 4,1;

7,9; 18,1; 19,1).[31] U tom slučaju rijeka teče niz široku ulicu kroz grad, oposkrbljujući stanovnike potrebnom vodom.

''A lišće stabla za zdravlje je narodima.'' Ovaj tekst je izravna aluzija na Ezekiela 47,12 koji spominje "svakovrsne voćke" što rastu na obali rijeke koja teče iz hrama, a čije je lišće za lijek. Ezekiel također naglašava kako to lišće neće uvenuti. "Lijek" o kojemu Ezekiel govori treba razumjeti u kontekstu starozavjetne ideje "sjedenja" pod stablom. Živjeti "pod svojom lozom i pod svojom smokvom" opis je idealnog mira i sigurnosti kakvog je narod uživao pod Salomonom (1 Kr 5,4.5; drugi prijevodi 4,24.25). Ovaj su izraz kasniji proroci koristili u opisu mira i sigurnosti budućeg mesijanskog doba. Mihej je prorekao kako će "svaki (će) mirno živjeti pod lozom vinovom, pod smokvom svojom, i nitko ga neće plašiti" (Mih 4,4). "U dan onaj", prorekao je Zaharija, "pozivat ćete jedan drugoga pod lozu i pod smokvu." (Zah 3,10) S obzirom na sve rečeno, "lijek" u Ezekielu se najvjerojatnije odnosio na emocionalne rane izgnanstva; te su rane zacijelile pod zelenim lišćem stabala u njihovoj obnovljenoj domovini. U Otkrivenju 22,2 frazu "a lišće stabla za zdravlje je narodima" moramo razumjeti uzimajući u obzir spomenuto starozavjetno shvaćanje. Međutim, dok u Ezekielu postoji drvored (47,7.12), Ivan spominje samo jedno stablo – stablo života, dok frazu "a lišće za lijek" u Ezekielu nadomješta frazom "za zdravlje je narodima".

Tumačenje

21,9.10. Ivan je ranije bio svjedok silaska novog Jeruzalema s neba na zemlju (vidi 21,2). Sada jedan od sedmorice anđela izvršitelja sedam posljednjih zala poziva Ivana da mu pokaže ***Zaručnicu, Ženu Jaganjčevu***. Činjenica da je ovog anđela predstavio istim izrazima kao onoga koji ga je ranije pozvao da vidi "sud nad Bludnicom velikom" (Otk 17,1), pokazuje da je riječ o istom nebeskom biću.[32] Ovom je anđelu zapovijeđeno da Ivanu pokaže Ženu Jaganjčevu u njezinoj slavi. U slušaju suđenja Babilonu, Ivan je bio odnesen u Duhu u pustinju (Otk 17,3). Sada ga ponovno prenosi ***u duh****u*, ali ovaj put ***na goru veliku, visoku*** da mu pokaže ***sveti grad Jeruzalem [koji] silazi s neba od Boga***. Ne izgleda slučajnim da oba viđenja koriste isti rječnik. Ivan prikazuje razliku između dva grada, tradicionalnih neprijatelja, i njihove sudbine. Mjesto velikog brijega na kojemu je smješten, novi Jeruzalem može biti u pustinji gdje je suđeno bludnici Babilonu posljednjeg vremena – protivniku Jeruzalema i Božjeg naroda. Ova *velika* gora je zapravo načinjena od ruševina i ostataka razorenog Babilona, *velikoga* grada. Poruka koju Ivan nastoji premijeti slikovitim rječnikom

jest da se nad ruševinama "oholog, zloga i pokvarenog Babilona" diže Novi Jeruzalem "čist i blistav od slave Božje".[33]

U Otkrivenju 21,3 nebeski glas kaže da je sveti grad "Šator Božji" u kome Bog prebiva sa svojim narodom. U novom Jeruzalemu nema hrama (Otk 21,22) jer prisutnost samoga Boga u gradu predstavlja hram. Zato u ostatku teksta Ivan opisuje novi Jeruzalem pojmovima starozavjetnog hrama. Čitav opis temelji se na viđenju obnovljenog hrama u Ezekielu 40–48. poglavlju. Ono što je Ezekiel ranije vidio, sada se ispunilo. Premda je novi Jeruzalem prikazan kao grad (mjesto gdje Bog živi) zbog Božje trajne prisutnosti, on ima sve značajke hrama.

21,11. Prvo što je Ivan primijetio bilo je da je sav grad bio u ***slavi Božjoj***. Očitovanje Božje slave bila je glavna značajka starozavjetnog hrama koja je označavala Božju prisutnost (vidi Izl 40,34.35; Lev 9,23; Ez 43,1-5). Blistava Božja slava ukrašava novi Jeruzalem (Otk 21,2). Ona označava stalnu Božju prisutnost među njegovim narodom. Ljudske riječi ne mogu opisati ***blistavost*** Božje slave u gradu. Ivanu ona izgleda poput sjaja ***dragoga kamena, kamena slična kristalnom jaspisu*** (vidi Otk 4,3). Sjaj Božje prisutnosti blistaviji je od sjaja nebeskih tijela tako da njihovo svjetlo nije potrebno (vidi Otk 21,23; 22,5).

21,12-14. Ivan dalje opisuje grad po uzoru na njemu poznate drevne gradove. Bili su okruženi zidinama s vratima za zaštitu od neprijatelja. Novi Jeruzalem je okružen ***zidinama velikim i visokim***. Obnovljeni hram u Ezekelu je okružen visokim zidom (Ez 40,5); i ovo potvrđuje hramske značajke novog Jeruzalema. Zidine oko novog Jeruzalema ne služe obrani jer su zle sile uništene. One su ovdje simbol zaštite i sigurnosti. Bog je ranije preko proroka Zaharije govorio o obnovljenom Jeruzalemu: "A ja ću mu – riječ je Jahvina – biti ognjen zid unaokolo i Slava njegova sred njega." (Zah 2,9; drugi prijevodi 2,5)

Zidine prijestolnice novog grada imaju ***dvanaest vrata***. Po troja vrata nalaze se na svakoj strani: ***Od istoka vrata troja, od sjevera vrata troja, od juga vrata troja, od zapada vrata troja***. Novi grad je ovdje prikazan slično obnovljenom Jeruzalemu u Ezekielovom viđenju s dvanaest vrata (Ez 48,31-35). Dvanaest vrata ovdje označavaju univerzalnost; Isus je predvidio da će mnogi "doći će s istoka i zapada, sa sjevera i juga i sjesti za stol u kraljevstvu Božjem" (Lk 13,29). A ovdje se ovo proročanstvo ispunilo. Novi Jeruzalem je univezalan grad; svatko ima neograničeni pristup Bogu.

Na gradskim vratima su napisana ***imena dvanaest plemena Izraelovih***. Ova je slika izgrađena na viđenju proroka Ezekiela (48,31-35). Osim toga, gradske zidine počivaju na ***dvanaest temelja*** na kojima su ***imena dvanaestorice apostola***. Dvanaestorica apostola predstavljaju crkvu. Prema Pavlu, Božja crkva je čitava sagrađena na temelju apostola i proroka (Ef 2,20). Povezivanje dvanaest plemena Izraelovih s dvanaestoricom apostola već je izraženo u broju dvadeset i četiri starješina kao simboličnih predstavnika cjelokupnog Božjeg spašenog i vjernog naroda (Otk 4,4). Ovdje predstavljeni dolaze iz starozavjetne i novozavjetne crkve kao i u simboličnom broju zapečaćenih sto četrdeset i četiri tisuće (Otk 7,4-8). Pomoću simbolike dvanaest vrata s imenima dvanaest plemena Izraelovih i dvanaest temelje na kojima su imena dvanaestorice apostola, Ivan prikazuje novi Jeruzalem kao mjesto cjelokupnog Božjeg naroda u Starom kao i u Novom zavjetu.

Na tornjevima gradskih vrata stražare ***dvanaest anđela***. Time Ivan podsjeća čitatelja da je novi Jeruzalem dobro zaštićen; u njega neće ući ništa nečisto i odvratno (vidi Otk 21,27). Ovo podsjeća na Izaijino proročanstvo: "Na zidine tvoje, Jeruzaleme, stražare sam postavio: ni danju ni noću ne smiju zašutjeti. O, vi koji podsjećate Jahvu, vama nema počinka! I ne dajte mu mira dok ne obnovi Jeruzalem, dok ga opet slavom na zemlji ne učini." (Iz 62,6.7) Novi Jeruzalem u Otkrivenju je ispunjenje drevnog sna i nade za idealni grad – sigurno mjesto. U njemu će, kako to primjećuje G. K. Beale, "čitav Božji narod otkupljen tijekom vjekova naći potpunu sigurnost u nepovredivom novom stvaranju zbog stalne i potpune Božje prisutnosti".[34]

21,15-17. Ivan primjećuje u rukama anđela ***zlatnu trsku, da izmjeri grad, vrata njegova i zidine***. Ovo je slično Ezekielovom viđenju čovjeka s mjeračkom trskom koji je mjerio hram (Ez 40–42). Također podsjeća na Otkrivenje 11,1.2 gdje je Ivan pozvan da izmjeri hram. Sve ovo potvrđuje da je novi Jeruzalem hram Božji u kojemu Bog prebiva među svojim narodom. S druge strane, sam čin izmjere "i iznošenje izmjerenih dužina besumnje treba pružiti sigurnost u prikladnost i dostatnost nebeskog doma".[35]

Novi Jeruzalem se prostire u ***četverokutu***. Svaka stranica ima dužinu ***dvanaest tisuća stadija***. Mjere novog Jeruzalema odražavaju Herodotov opis drevnog Babilona; prema ovom starom povjesničaru, Babilon je bio sagrađen u obliku četvorine.[36] Međutim, mjerenje pokazuje da stvarni oblik novog Jeruzalema čini savršenu kocku, ***dužina mu i širina i visina jednaka***. Zapazimo da se kocka sastoji od dvanaest bridova. Svaki brid novog Jeruzalema je dužine

dvanaest tisuća stadija, što daje sto četrdeset i četiri tisuće stadija za cijeli grad.[37] Sto četrdeset i četiri tisuće je broj potpunosti Božjeg naroda (Otk 7,4). Ovo ukazuje na univerzalnost grada; novi Jeruzalem je idealan dom za starozavjetni i novozavjetni otkupljeni Božji narod (vidi *Bilješke* na Otk 7,4).

Najvažniji simbolizam oblika ovog golemog grada jest činjenica da je savršena kocka, kao što je bila i Svetina nad svetinjama u starozavjetnom hramu (1 Kr 6,20).[38] Novi Jeruzalem je mjesto gdje Bog prebiva među svojim narodom, hram Božji na novoj zemlji. U drevnom hramu je veliki svećenik jedini imao pravo ulaska u Svetinju nad svetinjama, da bi se licem u lice sreo s Bogom. U novom Jeruzalemu "prednost da se nalazi u neposrednoj Božjoj blizini … sada je zajamčena čitavom Božjem narodu" (vidi Otk 22,3.4).[39]

Mjere gradskih zidina su također izražene brojčanim simbolizmom. Tekst ne kaže je li visina ili debljina zida ***sto četrdeset i četiri lakta***. Međutim, Ivan je već spomenuo da je grad okružen zidinama "velikim i visokim" (r 12). Osim toga kaže da je visina grada dvanaest tisuća stadija. Stoga je prirodno zaključiti da se sto četrdeset lakata odnosi na debljinu zidina. Novom Jeruzalemu svakako nisu potrebne zidine da se zaštiti od neprijatelja. Ove slikovito debele gradske zidine potvrđuju sigurnost novog Jeruzalema. "A ja ću mu – riječ je Jahvina – biti ognjen zid unaokolo i Slava njegova sred njega." (Zah 2,9; drugi prijevodi 2,5) Bez obzira kakva je svrha opisivanja mjera ovoga grada, Ivan uvjerava čitatelje da je nova zemlja, ***prema čovjekovoj mjeri kojom je mjerio anđeo***, idealno mjesto, zaštićeno i sigurno za stanovanje.

21,18-21. Ivan se sada vraća na predmet blistavosti novog Jeruzalema, spomenute u Otkrivenju 21,11. Čak i gradske zidine blistaju Božjom slavom jer su izrađene od ***jaspisa***. Zgrade toga grada su načinjene od ***čistoga zlata, slična čistu staklu***. Ovo podsjeća na opis Herodovog hrama od strane Josipa Flavija: "Prednja fasada hrama nije ničim trebala privući ljudski um ili pogled, jer je bila prekrivena zlatnim pločama velike težine i na prvi zrak sunca odražavala njegov žarki sjaj, i time primorala one koji su se prisilili da ga promatraju, da odvrate pogled kao što bi to učinili da su pogledali izravno u sunce."[40] Ivan zatim objašnjava da su ***temelji*** gradskih zidina urešeni ***svakovrsnim dragim kamenjem*** na kojima su urezana imena dvanaestorice apostola (Otk 21,14). Ovo drago kamenje odgovara dvanaestorim draguljima na naprsniku starozavjetnog velikog svećenika, na kojima su bila urezana imena dvanaest plemena Izraelovih (Izl 28,17-20). Grad također ima ***dvanaest vrata*** – ***dvanaest bisera***; svaka načinjena od jednoga golemog bisera.

Na kraju, gradska je ulica ***čisto zlato***, ***kao prozirno staklo***. I pod u Salomonovu hrmau je bio prekriven čistim zlatom (1 Kr 6,30). Ova je ulica očito suprotnost "ulici velikoga grada" (Šarić) gdje su tijela dvojice svjedoka – koji predstavljaju Božji tlačeni i progonjeni narod što svjedoči svijetu o Bogu – bila izložena javnom ismijavanju i ruganju (Otk 11,8-10). U nebeskom gradu je Božji ugnjetavani narod opravdan. Sada hoda ulicama novog Jeruzalema; ulica tlačenja i patnje kojom su hodali, nadomještena je ulicom pobjede i slave.[41]

Ovaj opis novog Jeruzalema odraz je Izaijinog proročanstva o budućoj obnovi Jeruzalema: "Postavit ću na smaragd tvoje kamenje i na safir tvoje temelje. Od rubina dići ću ti kruništa, vrata tvoja od prozirca, ograde ti od dragulja." (Iz 54,11.12) Slični rječnik nalazimo u apokrifnoj Tobijinoj knjizi kojim opisuje buduću slavu Jeruzalema:

> Jer će Jeruzalem biti obnovljen safirom i smaragdom,
> njegove zidine dragim kamenjem,
> tornjevi i bedemi čistim zlatom,
> a trgovi popločani berilom, dijamantom
> i dragim kamenjem iz Ofira.
> Njegove će ulice kazivati: 'Aleluja!' i klicat će:
> "Blagoslovljen Bog, uzvišen dovijeka."[42]

Novi Jeruzalem ostvaruje sve sne u pogledu obnovljenog Jeruzalema židovskog naroda u Ivanovo vrijeme. Grad blista Božjom slavom koju je nemoguće prikladno opisati ljudskim jezikom.

21,22. U završetku opisa ukrašavanja novog Jeruzalema Ivan kaže: ***Hrama u gradu ne vidjeh. Ta Gospod, Bog, Svevladar, hram je njegov – i Jaganjac!***

21,23-26. Sve drago kamenje i zgrade i ulice od zlata koji prikazuju Božju slavu, čine nepotrebnim svjetlost sunca i mjeseca. Novom Jeruzalemu ***ne treba ni sunca ni mjeseca da mu svijetle. Ta Slava ga Božja obasjala i svjetiljka mu Jaganjac***. Ovo viđenje podsjeća na Izaijino proročanstvo:

> Neće ti više sunce biti svjetlost danju
> nit' će ti svijetlit' mjesečina,

nego će Jahve biti tvoje vječno svjetlo
i tvoj će Bog biti tvoj sjaj.
Sunce tvoje neće više zalaziti
nit' će ti mjesec pomrčati,
jer će Jahve biti tvoje vječno svjetlo,
i okončat će se dani tvoje žalosti. (Iz 60,19.20)

Zatim Ivan kaže: ***narodi će hoditi u svjetlosti njegovoj, a kraljevi zemaljski u nj donositi slavu svoju***. Ovdje spomenuti narodi i kraljevi najvjerojatnije su spašeni iz cijeloga svijeta (oni o kojima je riječ u Otk 1,6; 5,9; 7,9).[43] Ovdje se ispunilo ono što je Izaija prorekao o drevnom Izraelu: "K tvojoj svjetlosti koračaju narodi, i kraljevi k istoku tvoga sjaja." (Iz 60,3) Starozavjetni proroci stalno su govorili o narodima i njihovim kraljevima koji dolaze u Jeruzalem da se poklone Bogu (Iz 2,2-4; 56,6.7; Jr 3,17; Zah 8,21-23). Apokrifna knjiga Tobijina izražava istu nadu židovskog naroda. "Narodi će dolaziti izdaleka k imenu Gospoda Boga donoseći u rukama darove, darove za kralja nebeskoga."[44] Novi Jeruzalem je ispunjenje svih starozavjetnih snova o zemaljskom Jeruzalemu.

Gradska vrata ***se ne zatvaraju obdan, a noći ondje i nema***. Ovo je još jedna aluzija na Izaijino proročanstvo: "Vrata će tvoja biti otvorena svagda, ni danju ni noću neće se zatvarati." (Iz 61,11) Vrata se ne trebaju zatvarati, ne samo jer nema neprijatelja, već što je Bog neprekidno prisutan u gradu. Otvorena vrata omogućuju svim narodima neposredan i neometan "pristup Bogu".[45] I opet Ivan uzima Izaiju 60. poglavlje i kaže da će narodi i kraljevi u nj ***donijeti slavu i čast naroda***. Izaija je gledao dan kad će jeruzalemska vrata biti stalno otvorena "da propuste k tebi bogatstva naroda s kraljevima koji ih vode … da ukrase prostor mojega Svetišta, podnožje će moje proslaviti." (Izaija 60,11b-13)

21,27. U ovom trenutku Ivan daje još jedan popis onoga što će biti isključeno iz novog Jeruzalema: ***u nj neće unići ništa nečisto i nijedan tko čini gadost i laž***. Drevni Jeruzalem je bio ogrezao u nečistoći i nevjerstvu. Izaija je prorekao da će nečistoća i nevjerstvo biti isključeni iz novog Jeruzalema: "Odjeni se snagom, Sione! Odjeni se najsjajnijim haljinama, Jeruzaleme, grade sveti, jer više neće k tebi ulaziti neobrezani i nečisti." (Iz 52,1) U starozavjetni hram nije smjelo ući ništa nečisto. Pošto je novi Jeruzalem hram Božji, u njemu nema mjesta ništa nečisto i odurno.

Nečisti i oni koji čine gadost spomenuti su ovdje s onima koji su pili iz "zlatne čaše pune gnusobe i nečisti bluda" Babilona (Otk 17,4), odnosno s onima koji su podlegli prijevari posljednjeg vremena. U novom Jeruzalemu nastavat će ***samo oni koji su zapisani u Jaganjčevoj knjizi života***, nasuprot onima "kojima ime nije zapisano u knjizi života zaklanog Jaganjca", koji su se opredijelili za sotonsko trojstvo i klanjali se Zvijeri (vidi Otk 13,8; 17,8). Svima njima je došao kraj u ognjenom jezeru (Otk 20,15). Jedini način da netko živi u novom Jeruzalemu jest ako se potpuno preda i bude odan Kristu (vidi Otk 21,7). Ovo je snažna aluzija na Izaijino proročanstvo: "Koji ostanu na Sionu i prežive u Jeruzalemu, zvat će se 'sveti' i bit će upisani da u Jeruzalemu žive." (Iz 4,3)

22,1. Sada anđeo pokazuje Ivanu ***rijeku vode života*** koja izgleda ***bistra kao prozirac***. Ova ***rijeka izvire iz prijestolja Božjeg i Jaganjčeva***, ***posred gradskoga trga*** [posljednja fraza se inače nalazi u drugom retku i u drugim prijevodima glasi: ***nasred ulice njegove*** (Šarić)]. Ivan uzima ovu sliku iz nekoliko starozavjetnih tekstova. Prije svega, slika pokazuje rijeku koja teče iz Edena da natapa vrt da bude plodan (Post 2,10). Snažniju aluziju na rijeku koja teče iz hrama i sve oživljuje nalazimo u Ezekielovom viđenju (Ez 47,1-12). Također nas podsjeća na druge starozavjetne tekstove koji govore o rijeci žive vode koja reče iz obnovljenog Jeruzalema i čini zemlju plodnom (vidi Jl 3,18; Zah 14,8). Ivan vidi ispunjeno sve što su proroci pretkazali.[46] Rijeka vode života iz Novog Jeruzalema ovdje je u suprotnosti Babilonu koji sjedi nad mnogim vodama (vidi Otk 17,1.15). Rijeka Eufrat je bila nerazdvojni dio drevnog Babilona, jer je tekla kroz grad. Prema Psalmu 137,1-6 pored rijeke Eufrat u Babilonu je sjedio zarobljeni Božji narod i čeznuo za Jeruzalemom. A sada je Babilon prošlost, i prošlo je zarobljeništvo Božjeg naroda. Upravo pored živog toka rijeke života koja teče kroz Novi Jeruzalem otkupljeni će konačno naći počinak.

Posebno je značajno što se prvi put u Otkrivenju za prijestolje kaže da je "Jaganjčevo". Do ovog trenutka ono je pripadalo samo Bogu Ocu kao simbol njegove vladavine. Međutim, Otkrivenje 3,21 jasno pokazuje da je Krist sjeo na svoje mjesto na Očevu prijestolju kao suvladar. Ali tek nakon konačnog uništenja zla i uspostave kraljevstva nakon milenija, Krist preuzima punu vlast na prijestolju. Sada se za to prijestolje kaže da na njemu vladaju Otac i Jaganjac (Otk 22,1.3; vidi 7,17). "I kad mu sve bude podloženo, tada će se i on sam, Sin, podložiti Onomu koji je njemu sve podložio da Bog bude sve u svemu." (1 Kor 15,28)

22,2. ***S obje strane rijeke*** je ***stablo života.*** Očito se na obje strane rijeke nalazi to jedno stablo. Ovo je aluzija na Edenski vrt sa stablom života na obali rijeke koja teče iz vrta (Post 2,9). Jesti sa stabla života u Edenu znači "živjeti navijeke" (Post 3,22). Nakon što su Adam i Eva izgnani iz vrta, bio im je zabranjen pristup stablu života i da jedu s njega (Post 3,23.24). Stablo života u novom Jeruzalemu simbolizira vječni život oslobođen smrti i patnji. Na novoj zemlji – tom obnovljenom Edenskom vrtu – stablo života više nije zabranjeno; ono se nalazi usred novog Jeruzalema i njemu mogu pristupiti svi otkupljeni. Ponovno će ljudska bića imati udio u daru vječnog života koji je Adam uživao prije ulaska grijeha u svijet. Sve što je Adam izgubio, Krist je sada vratio.

Stablo života donosi rod ***dvanaest puta, svakog mjeseca svoj rod. A lišće stabla za zdravlje je narodima.*** Na novoj zemlji je životodavno voće sa stabla stalno dostupno otkupljenima. Ivan ovaj opis uzima iz Ezekielova viđenja rijeke koja izvire iz hrama: "Duž potoka na obje strane rast će svakovrsne voćke: lišće im neće otpadati i s njih neće nestajati ploda; svakog će mjeseca roditi novim plodom jer im voda dotječe iz Svetišta. Plod će njihov biti za jelo, a lišće za lijek." (Ez 47,12) Međutim, nasuprot Ezekielu, Ivan jasno kaže da je lišće namijenjeno kao lijek *narodima* (ili neznabošcima). To ne znači, kako tvrde neki tumači, da lišće sa stabla života ima moć prevencije od bolesti.[47] Uništenjem zla, s obnovljene zemlje su zauvijek uklonjeni bolest i smrt. Fraza "za zdravlje narodima" slikovito govori o uklanjanju svih nacionalnih i jezičnih prepreka i razdvajanja. Božje kraljevstvo nije ograničeno na Židove ili bilo koji drugi narod. Novi Jeruzalem nastanjen je ljudima iz svih naroda, plemena i jezika (Otk 5,9; 7,9), uključujući Egipćane, Asirce, Babilonce, Rimljane i Židove. Lišće sa stabla života ozdravlja razdvojenost među narodima. Narodi više nisu "neznabošci", već ujedinjeni u jednu porodicu kao pravi Božji narod (vidi 21,24-26). Ono što je Mihej stoljećima ranije predviđao, sada se ispunilo: "Narod na narod neće mača dizati niti će se više za rat vježbati. Svaki će mirno živjeti pod lozom vinovom, pod smokvom svojom, i nitko ga neće plašiti." (Mih 4,3.4; vidi Iz 2,4) Tu, na obalama rijeke života otkupljeni će "pozivat … jedan drugoga" (Zah 3,10) da sjednu pod stablo života. Ozdravljujuća moć lišća s tog stabla liječit će sve rane – rasne, etničke, plemenske ili jezične – koje su tijekom vjekova razdvajale ljudski rod.

22,3.4. Sljedeća izjava je problematična zbog interpunkcije: ***I neće više biti nikakva prokletstva***. Ona ima više smisla ako predstavlja zaključak prethodne rečenice. Grijeh je donio prokletstvo na zemlju (Post 3,17-19; 5,29). Najbolnije u tom prokletstvu bilo je

izgnanstvo iz Edena i zabrana pristupa stablu života (Post 3,22-24). Nestankom grijeha uklonjeno je sve prokletstvo. Otkupljeni se vraćaju u obnovljeni Eden s punim pravom pristupa stablu života. Konačno će se ispuniti Zaharijino proročanstvo: "Opet će se stanovati u njemu, i više neće biti prokletstva; Jeruzalem će živjeti u miru." (Zah 14,11)

Središnji predmet na novoj zemlji je ***prijestolje (će) Božje i Jaganjčevo***. Značajnost spominjanja Božjeg prijestolja u novom Jeruzalemu je u činjenici da je Ivan pisao kršćanima koji su stradali pod progonstvom potaknutim carskim prijestoljem u Rimu. Kao simbol rimske vlasti i moći Sotona je prijestolje često koristio za uništavanje i kvarenje zemlje. U novom Jeruzalemu prijestolje – kao simbol Božje moći – označava potpuno pokoravanje sotonskih sila i trajnu Božju prisutnost među spašenima (vidi Ez 43,7). Mjesto "s kojeg se proglašavaju sve presude" u Otkrivenju, sada postaje "izvor vječnog života i sreće".[48]

Otkupljeni mogu sada slobodno pristupiti Bogu kako bi mu se mogli ***klanjati i gledati lice njegovo***. Sada imaju prednost koja je bila uskraćena čak i Mojsiju: "'A ti', doda, 'moga lica ne možeš vidjeti, jer ne može čovjek mene vidjeti i na životu ostati.'" (Izl 33,20) Međutim, dolazi dan kad "vidjet ćemo ga kao što jest" (1 Iv 3,2). I ne samo što ćemo ga vidjeti, ***već i ime će im njegovo biti na čelima***. (Ovo je još jedno ispunjenje obećanja danog pobjedniku; vidi 3,12.) Ovim riječima Ivan ponavlja ono što je ranije rekao o sto četrdeset i četiri tisuće koje u Otkrivenju 14,1 stoje na gori Sionu s imenom Božjim na čelima. Pošto su otkupljeni odbili prihvatiti žig s imenom Zvijeri na svoje čelo (Otk 15,2), sada su nagrađeni nošenjem Božjeg imena. U Bibliji ime označava karakter. Otkupljenici će za svu vječnost u svom životu odražavati Božji karakter.

22,5. Završavajući opis doma otkupljenih, Ivan ponavlja ono što je već rekao. Stalna prisutnost Božje slave na novoj zemlji nadmašuje svjetlost nebeskih tijela, tako da je njihovo svjetlo nepotrebno. ***Noći više biti neće i neće trebati svjetla od svjetiljke ni svjetla sunčeva: obasjavat će ih Gospod Bog*** (vidi Otk 21.23.25). U blistavoj Božjoj slavi otkupljeni ***će kraljevati u vijeke vjekova***. U Otkrivenju Ivan stalno ponavlja da je Bog onaj koji živi i kraljuje u vijeke vjekova (4,9-10; 10,6; 11,15; 15,7). Zahvaljujući Kristovoj smrti na križu otkupljeni su postali kraljevi i svećenici (Otk 1,6; 5,10). Pavao je rekao: "Ako ustrajemo, s njime ćemo i kraljevati." (2 Tim 2,12) Sada, na kraju velike kozmičke drame, otkupljeni prebivaju u Božjoj stalnoj prisutnosti, uživajući prisan odnos s njim i kraljuju s njim kroz čitavu vječnost.

Osvrt na Otkrivenje 21–22,5

Opisom nove zemlje u Otkrivenju 21–22,5 s njenom prijestolnicom završava pun krug velike kozmičke drame. Zlo je trajno uništeno, a na zemlji je uspostavljen mir, radost i sigurnost kao na početku. Upravo kao što je Bog na početku dao ljudima vrt u kojem će prebivati, tako na novoj zemlji otkupljenima daje grad, Novi Jeruzalem, za njihovo prebivalište. Novi Jeruzalem je grad koji je Božji narod očekivao od kad je Adam izgnan iz Edenskog vrta. Abraham je čeznuo za tim gradom (Heb 11,16). Čini se da je novi Jeruzalem u Otkrivenju prikazan kao ispunjenje svih snova i nada ljudskih bića tijekom čitave povijesti ovoga svijeta.

Postavlja se prirodno pitanje: Je li novi Jeruzalem prikazan u Otkrivenju 21–22,5 stvarni grad ili ga treba razumjeti kao simbol neke više stvarnosti koja nadilazi čovjekovo shvaćanje? Otkrivenje prikazuje novi Jeruzalem kao stvarno mjesto nastanjeno stvarnim ljudima. Pa ipak je važno držati na umu simbolični karakter Otkrivenja kao cjeline. U tom pogledu Adventistički biblijski komentar preporučuje opreznost: "U slikovitom proročanstvu stupanj identiteta između slike i stvarnosti zahtijeva pažljivo tumačenje."[49] Premda je buduća stvarnost, Ivan opisuje novi Jeruzalem pojmovima drevnih gradova koje su prvobitni čitatelji Otkrivenja poznavali. Badenas nas podsjeća: "U Ivanovo vrijeme grad je bio ljudski i društveni ujedinitelj civilizacije. Svatko je pripadao nekome gradu. Stari su svoj narod poistovjetili sa svojim drevnim gradom. Slava kraljeva bila je u gradovima koje su izgradili ili osvojili. Grad koji se mogao identificirati kao Božji grad vjerojatno je bio najbolji simbol za prikaz slave Božjeg kraljevstva."[50]

Međutim, kad je riječ o novom Jeruzalemu, nije nam uvijek jasno gdje treba povući crtu razdvajanja između doslovnog i simboličnog. Slikoviti rječnik rabljen u opisu grada uzet je iz više izvora. Stoga je nemoguće razumjeti opis novog Jeruzalema bez razumijevanja jednog dijela njegove pozadine.

Prije svega, novi Jeruzalem djeluje kao nadomjestak za Edenski vrt, za izgubljeni raj (vidi Post 2–3). Pošto je u samom središtu vrta bila rijeka i stablo života (vidi Post 2,9.10), iz Božjeg prijestolja izvire rijeka usred grada i tu je stablo života (Otk 22,1). Kao što su prvi ljudi na početku bili odraz Božje slike (Post 1,27), tako otkupljeni odražavaju Božji karakter (Otk 22,4). Postanak bilježi izvorno prokletstvo u kojem je najbolnije bilo izgnanstvo iz vrta i zabranjen pristup stablu života (Post 3,22-24). U novom Jeruzalemu "neće više biti nikakva prokletstva" (Otk 22,3). Otkupljeni se vraćaju u obnovljeni raj i sada imaju neometani pristup

stablu života. Otkrivenje 21–22,5 pruža odgovore na neka od najosnovnijih pitanja o izgledu nove zemlje. Novi Jeruzalem označava ispunjenje Božjih obećanja o izgubljenom raju; sve što je Adam izgubio, Krist je na kraju vratio.[51] Upravo će na obalama rijeke života i pod stablom života "Božji narod, toliko dugo tuđinci i putnici, naći dom".[52] Obećanja pobjednicima u porukama sedmerim crkvama (Otk 2–3) konačno će naći ispunjenje u tom vrtu-gradu.

Ivan nastavlja opisom kombinirajući motiv Edenskog vrta s detaljnim opisom obnovljenog zemaljskog hrama iz viđenja proroka Ezekiela (Ez 40–48). Obojica su, Ezekiel i Ivan, odnoseni na visoku goru s koje su vidjeli Jeruzalem (Ez 40,2; Otk 21,9.10). Kao što je u Ezekielovom viđenju hram bio ispunjen Božjom slavom, tako u Otkrivenju 21,11 novi Jeruzalem ima slavu Božju. U oba viđenja vide da grad ima visoke zidine s dvanaestoro vrata – s napisanim imenima dvanaest plemena Izraelovih na njima (Ez 48,31-35; Otk 21,12.13). Obojica su vidjeli nebesko biće s trskom za mjerenje grada, vrata i zidina (Ez 40,3–42,20). Obojica su vidjeli da je grad četvorina (Ez 48,20; Otk 21,16). U objema viđenjima u gradu je Božje prijestolje, jer On prebiva sa svojim narodom (Ez 43.7; Otk 21,3.5; 22,1). I na kraju, oba teksta postavljaju određena ograničenja što se tiče potencijalnih stanovnika grada (Ez 44,6-14; Otk 21,8.27). Sve ovo pokazuje, kako kaže Badenas, da je "obećana obnova Jeruzalema, koju je prorok Ezekiel iznio Izraelu, doživjela ispunjenje u nebeskom gradu".[53] Tako Otkrivenje prikazuje novi Jeruzalem kao ispunjenje ovog proročkog sna i nade za idealnim gradom, sna koji se nikad nije ostvario sa starim Jeruzalemom.

Opis Novog Jeruzalema u Otkrivenju 21–22 ima mnogo paralela s opisom Babilona u Otkrivenju 17–18. Oba su grada suprotstavljena jedan drugome. Paralele i suprotnosti između njihovih opisa dane su u "Osvrtu na Otkrivenje 12–22,5".[54] Oba viđenja najavljuje isti anđeo povezan sa čašama sedam zala (Otk 17,1; 21,9). U oba slučaja Ivan je odnesen u Duhu da promatra prizor (17,3; 21,10). Za Babilon kaže da je bludnica (17,1), a za Novi Jeruzalem da je Jaganjčeva zaručnica (21,9). Oba su ukrašena dragim kamenjem (17,4; 21,11). Bludnica Babilon nudi čašu gnusobe (17,4; 18,3), a Novi Jeruzalem vodu života (22,1). Babilon je prebivalište demona (18,2), a Novi Jeruzalem Božje prebivalište (21,3). Dok je Babilon pun nečistih stvari, gnusoba i grijeha (18,2.4.5), u Novom Jeruzalemu nema nikakve gnusobe (21,27). Narodi i kralevi u Babilonu (17,15) daju svoju silu i vlast Zvijeri (17,12.13); jednako tako narodi i kraljevi donose svoju slavu u Novi Jeruzalem (21,24). Dok posred Novog Jeruzalema teče rijeka života (22,1), Babilon je smješten na "mnogim vodama", naime na

Eufratu (17,1). Na kraju, dok je Babilon poznat po svojoj pobuni protiv Boga, novi Jeruzalem je obilježen vjernošću Bogu.

Međutim, postoji velika suprotnost između stanovnika oba grada. One koji su isključeni iz Novog Jeruzalema Ivan opisuje istim izrazima kao stanovnike Babilona. Na primjer, stanovnici Babilona su oni čija imena nisu zapisana u knjizi života (17,8), dok su stanovnici Novog Jeruzalema prikazani kao oni čija su imena zapisana u toj knjizi (21,27). Iz nebeskog grada (21,8) su isključene ubojice, bludnici i vračari (17,6; 18,24), a Babilon je pun ubojica (17,6; 18,24), bludnika (17,2; 18,3.9) i vračara (18,23). Jeruzalem simbolizira Božji narod, dok Babilon simbolizira neprijatelje Boga i njegovog naroda.

U određenom smislu Babilon predstavlja lažne zemaljske nade i snove. To je najbolje što su ljudska bića u staju stvoriti i ponuditi. Babilon nudi blagostanje, novac, moć, uspjeh i zadovoljenje osjetilnih želja, što sve grešnici žele. Nije čudo što uništenje Babilona ruši sve ljudske obmane, nade i snove, kako to pokazuje niz tužaljki u Otkrivenju 18. S druge strane, novi Jeruzalem je Božji odgovor na propale snove i uzaludne nade. Nebeski grad je njegova ponuda najboljeg o čemu ljudska bića snivaju i za čime teže. Grad je mjesto okupljanja Božjeg vjernog naroda tijekom povijesti. Njegova su vrata na svim stranama širom otvorena da prihvate ljude iz svake etničke, plemenske ili jezične skupine. Uklonjene su sve prepreke. Svatko tko želi ući u grad i ispuniti uvjete dobro je došao.

Iznad svega, novi Jeruzalem funkcionira kao idealno Božje prebivalište među vjernima. Grad je prikazan u obliku savršene kocke, kao Svetinja nad svetinjama u starozavjetnom hramu (1 Kr 6,20). On je mjesto dugo očekivanog sjedinjenja Boga i njegovog naroda. Od izgnanstva iz Edenskog vrta, ljudski je rod bio odvojen od Boga. U službama u hramu samo su svećenici imali neposredni pristup Bogu; obični ljudi mogli su pristupiti Bogu samo preko posrednika. U novom Jeruzalemu nema potrebe za hramom, jer je sam grad hram. Sam Bog će nastavati u njemu, a narod neće ništa sprečavati da mu pristupi. Prednost da čovjek neposredno iziđe pred Boga, ranije rezervirana samo za velikog svećenika u zemaljskom Svetištu, sada je zajamčena cjelokupnom Božjem narodu (vidi Otk 22,3.4). Osim toga, kao što za nešto nečisto ili odurno nije bilo mjesta u drevnom hramu, tako u novi Jeruzalem "neće unići ništa nečisto" – "nijedan tko čini gadost i laž" osim onih "koji su zapisani u Jaganjčevoj knjizi života" (Otk 21,27).

Tako Otkrivenje 21–22,5 predstavlja novi Jeruzalem kao stvarno mjesto nastanjeno otkupljenima i obilježeno Božjom prisutnošću. Međutim, grad je opisan ljudima razumljivim rječnikom; stoga je rječnik uzet iz različitih izvora. Opis prijestolnice nove zemlje u Otkrivenju 21–22,5 je samo sugestija. Sam grad i život u njemu nadilaze svaku ljudsku maštu. Pavao je rekao: "Što oko ne vidje, i uho ne ču, i u srce čovječje ne uđe, to pripravi Bog onima koji ga ljube." (1 Kor 2,9) Bez obzira koliko rječnik kojim se opisuje nebeska stvarnost bio maštovit, nedostatan je. Kad Ivan opisuje Novi Jeruzalem pojmovima zlata i dragog kamenja, on u stvari ne misli na zlato. Zlato i drago kamenje "služe samo kao blijede ilustracije" slave i sjaja u kojem će otkupljeni uživati na novoj zemlji – "blaga našeg doba ne mogu se mjeriti s budućim blagom".[55]

Dovoljno je ponoviti da je novi Jeruzalem Božji odgovor na sve ljudske težnje i snove o idealnom gradu koje su prožete nadama i očekivanjima boljeg života. Ono što su proroci proricali i očekivali konačno će se ostvariti. Novi Jeruzalem je idealan grad jer će Božja prisutnost odagnati svaki strah, bol i nesigurnost. Život u novom Jeruzalemu je Božji konačni odgovor na zaludne nade i utopijske snove o blagostanju zasnovanom na ljudskim planovima i trudu. Novi Jeruzalem nudi život bez kraja i sreću bez ograničenja. Krist želi da čitatelji Otkrivenja znaju kako je važno biti tamo (Otk 22,17).

Izvori

[1] Bauer, 394.
[2] Badenas, 250.
[3] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,889.
[4] Johnson, 593.
[5] Vidi *Testament of Dan* 5,12 (Charlesworth, 1,810); 1 Enoch, 90.28.29 (Charlesworth, 1,71); 4 Ezra 7,26: 10,25-55 (Charlesworth, 1,8537.547.548); The Sibylline Oracles, 5,420-427 (Charlesworth, 1,403).
[6] Tobija 13,16-18.
[7] 2 Baruch 32,3-4 (Charlesworth, 1,631).
[8] Fiorenza, *Revelation*, 113; o drevnim grčko-rimskim snovima idealnog grada vidi Aune, *Revelation 17–22*, 1191-1194.
[9] Bauer, 111.112.
[10] Isto, 811.812.
[11] Barclay, *The Revelation of John*, 2,205.
[12] Johnson, 592.
[13] Barclay, *The Revelation of John*, 2,199.
[14] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,889.
[15] Erdman, 105; vidi i 115.
[16] Badenas, 252.
[17] Neall, *The Concept of Character in the Apocalypse*, 138.
[18] Badenas, 260.261.
[19] Maxwell, 534.
[20] Fiorenca, *The Apocalypse*, 57.
[21] Ladd, 278.
[22] Mounce, 374.
[23] Isto, 375.
[24] Bauer, 582.

[25] Isto, 872.
[26] Swete, 284.
[27] Herodotus, *History*, 1.178 (Rawlinson, 40).
[28] Fiorenza, *Revelation*, 111.
[29] Vidi Caird, 274.275; Sweet, 306.
[30] Vidi Swete, 298; Beale, 1104.1105.
[31] Aune, *Revelation 17–22*, 1139.
[32] Morris, 241.
[33] Badenas, 255.
[34] Beale, 1079.
[35] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,892.
[36] Vidi Herodotus, *History*, 1,178.179 (Rawlinson, 40).
[37] Sweet, 305; Beale, 1076.
[38] Fiorenza, *Revelation*, 112.
[39] Beale, 1081; također Mounce, 383.
[40] Josephus, *The Wars of Jews*, 5.5.6 (Whiston, 707.708).
[41] Rober W. Wall, *Revelation*, New International Biblical Commentary (Peabody, MA., Hendrickson, 1991), 254.255.
[42] Tobija 13,17.18.
[43] Vidi Beale, 1097.1098.
[44] Tobija 13,13.
[45] Ladd, 285.
[46] Morris, 248.
[47] Tako tvrdi Maxwell (str. 534); također i Mounce, 387; Beale, 1107.1108. Ladd (str, 288) ima problema s takvim tumačenjem. O simboličnom razumijevanju ove izjave vidi Barclay (*The Revelation of John*, 2,222) i Johnson (str. 599).
[48] Fiorenza, *Revelation*, 113.
[49] *The Seventh-day Adventist Bible Commentary*, 7,892.
[50] Badenas, 251.
[51] Hughes, 231.
[52] White, *Velika borba*, str. 580.
[53] Badenas, 252.
[54] Vidi i popis paralela u Aune, *Revelation 17–22*, 1144-1145.
[55] Ezell, 101.102.

EPILOG (22,6-21)

''I evo, dolazim ubrzo! Blago onomu
koji čuva riječi proroštva ove knjige!"

EPILOG (22,6-21)

Viđenjem novog Jeruzalema završavaju proročanstva u Otkrivenju. S Otkrivenjem 22.6-21 Ivan završava svoju knjigu. Slično prologu (Otk 1,1-8) i epilog daje opći sažetak čitave knjige. Mnogo toga iz prologa se ovdje ponavlja. Predmeti spomenuti u prologu, koje obrađuje cijela knjiga, u epilogu dobivaju zaključak. Epilog Otkrivenja djeluje kao potvrda i vjerodostojnost svega što knjiga sadrži.

6 I reče mi: "Ove su riječi vjerne i istinite jer Gospod Bog, nadahnitelj proroka, posla svoga
anđela da on pokaže slugama njegovim što se ima dogoditi ubrzo. 7 I evo, dolazim ubrzo!
Blago onomu koji čuva riječi proroštva ove knjige!"
8 Ja, Ivan, čuo sam i vidio sve ovo. I kad sam to vidio i čuo, padoh pred noge anđelu koji mi
to pokaza da mu se poklonim. 9 A on će mi: "Nipošto! Sluga sam kao i ti i braća tvoja
proroci i svi koji čuvaju riječi ove knjige. Bogu se pokloni!" 10 A zatim će mi: "Ne zapečati
riječi proroštva ove knjige jer – vrijeme je blizu! 11 Nepravednik neka samo i dalje čini
nepravdu! Okaljan neka se i dalje kalja! Pravednik neka i dalje živi pravedno! Svet neka se
i dalje posvećuje!"
12 "Evo, dolazim ubrzo i plaća moja sa mnom: naplatit ću svakom po njegovu djelu!" 13 "Ja
sam Alfa i Omega, Prvi i Posljednji, Početak i Svršetak!
14 Blago onima koji peru svoje haljine: imat će pravo na stablo života i na vrata će smjeti u
grad! 15 Vani pak ostaju psi i vračari, bludnice, ubojice i idolopoklonici i tko god ljubi i čini
laž."
16 "Ja, Isus, poslah anđela svoga posvjedočiti ovo po crkvama. Ja sam korijen i izdanak
Davidov, sjajna zvijezda Danica." 17 I Duh i Zaručnica govore: "Dođi!" I tko ovo čuje,
neka rekne: "Dođi!" Tko je žedan, neka dođe; tko hoće, neka zahvati vode života
zabadava!
18 Ja svjedočim svakomu tko sluša riječi proroštva u ovoj knjizi: Tko ovomu što doda, Bog će
njemu dodati zla napisana u ovoj knjizi. 19 I tko oduzme od riječi proroštva u ovoj knjizi,

Bog će mu oduzeti udio na stablu života i na svetom gradu - na svemu što je napisano u ovoj knjizi.
[20]Svjedok za sve ovo govori: "Da, dolazim ubrzo!" Amen! Dođi, Gospodine Isuse! [21]Milost Gospodina Isusa sa svima!

Bilješke
22,6. ***''Što se ima dogoditi ubrzo.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,1.

22,7. ***''Blago.''*** Ovo je šesto blaženstvo u Otkrivenju; vidi i *Bilješke* na Otkrivenje 1,3.

22,7.12. ***''Dolazim ubrzo!''*** Buduće sadašnje vrijeme ukazuje na nešto što će se dogoditi u budućnosti kao da se već sada događa. Uporaba budućeg sadašnjeg vremena naglašava sigurnost kao i neposrednost nekog događaja; u ovom slučaju je riječ o Kristovom drugom dolasku (vidi Otk 1,7; 22,20).

22,13. ***''Alfa i Omega.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 1,8.
''Početak i Svršetak!'' Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 21,6.

22,14. ***''Blago''.*** Ovo je sedmo blaženstvo u Otkrivenju; vidi i *Bilješke* na Otkrivenje 1,3.
''Onima koji peru svoje haljine.'' Glagol "oprati" je particip prezenta i time ističe trajan i stalan postupak. Stari Karadžićev prijevod glasi: "Onima koji tvore zapovijedi njegove." Ovaj prijevod je vjerojatno rezultat pogreške prepisivača. U grčkom obje su izjave jako slične i zvuče slično. Fraza "onima koji peru svoje haljine" na grčkom je *hoi plunontes tas stolas*, a "onima koji tvore zapovijedi njegove" je *hoi poiountes tas ēntolas*. U izvornim grčkim rukopisima Novog zavjeta riječi su pisane velikim slovima i bez razdvajanja. Ako obje fraze napišemo velikim slovima, sličnost između njih je očita:
HOIPLUNONTESTASSTOLAS
HOIPOIOUNTESTASENTOLAS

Bilo da je pisar čitao ovu frazu ili slušao nekoga tko mu je čitao, lako je mogao zamijeniti "onima koji peru svoje haljine" s "onima koji tvore zapovijedi njegove". Prema tome, fraza "onima koji tvore zapovijedi njegove" mogla je biti greška pisara bilo zbog pogrešnog čitanja ili slušanja.

Ovaj zaključak pokrepljuju dokazi u samom tekstu. Fraza "onima koji *tvore* zapovijedi njegove" bila bi vrlo neobična, s obzirom da Ivan na drugim mjestima u Otkrivenju govori o *vršenju* zapovijedi (vidi Otk 12,17; 14,12) ili o čuvanju riječi ove knjige (vdi 1,3; 2,26; 3,8.10; 22,7.9). Osim toga, dok je vršenje zapovijedi u Otkrivenju jedna od karakteristika Božjeg naroda posljednjeg vremena, pranje haljina predstavlja temelj njegovog spasenja (Otk 7,14; vidi 5,9.10; 12,11). Kristova krv osigurava pobjedu Božjem narodu. To svakako ne umanjuje važnost zapovijedi, jer u Otkrivenju je snažno naglašeno njihovo vršenje. Važnost zapovijedi se ne zasniva na jednome tekstu, a u ovom slučaju ništa se u odnosu na njih nije izgubilo.

22,15. ***''Psi.''*** U drevno doba psi su bili negativan simbol. U Starom zavjetu pas je, na primjer, spomenut u vezi s muškom prostitutkom (Pnz 23,17.18) i zlim ljudima (2 Sam 16,9: 2 Kr 8,13; Ps 22,17.21; 59,7; Iz 56,11). U Novom zavjetu simbolizira nesvetu osobu (Mt 7,6), neznabošca (Mt 15,26.27) i zle ljude (Fil 3,2; 2 Pt 2,22).

22,16. ***''Izdanak Davidov.''*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 5,5.

22,20. ***''Dolazim ubrzo!"*** Vidi *Bilješke* na Otkrivenje 22,7.

Tumačenje

22,6.7. U zaključku opisa novog Jeruzalema anđeo uvjerava Ivana: ***ove su riječi*** – naime sve što je Ivan vidio, čuo i zapisao – ***vjerne i istinite***. Ova je potvrda izrečena još ranije u viđenju o novom Jeruzalemu (Otk 21,5); sada viđenje njome završava. Krist je "Vjerni i Istiniti" (19,11; vidi 3,14); On je obećao: "Nebo će i zemlja uminuti, ali riječi moje ne, neće uminuti." (Mt 24,35) Anđeo ponovno naglašava da su proročanstva Otkrivenja tako pouzdana kao što je pouzdan sam Krist. Sve što je prorečeno u ovoj knjizi sigurno će se dogoditi ***jer Gospod Bog, nadahnitelj proroka, posla svoga anđela da on pokaže slugama njegovim što se ima dogoditi ubrzo***. "Gospod Bog, nadahnitelj proroka" je izravna aluzija na Otkrivenje 19,10 u značenju "Bog koji je nadahnuo umove proroka".[1] Ova tvrdnja služi kao potvrda da je ono što je Ivanu pokazano u viđenju dao isti Bog koji je nadahnjivao starozavjetne proroke; zato im "treba pristupati s jednakom ozbiljnošću".[2]

Krist ponovno ukazuje na blizinu svojega dolaska: ***I evo, dolazim ubrzo*** (vidi Otk 3,11; 22,12.20). Zato što uskoro dolazi, trebamo ozbiljno uzeti riječi iz Otkrivenja. Svaki nrašataj Božjeg naroda treba živjeti u stalnom iščekivanju Kristovog predstojećeg dolaska.

Proročanstva u Otkrivenju nisu dana zato da zadovolje znatiželju o budućnosti, već kao savjet Božjem narodu da ostane čvrst i nepokolebljivo odan Kristu bez obzira kakvom su tlačenju i progonstvu izloženi dok očekuju Kristov skori dolazak. Svima koji poslušaju proročke riječi obećan je poseban blagoslov: ***Blago onomu koji čuva riječi proroštva ove knjige!*** Ovo je šesto blaženstvo u Otkrivenju i ponavljanje onoga u Otkrivenju 1,3. Nije dovoljno samo poznavati sadržaj Otkrivenja. Moramo ga zadržati u umu. Prije Kristova dolaska doći će do velike prijevare i oni koji paze na vijesti upozorenja iz Otkrivenja, bit će od nje sačuvani.

22,8.9. Ovi redci također sadrže ponavljanja. Ivan se ponovno predstavlja riječima: ***Ja, Ivan, čuo sam i vidio sve ovo***, kao što je rekao pri otvaranju knjige (vidi Otk 1,9). Ivan je vjerno zapisao sve što je vidio. Najnovije dobiveno otkrivenje bilo je o izvanrednoj slavi novog Jeruzalema. Potaknut sjajem svega što je ***vidio i čuo***, Ivan ponovno ***pada pred noge anđelu koji mi to pokaza da mu se poklonim*** (vidi Otk 19,10). Ponovno ga anđeo upozorava da to ne čini: ***Sluga sam kao i ti i braća tvoja proroci i svi koji čuvaju riječi ove knjige. Bogu se pokloni***. Ovaj ponovni slučaj i savjet da se klanja samo Bogu posebno je bitan za naraštaj posljednjeg vremena. Najvažniji problem u posljednjoj krizi je iskazivanje štovanja. U vrijeme svršetka, kad će čitav svijet odlučiti da štuje Zvijer i sotonsko trojstvo (Otk 13,12), Bog šalje svoje Evanđelje posljednjeg vremena – čija je objava prikazana slikama trojice anđela – pozivajući stanovnike zemlje da ga priznaju Stvoriteljem i jedinim dostojnim štovanja (Otk 14,7).

22,10.11. Nasuprot uputi Danielu da viđenje koje je dobio o vremenu svršetka zapečati (Dn 8,26; 12,4), anđeo zapovijeda Ivanu da ***ne zapečati riječi proroštva ove knjige***. Razlog za ovu zabranu je jasan: ***jer –vrijeme je blizu***! Viđenja iz Danielove knjige nisu bila važna za ljude u Danielovo vrijeme jer su se odnosila na buduće vrijeme svršetka. Zbog toga je Danielu rečeno da ih zapečati. U Otkrivenju 5. poglavlju Ivan je vidio svitak zapečaćen sa sedam pečata koji je Krist bio dostojan otpečatiti. Dio tog svitka je preko Ivana otkriven crkvi i zapisan je u Otkrivenju 12–22,5. On sadrži ono što je bitno i korisno za Božji narod dok to primjenjuje na završne zemaljske događaje. Krist sada traži od Ivana da ne zapečati "riječi proroštva ove knjige" kako bi je mogli čitati.

Između tvrdnje da je kraj blizu i objave o Kristovom skorom dolasku nalazi se svečani proglas: ***Nepravednik neka samo i dalje čini nepravdu! Okaljan neka se i dalje kalja! Pravednik neka i dalje živi pravedno! Svet neka se i dalje posvećuje!*** Danielu je rečeno da će

otpečaćenje riječi proroštva u vrijeme svršetka dovesti do polarizacije onih koji obraćaju pozornost na riječi proroštva i onih koji će ih odbaciti. Oni koji ozbiljno prihvaćaju riječi proroštva "će se očistiti, ubijeliti i prokušati; a bezbožnici će i dalje biti bezbožni; bezbožnici se neće urazumjeti, a umnici će razumjeti" (Dn 12,10). Ljudi se neko vrijeme mogu opirati Evanđelju. Međutim, bit će proglašena presuda, a nju će biti prekasno promijeniti. Kraj vremena milosti značit će prestanak svake prilike za prihvaćanje Evanđelja i uspostavljanje veze s Bogom (vidi Otk 15,5-8). Kad Krist dođe, On će dati nagradu "svakom po njegovu djelu" (Otk 22,12).

22,12.13. Očito da Ivan sada nestaje sa scene. Zaključak knjige pripada Kristu.[3] Krist još jednom podsjeća Ivana i čitatelje Otkrivenja na svoj skori dolazak: Evo***, dolazim ubrzo***. On sobom donosi ***plaću*** i ***naplatit ću svakom po njegovu djelu***. Ova izjava ponavlja ono što je rečeno u Otkrivenju 1,7.8. Ovo je skoro ponavljanje onoga što je Isus rekao učenicima u Mateju 16,27 – da će, kad dođe u slavi svojega Oca, "naplatiti svakomu po djelima njegovim". Ovu izjavu Pavao često ponavlja (Rim 2,6; 14,12; 2 Kor 5,10). To ne pokazuje da se čovjek spašava djelima. Na drugim mjestima u knjizi Ivan se slaže s jasnim učenjem Novog zavjeta da je spasenje Božji dar (vidi Otk 7,10.14). Premda se čovjek spašava milošću, sudi mu se prema djelima. Djela su najjači dokaz nečijeg spasenja i zajednice s Kristom. Naša težnja da sretnemo Krista potaknut će nas na ispravan život. Ellen White to izražava na ovaj način:

Vjera u skori Kristov dolazak na oblacima neba neće navesti prave kršćane da postanu nemarni i bezbrižni u pogledu običnih poslova ovog života. Oni koji očekuju skori Kristov dolazak neće biti lijeni, već marljivi u poslu. Neće obavljati svoj posao nemarno i nepošteno, već vjerno, bez odlaganja i temeljito. Oni koji misle da je njihova nezainteresiranost za stvari ovog života dokaz duhovnosti i odvojenosti od svijeta, u velikoj su obmani. Njihova istinitost, vjernost i poštenje kušaju se pomoću onoga što je prolazno. Ako su vjerni u malome, bit će vjerni i u velikome.[4]

Onaj koji obećava da će ponovno doći i nagraditi svakoga prema njegovu djelu je ***Alfa i Omega, Prvi i Posljednji, Početak i Svršetak*** (vidi Otk 1,8; 21,6). On je A i Ž ljudske povijesti. On je onaj koji zna što donosi budućnost i potpuno nadzire odvijanje povijesti. Gledano iz biblijske perspektive povijest ima, zahvaljujući Kristu, značajan početak; i zahvaljujući njemu imat će značajan završetak. "Uvjeren u ovo", pisao je Pavao Filipljanima,

"Onaj koji otpoče u vama dobro djelo, dovršit će ga do Dana Krista Isusa." (Fil 1,6) Upravo radi njega i po njemu budućnost je obilježena nadom.

22,14.15. Ovaj tekst govori o onima koji imaju pravo da uđu u grad i o onima koji će iz njega biti isključeni. ***Blago onima koji peru svoje haljine.*** Ovo je sedmo i posljednje blaženstvo u Otkrivenju. Haljina oprana u Kristovoj krvi je uvjet da netko može živjeti u novom Jeruzalemu. Ova se misao odlično uklapa u kontekst učenja u Otkrivenju kao i u čitavom Novom zavjetu. Sjajne i čiste haljine ***pravedna su djela svetih*** (Otk 19,8). "Jer me odjenu haljinom spasenja", uzvikuje Izaija: "Zaogrnu [me] plaštem pravednosti." (Iz 61,10) Pranje i ubjeljivanje haljina ostvareno je samo Kristovom krvlju (Otk 7,14). Samo oni koji su oprani u krvi Jaganjca imaju pristup ***stablu života*** i ***na vrata će smjeti u grad***. Spasenje Božjeg naroda i njegov pristup novom Jeruzalemu je posljedica onoga što je Krist učinio za njih, a ne onoga što su oni učinili za sebe.

Sada Krist nabraja one koji su isključeni iz novog Jeruzalema. U posljednjem dijelu ove knjige već su ranije spomenuta dva slična popisa (Otk 21,8.27). Isključeni su ***psi*** (nesveti ljudi) ***i vračari, bludnice, ubojice i idolopoklonici i tko god ljubi i čini laž***. Svi oni koji vole i prakticiraju ono što je protivno Evanđelju, isključeni su iz nebeskog grada.

22,16. Još jednom Krist potvrđuje ono što je pojašnjeno u prologu ove knjige – da je On jedini izvor viđenja zapisanih u Otkrivenju (Otk 1,1). ***Ja, Isus, poslah anđela svoga posvjedočiti ovo po crkvama.*** Krist je poslao anđela koji je opisao ono što je Ivan vidio u viđenju. Kako je vidljivo iz Otkrivenja 22,6-16 on preuzima ulogu Krista i iznosi Kristove riječi. Često je teško razlikovati njegove riječi od Kristovih. Kao što je naglašeno u Otkrivenju 1,11 ono što je anđeo otkrio Ivanu bilo je Kristovo svjedočanstvo upućeno sedmerim crkvama u Maloj Aziji u Ivanovo vrijeme.

Da nitko ne bi posumnjao tko govori, Krist se predstavlja rječnikom iz petog poglavlja kao ***korijen i izdanak Davidov, sjajna zvijezda Danica***. Krist, Mesija, je ispunjenje proroštva. Njemu je dana svaka čast i vlast (Mt 28,18; Otk 5). Pobjednicima u Tijatiri obećana je "zvijezda Danica" (Otk 2,28), naime, sam Krist. On je zora dugo očekivanog novog doba uspostavljanja Božjeg kraljevstva na zemlji.

22,17. Sada pozornost prelazi na svjedočenje Duha crkvama. Oboje, ***Duh i i Zaručnica govore: "Dođi!"*** Svatko tko čuje poziv Duha preko crkve i odgovori na njega, počet će pozivati druge da dođu Kristu i prime spasenje. Zaključak Otkrivenja je snažan poziv Božjem narodu da ozbiljno shvati ovu knjigu i dođe Kristu. ***Tko je žedan, neka dođe; tko hoće, neka zahvati vode života zabadava!*** Ovo podsjeća na Isusov poziv na Blagdan sjenica: "Ako je tko žedan, neka dođe k meni! Neka pije." (Iv 7,37) U Otkrivenju 21,6 Krist je obećao: "Ja ću žednomu dati s izvora vode života zabadava." Evanđeoska vijest je vijest da je spasenje besplatan dar. Duhovnu žeđ svih ljudi na kraju će utažiti Bog.

22,18.19. U ovom trenutku Ivan dodaje postskript koji sadrži svečano Kristovo upozorenje čitateljima. Otkrivenje je Božja riječ pažljivo pripremljena da zadovolji potrebe "žednih". Zato je opasno neovlašteno dirati u sadržaj i iskriviti i pogrešno tumačiti učenje ove knjige. Tko god se na neki način suoči s Otkrivenjem, upozoren je: ***ako ovomu što doda, Bog će njemu dodati zla napisana u ovoj knjizi***. Ako nešto ***oduzme od riječi proroštva u ovoj knjizi***, bit će jednako kriv kao onaj koji je dodao, i ***Bog će mu oduzeti udio na stablu života i na svetom gradu – na svemu što je napisano u ovoj knjizi***. Očito da kazna odgovara zločinu. Ovo upozorenje odraz je teksta u Ponovljenom zakonu 4,2 u kojem Mojsije savjetuje Izraela: "Niti što nadodajite onome što vam zapovijedam niti što od toga oduzimljite; vršite zapovijedi Jahve, Boga svoga, što vam ih dajem." Kristovo upozorenje se ne odnosi na diranje riječi Otkrivenja, kao da se radi o verbalnom nadahnuću, već se odnosi na pogrešno tumačenje knjige nametanjem tekstu osobnih ideja i gledišta koja odgovaraju osobnim ciljevima.

22,20.21. Posljednji put Krist podsjeća čitatelje Otkrivenja na svoj skori dolazak: ***Da, dolazim ubrzo!*** Svi oni koji postanu svjesni važnosti središnje vijesti Otkrivenja odgovorit će s dubokim uzdahom: ***Amen! Dođi, Gospodine Isuse!***

U svojoj posljednjoj izjavi upućenoj onima koji čekaju njegov povratak, Krist nudi svoju milost: ***Milost Gospodina Isusa sa svima!*** Ivan završava svoju knjigu podsjećajući Božji narod da je usred svega meteža i straha zbog onoga što će doći na svijet, njihova jedina nada u Kristovoj milosti. Njegova im je milost dostatna. Posljednji događaji objavljeni u ovoj knjizi mogu izgledati zastrašujuće i budućnost turobna, ali Božji narod ima jamstvo da je Krist s njim (Mt 28,20). Upravo su zahvaljujući Kristovoj milosti poruke u knjizi Otkrivenje dane crkvi. Ova je milost obećana svima koji ozbiljno prihvate vijest ove knjige. I zahvaljujući

Kristovoj milosti obećanja u knjizi će se ostvariti kad Božji vjerni narod dođe u nebeski grad. Tamo će vladati s Kristom kroz svu vječnost.

Osvrt na Otkrivenje 22,6-21

Knjiga dolazi kraju. Epilog završava istim predmetom kojim je knjiga počela. Zato su prolog i epilog "u tijesnoj vezi jedan s drugim i predstavljaju opći okvir za središnji dio Otkrivenja".[5] Epilog potvrđuje ono što je objašnjeno u prologu: da Otkrivenje nije napisano radi informiranja čitatelja o posljednjim događajima kako bi zadovoljilo znatiželju o budućnosti. Knjiga je počela i završava s uvjeravanjem da će Isus Krist biti sa svojim narodom kroz zbivanja do samoga vremena svršetka.

M. Eugene Boring primjećuje o Otkrivenju: "Od prve do posljednje riječi radi se o svršetku, ali ne na spekulativan način. On [Ivan] piše da ohrabri svoje slušatelje/čitatelje koji se nalaze u očajnoj situaciji, u kojoj neki nisu svjesni sudbonosnog vremena u kojemu žive. Ivanovo otkrivenje slika kraj priče koja je počela u Postanku 1. poglavlju i nastavlja kroz njegovu Bibliju, ali se neće odvijati zauvijek. Ona je već imala svoj rasplet i imat će i svoje posljednje poglavlje."[6] Pa ipak, kako ističe David L. Barr, u Otkrivenju kao da konačni kraj nikad ne dolazi.[7] Literarni je vidljiv kroz cijelu knjigu. U zaključku svih većih viđenja kraj je više puta ponuđen i očekivan, samo da bi bio povučen i ponovno uveden u novom viđenju (na primjer, otvaranje sedam pečata [Otk 6,17–8,1], sedam truba [11,15-18] ili viđenje u poglavljima 12 do 14 [14,14-20]). Nema završetka. Kraj nas uvijek "vraća na početak".[8]

Isti je slučaj sa "svršeno je" u posljednjem viđenju (21,6). Ovo viđenje prikazuje kraj: bitka je završena, zle su sile uništene i grijeh istrijebljen. Pismu je kraj. Međutim, Ivan želi da čitatelj shvati kako dugo očekivana era još nije započela. Isus još uvijek skoro dolazi i još uvijek moramo voditi pravu borbu. Pred čitateljima je još uvijek "osnovna zadaća da čuvaju riječi proroštva ove knjige" i svjedoče o Kristovom Evanđelju.[9]

Ova knjiga ne dopušta čitateljima da se opuste. Ona ih ne namjerava ostaviti u stanju nekog iluzornog viđenja ili utopijskog sna. Isus će uskoro doći. Ali to je samo prva stvarnost. Druga je da smo mi još uvijek ovdje. Dok čeka na svršetak, čitatelj mora jasno razumjeti poruku ove knjige stalno je iznova čitajući, dok ne dođe kraj svemu.

U zaključku, najvažnija svrha Otkrivenja je stalno podsjećati Božji narod dok se suočava s tlačenjem i nevoljama, da ne gleda na stvari ovog svijeta već svoj pogled usmjeri na onoga tko je njihova jedina nada. Ova knjiga nije samo otkrivenje o tijeku povijesti ili posljednjim događajima, već o činjenici da Isus Krist ostaje sa svojim narodom tijekom povijesti i posljednjih događaja. Krist iz Otkrivenja je odgovor na sve ljudske nade i težnje usred svih zagonetki i nesigurnosti u životu. On drži budućnost u svojim rukama. Bolje rečeno, On je naša budućnost.

****

Stari misionarski par, koji je godinama djelovao u Africi, vraćao se u New York nakon punog radnog vijeka. Nisu više bili zdravi. Pratio ih jr osjećaj poraza i obeshrabrenja; bojali su se. Onda su ustanovili da se nalaze na brodu s predsjednikom Theodorom Rooseveltom koji se vraćao iz jedne od svojih lovačkih ekspedicija na krupnu divljač. Nitko na njih nije obraćao pažnju. Promatrali su razmetanje predsjednikove pratnje, dok su ostali putnici nastojali baciti brz pogled na velikog čovjeka.

Dok je brod plovio širokim oceanom, stari je misionar rekao supruzi: "Nešto je pogrešno. Zašto smo u Africi tolike godine davali svoj život u vjernoj službi Bogu, a nikome nije stalo do nas? A ovdje je čovjek koji se vraća iz lova i svi su zaokupljeni njime, a za nas nitko da ne zahukče dvaput?'
"Dragi, ne bi se smio tako osjećati", rekla je supruga.
"Ne mogu si pomoći; jednostavno ne izgleda pošteno."
Kad je brod pristao u New Yorku, predsjednika je pozdravila glazba. Tu su bili gradonačelnik i drugi dostojanstvenici. Novine su bile pune vijesti o predsjednikovu dolasku, ali nitko nije primijetio stari misionarski par. Sišli su s broda i našli jeftin stan u kvartu East Side, nadajući se da će sutradan potražiti neki posao od kojeg bi mogli živjeti.
Te večeri čovjek se slomio. Rekao je supruzi: "Ne mogu to podnijeti. Bog ne postupa pošteno prema nama."
Njegova je supruga odgovorila: "Zašto ne odeš u spavaću sobu i to kažeš Gospodinu?"
Malo kasnije izašao je iz sobe, ali potpuno promijenjena lica. Supruga ga je upitala: "Dragi, što se dogodilo?"
"Gospodin je sa mnom riješio problem", rekao je. "Kazao sam mu kako sam ogorčen što je predsjedniku priređena tako veličanstvena dobrodošlica, a nas nitko nije dočekao kad smo se

vratili kući. Ali kad sam završio, učinilo mi se kao da je Gospodin stavio ruku na moje rame i jednostavno rekao: 'Ali, sine moj, još nisi stigao kući!'"[10]

Očito je da o tome govori čitavo Otkrivenje. Namjera mu je da tijekom povijesti podsjeća Božji narod kako ovaj svijet nije njegov dom. Dok podnose životne nevolje i doživljavaju tlačenje i žestoko protivljenje radi odanosti Kristu i Evanđelju, kršćani trebaju držati na umu da još nisu stigli kući. Međutim, dolazi dan kad će biti dočekani dobrodošlicom u svoj dom. Tamo će biti okupljeno cijelo nebo da ih pozdravi.
Da, svakako, dođi, Gospodine Isuse!

Izvori

[1] Barclay, *The Revelation of John*, 2,223.224.
[2] Isto, 224.
[3] Marshall, 156.
[4] White, *Odabrana svjedočanstva*, sv. 1, str. 344.
[5] Fiorenza, *Revelation*, 46.
[6] Eugene M. Boring, "Revelation 19–21: End Without Closure", *The Princeton Seminary Bulletin*, suppl. 3 (1994), 60.
[7] Vidi David L. Barr, "Waiting for the End that Never Comes: John's Apocalypse as Story", predavanje održano na godišnjem sastanku Society of Biblical Literature, New Orleans, Louisiana, studeni 1996; Boring ima malo drukčije gledište (vidi "Revelation 19–21: End Without Closure", 65.66.
[8] Barr, 14.16.17.
[9] Isto, 13.14.
[10] Pisac nepoznat.

NAVEDENA DJELA

Alford, Henry. *The Greek Testament*. 3. izdanje. Cambridge, Deighton, Bell, 1866. Reprint, Chicago, Moody Press, 1958.

The Anti-Nicene Fathers: Translations of the Writings of the Fathers down to A.D. 325. 10 svezaka. Urednici Alexander Roberts i James Donaldson. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1989-1990.

The Apocrypha of the Old Testament: Revised Standard Version. Urednik Bruce M. Metzger. New York, Oxford University Press, 1965.

Aune, David E. "The Form and Function of the Proclamations to the Seven Churches (Revelation 2–3)." *New Testament Studies* 36 (1990), 182-204.

_____. "The Influence of Roman Imperial Court Ceremonial on the Apocalypse of John." *Biblical Research* 28 (1983), 5-26.

_____. *Revelation 1–5*. World Biblical Commentary, sv. 52a. Waco, TX., Word Books, 1997.

_____. *Revelation 6–16*. World Biblical Commentary, sv. 52b. Waco, TX., Thomas Nelson, 1998.

_____. *Revelation 17–22*. World Biblical Commentary, sv. 52c. Waco, TX., Thomas Nelson, 1998.

The Babilonian Talmud. Engl. prijevod I. Epstein. London, Soncino Press, 1936.

Bacchiocchi, Samuele. *From Sabbath to Sunday*. Rome: The Pontifical Gregorian University Press, 1977.

Badenas, Roberto. "New Jerusalem – The Holy City." U *Symposium on Revelation – Book 2*, 243-271. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

Badina, Joel. "The Millennium." U *Symposium on Revelation – Book 2*, 225-242. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

Barclay, William. "Great Themes of the New Testament; V. Revelation xiii." *Expository Times* 70 (1958–1959), 260-264.292-296.

_____. *Letters to the Seven Churches*. New York, Abingdon Press, 1957.

_____. *The Mind of Jesus*. New York, Harper & Row, 1961.

_____. *The Revelation of John*. 2. izdanje. 2 sveska. The Daily Study Bible Series. Philadelphia, Westminster Press, 1960.

Barr, David L. "Wainting for the End that Never Comes: John's Apocalypse as Story." Predavanje održano na godišnjem sastanku Society of Biblical Literature, New Orleans, LA., studeni 1996.

Battistone, Joseph J. *God's Church in the Hostile World*. Hagerstown, MD., Review and Herald, 1989.

Bauckham, Richard. *The Climax of Prophecy*. Edinburgh, T. & T. Clark, 1993.

_____. "The List of the Tribes in Revelation 7 Again." *Journal for Study of the New Testament* 42 (1991), 99-115.

_____. "The Lord's Day." U *From Sabbath to Lord's Day*, urednik D. A. Carson, 221-250. Grand Rapids, MI., Zondervan, 1982.

Bauer, Walter. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. 2. izdanje. Chicago, University of Chicago Press, 1979.

Beale, Gregory K. *The Book of Revelation*. The New International Greek Testament Commentary. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1999.

Beasley-Murray, George R. *The Book of Revelation*. 2. izdanje. New Century Bible Commentary, Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1981.

Beckwith, Isbon T. *The Apocalypse of John*. 1919. Reprint, Grand Rapids, MI., Baker, 1967.

Bietenhard, H. "Name." *The New International Dictionary of New Testament Theology*, 2,648-656. Urednik Colin Brown. Grand Rapids, MI., Zondervan, 1986.

Boring, M. Eugene. *Revelation*. Interpretation: A Bible Commentary for Teaching and Preaching. Louisville, KY., John Knox Press, 1989.

_____. "Revelation 19–21: End Without Closure." *The Princeton Seminary Bulletin*. Suppl. 3 (1994), 57-84.

Bornkamm, Günther. "*Musterion*, et al." U *Theological Dictionary of the New Testament*, 4,802-828. Urednici G. Kittel i G. Friedrich. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976.

_____. "*Presbus*, et. al." U *Theological Dictionary of the New Testament*, 6,651-683. Urednici G. Kittel i G. Friedrich. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976.

Bowman, J.W. "Revelation, Book of." U *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, 4,58-71. Nashville, TN., Abingdon Press, 1962.

Brenton, Lancelot C.L. *The Septuagint with Apocrypha: Greek and English*. Peabody, MA., Hendrickson, 1986.

Bruce, Frederick F. "The Revelation of John." U *A New Testament Commentary*, 629-666. Urednik G. C. D. Howley. Grand Rapids, MI., Zondervan, 1969.

Büchsel, Herntrich. "*Krinō*, et al." U *Theological Dictionary of the New Testament*, 3,921-954. Urednici G. Kittel i G. Friedrich. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976.

Bullinger, E.W. *The Apocalypse: or, "The Day of the Lord."* 3. izdanje. London, Eyre and Spottiswoode, 1935.

Caird, George B. *The Revelation of St. John the Divine*. Harper's New Testament Commentaries. New York, Harper & Row, 1966.

Carrington, Phillip. *The Meaning of the Revelation*. London, Society for Promoting Christan Knowledge, 1931.

Cassius, Dio. *Dio's Roman History*. Engl. prijevod E. Cary. The Loeb Classical Library. 9 svezaka. New York, Macmillan, 1914–1927.

Charles, Robert H. *A Critial and Exegetical Commentary on Revelation od St. John*. 2 sveska. International Critical Commentary. Edinburgh, T. & T. Clark, 1956-1959.

Charlesworth, James H. *The Old Testament Pseudepigrapha*. 2 sveska. Garden City, NY., Doubleday / Company, 1983.

Collins, A. Yarbro. *The Apocalypse*. New Testament Message, sv. 22. Wilmington, DE., Michael Glazier, 1979.

_____. *The Combat Myth in the Book of Revelation*. Harvardska disertacija o religiji, br. 9. Missoula, MT., Scholars Press, 1976.

Committee on Problems in Bible Translation. *Problems in Bible Translation*. General Conference of Seventh-day Adventists. Washington, DC., Review and Herald, 1954.

Corsini, Eugenio. *The Apocalypse: The Perennial Revelation of Jesus Christ*. Good News Studies 5. Engl. preveo i urednik Francis J. Maloney, DE., Michael Glazier, 1983.

Craddock, Fred B. "Preaching the Book of Revelation." *Interpretation* 40 (1986), 270-282.

Cullmann, Oscar. *Christ and Time*. Philadelphia, Westminster Press, 1964.

Davidson, Richard M. "Sanctuary Typology." U *Symposium on Revelation – Book 1*, 99-130. Daniel and Revelation Committee Series 6. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

Davis, Dean. *The Heavenly Court Judgment of Revelation 4–5*. New York, University Press of America, 1992.

Davis, John J. *Biblical Numerology*. Grand Rapids, MI., Baker, 1968.

The Dead Sea Scrolls. Engl. prijevod Michael Wise, Martin Abegg, Jr. i Edward Cook. New York, HarperCollins, 1999.

Deissman, Adolf. *Light from the Ancient East*. 1927. Reprint, Peabody, MA., Hendricksen, 1995.

Deissner, Kurt. "Metron." U *Theological Dictionary of the New Testament*, 4,632-634. Urednici G. Kittel i G. Friedrich. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976.

Ellul, Jacques. *Apocalypse*. New York, Seabury Press, 1977.

Erdman, Charles R. *The Revelation of John*. Philadelphia, Westminster Press, 1936.

Ezell, Douglas. *Revelation on Revelation*. Waco, TX., Word Books, 1977.

Farrer, Austin M. *A Rebirth of Images*. Glasgow, University Press, 1949. Reprint, Albany, NY, State University New York Press, 1986.

Feuillet, André. *Johannine Studies*. Staten Island, NY., Alba House, 1964.

Fiorenza, Elisabeth Schüssler. *The Apocalypse*. Chicago, IL., Franciscan Herald Press, 1976.

_____. "Composition and Structure of the Apocalypse." *The Catholic Biblical Quarterly* 30 (1968), 344-356.

_____. *Revelation: Vision of a Just World*. Proclamation Commentaries. Minneapolis, MN., Fortress Press, 1991.

Foerster, Werner. "*Kurios*, et. al." U *Theological Dictionary of the New Testament*, 4,1039-1098. Urednici G. Kittel i G. Friedrich. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976.

Ford, Desmond. *Crisis! A Commentary on the Book of Revelation*. 2 sveska. Newcastle, CA., Desmond Ford Publications, 1982.

Ford, J. Massynberde. *Revelation*. Anchor Bible, sv. 38. New York, Doubleday, 1975.

Froom, LeRoy E. *The Prophetic Faith of Our Fathers*. 4 sveska. Washington, DC., Review and Herald, 1948.

Giblin, Charles H. *The Book of Revelation: The Open Book of Prophecy*. Collegevile, MN., Liturgical Press, 1991.

Glasson, T. F. *The Revelation of John*. The Cambridge Bible Commentary. Cambridge, University Press, 1965.

Goulder, M. D. "The Apocalypse as an Annual Cycle of Prophecies." *New Testament Studies* 27 (1981), 342-367.

Gulley, Norman R. "Revelation 4 and 5: Judgment or Inauguration? *Journal od the Adventist Theological Society* 8,1.2 (1997), 59-81.

Guthrie, Donald. *The Revelance of John's Apocalypse*. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1987.

Hagner, Donald A. *Matthew 1–13*. Word Biblical Commentary, sv. 33a. Dallas, TX., Word Books, 1993.

Halver, Rudolf. *Der Mythos im letztem Buch der Bibel*. Theologische Forschung, no 32. Hamburg-Bergstedt, Herbert Reich Evangelischer Verlag, 1964.

Harrington, Wilfrid J. *Understanding the Apocalypse*. Washington, DC., Corpus Books, 1969.

Heil, J. P. "The Fifth Seal (Rev 6:9-11) as a Key to the Book of Revelation." *Biblica* 74 (1993), 220-243.

Hendricksen, William. *More then Conquerors: An Interpretation of the Book of Revelatio*n. 1940. Reprint, Grand Rapids, MI., Baker, 1982.

Heppenstall, Edward. "Sin, Salvation, and the Sanctuary." *Ministry* (ožujak 1977), 13-16.

Herodotus, *History*. Engl. prijevod George Rawlinson. Great Books of the Western World. Chicago, Encyclopaedia Britanica, 1952.

Hoekema, Anthony A. "Time, and Half a Time." U *The International Standard Bible Encyclopedia*, 854.855. 2. izdanje. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1988.

Hoeksema, Herman. *Behold, He Cometh*. Grand Rapids, MI., Reformed Free Publishing Association, 1969.

Holmes, Michael W., urednik. *The Apostolic Fathers: Greek Text and English Translation of Their Writings*. Engl. prijevod J. B. Lightfoot i J. R. Harmer. 2. izdanje. Grand Rapids, MI., Baker, 1992.

Hort, F. J. A. *The Apocalypse of St. John*. London, Macmillan, 1908.

Hughes, Philip E. *The Book of Revelation*. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1990.

The Isaiah Targum. The Aramaic Bible: The Targums 11. Urednik Bruce D. Chilton. Wilmington, DE., Michael Glazier, 1987.

Jamieson, Robert, A. R. Fausset i David Brown. *A Commentary, Critical, Experimental, and Practical, on the Old and New Testament*. Rev, izdanje. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1961.

Johnson, Alan. "Revelation." U *The Expositor's Bible Commentary*, 12,397-603. Grand Rapids, MI., Zondervan, 1982.

Johnsson, William G. "The Saints' End-Time Victory over the Forces of Evil." U *Symposium on Revelation – Book 2*, 3-40. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

Kline, Meredith G. "Double Trouble." *Journal of the Evangelical Theological Society* 32 (1989), 171-179.

_____. *The Structure of Biblical Authority*. 2. izdanje. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1975.

Krodel, Gerhard A. *Revelation*. Augsburg Commentary on the New Testament. Minneapolis, MN., Augsburg Fortress, 1989.

Ladd, George E. *A Commentary on the Revelation of John*. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1972.

LaRondelle, Hans K. "Armageddon: History of Adventist Interpretations." U *Symposium on Revelation – Book 2*, 435-449. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. "Armageddon: Sixth and Seventh Plagues." U *Symposium on Revelation – Book 2*, 373-390. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. "Babylon: Anti-Christian Empire." U *Symposium on Revelation – Book 2*, 151-176. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. *Chariots of Salvation: The Biblical Drama of Armageddon.* Washington, DC., Review and Herald, 1987.

_____. "Contextual Approach to the Seven Last Plagues. " U *Symposium on Revelation – Book 2*, 133-149. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. *The Good News about Armageddon*. Hagerstown, MD., Review and Herald, 1990.

_____. *How to Understand the End-Time Prophecies*. Sarasota, FL., First Impressions, 1997.

LaSor, William S. *The Truth About Armageddon*. New York, Harper & Row, 1982.

Lehmann, Richard. "The Two Suppers." U *Symposium on Revelation – Book 2*, 207-223. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992.

Lilje, Hans. *The Last Book of the Bible*. Philadelphia, Muhlenberg Press, 1957.

Lohmeyer, Ernst. *Die Offenbarung des Johannes. Handbuch zum Neuen Testament*, No. 16. Tübingen, J. C. B. Mohr, 1926.

Marshall, David. *Apocalypse! Has the Countdown Begun?* Lincolnshire, England, Autumn House, 2000.

Martínez, Florentino G. *Dead Sea Scrolls Translated: The Qumran Texts in English*. Prijevod G. E. Watson. Leiden, NY, E. J. Brill, 1994.

Mauro, Philip. *The Patmos Visions*. Boston, MA., Hamilton Brothers, 1925.

Maxwell, C. Mervyn. *The Message of Revelation*. God Care 2. Boise, ID., Pacific Press, 1985.

Mazzaferri, Frederick D. *The Genre of the Book of Revelation*. New York, Walter de Gruyter, 1989.

McNamara, Martin. *The New Testament and the Palestinian Targum to the Pentateuch*. Rome, Pontifical Bible Institute, 1966.

Metzger, Bruce M. *Breaking the Code: Understanding the Book of Revelation*. Nashville, TN., Abingdon Press, 1993.

_____. *The Text of the New Testament*. 2. izdanje. Oxford. Clarendon Press, 1964.

Midrash Rabbah. Engl. prijevod H. Freedman i Maurice Simon. 10 svezaka. London, Soncino Press, 1939.

Miller, Patrick D. *Deuteronomy*. Interpretation: A Bible Commentary for Teaching and Preaching. Louisville, KY., John Knox Press, 1990.

Milligan, William. *The Book of Revelation*. The Expositor's Bible. Cincinnati, Jennings & Graham, 1889.

_____. *Lectures on the Apocalypse*. London, Macmillan, 1892.

Minear, Paul S. "The Wounded Beast." *Journal of Biblical Literature* 72 (1953), 93-101.

The Mishnah. Engl. prijevod Herbert Danby. London, Oxford University Press, 1933.

Moffat, James. "The Revelation of St. John the Divine." U *The Expositor's Greek Testament*, 5,279-494. 1942. Reprint, Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1961.

Mollat, Donatien. *Une Lecture pour aujourd'hui: L'Apocalypse*, 2. izdanje. Paris, Les Editions du Cerf, 1984.

Morris, Leon. *The Book of Revelation*. 2. izdanje. Tyndale New Testament Commentaries, 20 svezaka. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1987.

Mounce, Robert H. *The Book of Revelation*. The New International Commentary on the New Testament, sv. 17. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1977.

Musvosvi, Joel N. *Vengeance in the Apocalypse*. Andrews University Seminary Doctoral Disertation Series, sv. 17. Berrien Springs, MI., Andrews University Press, 1993.

Naden, Roy C. *The Lamb among the Beasts*. Hagerstown, MD., Review and Herald, 1966.

Nam, Daegeuk. "The 'Throne of God' Motif in the Hebrew Bible." ThD disertacija, Andrews University, 1989.

Neall, Beatrice S. *The Concept of Character in the Apocalypse with Implications for Character Education*. Washington, DC., University Press of America, 1983.

_____. "Sealed Saints and the Tribulation." U *Symposium on Revelation – Book 1*, 245-278. Daniel and Revelation Committee Series 6. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

The Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church. 2. serija. 14 svezaka. Urednici Philip Schaff i Henry Wace. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1986–1988.

Niles, Daniel T. *As Seeing the Invisible*. New York, Harper & Brothers, 1961.

Oates, Joan. *Babylon*. 2. izdanje. London, Thames and Hudson, 1986.

Origen. *Commentary on the Gospel According to John*. Fathers of the Church, sv. 80. Engl. prijevod Ronald E. Heine. Washington, DC., Catholic University of America Press, 1989.

The Oxford Annotated Apocrypha: Revised Standard Version. Urednik Bruce M. Metzger. New York, Oxford University Press, 1965.

Pala, Alfred. "The Council of Cosmic Rulers." *Perspective Digest* 3.2 (1998), 18-25.

Paulien, Jon. The Bible Explorer. Audiocassette Series, 5 svezaka. Harrisburg, PA., TAG, 1996.

_____. *Decoding Revelation's Trumpets*. Andrews University Seminary Doctoral Disertation Series, 11. Berrien Springs, MI., Andrews University Press, 1987.

_____. "Interpreting Revelation's Symbolism'.' U *Symposiun on Revelation – Book 1*, 73-97. Daniel and Revelation Committee Series 6. Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. "The Role of the Hebrew Cultus, Sanctuary, and Temple in the Plot and Structure of the Book of Revelation." *Andrews University Seminary Studies* 33.2 (1995), 247-264.

_____. "Seals and Trumpets: Some Current Discussions." U *Symposiun on Revelation – Book 1*, 183-198. Daniel and Revelation Committee Series 6. Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. "The Seven Seals." U *Symposiun on Revelation – Book 1*, 199-243. Daniel and Revelation Committee Series 6. Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. *What the Bible Says about the End-Time*. Hagerstown, MD., Review and Herald, 1994.

Pfandl, Gerhard. "The Remnant Church and the Spirit of Prophecy." U *Symposiun on Revelation – Book 2*, 295-333. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Springs, MD., Biblical Research Institute, 1992.

Pinnock, C. H. "Time." U *The International Standard Bible Encyclopedia*, 4,852.853. 2. izdanje. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1988.

Plummer, Alfred. "Revelation." U *The Pulpit Commentary*, 22,1-585. 2. izdanje. London, Funk & Wagnalls, 1913.

Porter, Stanley E. "Why the Laodiceans Received Lukewarm Water (Revelation 3,15-18)." *Tyndale Bulletin* 38 (1987), 143-149.

Pritchard, J. B. *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. 3. izdanje. Princeton, NJ., Princeton University Press, 1969.

Ramsay, W. M. *The Letters to the Seven Churches*. 2. izdanje. Urednik Mark W. Wilson. Peabody, MA., Hendricksen, 1994.

Rengstorf, Karl H. "*Apostellō*, et all." U *Theological Dictionary of the New Testament*, 1,398-447. Urednici G. Kittel i G. Friedrich. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976.

_____. "*Epta*, et all." U *Theological Dictionary of the New Testament*, 2,627-635. Urednici G. Kittel i G. Friedrich. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976.

Rice, Richard. *Reign of God: An Introduction to Christian Theology from a Seventh-day Adventist Perspective*. 2. izdanje. Berrien Springs, MI., Andrews University Press, 1997.

Rienecker, Fritz. *A Linguistic Key to the Greek New Testament*. Grand Rapids, MI., Zondervan, 1976.

Rissi, Mathias. "*Krima*." U *Exegetical Dictionary of the New Testament*, 2,317.318. Urednici Horst Balz i Gerhard Schneider. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1990–1993.

_____. "*Krinō, krisis*." U *Exegetical Dictionary of the New Testament*, 2,318-321. Urednici Horst Balz i Gerhard Schneider. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1990–1993.

Rist, Martin. "The Revelation of St. John the Divine." U The Interpreter's Bible, 12,345-613. Nashville, TN., Abingdon Press, 1957.

Robertson, Archibald T. *Word Pictures in the New Testament*. 6 svezaka. Grand Rapids, MI., Baker, 1960.

Rogers Jr., Cleon L. i Cleon L. Rogers III. *The New Linguistic and Exegetical Key to the Greek New Testament*. Grand Rapids, MI., Zondervan, 1998.

Roloff, Jürgen. *The Revelation of John*. The Continental Commentary. Minneapolis, MN., Fortress, 1993.

Schaff, Philip. *History of the Christian Church*. 8 svezaka. 3. izdanje. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1910.

Schmitz, Ernst D. "*Dōdeka*." U *The New International Dictionary of New Testament Theology*, 2,694-696. Urednik Colin Brown. Grand Rapids, MI., Zondervan, 1978.

Schneemelcher, Wilhelm, urednik. *New Testament Apocrypha*. 2 sveska. 2. izdanje. Louisville, KY., Westminster, 1991.

Scott, Walter. *Exposition of Revelation of Jesus Crist*. London, Pickering and Inglis, 1948.

Seiss, J. A. *The Apocalypse*. New York, Charles C. Cook, 1909.

Seneca, Lucius Annaeus. *Controversiae*. Engl. prijevod M. Winterbotton. The Loeb Classical Library. 2 sveska. Cambridge, MA., Harvard University Press, 1950.

The Seventh-day Adventist Bible Commentary. Urednik F. D. Nichol. 2. izdanje. 7 svezaka. Washington, DC., Review and Herald, 1980.

Shea,William H. "The Covenantal Form of the Letters to the Seven Churches." *Andrews University Seminary Studies*, 21.1 (1983), 71-84.

_____. "The Indentification of the Seven Heads of the Beast in Revelation 17." Neobjavljeni rukopis, bez datuma.

_____. "The Location and Significance od Armageddon in Rev 16,16." *Andrews University Seminary Studies*, 18.2 (1980), 157-162.

_____."The Mighty Angel and His Message." U *Symposium on Revelation – Book 1*, 279-325. Daniel and Revelation Committee Series 6. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. "Revelation 5 and 19 as Literary Reciprocals." *Andrews University Seminary Studies*, 22.2 (1984), 249-257.

Specht, Walter F. "Sunday in the New Testament." U *The Sabbath in Scripture and History*, 114-129. Washington, DC., Review and Herald, 1982.

Stefanovic, Ranko. *The Background and Meaning of the Sealed Book of Revelation 5*. Andrews University Seminary Doctoral Disertation Series, sv. 22. Berrien Springs, MI., Andrews University Press, 1996.

Strand, Kenneth A. "Another Look at 'Lord's Day' in the Early Church and in Rev 1,10." *New Testament Studies* 13 (1966/1967), 174-181.

_____. "The Eight Basic Visions in the Book of Revelation." *Andrews University Seminary Studies*, 25.1 (1987), 107-121. Reprint u *Symposium on Revelation – Book 1*, 35-49. Daniel and Revelation Committee Series 6. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. "Foundational Principles of Interpretation." U *Symposium on Revelation – Book 1*, 3-34. Daniel and Revelation Committee Series 6. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. *Interpreting the Book of Revelation*. Worthington, OH., Ann Arbor Publishers, 1976.

_____. "The 'Lord's Day' in the Second Century." U *The Sabbath in Scripture and History*, 346-351. Washington, DC., Review and Herald, 1982.

_____.'"Overcomer': A Study in the Macrodynamic of Theme Development in the Book of Revelation." *Andrews University Seminary Studies*, 28.3 (1990), 237-254.

_____. "An Overloked Old-Testament Background to Revelation 11,1." *Andrews University Seminary Studies*, 22 (1984), 317-325.

_____. "The Seven Heads: Do They Represent Roman Emperors." U *Symposium on Revelation – Book 2*, 177-206. Daniel and Revelation Committee Series 7. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

_____. "The Two Witnesses of Rev 11,3-12." *Andrews University Seminary Studies*, 19.2 (1981), 127-135.

_____. "The 'Victorious-Introduction Scenes' in the Visions in the Book of Revelation." *Andrews University Seminary Studies*, 25.3 (1987), 265-288. Reprint u *Symposium on Revelation – Book 1*, 51-72. Daniel and Revelation Committee Series 6. Silver Spring, MD., Biblical Research Institute, 1992.

Strathmann, H. "*Martus*, et al." U *Theological Dictionary of the New Testament*, 4,474-514. Urednici G. Kittel i G. Friedrich. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976.

Summers, Ray. *Worthy Is the Lamb*. Nashville, TN., Broadman, 1951.

Sweer, John P. M. *Revelation*. TPI New Testament Commentaries. Philadelphia, Trinity Press International., 1990.

Swete, Henry B. *The Apocalypse of St. John*. New York, Macmillan Company, 1906. Reprint, Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1951.

Tenney, Merrill C. *Interpreting Revelation*. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1957.

Terry, Milton S. *Biblical Hermeneutics*. Reprint, Grand Rapids, MI., Zondervan, 1978.

Thiele, Edwin R. *Outline Studies in Revelation*. Class Syllabus. Berrien Springs, MI., Emmanuel Missionary College, 1949.

Thomas, Robert L. *Revelation 1–7*. An Exegetical Commentary. Chicago, Moody Press, 1992.

_____. *Revelation 8–22*. An Exegetical Commentary. Chicago, Moody Press, 1992.

Treiyer, Alberto R. *The Day of Atonement and the Heavenly Judgment*. Siloam Springs, AR., Creation Enterprises International, 1992.

van Unnik, W. C. "'Worthy Is the Lamb': The Background of Apoc 5." U *Mélanges bibliques en hommage au R.P. Béda Rigaux*, 445-461. Urednici A. Descamps i A. Halleux. [Gembloux]: Duculot, 1970.

Vermes, Geza. *The Dead Scrolls in English*. 3. izdanje. London, Penguin Books, 1987.

Wall, Robert W. *Revelation*. New International Biblical Commentary. Peabody, MA., Hendricksen, 1991.

Whiston, William, prevoditelj. *The Works of Josephus*. Peabody, MA., Hendricksen, 1987.

White, Ellen G. *Djela apostolska*. Znaci vremena, Maruševec, 2003.

_____. *Manuscript Releases* 9. Letter 65, 1898. Silver Springs, MD., Ellen White Estate, 1990.

_____. *Selected Messages*. 3 sveska. Washington, DC., Pacific Press, 1958.

_____. *Testimonies for the Church*. 9. svezaka. Mountain View, CA., Pacific Press, 1948.

_____. *Testimonies to Ministers and Gospel Workers*. Boise, ID., Pacific Press, 1962.

_____. *Velika borba*. Znaci vremena, Zagreb, 1997.

Wilckens, Ulrich. *"Charagma*", *Theological Dictionary of the New Testament*, 9,416.417. Urednik G. Kittel i G. Friedrich. Grand Rapids, MI., Eerdmans, 1964–1976.